

महाराष्ट्र राज्य
सांख्यिकी गोषवारा

STATISTICAL ABSTRACT

OF

MAHARASHTRA STATE

FOR THE YEAR

1982-83 & 1983-84

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई
DIRECTORATE OF ECONOMICS AND STATISTICS
GOVERNMENT OF MAHARASHTRA
BOMBAY

GOVERNMENT PRESS, NAGPUR

1988

राज्याची हद्द ——— STATE BOUNDARY
 जिल्हाची हद्द ——— DISTRICT BOUNDARY

M A H A R A S H T R A

MAHARASHTRA STATE
महाराष्ट्र राज्य

Director, Systems Unit,
National Institute of Educational
Planning and Administration
17-B, Sri Aurobindo Marg, New Delhi-110016
DOC. No. 4713
Date 30.6.89

प्रस्तावना

राज्य सांख्यिकी गोषवारा हे प्रकाशन १९८२-८३ आणि १९८३-८४ या वर्षाकरिता इंग्रजी आणि मराठी अशा दोन्ही भाषांतून तयार करण्यात येत आहे. या प्रकाशनामध्ये महाराष्ट्र राज्यातील आर्थिक बाबींवरील माहिती शक्यतो १९८२-८३ आणि १९८३-८४ या वर्षाकरिता दिलेली आहे. या प्रकाशनामध्ये प्रथमच (अ) पशुधन गणना, १९८२ आणि (ब) कृषि गणना, १९८०-८१ या संबंधीची माहिती समाविष्ट करण्यात येत आहे.

२. या प्रकाशनाचे स्वरूप केंद्रीय सांख्यिकी संघटना, नवी दिल्ली, यांच्या शिफारशीनुसार थोडेसे बदलण्यात आले आहे. पूर्वीच्या अंकातील तक्त्यांचा संदर्भ लक्षात घावा यासाठी तक्त्यांच्या नवीन क्रमांकापुढे त्या त्या तक्त्यांचे जुने क्रमांकही देण्यात आले आहेत.

३. याशिवाय या प्रकाशनामध्ये महाराष्ट्र राज्याचा एक नकाशा आणि काही आलेख यांचाही समावेश करण्यात आला आहे.

४. महाराष्ट्र राज्य व त्यातील जिल्हांतील सामाजिक व आर्थिक बाबींचा अभ्यास कर इच्छिणाऱ्यांना हे प्रकाशन संदर्भ ग्रंथ म्हणून उपयुक्त होईल अशी आशा आहे.

५. राज्य शासन, केंद्र शासन, स्थानिक संस्था आणि इतर संस्थांची निरनिराळी खाती व कार्यालये यांनी आवश्यक ती माहिती प्रकाशनाच्या या विसाव्या अंकात समाविष्ट करण्यासाठी दिली त्यांच्या या सहकार्याबद्दल मी आभारी आहे.

मुंबई :
दिनांक २२ जुलै १९८७.

सु. म. विद्वांस,
अर्थ व सांख्यिकी संचालक, मुंबई.

PREFACE

The Statistical Abstract for the year 1982-83 and 1983-84 is being published (both in Marathi and in English) and it gives data on socio economic characteristics of the State mostly for the year 1982-83 and 1983-84. In this issue tables based on (a) Livestock Census, 1982 and (b) Agricultural Census, 1980-81 have been reproduced for the first time in the publication.

2. The form of the publication has been slightly changed on the lines of recommendations of the Central Statistical Organisation, New Delhi. In order to facilitate reference to the previous tables, their numbers have been given in the bracket after the new numbers of the tables.

3. A map of Maharashtra State and charts have also been included in this issue.

4. It is hoped that this publication will be found useful as a reference book by those interested in making socio economic studies of Maharashtra and its districts.

5. I am thankful to the different Departments and Offices of the State Government, Government of India, Local Bodies and other Organisations for their co-operation in supplying requisite data for inclusion in this publication, which is the twentieth in the series.

Bombay :
Dated 22nd July 1987.

S. M. Vidwans,
Director of Economics and
Statistics, Bombay.

महाराष्ट्र राज्य सांख्यिकी गोषवारा

STATISTICAL ABSTRACT OF MAHARASHTRA STATE

1982-83 and 1983-84

अनुक्रमणिका

CONTENTS

वक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
(i)	प्रास्ताविक	(xi)	Introductory
(ii)	जिल्हांच्या पुनर्रचनेबाबतची टिप्पणी	(xii)	Note on reorganisation of districts in Maharashtra.
(iii)	दृष्टिकोपात महाराष्ट्र (सामान्य माहिती, भारताशी तुलना).	1	Maharashtra State at a glance (General information, comparison with India).
(iv)	निवडक विषयांवरील सारांशाचे तक्ते	7	Summary tables on selected topics
(v)	निवडक निर्देशांक	21	Selected indicators
1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या :			Area And Population :
1-1	(1-1) १९८१ च्या जनगणनेनुसार क्षेत्रफल व लोकसंख्या	53	Area and population according to 1981 population census
1-2	(1-2) १९०१ पासूनचा लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार	56	Decadal variation in population since 1901
1-3	(1-3) व्हड्याचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण.	62	Villages classified by population
1-4	(1-4) शहरे/शहर संकुलांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण	64	Towns/Urban agglomerations classified by population
1-5	(1-5) शहरांची, नागरी भागांची आणि ग्रामीण भागांची लोकसंख्या.	66	Population of towns, urban areas and rural areas
1-6	(1-6) साक्षरतेची टक्केवारी	73	Percentage of literacy
1-7	(1-7) अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती यांची लोकसंख्या.	74	Population of Scheduled Castes and Scheduled Tribes
1-8	(2-1) लोकसंख्येची आर्थिक वर्गीवारी, १९८१	76	Economic classification of population, 1981
1-9	(2-2) बिगर शेती व्यवसायातील कामगारांचे मुख्य व्यवसाय गटानुसार वर्गीकरण (१९७१).	85	Occupational classification of persons at work other than cultivation into main divisions (1971).
1-10	(2-3) राज्यातील बिगर शेती व्यवसायातील कामगारांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण (विभाग, गट वगैरे प्रमाणे).	88	Occupational classification of persons at work other than cultivation in the State (according to divisions, groups, etc.)
1-11	(2-4) काम करणाऱ्यांचे औद्योगिक गटानुसार (शेतीव्यतिरिक्त) वर्गीकरण.	92	Industrial classification of persons at work (other than cultivation) by divisions and major groups.
1-12	(2-5) वस्तुनिर्माण प्रक्रिया, सेवा व दुरुस्ती या उद्योगधंद्यात काम करणाऱ्यांचे घरगुती उद्योगधंदे व बिगर घरगुती उद्योगधंदे यानुसार वर्गीकरण.	102	Distribution of workers in manufacturing, processing, servicing and repairs by household industry and non-household industry.
1-13	(2-6) बिगर घरगुती उद्योगधंदे, व्यापार, व्यवसाय किंवा सेवा हा प्रमुख व्यवसाय असणाऱ्यांचे लिंग व कामाच्या प्रकारानुसार व उद्योगधंद्यानुसार वर्गीकरण.	105	Industrial classification by sex and class of workers of persons at work in non-household industry trade, business, profession or services as 'main activity'.
1-14	(2-7) काम करणाऱ्या व काम न करणाऱ्या स्त्रियांचे प्रमुख व्यवसाय व वयोगटानुसार वर्गीकरण.	108	Female workers and non-workers according to main activity classified by age groups.
1-15	(2-8) काम करणाऱ्या व काम न करणाऱ्या स्त्रियांचे प्रमुख व्यवसाय व वैवाहिक स्थितीनुसार वर्गीकरण.	110	Female workers and non-workers according to main activity classified by marital status.
1-16	(2-9) काम न करणाऱ्या व्यक्तीचे व्यवसाय, प्रकार व लिंग यानुसार वर्गीकरण.	112	Persons not at work classified by type of activity and sex.
2. पर्यावरण सांख्यिकी :			Environment Statistics :
2-1 A(3-1)	महाराष्ट्रातील निरनिराळ्या केंद्रातील तपमान, १९८२	116	Temperature at different centres in Maharashtra State, 1982.
2-1 B(3-1)	महाराष्ट्रातील निरनिराळ्या केंद्रातील तपमान, १९८३.	117	Temperature at different centres in Maharashtra State, 1983.
2-1 C(—)	निरनिराळ्या केंद्रानुसार सापेक्ष आर्द्रता, १९८२.	118	Relative humidity at different centres, 1982

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
2:1D (New)	निरनिराळ्या केंद्रानुसार सापेक्ष आर्द्रता, १९८३	119	Relative humidity of different centres, 1983
2:2	(3:2) सामान्यपणे पडणाऱ्या पावसाचे दिवस आणि पाऊस यांची मासिकवार आकडेवारी.	120	Monthwise normal number of rainy days and rainfall
2:3A	(3:3) विविध केंद्रांचे ठिकाणी पडलेला पाऊस, १९८२..	122	Rainfall at different centres, 1982
2:3B	(3.3) विविध केंद्रांचे ठिकाणी पडलेला पाऊस, १९८३	140	Rainfall at different centres, 1983
3. जीवनविषयक माहिती :			Vital Statistics :
3:1	(15:1) महाराष्ट्र राज्यातील जीवनविषयक महत्त्वाचे दर	160	Important vital rates in respect of Maharashtra State
3:2	(15:2) जन्म दर, मृत्यू दर व बाल मृत्यू दर	161	Birth rates, death rates and infant mortality rates
3:3A	(15:3) प्रमुख कारणानुसार मृत्यूंची महाराष्ट्रातील जिल्हा-वार संख्या, १९८२.	163	Number of deaths by principal causes in districts of Maharashtra, 1982.
3:3B	(15:3) प्रमुख कारणानुसार मृत्यूंची महाराष्ट्रातील जिल्हा-वार संख्या, १९८३.	170	Number of deaths by principal causes in districts of Maharashtra, 1983.
4. गृहनिर्माण :			Housing :
4:1	(25:1) घरांची वापरानुसार केलेली वर्गीवारी (१९८१)	182	Classification of houses according to use (1981)
4:2	(25:2) वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार १९७१ च्या जनगणनेत गणना केलेल्या १,००० कुटुंबांचे वर्गीकरण.	186	Distribution of 1,000 Census households according to number of rooms occupied (1971).
5. शिक्षण :			Education :
5:1	(14:1) शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्था व विद्यार्थी ..	190	Institutions and enrolment by type of education
5:2	(14:2) पटावरील विद्यार्थी व शिक्षकांची संख्या ..	210	Enrolment of students and number of teachers
5:3	(14:3) पूर्व-प्राथमिक, प्राथमिक व माध्यमिक शाळांमधील विद्यार्थ्यांची इयत्तावार संख्या.	216	Distribution of pupils by standard (in pre-primary, primary and secondary schools).
5:4	(14:4) प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण संस्थांतील विद्यार्थ्यांची शिक्षणाच्या माध्यमानुसार संख्या.	220	Distribution of pupils in primary and secondary institutions according to medium of instruction.
5:5A	(14:5) प्रमुख परीक्षांचे निकाल, १९८२-८३ ..	224	Examination results (Major examinations), 1982-83
5:5B	(14:5) प्रमुख परीक्षांचे निकाल, १९८३-८४ ..	227	Examination results (Major examinations), 1983-84
5:6	(14:6) संस्थेच्या प्रकारानुसार तांत्रिक शिक्षण संस्था ..	230	Distribution of technical institutions by type of institutions.
5:7	(14:7) तंत्र निकेतन संस्थांची त्यांचे वर्गीवारीनुसार संख्या, त्यातील प्रवेश क्षमता, नांव नोंदविलेले, उत्तीर्ण झालेले विद्यार्थी आणि शिक्षकांची संख्या.	232	Number of technical institutions, intake capacity, enrolment, outturn and number of teachers by category of institution.
5:8	(14:8) शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधील मंजूर केलेल्या जागा, प्रवेश क्षमता व उत्तीर्ण झालेल्यांची संख्या.	233	Number of sanctioned seats, intake capacity and outturn of Government industrial training institutes.
5:9	(14:9) अभियांत्रिकी, तंत्रशास्त्र व तंत्रनिकेतन अभियांत्रिकी महाविद्यालयांच्या अंतिम वर्षाच्या परिक्षेस बसलेल्या व उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या.	234	Number of students appeared and passed in final year examination of engineering, technological and polytechnic colleges during the calendar year.
6. जनता संपर्क :			Mass Communication :
6:1	(24:1) छापखाने व निरनिराळ्या भाषातील नियतकालिके	236	Number of printing presses and number of periodicals in different languages.
6:2	(24:2) प्रकाशित पुस्तके व नियतकालिके याविषयी सांख्यिकी	242	Statistics of books and periodicals published
6:3	(24:3) पुस्तके व नियतकालिके यांचे भाषावार वर्गीकरण	242	Classification of books and periodicals according to languages.
6:4	(24:4) प्रसिद्ध झालेली पुस्तके व नियतकालिके यांची विषयवार माहिती.	243	Number of books and periodicals published according to subjects.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
	7. आरोग्य :		Health :
7.1 (15.4)	सार्वजनिक आणि सार्वजनिक सहाय्यित संस्थांकडून मिळालेल्या वैद्यकीय सुविधा.	246	Medical facilities available through public and public aided institutions.
	8. कुटुंब कल्याण :		Family Welfare :
8.1 (15.5)	कुटुंब कल्याण केंद्रांची संख्या व त्यांचे कार्य ..	248	Number of family welfare centres operating and work done.
	9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय)		Social Security and Social defence (Police, Crimes and Judicial) :
9.1 (23.1)	महाराष्ट्र राज्यातील पोलीस यंत्रणेवरील खर्च व पोलीसांची संख्या.	250	Cost and strength of police in Maharashtra State
9.2 (23.2)	महाराष्ट्र राज्यातील पोलीसांची संख्या व त्यावरील खर्च (रेल्वेचा समावेश करून व बृहन्मुंबई वगळून).	254	Strength and cost of police in the State of Maharashtra (including Railways but excluding Greater Bombay).
9.3 (23.3)	बृहन्मुंबईतील दखलपत्र गुन्हे भाग-१ ..	256	Cognizable crimes in Greater Bombay-Part-I
9.4 (23.4)	बृहन्मुंबईतील दखलपत्र गुन्हे भाग-२ ..	258	Cognizable crimes in Greater Bombay-Part-II
9.5 (23.5)	बृहन्मुंबईतील दखलपत्र नसलेले गुन्हे भाग-१ ..	260	Non-cognizable crimes in Greater Bombay-Part-I
9.6 (23.6)	बृहन्मुंबईतील दखलपत्र नसलेले गुन्हे भाग-२ ..	262	Non-cognizable crimes in Greater Bombay-Part-II
9.7 (23.7)	बृहन्मुंबईतील व महाराष्ट्र राज्यातील (बृहन्मुंबई वगळून) चोरीस गेलेली व परत मिळालेली मालमत्ता.	264	Property stolen and recovered in Greater Bombay and in Maharashtra State (excluding Greater Bombay).
9.8 (23.8)	महाराष्ट्र राज्यातील दखलपत्र गुन्हे (रेल्वेघरून परंतु बृहन्मुंबई वगळून) भाग-१.	266	Cognizable crimes in Maharashtra State (including Railways but excluding Greater Bombay) Part-I.
9.9 (23.9)	महाराष्ट्र राज्यातील दखलपत्र गुन्हे (रेल्वेघरून व बृहन्मुंबई वगळून) भाग-२.	270	Cognizable crimes in Maharashtra State (including Railways but excluding Greater Bombay) Part-II.
9.10(23.10)	महाराष्ट्र राज्यातील पोलीस ठाणी व पोलीसांची संख्या (रेल्वेघरून व बृहन्मुंबई वगळून).	272	Police stations and Police force in Maharashtra State (including Railways but excluding Greater Bombay).
9.11(23.11)	इंडियन पिनल कोडखाली महाराष्ट्र राज्यात (बृहन्मुंबईघरून) झालेले दखलपत्र गुन्हे (गुन्हांचे प्रयत्नघरून).	274	Cognizable offences (including attempts) under Indian Penal Code in Maharashtra State (including Greater Bombay).
9.12(23.12)	अपिल व मूल अधिकारिता वापरणाऱ्या न्यायालयीन अधिकाऱ्यांची संख्या.	276	Number of judicial officers exercising appellate and original jurisdiction in Maharashtra State.
9.13(23.13)	महाराष्ट्र राज्यातील न्यायालयीन निर्णय दिलेली, नवीन आलेली व ज्यात दोषारोप केले अशी प्रकरणे (मुंबई उच्च न्यायालयाचे हद्दीतील).	277	Number of cases decided in and receipts and charges of the court in the State of Maharashtra.
9.14(23.14)	महाराष्ट्र राज्यातील दिवाणी न्यायालयात दाखल केलेल्या दिवाणी दाव्यांची संख्या, वर्णन व मूल्य.	278	Number, description and value of civil suits instituted in the Civil Court in the State of Maharashtra.
9.15(23.15)	महाराष्ट्रातील मूळ शाखेच्या अधिकार क्षेत्रातील दिवाणी प्रकरणांच्या चौकशीचे सर्वसाधारण निकाल.	280	General results of the trial of civil cases of original jurisdiction in Maharashtra.
9.16(23.16)	महाराष्ट्रातील विविध वर्गांच्या न्यायाधिकरणात चालू असलेल्या फौजदारी प्रकरणांचे सर्वसाधारण निकाल.	282	General results of trials of criminal cases in the tribunals of various classes in Maharashtra.
9.17(23.17)	महाराष्ट्र राज्यातील फौजदारी प्रकरणाबाबत अपिले व फेरतपासणीचे सर्वसाधारण निकाल.	284	General results of appeals and revisions in criminal cases in Maharashtra State.
9.18(23.18)	महाराष्ट्र राज्यातील दिवाणी अपिल न्यायालयाचा कारभार.	286	Business of the Civil Appellate Courts in Maharashtra State.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
9.19 (23-19)	महाराष्ट्र राज्यात नोंदलेले गुन्हे	287	Number of offences reported in Maharashtra State
9.20 (23-20)	फौजदारी गुन्हांचे बाबतीत दिलेल्या शिक्षा ..	289	Punishments inflicted in criminal cases
9.21 (23-21)	कारागृहातील व दुय्यम कारागृहातील कैदी. .	290	Prisoners confined in jails and subsidiary jails.
9.22 (23-22)	वर्षात कारागृहात दाखल केलेल्या व वर्षअखेर राहिलेल्या कैद्यांची लिंगानुसार संख्या व चालू वर्षात कैद केलेल्या कैद्यांची (न्यायी कद्यांची फक्त) लिंग, वय, साक्षरता व पूर्वीच्या व्यवसायांनुसार संख्या.	291	Number of convicts admitted during the year and remained at the close of the year by sex and convicts imprisoned during the year by sex, age, literacy and previous occupation (for judicial convicts only).
9.23 (23-23)	कारागृहात दाखल केलेल्या कैद्यांची लिंग, शिक्षेचे स्वरूप व शिक्षेची मुदत यानुसार संख्या (फक्त न्यायिक कैदी).	292	Number of convicts admitted into Jails by sex, nature and length of sentences and convicts admitted into the Jails who had been previously convicted (for judicial convicts only).
9.24 (23-24)	तुरुंगातील कैद्यांवर पहारा करणे व त्याची देखभाल करणे यावरील खर्च.	293	Expenditure in guarding and maintaining the prisoners in Jails.
10. राज्य उत्पन्न :			State Income :
10.1 (22-1)	औद्योगिक गटांनुसार झालेले राज्य उत्पन्न (चालू किमतीनुसार).	296	State income of Maharashtra at factor cost by industrial origin at current prices.
10.2 (22-2)	औद्योगिक गटानुसार झालेल्या (चालू किमतीनुसार) राज्य उत्पन्नाची टक्केवारी.	298	Percentage distribution of State income by industrial origin at current prices.
10.3 (22-3)	औद्योगिक गटानुसार झालेले राज्य उत्पन्न. (स्थिर १९७०-७१ च्या किमतीनुसार).	300	State Income of Maharashtra at factor cost by industrial origin at constant (1970-71) prices.
10.4 (22-4)	औद्योगिक गटानुसार झालेल्या राज्य उत्पन्नाची टक्केवारी. (स्थिर १९७०-७१ च्या किमतीनुसार).	302	Percentage distribution of State income by industrial origin at constant (1970-71) prices.
10.5 (22-5)	औद्योगिक गटानुसार झालेल्या राज्य उत्पन्नाचे १९७०-७१ च्या किमतीनुसार निर्देशांक.	304	Indices of State Income by industrial origin at 1970-71 prices.
11. शेती :			Agriculture:
11.1 (4-1)	जमिनीचा वापर	310	Land utilization.
11.2 (4-2)	प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन	314	Area and outturn of principal crops.
11.3 (4-3)	मुख्य पिकांखालील क्षेत्र	322	Area under major groups of crops.
11.4 (4-7)	महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांखालील क्षेत्रांचे निर्देशांक.	324	Index numbers of area of principal agricultural commodities in Maharashtra State.
11.5 (4-8)	महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक.	325	Index numbers of production of principal crops of agricultural commodities in Maharashtra State.
11.6 (4-9)	महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांच्या सरासरी उत्पादनांचे निर्देशांक.	326	Index Numbers of average yield of principal agricultural commodities in Maharashtra State.
11.7 (4-10)	जिल्हावार बांधबदिस्ती केलेली जमीन	328	Area banded in each district.
11.8 (4-11)	शेतीची यंत्रे आणि अवजारे	330	Agricultural machinery and implements.
11.9 (4-12)	वहिरीची खाती आणि त्यांचे क्षेत्र	332	Number of operational holdings and area operated.
11.10 (4-13)	वहिरीच्या खात्यांचा आकार वर्गाप्रमाणे खात्यांची संख्या व त्यांचे एकूण क्षेत्र.	333	Number of operational holdings and area operated by size class of operational holdings.
12. जलसंचन :			Irrigation :
12.1 (4-4)	सिंचनाच्या निरनिराळ्या साधनांनी भिजलेले क्षेत्र	336	Area irrigated by different sources of irrigation.
12.2 (4-5)	विविध पिकांनुसार सिंचनाखालील क्षेत्र	338	Area irrigated under different crops.
12.3 (4-6)	एकूण बागायती विहिरींची संख्या	340	Total number of irrigation wells.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
	13. पशुसंवर्धन आणि बुग्धव्यवसाय :		Animal Husbandry & Dairying :
13.1 (5-1)	जिल्हावार पशुधनाची संख्या	342	Live stock in each district.
13.2 (5-2)	उपचार केलेल्या व काढली केलेल्या जनावरांची संख्या	346	Animals treated and castrated.
13.3 (5-3)	पशुवैद्यकीय संस्थांची संख्या	354	Number of veterinary institutions.
13.4 (5-4)	पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती	355	Miscellaneous statistics relating to animal husbandry.
	14. वनशास्त्र व लाकूडतोड :		Forestry and Logging :
14.1 (6-1)	निरनिराळ्या प्रकारच्या वनाखालील क्षेत्र ..	358	Area under different types of forests.
14.2 (6-2)	प्रमुख व मोठ्या वनोत्पादित वस्तूंचे उत्पादन ..	362	Production of major and minor forest products.
	15. मत्स्यव्यवसाय :		Fisheries :
15.1 (7-1)	खारवण केंद्रात केलेली माशांची भाषात, मिटाचे वाटप आणि खारवलेले मासे.	366	Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish removed at different centres.
15.2 (7-2)	मत्स्य व्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती ..	367	Miscellaneous statistics relating to fisheries.
15.3 (7-3)	सागरी मत्स्य उत्पादन	368	Marine fish production.
	16. ग्रामविकास व सहकार :		Rural Development and Co-operation :
16.1 (16-1)	कृषी व बिगर कृषी पत शिक्षण आणि मध्यवर्ती संस्थांचे व्यवहार.	370	Operations of agricultural and non-agricultural credit-apex and central institutions.
16.2 (16-2)	कृषी पत व बहुउद्देशीय संस्थांचे कार्य ..	374	Operations of agricultural credit and multipurpose societies.
16.3 (16-3)	बिगर कृषी पत संस्थांचे कार्य	376	Operations of non-agricultural credit societies.
16.4 (16-4)	सहकारी पणन संस्थांचे कार्य	378	Operations of co-operative marketing societies.
16.5 (16-5)	सहकारी उत्पादक संस्थांचे कार्य	382	Operations of co-operative enterprises.
16.6 (16-6)	इतर सहकारी संस्थांचे कार्य	384	Operations of other co-operative societies.
	17. खानकाम :		Mining And Quarrying :
17.1 (8-4)	खनिज उत्पादन	390	Mineral production
	18. उत्पादन		Manufacturing :
18.1 A (8-1)	चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण. (१९८२)	394	Distribution of working factories according to working strength. (1982).
18.1 B (8-1)	चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण. (१९८३)	396	Distribution of working factories according to working strength (1983).
18.2 A (8-2)	चालू कारखान्यांची व त्यातील सरासरी दैनिक कामगारांची प्रमुख उद्योगगटानुसार संख्या. १९८२	398	Number of working factories and average daily employment in major groups of industries (1982).
18.2 B (8-2)	चालू कारखान्यांची व त्यातील सरासरी दैनिक कामगारांची प्रमुख उद्योगगटानुसार संख्या (१९८३).	404	Number of working factories and average daily employment in major groups of industries (1983).
18.3 (8-3)	महाराष्ट्रातील औद्योगिक उत्पादन	410	Industrial production in Maharashtra
18.4 (8-5)	वार्षिक उद्योग पाहणी (गणना + बिगर गणना भाग).	411	Annual survey of industries (census + non-census parts)
	19. वीज व ऊर्जा :		Electricity and Power :
19.1 (9-1)	महाराष्ट्रातील विजेचा पुरवठा व वापर ..	414	Supply and consumption of electricity in Maharashtra State.
19.2 (9-2)	विजेचा पुरवठा झालेली महाराष्ट्रातील शहरे व खेडी (परवाने घेऊन).	416	Towns and villages electrified in Maharashtra State (including licensees).

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
20. व्यापार			Trade :
20-1 (12.1)	मुंबई बंदरात आयात झालेला माल	420	Imports in to Bombay port.
20-2 (12.2)	मुंबई बंदरातून निर्यात होणारा माल	423	Exports from Bombay port.
20-3 (12.3)	लोहमार्ग व जलमार्गाने निवडक वस्तूंची महाराष्ट्र राज्यातील आयात व निर्यात.	425	Imports in to and exports from Maharashtra State of selected commodities by rail and river.
21. परिवहन :			Transport :
21-1 (13.1)	लोहमार्गाची लांबी	428.	Railway length in operation.
21-2 (13.2)	वर्गवारीनुसार रस्त्यांची लांबी	430	Road length according to different classes.
21-3 (13.3)	पृष्ठभागाच्या प्रकारानुसार रस्त्यांचे वर्गीकरण ..	432	Road length according to surface type.
21-4 (New)	वाणिज्यिक वाहनांच्या दैनिक सरासरी वाहतुक सघनतेनुसार (टनात) रस्ते लांबी (वर्गवार विभागणी).	434	Distribution of road length according to the average traffic intensity (tonnes) of commercial vehicles.
21-5 (13.4)	महाराष्ट्र राज्यातील वापरात असलेली मोटार वाहने	436	Number of motor vehicles in operation in Maharashtra
21-6 (13.5)	महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची काही माहिती.	442	Operations of Maharashtra State Road Transport Corporation.
21-7 (13.6)	मुंबई गोदीत आलेल्या किंवा बंदरात नांगरलेल्या वाफेवरच्या आणि सुसज्ज जहाजांची संख्या व त्यांनी चुकविलेले शुल्क (शासकीय किंवा व्यापारी).	444	Number of steam and square rigged vessels (Govern- ment or merchant) which entered the Bombay docks or were berthed at the harbour walls and paid dues.
21-8 (13.7)	मुंबई येथील जहाजे दुरूस्त करण्याच्या गोदीत आलेल्या जहाजांची संख्या व वजन.	444	Number and tonnage of vessels docked in Mere- whether and Hughes dry docks in Bombay.
21-9 (13.8)	मुंबई बंदरातून येणाऱ्या व जाणाऱ्या प्रवाशांची वाहतुक (शिडाच्या जहाजातून आणि बंदरा- वरील नावेतून होणारी प्रवासी वाहतुक वगळून).	446	Number of passengers arrived and departed from Bombay port (exclusive of passengers carried by sailing vessels and harbour ferries).
21-10 (13.9)	महाराष्ट्र राज्यातील छोट्या बंदरातून येणाऱ्या आणि जाणाऱ्या प्रवाशांची वाहतुक.	448	Number of passengers embarked and disembarked various minor ports of Maharashtra State.
21-11 (13.10)	महाराष्ट्र राज्याच्या गोंय बंदरातून हाताळलेला (आयात व निर्यात) माल.	449	Cargo (imports and exports) handled at minor ports of Maharashtra State.
21-12 (13.11)	निरनिराळ्या विमानतळावरून होणारी प्रवासी व माल वाहतुक (इंडियन एअर लाईन्स).	450	Passengers and freight traffic originating at various airports (Indian Airlines).
22. पणन व साठवणूक :			Marketing and Storage :
22-1 (New)	नियंत्रित बाजारपेठांची संख्या	452	Number of regulated markets.
22-2 (New)	अधिकृत शिधावाटप/रास्तभाव दुकानांची संख्या.	453	Districtwise number of authorised ration shops/fair price shops.
22-3 (New)	शासनाजवळ असलेल्या गोदाम साठवणूक क्षमतेची माहिती.	454	Storage capacity with Government warehouses.
23. बळणवळण			Communications :
23-1 (13.13)	डक व तार कार्यालयविषयक सांख्यिकी ..	456	Statistics regarding posts and telegraphs.
23-2 (13.14)	अस्तित्वात असलेल्या रेडिओ परवान्यांची संख्या ..	458	Number of broadcasting radio (receiver) licences in force.
23-3 (13.15)	अस्तित्वात असलेल्या दूरदर्शन परवान्यांची संख्या	462	Number of T. V. licences in force.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
	24. पर्यटन व मुलकी हवाई वाहतूक :		Tourism and Civil Aviation :
24.1 (13-12)	मुंबईत उतरणारे परदेशी पर्यटक	466	Foreign Tourists disembarking at Bombay.
	25. कामगार व सेवा योजन :		Labour and Employment :
	शासकीय कर्मचारी गणना (१९८३)		Census of Government employees (1983).
25.1 (2-10)	विविध विभागातील वर्गवार कर्मचारी.	470	Classwise employees in various Departments.
25.2 (2-11)	प्रशासकीय विभागवार व जिल्हावार एकूण कर्मचारी संख्या. (सर्व वर्गांचे मिळून).	472	Employees (all classes) according to administrative Departments in each district.
25.3 (2-12)	नियमितेतर कर्मचाऱ्यांची वर्गवारी.	474	Employees on establishments other than regular according to class.
25.4 (2-13)	योजनांतर्गत व योजनेतर आस्थापनांतील कर्मचारी : जिल्हावार, वर्गवार व स्त्री/पुरुष कर्मचारी आणि रिक्त पदे.	476	Districtwise number of employees in position according to-plan/non-plan and class, by sex, and vacant post.
25.5 (2-14)	मूळ वेतन गटानुसार कर्मचारी (वर्गवार).	478	Employees (class-wise) according to basic pay ranges.
25.6 (2-15)	एकूण वित्तलब्धीच्या गटानुसार कर्मचारी (वर्गवार).	479	Employees (class-wise) according to total emoluments.
25.7 (2-16)	विविध विभागातील रिक्त पदे.	480	Vacancies in various Departments.
25.8 (2-17)	शासकीय निवासात राहणारे, घरभाडे भत्ता घेणारे वर्गवार कर्मचारी.	482	Employees (class-wise) residing in Government accommodation and those drawing house rent allowance.
25.9 (2-18)	वयोगटानुसार कर्मचारी.	484	Employees according to age groups.
25.10 (2-19)	वर्गवार वयोगटानुसार कर्मचारी.	486	Employees (class-wise) according to age group.
25.11 (2-22)	दुकाने व संस्था अधिनियम, १९४८ याखालील रोजगार.	487	Employment under Shops and Establishment Act, 1948.
25.12 (2-23)	रोजगारविषयक माहिती.	488	Employment market information.
25.13 (10-1)	सुती कापड उद्योग व यंत्रोत्पादक कारखान्यातील निवडक केंद्रातील गैरहजेरी.	489	Absenteeism in cotton textile and engineering industry at selected centres.
25.14 (10-2)	औद्योगिक तंटे.	493	Industrial disputes.
25.15 (10-3)	श्रमिक नुकसानभरपाई कायदा, १९२३ खालील प्रकरणे.	495	Cases decided under Workmen's Compensation Act, 1923.
25.16 (10-4)	सेवायोजनासंबंधीची सांख्यिकी	496	Employment exchange statistics.
25.17 (10-5)	नोंदणीकृत कामगार संघटनांची संख्या, सभासद संख्या, उत्पन्न, खर्च व निधी.	497	Number, membership, income, expenditure and funds of registered trade unions.
25.18 (10-6)	अपघात झालेल्या कामगारांची संख्या व त्यांना भरपाईपोटी दिलेली रक्कम.	498	Number of workers who were involved in accident and compensation paid to them.
	26. बँका व विमा व्यवसाय :		Banking and Insurance :
26.1 (18-2)	लोकसंख्या गटानुसार बँक कार्यालयांचे वर्गीकरण.	502	Distribution of banking offices by population ranges.
26.2 (18-3)	वर्गीकृत, अवर्गीकृत व सहकारी बँकांच्या कार्यालयांची संख्या.	503	Number of offices of scheduled, non-scheduled and co-operative banks.
	27. शासकीय अर्थव्यवस्था :		Public finance :
27.1 (20-1)	महाराष्ट्र राज्याच्या महसुली जमेचे विवरणपत्र	506	Statement of revenue receipts of Maharashtra State.
27.2 (20-2)	महाराष्ट्र राज्यातील महसुली खर्चाचे विवरणपत्र	508	Statement of revenue expenditure of Maharashtra State.
27.3 (20-3)	महसुली व भांडवली लेखांवरील जमा व खर्च.	511	Receipts and expenditure on revenue and capital accounts.
27.4-1 (20.4.1)	प्रशासकीय विभागाचे उत्पन्न व खर्च	512	Income and outlay account of Administrative Department.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
27.4.2 (20.4.2)	शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा उत्पादन लेखा.	514	Production account of departmental enterprises.
27.4.3 (20.4.3)	सर्वसाधारण शासनाचा भांडवली वित्तीय लेखा.	516	Capital finance account of General Government.
27.4.3 (20.4.3)	वस्तू, सेवा व हस्तांतरित रकमा यांचे व्यवहार : राज्य प्रशासनाचा व शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रमांचा भांडवली लेखा. ३-अ	518	Transaction in goods and services and transfers : Capital accounts of Government administration and departmental commercial undertakings, Account-3-A.
27.4.3 (20.4.3)	शासनाच्या वित्तीय संपत्तीतील बदल लेखा ३-ब.	520	Changes in financial assets, Account-3-B.
27.4.3 (20.4.3)	शासनाच्या वित्तीय दायित्वातील बदल लेखा-३क.	522	Changes in financial liabilities, Account-3-C.
27.4.3 (20.4.3)	रोख रकमा व भांडवल यांचा ताळमेळ लेखा-३ड.	522	Cash and capital reconciliation account, account-3-D.
28. किमती आणि निर्देशांक			Prices and Indices :
28.1A (11.1)	महाराष्ट्र राज्यातील निवडक केंद्रातील महत्वाच्या शेतीमालाच्या घाऊक किमती (१९८२-८३).	526	Wholesale prices of certain important agricultural commodities at selected centres in Maharashtra State (1982-83).
28.1B (11.1)	महाराष्ट्र राज्यातील निवडक केंद्रातील महत्वाच्या शेतीमालाच्या घाऊक किमती (१९८३-८४).	530	Wholesale prices of certain important agricultural commodities at selected centres in Maharashtra State (1983-84).
28.2A (11.2)	मुंबई बाजारातील काही शेती व इतर आवश्यक वस्तूंच्या घाऊक किमती (१९८२-८३).	534	Wholesale prices of certain agricultural and other essential commodities at Bombay markets (1982-83).
28.2B (11.2)	मुंबई बाजारातील काही शेती व इतर आवश्यक वस्तूंच्या घाऊक किमती (१९८३-८४).	538	Wholesale prices of certain agricultural and other essential commodities at Bombay market (1983-84).
28.3 (11.3)	सोने व चांदी यांच्या मुंबई बाजारातील किमती.	542	Prices of gold and silver in Bombay market.
28.4A (11.4)	वस्तूंच्या गट व उपगटवार अखिल भारतीय घाऊक किमतीचा निर्देशांक (नवीन मालिका). (१९८२-८३).	544	All India index number of wholesale prices by groups and sub-groups of commodities (New Series) (1982-83).
28.4B (11.4)	वस्तूंच्या गट व उपगटवार अखिल भारतीय घाऊक किमतीचा निर्देशांक (नवीन मालिका). (१९८३-८४).	546	All-India index number of wholesale prices by group and sub-groups of commodities (New Series) (1983-84).
28.5 (11.5)	मुंबई, जळगांव, पुणे, सोलापूर, औरंगाबाद, नांदेड, नागपूर केंद्रांसाठी कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक.	548	Consumer price index number for working class in Bombay, Jalgaon, Pune, Solapur, Aurangabad, Nanded and Nagpur.
28.6 (11.6)	महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किमतीचा निर्देशांक.	555	Consumer price index number for agricultural labourers in Maharashtra.
28.7 (11.7)	नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्यांसाठी ग्राहक किमतीचा निर्देशांक.	556	Consumer price index numbers for urban non-manual employees.
28.8 (11.8)	महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील किरकोळ किमतीचा गटवार निर्देशांक.	557	Retail price index numbers for urban Maharashtra by groups of commodities.
28.9 (11.9)	महाराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील किरकोळ किमतीचा गटवार निर्देशांक.	558	Retail price index numbers for rural Maharashtra by groups of commodities.
29. पंच-वार्षिक योजना			Five-Year Plan :
29.1 (21.1)	राज्य योजना व केंद्र पुरस्कृत योजना.	560	State plan and centrally sponsored programme.
29.2 (21.2)	महाराष्ट्र राज्याचा योजनांतर्गत खर्च.	561	Plan expenditure of Maharashtra State.
30. संयुक्त भांडवली संस्था			Joint Stock Companies :
30.1 (18.4)	संयुक्त भांडवली संस्थांची संख्या.	564	Number of joint stock companies.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
31. स्थानिक संस्था			Local Bodies :
31:1 (1:8)	महाराष्ट्र राज्यातील तालुके व पंचायत समिती.	567	Tahsils and Panchayat Samitis in Maharashtra State.
31:2A(19:1)	ग्रामपंचायतीचे उत्पन्न आणि खर्च (१९८२-८३).	570	Income and expenditure of Village Panchayats (1982-83).
31:2B(19:1)	ग्रामपंचायतीचे उत्पन्न आणि खर्च (१९८३-८४).	572	Income and expenditure of Village Panchayats (1983-84).
31:3A(19:2)	नगरपरिषदा आणि महानगरपालिका यांचे उत्पन्न (१९८२-८३).	573	Income of Municipal Councils and Corporations (1982-83).
31:3B(19:2)	नगरपरिषदा आणि महानगरपालिका यांचे उत्पन्न (१९८३-८४).	580	Income of Municipal Councils and Corporations (1983-84).
31:4A(19:3)	नगर परिषदा आणि महानगरपालिका यांचा खर्च (१९८२-८३).	588	Expenditure of Municipal Councils and Corporations (1982-83).
31:4B(19:3)	नगरपरिषदा आणि महानगरपालिका यांचा खर्च (१९८३-८४).	596	Expenditure of Municipal Councils and Corporations (1983-84).
31:5 (19:4)	जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च.	606	Receipts and Expenditure of Zilla Parishads.
32. संज्ञेणं			Miscellaneous :
32:1 (2:24)	बिगर शेतकी आस्थापनांची संख्या व त्यातील रोजगार (आर्थिक गणना, १९८०).	612	Number of non-agricultural Establishments and Employment (Economic Census, 1980).
32:2 (17:1)	मुंबई सावकार नियंत्रण कायदा, १९४६ खाली दिलेल्या अनुज्ञप्तीची जिल्हावार संख्या.	613	Number of licences granted in each district under the Bombay Money Lenders Act, 1946.
32:3 (17:2)	जिल्हावार अनुज्ञप्तीधारक सावकारांच्या व्यवहारांची माहिती.	614	Transactions of licensed money-lenders in each district.
32:4 (26:1)	भारतीय रिझर्व्ह बँकेसंबंधी आर्थिक आकडेवारी.	616	Financial statistics relating to the Reserve Bank of India.
32:5 (26:2)	एकूण करपात्र उत्पन्नाच्या श्रेणीनुसार व करदात्यांच्या वर्गांनुसार भरावयाच्या आयकरांचे वर्गीकरण.	618	Classification of the income-tax payable by assesseees according to the range of total income assessed and classes of assesseees.
32:6 (26:3)	नोंद केलेल्या दस्तऐवजांची संख्या व वर्णन व हस्तांतरित केलेल्या मालकीचे मूल्य.	620	Number and description of registered documents and value of property transferred.
32:7 (26:4)	महाराष्ट्र राज्यातील नोंदलेल्या विवाहांची संख्या.	622	Number of marriages registered in the State of Maharashtra.
32:8A(26:5A)	सार्वजनिक निवडणुकीचे निकाल.	622	Results of general elections.
32:8B (26:5B)	उमेदवारांचे पक्ष पाठिंब्यानुसार वर्गीकरण.	623	Candidates according to party affiliations.

संक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	Item (2).
	तालिका	GRAPHS:
1.	राज्य उत्पन्न	State Income
2.	दरडोई उत्पन्न	Per Capita Income
3.	अन्नधान्य उत्पादन	Foodgrains Production
4.	कृषि उत्पादनांचे निर्देशांक	Index number of Agricultural Production
5.	भारतातील औद्योगिक उत्पादनांचे निर्देशांक	Index number of Industrial Production in India
6.	विजेचा वापर	Electricity consumption
7.	कारखाने आणि त्यातील रोजगार	Factories and factory employment
8.	भारतातील घाऊक किमतीचे निर्देशांक	Index number of Wholesale Prices in India
9.	कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक	Consumer price index numbers for working class
10.	सहकार चळवळीची प्रगती	Growth of co-operation

टीप:—नवनिर्मित जिल्ह्यांची आकडेवारी उपलब्ध असल्यास वेगळी दाखविण्यात आलेली आहे.

Note.—The data for the newly created districts wherever available, is reported separately in this issue.

०.१. महाराष्ट्र राज्य १९६० मध्ये स्थापन झाल्यापासून "राज्य सांख्यिकी गोषवारा" हे प्रकाशन प्रकाशित करण्यात येते. त्या मालिकेतील हा विसावा अंक आहे. हा गोषवारा प्रसिद्ध करण्याचा हेतू हा की, त्यामुळे राज्यातील शक्य तितक्या जास्तीत जास्त सार्वजनिक व आर्थिक बाबींच्या पार्वभूमीवरील आकडेवारी उपलब्ध व्हावी. ह्या गोषवाऱ्याची उपयुक्तता फक्त संदर्भ पुस्तिका म्हणून नसून, संशोधनाकरिता, नियोजनाकरिता व राज्याच्या सामाजिक व आर्थिक बाबींचा अभ्यास करण्याच्या दृष्टीनेही तो उपयुक्त ठरेल. यामध्ये देण्यात आलेली जास्तीत जास्त माहिती शक्यतो जिल्हानिहाय असून त्यामुळे जिल्हाजिल्हातील तुलना करणे शक्य होईल. तसेच ह्यात दिलेल्या काही सामाजिक व आर्थिक क्षेत्रातील निरनिराळ्या वर्षांच्या आकडेवारीच्या मालिकेवरून त्या त्या क्षेत्रातील झालेले बदल अभ्यासण्यास मदत होईल.

०.२. प्रकाशित होणारा हा अंक १९८२-८३ व १९८३-८४ वर्षांचा एकत्रित असून त्यातील अधिकांश माहिती शक्य तेवढी १९८२-८३ व १९८३-८४ वर्षांची आहे. १९८२-८३ किंवा १९८३-८४ ची माहिती उपलब्ध नसल्यास उपलब्ध असलेल्या अद्यावत वर्षाची माहिती देण्यात आलेली आहे. त्याचप्रमाणे १९८३-८४ वर्षापर्यंतच्या वर्षवार माहितीची मालिका सुद्धा ह्यात दिलेली आहे. ह्या गोषवाऱ्यात प्रस्तुत केलेली माहिती मूलतः राज्य सरकार व केंद्र सरकारच्या विविध विभागात तसेच स्थानिक संस्थात संकलित करण्यात येते. हे विभाग अशी माहिती तयार करून अलिकडील वर्षासाठी अस्थायी माहिती उपलब्ध करून देतात व नंतर ही अस्थायी माहिती अंतिम करण्यात येते. तेव्हा पूर्वी दिलेल्या माहितीपेक्षा ह्या अंतिम माहितीत थोडाफार फरक आढळतो. ह्याच कारणामुळे ह्या गोषवाऱ्यात प्रकाशित झालेली माहिती संचालनालयाच्या इतर प्रकाशनातील (उदा. महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी, महाराष्ट्राची आर्थिक पाहणी) किंवा ह्यापूर्वी प्रकाशित झालेले सांख्यिकी गोषवाऱ्यांचे अंक ह्यात प्रकाशित झालेल्या माहितीशी जुळणार नाही.

दृष्टीकोपात महाराष्ट्र

०.३. ही माहिती दोन भागात विभागली आहे. पहिल्या भागात राज्याविषयी सर्वसाधारण माहिती दिली आहे. दुसऱ्या भागामध्ये लोकसंख्या, कृषि इत्यादी विविध विषयांवरील निर्देशांक दिले असून याचबरोबर देशातील संबंधित आकडेवारी देण्यात आली आहे. प्रत्येक बाबीसमोर महाराष्ट्र आणि भारत यांची आकडेवारी कोणत्या वर्षाची आहे हे नमूद करण्यात आले आहे. काही बाबतीत हा काळ एकच नसतो. त्यावेळी भारतासाठी अद्यावत उपलब्ध असलेल्या वर्षाची/काळाची आकडेवारी देण्यात येऊन तुलनात्मक अभ्यासासाठी महाराष्ट्राची त्याच वर्षाची/काळाची आकडेवारी देण्यात आली आहे. तसेच ह्या टक्केवारीने देशातील आकडेवारीत महाराष्ट्राचा किती हिस्सा आहे हेही दर्शविले आहे.

०.४. बाब क्रमांक ५.१ मध्ये दिलेल्या कारखाने आणि रोजगार-विषयक माहितीमध्ये संरक्षणविषयक कारखाने समाविष्ट आहेत. बाब क्रमांक ९.२ मध्ये दर १०० चौ. किलोमिटरमागे दिलेली रस्त्यांची लांबीविषयक माहिती भारत सरकारच्या वाहतूक आणि जहाज खात्याकडून पुरविली गेली आहे. बाब क्रमांक १० मध्ये दाखविण्यात

0.1. This is the Twentieth issue of the Statistical Abstract of Maharashtra State which is being published since its formation in 1960. The purpose of publishing this Abstract is to present background statistical material on as many socio-economic characteristics of the State as is possible so that the Abstract may prove useful not only as a reference book but also for research, planning or further socio-economic studies about the State. The information is to the extent feasible, presented districtwise for interdistrict comparison. Some social and economic statistics are presented over a series of years to study changes in these fields.

0.2. The present issue relates to the year 1982-83 and 1983-84 combined and the detailed data are published for the year 1982-83 and 1983-84 wherever such data were available. Wherever data for 1982-83 and 1983-84 were not available, the data for the latest available year are given. Also, yearly series up to the year 1983-84 are presented. The statistical data presented in this Abstract are initially compiled by various departments of the State Government, Government of India, Local Bodies, etc. These departments usually prepare and release provisional figures for recent years. These provisional figures are in the process of finalisation and ultimately when they are finalised, they are slightly different from the provisional figures released earlier. For this reason, the data published in the other publications of this Directorate, viz., 'Hand-book of Basic Statistics of Maharashtra State', 'Economic Survey of Maharashtra' or the earlier issue of the Statistical Abstract may not exactly tally with those published in this Abstract.

MAHARASHTRA AT A GLANCE

0.3. This table is divided into two parts. In the first part, some general particulars about the State are given. In the second part, the important indicators under various heads, such as population, agriculture, etc. are presented along with the corresponding figures relating to the country. In some cases where the period to which the figures concerning Maharashtra and India, respectively relate, is not identical, the data for latest available year for India is shown and comparison of Maharashtra with India is made with reference to this period. The statement also gives percentage share of Maharashtra with the figures relating to the country.

0.4. The information regarding factories and employment shown against item 5.1 is inclusive of defence factories. Road length per 100 Sq. km. of area shown against item 9.2 is quoted from the information supplied by the Ministry of Transport and Shipping. The estimates of State Income and National Income given against item No. 10 are according to revised series.

०.१. महाराष्ट्र राज्य १९६० मध्ये स्थापन झाल्यापासून "राज्य सांख्यिकी गोषवारा" हे प्रकाशन प्रकाशित करण्यात येते. त्या मालिकेतील हा विसावा अंक आहे. हा गोषवारा प्रसिद्ध करण्याचा हेतू हा की, त्यामुळे राज्यातील शक्य तितक्या जास्तीत जास्त सांख्यिकी व आर्थिक बाबींच्या पार्श्वभूमीवरील आकडेवारी उपलब्ध व्हावी. ह्या गोषवाऱ्याची उपयुक्तता फक्त संदर्भ पुस्तिका म्हणून नसून, संशोधनाकरिता, नियोजनाकरिता व राज्याच्या सामाजिक व आर्थिक बाबींचा अभ्यास करण्याच्या दृष्टीनेही तो उपयुक्त ठरेल. यामध्ये देण्यात आलेली जास्तीत जास्त माहिती शक्यतो जिल्हानिहाय असून त्यामुळे जिल्हाजिल्हातील तुलना करणे शक्य होईल. तसेच ह्यात दिलेल्या काही सामाजिक व आर्थिक क्षेत्रातील निरनिराळ्या वर्षांच्या आकडेवारीच्या मालिकेवरून त्या त्या क्षेत्रातील झालेले बदल अभ्यासण्यास मदत होईल.

०.२. प्रकाशित होणारा हा अंक १९८२-८३ व १९८३-८४ वर्षांचा एकत्रित असून त्यातील अधिकांश माहिती शक्य तेवढी १९८२-८३ व १९८३-८४ वर्षांची आहे. १९८२-८३ किंवा १९८३-८४ ची माहिती उपलब्ध नसल्यास उपलब्ध असलेल्या अद्यावत वर्षाची माहिती देण्यात आलेली आहे. त्याचप्रमाणे १९८३-८४ वर्षापर्यंतच्या वर्षवार माहितीची मालिका सुद्धा ह्यात दिलेली आहे. ह्या गोषवाऱ्यात प्रस्तुत केलेली माहिती मूलतः राज्य सरकार व केंद्र सरकारच्या विविध विभागात तसेच स्थानिक संस्थात संकलित करण्यात येते. हे विभाग अशी माहिती तयार करून अलिकडील वर्षासाठी अस्थायी माहिती उपलब्ध करून देतात व नंतर ही अस्थायी माहिती अंतिम करण्यात येते. तेव्हा पूर्वी दिलेल्या माहितीपेक्षा ह्या अंतिम माहितीत थोडाफार फरक आढळतो. ह्याच कारणामुळे ह्या गोषवाऱ्यात प्रकाशित झालेली माहिती संचालनालयाच्या इतर प्रकाशनातील (उदा. महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी, महाराष्ट्राची आर्थिक पाहणी) किंवा ह्यापूर्वी प्रकाशित झालेले सांख्यिकी गोषवाऱ्यांचे अंक ह्यात प्रकाशित झालेल्या माहितीशी जुळणार नाही.

दृष्टीकोपात महाराष्ट्र

०.३. ही माहिती दोन भागात विभागली आहे. पहिल्या भागात राज्याविषयी सर्वसाधारण माहिती दिली आहे. दुसऱ्या भागामध्ये लोकसंख्या, कृषि इत्यादी विविध विषयांवरील निर्देशांक दिले असून याचबरोबर देशातील संबंधित आकडेवारी देण्यात आली आहे. प्रत्येक बाबीसमोर महाराष्ट्र आणि भारत यांची आकडेवारी कोणत्या वर्षाची आहे हे नमूद करण्यात आले आहे. काही बाबतीत हा काळ एकच नसतो. त्यावेळी भारतासाठी अद्यावत उपलब्ध असलेल्या वर्षाची/काळाची आकडेवारी देण्यात येऊन तुलनात्मक अभ्यासासाठी महाराष्ट्राची त्याच वर्षाची/काळाची आकडेवारी देण्यात आली आहे. तसेच ह्या टक्केवारीने देशातील आकडेवारीत महाराष्ट्राचा किती हिस्सा आहे हेही दर्शविले आहे.

०.४. बाब क्रमांक ५-१ मध्ये दिलेल्या कारखाने आणि रोजगार-विषयक माहितीमध्ये संरक्षणविषयक कारखाने समाविष्ट आहेत. बाब क्रमांक ९.२ मध्ये दर १०० चौ. किलोमिटरमागे दिलेली रस्त्यांची लांबीविषयक माहिती भारत सरकारच्या वाहतूक आणि जहाज खात्याकडून पुरविली गेली आहे. बाब क्रमांक १० मध्ये दाखविण्यात

0.1. This is the Twentieth issue of the Statistical Abstract of Maharashtra State which is being published since its formation in 1960. The purpose of publishing this Abstract is to present background statistical material on as many socio-economic characteristics of the State as is possible so that the Abstract may prove useful not only as a reference book but also for research, planning or further socio-economic studies about the State. The information is to the extent feasible, presented districtwise for interdistrict comparison. Some social and economic statistics are presented over a series of years to study changes in these fields.

0.2. The present issue relates to the year 1982-83 and 1983-84 combined and the detailed data are published for the year 1982-83 and 1983-84 wherever such data were available. Wherever data for 1982-83 and 1983-84 were not available, the data for the latest available year are given. Also, yearly series up to the year 1983-84 are presented. The statistical data presented in this Abstract are initially compiled by various departments of the State Government, Government of India, Local Bodies, etc. These departments usually prepare and release provisional figures for recent years. These provisional figures are in the process of finalisation and ultimately when they are finalised, they are slightly different from the provisional figures released earlier. For this reason, the data published in the other publications of this Directorate, viz., 'Hand-book of Basic Statistics of Maharashtra State', 'Economic Survey of Maharashtra' or the earlier issue of the Statistical Abstract may not exactly tally with those published in this Abstract.

MAHARASHTRA AT A GLANCE

0.3. This table is divided into two parts. In the first part, some general particulars about the State are given. In the second part, the important indicators under various heads, such as population, agriculture, etc. are presented along with the corresponding figures relating to the country. In some cases where the period to which the figures concerning Maharashtra and India, respectively relate, is not identical, the data for latest available year for India is shown and comparison of Maharashtra with India is made with reference to this period. The statement also gives percentage share of Maharashtra with the figures relating to the country.

0.4. The information regarding factories and employment shown against item 5.1 is inclusive of defence factories. Road length per 100 Sq. km. of area shown against item 9.2 is quoted from the information supplied by the Ministry of Transport and Shipping. The estimates of State Income and National Income given against item No. 10 are according to revised series.

आलेले अंदाजित राज्य उत्पन्न आणि राष्ट्रीय उत्पन्न सुधारित मालिके-नुसार दाखविले आहे. भारताकरिता अंदाजित राष्ट्रीय उत्पन्न आणि एकूण निव्वळ देशांतर्गत उत्पन्नसुद्धा दिलेले आहे.

For India, estimate of National Income and Net National Domestic Product, is shown.

सारांश तक्ते

०.५. सारांशविषयक तक्त्यात काही महत्त्वाच्या विषयावरील माहिती दिलेली आहे. ह्यातील माहिती १९६०-६१ ह्या वर्षासाठी व त्यानंतर संदर्भ वर्षापर्यंत दर पाच वर्षांच्या अंतराने देण्यात आली आहे.

0.5. Summary tables of some important topics have been presented here. The data are presented in the form of series for 1960-61 and thereafter at an interval of five years till the year reference.

निवडक निर्देशांक

०.६. आर्थिक आणि सामाजिक बाबीवरील १९८२-८३ व १९८३-८४ चे काही महत्त्वाचे निर्देशांक ह्या अंकात देण्यात आले आहेत. निर्देशांक काढताना संबंधित वर्षाची अंदाजित लोकसंख्या पायाभूत घेण्यात आलेली आहे. परंतु जेव्हा विशिष्ट बाबतीत (उदा. कामगार, शहरी लोकसंख्या) अशी अंदाजित लोकसंख्या उपलब्ध नसेल त्यावेळी त्याकरिता १९७१-१९८१ च्या संबंधित लोकसंख्येचा उपयोग करण्यात आला आहे.

SELECTED INDICATORS

0.6. Districtwise selected economic and social indicators mainly for the years 1982-83 and 1983-84, have been presented in this issue. Base population is, in all cases, taken to be the estimated population for 1982-83 and 1983-84 except where the particular population estimate such as workers, urban population etc., was not available for the year. In such cases 1971-1981 population characteristic was used.

०.७. यापुढे सांख्यिकीय माहितीचे विषयावर तक्ते दिले आहेत. या तक्त्यात जिल्हावार माहिती दिलेली आहे. केन्द्रीय सांख्यिकीय संघटनेने सुचवल्याप्रमाणे विषयाची व त्याखालील तक्त्यांची मांडणी केली असल्यामुळे ही मांडणी या आधीच्या सांख्यिकी गोषवाऱ्यातील मांडणीपेक्षा भिन्न आहे त्यामुळे तक्त्यांचे क्रमांकही बदलेले आहेत. पूर्वीच्या गोषवाऱ्यातील तक्त्यांशी संदर्भ पाहणे सोयीचे जावे म्हणून तक्त्यांच्या नवीन क्रमांकांनंतर कंसांत त्याच तक्त्यांचे जुने क्रमांक दिले आहेत.

0.7. Statistical tables on various subjects are presented thereafter. Districtwise data are depicted in these tables. The tables are grouped under various subjects and are arranged as per recommendations made by the Central Statistical Organisation. The presentation of subjects is slightly different from that in earlier state Statistical Abstracts and hence table numbers are also changed. With a view to facilitating reference to tables in earlier Abstract, old table numbers are given in brackets after new table numbers.

महाराष्ट्रातील जिल्हांच्या पुनर्रचनेविषयी टिप्पणी

जिल्हांच्या पुनर्रचनेमुळे आणि जिल्हांच्या नावातील बदलामुळे खालील बदल झाले आहेत :—

- (१) कुलाबा जिल्हाचे नाव १ मे १९८१ पासून बदलून "रायगड" असे ठेवण्यात आले आहे.
  - (२) त्यावेळच्या रत्नागिरी, कोल्हापूर, औरंगाबाद व परभणी या जिल्हांची पुनर्रचना करून "सिंधुदुर्ग" व "जालना" हे दोन नवे जिल्हे दिनांक १ मे १९८१ पासून करण्यात आले आहेत.
  - (३) त्यावेळच्या उस्मानाबाद, सोलापूर, बीड व चंद्रपूर या जिल्हांची पुनर्रचना करून "लातूर" व "गडचिरोली" हे नवे जिल्हे अनुक्रमे दिनांक १६ ऑगस्ट १९८२ व दिनांक २६ ऑगस्ट १९८२ पासून करण्यात आले आहेत.
- नवनिर्मित जिल्हांची आकडेवारी उपलब्ध असल्यास ती या पुस्तिकेत वेगळी दाखविण्यात आलेली आहे.

Note on reorganisation of Districts in Maharashtra

The following changes have been effected on account of reorganisation of the districts and change in name of district :—

- (1) The name of Kulaba district is changed to "Raigad" district with effect from 1st May 1981.
- (2) Two new districts "Sindhudurg" and "Jalna" have been created, with effect from 1st May 1981, by reorganising then existing districts of Ratnagiri, Kolhapur, Aurangabad and Parbhani.
- (3) Two new district, "Latur" and "Gadchiroli" have been created, respectively with effect from 16th August 1982 and 26th August 1982. by reorganising then existing districts of Osmanabad, Solapur, Beed and Chandrapur.

The data for the newly created districts if readily available, is reported separately in this issue.

दुष्टीकोषत महासङ्घ/MAHARASHTRA STATE AT A GLANCE
सामान्य माहिती/GENERAL INFORMATION

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वाच (2)	परिमाण (3)	माहिती Particular (4)	Unit (w.p.)	Item (2)
	भौगोलिक स्थान :—				Location—
1	उत्तर अक्षांश	..	16.4 to 22.1	..	North latitude (degrees)
	पूर्व रेखांश	..	72.6 to 80.9	..	East longitude (degrees)
2	विभाग	..	6	..	Number of Divisions
3	जिल्हे (१९८२-८३)	..	30	..	Number of Districts (1982-83)
4	तालुके*	..	303*	..	* Number of Talukas
5	शहरे/शहूर संकुले	..	307†	..	Number of City and Town units Urban Agglomerations
6	† एक लाख लोकसंख्येहून अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे.	..	25	..	† Number of cities having more than one lakh population.
7	गावे—वस्ती असलेली	..	39,354†	..	Number of villages— Inhabited
	वस्ती नसलेली	..	2,479†	..	Uninhabited
8	क्षेत्रफळ (चौ. किलोमीटर)	..	3,07,690	..	Area (in square kilometres)
9	किनाऱ्याची लांबी (किलोमीटर)	..	720	..	Length of the coast-line (kilometres)
10	शेतती—				Agriculture—
	कसलेले निष्पन्न क्षेत्र (१९८३-८४)	हजार हेक्टर	18,408	Thousand hectare	Net area sown (1983-84)
	एकूण लागवडी खालील क्षेत्र (१९८३-८४)	..	20,788	..	Gross Cropped area (1983-84)
	सिंचना खालील एकूण क्षेत्र (१९८२-८३)	..	25,310 P	..	Gross irrigated area (1982-83)
11	एकूण पशुधन—(१९८२)	हजारात	30,919	Thousand	Total Livestock— (1982)
12	एकूण वनव्याप्त क्षेत्र—(१९८३-८४)	चौरस किलोमीटर	64,153	Thousand	Forests total area (1983-84)
13	कारखाने (१९८३)			Sq. km.	Factories— (1983)
	चालू कारखाने	हजारात	18,007	Thousand	Working factories
	कामगारांची दैनंदिन सरासरी	..	1,137	..	Average daily No. of workers
14	विजेचा वापर (एकूण) (१९८३-८४)	दशलक्ष किलोवॉट तास	16,934	Million kilo	Electricity consumed (Total)—(1983-84)
15	राज्य उत्पन्न (१९८३-८४)			Watt hours	State income—(1983-84)
	चालू किमतीनुसार उत्पन्न	कोटी रुपयात	19,589.4	Crore Rs.	income at Current prices
	चालू किमतीनुसार दरडोई उत्पन्न	रुपये	2,990.4	Rs.	Per Capita income at current prices
16	रस्त्याची लांबी— (३१-३-८४रोजी)				Road length—(As on 31-3-1984)
	एकूण	किलोमीटर	1,46,972	Kilometres	Total
	पृष्ठांकित	..	82,411	..	Surfaced

* बंगळूर जिल्ह्यातील तीन तालुके व नागपूर आणि अमरावती विभागाच्या पुनर्रचनेनंतर नवीन निर्माण झालेले ६६ तालुके धरून.

† Including three talukas in Greater Bombay District and 66 Talukas newly created after reorganisation of Nagpur and Amravati Divisions.

† 1981 जनगणनेवर आधारित.

† Population Census.

भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	महाराष्ट्र Maharashtra	भारत India	महाराष्ट्राची भारताशी तुलना (शेकडेवारी) Comparison of Maharashtra with India (Percentage)	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	w. p.	(2)
1.	लोकसंख्या (१९८१ ची जनगणना) —						Population (1981-Census)
1.1	(अ) ग्रामीण लोकसंख्या .. (ब) ग्रामीण लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	हजारात .. शेकडेवारी ..	40,791 65.0	5,25,457* 76.7	78. ..	Thousand .. Percentage ..	(a) Rural Population. (b) Percentage of rural population to total population.
1.2	(अ) नागरी लोकसंख्या .. (ब) नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	हजारात .. शेकडेवारी ..	21,993 35.0	1,59,727* 23.3	13.8 ..	Thousand .. Percentage ..	(a) Urban population (b) Percentage of urban population to total population.
1.3	(अ) एकूण लोकसंख्या .. (१) पुरुष .. (२) स्त्रिया ..	हजारात	62,784 32,415 30,369	6,85,185* 3,54,398* 3,30,787*	9.2 9.4 9.5	Thousand .. Do. .. Do. ..	(a) Total population (i) Male (ii) Female
1.4	(अ) वर्गीकृत जाती व जमाती यांची लोकसंख्या (१९८१) (ब) वरील लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	.. शेकडेवारी ..	10,252 16.3	1,56,383 22.8	6.6 ..	Do. .. Percentage ..	(a) Population of scheduled Castes and Scheduled tribes. (1981) (b) Percentage of above population to total population.
1.5	(अ) एकूण मुख्यतः काम करणारे .. (ब) एकूण काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	हजारात .. शेकडेवारी ..	24,302 38.7	2,22,517@ 35.5	10.9 ..	Thousand .. Percentage	(a) Total main workers. (b) Percentage of total main workers to total population.
1.6	(अ) सीमांतिक काम करणारे .. (ब) सीमांतिक काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	हजारात .. शेकडेवारी ..	2,416 3.9	22,088@ 3.3	10.9 ..	Thousand .. Percentage	(a) Marginal workers (b) Percentage of marginal workers to total population.
1.7	(अ) एकूण काम न करणारे .. (ब) एकूण काम न करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	हजारात .. शेकडेवारी ..	36,066 57.4	4,20,683@ 63.2	8.6 ..	Thousand .. Percentage ..	(a) Total non-workers. (b) Percentage of total non-workers to total population.
1.8	लोकसंख्येची घनता ..	दर चौरस किलो-मीटर मागे लोकसंख्या.	204	216††	..	Persons per sq. km.	Density of population
1.9	साक्षरतेचे प्रमाण :- (१) पुरुष .. (२) स्त्रिया .. (३) एकूण ..	शेकडेवारी .. शेकडेवारी .. शेकडेवारी ..	58.79† 34.79† 47.18†	46.89 24.82 36.23	.. .. ..	Percentage .. Percentage .. Percentage ..	Literacy percentage. (i) Male (ii) Female (iii) Persons
1.10	श्री-पुरुष प्रमाण ..	दर १००० पुरुषां-मागे स्त्रियांची संख्या.	937†	934	..	Females per 1,000 males	Sex ratio

* जनगणना घेणे शक्य नसल्यामुळे आसामची अंदाजित लोकसंख्या घट्टन व पाकिस्तान व चीन यांची जम्मू व काश्मीर मधील बळकावलेल्या प्रदेशातील लोकसंख्या वगळून.

* Includes projected population of Assam, where census could not be held but excludes population of areas in Jammu and Kashmir under unlawful occupation at Pakistan and China where census could not be taken.

@ अस्थायी व आसाम सोडून /Provisional and excluding Assam.

† सुधारित व अंतिम /Revised and final.

†† जम्मू व काश्मीर सोडून /Excluding Jammu and Kashmir.

भारतासो तुलना/COMPARISON WITH INDIA

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	w. p.	(2)
1.11	१९७१-८१ मध्ये झालेली लोकसंख्येतील शेकडा वाढ.	शेकडेवारी	24.75	25.00	..	Percentage ..	Percentage growth of population during 1971-81.
2	सैती (१९८२-८३)						Agriculture (1982-83)—
2.1	कसलेले क्षेत्र (निव्वळ)	लाख हेक्टरात	183	142	12.9*	Lakh hectares	Net area sown.
2.2	कसलेल्या निव्वळ क्षेत्राची एकूण भौगोलिक क्षेत्राशी टक्केवारी.	शेकडेवारी	59.8	46.1	..	Percentage ..	Percentage of net area sown to geographical area.
2.3	लागवडीखालील एकूण क्षेत्रे	लाख हेक्टरात	200	173	11.6	Lakh hectares	Gross cropped area.
2.4	सिंचनाखालील एकूण क्षेत्र	लाख हेक्टरात	25	50	5.1	Lakh hectares	Gross irrigated area.
2.5	सिंचनाखालील एकूण क्षेत्राची लागवडी-खालील एकूण क्षेत्राशी टक्केवारी.	शेकडेवारी	12.7	30.1	..	Percentage ..	Percentage of gross irrigated area to gross cropped area.
	प्रमुख पिकाखालील क्षेत्रे (१९८१-८२ ते १९८३-८४ या वर्षांची सरासरी)—						Area under principal crops (Average for year 1981-82 to 1983-84).—
2.6	तांदूळ	हजार हेक्टर	1,507	39,831	3.8	Thousand hectares	Rice
2.7	गहू	"	1,111	23,230	4.8	Do	Wheat
2.8	ज्वारी	"	6,568	16,324	40.2	Do	Jowar
2.9	बाजरी	"	1,648	11,489	14.3	Do.	Bajri
2.10	एकूण तृणधान्ये	"	11,362	1,01,307	11.2	Do. ..	All cereals
2.11	एकूण कडधान्ये	"	2,762	26,295	10.5	Do. ...	All pulses
2.12	एकूण अन्नधान्ये (तृणधान्ये व कडधान्ये)	"	14,125	1,27,602	11.1	Do. ..	All food-grains (cereals and pulses).
2.13	ऊस	"	306	3,241	9.4	Do. ..	Sugarcane
2.14	कापूस	हजार हेक्टर	2,680	7,942	33.7	Do.	Cotton
2.15	भुईमूग	"	801	7,475	10.7	Do. ..	Groundnut
	प्रमुख पिकांचे उत्पादन (१९८१-८२ ते १९८३-८४ या वर्षांची सरासरी)—						Outturn of principal crops (Average for year 1981-82 to 1983-84.)
2.16	तांदूळ	हजार टन	2,213	53,166	4.2	Thousand tonnes.	Rice
2.17	गहू	"	978	41,701	2.4	Do. ..	Wheat
2.18	ज्वारी	"	4,741	11,557	41.0	Do. ..	Jowar
2.19	बाजरी	"	711	16,097	11.7	Do. ..	Bajri
2.20	एकूण तृणधान्ये	"	9,158	1,25,819	7.3	Do. ..	All cereals ..
2.21	एकूण कडधान्ये	"	1,087	11,911	9.1	Do. ..	All pulses
2.22	एकूण अन्नधान्ये (तृणधान्ये व अन्नधान्ये)	"	10,245	1,37,730	7.4	Do. ..	All Food-grains (cereals and pulses).
2.23	ऊस (उसात)	"	28,896	1,84,169	3.4	Do. ..	Sugarcane (Cane)
2.24	कापूस (सरकी काढलेला)	"	242	1,247	19.4	Do. ..	Cotton (Lint)
2.25	भुईमूग	"	751	6,692	11.2	Do. ..	Groundnut
3	पशुसंबंधन (१९७८)—						Animal Husbandry (1978)—
3.1	एकूण पशुधन	हजार टन	29,642	3,69,540	8.0	Thousand numbers.	Total livestock
3.2	एकूण गाई बेल— गाई-बेल		15,218	1,80,140	8.5	Do. ..	Total cattle Cattle :—
3.3	(१) तीन वर्षांवरील बेल	"	6,329	74,907	8.5	Do. ..	(i) Males over 3 years.
	(२) तीन वर्षांवरील गाई	"	4,781	57,599	8.3	Do. ..	(ii) Females over 3 years

संयोजक: तुलना/COMPARISON WITH INDIA

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	W. P.	(7)	(8)
3.4	एकूण म्हशी-रेड	हजारत	3,899	62,029	6.3	Thousand numbers	Total buffaloes	
3.5	म्हशी-रेडे :-						Buffaloes—	
	(१) तीन वर्षांवरील रेडे		325	8,378	3.9	Thousand numbers.	(i) Males over 3 years	
	(२) तीन वर्षांवरील म्हशी		2,148	31,865	6.7	Do.	(ii) Females over 3 years	
3.6	एकूण मेंढरे व शेळया		10,199	1,16,527	8.8	Do.	Total Sheep and goats	
3.7	एकूण घोडे, शिंगरे वगैरे		49	916	5.4	Do.	Total horses and ponies	
3.8	इतर पशुधन		278	9,928	2.8	Do.	Other livestock	
3.9	कोबडया, बदके वगैरे		18,751	1,60,870	11.7	Do.	Total poultry	
3.10	ट्रॅक्टर		13	276	4.7	Do.	Tractors	
3.11	सिंचनाकरिता वापरलेली इंजिने व पंप		168	2,359	7.1	Do.	Oil engines with pumps for irrigation purposes.	
3.12	सिंचनाकरिता वापरलेले विद्युत पंप		378	2,438	15.5	Do.	Electric pumps for irrigation.	
4.	जंगले (१९७९-८०)						Forests (1979-80)	
4.1	एकूण जंगलक्षेत्र क्षेत्र	चौ.कि.मी	64,078	7,36,685	8.7	Sq. Km.	Total forest area	
5.	उद्योग आणि खाणकांम						Industry and Mining	
5.1	कारखाने						Factories.	
	(अ) चालू कारखाने (१९८१)*	संख्या	16,594	1,48,971	11.1	Number	(a) Working factories (1981)*	
	(ब) कामगारांची दैनिक (१९८१) सरासरी हजारत		1,192	7,052	16.9	Thousand number.	(b) Average daily number of workers (1981)	
5.2	उद्योगाची वार्षिक पाहणी (प्रगणना व प्रगणनेतर घाता मिळून) (१९८२-८३)						Annual Survey of Industries (Census plus Non-Census part) (1982-83)	
	(अ) उत्पादक भांडवल	कोटी रुपये	8,476	9,760	17.0	Cröre Rs.	(a) Productive capital	
	(ब) एकूण उत्पादन	कोटी रुपये	16,970	73,672	23.0	Cröre Rs.	(b) Gross output (ex-factory value).	
	(क) उत्पादन मूल्यवृद्धी	कोटी रुपये	3,316	14,555	22.8	Cröre Rs.	(c) Value added by manufacture.	
5.3	चालू असलेल्या सुती कापड गिरण्या (१९८३ अखेर)**	संख्या	99	822	12.0	Number	Working cotton textile mills (end of 1983).**	
	(अ) या गिरण्यांतील कामगारांची सरासरी (१९८३ अखेर)**	हजारत	144	794	18.1	Thousand numbers.	(a) Average number of workers employed in cotton textile mills (end of 1983).**	
	(ब) कापडाचे सरासरी मासिक उत्पादन (१९८३ अखेर): १९८३	लाख मिटर	7,42.46	2,825.52	26.3	Lakh metre	(b) Average monthly production of cloth (end of 1983)	
5.4	(अ) कोळसा (उत्पादन)	हजार टन	8,563	1,36,261	6.3	Thousand tonnes.	(a) Coal (Quantity)	
	(मूल्य)	कोटी रुपये	123	2,262	5.4	Cröre Rs.	(Value)	
	(ब) कच्चे लोखंड (उत्पादन)	हजार टन	252	37,584	0.7	Thousand tonnes.	(b) Iron ore (Quantity)	
	(मूल्य)	कोटी रुपये	1	165	0.6	Cröre Rs.	(Value)	
	(क) कच्चे मँगनीज (उत्पादन)	हजार टन	237	1,263	18.8	Thousand tonnes.	(c) Manganese Ore (Quantity)	
	(मूल्य)	कोटी रुपये	9	22	2.8	Cröre Rs.	(Value)	
	(ड) बॉक्साईट (उत्पादन)	हजार टन	376	1,849	20.3	Thousand tonnes.	(d) Bauxite (Quantity)	
	(मूल्य)	कोटी रुपये	3	10	30.0	Cröre Rs.	(Value)	
6.	वीज						Electricity	
6.1	विजेचे उत्पादन	1982-83	20,994	1,39,011	15.1	Million kwh	Electricity generated	
		1983-84	22,923	1,39,956	16.4			
6.2	विजेचा वापर	1982-83	15,442	95,917	16.1	Million kwh	Electricity consumed	
		1983-84	16,935	1,02,684	16.5			

* अस्थायी /Provisional

** जानेवारी ते मार्च १९८३ ची मुंबई शहराची आकडेवारी उपलब्ध नसल्यामुळे या आकडेवारीत समाविष्ट केलेली नाही/The figures of January to March 1983 of Bombay City are excluded as they are not available.

भारताची तुलना/COMPARISON WITH INDIA

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
6.3	(अ) उद्योगाकरिता (१९८२-८३) .. दशलक्ष कि.वॅ.ता. वापरलेली वीज (१९८३-८४) .. दशलक्ष कि.वॅ. ता.	8,225	53,522	15.4	Million kwh	(a) Industrial (1982-83)	consumption (1983-84).
	(ब) या औद्योगिक वापराचे (१९८२-८३) शेकडेवारी .. एकूण विजेच्या वापराशी प्रमाण (१९८३-८४).	53.3	55.8	..	Percentage	(b) Percentage of industrial consumption to total (1983-84)(1982-83) consumption.	
	शेकडेवारी ..	54.8	56.7	..	Percentage		
7.	संयुक्त भांडवली संस्था आणि बँका :--						Joint Stock Companies and Banks—
7.1	कंपन्यांची संख्या (३१ मार्च १९८३ रोजी) संख्या .. (३१ मार्च १९८४ रोजी) संख्या ..	20,261	82,903	24.4	Numbers	..	Companies (as on 31st March 1983) (as on 31st March 1984)
7.2	त्यांचे भरणा केलेले भांडवल (१९८३) .. कोटी रुपये .. (१९८४) .. कोटी रुपये ..	2,280	19,909	11.4	Crore Rs.	..	Their paid up (1983) capital (1984)
7.3	बँक कार्यालये (वर्गिकृत व्यापारी)						Banking offices (Scheduled commercial)
	(३१ डिसेंबर १९८३ रोजी) .. संख्या ..	4,283	44,293	9.7	Numbers	..	(As on 31st December 1983).
	(३१ डिसेंबर १९८४ रोजी) .. संख्या ..	4,376	45,537	9.6	Numbers	..	(As on 31st December 1984).
7.4	दर लाख लोकसंस्थेशी बँक (१९८२-८३) संख्या ..	6.4	6.0	..	Numbers	..	Banking offices per lakh of (1982-83) population (1983-84).
	कार्यालयांचे प्रमाण (१९८३-८४) संख्या ..	6.6	6.0	..	Numbers	..	Places having banking offices (June 1982).
7.5	बँक कार्यालय असलेल्या शहरांची व गावांची संख्या (जून, १९८२).	1,613	21,858	7.4	Numbers	..	Co-operation (1980-81)—
8.	सहकार (१९८०-८१)						Co-operative societies
8.1	सहकारी संस्था .. .. संख्या ..	60,747	3,26,273	18.6	Numbers	..	Membership
8.2	सभासदांची संख्या .. .. हजारात ..	14,800	1,17,596	12.6	Thousand number.	..	Working capital of all co-operative societies.
8.3	सर्व संस्थांचे खेळते भांडवल .. कोटी रुपये ..	5,210	25,082	20.8	Crore Rs.	..	Advances by agricultural credit societies.
8.4	कृषि पत संस्थांनी दिलेले कर्ज .. कोटी रुपये ..	250	1,782	14.0	Crore Rs.	..	Transport and Communications.—
9.	परिवहन आणि दळणवळण						
9.1	(अ) रेल्वे मार्गाची लांबी (३१ मार्च १९८४ रोजी) किलोमीटर ..	5,297	61,460	8.6	Kilometres	..	(a) Total Railway length (as on 31st March 1984.)
	(ब) रेल्वे मार्गाच्या लांबीचे दर शंभर चौ. कि. मी. मागे प्रमाण (३१ मार्च १९८४ रोजी). किलोमीटर ..	1.5	1.9	..	Kilometres	..	(b) Railway length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 1984).
9.2	१०० चौरस किलोमीटर क्षेत्रफळामागे असणारी रस्त्यांची लांबी (३१ मार्च १९८२ रोजी). किलोमीटर ..	59	47	..	Kilometres	..	Road length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 1982).
9.3	दर लाख लोकसंस्थेमागे असणारी मोटर वाहने (३१ मार्च १९८३ रोजी). संख्या ..	1,506	853	..	Numbers	..	Motor vehicles, per lakh of population (as on 31st March 1983)
10.	*राज्य उत्पन्न						*State Income
10.1	(अ) चालू किमतीनुसार (१९८२-८३) उत्पन्न (१९८३-८४) कोटी रुपये ..	17,139	1,33,807	12.8	Crore Rs.	..	(a) Income at (1982-83) current prices. (1983-84)
	(ब) चालू किमतीनुसार (१९८२-८३) दरडोईउत्पन्न (१९८३-८४) रुपये ..	2,638	1,887	..	Rs.	..	(b) Per capita in- (1982-83) come at (1983-84) current prices.
		2,990	2,186	..	..	..	

*अस्थायी/Provisional.

निवडक विषयांवरील सारांशाचे तपते
SUMMARY TABLES ON SELECTED TOPICS

---

1. शेती/AGRICULTURE

1.1 जमिनीचा वापर/LAND UTILIZATION

(आकडे शंभर हेक्टरात/Figures in hundred hectares)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84(P)	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गाव पत्रकानुसार)	3,07,580	3,07,691	3,07,583	3,07,583	3,07,583	3,07,583	3,07,583	3,07,583	Total geographical area by village papers
2	जंगले	54,110	54,171	54,168	53,337	53,094	53,115	53,122	53,049	Forests.
3	कसलेले क्षेत्र (निम्बळ)	1,78,783	1,81,352	1,76,682	1,82,616	1,82,986	1,83,139	1,83,016	1,84,081	Net area sown
4	लागवडीखालील एकूण क्षेत्र	1,88,229	1,89,724	1,87,369	1,96,639	2,01,330	2,03,859	2,02,674	2,07,875	Total gross cropped area

आधार—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

1.2 पिकांनुसार सिंचनाखालील क्षेत्र/AREA IRRIGATED BY CROPS

(आकडे शंभर हेक्टरात/Figures in hundred hectares)

अनुक्रमांक Serial No.	पिक	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76	1978-79	1979-80	1980-81	Crop
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	तांदुळ	2,724	2,487	3,138	3,824	3,933	3,974	4,203	Rice
2	गहू	1,386	2,050	2,753	4,904	5,588	5,710	5,290	Wheat
3	ज्वारी	2,659	3,159	2,602	4,319	4,696	4,956	4,676	Jowar
4	बाजरी	327	276	594	634	664	525	541	Bajri
5	अन्नपिके*	11,140	12,552	14,345	20,167	22,019	22,318	22,074	Food crops*
6	कापूस	360	472	726	670	911	1,040	1,182	Cotton
7	भूईसूग	130	259	312	273	408	377	558	Groundnut
8	तंबाखू	17	11	7	10	15	17	18	Tobacco
9	अन्नोत्तर पिके†	1,058	1,328	1,358	1,540	2,026	1,997	2,284	Non-food crops†
10	सिंचनाखालील एकूण क्षेत्र	12,198	13,880	15,703	21,707	24,015	24,315	24,358	Total gross area irrigated.

* इतर अन्नपिके /Includes other food crops.

† इतर अन्नोत्तर पिके /Includes other non-food crops.

आधार—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source,—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

1. शेती/AGRICULTURE—contd.

1.3 प्रमुख अन्नपिके व अन्नोत्पन्न पिकांसाठी क्षेत्र व उत्पादन/AREA AND OUTTURN OF PRINCIPAL FOOD AND NON-FOOD CROPS

(क्षेत्रफळ संख्येचे हेक्टरात/Area in hundred hectares)
(उत्पादन संख्येचे टनात/Outturn in hundred tonnes)

क्रमिक Serial No.	पिका (2)	1960-61 (3)	1965-66 (4)	1970-71 (5)	1975-76 (6)	1980-81 (7)	1981-82 (8)	1982-83 (9)	1983-84 (10)	पिका (2)
1	तांदुळ क्षेत्र उत्पादन	12,996 13,692	13,213 8,843	13,524 16,622	14,157 22,858	15,038 23,606	15,152 24,354	14,863 19,488	15,213 24,606	RICE Area Outturn
2	गहू क्षेत्र उत्पादन	9,067 4,011	8,329 2,800	8,120 4,403	11,691 11,991	10,791 9,313	11,280 9,885	10,227 8,033	11,832 11,421	WHEAT Area Outturn
3	ज्वारी क्षेत्र उत्पादन	62,842 42,235	60,568 22,948	57,030 15,574	60,642 34,662	64,379 44,275	65,779 48,913	66,470 46,425	65,405 46,784	JOWAR Area Outturn
4	बाजरी क्षेत्र उत्पादन	16,352 4,886	18,277 3,698	20,387 8,241	18,077 5,600	17,092 7,599	17,437 7,786	13,895 4,449	18,125 9,080	BAJRI Area Outturn
5	एकूण तुणधान्ये* क्षेत्र उत्पादन	1,06,042 67,550	1,05,102 40,374	1,03,200 47,367	1,09,306 78,687	1,12,326 89,000	1,14,672 95,325	1,10,294 82,527	1,15,933 96,941	TOTAL CEREALS*— Area Outturn
6	एकूण कडधान्ये क्षेत्र उत्पादन	23,513 9,889	23,318 6,574	25,663 6,770	29,139 11,675	28,044 8,312	27,522 10,391	25,742 9,629	29,611 12,577	TOTAL PULSES— Area Outturn
7	एकूण अन्नधान्ये क्षेत्र उत्पादन	1,29,555 77,439	1,28,421 46,948	1,28,863 54,134	1,38,445 90,362	1,40,372 97,312	1,42,194 1,05,716	1,36,036 92,156	1,45,544 1,09,518	TOTAL FOODGRAINS— Area Outturn
8	कापूस क्षेत्र उत्पादन (सरकी काढलेले)	24,995 2,842	27,157 1,787	27,498 824	23,069 1,326	26,671 2,157	27,096 2,490	26,548 2,765	26,852 1,384	COTTON— Area Outturn (in lint)
9	तंबाखू क्षेत्र उत्पादन	253 123	132 64	116 52	111 49	119 68	120 73	122 71	101 79	TOBACCO— Area Outturn
10	भुईमूग क्षेत्र उत्पादन	10,828 7,999	11,173 4,731	9,040 5,863	8,544 6,925	7,118 4,407	8,238 6,944	4,368 1,479	4,949 2,118	GROUNDNUT— Area Outturn
11	ऊस क्षेत्र उत्पादन (गुळात)	1,555 11,562	1,712 11,197	2,039 16,408	2,678 22,186	3,168 28,939	3,663 31,515	3,896 33,264	3,593 28,377	SUGARCANE— Area Outturn (in terms of gur)

* इतर धान्ये धरून/Inclusive of other cereals.

आधार—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

2. पशुधन/LIVESTOCK.

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	वर्ष/Year							Unit	Item
			1951	1956	1961	1966	1972	1978	1982		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(3)	(2)
1	गाई बैल — तीन वर्षावरील गाई ..	हजारत ..	4,306	4,329	4,644	4,534	4,587	4,781	5,247	Thousand No.	Cattle— Females over 3 years
2	म्हशी रेडे — तीन वर्षावरील म्हशी	हजारत ..	1,451	1,476	1,639	1,735	1,871	2,148	2,307	Do.	Buffaloes— Females over 3 years
3	मेंढरे आणि शेळ्या	.. हजारत ..	5,822	6,576	7,274	7,326	8,039	10,199	10,376	Do.	Sheep and Goats
4	इतर जनावरे	.. हजारत ..	10,777	11,389	12,491	11,854	11,864	12,514	12,989	Do.	Other Livestock
5	एकूण पशुधन	.. हजारत ..	22,356	23,770	26,048	25,449	26,361	29,642	30,919	Do.	Total Livestock
6	कोंबड्या, बंदके वगैरे	.. हजारत ..	6,300	8,883	10,578	9,902	12,217	18,751	19,844	Do.	Total poultry

साधार — पशुधन गणना.
Source.—Livestock census.

3. सहकार/CO-OPERATION

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकार	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84	Type
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
I	सहकारी संस्थांची संख्या—									Number of Co-operative Societies
1	शिखर व मध्यवर्ती-कृषि व बिगर कृषि पत संस्था.	39	29	29	30	30	30	30	32	Agricultural and Non-agricultural Credit-apex and central.
2	कृषि पत संस्था *	21,400	20,861	20,426	20,130	18,577	18,591	18,526	18,521	Agricultural credit*
3	बिगर कृषि पत संस्था	1,630	2,255	2,964	3,863	5,474	5,818	6,062	6,359	Non-agricultural credit
4	पणन संस्था	344	419	410	400	423	443	478	501	Marketing
5	उत्पादक संस्था	4,306	6,506	6,810	10,603	14,327	15,245	16,371	17,767	Productive enterprises
6	इतर	3,846	7,337	11,964	15,683	21,915	24,073	25,993	27,949	Others
	एकूण	31,565	37,407	42,603	50,709	60,746	64,201	64,460	71,129	Total
II	सभासदांची संख्या (हजारात)—									Number of members ('000)
1	शिखर व मध्यवर्ती-कृषि व बिगर कृषि पत संस्था.	76	67	70	951	1,009	1,124	1,189	1,123	Agricultural and Non-agricultural Credit-apex and central.
2	कृषि पत संस्था*	2,170	3,360	3,794	4,447	5,416	5,612	5,757	5,935	Agricultural credit*
3	बिगर कृषि पत संस्था	1,087	1,779	2,438	3,147	3,759	4,346	4,505	5,110	Non-agricultural credit
4	पणन संस्था	141	219	282	352	471	508	546	558	Marketing
5	उत्पादक संस्था	323	622	959	1,586	2,152	2,314	2,444	2,765	Productive enterprises
6	इतर	394	739	1,038	1,341	2,049	2,298	2,459	2,666	Others
	एकूण	4,191	6,786	8,581	11,297	14,669	16,202	16,900	18,157	Total
III	खेळते भांडवल (लाख रुपये)—									Working capital (In lakh Rs.)
1	शिखर व मध्यवर्ती कृषि व बिगर कृषि पत संस्था.	11,907	29,331	61,317	1,10,409	1,83,052	2,18,449	2,60,397	2,99,832	Agricultural and Non-agricultural Credit-apex and central.
2	कृषि पत संस्था *	5,812	17,500	34,329	31,549	52,746	60,304	65,031	73,574	Agricultural credit*
3	बिगर कृषि पत संस्था	4,593	8,031	16,806	34,405	1,20,881	1,47,017	1,70,608	2,04,531	Non-agricultural credit.
4	पणन संस्था	592	2,683	3,910	13,550	18,822	20,360	20,675	20,350	Marketing
5	उत्पादक संस्था	4,132	8,764	21,920	67,503	99,683	1,35,748	1,58,358	1,53,807	Productive enterprises
6	इतर	2,060	4,866	10,749	28,728	42,591	52,159	56,613	62,965	Others
	एकूण	29,096	71,175	1,49,031	2,86,144	5,17,775	6,34,037	7,31,682	8,15,059	Total

3. सहकार / CO-OPERATION—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
IV	दिलेले कर्ज (लाख रुपये) --									Advances (in Lakh Rs.)
1	शिल्लर व मध्यवर्ती कृषि व बिगर कृषि पत संस्था.	17,538	43,221	75,102	1,90,954	3,20,066	3,90,184	4,52,500	4,16,091	Agricultural and Non-agricultural Credit-apex and central.
2	कृषि पत संस्था*	4,256	9,130	13,296	17,009	24,999	30,214	31,300	34,075	Agricultural credit*
3	बिगर कृषि पत संस्था	4,703	8,550	20,443	35,557	1,12,948	1,15,011	1,58,768	1,81,242	Non-agricultural credit
4	पणन संस्था	347	753	327	510	345	399	420	815	Marketing
5	उत्पादक संस्था	71	249	328	459	1,101	779	889	1,104	Productive enterprises
6	इतर	84	263	375	444	1,218	3,533	1,972	3,012	Others
	एकूण	26,999	62,166	1,09,871	2,44,933	4,60,677	5,40,120	6,45,849	6,36,339	Total
V	येणे कर्ज (लाख रुपये) --									Outstanding loans (in lakh Rs.)
1	शिल्लर व मध्यवर्ती कृषि व बिगर कृषि पत संस्था.	8,714	19,351	47,803	71,563	1,13,676	1,53,530	1,84,779	1,74,378	Agricultural and Non-agricultural Credit-apex and central.
2	कृषि पत संस्था*	4,788	11,618	28,410	22,977	38,369	44,136	46,751	53,252	Agricultural credit*
3	बिगर कृषि पत संस्था	3,185	5,479	10,506	19,478	73,089	90,766	1,04,538	1,21,907	Non-agricultural credit
4	पणन संस्था	80	225	182	293	387	1,175	1,225	965	Marketing
5	उत्पादक संस्था	57	296	608	1,789	2,145	3,086	3,391	4,399	Productive enterprises
6	इतर	218	12	785	1,370	2,523	4,415	6,100	7,183	Others
	एकूण	17,042	36,981	88,294	1,17,470	2,30,189	2,97,108	3,46,784	3,62,084	Total

*यात प्राथमिक कृषि पत संस्था, प्राथमिक भू-सुधार संस्था आणि धान्य बँका यांचा समावेश आहे.

* Includes primary agricultural credit societies, primary and development banks and grain banks.

आधार.—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

4. उद्योग/INDUSTRIES

कारखाने आणि कामगार यांची संख्या/NUMBER OF FACTORIES AND WORKERS

बाब	1961	1965	1970	1975	1980	1981	1982	1983	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(1)
चालू कारखान्यांची संख्या	8,233	9,472	9,803	11,425	15,170	16,594	17,359	18,007	Number of working factories
कामगारांची दैनिक सरासरी (हजारात)	787	903	952	1,015	1,177	1,192	1,098	1,137	Average daily attendance of workers (Thousand No.)

आधार.—मुख्य निरीक्षक, कारखाने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Inspector of Factories, Government of Maharashtra, Bom bay.

5. वीज/ELECTRICITY

बाब	परिमाण	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84	Unit	Item	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)	(1)	
I	विजेचे उत्पादन	दशलक्ष किलोवॅट तास.	3,268	5,635	9,135	12,052	18,750	19,839	21,094	23,001	Million Kwh.	Electricity generated
II	विजेचा वापर	दशलक्ष किलोवॅट तास.	2,720	4,717	7,650	9,490	14,034	15,026	15,442	16,934	Million Kwh.	Electricity consumed—
(i)	घरगुती—	दशलक्ष किलोवॅट तास.	260	448	732	1,049	1,779	1,958	2,197	2,374	Million Kwh.	Domestic
(ii)	वाणिज्यिक	दशलक्ष किलोवॅट तास.	198	363	547	745	949	1,104	1,126	1,192	Million Kwh.	Commercial
(iii)	औद्योगिक	दशलक्ष किलोवॅट तास.	1,853	3,297	5,312	5,935	8,130	8,618	8,225	9,284	Million Kwh.	Industrial
(iv)	वाहने चालविण्यासाठी.	दशलक्ष किलोवॅट तास.	339	414	421	658	766	730	743	695	Million Kwh.	Traction
(v)	इतर	दशलक्ष किलोवॅट तास.	70	195	638	1,103	2,310	2,616	3,151	3,389	Million Kwh.	Others

आधार—केंद्रीय विद्युत प्राधिकरण, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Central Electricity Authority, Commercial Directorate, Government of India, New Delhi.

6. चालू संयुक्त प्राइवली संस्था/JOINT-STOCK COMPANIES AT WORK

बाब	३१ मार्च १९६१ रोजी As on 31st March 1961		३१ मार्च १९६५ रोजी As on 31st March 1965		३१ मार्च १९७२ रोजी As on 31st March 1972		३१ मार्च १९७७ रोजी As on 31st March 1977		३१ मार्च १९७९ रोजी As on 31st March 1979		३१ मार्च १९८० रोजी As on 31st March 1980		३१ मार्च १९८१ रोजी As on 31st March 1981		Item
	संस्था संख्या No. of companies	भरणा केलेले भांडवल (कोटी रुपये) Paid up capital (Crore Rs.)	संस्था संख्या No. of companies	भरणा केलेले भांडवल (कोटी रुपये) Paid up capital (crore Rs.)	संस्था संख्या No. of companies	भरणा केलेले भांडवल (कोटी रुपये) Paid up capital (crore Rs.)	संस्था संख्या No. of companies	भरणा केलेले भांडवल (कोटी रुपये) Paid up capital (crore Rs.)	संस्था संख्या No. of companies	भरणा केलेले भांडवल (कोटी रुपये) Paid up capital (crore Rs.)	संस्था संख्या No. of companies	भरणा केलेले भांडवल (कोटी रुपये) Paid up capital (crore Rs.)	संस्था संख्या No. of companies	भरणा केलेले भांडवल (कोटी रुपये) Paid up capital (crore Rs.)	
कृषि आणि संलग्न ..	90	1.5	75	6.9	95	7.1	164	11.5	139	16.9	166	18.2	284	21.8	Agriculture and allied activities.
खानकाम आणि दगड खानकाम	77	3.3	76	5.6	95	7.4	111	7.9	111	14.5	112	29.6	110	33.0	Mining and quarrying.
प्रक्रिया आणि वस्तु निर्माण	2,228	238.6	2,706	521.4	3,721	651.6	5,680	773.9	6,916	1,159.1	7,702	1,244.1	9,049	1,607.0	Processing and manufacture.
बांधकाम आणि उप-योगिता	165	32.7	167	36.7	204	45.0	331	72.3	436	79.1	501	79.5	738	74.8	Construction and utilities.
वाणिज्य (व्यापार आणि वित्त)	1,781	90.3	1,754	112.8	2,100	126.8	2,915	186.9	3,599	218.8	4,072	220.1	2,069	86.9	Commerce (trade and finance).
परिवहन, दळणवळण आणि साठवण	109	22.7	103	42.5	164	49.5	282	54.0	385	62.9	454	63.1	568	80.0	Transport, Communication and Storage.
सामूहिक आणि व्याव-सायिक सेवा	104	2.8	107	2.2	190	4.1	434	22.6	636	35.6	734	36.7	900	46.5	Community and business services.
व्यक्तिगत आणि इतर सेवा	274	5.0	253	5.7	343	8.6	508	10.1	602	20.5	651	20.4	765	29.3	Personal and other services.
एकूण ..	4,828	396.9	5,241	733.7	6,912	900.1	10,425	1,139.2	12,824	1,607.4	14,392	1,711.7	17,449	2,639.9	Total ..

आधार.—कंपनी व्यवहार खाते, विधी, न्याय आणि कंपनी व्यवहार मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Department of Company Affairs, Ministry of Law, Justice and Company Affairs, Government of India, New Delhi.

7. शिक्षण/EDUCATION

क्रमांक Serial No. (1)	प्रकार (2)	परिमाण (3)	1960-61 (4)	1965-66 (5)	1970-71 (6)	1975-76 (7)	1980-81 (8)	1981-82 (9)	1982-83 (10)	1983-84 (11)	Unit (3)	Type (2)
1	पूर्व प्राथमिक संस्था	संख्या	527	448	704	827	654	660	653	688	No.	Pre-primary Institutions.
	विद्यार्थी	हजारत	34	32	51	63	64	66	73	76	No. in thousand	Pupils
2	प्राथमिक संस्था	संख्या	34,594	41,781	45,143	48,018	51,045	51,534	52,209	52,667	No.	Primary Institutions
	विद्यार्थी	हजारत	4,178	5,535	6,229	7,367	8,392	8,674	8,824	9,031	No. in thousand	Pupils
3	दुय्यम संस्था	संख्या	2,468	4,032	5,339	5,897	6,119†	6,237†	6,482	6,989	No.	Secondary Institutions
	विद्यार्थी	हजारत	858	1,500	1,936	2,513	3,309†	3,522†	3,756	4,001	No. in thousand	Pupils
	उच्च संस्था	संख्या	211	361	547	701	738	759	765	835	No.	Higher Institutions
	विद्यार्थी	हजारत	110	189	328	474	589	623	669	710	No. in thousand	Pupils

† हात उच्च माध्यमिक वर्गाचा समावेश आहे.
आधार.—शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

† This includes higher secondary classes.
Source.—Director of Education, Government of Maharashtra, Pune.

8. महाराष्ट्रातील खनिज उत्पादन/MINERAL PRODUCTION IN MAHARASHTRA

(उत्पादन हजार मे. टनात, मूल्य हजार रुपयात)
(Quantity in thousand tonnes, value in thousand Rs.)

अनुक्रमांक Serial No.	खनिज	उत्पादन/मूल्य	1961	1965	1970	1975	1982	1983	1980	1981	Quantity/value	Mineral
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(10)	(11)	(8)	(9)	(3)	(2)
1	क्रोमाईट	(i) उत्पादन (ii) मूल्य	1 108	2 139	3 313	@ N. A.	3 640	3 870	@ 8 ⁴	.. ..	Quantity Value	Chromite
2	दगडी कोळसा	(i) उत्पादन (ii) मूल्य	856 18,643	1,226 32,209	1,771 62,637	3,590 1,72,160	5,300 6,05,360	6,630 8,13,207	7,593 10,26,683	8,563 12,27,675	Quantity Value	Coal
3	कच्चे लोखंड	(i) उत्पादन (ii) मूल्य	362 5,099	222 3,707	446 5,010	1,015 15,766	1,388 45,758	1,059 35,975	786 30,688	253 9,087	Quantity Value	Iron ore
4	चुनखडी	(i) उत्पादन (ii) मूल्य	55 230	98 524	377 2,924	497 6,605	665 13,170	751 17,646	871 24,584	973 29,457	Quantity Value	Limestone
5	कच्चे मँगनीज	(i) उत्पादन (ii) मूल्य	179 20,625	340 28,447	216 13,924	186 17,679	223 49,788	222 51,362	237 71,958	237 86,754	Quantity Value	Manganese ore
6	चायना क्ले	(i) उत्पादन (ii) मूल्य	2 13	5 41	4 53	5 41	6 123	6 134	8 150	4 68	Quantity Value	China clay
7	बॉक्साइट	(i) उत्पादन (ii) मूल्य	27 199	9 107	123 1,058	241 6,070	349 8,841	298 11,890	348 13,639	376 25,781	Quantity Value	Bauxite
8	मीठ	(i) उत्पादन	384	470	461	407	495	540	437	419	Quantity	Salt
9	डोलोमाईट	(i) उत्पादन (ii) मूल्य	6 38	7 64	5 67	5 87	27 692	25 812	27 886	19 642	Quantity Value	Dolomite
10	सिलिका सॅंड	(i) उत्पादन (ii) मूल्य	5 34	17 132	28 269	51 961	80 2,110	105 2,785	102 2,698	115 3,411	Quantity Value	Silica sand
11	गेद	(i) उत्पादन (ii) मूल्य	.. ..	1 13	1 13	1 10	3 39	1 24	1 23	2 41	Quantity Value	Ochre
12	कोरंडम	(i) उत्पादन (ii) मूल्य	.. ..	.. ..	.. 8	.. ..	1 678	1 688	1 792	1 399	Quantity Value	Corundum

*अस्थायी/Provisional

@आकडे ५०० टनाखालील आहेत/Less than 500 tonnes.

1 आधार.—भारतीय खाने केंद्र, नागपूर./Source.—Indian Bureau of Mines, Nagpur.

2 सहाय्यक मीठ आयुक्त, भारत सरकार, मुंबई (मीठ करिता)/Assistant Salt Commissioner, Government of India, Bombay (for salt only).

N. A.—उपलब्ध नाही/Not available.

9. वापरत असलेली मोटार वाहने/MOTOR VEHICLES IN OPERATION

A-290-5.

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वाहनांचा प्रकार (2)	1961 (3)	1966 (4)	1970 (5)	1975 (6)	1980 (7)	1981 (8)	1982 (9)	1983** (10)	1984** (11)	Class of vehicles (2)
1.	मोटार सायकली	12,523*	29,985*	62,188*	1,51,988*	1,40,526	1,61,962	2,00,253	2,66,803	1,96,058	Motor Cycles
2.	स्कूटर्स	..	..	..	..	1,63,623	1,84,864	2,07,217	2,58,878	2,26,725	Scoters
3.	मोपेड	..	..	..	..	..	..	..	..	2,04,484	Moped
4.	मोटार गाड्या	50,589	68,853	1,08,679	1,69,895	2,14,037	2,24,752	2,37,845	2,55,711	2,69,308	Motor Cars
5.	टक्की कॅब्स	6,086	8,802	15,554	21,576	29,243	31,302	33,953	35,888	38,359	Taxi Cabs
6.	स्वयंचलित रिक्शा	379	922	2,238	7,768	23,047	29,474	36,327	47,984	59,403	Auto-rickshaw
7.	स्टेज कॅरिजेस -										Stage carriages
(i)	डिझेल इंजिनवर चालणाऱ्या	3,345	5,136	7,604	8,621	12,212	13,789	15,139	16,540	17,205	Diesel engined
(ii)	पेट्रोल इंजिनवर चालणाऱ्या	790	548	197	91	..	..	..	..	..	Petrol engined
8.	कॉन्ट्रॅक्ट कॅरिजेस -										Contract carriages
(i)	डिझेल इंजिनवर चालणाऱ्या	..	..	..	..	1,259	1,498	1,662	1,980	2,293	Diesel engined
(ii)	पेट्रोल इंजिनवर चालणाऱ्या	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Petrol engined.
9.	माल मोटारी -										Lorries-
A.	खाजगी वाहने -										Private carriers-
(i)	डिझेल इंजिनवर चालणारी	1,302	5,053	6,908	18,083	28,083	23,719	23,318	32,683	34,082	Diesel engined
(ii)	पेट्रोल इंजिनवर चालणारी	4,641	6,181	8,458	7,374	7,644	7,755	7,731	..	..	Petrol engined.
B.	सार्वजनिक वाहने -										Public-carriers-
(i)	डिझेल इंजिनवर चालणारी	6,486	14,064	19,977	37,594	58,756	63,360	70,803	92,840	1,02,684	Diesel engined
(ii)	पेट्रोल इंजिनवर चालणारी	10,691	12,037	12,038	9,951	10,079	10,250	10,358	..	..	Petrol engined.
10.	रुग्णवाहिका	119	278	400	590	839	925	999	1,203	1,358	Ambulances
11.	शाळेच्या बसेस	269	359	412	492	574	594	621	729	760	School Buses.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)		
12.	खाजगी प्रवासी वाहने	..	..	177	370	697	1,322	2,059	2,171	2,344	2,663	2,822	Private Services vehicles.
13.	अनुयान (ट्रेलर)	..	..	1,554	4,021	5,238	10,366	19,630	23,173	27,788	32,541	35,651	Trailors.
14.	ट्रॅक्टर्स	..	..	899	3,543	6,163	11,116	20,691	24,079	27,880	33,189	36,217	Tractors.
15.	इतर	..	..	285	539	758	1,387	1,298	1,319	1,581	1,994	2,722	Others.
	एकूण	..	..	1,00,144	1,60,746	2,57,539	4,58,214	7,28,589	8,04,986	9,05,819	10,81,626	12,30,131	Total

टीप .-प्रत्येक वर्षाच्या १ जानेवारी रोजीचे आकडे.

Note.—Figures are as on 1st January of each year.

* स्कूटर्स घरुन.

*Includes scooters also.

** मार्च अखेरचे.

** As on 31st March.

आधार.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Transport, Government of Maharashtra, Bombay.

10. चालू व स्थिर (१९७०-७१) किमतीनुसार महाराष्ट्राचे राज्य उत्पन्न व/दरडोई उत्पन्न

STATE INCOME AND PER CAPITA INCOME OF MAHARASHTRA AT CURRENT AND AT CONSTANT (1970-71) PRICES

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाबी (2)	1970-71 (3)	1971-72 (4)	1972-73 (5)	1973-74 (6)	1974-75 (7)	1975-76 (8)	1980-81* (9)	1981-82* (10)	1982-83* (11)	1983-84* (12)	Items (2)
1	राज्य उत्पन्न (कोटी रुपयांत)											State Domestic product (Rs. in crore).
(a)	चालू किमतीनुसार ..	3,875.5	4,094.4	4,342.2	5,757.9	7,359.3	7,676.6	13,905.8	15,688.4	17,138.6	19,859.5	At current prices
(b)	स्थिर किमतीनुसार (१९७०-७१)	3,875.5	3,982.2	3,776.0	4,229.2	4,627.6	4,859.3	6,060.4	6,332.7	6,550.2	6,857.7	At constant (1970-71) prices.
2	दरडोई राज्य उत्पन्न (रुपये)											Per capita State Income (in Rs.).
(a)	चालू किमतीनुसार	783.1	807.7	838.1	1,087.4	1,359.8	1,387.0	2,233.4	2,467.6	2,637.8	2,990.4	At current prices.
(b)	स्थिर किमतीनुसार (१९७०-७१)	783.1	785.6	728.8	798.7	855.0	878.4	970.1	996.1	1,008.2	1,032.6	At constant (1970-71) prices.
3	राज्य उत्पन्नाचे निर्देशांक (१९७०-७१-१००)											Index number of State Income (Base : 1970-71- 100).
(a)	चालू किमतीनुसार	100.0	105.6	112.0	148.6	189.9	198.1	358.8	404.8	442.2	512.4	At current prices.
(b)	स्थिर किमतीनुसार (१९७०-७१)	100.0	102.8	97.4	109.1	119.4	125.4	156.4	163.4	169.0	176.9	At constant (1970-71) prices.
4	दरडोई उत्पन्नाचे निर्देशांक (१९७०-७१-१००)											Index number of per capita Income (Base : 1970-71- 100).
(a)	चालू किमतीनुसार	100.0	103.1	107.0	138.9	173.6	177.1	285.2	315.1	336.8	381.9	At current prices.
(b)	स्थिर किमतीनुसार	100.0	100.3	93.1	102.0	109.2	112.2	123.9	127.2	128.7	131.9	At constant (1970-71) prices.

*अस्थायी. Provisional.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

11. कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचा निर्देशांक/CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS

(नवी मालिका/New Series)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	केन्द्र (2)	बाब (3)	1966 (4)	1971 (5)	1975 (6)	1980 (7)	1981 (8)	1982 (9)	1983 (10)	Item (3)	Centre (2)
1	मुंबई *	अन्न सर्व बाबी	150 143	202 188	333 303	413 390	492 447	548 502	625 564	Food All items	Bombay *
2	सोलापूर *	अन्न सर्व बाबी	155 145	211 195	405 352	415 397	523 481	544 515	627 579	Food All items	Solapur *
3	नागपूर *	अन्न सर्व बाबी	155 144	208 190	399 336	403 334	489 454	534 507	598 558	Food All items	Nagpur *
4	जळगांव †	अन्न सर्व बाबी	173 155	202 187	406 345	425 387	515 459	534 494	608 554	Food All items	Jalgaon †
5	नांदेड †	अन्न सर्व बाबी	170 153	207 195	430 363	417 419	556 507	594 542	665 578	Food All items	Nanded †
6	औरंगाबाद †	अन्न सर्व बाबी	164 151	200 189	399 340	411 410	529 401	548 517	630 578	Food All items	Aurangabad †
7	पुणे †	अन्न सर्व बाबी	149 139	188 174	341 299	401 363	475 420	505 468	609 541	Food All items	Pune †

* कॅलेंडर वर्ष /Calendar year 1960—100.

† कॅलेंडर वर्ष /Calendar year 1961—100.

आधार.—कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई.

Source.—Office of the Commissioner of Labour, Bombay.

निवडक निर्देशांक

अनु- क्रमांक	जिल्हा	दर चौरस कि. मी. मागे लोकसंख्येची भौगोलिक घनता	स्त्री-पुरुष प्रमाणे (हजार पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या)	नागरी लोक- लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	अनुसूचित जातीच्या लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी	अनुसूचित जमातीच्या लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी	बौद्धधर्मीय लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी	लोकसंख्येतील दशवर्षीय शेकडा वाढ
Serial No.		Geographical density of population per Sq. Km.	Sex ratio (i.e. number of females per thousand males) (1981)	Percentage of urban population to total population (1981)	Percentage of scheduled castes population to total population (1981)	Percentage of scheduled tribes population to total population (1981)	Percentage of buddhist population to total population (1971)	Decadal growth rate of population during (1971-81) (Percentage)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	बृहन्मंबई ..	13,644	772	100.00	4.84	1.02	6.7	38.07
2	ठाणे ..	349	883	44.34	2.50	21.76	3.7	46.89
3	रायगड ..	208	1,047	14.12	1.69	12.80	4.6	17.69
4	रत्नागिरी ..	167	1,258	8.73	1.09	1.94	6.0	6.06
5	सिंधुदुर्ग ..	148	1,204	6.54	4.04	0.86	*	*
6	नाशिक ..	192	938	31.02	6.21	23.45	8.4	26.28
7	धळे ..	156	966	19.52	4.18	40.53	1.7	23.35
8	जळगांव ..	223	950	25.14	5.89	8.25	4.1	23.32
9	अहमदनगर ..	159	959	12.97	10.62	6.93	2.3	19.36
10	पुणे ..	266	938	47.33	7.54	3.88	5.2	31.04
11	सातारा ..	195	1,061	13.04	6.21	0.64	5.1	18.02
12	सांगली ..	213	967	21.52	11.16	0.85	2.3	18.92
13	सोलापूर ..	174	942	29.62	14.31	1.96	1.8	15.81
14	कोल्हापूर ..	323	963	25.22	12.23	1.04	1.0	22.38
15	बीरगाबाद ..	173	936	24.83	5.95	3.68	7.9	23.46
16	जालना ..	119	970	15.46	6.55	1.96	*	*
17	परभणी ..	149	967	19.87	5.77	4.60	11.9	2.141
18	बीड ..	133	965	16.28	11.17	0.87	3.7	15.54
19	नांदेड ..	166	960	18.74	11.03	10.19	9.8	25.15
20	उस्मानाबाद ..	137	958	12.64	14.07	1.88	4.3	17.61
21	लातूर ..	177	959	16.47	16.43	2.68	*	*
22	बुलढाणा ..	156	957	18.49	6.18	4.40	12.4	19.46
23	अकोला ..	173	949	24.89	5.51	6.28	16.2	21.68
24	अमरावती ..	152	937	29.25	6.06	12.98	11.8	20.78
25	यवतमाळ ..	128	959	15.04	4.95	21.30	8.6	22.04
26	वर्धा ..	147	948	24.98	3.93	15.35	13.9	18.86
27	नागपूर ..	260	925	56.75	7.05	13.65	13.3	33.26
28	भंडारा ..	199	997	13.10	9.75	16.22	9.0	15.89
29	चंद्रपूर ..	135	959	17.36	6.39	21.07	9.8	25.33
30	गडचिरोली ..	41	981	2.43	6.86	39.32	*	*
महाराष्ट्र राज्य ..		204	937	35.03	7.14	9.19	6.3	24.54

*पुनर्रचित जिल्ह्यांची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही.

Selected Indicators, 1982-83

गावाची सरासरी लोकसंख्या (दर गावामागे ग्रामीण लोकसंख्या)	तालुक्यातील गावांची सरासरी संख्या	तालुक्यातील सरासरी लोकसंख्या (हजारात)	मुख्यतः काम करणाऱ्यांची एकूण लोकसंख्येची टक्केवारी	शेत मजुरा-व्यतिरिक्त इतर काम करणाऱ्यांची एकूण काम करणाऱ्यांची टक्केवारी	काम करणाऱ्या स्त्रियांचा सहभाग (दर)	साक्षरतेची टक्केवारी			District
						पुरुष	स्त्रिया	एकूण	
Average village size (rural population per village) (1981)	Average number of villages per tahsil (1981)	Average population per tahsil (Thousand) (1981)	Percentage of main workers to total population (1981)	Percentage of other than agricultural workers to total workers (1981)	Female work participation rate (1981)	Percentage of Literacy-1981			
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	Male	Female	Total	(2)
1,068	134	2,748	34.70	99.8	8.97	73.91	60.75	68.18	Greater Bombay
699	131	258	37.83	58.9	23.23	59.64	40.15	50.50	Thane
953	154	106	37.63	33.8	33.30	57.42	34.27	45.59	Raigad
*	98	153	34.06	26.3	36.35	9.62	38.15	47.75	Ratnagiri
		111	*	*	*	*	*	*	Sindhudurg
1,185	134	230	40.77	31.2	34.65	56.09	31.85	44.36	Nashik
1,088	152	205	38.01	22.0	33.52	48.61	26.01	37.51	Dhule
1,329	113	201	39.57	24.2	31.92	61.19	34.39	48.14	Jalgaon
1,568	116	208	41.55	24.2	37.69	56.51	29.24	43.16	Ahmednagar
1,251	125	297	34.95	52.3	25.24	65.16	42.14	54.03	Pune
1,251	129	185	33.56	28.7	34.68	61.39	35.67	48.15	Satara
2,030	89	229	34.16	29.8	24.36	59.70	33.60	46.87	Sangli
1,669	100	236	37.66	36.0	29.02	53.61	26.96	40.68	Solapur
1,570	97	205	36.76	32.4	28.83	59.45	30.79	45.36	Kolhapur
968	157	199	41.22	22.9	35.98	50.80	19.96	35.80	Aurangabad
*			*	*	*	*	*	*	
920	180	205	*	*	*	*	*	*	Jalna
1,000	203	235	44.32	20.3	39.91	44.67	15.53	30.33	Parbhani
998	173	202	40.36	21.1	36.26	45.82	17.27	31.79	Beed
1,236	178	219	40.60	22.9	41.26	43.32	15.67	29.78	Nanded
*	117	172	38.87	19.7	34.39	48.73	21.40	35.36	Osmanabad
			*	*	*	*	*	*	
966	175	259	*	*	*	*	*	*	Latur
888	98	116	57.62	16.2	43.92	58.68	29.97	44.64	Buldana
776	119	141	42.38	20.5	34.80	59.54	35.45	47.82	Akola
843	131	143	40.46	23.0	30.83	60.50	42.55	51.82	Amravati
	125	124	46.04	16.3	41.76	51.21	26.86	39.29	Yavatmal
685	145	132	42.87	23.1	35.31	61.01	40.53	51.05	Wardha
675	118	185	35.59	52.9	25.07	63.74	44.62	54.56	Nagpur
983	125	141	49.93	27.6	46.39	58.31	29.49	43.92	Bhandara
602	147	141	49.13	23.0	43.22	46.73	22.22	34.69	Chandrapur
*	189	80	*	*	*	*	*	*	Gadchiroli
1,037	132	209	38.71	38.2	30.63	58.79	34.79	47.18	Maharashtra State

*The information of the reorganised districts is not separately available.

अनु- क्रमांक	जिल्हा	साक्षरतेची टक्केवारी		नेहमीचा पाऊस (मिलीमिटर- मध्ये)	दर लाख लोकसंख्येमागे शैक्षणिक संस्थांची संख्या	दर लाख लोकसंख्येमागे पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या	दर हजार लोकसंख्येमागे प्राथमिक विद्यार्थ्यांची पटावरील संख्या	पूर्व-प्राथमिक, प्राथमिक, माध्यमिक शाळातील एकूण शिक्षकांशी प्रशिक्षित शिक्षकांची टक्केवारी	प्राथमिक शाळातील शिक्षक- विद्यार्थी प्रमाण
		अनुसूचित जाती	अनुसूचित जमाती						
Serial No.	Percentage of literacy 1981		Normal rainfall (in mm.)	Number of educational institutions per lakh of population (1982-83)	Number of student enrolment per lakh of population (1982-83)	Number of primary and secondary school students enrolment per 1000 population (1982-83)	Percentage of trained teachers to total no. of teachers (pre-primary, primary and secondary) (1982-83)	Teacher- pupil ratio (Primary) (1982-83)	
	Scheduled castes	Scheduled tribes							
(1)	(2)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)
1	बुध्नुंबई	50.56	49.07	1,805	39	21,682	174	95.6	37
2	ठाणे	43.70	14.41	2,259	85	20,421	178	86.4	41
3	रायगड	46.42	16.46	2,966	164	22,268	199	88.9	36
4	रत्नागिरी	38.65	10.20	3,306	175	21,685	202	93.1	32
5	सिंधुदुर्ग	*	*	*	180	23,781	207	93.2	29
6	नाशिक	41.86	16.74	1,022	90	21,190	185	95.1	39
7	धुळे	37.15	15.26	674	99	18,915	163	95.1	38
8	जळगांव	34.58	19.94	741	80	21,681	186	95.5	39
9	अहमदनगर	35.43	16.87	579	102	21,300	186	95.3	37
10	पुणे	41.71	27.80	1,150	93	23,920	196	92.2	41
11	सातारा	39.61	29.66	803	121	24,683	214	96.5	36
12	सांगली	37.52	40.19	625	87	23,012	200	94.5	36
13	सोलापूर	29.75	31.64	584	84	19,522	173	94.4	37
14	कोल्हापूर	35.01	34.36	1,932	92	22,164	194	95.1	39
15	बीरंगाबाद	23.90	16.86	726	105	19,215	172	87.5	39
16	जालना	*	*	*	107	13,880	132	87.0	40
17	परभणी	18.99	16.78	821	100	15,239	142	85.8	41
18	बीड	21.19	17.69	668	120	16,852	159	89.4	41
19	नांदेड	20.00	20.53	901	109	16,498	150	86.3	39
20	उस्मानाबाद	24.13	23.21	810	88	19,185	177	93.5	37
21	लातूर	*	*	*	193	20,231	190	93.1	41
22	बुलढाणा	31.65	27.15	803	100	18,556	164	96.7	39
23	अकोला	34.37	33.56	847	102	20,004	175	96.0	38
24	अमरावती	41.45	25.68	877	101	21,884	185	95.0	37
25	यवतमाळ	33.75	24.35	992	118	18,910	167	92.6	39
26	बघा	42.69	34.77	1,090	119	22,771	191	95.1	38
27	नागपूर	46.28	42.63	1,175	93	23,443	185	96.2	40
28	भंडारा	48.32	33.13	1,446	92	19,379	169	92.0	42
29	चंद्रपूर	33.24	22.27	1,398	110	19,059	168	90.1	39
30	गडचिरोली	*	*	*	134	13,247	126	70.5	36
महाराष्ट्र राज्य		35.55	22.29	.....	95	20,741	179	93.2	38

*पुनर्रचित जिल्हांची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही.

माध्यमिक शाळांतील शिक्षक- विद्यार्थी प्रमाण	दर लाख लोक संख्येमागे छाप- खात्यांची संख्या	दर लाख लोक संख्येमागे नियत- कालिकांची संख्या	दर लाख लोक संख्यामागे रुग्णालयांची संख्या	दर लाख लोक संख्येमागे सार्वजनिक सहाय्यित वैद्यकीय संस्थातील खाटांची संख्या	दर लाख लोक संख्ये मागे सर्व प्रकारच्या रोगांमुळे झालेल्या †मृतांची संख्या	कसलेल्या निव्वळ क्षेत्राची एकूण भौगोलिक क्षेत्राशी टक्केवारी	एकापेक्षा अधिक वेळा लागवड केलेल्या क्षेत्राची कसलेल्या निव्वळ क्षेत्राशी टक्केवारी	अन्नधान्य पिकांखालील निव्वळ क्षेत्राची एकूण लागवडी खालील क्षेत्राशी टक्केवारी	District
Teacher- pupil ratio (Sec- ondary) (1982-83)	Numbers of printing presses per lakh of popula- tion (1982-83)	Number of periodi- cals per lakh of population (1982-83)	Number of hospitals per lakh of population (1982-83)	Number of beds in public aided medical institutions per lakh of population (1982-83)	†Number of deaths by all diseases per lakh of population (1982-83)	Percentage of net area sown to geographical area (1982-83)	Percentage of area sown more than once to net area sown (1982-83)	Percentage of net area under foodgrains to total gross cropped area (1982-83)	(2)
(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(2)
30	34.9	13.6	3	341	814	17.4	4.5	13.0	Greater Bombay
32	7.4	3.3	1	158	371	28.1	4.8	71.2	Thane
28	5.7	4.9	1	85	431	28.4	17.6	84.3	Raigad
27	2.2	1.5	1	85	582	27.8	6.4	64.7	Ratnagiri
27	*	1.7	*	*	734	*	*	*	Sindhudurg
30	8.4	4.3	1	82	593	59.6	2.0	75.8	Nashik
33	6.3	1.5	2	67	612	51.2	1.2	71.6	Dhule
29	7.4	3.0	2	72	604	70.7	17.1	63.5	Jalgaon
32	8.5	1.5	2	101	517	71.7	7.6	71.2	Ahmednagar
33	15.0	8.5	1	268	580	64.3	12.1	70.6	Pune
30	10.0	2.1	2	89	570	54.1	14.2	72.5	Satara
29	10.1	3.1	2	142	545	69.5	8.5	63.7	Sangli
30	9.7	2.2	3	153	563	74.3	6.9	83.5	Solapur
30	15.9	3.5	2	91	593	50.6	11.6	53.2	Kolhapur
27	7.4	4.9	1	85	370	79.5	18.0	72.8	Aurangabad
28	*	2.4	*	*	334	*	*	*	Jalna
30	2.2	2.1	1	47	346	80.5	..	63.1	Parbhani
27	2.5	2.5	1	70	386	71.0	14.6	78.6	Beed
28	1.6	1.9	1	56	432	72.2	5.8	61.7	Nanded
28	2.2	1.0	1	39	342	81.4	18.3	69.8	Osmanabad
27	*	1.3	*	*	*	*	*	*	Latur
30	4.7	3.0	2	59	600	70.1	14.9	54.6	Buldana
31	7.3	4.4	2	99	450	78.4	7.9	55.3	Akola
31	3.7	5.0	2	183	523	58.9	8.0	45.6	Amravati
30	3.4	3.2	1	71	470	63.3	2.4	47.2	Yavatmal
32	2.3	7.0	2	188	574	67.8	3.1	51.7	Wardha
34	13.0	5.5	2	215	501	55.0	11.8	65.9	Nagpur
33	1.9	2.2	2	55	729	38.1	28.9	90.8	Bhandara
33	4.0	2.2	1	63	544	26.3	13.4	81.1	Chandrapur
32	*	*	*	*	*	*	*	*	Gadchiroli
30	11.0	4.8	2	143	556	59.5	10.0	67.6	Maharashtra State

*The information of the reorganised district is not seperately available.

†The registered deaths are low due to under registration of death.

†मृत्युची संपूर्ण नोंद न झाल्यामुळे नोंदलेल्या मृत्युची संख्या कमी आहे.

प्रमुख पिकांचे दर हेक्टरी
Average yield per hectare of

अनु- क्रमांक	जिल्हा	तांदूळ	गहू	ज्वारी	बाजरी	एकूण तृणधान्ये All cereals	तूर	हरभरा	एकूण कडधान्ये All pulses	एकूण तृणधान्ये आणि कडधान्ये All cereals and pulses
Seiral No.		Rice	Wheat	Jowar	Bajri		Tur	Gram		
(1)	(2)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)	(41)	(42)	(43)	(44)
1	बहुमंबई	1,667	..	..	..	1,667	..	..	..	1,667
2	ठाणे	1,782	..	..	..	1,649	333	333	305	1,519
3	रायगड	1,866	..	..	..	1,721	350	333	246	1,594
4	रत्नागिरी	1,682	..	..	..	1,281	..	..	192	1,244
5	सिंधुदुर्ग	1,570	..	..	..	1,506	333	..	227	1,358
6	नाशिक	1,062	687	570	278	499	833	429	339	475
7	धुळे	616	740	599	467	571	611	402	343	519
8	जळगांव	1,471	1,061	1,141	484	968	606	379	450	801
9	अहमदनगर	1,493	1,150	376	190	410	493	327	314	406
10	पुणे	1,408	1,066	374	377	523	354	405	344	509
11	सातारा	1,528	1,180	795	145	741	358	353	333	690
12	सांगली	1,720	619	744	125	658	355	317	297	599
13	सोलापूर	1,488	761	188	146	244	345	241	261	245
14	कोल्हापूर	1,892	1,006	1,354	77	1,431	736	468	493	1,327
15	औरंगाबाद	587	719	505	472	534	331	238	270	721
16	जालना	564	710	663	336	624	301	270	*	*
17	परभणी	674	806	780	404	771	505	275	357	644
18	बीड	700	591	518	344	488	554	378	383	473
19	नांदेड	734	719	1,364	417	1,221	532	278	424	1,027
20	उस्मानाबाद	627	721	832	381	789	391	404	337	660
21	लातूर	*	*	*	*	*	*	351	*	*
22	बुलढाणा	656	655	1,247	396	1,148	525	407	331	884
23	अकोला	646	639	740	389	719	832	197	460	635
24	अमरावती	519	691	1,346	371	1,143	706	420	546	994
25	यवतमाळ	697	890	1,382	400	1,287	1,037	281	655	1,118
26	वर्धा	1,258	1,202	1,273	400	1,255	1,255	250	820	1,151
27	नागपूर	1,100	670	865	250	845	414	345	353	755
28	भंडारा	875	628	516	..	819	400	370	247	737
29	चंद्रपूर	1,217	483	463	500	852	404	302	218	739
30	गडचिरोली	1,207	*	*	*	*	*	293	*	*
	महाराष्ट्र राज्य	1,311	785	700	320	748	586	339	374	677

*पुनर्रचित जिल्हांची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही

Selected Indicators, 1982-83—contd.

उत्पादन (किलोग्रॅम)
Principal crops (Kg.) (1982-83)वहिले धारण जमिनीच्या आकार वर्गाप्रमाणे धारण
जमिनीची टक्केवारी (हेक्टरात)
Percentage distribution of holding by size class (in hectare)
of operational holdings (1980-81)

कापूस	भूईमूग	ऊस (गुळात)	तंबाखू	अन्नधान्याचे दरडोई उत्पादन (किलोग्रॅम)	वहिले धारण जमिनीचे सरासरी क्षेत्र (हेक्टरात)	पर्यंत	1-2	2-4	4-5	5-10	District
Cotton	Ground- nut	Sugar- cane (Gur)	Tobacco	Foodgrains production per capita (in Kg.) (1981-82)	Average size of operational holdings in hectare (1980-81)	Upto 1	(52)	(53)	(54)	(55)	(2)
(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(50)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(2)
..	..	..	..	0.2	0.68	80.55	13.00	5.27	0.27	0.55	Greater Bombay
..	1,000	..	..	85.1	2.31	46.96	20.76	16.91	4.12	7.85	Thane
..	1,000	..	..	200.7	1.70	56.12	20.34	14.12	2.70	4.96	Raigad
..	1,000	..	..	128.7	2.69	43.74	17.29	18.81	5.24	10.47	Ratnagiri
..	1,211	..	..	158.7	2.26	56.92	14.61	14.04	3.50	7.36	Sindhudurg
201	430	9,735	..	111.7	3.62	21.28	19.32	27.51	8.87	17.32	Nashik
131	465	7,887	..	131.2	3.68	15.22	24.07	27.37	8.55	20.95	Dhule
126	563	7,752	..	182.0	3.16	20.20	26.34	27.08	7.93	14.94	Jalgaon
246	1,021	8,106	1,000	173.4	3.31	3.78	12.67	24.84	11.21	21.36	Ahmednagar
307	901	8,591	..	94.0	3.13	30.90	21.29	23.53	6.38	12.49	Pune
217	1,204	7,929	1,000	155.3	1.99	47.15	22.31	18.47	3.94	6.33	Satara
208	820	8,932	560	131.2	2.54	39.30	21.98	20.58	4.93	9.51	Sangli
262	1,346	9,696	667	91.1	4.63	15.65	17.70	26.09	8.64	21.51	Solapur
170	1,200	9,414	556	128.5	1.55	56.90	20.24	14.85	2.77	4.15	Kolhapur
109	569	8,164	..	..	3.74	15.56	21.18	30.26	8.70	18.54	Aurangabad
122	899	7,583	..	..	4.16	12.26	20.92	28.88	9.20	21.38	Jalna
114	857	6,540	..	242.5	3.80	12.60	21.74	30.47	9.70	20.67	Parbhani
130	541	7,874	500	230.8	3.64	17.46	21.63	28.76	8.50	17.55	Beed
140	841	6,951	1,000	278.3	3.38	17.97	23.30	29.75	8.54	16.75	Nanded
91	719	7,981	667	259.9	4.71	11.94	19.49	25.47	9.43	23.25	Osmanabad
*	625	*	*	*	4.40	10.14	20.66	28.69	9.41	22.14	Latur
65	341	5,667	..	241.4	3.19	20.76	26.84	27.87	7.09	12.79	Buldana
66	801	5,200	..	166.7	3.45	16.05	28.55	29.36	6.31	14.12	Akola
83	865	6,500	..	183.7	2.99	21.64	30.29	26.81	6.16	11.27	Amravati
103	534	5,900	..	258.4	4.14	6.72	24.38	33.31	9.55	18.81	Yavatmal
1,650	1,241	6,500	..	273.7	4.04	9.81	28.18	29.77	8.70	17.92	Wardha
118	958	6,500	1,000	113.1	3.52	15.38	26.04	28.86	8.50	16.27	Nagpur
..	1,091	4,600	..	160.3	1.66	49.84	25.17	16.17	2.95	4.77	Bhandara
92	1,000	7,000	667	219.1	2.99	28.58	22.05	24.77	7.19	13.47	Chandrapur
*	*	*	*	*	2.40	30.54	27.53	25.60	5.49	8.64	Gadchiroli
104	769	8,538	582	142.0	13.11	28.06	22.45	24.57	6.70	13.58	Maharashtra State

The information of the reorganised district is not separately available.

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	वहित धारण जमिनीच्या आकार वंर्गाप्रमाणे Percentage distribution of holdings						
		10—20	20—50	आणि अधिक 50 and above	एकूण Total	पर्यंत Upto 1	1—2	2—4
(1)	(2)	(56)	(57)	(58)	(59)	(60)	(61)	(62)
1	बुध्नुंबई	0.27	0.09	..	100.00	37.80	26.81	20.65
2	ठाणे	2.92	0.53	0.05	100.00	9.01	13.52	20.69
3	रायगड	1.42	0.30	0.04	100.00	14.71	17.15	22.74
4	रत्नागिरी	3.57	0.83	0.05	100.00	6.34	9.69	20.35
5	सिधुदुर्ग	2.77	0.76	0.24	100.00	8.74	9.53	17.36
6	नाशिक	5.04	0.64	0.02	100.00	2.96	8.29	22.23
7	धुळे	3.56	0.27	0.01	100.00	2.64	9.84	21.18
8	जळगांव	3.31	0.20	..	100.00	3.78	12.67	24.84
9	अहमदनगर	14.09	1.50	0.05	100.00	24.60	21.76	28.44
10	पुणे	4.54	0.81	0.06	100.00	4.85	9.79	21.41
11	सातारा	1.53	0.25	0.02	100.00	10.33	16.97	26.27
12	सांगली	3.16	0.53	0.01	100.00	7.17	12.68	23.00
13	सोलापूर	8.90	1.45	0.05	100.00	1.81	5.86	16.34
14	कोल्हापूर	0.91	0.15	0.03	100.00	15.92	19.05	26.64
15	औरंगाबाद	5.40	0.35	0.01	100.00	2.69	9.01	23.21
16	जालना	6.96	0.39	0.01	100.00	1.86	8.53	20.63
17	परभणी	4.47	0.34	0.01	100.00	2.19	8.90	22.94
18	बीड	5.24	0.51	0.02	100.00	2.74	8.85	22.59
19	नांदेड	3.47	0.22	..	100.00	3.30	10.38	25.05
20	उस्मानाबाद	9.29	1.09	0.04	100.00	1.53	6.83	16.45
21	लातूर	8.21	0.74	0.01	100.00	1.52	6.95	18.71
22	बुलडाणा	4.19	0.45	0.01	100.00	4.44	12.61	24.44
23	अकोला	5.12	0.48	0.01	100.00	3.16	13.09	23.86
24	अमरावती	3.49	0.33	0.01	100.00	5.00	15.49	25.83
25	यवतमाळ	6.56	0.66	0.01	100.00	1.27	9.10	23.16
26	वर्धा	5.12	0.48	0.02	100.00	1.92	10.73	22.45
27	नागपूर	4.44	0.49	0.02	100.00	2.72	11.07	23.58
28	भंडारा	0.98	0.11	0.01	100.00	14.40	22.10	26.85
29	चंद्रपूर	3.57	0.36	0.01	100.00	5.70	10.78	23.27
30	गडचिरोली	1.99	0.20	0.01	100.00	6.72	16.70	28.94
	महाराष्ट्र राज्य	4.11	0.50	0.03	100.00	4.56	10.03	22.55

*पुनर्रचित जिल्ह्याची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही.

Selected Indicators, 1982-83—contd.

(हेक्टरात) धारण जमिनीची टक्केवारी
by size class (in hectare) of operational holdings (1982-83)

4-5	5-10	10-20	20-50	५० आणि अधिक 50 and above	एकूण Total	दर शेतमजुरा- मागे कसलेले निव्वळ क्षेत्र (हेक्टरात) Net area sown per agricultural worker (hectare) (1982-83)	District
(63)	(64)	(65)	(66)	(67)	(68)	(69)	(2)
1.74	4.42	5.50	3.08	..	100.00	2.7	Greater Bombay
7.96	23.33	16.84	6.28	2.37	100.00	1.6	Thane
7.23	19.81	11.26	4.80	2.30	100.00	2.5	Raigad
8.53	26.75	18.30	8.51	1.53	100.00	6.0	Ratnagiri
6.90	22.52	16.71	9.54	8.70	100.00	*	Sindhudurg
11.06	32.71	17.81	4.33	0.61	100.00	2.9	Nashik
10.32	39.98	13.84	1.91	0.29	100.00	2.3	Dhule
11.21	31.86	14.09	1.50	0.05	100.00	1.9	Jalgaon
7.05	13.22	4.26	0.63	0.04	100.00	3.8	Ahmednagar
9.03	27.52	18.82	6.82	1.76	100.00	5.1	Pune
8.84	21.93	10.66	3.31	1.69	100.00	4.6	Satara
8.54	25.66	16.97	5.35	0.63	100.00	4.3	Sangli
8.35	32.40	20.28	7.96	1.00	100.00	3.8	Solapur
8.00	17.95	7.68	2.55	2.21	100.00	3.0	Kolhapur
10.48	33.82	18.33	2.20	0.26	100.00	4.1	Aurangabad
10.01	35.37	21.36	2.19	0.05	100.00	*	Jalna
11.26	36.60	15.85	2.14	0.12	100.00	3.1	Parbhani
10.33	33.26	18.29	3.50	0.44	100.00	4.2	Beed
11.43	33.99	14.22	1.57	0.06	100.00	2.8	Nanded
8.84	34.03	25.79	5.94	0.59	100.00	3.5	Osmanabad
9.56	35.01	24.23	3.95	0.07	100.00	*	Latur
9.97	27.43	17.50	3.44	0.17	100.00	2.2	Buldana
8.26	28.50	19.54	3.31	0.26	100.00	2.1	Akola
9.25	26.13	15.19	2.81	0.30	100.00	1.8	Amravati
10.39	31.41	20.45	3.94	0.28	100.00	2.0	Yavatmal
10.36	33.17	17.69	3.19	0.49	100.00	2.1	Wardha
10.83	31.46	16.32	3.53	0.49	100.00	2.2	Nagpur
7.93	19.23	7.50	1.75	0.14	100.00	1.6	Bhandara
10.72	30.76	15.36	3.04	0.37	100.00	2.6	Chandrapur
10.11	24.22	10.71	2.71	0.43	100.00	*	Gadchiroli
9.62	29.93	17.42	4.10	0.89	100.00	2.8	Maharashtra State

*The information of the reorganised district is not separately available.

अनु- क्रमांक	जिल्हा	दर १०० हेक्टर कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामागे लाकडी नांगरांची संख्या.	दर १०० हेक्टर कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामागे लोखंडी नांगरांची संख्या	दर १०० हेक्टर कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामागे ट्रॅक्टरांची संख्या	सिंचनाखालील निव्वळ क्षेत्राची कसलेल्या निव्वळ क्षेत्राशी टक्केवारी	सिंचनाखालील (एकूण) क्षेत्राची लागवडी खालील एकूण क्षेत्राशी टक्केवारी	दर १०० हेक्टर कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामागे कामासाठी वापरलेल्या गाई-बैलांची संख्या	दर १०० हेक्टर कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामागे कामासाठी वापरलेल्या म्हशी- रेड्यांची संख्या	
Serial No.		Number of wooden ploughs per 100 hectares of net area sown (1982)	Number of iron ploughs per 100 hectares of net area sown (1982)	Number of tractors per 100 hectares of net area sown (1982)	Percentage of net area irrigated to net area sown (1979-80)	Percentage of gross irrigated area to gross cropped area (1979-80)	Number of working cattle per hundred hectares of net area sown (1982)	Number of working buffaloes per 100 hectares of net area sown (1982)	
(1)	(2)	(70)	(71)	(72)	(73)	(74)	(75)	(76)	
1	बृहस्पति	..	..	..	14.1	13.8	15	4.7	
2	ठाणे	..	41.1	0.5	2.7	2.8	91	13.3	
3	रायगड	..	45.5	0.0	0.00	4.7	4.2	96	21.9
4	रत्नागिरी	..	72.8	0.0	0.01	4.4	4.6	104	14.3
5	सिंधुदुर्ग	..	*	*	*	*	*	*	*
6	नासिक	..	14.9	5.7	0.17	13.0	15.0	40	2.2
7	पुणे	..	14.0	2.9	0.11	8.9	11.6	41	0.9
8	अळगांव	..	7.9	3.4	0.17	12.3	12.8	4	0.5
9	अहमदनगर	..	2.5	5.2	0.14	16.6	21.3	28	0.5
10	पुणे	..	9.1	4.9	0.09	16.0	18.0	29	0.4
11	सातारा	..	7.1	5.3	0.13	17.1	19.6	29	0.8
12	सांगली	..	4.0	5.5	0.09	11.4	15.7	20	2.3
13	बोलापूर	..	1.3	3.6	0.04	11.4	13.4	17	0.7
14	कोल्हापूर	..	26.3	2.9	0.33	14.1	15.7	37	9.2
15	बीरगावा	..	2.1	3.7	0.06	11.2	12.8	34	0.3
16	जालना	..	*	*	*	*	*	*	*
17	परभणी	..	5.1	2.1	0.02	6.5	7.1	26	0.3
18	बीड	..	0.3	3.4	0.01	12.4	13.2	34	0.2
19	नांदेड	..	11.4	0.8	0.01	2.5	6.0	31	0.3
20	उस्मानाबाद	..	2.8	2.4	0.02	12.5	13.0	27	0.6
21	लातूर	..	*	*	*	*	*	*	*
22	बुरुडगावा	..	0.9	4.4	0.09	4.4	5.0	34	0.6
23	अकोला	..	3.0	3.5	0.05	2.5	2.9	29	0.2
24	अमरावती	..	6.0	2.6	0.04	4.5	5.3	28	0.1
25	यवतमाळ	..	11.8	2.2	0.01	2.8	3.2	34	0.2
26	वर्धा	..	8.2	1.9	0.02	7.3	7.8	29	0.1
27	नागपूर	..	13.6	0.7	0.01	9.6	10.9	38	0.2
28	पंढारा	..	43.9	0.5	0.05	35.8	30.5	81	10.2
29	चंद्रपूर	..	30.7	0.3	0.03	17.6	17.0	68	6.2
30	गडचिरोली	..	*	*	*	*	*	*	*
महाराष्ट्र राज्य		..	10.5	3.1	0.07	10.8	12.2	36	1.9

* पुनर्रचित जिल्ह्याची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही

Selected Indicators, 1982-83—contd.

दर १००० लोकसंख्ये-मागे दूभत्या गाई-म्हशीची संख्या	दर १०० लोकसंख्ये-मागे पशुघनाची संख्या	दर चौरस किलो मीटर भौगोलिक क्षेत्रामागे पशुघनाची (गो-जातीय) संख्या	वनक्षेत्राची एकूण भौगोलिक क्षेत्राशी टक्केवारी.	दर हेक्टर वनक्षेत्रामागे वनोत्पादनाचे मूल्य (रुपयात)	शिखर व मध्यवर्ती-कृषि व बिगर कृषि पत संस्था				District
					प्रति संस्था सभासद संख्या	प्रति संस्था मालकीचे भांडवल	प्रति संस्था ठेवी (कोटी रुपये)	प्रति संस्था कर्ज (कोटी रुपये)	
Number of cows and buffaloes in milk per 1000 human Population (1982)	Strength of livestock per 100 human population (1982)	Livestock (bovine) per Sq. Km. of total land area (geographical area) (1982)	Percentage of forest area to total geographical area (1982-83)	Value of forest produce per hectare of forest area (Rs.) (1982-83)	Agricultural and non-agricultural credit apex and central institution (1982-83)				District
(77)	(78)	(79)	(80)	(81)	Number of members per society ('00)	Owned capital per society (In crore Rs.)	Deposits per society (In crore Rs.)	Borrowings per society (In crore Rs.)	
6	1	115	..	..	2,090	57.1	175.7	114.6	Greater Bombay
33	24	70	38.8	183.4	265	4.1	39.5	2.0	Thane
55	40	82	23.3	60.3	122	1.4	15.7	0.2	Raigad
52	46	74	3.5	67.2	1,162	3.2	20.2	0.1	Ratnagiri
48	44	62	*	76.6	*	*	*	*	Sindhudurg
49	54	65	20.6	86.4	113	6.0	46.5	18.6	Nashik
50	58	61	27.7	29.4	33	5.1	21.0	12.2	Dhule
60	46	74	16.5	18.3	60	8.2	58.9	11.6	Jalgaon
59	72	62	11.3	9.4	36	11.7	67.8	42.7	Ahmednagar
40	42	61	12.8	3.1	61	9.3	72.7	..	Pune
72	58	63	15.0	4.2	547	6.3	50.1	3.6	Satara
86	57	70	5.7	23.3	148	5.5	53.3	14.7	Sangli
52	57	48	2.5	4.3	90	3.7	18.4	8.4	Solapur
79	37	89	20.3	10.7	331	8.4	64.6	13.3	Kolhapur
45	57	56	6.0	12.8	16	5.4	22.6	11.0	Aurangabad
59	65	59	*	*	*	*	*	*	Jalna
77	64	72	3.0	49.4	14	5.5	17.3	4.8	Parbhani
78	83	68	1.9	6.2	13	3.0	14.0	5.8	Beed
78	63	80	11.4	48.0	14	3.5	18.2	4.9	Nanded
74	64	62	0.4	4.7	164	5.1	24.6	2.0	Osmanabad
63	50	67	*	*	*	*	*	*	Latur
74	67	72	16.1	18.4	35	3.7	13.2	9.9	Buldana
61	53	68	8.2	132.7	23	3.6	17.3	7.6	Akola
53	48	52	30.9	264.1	24	3.7	16.0	3.8	Amravati
64	67	63	27.5	314.5	94	5.5	22.7	9.9	Yavatmal
52	59	66	14.1	255.1	7	2.2	9.7	1.4	Wardha
34	38	72	27.9	230.0	18	3.8	16.8	1.0	Nagpur
56	55	89	46.6	186.0	30	2.2	8.9	0.3	Bhandara
62	70	73	69.1	127.9	19	1.9	13.0	0.7	Chandrapur
100	112	36	*	*	*	*	*	*	Gadchiroli
51	47	65	19.9	12.30	396	11.8	48.6	21.9	Maharashtra State

The information of the reorganised district is not separately available.

कृषि पत व बहुउद्देशीय संस्था
Agricultural credit and multipurpose society (1982-83)

बिगर— कृषि पत संस्थान
Non-agricultural credit society (1982-83)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	प्रति संस्था	प्रति संस्था	प्रति संस्था	प्रति संस्था	प्रति संस्था	प्रति संस्था	प्रति संस्था	प्रति संस्था
		सभासद संख्या	मालकीचे भांडवल	ठेवी	कर्ज	सभासद संख्या	मालकीचे भांडवल	ठेवी	कर्ज
		Number of members per society	Owned capital per society (In '000' Rs.)	Deposits per society (In '000' Rs.)	Borrowings per society (In '000' Rs.)	Number of members per society	Owned capital per society (In '000' Rs.)	Deposits per society (In '000' Rs.)	Borrowings per society. (In '000' Rs.)
(1)	(2)	(86)	(87)	(88)	(89)	(90)	(91)	(92)	(93)
1	बुध्दमंडई	444	55.6	11.1	—	1,160	1,053.5	3,452.6	127.5
2	ठाणे	379	57.5	5.7	82.4	695	549.1	1,439.0	124.7
3	रायगड	278	31.2	0.2	53.8	673	336.5	1,054.8	157.7
4	रत्नागिरी	425	42.8	1.9	45.3	1,326	462.8	1,969.8	34.9
5	सिधुदुर्ग	420	46.1	1.8	64.4	364	145.5	318.2	13.6
6	नाशिक	364	186.4	2.2	384.5	759	518.9	1,494.8	170.3
7	धुळे	413	132.0	1.5	356.5	605	396.1	1,223.3	93.8
8	जळगाव	269	138.0	0.9	353.2	956	554.9	2,041.6	198.0
9	अहमदनगर	357	199.8	21.7	404.5	760	621.1	1,569.1	292.4
10	पुणे	321	120.5	1.2	256.9	823	628.1	2,588.3	74.7
11	सातारा	341	91.1	0.7	196.0	812	614.3	2,005.8	163.6
12	सांगली	433	159.0	7.5	424.4	669	356.8	2,006.4	144.9
13	सोलापूर	273	86.7	2.3	244.8	575	329.5	1,294.9	45.1
14	कोल्हापूर	394	225.8	38.3	310.0	826	431.5	2,011.6	103.2
15	बीरंगाबाद	258	50.8	1.2	243.4	218	167.2	79.0	285.7
16	जालना	248	38.5	0.7	197.6	357	200.0	657.1	7.1
17	परभणी	240	44.7	3.2	151.4	344	135.9	628.1	265.6
18	बीड	243	41.1	3.6	140.6	224	114.5	386.3	71.1
19	नांदेड	224	47.9	3.8	161.0	63	68.8	83.3	118.8
20	उस्मानाबाद	277	47.5	3.6	140.6	411	192.9	492.9	94.6
21	लातूर	232	42.9	1.1	167.6	164	106.0	205.2	144.0
22	बुलढाणा	369	69.6	3.1	372.3	245	161.2	554.4	246.3
23	अकोला	287	49.4	1.1	254.8	202	120.2	342.6	116.3
24	अमरावती	339	63.1	8.0	251.1	197	112.0	228.2	54.2
25	यवतमाळ	433	107.9	9.4	515.7	140	70.1	112.1	76.6
26	वर्धा	266	53.4	1.5	200.2	348	134.8	337.9	89.4
27	नामपूर	247	38.6	2.8	161.7	685	206.7	434.5	42.7
28	संभार	265	37.5	4.1	86.1	313	155.6	164.6	170.7
29	चंद्रपूर	241	54.3	5.1	119.9	270	141.0	141.0	67.0
30	गडचिरोली	416	62.4	4.6	107.5	67	66.7	49.0	73.3
	महाराष्ट्र राज्य	311	89.5	6.7	238.9	743	548.4	1,847.3	121.5

* पुनर्रचित जिल्हाची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही.

Selected Indicators, 1982-83—contd.

सहकारी पणन संस्था Co-operative marketing societies (1982-83)			सहकारी उत्पादक संस्था Co-operative marketing enterprises (1982-83)			दर चालू कारखान्या- मागे कामगारांची संख्या	दर लाख लोक संख्येमागे कारखान्यातील कामगारांची संख्या	वस्तुनिर्माण उद्योगातील कामगारांचे प्रति कामगार वार्षिक उत्पन्न (रुपयांत)	District
प्रति संस्था सभासद संख्या	प्रति संस्था मालकीचे भांडवल	प्रति संस्था कर्ज (in '000' Rs.)	प्रति संस्था सभासद संख्या	प्रति संस्था मालकीचे भांडवल	प्रति संस्था कर्ज (in '000' Rs.)	Number of factory workers per working factory (1982)	Number of factory workers per lakh of population (1982)	Per capita annual earnings of employees in manufacturing industries (in Rs.) (1982-83)	(2)
(94)	(95)	(96)	(97)	(98)	(99)	(100)	(101)	(102)	(2)
1,000	2,07,000.0	2,16,600.0	141	534.9	267.7	68	5,936	15,454	Greater Bombay
667	338.3	300.0	163	197.9	111.6	101	3,629	18,368	Thane
429	200.0	292.9	159	119.7	111.6	97	950	17,874	Raigad
364	618.2	109.1	261	91.9	126.6	44	240	5,368	Ratnagiri
556	366.7	55.6	208	226.1	92.4	45	310	5,394	Sindhudurg
1,375	1,179.2	458.3	179	484.3	472.2	71	1,303	10,416	Nashik
1,000	630.4	47.8	127	190.7	169.5	51	387	6,168	Dhule
875	623.6	137.5	110	253.9	284.1	79	995	6,651	Jalgaon
1,611	1,000.0	361.1	223	1,165.1	1,209.9	75	650	6,772	Ahmednagar
828	524.1	151.7	113	299.0	321.4	75	2,767	15,162	Pune
1,900	1,000.0	380.0	153	347.9	471.4	48	505	8,264	Satara
1,132	1,072.7	600.0	183	478.6	445.8	39	687	10,063	Sangli
706	335.3	70.6	114	492.0	484.8	26	1,094	6,554	Solapur
4,895	3,026.3	821.1	215	768.2	804.5	45	1,276	7,165	Kolhapur
1,214	528.6	407.1	171	445.7	732.4	77	1,313	8,180	Aurangabad
1,800	480.0	220.0	186	262.8	81.4	49	394	3,926	Jalna
556	488.9	266.7	220	740.9	1,041.3	44	215	1,762	Parbhani
778	366.7	366.7	97	305.1	458.7	69	250	5,312	Beed
1,367	733.3	253.3	132	217.2	401.3	76	455	6,618	Nanded
400	340.0	100.0	147	186.1	158.6	50	109	8,796	Osmanabad
1,167	566.7	250.0	161	289.4	248.0	*	*	3,734	Latur
1,111	844.4	216.7	131	122.8	210.6	40	483	2,433	Buldana
1,611	772.2	100.0	132	147.3	69.3	38	585	4,730	Akola
1,273	595.5	163.6	117	141.1	53.9	40	545	4,405	Amravati
1,267	786.7	20.0	186	245.4	180.6	50	426	3,098	Yavatmal
579	589.5	57.9	103	76.1	21.3	139	858	6,595	Wardha
565	4,156.5	2,504.3	91	110.2	92.6	51	1,515	7,868	Nagpur
769	607.7	238.5	126	39.7	28.9	13	211	3,641	Bhandara
462	384.6	230.8	137	33.2	22.1	41	480	10,468	Chandrapur
571	285.7	100.0	120	27.8	14.8	*	*	3,469	Gadchiroli
1,142	1,338.1	792.1	149	360.3	379.8	63	1,693	13,596	Maharashtra State

* The information of the reorganised district is not separately available.

अनु- क्रमांक	जिल्हा	विद्युतीकरण झालेल्या शहरे व गावांची एकूण शहरे व गावांशी टक्केवारी	घरगुती विजेचा दरडोई वापर (किलोवॉट तास)	उद्योग धंद्यासाठी विजेचा दरडोई वापर (किलोवॉट तास)	दर लाख लोकसंख्ये- मागे मोटर वाह- नांची संख्या	दर लाख लोकसंख्ये- मागे रस्त्याची लांबी (कि. मी.)	दर १०० चौरस किलोमीटर भौगोलिक क्षेत्रामागे रस्त्यांची लांबी (कि. मी.)	दर १०० चौरस किलोमीटर भौगोलिक क्षेत्रामागे लोहमार्गाची लांबी (कि. मी.)	दर लाख लोक- संख्येमागे लोहमार्गाची लांबी (कि. मी.)
Serial No.		Percentage of towns and villages electrified to total No. of towns and villages (1982-83)	Domestic consump- tion of electricity per capita (kwh) (1982-83)	Industrial consump- tion of electricity per capita (kwh) (1982-83)	Motor vehicles per lakh of population (1982-83)	Road length per lakh of population (km.) (1982-83)	Road length per 100 sq. km of geogra- phical area (Km.) (1982-83)	Railway kilo- meterage per 100 sq. km. of geogra- phical area(km.) (1982-83)	Railway kilo- meterage per lakh of population (km.) (1982-83)
(1)	(2)	(103)	(104)	(105)	(106)	(107)	(108)	(109)	(110)
1	बहुमंबई	100.0	145.78	309.32	4,336	0.6	8.1	34.0	2.5
2	ठाणे	70.4	39.11	585.90	1,510	127.9	46.8	1.8	4.8
3	रायगड	74.3	23.67	295.20	628	289.9	62.2	2.6	12.3
4	रत्नागिरी	65.7	12.77	15.69	582	304.6	53.5	..	..
5	सिधुदुर्ग	*	17.06	14.59	103	345.3	53.5	..	..
6	नाशिक	82.8	15.52	65.96	1,684	312.5	61.8	1.7	8.7
7	पुणे	71.9	9.86	18.97	935	362.8	58.2	0.2	1.4
8	जळगांव	96.5	14.22	40.83	1,101	235.6	53.9	4.3	19.0
9	अहमदनगर	83.1	10.47	28.10	1,452	419.0	68.49	1.1	7.0
10	पुणे	68.9	37.72	153.58	3,606	213.8	59.3	2.0	7.3
11	सातारा	74.8	14.51	19.90	950	356.7	71.6	1.3	6.4
12	सांगली	73.5	11.44	57.57	1,420	398.1	87.7	2.0	8.9
13	सोलापूर	85.4	10.22	59.95	1,022	334.6	60.4	3.0	16.7
14	कोल्हापूर	83.7	19.19	90.15	2,137	166.6	55.4	0.5	1.5
15	औरंगाबाद	92.4	16.87	74.29	1,315	299.0	48.2	..	1.6
16	जालना	*	6.10	20.95	*	277.3	38.7	1.2	8.3
17	परभणी	83.8	5.91	13.24	282	253.7	38.8	2.4	15.6
18	बीड	81.1	6.77	10.29	322	270.9	37.3	0.4	3.2
19	नांदेड	93.0	9.54	18.05	422	306.0	52.5	2.1	12.5
20	उस्मानाबाद	89.6	6.55	14.66	290	279.6	39.5	0.9	6.6
21	लातूर	*	*	*	*	221.2	38.6	0.8	4.3
22	बुलढाणा	83.2	9.02	18.72	611	203.5	32.8	0.9	5.6
23	अकोला	80.3	12.72	31.14	1,000	178.4	31.7	3.1	17.4
24	अमरावती	84.9	14.74	22.22	982	170.7	26.8	1.4	9.2
25	यवतमाळ	85.3	9.92	19.11	461	252.4	33.3	1.0	7.7
26	वर्धा	83.9	15.16	42.44	773	226.4	34.3	2.4	15.7
27	नागपूर	85.6	28.95	136.77	2,514	121.4	32.7	3.8	14.1
28	पंढारा	70.8	14.44	96.27	608	211.4	43.6	3.1	15.1
29	चंद्रपूर	45.1	8.40	172.05	500	256.8	35.6	3.0	21.5
30	गडचिरोली	*	*	*	*	350.6	14.8	*	*
महाराष्ट्र राज्य		77.8	33.80	126.27	1,667	225.1	47.5	1.7	8.3

*पुनर्रचित जिल्ह्यांची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही.

Selected Indicators, 1982-83—contd.

दर लाख लोक-संख्येमागे टपाल व तार कार्यालयांची संख्या	दर लाख लोक-संख्येमागे टपाल पेट्यांची संख्या	दर लाख लोक-संख्येमागे टेलिफोनची संख्या	दर लाख लोकसंख्ये-मागे व्यापारी बँकांची संख्या	दर लाख लोकसंख्ये-मागे सहकारी बँकांची संख्या	दर लाख बिगर नागरी क्षेत्रातील लोकसंख्ये-मागे जिल्हा परिषदांचे खर्च (लाख रुपयात)	दर लाख नागरी क्षेत्रातील लोकसंख्ये-मागे जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न (लाख रुपयात)	प्रति आस्थापना रोजगार (आर्थिक गणना)	दर लाख लोक-संख्येमागे आस्थापनाची संख्या (आर्थिक गणना)	District
Number of post and telegraph offices per lakh of population (1982-83)	Number of letter boxes per lakh of population (1982-83)	Number of tele-phones per lakh of population (1982-83)	Number of com-mercial banks per lakh of population (1982-83)	Number of Co-operative banks per lakh of population (1982-83)	Expendi-ture of Zilla Parishads per lakh non-municipal population (lakh Rs.) (1982-83)	Receipt of Zilla Parishads per lakh non-municipal population (1982-83)	Employ-ment per establish-ment (Economic census, 1980)	Number of establish-ments per lakh of population (Economic census, 1980)	
(111)	(112)	(113)	(114)	(115)	(116)	(117)	(118)	(119)	
4	25	3,635	12.1	3.5	—	—	23	1,847	Greater Bombay
13	58	946	6.4	2.9	131	131	20	1,111	Thane
29	125	328	6.4	3.6	173	173	12	858	Raigad
47	88	182	8.1	4.8	185	185	18	9,117	Ratnagiri
46	159	154	2.2	1.5	227	227	*	*	Sindhudurg
23	70	408	5.3	6.0	151	152	16	773	Nashik
24	65	231	4.3	4.4	95	94	11	592	Dhule
24	56	298	5.8	6.6	70	168	13	617	Jalgaon
25	73	275	4.3	6.9	174	173	14	617	Ahmednagar
19	67	932	8.5	5.3	161	163	19	905	Pune
32	113	270	5.7	5.9	194	196	12	672	Satara
24	62	350	7.7	7.5	178	177	13	723	Sangli
23	51	291	5.7	4.7	160	162	13	775	Solapur
23	57	427	6.5	7.0	169	170	14	963	Kolhapur
32	102	350	4.4	3.8	103	106	14	453	Aurangabad
24	48	147	*	*	123	123	*	*	Jalna
17	63	120	4.4	4.1	135	134	9	659	Parbhani
22	60	118	3.6	3.9	158	161	10	507	Beed
23	62	155	4.8	4.7	172	170	10	576	Nanded
12	75	82	3.9	3.9	118	119	9	550	Osmanabad
23	61	133	*	*	99	96	*	*	Latur
26	76	147	4.0	4.7	164	163	9	632	Buldana
23	80	219	3.8	4.1	160	169	11	616	Akola
28	69	237	5.0	3.8	190	170	11	678	Amravati
22	67	155	3.8	3.3	174	175	10	549	Yavatmal
23	86	230	5.4	3.4	168	173	13	695	Wardha
27	119	766	6.7	2.7	186	91	17	905	Nagpur
19	97	142	3.4	2.3	142	142	15	503	Bhandara
24	78	99	3.7	1.6	205	205	12	488	Chandrapur
*	*	*	*	*	72	74	*	*	Gadchiroli
21	69	795	6.2	4.4	158	157	16	877	Maharashtra State

*The information of the reorganised district is not separately available.

Sub. National Systems Unit,
National Institute of Educational
Planning and Administration,
17-B, Sri Aurobindo Marg, New Delhi-110016
DOC. No. 4/113
Date 20.6.89

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	अपंग व्यक्तींची एकूण लोकसंख्येची टक्केवारी	नेहमीचा पाऊस (मिलिमीटरमध्ये)	दर लाख लोकसंख्येमागे रुग्णालयाची संख्या	दर लाख लोकसंख्येमागे सार्वजनिक सहाय्यित वैद्यकीय संस्थांतील खाटांची संख्या	* दर लाख लोकसंख्येमागे सर्व प्रकारच्या रोगांमुळे झालेल्या मृतांची संख्या †
(1)	(2)	Percentage of disabled persons to total population	Normal rainfall (in mm.)	Number of hospitals per lakh of population (1983-84)	Number beds in public aided medical institutions per lakh of population (1983-84)	Number of deaths by all diseases, per lakh of population (1983-84)
(1)	(2)	(21)@	(22)	(23)	(24)	(25)
1	बुलढुंबई	0.04	1,805	3	345	818
2	ठाण	0.07	2,259	2	167	388
3	रायगड	0.13	2,966	2	93	478
4	रत्नांगरी	0.12	3,306	2	92	613
5	सिंधुदुर्ग	*	*	1	65	749
6	नाशिक	0.14	1,022	2	110	652
7	मुळे	0.14	674	2	83	684
8	जळगांच	0.13	741	2	78	716
9	अहमदनगर	0.13	579	2	103	563
10	पुणे	0.11	1,150	2	306	605
11	सातारा	0.13	803	3	106	577
12	सांगली	0.14	625	3	154	602
13	सोलापूर	0.15	584	3	163	635
14	कोल्हापूर	0.11	1,932	2	90	603
15	औरंगाबाद	0.17	726	2	111	451
16	जालना	*	*	1	60	332
17	परभणी	0.19	821	1	43	367
18	बीड	0.20	668	1	71	433
19	नांदेड	0.18	901	1	72	500
20	उस्मानाबाद	0.20	810	1	48	482
21	लातूर	*	*	1	36	355
22	बुलढाणा	0.17	803	2	61	705
23	अकोला	0.17	847	2	110	507
24	अमरावती	0.13	877	3	194	603
25	यवतमाळ	0.18	992	2	77	566
26	बघी	0.15	1,090	2	201	616
27	नागपूर	0.10	1,175	2	228	597
28	भंडारा	0.18	1,446	1	57	763
29	चंद्रपूर	0.21	1,398	1	109	597
30	गडचिरोली	*	*	1	41	480
महाराष्ट्र राज्य		0.13		2	153	602

* पुनर्रचित जिल्ह्यांची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही

† मृत्यूची संपूर्ण नोंद न झाल्यामुळे नोंदलेल्या मृत्यूची संख्या कमी आहे.

‡ The registered deaths are low due to under registration of deaths.

@ स्तंभ (१) ते (२०) मधील माहिती १९८२-८३ व १९८३-८४ करिता सारखीच (१९८१ च्या जनगणनेवर आधारित) असल्यामुळे स्तंभ (१) ते (२०), १९८३-८४ करिता छापण्यात आलेले नाहीत.

@ Information in cols. (1) to (20) is same for 1982-83 and 1983-84 (based on 1981 population census) hence cols. (1) to (20) are not printed for 1983-84.

Selected Indicators (1983-84)

दर लाख लोक- लोकसंख्येमागे शैक्षणिक संस्थांची संख्या	दर लाख लोक- लोकसंख्येमागे पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या	दर हजार लोक- लोकसंख्येमागे प्राथमिक व माध्यमिक विद्यार्थ्यांची पटावरील संख्या	पूर्व-प्राथमिक, प्राथमिक, माध्य- मिक शाळातील एकूण शिक्षकांनी प्रशिक्षित शिक्षकांची टक्केवारी	प्राथमिक शाळांतील शिक्षकविद्यार्थी प्रमाण	माध्यमिक शाळांतील शिक्षकविद्यार्थी प्रमाण	दर लाख लोकसंख्येमागे छापखान्यांची संख्या	दर लाख लोकसंख्ये- मागे नियतका- लिकाची संख्या	District
Number of educational institutions per per lakh of population (1983-84)	Number of students enrolment per lakh of population (1983-84)	Number of primary and secondary school students enrolment per 1000 population (1983-84)	Percentage of trained teachers to total No. of teachers (pre- primary, primary and secondary) (1983-84)	Teacher- Pupil ratio (Primary) (1983-84)	Teacher- pupil ratio (Secondary) (1983-84)	Number of printing presses per lakh of population (1983-84)	Number of periodicals per lakh of population (1983-84)	(2)
(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(2)
38	22,178	196	96.8	35	31	34.0	13.0	Greater Bombay
83	20,455	194	88.7	41	32	7.3	3.4	Thane
161	22,270	218	90.1	36	29	5.9	4.3	Raigad
171	21,394	209	92.6	31	28	3.3	1.3	Ratnagiri
182	23,418	229	93.5	28	27	*	1.7	Sindhudurg
98	21,375	201	96.0	41	31	8.6	4.3	Nashik
100	19,328	183	94.9	38	30	6.1	1.7	Dhule
80	21,917	206	95.9	39	30	7.3	2.9	Jalgaon
100	21,453	204	96.6	37	32	8.6	1.9	Ahmadnagar
92	24,232	222	92.7	41	34	14.7	8.5	Pune
122	24,594	232	96.8	36	30	10.6	2.2	Satara
88	23,311	219	94.9	37	29	11.7	3.2	Sangli
83	19,804	186	95.1	38	30	9.6	2.2	Solapur
91	22,665	211	96.5	41	30	16.9	3.8	Kolhapur
105	20,104	181	88.7	40	30	13.2	5.4	Aurangabad
106	14,019	136	88.7	40	27	*	2.4	Jalna
100	15,399	147	86.7	42	31	2.2	2.0	Parbhani
118	17,274	164	89.3	41	28	2.5	2.5	Beed
109	17,603	165	92.4	43	30	1.5	2.6	Nanded
88	18,476	179	94.4	36	29	6.0	1.0	Osmanabad
95	21,178	200	93.5	43	29	*	1.5	Latur
99	18,803	183	97.3	40	31	5.2	3.0	Buldana
103	20,376	193	96.2	39	32	7.1	4.7	Akola
101	22,320	207	95.7	38	32	3.6	5.4	Amravati
117	19,334	185	92.9	39	31	3.3	4.3	Yavatmal
118	24,117	218	95.7	39	33	2.6	6.9	Wardha
92	23,556	210	96.4	41	32	13.4	4.7	Nagpur
89	18,968	186	92.1	42	33	1.9	3.6	Bhandara
110	19,809	188	91.0	41	33	5.9	2.8	Chandrapur
136	13,732	136	71.7	39	31	0.3	0.3	Gadchiroli
94	21,032	196	94.1	38	31	11.0	4.9	Maharashtra State

* The information of the reorganised districts is not separately available.

अनुक्रमांक जिल्हा	Serial No.	कसलेल्या निव्वळ क्षेत्राची एकूण भौगोलिक क्षेत्राशी टक्केवारी	Percentage of net area sown to geographical area (1983-84)	एकापेक्षा अधिक वेळा लागवड केलेल्या क्षेत्राची कसलेल्या निव्वळ क्षेत्राशी टक्केवारी	Percentage of area sown more than once to net area sown (1983-84)	अन्नधान्य पिकां-खालील निव्वळ क्षेत्राची एकूण लागवडी खालील क्षेत्राशी टक्केवारी	Percentage of net area under foodgrains to total gross cropped area (1983-84)	प्रमुख पिकांचे Average			
								तांदूळ Rice	गहू Wheat	ज्वारी Jowar	बाजरी Bajri
(1)	(2)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)			
१	बृहन्मुंबई	17.4	3.0	8.8	1,667	..	..	..	..		
२	ठाणे	28.1	7.1	72.4	2,026	..	..	..	..		
३	रायगड	28.4	20.1	82.9	1,794	..	..	..	..		
४	रत्नागिरी	27.9	9.8	62.9	1,966	..	..	..	..		
५	सिंधुदुर्ग	*	*	*	1,545	..	..	..	..		
६	नाशिक	60.0	8.0	76.1	1,368	776	601	422	..		
७	धुळे	51.2	7.9	73.6	799	1,276	958	823	..		
८	जळगांव	70.7	21.6	72.5	1,675	1,079	1,317	657	..		
९	अहमदनगर	72.5	10.5	79.4	1,735	1,309	447	491	..		
१०	पुणे	64.3	15.3	78.4	1,614	1,226	484	208	..		
११	सातारा	53.7	31.0	71.1	1,709	1,192	953	352	..		
१२	सांगली	70.6	10.0	73.3	1,912	908	1,231	292	..		
१३	सोलापूर	75.0	9.3	83.3	1,600	1,187	357	473	..		
१४	कोल्हापूर	50.4	9.0	59.2	2,167	1,277	2,130	231	..		
१५	औरंगाबाद	79.7	10.2	81.5	851	988	447	529	..		
१६	जालना	*	*	*	974	885	802	568	..		
१७	परभणी	80.8	15.5	58.4	957	865	557	515	..		
१८	बीड	70.6	13.6	75.0	938	654	547	543	..		
१९	नांदेड	72.3	9.0	61.8	1,096	657	361	583	..		
२०	उस्मानाबाद	82.5	17.4	74.2	967	979	695	381	..		
२१	लातूर	*	*	*	779	822	607	368	..		
२२	बुलढाणा	71.1	16.4	58.1	867	964	1,527	580	..		
२३	अकोला	78.4	8.6	57.9	803	779	975	500	..		
२४	अमरावती	59.0	11.0	46.9	748	1,006	1,234	407	..		
२५	यवतमाळ	63.2	4.3	43.5	824	1,152	1,067	551	..		
२६	वर्धा	68.4	7.9	48.6	852	1,264	947	333	..		
२७	नागपूर	56.5	11.8	66.6	1,330	791	686	400	..		
२८	भंडारा	40.1	42.0	88.6	1,544	714	702	..	..		
२९	चंद्रपूर	26.6	13.6	81.9	1,749	658	459	..	..		
३०	गडचिरोली	*	*	*	1,448	597	325	..	..		
महाराष्ट्र राज्य		59.8	12.9	70.0	1,617	965	715	501	..		

* पुनर्रचित जिल्हांची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही.

Selected indicators (1983-84)

दर हेक्टरी उत्पादन (किलोग्रॅम)
yield per hectare of Principal crops (k.g.) (1983-84)

एकूण तृणधान्ये	तूर	हरभरा	एकूण कडधान्ये	एकूण तृणधान्ये आणि कडधान्ये	कापूस	भूईमूग	ऊस (गुळात)	तंबाखू	District
All cereals	Tur	Gram	All pulses	All cereals and pulses	Cotton	Ground-nut	Sugarcane (Gur)	Tobacco	
(41)	(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(2)
1,667	..	..	..	1,667	..	..	..	..	Greater Bombay
1,875	326	417	285	1,697	..	2,000	..	..	Thane
1,660	421	444	277	1,541	..	2,500	..	..	Raigad
1,477	..	..	235	1,402	..	4,000	..	..	Ratnagiri
*	250	..	*	*	..	2,421	..	..	Sindhudurg
623	772	423	380	588	121	597	8,476	..	Nashik
919	864	520	407	795	93	767	6,820	..	Dhule
1,125	871	731	492	892	94	997	6,838	..	Jalgaon
550	537	505	458	545	145	1,291	7,925	750	Ahmadnagar
650	776	567	440	631	149	1,283	8,945	..	Pune
870	838	380	351	803	142	1,279	8,113	500	Satara
996	852	413	429	900	132	1,462	8,707	750	Sangli
448	464	433	374	438	151	1,292	8,076	1,000	Solapur
1,755	881	527	534	1,613	85	1,384	8,518	841	Kolhapur
633	447	302	393	574	79	685	7,352	500	Aurangabad
*	574	478	*	*	78	734	6,404	*	Jalna
625	605	310	373	544	36	1,350	4,143	..	Parbhani
559	574	326	416	538	57	827	6,455	1,000	Beed
472	485	272	312	430	27	932	4,868	1,000	Nanded
677	662	562	470	620	..	858	6,777	600	Osmanabad
*	559	436	*	*	13	446	6,387	*	Latur
1,397	531	418	394	1,043	60	798	6,385	..	Buldana
948	752	327	432	768	41	646	6,666	..	Akola
1,123	822	430	587	970	40	858	6,750	1,000	Amravati
1,049	705	344	540	911	43	959	6,412	..	Yavatmal
1,008	1,263	320	852	970	72	964	6,500	..	Wardha
784	690	381	521	733	42	748	6,500	1,000	Nagpur
1,392	643	387	263	1,151	..	857	5,600	..	Bhandara
1,048	610	343	287	911	61	1,000	7,000	667	Chandrapur
*	571	325	*	*	..	..	..	*	Gadchiroli
836	666	428	425	752	52	997	7,898	782	Maharashtra State

* The information of the reorganised districts is not separately available.

अनुक्रमांक	जिल्हा	अन्नधान्याचे दरडोई उत्पादन (किलोग्रॅम)	बहिर् धारण जमिनीचे सरासरी क्षेत्र (हेक्टरात) Average size of operational holdings in hectare (1980-81)	बहिर् धारण जमिनीच्या आकार वर्गाप्रमाणे (हेक्टरात) Percentage distribution of holdings by size class (in hectare)				
				Up to 1 पर्यंत	1-2	2-4	4-5	5-10
Serial No.		Foodgrains production per capita (in Kg.) (1983-84)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(56)
(1)	(2)	(50)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(56)
1	बृहन्मुंबई	0.1	0.68	80.55	13.00	5.27	0.27	0.55
2	ठाणे	96.1	2.31	46.96	20.76	16.81	4.12	7.85
3	रायगड	189.1	1.70	56.12	20.34	14.12	2.70	4.96
4	रत्नागिरी	230.8	2.69	43.74	17.29	18.81	5.24	10.47
5	सिंधुदुर्ग	*	2.26	56.72	14.61	14.04	3.50	7.36
6	नासिक	145.0	3.62	21.28	19.32	27.51	8.87	17.32
7	धुळे	216.5	3.68	15.22	24.07	27.37	8.55	20.95
8	जळगांव	235.7	3.16	20.20	26.34	27.08	7.93	14.94
9	अहमदनगर	207.4	3.31	3.78	12.67	24.84	11.21	31.86
10	पुणे	130.4	3.13	30.90	21.29	23.53	6.38	12.49
11	सातारा	197.2	1.99	47.15	22.31	18.47	3.94	6.33
12	सांगली	228.8	2.54	39.30	21.98	20.58	4.93	9.51
13	सोलापूर	164.1	4.63	15.65	17.70	26.09	8.64	21.51
14	कोल्हापूर	166.1	1.55	56.90	20.24	14.85	2.77	4.15
15	औरंगाबाद	243.6	3.74	15.56	21.18	30.26	8.70	18.54
16	जालना	*	4.16	12.26	20.92	28.88	9.20	21.38
17	परभणी	214.7	3.80	12.60	21.74	30.47	9.70	20.67
18	बीड	242.6	3.64	17.46	21.63	28.76	8.50	17.88
19	नांदेड	118.8	3.38	17.97	23.30	29.75	8.54	16.75
20	उस्मानाबाद	255.7	4.71	11.94	19.49	25.47	9.43	23.25
21	लातूर	*	4.40	10.14	20.66	28.69	9.41	22.14
22	बुलढाणा	304.8	3.19	20.76	26.84	27.87	7.09	12.79
23	अकोला	208.7	3.45	16.05	28.55	29.36	6.31	14.12
24	अमरावती	185.9	2.99	21.64	30.29	26.81	6.16	11.27
25	यवतमाळ	193.2	4.14	6.72	24.38	33.31	9.55	18.81
26	वर्धा	223.1	4.04	9.81	28.18	29.77	8.70	17.92
27	नागपूर	111.2	3.52	15.38	26.04	28.86	8.50	16.27
28	भंडारा	277.2	1.66	49.84	25.17	16.17	2.95	4.77
29	चंद्रपूर	271.8	2.99	28.58	22.05	24.77	7.19	13.47
30	गडचिरोली	*	2.40	30.54	27.53	25.60	5.49	8.64
महाराष्ट्र राज्य		165.1	3.11	28.06	22.45	24.57	6.70	13.58

* पुनर्रचित जिल्हांची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही.

Selected indicators (1983-84)

धारण जमिनीची टक्केवारी Percentage of operational holdings, 1980-81				बहिल धारण जमिनीच्या वर्गाप्रमाणे Percentage distribution of operated area by size class				District
10-20	20-50	50 आणि अधिक 56 and above	एकूण Total	Up to 1 पर्यंत	1-2	2-4	4-5	(2)
(57)	(58)	(59)	(60)	(61)	(62)	(63)	(64)	(2)
0.27	0.09	..	100.00	37.80	26.81	20.65	1.74	Greater Bombay
2.92	0.53	0.05	100.00	9.01	13.52	20.69	7.96	Thane
1.42	0.30	0.04	100.00	14.71	17.15	22.74	7.23	Raigad
3.57	0.83	0.05	100.00	6.34	6.69	20.35	8.53	Ratnagiri
2.77	0.76	0.24	100.00	8.74	9.53	17.36	6.90	Sindhudurg
5.04	0.64	0.02	100.00	2.96	8.29	22.23	11.06	Nashik
3.56	0.27	0.01	100.00	2.64	9.84	21.18	10.32	Dhule
3.31	0.20	@	100.00	3.78	12.67	24.84	11.21	Jalgaon
14.09	1.50	0.05	100.00	24.60	21.76	28.44	7.05	Ahmadnagar
4.54	0.81	0.06	100.00	4.85	9.79	21.41	9.03	Pune
1.53	0.25	0.02	100.00	10.33	16.97	26.27	8.84	Satara
3.16	0.53	0.01	100.00	7.17	12.68	23.00	8.54	Sangli
8.90	1.45	0.05	100.00	1.81	5.86	16.34	8.35	Solapur
0.91	0.15	0.03	100.00	15.92	19.05	26.64	8.00	Kolhapur
5.40	0.35	0.01	100.00	2.69	9.01	23.21	10.48	Aurangabad
6.96	0.39	0.01	100.00	1.86	8.53	20.63	10.01	Jalna
4.47	0.34	0.01	100.00	2.19	8.90	22.94	11.26	Parbhani
5.24	0.51	0.02	100.00	2.74	8.85	22.59	10.33	Beed
3.47	0.22	@	100.00	3.30	10.38	25.05	11.43	Nanded
9.29	1.09	0.04	100.00	1.53	6.83	16.45	8.84	Osmanabad
8.21	0.74	0.01	100.00	1.52	6.95	18.71	9.56	Latur
4.19	0.45	0.01	100.00	4.44	12.61	24.44	9.97	Buldana
5.12	0.48	0.01	100.00	3.16	13.09	23.86	8.28	Akola
3.49	0.33	0.01	100.00	5.00	15.49	25.83	9.25	Amravati
6.56	0.66	0.01	100.00	1.27	9.10	23.16	10.39	Yavatmal
5.12	0.48	0.02	100.00	1.92	10.73	22.45	10.36	Wardha
4.44	0.49	0.02	100.00	2.72	11.07	23.58	10.86	Nagpur
0.98	0.11	0.01	100.00	14.40	22.10	26.85	7.93	Bhandara
3.57	0.36	0.01	100.00	5.70	10.78	23.27	10.72	Chandrapur
1.99	0.20	0.01	100.00	6.72	16.70	28.94	10.11	Gadchiroli
4.11	0.50	0.03	100.00	4.56	10.93	22.55	9.62	Maharashtra State

* The information of reorganised districts is not separately available.

@ ०.०००५ इत कमी

@ less than 000.5

A-290-11.

		(हेक्टरात धारण जमिनीची टक्केवारी) (in hectare) of operational holdings (1980-81)					शेतीविषयक काम करणाऱ्या दर व्यक्तीमागे कसलेले निव्वळ क्षेत्र (हेक्टरांत) Net area sown per agricultural worker (hectare) (1983-84)	सिंचनाखालील निव्वळ क्षेत्राची कसलेल्या निव्वळ क्षेत्राशी टक्केवारी Percentage of net area irrigated to net area sown (1979-80)
अनुक्रमांक	जिल्हा	5-10	10-20	20-50	50 आणि अधिक and above	एकूण Total		
Sr. No.								
(1)	(2)	(65)	(66)	(67)	(68)	(69)	(70)	(71)
1	बृहन्मंडई ..	4.42	5.50	3.08	..	100.00	2.7	14.1
2	ठाणे ..	23.33	16.84	6.28	2.37	100.00	1.6	2.7
3	रायगड ..	19.81	11.26	4.80	2.30	100.00	4.0	4.7
4	रत्नागिरी ..	26.75	18.30	8.51	1.53	100.00	6.1	4.4
5	सिंधुदुर्ग ..	22.52	16.71	9.54	8.70	100.00	*	*
6	नाशिक ..	32.71	17.81	4.33	0.61	100.00	2.7	13.0
7	धुळे ..	39.98	13.84	1.91	0.29	100.00	2.3	9.7
8	जळगाव ..	31.86	14.09	1.50	0.05	100.00	1.9	12.3
9	अहमदनगर ..	13.22	4.26	0.63	0.04	100.00	3.4	16.6
10	पुणे ..	27.52	18.82	6.82	1.76	100.00	5.1	16.0
11	सातारा ..	21.93	10.66	3.31	1.69	100.00	4.5	17.1
12	सांगली ..	25.66	16.97	5.35	0.63	100.00	4.3	11.4
13	सोलापूर ..	32.40	26.28	7.96	1.00	100.00	3.9	11.4
14	कोल्हापूर ..	17.95	7.68	2.55	2.21	100.00	3.0	14.1
15	औरंगाबाद ..	33.82	18.33	2.20	0.26	100.00	4.1	11.2
16	जालना ..	35.37	21.36	2.19	0.05	100.00	*	*
17	परभणी ..	36.60	15.85	2.14	0.12	100.00	3.1	6.5
18	बीड ..	33.26	18.29	3.50	0.44	100.00	4.2	12.4
19	नांदेड ..	33.99	14.22	1.57	0.06	100.00	2.9	5.2
20	उस्मानाबाद ..	34.03	25.79	5.94	0.59	100.00	3.5	12.5
21	लातूर ..	35.01	24.23	3.95	0.07	100.00	*	*
22	बुलडाणा ..	27.43	17.50	3.44	0.17	100.00	2.2	4.4
23	अकोला ..	28.50	19.54	3.31	0.26	100.00	2.1	2.5
24	अमरावती ..	26.13	15.19	2.81	0.30	100.00	1.8	4.5
25	यवतमाळ ..	31.41	20.45	3.94	0.28	100.00	2.0	2.8
26	वर्धा ..	33.17	17.69	3.19	0.49	100.00	2.3	7.3
27	नागपूर ..	31.46	16.32	3.53	0.46	100.00	2.3	9.6
28	भंडारा ..	19.23	7.60	1.75	0.14	100.00	1.6	35.8
29	चंद्रपूर ..	30.76	15.36	3.04	0.37	100.00	2.6	17.6
30	गडचिरोली ..	24.22	10.71	2.17	0.43	100.00	*	*
महाराष्ट्र राज्य ..		29.93	17.42	4.10	0.89	100.00	2.8	10.8

* पुनर्रचित जिल्हांची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही.

Selected indicators (1983-84)

सिंचनाखालील एकूण क्षेत्राची लागवडी खालील एकूण क्षेत्राशी टक्केवारी	प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्राची निमित्त सिंचन क्षमतेशी जिल्हावार टक्केवारी	दर १०० हेक्टर कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामागे लाकडी नांगरांची संख्या	दर १०० हेक्टर कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामागे लोखंडी नांगरांची संख्या	दर १०० हेक्टर कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामागे ट्रॅक्टरांची संख्या	दर १०० हेक्टर कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामागे कामासाठी वापरलेल्या गाई-बैलांची संख्या	दर १०० हेक्टर कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामागे कामासाठी वापरलेल्या म्हशी-रेडघांची संख्या	District
Percentage of gross irrigated area to gross cropped area (1979-80)	Percentage of actual irrigated area to irrigated potential created (000 hectare) (1983-84)	Number of wooden ploughs per 100 hectares of net area sown (1983-84)	Number of iron ploughs per 100 hectares of net area sown (1983-84)	Number of tractors per 100 hectares of net area sown (1983-84)	Number of working cattle per hundred hectares of net area sown (1982)	Number of working buffaloes per 100 hectares of net area sown (1982)	(2)
(72)	(73)	(74)	(75)	(76)	(77)	(78)	
13.8	..	0.1	..	..	15	4.7	Greater Bombay
2.8	10.25	44.6	0.4	0.04	91	13.3	Thane
4.2	33.87	40.4	..	0.01	96	21.9	Raigad
4.6	11.61	74.2	0.1	..	104	14.3	Ratnagiri
*	16.49	*	*	..	*	*	Sindhudurg
15.0	45.46	16.4	6.1	0.35	40	2.2	Nashik
11.6	31.25	15.0	3.1	0.19	41	0.9	Dhule
12.8	21.30	6.9	4.2	0.24	34	0.5	Jalgaon
21.3	59.03	2.3	5.7	0.26	28	0.5	Ahmednagar
18.0	41.00	7.7	4.7	0.10	29	0.4	Pune
19.6	44.96	7.3	6.3	0.17	29	0.8	Satara
15.7	28.22	3.7	6.0	0.19	20	2.3	Sangli
13.4	38.99	1.4	3.9	0.06	17	0.7	Solapur
15.7	50.27	23.4	4.2	0.56	37	9.2	Kolhapur
12.8	33.35	2.1	4.1	0.09	34	0.3	Aurangabad
*	33.95	*	*	*	*	*	Jalna
7.1	24.52	5.8	2.1	0.03	26	0.3	Parbhani
13.2	29.18	0.5	4.1	0.03	34	0.2	Beed
6.0	30.06	12.1	0.6	0.02	31	0.3	Nanded
13.0	50.31	3.0	3.1	0.04	27	0.6	Osmanabad
*	24.74	*	*	*	*	*	Latur
5.0	20.72	1.0	5.8	0.13	34	0.6	Buldana
2.9	18.51	3.1	4.1	0.08	29	0.2	Akola
5.3	15.95	5.5	2.9	0.09	28	0.1	Amravati
3.2	19.68	11.6	2.4	0.02	34	0.2	Yavatmal
7.8	19.90	8.2	2.2	0.01	29	0.1	Wardha
10.9	25.59	12.9	0.8	0.01	38	0.2	Nagpur
30.5	80.22	42.2	2.1	0.10	81	10.2	Bhandara
17.08	69.31	30.9	1.1	0.03	68	6.2	Chandrapur
*	50.19	*	*	*	*	*	Gadchiroli
12.2	39.37	10.5	3.6	0.12	36	1.9	Maharashtra State

* The information of the reorganised districts is not separately available.

अनुक्रमांक Sr. No	जिल्हा	दर १००० लोक- संख्येमागे दूधत्या गाईं म्हशींची संख्या	दर १००० लोक- संख्येमागे पशु- घनाची संख्या	दर चौरस किलो मीटर भौगोलिक क्षेत्रामागे पशु घनाची (गो-जातीय) संख्या	वनक्षेत्राची एकूण भौगोलिक क्षेत्राची टक्केवारी	दर हेक्टर वनक्षेत्रामागे वनोत्पादनाचे मूल्य (रुपयात)	शिक्षर व मध्यवर्ती कृषि व बिगर कृषि पत संस्था Agricultural and non-agri- cultural credit apex	
		Number of cows and buffaloes in milk per 1000 human population (1982)	Strength of livestock per 100 human population (1982)	Number of Livestock (bovine) per sq. km. of total land area (geogra- phical area) (1982)	Percentage of forest area to total geographical area (1983-84)	Value of forest produce per hectare of forest area (Rs.) (1983-84)	प्रति संस्था सभासद संख्या	प्रति संस्था मालकीचे भांडवल
(1)	(2)	(79)	(80)	(81)	(82)	(83)	(84)	(85)
1	बृहन्मुंबई ..	6	1	115	..	..	2,161	62.5
2	ठाणे ..	33	24	70	36.7	161.4	286	4.7
3	रायगड ..	55	44	82	23.3	61.6	187	1.5
4	रत्नागिरी ..	52	46	74	3.5	105.3	115	2.2
5	सिंधुदुर्ग ..	48	44	62	*	*	4	1.5
6	नाशिक ..	49	54	65	20.5	128.7	129	6.7
7	धुळे ..	50	58	61	27.7	31.8	42	5.5
8	जळगांव ..	60	46	74	16.5	41.4	79	8.9
9	अहमदनगर ..	59	72	62	11.3	2.7	37	13.4
10	पुणे ..	40	42	61	12.8	3.3	62	10.2
11	सातारा ..	72	58	63	15.0	7.9	458	6.9
12	सांगली ..	86	57	70	5.7	57.5	120	6.0
13	सोलापूर ..	52	57	48	2.5	1.2	103	4.4
14	कोल्हापूर ..	79	37	89	20.3	6.2	377	10.0
15	औरंगाबाद ..	45	57	56	6.0	8.3	11	4.4
16	जालना ..	59	65	59	*	*	5	1.5
17	परभणी ..	77	64	72	3.0	17.1	14	5.8
18	बीड ..	78	83	68	1.9	9.0	14	3.5
19	नांदेड ..	78	63	80	11.4	39.9	14	4.0
20	उस्मानाबाद ..	74	64	62	0.4	2.3	190	5.4
21	लातूर ..	63	50	67	*	*	*	*
22	बुलढाणा ..	74	67	72	16.1	11.1	38	4.1
23	अकोला ..	61	53	68	8.2	46.7	23	3.5
24	अमरावती ..	53	48	52	30.9	493.6	24	3.8
25	यवतमाळ ..	64	67	63	27.5	143.9	54	6.5
26	वर्धा ..	52	59	66	14.1	957.6	7	2.4
27	नागपूर ..	34	38	72	27.9	554.7	18	4.3
28	भंडारा ..	56	55	89	46.4	243.0	51	2.3
29	चंद्रपूर ..	62	70	73	69.2	572.8	16	2.1
30	गडचिरोली ..	100	112	36	*	*	*	*
महाराष्ट्र राज्य ..		51	47	65	19.9	167.3	351	12.2

* पुनर्रचित जिल्हांची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही

Selected indicators (1983-84)

कृषि व पत संस्था Central Institutions (1983-84)		कृषि पत व बहुउद्देशीय संस्था Agricultural credit and multipurpose Society (1983-84)				बिगर-कृषि पत संस्था Non-agricultural credit society (1983-84)				District
प्रति संस्था डेवी (कोटी रुपये) Deposits per society (In crore Rs.)	प्रति संस्था कर्ज (कोटी रुपये) Borrowings per society (In crore Rs.)	प्रति संस्था सभासद संख्या Number of members per society	प्रति संस्था मालकीचे भांडवल Owned capital per society (In '000' Rs.)	प्रति संस्था डेवी Deposits per society (In '000' Rs.)	प्रति संस्था कर्ज Borrowings per society (In '000' Rs.)	प्रति संस्था सभासद संख्या Number of members per society	प्रति संस्था मालकीचे भांडवल Owned capital per society (in '000' Rs.)	प्रति संस्था डेवी Deposits per society (In '000' Rs.)	प्रति संस्था कर्ज Borrowings per society (In '000' Rs.)	
(86)	(87)	(88)	(89)	(90)	(91)	(92)	(93)	(94)	(95)	(2)
239.7	87.9	333	55.6	11.1	....	1,300	1,093.9	4,078.1	145.7	Greater Bombay
45.8	1.2	389	62.5	7.1	86.5	688	577.8	1,708.2	33.5	Thane
19.1	..	279	33.1	....	56.5	681	387.6	1,264.6	156.6	Raigad
16.6	0.1	441	47.1	2.5	48.8	1,432	529.5	2,206.8	63.6	Ratnagiri
8.7	0.1	433	55.7	1.8	94.5	400	164.0	372.0	44.0	Sindhudurg
54.9	16.0	370	205.7	2.5	466.1	798	647.7	1,809.6	313.3	Nashik
24.0	13.3	428	146.3	1.8	397.5	613	438.0	1,391.2	230.7	Dhule
61.4	8.6	271	146.1	0.9	371.3	1,103	646.2	2,808.5	220.5	Jalgaon
80.2	28.0	365	224.6	22.9	444.7	750	714.7	1,764.5	298.4	Ahmadnagar
88.2	....	334	136.7	2.7	286.7	883	760.2	2,898.7	144.9	Pune
57.5	3.2	350	101.3	1.2	237.0	822	670.1	2,058.6	164.9	Satara
57.0	6.5	447	177.1	7.5	499.2	685	398.0	2,281.5	171.4	Sangli
23.0	10.0	280	93.9	2.8	263.9	616	346.4	1,306.2	51.2	Solapur
70.9	2.2	414	251.4	62.7	337.9	932	529.1	2,320.4	204.7	Kolhapur
17.8	12.2	268	56.1	4.7	280.0	256	178.9	92.5	302.3	Aurangabad
7.4	3.6	262	42.0	0.7	224.3	484	222.6	683.9	387.1	Jalna
17.0	12.9	235	48.3	3.5	199.2	353	173.5	529.4	341.2	Parbhani
13.5	6.7	252	45.4	4.0	175.8	207	222.0	289.0	213.4	Bcd
19.9	12.3	244	53.4	9.7	220.4	194	117.5	132.0	148.5	Nanded
25.4	5.0	285	51.8	3.3	170.3	458	244.1	671.2	193.2	Osmanabad
*	*	237	45.8	1.1	203.8	154	150.4	233.3	172.6	Latur
16.7	10.5	372	74.9	3.1	416.9	224	191.2	689.1	272.1	Buldana
19.0	12.3	291	52.5	1.1	302.0	242	135.9	493.0	194.5	Akola
16.6	6.2	347	67.7	9.0	285.4	214	137.2	280.7	96.6	Amravati
24.8	12.5	461	126.0	9.5	682.9	148	82.4	130.6	91.7	Yavatmal
11.1	1.9	266	55.9	1.5	229.1	265	139.7	408.9	111.8	Wardha
19.5	1.0	250	41.6	2.5	162.5	675	227.5	548.5	66.0	Nagpur
11.1	0.3	277	41.1	4.4	91.1	320	188.3	328.2	164.1	Bhandara
15.9	0.8	249	61.1	5.3	128.6	262	159.2	171.8	74.8	Chandrapur
*	*	445	69.4	4.6	116.2	67	73.3	53.3	66.7	Gadchiroli
57.0	16.8	320	98.9	7.6	276.0	804	601.2	2,146.6	158.2	Maharashtra State

* The information of the reorganised districts is not separately available.

क्रमांक Serial No.	जिल्हा	सहकारी पणन संस्था Co-operative marketing societies (1983-84)			सहकारी उत्पादक संस्था Co-operative marketing enterprises (1983-84)		
		प्रति संस्था सभासद संख्या Number of members per society	प्रति संस्था मालकीचे भांडवल Owned capital per society (In '000 Rs.)	प्रति संस्था कर्ज Borrowings per society (In '000 Rs.)	प्रति संस्था सभासद संख्या Number of members per society	प्रति संस्था मालकीचे भांडवल Owned capital per society (In '000 Rs.)	प्रति संस्था कर्ज Borrowings per society (In '000 Rs.)
(1)	(2)	(96)	(97)	(98)	(99)	(100)	(101)
1	अहमदनगर	2,000	2,37,400.0	1,72,400.0	137	504.6	350.8
2	ठाणे	600	370.0	210.0	154	194.8	221.2
3	रायगड	375	175.0	337.5	173	144.6	96.3
4	रत्नागिरी	455	618.2	54.4	231	102.3	130.1
5	मिथुदुर्ग	56	433.3	33.3	257	265.3	112.9
6	नाशिक	1,308	1,130.8	669.2	181	490.8	477.5
7	घुळे	893	517.9	107.1	127	185.3	179.7
8	जळगांव	840	640.0	256.0	128	251.7	270.2
9	अहमदनगर	1,611	1,000.0	383.3	219	1,074.3	1,127.0
10	पुणे	771	460.0	174.3	106	265.6	280.9
11	सातारा	1,818	983.3	572.7	151	331.0	434.2
12	सांगली	1,000	1,091.7	850.0	182	446.8	425.8
13	सोलापूर	667	344.4	172.2	115	512.3	597.9
14	कोल्हापूर	4,950	3,280.0	490.0	282	743.7	785.0
15	औरंगाबाद	1,429	585.7	821.4	166	414.3	701.2
16	जालना	1,800	500.0	800.0	221	250.0	122.1
17	परभणी	556	511.1	888.9	183	650.3	1,047.4
18	बीड	889	411.1	55.6	92	271.6	412.3
19	नांदेड	1,867	706.7	446.7	122	192.5	317.4
20	उस्मानाबाद	333	250.0	233.3	156	187.9	147.3
21	लातूर	1,333	566.7	1,016.7	135	252.6	242.8
22	बुलढाणा	1,167	977.8	355.6	133	179.4	193.2
23	अकोला	1,667	955.6	288.9	128	169.0	101.8
24	अमरावती	850	565.0	95.0	124	159.5	38.8
25	यवतमाळ	1,400	853.3	100.0	183	227.0	200.7
26	वर्धा	421	636.8	110.5	125	82.7	20.8
27	नागपूर	652	4,847.8	604.3	90	176.8	137.0
28	भंडारा	786	621.4	364.3	124	42.6	39.4
29	चंद्रपूर	538	461.5	246.2	132	35.5	20.4
30	यडचिरोली	429	300.0	71.4	111	11.1	13.2
महाराष्ट्र राज्य		1,114	1,419.4	680.2	154	353.0	383.1

*पुनर्रचित जिल्ह्यांची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही.

Selected indicators (1983-84)

दर चालू कारखान्यांमार्गे कामगारांची संख्या	दर लाख लोक-संख्येमागे कारखान्यातील कामगारांची संख्या	कारखान्यातील कामगारांची टक्केवारी	वस्तुनिर्माण उद्योगातील कामगारांचे प्रति कामगार वार्षिक उत्पन्न (रुपयांत)	विद्युतीकरण झालेल्या शहरे व गावांची एकूण शहरे व गावांशी टक्केवारी	घरगुती विजेचा दरडोई वापर (किलोवॅट तास)	उद्योगधंद्यासाठी विजेचा दरडोई वापर (किलोवॅट तास)	दर लाख लोकसंख्येमागे मोटार वाहनांची संख्या	District
Number of factory workers per working factory (1983-84)	Number of factory workers per lakh of population (1983-84)	Percentage of factory workers (1983)	per capita annual earnings of employees in manufacturing industries (in Rs.) (1983-84)	Percentage of towns and villages electrified to total number of towns and villages (1983-84)	Domestic consumption of electricity per capita (kwh) (1983-84)	Industrial consumption of electricity per capita (kwh) (1983-84)	Motor vehicles per lakh of population (1983-84)	(2)
(102)	(103)	(104)	(105)	(106)	(107)	(108)	(109)	
69	5,879	45.85	18,134	100.0	151.34	421.18	4,569	Greater Bombay
91	3,449	10.89	21,350	70.4	33.93	453.51	1,644	Thane
102	895	1.24	20,619	74.3	20.64	303.62	715	Raigad
43	297	0.39	7,850	60.0	13.66	22.12	738	Ratnagiri
31	344	0.25	5,897	*	14.41	13.72	254	Sindhudurg
68	1,345	3.70	12,230	82.8	17.67	78.94	1,875	Nashik
41	417	0.79	8,862	71.9	12.04	19.80	1,077	Dhule
60	1,014	2.45	8,348	96.5	16.39	45.49	1,270	Jalgaon
73	724	1.31	9,267	83.1	11.98	36.74	1,582	Ahmadnagar
69	3,013	11.62	19,938	68.9	39.63	169.50	4,163	Pune
52	580	1.10	12,959	75.3	15.91	22.26	1,072	Satara
37	727	1.23	11,305	73.5	14.12	50.69	1,649	Sangli
23	1,042	2.51	7,167	85.4	11.48	59.20	1,150	Solapur
43	1,253	1.85	10,559	83.7	20.78	105.40	2,414	Kolhapur
64	1,329	1.94	10,448	92.4	13.96	84.70	2,314	Aurangabad
35	337	0.32	5,471	*	11.25	20.60	453	Jalna
48	235	0.36	4,166	82.1	8.14	9.96	323	Parbhani
41	254	0.33	8,095	81.1	7.78	7.22	387	Beed
65	459	0.74	8,257	94.9	9.50	19.20	527	Nanded
67	116	0.25	7,610	89.6	6.48	7.26	350	Osmanabad
*	*	*	5,389	*	8.30	19.52	*	Latur
36	410	0.57	5,010	97.5	9.89	17.80	637	Buldana
45	693	1.17	5,670	68.6	14.17	30.69	1,068	Akola
32	524	0.90	5,967	84.9	13.78	20.75	1,113	Amravati
52	470	0.75	4,881	85.3	11.03	22.01	547	Yavatmal
95	854	0.74	8,876	83.3	17.12	42.36	866	Wardha
51	1,631	3.92	9,140	85.7	29.29	129.68	2,922	Nagpur
11	235	0.40	4,608	70.8	10.93	81.90	664	Bhandara
50	673	0.88	11,200	45.1	13.51	203.70	606	Chandrapur
17	84	0.05	3,225	*	*	*	*	Gadchiroli
61	1,714	100.0	15,994	77.8	35.14	135.74	1,855	Maharashtra State

* The information of the reorganised districts is not separately available.

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा	दर लाख लोकसंख्येमागे रस्त्याची लांबी (कि. मी.)	दर १०० चौरस किलोमिटर भौगोलिक क्षेत्रामागे रस्त्यांची लांबी (कि. मी.)	दर १०० चौरस किलोमिटर भौगोलिक क्षेत्रामागे लोहमार्गांची लांबी (कि. मी.)	दर लाख लोकसंख्ये- मागे लोहमार्गांची लांबी (कि. मी.)	दर लाख लोक- संख्येमागे टपाल व तार कार्यालयाची संख्या	दर लाख लोक- संख्येमागे टपाल पेट्यांची संख्या
(1)	(2)	Road length per lakh of population (km.) (1983-84)	Road length per 100 sq. km of geographi- cal area (Km.) (1983-84)	Railway kilometerage per 100 sq. Km. of geographi- cal area (Km.) (1983-84)	Railway kilometerage per lakh of population (Km.) (1983-84)	Number of post and telegraph offices per lakh of population (1983-84)	Number of letter boxes per lakh of population (1983-84)
(1)	(2)	(110)	(111)	(112)	(113)	(114)	(115)
1	बृहन्मंबई	0.6	8.2	34.0	2.3	4	24
2	ठाणे	125.1	46.8	1.8	4.7	13	57
3	रायगड	270.6	60.1	2.6	12.0	29	121
4	रत्नागिरी	294.6	53.7	..	..	46	86
5	सिधुदुर्ग	324.3	52.3	..	..	48	162
6	नाशिक	310.7	62.7	1.7	8.5	24	70
7	धुळे	355.9	57.9	0.2	1.4	24	68
8	जळगांव	230.8	53.7	4.3	18.6	24	56
9	अहमदनगर	454.8	76.1	1.1	6.9	26	73
10	पुणे	218.1	61.3	2.0	7.2	19	66
11	सातारा	354.6	72.7	1.3	6.2	31	108
12	सांगली	391.0	87.6	2.0	8.8	21	62
13	सोलापूर	328.1	60.3	3.0	16.4	23	51
14	कोल्हापूर	168.0	57.1	0.5	1.4	22	56
15	औरंगाबाद	223.2	36.4	1.0	6.4	32	98
16	जालना	239.0	34.0	1.2	8.1	23	46
17	परभणी	252.5	39.6	2.4	15.2	17	63
18	बीड	266.8	37.6	0.4	3.2	21	35
19	नांदेड	289.5	50.6	2.1	12.3	24	62
20	उस्मानाबाद	278.1	40.2	0.9	6.5	14	73
21	लातूर	206.0	38.4	0.8	4.2	24	58
22	बुलढाणा	202.4	33.2	0.9	5.5	26	74
23	अकोला	182.7	33.0	3.1	17.1	23	80
24	अमरावती	173.3	27.8	1.4	9.0	27	66
25	यवतमाळ	256.5	34.4	1.0	7.5	23	67
26	वर्धा	204.0	31.8	2.4	15.3	23	81
27	नागपूर	123.9	34.2	3.8	13.8	27	116
28	भंडारा	209.1	44.3	3.1	14.8	19	142
29	चंद्रपूर	256.2	36.1	3.0	21.1	35	110
30	गडचिरोली	380.0	16.4	*	*	*	*
महाराष्ट्र राज्य		221.5	47.8	1.7	8.1	21	67

*पुनर्रचित जिल्हांची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही.

Selected indicators (1983-84)

दर लाख लोक- संख्येमागे टेली- फोनची संख्या	दर लाख लोक- संख्येमागे व्यापारी बँकेची संख्या	दर लाख लोक- संख्येमागे सहकारी बँकेची संख्या	दर लाख बिगर नागरी क्षेत्रातील लोकसंख्येमागे जिल्हा परिषदांचे खर्च (लाख रुपयात)	दर लाख बिगर नागरी क्षेत्रातील लोकसंख्येमागे जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न (लाख रुपयात)	प्रति आस्थापना रोजगार (आर्थिक गणना)	दर लाख लोक- संख्येमागे आस्थापनाची संख्या (आर्थिक गणना)	District
Number of telephones per lakh of population (1983-84)	Number of commercial banks per lakh of population (1983-84)	Number of Co-operative banks per lakh of population (1983)	Expenditure of Zilla Parishads per lakh non- municipal population (lakh Rs.) (1983-84)	Receipts of Zilla Parishads per lakh non- municipal population (1983-84)	Employment per establishment (Economic census, 1980).	Number of establishments per lakh of population (Economic census, 1980)	(2)
(116)	(117)	(118)	(119)	(120)	(121)	(122)	
4,015	11.8	3.4	..	..	23	1,847	Greater Bombay
964	6.2	2.8	156	154	20	1,111	Thane
366	6.3	3.5	189	193	12	858	Raigad
172	7.8	4.7	227	223	8	9,117	Ratnagiri
181	2.2	1.4	772	272	*	*	Sindhudurg
432	5.2	5.9	168	174	16	773	Nashik
251	4.2	4.3	102	110	11	592	Dhule
333	4.4	6.4	194	194	13	617	Jalgaon
275	4.3	6.7	201	200	14	617	Ahmadnagar
969	8.3	5.2	237	238	19	905	Pune
248	5.6	5.7	225	226	12	672	Satara
383	7.5	7.4	205	203	13	723	Sangli
323	5.6	4.6	185	182	13	981	Solapur
451	6.4	6.9	205	205	14	963	Kolhapur
390	4.4	3.8	213	210	14	453	Aurangabad
147	*	*	147	149	*	*	Jalna
133	4.3	4.1	149	149	9	659	Parbhani
109	3.6	3.8	190	187	10	507	Beed
162	4.7	4.6	205	205	10	576	Nanded
78	3.8	3.8	95	94	9	550	Osmanabad
130	*	*	208	212	*	*	Latur
170	3.9	4.6	191	187	9	632	Buldana
245	3.7	4.1	181	178	11	616	Akola
236	4.9	3.7	211	209	11	678	Amravati
165	3.7	3.2	202	204	10	549	Yavatmal
223	5.3	3.4	186	190	13	695	Wardha
825	6.6	2.7	208	206	17	905	Nagpur
155	3.3	2.2	159	159	15	503	Bhandara
156	3.6	1.5	199	199	12	488	Chandrapur
*	*	*	166	174	*	*	Gadchiroli
862	6.1	4.0	187	187	16	877	Maharashtra State

*The information of the reorganised districts is not separately available.

१. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या :

१.१. ह्या विभागात १९८१ च्या जनगणनेवर आधारित अंतिम माहितीचे तक्ते दिले आहेत. यामध्ये लोकसंख्या, दशवर्षीय चढ-उतार, शहरे व गावे, साक्षरता, अनुसूचित जाती व जमाती, काम करणारांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण इत्यादीविषयी माहिती दिली आहे.

१.२. १९८१ च्या जनगणनेमध्ये वापरलेल्या संकल्पना व व्याख्यानुसार 'गांव' हे ठराविक सीमा असलेले व जमिनीचे स्वतंत्रपणे अभिलेख उपलब्ध असलेले महसुली गाव होय. वाड्या किंवा पाडे यांस गावे मानण्यात आलेले नाही. फक्त ह्यास वनव्याप्त गावांचा अपवाद आहे. ही ठिकाणे म्हणजे राखीव जंगलातील लोकसंख्या असलेली ठिकाणे होत. त्यात मुख्यतः जंगल कामगार व त्यांच्या कुटुंबातील व्यक्तींचा समावेश आहे व त्यास गावे असे संबोधण्यात आले आहे. 'वस्ती असलेल्या' गावात 'वस्ती असलेल्या महसुली' व 'वस्ती असलेल्या वनव्याप्त' गावांचा समावेश आहे. "वस्ती नसलेल्या" गावांत कोणत्याही प्रकारची लोकवस्ती नसलेल्या महसुली गावांचा समावेश आहे. १९८१ च्या जनगणनेनुसार शहर किंवा नागरी विभागाची व्याख्या खालीलप्रमाणे करण्यात आली आहे:—

(१) ज्या ठिकाणी नगरपालिका, कटक मंडळ किंवा मुलकौ वस्ती आहे असे किंवा.

(२) ५,००० किंवा त्याहून अधिक लोकवस्ती असलेले व ज्यातील कमीतकमी तीन-चतुर्थांश पुरुष कामगार बिगर श्वेती व्यवसायात गुंतले आहेत असे ठिकाण.

१९८१ च्या जनगणनेनुसार महाराष्ट्रातील लोकसंख्याविषयक तक्ते भारत सरकारने प्रसिद्ध केलेल्या "भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र पुरवणी प्रबंध १" मध्ये उपलब्ध आहेत.

१९८१ च्या जनगणनेनुसार खालीलप्रमाणे व्याख्या करण्यात आल्या आहेत:—

(१) काम:—"काम" ह्या शब्दाची व्याख्या कोणत्याही आर्थिक उत्पादक कार्यात सहभाग, अशी असून त्याचे स्वरूप बौद्धिक किंवा शारीरिक श्रम असे आहे. "काम" ह्यात फक्त प्रत्यक्ष केलेल्या कामाचा अंतर्भाव नसून प्रभावी देखरेख व कामाचे मार्गदर्शन याचाही समावेश आहे.

(२) काम करणारे:—संदर्भ वर्षात अगदी काहीवेळ काम केले असले तरी त्या व्यक्तीस काम करणारे असे समजण्यात आले:—

(अ) मुख्यतः काम करणारे:—एखाद्या व्यक्तीने गेल्या वर्षात ६ महिने किंवा जास्त किंवा १८३ दिवस किंवा त्याहून जास्त दिवस काम केले असल्यास त्या व्यक्तीस मुख्यतः काम करणारी व्यक्ती असे संबोधण्यात आले.

(ब) सीमांतिक कामगार:—एखाद्या व्यक्तीने गेल्या वर्षात सहा महिन्यांपेक्षा किंवा १८३ दिवसांपेक्षा कमी दिवस काम केले असेल तर त्या व्यक्तीस सीमांतिक कामगार म्हणून संबोधण्यात आले.

(३) काम न करणारे:—जनगणनेच्या संदर्भ दिवसाचे आधी एक वर्षाच्या संदर्भकाळात एखाद्या व्यक्तीने अजिबात काम केले नसेल अशा व्यक्तीस काम न करणारी व्यक्ती असे संबोधण्यात आले. जी व्यक्ती मुख्यत्वे स्वतःच्या कुटुंबासाठी कामे करणे वगैरे घरगुती कामांमध्ये गुंतलेली असेल किंवा एखाद्या मुलगा किंवा मुलगी जी प्रामुख्याने एखाद्या संस्थेत शिकत असताना कुटुंबाला आर्थिक मदत करते परंतु जी पूर्णवेळ काम करीत नाही अशा व्यक्तीस "काम करणारी व्यक्ती" असे संबोधण्यात आले नाही. तसेच एखाद्या व्यक्तीस घरभाडे किंवा निवृत्ती वेतन अशा स्वरूपातच उत्पन्न पिल्ले व ज्यासाठी त्या व्यक्तीस कोणतेही काम करावे लागत नाही अशा व्यक्तीस "काम करणारी व्यक्ती" असे संबोधण्यात येत नाही.

1. Area and Population :

1.1. Final figures of 1981 Population Census are presented in this section. Data on population decadal variation, towns and villages literacy, scheduled castes and tribes, classification of workers as per occupational classification etc. are given in various tables.

1.2. According to the definitions and concepts used for the 1981 census, a 'village' is a revenue village having a defined boundary and separate land records. Hamlets, wadies or padas have not been treated as separate villages. Forest villages make an exception. They are population centres situated within reserved forest areas. Their population mainly consists of forest labourers and their families. Such population centres within reserved forest areas are also treated as villages. Number of 'inhabited villages' denote number of 'inhabited revenue villages' and 'inhabited forest villages'. The 'uninhabited villages' are the revenue villages but did not have any residential population. For the purpose of 1981 Census a town or an urban area was defined as a place which has.—

(i) a municipal body, a contonment or civil lines or

(ii) a population of 5,000 or over and at least three-fourth or more of male workers engaged in non-agricultural pursuits.

The general population, 1981 tables concerning Maharashtra, are published by the Government of India, in "Census of India 1981, Series 12, Maharashtra Paper 1 Supplement."

Definitions as adopted in the 1981 census are reproduced below:—

(1) *Work*:—was defined as participation in economically productive activity, such participation may be mental or physical in nature. Work involves not only actual work but also effective supervision and direction of work.

(2) *Worker*:—In 1981 census a worker was one who had engaged himself in work for at least sometime during the reference year.

(a) *Main worker*:—A person who during the year put in work for six months or more or for 183 days or more was classified as main worker.

(b) *Marginal worker*:—A person who did work during last year for less than six months (183 days) was classified as marginal worker.

(3) *Non-worker*:—A non-worker was one who did not engage himself at all in work throughout the whole reference period of one year preceding the date of enumeration. A person who is engaged primarily in household duties such as working for one's own household or a boy or a girl who is primarily a student attending an institution, even if such a person helps the family's economic activity but not as full-time worker was not treated as worker. A person who merely receives income such as rent or pension and who does not have to work for receiving that income has not been treated as worker.

(४) घरगुती उद्योग:—कुटुंब प्रमुख किंवा प्रामुख्याने कुटुंबातील व्यक्तींनी शहरी भागात स्वतःच्या घरांच्या परिसरात व ग्रामीण भागात खेड्यात चालविलेला उद्योग म्हणजे "घरगुती उद्योग" होय. घरगुती उद्योग हा नोंदणी झालेल्या कारखान्याप्रमाणे चालविण्यात येत नाही व त्यात उत्पादन, प्रक्रिया, सेवा, दुरुस्ती व विक्री यांचा संबंध असतो.

(५) शेतकरी:—यात स्वतःची जमीन कसणारे व दुसऱ्यांची जमीन कसणारे अशा दोन्हीचा अंतर्भाव होतो.

(६) शेतमजूर:—यात शेतावर मजुरीवर/वेतनावर काम करणारे परंतु ज्यांचा जमिनीवर कोणत्याही प्रकारचा मालकी हक्क नाही अशांचा समावेश होतो.

(७) व्यवसाय:—ज्यास उद्योग म्हणता येईल अशा आर्थिक उत्पादनांच्या कोणत्याही शाखेत जेव्हा एखादी व्यक्ती स्वतः काम करते त्यास तिचा व्यवसाय समजण्यात येते.

(८) उद्योग:—म्हणजे आर्थिक उत्पादन कार्यातील एखादी शाखा ज्यात कामगार काम करतात.

(९) मालक:—मोबदला देऊन एक किंवा जास्त व्यक्तींकडून काम करवून घेणाऱ्या व्यक्तीस मालक असे समजण्यात येते.

(१०) कामगार:—जो व्यक्ति नगद किंवा वस्तुरूपाने मोबदला देऊन दुसऱ्यासाठी वेतनावर किंवा मजुरीवर काम करते तो कामगार व्यक्ती होय.

(११) एकटा कामगार:—जो व्यक्ती काही नैमित्तिक कारणां-व्यतिरिक्त मोबदला देऊन इतरांकडून काम करवून घेत नाही किंवा कुटुंबातील इतर व्यक्तींच्या मदतीने काम करत नाही किंवा कोणत्याही सहकारी संस्थेची सभासद म्हणून काम करित नाही अशा व्यक्तीस 'एकटा कामगार' असे संबोधण्यात येते.

(१२) कौटुंबिक कामगार:—कुटुंबाच्या उद्योगात जो व्यक्ती नगद किंवा वस्तुरूपात वेतन किंवा मजुरी न घेता कुटुंबातील इतर व्यक्तींबरोबर काम करते तो "कौटुंबिक कामगार" म्हणून समज-व्यात येते.

(4) *Household Industry*.—is defined as an industry conducted by the head of the household himself or mainly by members of households at home or within the village in rural areas and only within the premises of the house where the household lives in urban areas. It should not be run on the scale of registered factory and relates to production, processing, servicing, repairing or making and selling of goods.

(5) *Cultivator* includes both owner cultivators and tenant cultivators.

(6) *Agricultural labourer* covers all other persons working on land as labourers on wages without holding any right upon the land.

(7) *Occupation* of a worker is the function which he personally performs by engaging himself in work in any branch of economic activity which is called his industry.

(8) *Industry* is defined as a sector of economic activity on which a worker is engaged.

(9) *Employer* is a person who hires one or more persons in his work.

(10) *Employee* is a person who works for others for wages or salary in cash or kind.

(11) *A single worker* is a person who is doing his work without employing others except casually and without the help of other members of his family except casually or a participation in work as a member of a co-operative.

(12) *A family worker* is a person who is doing his work in a family enterprise along with other members of the family without wages or salary in cash or kind.

1. क्षेत्रफल व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION
तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.1 (1.1)
१९८१ च्या जनगणनेनुसार क्षेत्रफल व लोकसंख्या
Area and population according to 1981 Population Census

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	एकूण ग्रामीण नागरी (3)	क्षेत्रफल चौ. कि. मी. मध्ये Area in Sq. Km. (4)	लोकसंख्या दर चौ.कि.मी. मागे Population per Sq. Km. (5)	तालुक्यांची संख्या No. of talukas (6)	खेड्यांची संख्या Number of villages			लोकसंख्या Population			Total Rural Urba (3)	District (2)
						वस्ती असलेली Inhabited (7)	वस्ती नसलेली Uninhabited (8)	शहरांची संख्या No. of towns (9)	एकूण Persons (10)	पुरुष Males (11)	स्त्रिया Females (12)		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
1 मुह्युंबई	ए	603.0	13,671	3	..	..	1	82,43,405	46,52,646	35,90,759	T	Greater Bombay	
	ग्र	..	..	..	..	..	..	..	..	..	R		
	न	603.0	13,671	..	..	..	1	82,43,405	46,52,646	35,90,759	U		
2 ठाणे	ए	9,558.0	351	13	1,746	27	34	33,51,562	17,79,645	15,71,917	T	Thane	
	ग्र	9,325.6	200	..	1,746	27	..	18,65,342	9,65,472	8,99,870	R		
	न	232.4	6,395	..	..	..	34	14,86,220	8,14,173	6,72,047	U		
3 रायगड	ए	7,148.0	208	14	1,827	58	16	14,86,452	7,26,512	7,59,940	T	Raigad	
	ग्र	7,014.7	182	..	1,827	58	..	12,76,576	6,16,281	6,60,295	R		
	न	133.3	1,574	..	..	..	16	2,09,876	1,10,231	99,645	U		
4 रत्नागिरी	ए	13,054.0	162	15	2,038	5	13	21,11,311	9,43,395	11,67,916	T	Ratnagiri	
	ग्र	12,940.1	150	..	2,038	5	..	19,40,394	8,57,891	10,82,503	R		
	न	113.9	1,501	..	..	..	13	1,70,917	85,504	85,413	U		
5 नाशिक	ए	15,530.0	193	13	1,742	4	19	29,91,739	15,44,532	14,47,207	T	Nashik	
	ग्र	15,185.6	136	..	1,742	4	..	20,63,594	10,53,194	10,10,400	R		
	न	344.4	2,695	..	..	..	19	9,28,145	4,91,338	4,36,807	U		
6 धुळे	ए	13,150.0	156	10	1,516	16	7	20,50,294	10,43,140	10,07,154	T	Dhule	
	ग्र	13,048.1	126	..	1,516	16	..	16,50,113	8,34,193	8,15,920	R		
	न	101.9	3,927	..	..	..	7	4,00,181	2,08,947	1,91,234	U		
7 जळगांव	ए	11,765.0	223	13	1,475	27	15	26,18,274	13,42,963	12,75,311	T	Jalgaon	
	ग्र	11,494.7	171	..	1,475	27	..	19,60,017	10,01,694	9,58,323	R		
	न	270.3	2,435	..	..	..	15	6,58,257	3,41,269	3,16,988	U		
8 अहमदनगर	ए	17,048.0	159	13	1,503	2	8	27,08,309	13,82,632	13,25,677	T	Ahmadnagar	
	ग्र	16,870.8	140	..	1,503	2	..	23,56,941	11,96,669	11,60,272	R		
	न	177.2	1,983	..	..	..	8	3,51,368	1,85,963	1,65,405	U		
9 पुणे	ए	15,642.0	266	14	1,753	15	26	41,64,470	21,50,088	20,14,382	T	Pune	
	ग्र	15,021.3	146	..	1,753	15	..	21,93,388	11,03,277	10,90,111	R		
	न	620.7	3,176	..	..	..	26	19,71,082	10,46,811	9,24,271	U		

वेधता क्रमांक/TABLE No. 1. 1 (1.1)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
10	सातारा	ए	10,484-0	194	11	1,417	20	10	20,38,677	9,89,122	10,49,555	T	Satara
		भा	10,130-0	175	..	1,417	20	..	17,72,885	8,50,402	9,22,483	R	
		ना	354-0	751	..	..	..	10	2,65,792	1,38,720	1,27,072	U	
11	सांगली	ए	8,572-0	214	8	708	2	8	18,31,212	9,31,187	9,00,025	T	Sangli
		भा	8,272-1	174	..	708	2	..	14,37,123	7,25,872	7,11,251	R	
		ना	299-9	1,314	..	..	..	8	3,94,089	2,05,315	1,88,774	U	
12	सोलापूर	ए	15,017-0	174	11	1,104	6	10	26,10,144	13,44,147	12,65,997	T	Solapur
		भा	14,678-2	126	..	1,104	6	..	18,42,678	9,46,125	8,95,953	R	
		ना	338-8	2,265	..	..	..	10	7,67,466	3,97,422	3,70,044	U	
13	कोल्हापूर	ए	8,047-0	311	12	1,200	8	12	25,06,330	12,73,881	12,32,449	T	Kolhapur
		भा	7,855-3	240	..	1,200	8	..	18,84,308	9,45,621	9,38,687	R	
		ना	191-7	3,245	..	..	..	12	6,22,022	3,28,260	2,93,762	U	
14	औरंगाबाद	ए	16,305-0	149	12	1,959	80	10	24,33,420	12,49,632	11,83,788	T	Aurangabad
		भा	16,165-2	117	..	1,959	80	..	18,95,885	9,65,377	9,30,508	R	
		ना	139-8	3,845	..	..	..	10	5,37,535	2,84,255	2,53,280	U	
15	परभणी	ए	12,561-0	146	8	1,615	37	12	18,29,378	9,29,638	8,99,740	T	Parbhani
		भा	12,339-5	120	..	1,615	37	..	14,86,556	7,52,408	7,34,148	R	
		ना	221-5	1,548	..	..	..	12	3,42,822	1,77,230	1,65,592	U	
16	बीड	ए	11,085-0	134	7	1,256	12	7	14,86,030	7,55,971	7,30,059	T	Bid
		भा	10,850-1	116	..	1,256	12	..	12,56,259	6,36,075	6,20,184	R	
		ना	234-9	978	..	..	..	7	2,29,771	1,19,896	1,09,875	U	
17	नांदेड	ए	10,502-0	167	8	1,425	56	11	17,49,334	8,92,417	8,56,917	T	Nanded
		भा	10,290-9	138	..	1,425	56	..	14,21,485	7,21,514	6,99,971	R	
		ना	211-1	1,553	..	..	..	11	3,27,849	1,70,963	1,56,946	U	
18	उस्मानाबाद	ए	14,210-0	157	11	1,527	27	13	22,30,620	11,39,197	10,91,423	T	Osmanabad
		भा	13,894-0	136	..	1,527	27	..	18,87,383	9,59,644	9,27,739	R	
		ना	316-0	1,086	..	..	..	13	3,43,237	1,79,553	1,63,684	U	
19	बुलढाणा	ए	9,661-0	156	5	1,273	127	9	15,08,777	7,70,833	7,31,944	T	Buldhana
		भा	9,602-5	128	..	1,273	127	..	12,29,791	6,25,988	6,03,803	R	
		ना	58-5	4,769	..	..	..	9	2,78,986	1,44,845	1,34,141	U	

20	अकोला	ए	10,575.0	173	6	1,546	197	9	18,26,952	9,37,824	8,89,128	T	Akola
		भा	10,425.5	132	..	1,546	197	..	13,72,290	7,01,592	6,70,698	R	
		ना	149.5	3,041	..	..	..	9	4,54,662	2,36,232	2,18,430	U	
21	अमरावती	ए	12,212.0	152	6	1,698	301	12	18,61,410	9,61,564	8,99,846	T	Amravati
		भा	12,052.2	109	..	1,698	301	..	13,16,911	6,78,517	6,38,394	R	
		ना	159.8	3,407	..	..	..	12	5,44,499	2,83,047	2,61,452	U	
22	यवतमाळ	ए	13,584.0	128	5	1,751	254	8	17,37,423	8,87,236	8,50,187	T	Yavatmal
		भा	13,516.5	109	..	1,751	254	..	14,75,288	7,50,301	7,24,987	R	
		ना	67.5	3,883	..	..	..	8	2,62,135	1,36,935	1,25,200	U	
23	वर्धा	ए	6,310.0	147	3	1,015	356	6	9,26,618	4,75,696	4,50,922	T	Wardha
		भा	6,280.2	111	..	1,015	356	..	6,95,108	3,55,774	3,39,334	R	
		ना	29.8	7,769	..	..	..	6	2,31,510	1,19,922	1,11,588	U	
24	नागपूर	ए	9,931.0	261	5	1,658	216	16	25,88,811	13,45,377	12,43,434	T	Nagpur
		भा	9,599.8	117	..	1,658	216	..	11,19,532	5,77,082	5,42,450	R	
		ना	331.2	4,436	..	..	..	16	14,69,279	7,68,295	7,00,984	U	
25	भंडारा	ए	9,213.0	199	3	1,624	150	7	18,37,577	9,20,159	9,17,418	T	Bhandara
		भा	9,139.9	175	..	1,624	150	..	15,96,823	7,97,396	7,99,427	R	
		ना	73.1	3,293	..	..	..	7	2,40,754	1,22,763	1,17,991	U	
26	चंद्रपूर	ए	25,923.0	79	6	2,978	476	8	20,55,642	10,45,692	10,09,950	T	Chandrapur
		भा	25,809.4	70	..	2,978	476	..	17,93,907	9,68,497	8,85,410	R	
		ना	113.6	2,304	..	..	..	8	2,61,735	1,37,195	1,24,540	U	
महाराष्ट्र राज्य	ए	3,07,690.0	204	235	39,354	2,479	307	6,27,84,171	3,24,15,126	3,03,69,045	T	Maharashtra State	
	भा	3,01,802.2	135	..	39,354	2,479	..	4,07,90,577	2,05,27,456	2,02,63,121	R		
	ना	5,887.8	3,735	..	..	..	307	2,19,93,594	1,18,87,670	1,01,05,924	U		

आधार.—भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र, भाग दोन-ब.

Source.—Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra, Part II-B.

1. क्षेत्रफल व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.2 (1.2)

१९०१ पासूनचा लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार
Decadal variation in population since 1901

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्ष Year	एकूण व्यक्ती Persons	दशवर्षीय चढउतार Decadal variation	दशवर्षीय चढउतार (शेकडा प्रमाण) Percentage decadal variation	पुरुष Males	स्त्रिया Females	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1901	927,994	..	..	561,825	366,169	Greater Bombay
		1911	1,148,757	+220,763	+23.79	731,634	417,123	
		1921	1,380,448	+231,691	+20.17	884,301	496,147	
		1931	1,397,812	+17,364	+1.26	878,102	519,710	
		1941	1,801,356	+403,544	+24.87	1,114,983	686,373	
		1951	2,994,444	+1,193,088	+66.23	1,868,335	1,125,109	
		1961	4,152,056	+1,157,612	+38.66	2,496,176	1,655,880	
		1971	5,970,575	+1,818,519	+43.80	3,478,378	2,492,197	
		1981	8,243,405	+2,272,830	+38.07	4,652,646	3,590,759	
2	ठाणे	1901	665,326	..	..	343,216	322,110	Thane
		1911	721,323	+55,997	+8.42	370,437	350,886	
		1921	713,228	-8,095	-1.12	368,305	344,923	
		1931	787,664	+74,436	+10.44	407,045	380,619	
		1941	882,321	+94,675	+12.02	454,693	427,628	
		1951	1,282,572	+400,251	+45.36	668,138	614,434	
		1961	1,652,678	+370,106	+28.86	861,117	791,561	
		1971	2,281,664	+628,986	+38.06	1,204,855	1,076,809	
		1981	3,351,562	+1,069,898	+46.89	1,779,645	1,571,917	
3	रायगड	1901	721,083	..	..	360,493	360,590	Raigad
		1911	714,371	-6,712	-0.93	353,180	361,191	
		1921	677,586	-36,785	-5.15	334,184	343,402	
		1931	756,315	+78,729	+11.62	376,398	379,917	
		1941	805,157	+48,842	+6.46	395,368	409,789	
		1951	909,083	+103,926	+12.91	445,580	463,503	
		1961	1,088,855	+149,772	+16.48	514,534	544,321	
		1971	1,263,003	+204,148	+19.28	614,278	648,725	
		1981	1,486,452	+223,449	+17.69	726,512	759,940	
4	रत्नागिरी	1901	1,387,074	..	..	654,497	732,577	Ratnagiri
		1911	1,422,199	+35,125	+2.53	657,120	765,079	
		1921	1,361,884	-60,315	-4.24	622,786	739,098	
		1931	1,534,540	+172,656	+12.68	720,873	813,667	
		1941	1,627,225	+92,685	+6.04	753,908	873,317	
		1951	1,711,964	+84,739	+5.21	769,635	942,329	
		1961	1,827,203	+115,239	+6.73	816,804	1,010,399	
		1971	1,990,583	+163,380	+8.94	886,995	1,103,588	
		1981	2,111,311	+120,728	+6.06	943,395	1,167,916	
5	नाशिक	1901	823,080	..	..	417,000	406,080	Nashik
		1911	915,698	+92,618	+11.25	461,573	454,125	
		1921	845,783	-69,915	-7.67	431,568	414,215	
		1931	1,009,583	+163,800	+19.37	514,322	495,261	
		1941	1,127,597	+118,014	+11.69	577,293	550,304	
		1951	1,429,916	+3,023,319	+26.81	730,927	698,989	
		1961	1,855,246	+425,330	+29.75	953,531	901,715	
		1971	2,369,221	+513,975	+27.70	1,221,419	1,147,802	
		1981	2,991,739	+622,518	+26.28	1,544,532	1,447,207	

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
6	धुळे	1901	448,432			226,497	221,935	Dhule
		1911	559,519	+111,087	+24.77	282,839	276,680	
		1921	594,191	+34,672	+6.20	300,717	293,474	
		1931	714,998	+120,807	+20.33	363,073	351,925	
		1941	845,766	+130,768	+18.29	429,560	416,206	
		1951	1,060,278	+214,512	+25.36	538,226	522,052	
		1961	1,351,236	+290,958	+27.44	686,942	664,294	
		1971	1,662,181	+310,945	+23.01	849,601	812,580	
		1981	2,050,294	+388,113	+23.35	1,043,140	1,007,154	
7	जळगांव	1901	954,077			483,030	471,047	Jalgaon
		1911	1,028,126	+474,049	+7.76	518,558	509,568	
		1921	1,069,656	+41,530	+4.04	542,676	526,980	
		1931	1,198,260	+128,604	+12.02	608,733	589,527	
		1941	1,320,074	+121,814	+10.17	669,953	650,121	
		1951	1,471,351	+151,277	+11.46	746,452	724,899	
		1961	1,765,047	+293,696	+19.06	902,001	863,046	
		1971	2,123,121	+358,074	+20.28	1,089,840	1,033,281	
		1981	2,618,274	+495,153	+23.32	1,342,963	1,275,311	
8	अहमदनगर	1901	820,346			409,125	411,221	Ahmadnagar
		1911	925,876	+105,530	+12.86	466,812	459,064	
		1921	719,137	+206,739	+22.33	363,494	355,643	
		1931	969,209	+250,072	+34.77	491,683	477,526	
		1941	1,123,040	+153,831	+15.87	570,300	552,740	
		1951	1,410,873	+287,833	+25.63	716,763	695,110	
		1961	1,775,969	+365,096	+25.88	905,313	870,656	
		1971	2,269,117	+493,142	+27.77	1,160,205	1,108,912	
		1981	2,708,309	+439,192	+19.36	1,382,632	1,325,677	
9	पुणे	1901	1,095,858			553,661	542,197	Pune
		1911	1,177,238	+81,380	+7.43	595,481	581,757	
		1921	1,105,014	-72,224	-6.14	564,751	540,263	
		1931	1,275,882	+170,868	+15.46	653,480	622,402	
		1941	1,472,972	+197,090	+15.45	755,979	716,993	
		1951	1,950,976	+478,004	+32.45	1,006,201	944,775	
		1961	2,466,880	+515,904	+26.44	1,268,710	1,198,170	
		1971	3,178,029	+711,149	+28.83	1,643,864	1,534,165	
		1981	4,164,470	+986,441	+31.04	2,150,088	2,014,382	
10	सातारा	1901	849,672			418,418	431,254	Satara
		1911	835,337	-14,335	-1.69	412,412	422,925	
		1921	786,436	-48,901	-5.85	387,434	399,002	
		1931	895,014	+108,578	+13.81	446,189	448,825	
		1941	1,013,212	+118,198	+13.21	497,993	515,219	
		1951	1,177,016	+163,804	+16.17	573,800	603,216	
		1961	1,430,105	+253,089	+21.50	698,555	731,550	
		1971	1,727,376	+297,271	+20.79	848,692	879,284	
		1981	2,038,677	+311,301	+18.02	989,122	1,049,555	
11	सांगली	1901	644,556			324,900	319,656	Sangli
		1911	612,518	-32,038	-4.97	313,874	298,644	
		1921	596,199	-16,319	-2.66	307,061	289,138	
		1931	707,479	+111,280	+18.66	362,861	344,618	
		1941	812,865	+105,386	+14.90	416,007	396,858	
		1951	998,434	+185,569	+22.83	507,407	491,027	
		1961	1,230,716	+232,282	+23.26	628,754	601,962	
		1971	1,539,820	+309,104	+25.12	790,165	749,655	
		1981	1,831,212	+291,392	+18.92	931,187	900,025	

तस्मात् क्रमांक/TABLE No. 1.2 (1.3)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
12	सोलापूर	1901	884,101	..	..	445,384	438,717	Solapur
		1911	956,207	+72,106	+8.16	486,125	470,082	
		1921	909,248	-46,959	-4.91	467,971	441,277	
		1931	1,069,524	+160,276	+17.63	552,909	516,615	
		1941	1,228,085	+158,561	+14.83	263,393	595,692	
		1951	1,505,316	+227,231	+22.57	773,809	731,507	
		1961	1,860,119	+354,803	+23.57	960,655	899,464	
		1971	2,253,840	+393,840	+21.17	1,165,927	1,087,913	
		1981	2,610,144	+356,304	+15.81	1,344,147	1,265,997	
13	कोल्हापूर	1901	900,570	..	..	456,057	444,513	Kolhapur
		1911	817,976	-82,594	-9.17	415,871	402,105	
		1921	820,032	+2,056	+0.25	421,482	398,550	
		1931	937,303	+117,271	+14.30	480,272	457,031	
		1941	1,072,444	+135,141	+14.82	544,862	527,582	
		1951	1,308,060	+235,616	+21.97	663,937	644,123	
		1961	1,596,493	+288,433	+22.05	811,693	784,800	
		1971	2,048,049	+451,556	+28.28	1,045,474	1,002,575	
		1981	2,506,330	+458,281	+22.38	1,273,881	1,232,449	
14	बीरमाबाद	1901	733,291	..	..	366,951	366,340	Aurangabad
		1911	879,847	+146,556	+19.99	442,487	437,360	
		1921	720,699	-159,148	-18.09	361,938	358,761	
		1931	956,598	+235,898	+32.73	486,339	470,259	
		1941	1,082,729	+126,131	+13.19	553,401	529,328	
		1951	1,179,404	+96,675	+8.93	597,406	581,998	
		1961	1,532,341	+352,937	+29.93	781,635	750,706	
		1971	1,971,006	+438,665	+28.63	1,014,481	956,525	
		1981	2,433,420	+462,414	+23.46	1,249,632	1,183,788	
15	परभणी	1901	648,546	..	..	324,977	323,569	Parbhani
		1911	781,754	+132,929	+20.50	392,208	389,267	
		1921	767,741	-13,734	-1.76	388,167	379,574	
		1931	856,023	+788,282	+11.50	435,986	420,037	
		1941	914,447	+58,424	+6.83	466,581	447,866	
		1951	1,010,864	+96,417	+10.54	510,567	500,297	
		1961	1,206,236	+195,372	+19.33	611,787	594,449	
		1971	1,506,771	+300,585	+24.92	768,662	738,109	
		1981	1,829,378	+322,607	+21.41	929,638	899,740	
16	बीड	1901	506,349	..	..	255,135	251,214	Beed
		1911	637,861	+131,512	+25.97	322,137	315,724	
		1921	477,623	-160,238	-25.12	243,362	234,261	
		1931	648,986	+171,363	+35.88	332,966	316,020	
		1941	728,201	+79,215	+12.21	375,187	353,014	
		1951	826,046	+97,845	+13.44	422,069	403,977	
		1961	1,061,466	+175,420	+21.24	508,827	492,639	
		1971	1,286,121	+284,655	+28.42	658,204	627,917	
		1981	1,486,030	+199,909	+15.54	755,971	730,059	
17	नांदेड	1901	550,261	..	..	274,628	275,633	Nanded
		1911	671,066	+120,805	+21.95	336,431	334,635	
		1921	649,825	-21,241	-3.17	328,083	321,742	
		1931	706,773	+56,948	+8.76	359,522	347,251	
		1941	784,289	+77,516	+10.97	399,103	385,186	
		1951	883,581	+99,242	+12.65	445,558	437,973	
		1961	1,079,674	+196,143	+22.20	547,974	531,700	
		1971	1,398,762	+319,088	+29.46	714,820	682,942	
		1981	1,749,334	+351,572	+25.15	892,417	856,917	

तबला कर्मांक/TABLE No. 1.2 (1.2)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
18	उस्मानाबाद	1901	777,929	..	..	392,889	385,040	Osmanabad
		1911	927,095	+149,166	+19.17	471,947	455,148	
		1921	890,291	-36,804	-3.97	459,238	431,053	
		1931	991,367	+101,076	+11.35	510,440	480,927	
		1941	1,101,515	+110,148	+11.11	567,353	534,162	
		1951	1,210,041	+108,526	+9.85	621,541	588,500	
		1961	1,477,656	+267,615	+22.12	758,235	719,421	
		1971	1,896,687	+419,031	+28.36	975,484	921,203	
		1981	2,230,620	+333,933	+17.61	1,139,197	1,091,423	
19	बुलढाणा	1901	617,990	..	..	310,300	307,690	Buldana
		1911	673,698	+55,708	+9.01	339,459	334,239	
		1921	703,643	+29,945	+4.44	355,604	348,039	
		1931	766,584	+62,941	+8.95	388,966	377,618	
		1941	820,862	+54,278	+7.08	416,314	404,548	
		1951	870,168	+49,306	+6.01	439,270	430,898	
		1961	1,059,698	+189,530	+21.78	541,026	518,672	
		1971	1,262,978	+203,280	+19.18	646,303	616,675	
		1981	1,508,777	+245,799	+19.46	770,833	737,944	
20	अकोला	1901	752,066	..	..	382,070	369,996	Akola
		1911	786,042	+33,976	+4.52	399,504	386,538	
		1921	794,847	+8,805	+1.12	405,923	388,924	
		1931	876,362	+81,515	+10.26	448,896	427,466	
		1941	907,742	+31,380	+3.58	463,948	443,794	
		1951	950,994	+43,252	+4.76	485,119	465,875	
		1961	1,189,354	+238,360	+25.06	613,832	575,522	
		1971	1,501,478	+312,124	+26.24	773,569	727,909	
		1981	1,826,952	+325,474	+21.68	937,824	889,128	
21	अमरावती	1901	806,859	..	..	411,663	395,196	Amravati
		1911	873,012	+66,153	+8.20	445,739	427,273	
		1921	827,867	+43,145	+5.17	423,802	404,065	
		1931	941,604	+113,737	+13.74	485,593	456,011	
		1941	988,524	+46,920	+4.98	507,920	480,604	
		1951	1,031,160	+42,636	+4.31	526,593	504,567	
		1961	1,232,780	+201,620	+19.55	637,861	594,919	
		1971	1,541,209	+308,429	+25.02	798,073	743,136	
		1981	1,861,410	+320,201	+20.78	961,564	899,846	
22	यवतभाळ	1901	577,101	..	..	290,267	286,834	Yavatmal
		1911	724,410	+147,309	+25.53	365,912	358,498	
		1921	748,959	+24,549	+3.39	380,545	368,414	
		1931	857,288	108,329	+14.46	436,124	421,164	
		1941	887,738	+30,450	+3.55	448,724	439,014	
		1951	931,982	+44,244	+4.98	468,522	463,460	
		1961	1,098,470	+166,488	+17.86	557,010	541,460	
		1971	1,423,677	+325,207	+29.61	726,072	697,605	
		1981	1,737,423	+313,746	+22.04	887,236	850,187	
23	वर्धा	1901	386,012	..	..	194,258	191,754	Wardha
		1911	460,775	+74,763	+19.37	232,351	228,424	
		1921	463,696	+2,921	+0.63	235,074	228,622	
		1931	516,266	+52,570	+11.34	261,394	254,872	
		1941	519,330	+3,064	+0.59	262,617	256,713	
		1951	538,903	+19,573	+3.77	271,751	267,152	
		1961	634,277	+95,374	+17.70	322,894	311,383	
		1971	779,562	+145,285	+22.91	400,040	379,522	
		1981	926,618	+147,056	+18.86	475,696	450,922	

संख्या क्रमांक/TABLE No. 1.2 (1.2)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
24	नागपूर	1901	748,489			375,940	372,549	Nagpur
		1911	806,287	+57,798	+7.72	407,033	399,254	
		1921	789,940	-16,347	-2.03	401,557	388,383	
		1931	936,987	+147,047	+18.61	479,678	457,309	
		1941	1,056,537	+119,550	+12.76	540,366	516,171	
		1951	1,230,535	+173,998	+16.47	629,185	601,350	
		1961	1,508,455	+277,920	+22.59	781,969	726,486	
		1971	1,942,688	+434,233	+28.79	1,010,911	931,777	
		1981	2,588,811	+646,123	+33.26	1,345,377	1,243,434	
25	भंडारा	1901	590,258			285,052	305,206	Bhandara
		1911	688,463	+98,205	+16.64	337,754	350,709	
		1921	720,328	-31,865	+4.63	355,821	364,507	
		1931	827,558	+107,230	+14.89	410,367	417,191	
		1941	966,677	+139,119	+16.81	480,982	485,695	
		1951	1,075,678	+109,001	+11.28	536,603	539,075	
		1961	1,272,638	+196,960	+18.31	637,366	635,272	
		1971	1,585,580	+312,942	+24.59	798,072	787,508	
		1981	1,837,577	+251,997	+15.89	920,159	917,418	
26	चंद्रपूर	1901	574,323			283,896	290,427	Chandrapur
		1911	729,347	+155,024	+26.99	363,793	365,554	
		1921	715,365	-13,982	-1.92	357,021	358,344	
		1931	823,321	+107,956	+15.09	413,747	409,574	
		1941	942,053	+118,732	+14.42	473,672	468,381	
		1951	1,052,975	+110,922	+11.77	527,645	525,330	
		1961	1,238,070	+185,095	+17.58	623,681	614,389	
		1971	1,640,137	+402,067	+32.48	832,567	807,570	
		1981	2,055,642	+415,505	+25.33	1,045,692	1,009,950	
	महाराष्ट्र राज्य	1901	19,391,643			9,802,129	9,589,514	Maharashtra State
		1911	21,474,523	+2,082,830	+10.74	10,922,671	10,551,852	
		1921	20,849,666	-624,857	-2.91	10,692,865	10,156,801	
		1931	23,959,309	+3,109,634	+14.91	12,305,958	11,653,342	
		1941	26,832,758	+2,873,458	+11.99	13,769,460	13,063,298	
		1951	32,002,564	+5,169,896	+19.27	16,490,039	15,512,525	
		1961	39,553,718	+7,551,154	+23.60	20,428,882	19,124,836	
		1971	50,412,235	+10,858,517	+27.45	26,116,351	24,295,884	
		1981	62,784,171	+12,371,936	+24.54	32,415,126	30,369,045	

संख्या क्रमांक.—भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र, भाग दोन-ब.

Source.—Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra, Part II-B.

---

१ क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या

---

1. ग्रामपंचायत आणि लोकसंख्या/

तक्ता क्रमांक/

खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण/

(जनगणना)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	वस्ती असलेल्या एकूण खेड्यांची संख्या Total No. of inhabited villages	एकूण ग्रामीण लोकसंख्या Total rural population	लोकसंख्येचा गट/Population range						
				200 पेक्षा कमी/Less than 200		200—499		500—999		
				खेडी Villages	लोकसंख्या Population	खेडी Villages	लोकसंख्या Population	खेडी Villages	लोकसंख्या Population	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	..	..	..	..	..	..
2	ठाणे	..	1,746	18,65,342	142	17,690	434	1,52,522	607	4,31,944
3	रायगड	..	1,827	12,76,576	236	29,735	634	2,23,032	641	4,48,292
4	रत्नागिरी	..	2,038	19,40,394	85	10,108	465	1,69,040	788	5,72,154
5	नाशिक	..	1,742	20,63,594	87	11,782	346	1,21,626	581	4,19,151
6	धुळे	..	1,516	16,50,113	151	18,412	341	1,19,052	480	3,40,566
7	जळगाव	..	1,475	19,60,017	91	10,729	314	1,11,586	463	3,41,306
8	अहमदनगर	..	1,503	23,56,941	26	2,908	196	73,659	494	3,58,050
9	पुणे	..	1,753	21,93,388	138	17,541	379	1,33,456	528	3,89,860
10	सातारा	..	1,417	17,72,885	116	13,400	294	1,05,534	387	2,77,940
11	सांगली	..	708	14,37,123	13	1,579	71	26,772	176	1,31,406
12	सोलापूर	..	1,104	18,42,678	16	1,612	116	43,651	305	2,27,867
13	कोल्हापूर	..	1,200	18,84,308	35	4,384	201	73,346	337	2,46,837
14	औरंगाबाद	..	1,959	18,95,885	183	20,745	428	1,54,447	724	5,27,943
15	परभणी	..	1,615	14,86,556	132	13,832	409	1,48,217	566	4,10,186
16	बीड	..	1,256	12,56,259	44	5,971	328	1,21,713	444	3,19,810
17	नांदेड	..	1,425	14,21,485	94	10,696	320	1,17,363	502	3,64,785
18	उस्मानाबाद	..	1,527	18,87,383	52	6,510	274	1,01,563	500	3,65,955
19	बुलढाणा	..	1,273	12,29,791	194	17,405	268	95,018	410	3,00,603
20	अकोला	..	1,546	13,72,290	236	21,297	399	1,37,912	507	3,60,372
21	अमरावती	..	1,698	13,16,911	427	39,359	498	1,70,455	402	2,83,654
22	यवतमाळ	..	1,751	14,75,288	233	21,097	466	1,64,436	573	4,09,312
23	वर्धा	..	1,015	6,95,108	250	15,764	293	1,00,357	256	1,76,665
24	नागपूर	..	1,658	11,19,532	384	35,439	556	1,89,781	457	3,15,878
25	भंडारा	..	1,624	15,96,823	191	20,204	321	1,16,042	545	3,96,605
26	चंद्रपूर	..	2,978	17,93,907	967	91,925	897	2,97,513	657	4,74,167
	महाराष्ट्र राज्य	..	39,354	4,07,90,577	4,523	4,60,124	9,248	32,68,093	12,330	88,91,308

आधार.—भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र, भाग दोन-अ.

AREA AND POPULATION

TABLE No. 1.3 (1.3)

Villages Classified by
Population Census, 1981.

लोकसंख्या गट/Population range								
1,000—1,999		2,000—4,999		5,000—9,999		10,000 आणि त्याहून अधिक and above		District
खेडी Villages	लोकसंख्या Population	खेडी Villages	लोकसंख्या Population	खेडी Villages	लोकसंख्या Population	खेडी Villages	लोकसंख्या Population	
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(2)
375	5,11,792	151	4,50,089	31	2,05,591	6	95,714	Greater Bombay
230	3,04,604	79	2,22,036	7	48,877	..	..	Thane
560	7,79,480	134	3,66,414	6	48,198	..	..	Raigad
497	6,82,901	196	5,66,695	30	1,96,475	5	64,964	Ratnagiri
355	4,93,299	158	4,53,844	29	1,97,067	2	27,873	Nashik
361	5,00,885	193	5,75,182	41	2,52,901	12	1,67,428	Dhule
456	6,38,317	274	8,04,711	42	2,79,718	15	1,99,578	Jalgaon
429	6,04,150	227	6,54,738	43	2,79,939	9	1,13,704	Ahmadnagar
371	5,16,852	217	6,31,098	29	1,90,426	3	37,635	Pune
231	3,36,665	159	4,90,007	46	3,06,770	12	1,43,924	Satara
383	5,37,734	241	6,92,532	37	2,50,658	6	88,624	Sangli
352	4,93,745	222	6,59,970	44	2,88,338	9	1,17,688	Solapur
460	6,29,123	141	4,09,446	22	1,38,034	1	16,147	Kolhapur
396	5,36,453	99	2,92,194	13	85,674	..	..	Aurangabad
334	4,59,577	93	2,56,136	11	69,980	2	23,072	Parbhani
383	5,16,266	116	3,32,442	8	56,143	2	23,790	Bced
484	6,77,580	195	5,71,467	18	1,19,251	4	45,057	Nanded
281	3,88,634	101	2,91,077	18	1,25,568	1	11,486	Osmanabad
280	3,82,330	105	3,06,734	12	76,196	7	87,449	Baldana
264	3,62,745	78	2,33,739	24	1,70,618	5	56,341	Akola
367	4,98,179	97	2,67,942	12	78,320	3	36,002	Amravati
160	2,08,383	47	1,33,034	9	60,905	..	..	Yavatmal
189	2,56,757	50	1,57,009	18	1,16,474	4	48,194	Wardha
409	5,76,570	144	3,94,802	14	92,600	..	..	Nagpur
347	4,64,026	87	2,57,822	15	1,07,335	8	1,01,119	Bhandara
8,954	1,23,57,047	3,604	1,04,71,160	579	38,37,056	116	15,05,789	Chandrapur
								Maharashtra State

Source.—Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra, Part II-A.

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.4 (1.4)

शहरे/शहर संकुलांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण

Towns/Urban agglomerations classified by population
जनगणना / Population Census, 1981.

		लोकसंख्या गटानुसार वर्ग/Classes according to population group														District
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	सर्व वर्ग/All Classes		वर्ग/Class I 1,00,000 आणि त्याहून अधिक and above		वर्ग/Class II 50,000- 99,999		वर्ग/Class III 20,000- 49,999		वर्ग/Class IV 10,000- 19,999		वर्ग/Class V 5,000- 9,999		वर्ग/Class VI 5,000- 9,999 Less than		
		शहरे/ शहर संकुले No. of Towns/ UA	लोकसंख्या Population	शहरे/ शहर संकुले No. of Towns/ UA	लोकसंख्या Population	शहरे/ शहर संकुले No. of Towns/ UA	लोकसंख्या Population	शहरे/ शहर संकुले No. of Towns/ UA	लोकसंख्या Population	शहरे/ शहर संकुले No. of Towns/ UA	लोकसंख्या Population	शहरे/ शहर संकुले No. of Towns/ UA	लोकसंख्या Population	शहरे/ शहर संकुले No. of Towns/ UA	लोकसंख्या Population	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
1	बृहन्मंबई	..	1	82,43,405	1	82,43,405	1	..	..	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	..	24	14,86,220	3	11,53,770	1	52,398	5	1,26,907	6	84,428	7	60,764	2	7,953 Thane
3	रायगड	..	16	2,09,876	..	..	..	..	2	69,175	7	95,943	5	37,187	2	7,571 Raigad
4	रत्नागिरी	..	13	1,70,917	..	..	..	..	2	74,286	4	58,541	3	23,079	4	14,011 Ratnagiri
5	नाशिक	..	15	9,28,145	2	6,74,917	1	51,439	5	1,31,456	3	41,339	3	25,343	1	3,651 Nashik
6	धुळे	..	7	4,00,181	1	2,10,759	1	65,394	4	1,04,913	1	19,115	..	..	..	.. Dhule
7	जळगाव	..	14	6,58,257	2	2,77,477	2	1,26,858	8	2,20,304	2	33,618	..	..	..	.. Jalgaon
8	अहमदनगर	..	7	3,51,368	1	1,81,210	1	55,491	3	1,00,695	1	10,259	..	..	1	3,713 Ahmadnagar
9	पुणे	..	17	19,71,082	1	16,86,109	..	..	5	1,63,923	7	91,929	4	29,121	..	.. Pune
10	सातारा	..	10	2,65,792	..	..	2	1,37,700	2	58,520	4	51,876	2	17,696	..	.. Satara
11	सांगली	..	6	3,94,089	1	2,68,988	..	..	5	1,25,101	..	..	..	..	..	.. Sangli
12	सोलापूर	..	10	7,67,466	1	5,14,860	2	1,36,917	1	28,371	5	79,018	1	8,300	..	.. Solapur
13	कोल्हापूर	..	11	6,22,022	2	4,85,143	..	..	2	54,287	4	66,594	1	8,613	2	7,385 Kolhapur
14	औरंगाबाद	..	9	5,37,535	2	4,38,697	..	..	2	41,783	3	39,059	2	17,996	..	.. Aurangabad
15	परभणी	..	12	3,42,822	1	1,89,364	..	..	6	1,61,043	4	64,498	1	7,917	..	.. Parbhani
16	बीड	..	7	2,29,771	..	..	1	80,287	3	1,13,863	2	28,331	1	7,290	..	.. Beed
17	नांदेड	..	11	3,27,849	1	1,91,269	..	..	1	27,625	6	84,689	3	24,266	..	.. Nanded
18	उस्मानाबाद	..	13	3,43,237	1	1,11,986	1	50,564	1	39,068	9	1,31,954	1	9,665	..	.. Osmanabad
19	बुलढाणा	..	9	2,78,986	..	..	1	61,992	6	1,85,005	2	31,989	..	..	..	.. Buldhana
20	अकोला	..	9	4,54,662	1	2,25,412	1	51,936	4	1,33,966	3	43,348	..	..	..	.. Akola

21	अमरावती	..	12	5,44,499	1	2,61,404	1	81,186	5	1,38,123	4	61,166	..	..	1	2,620	Amravati
22	यवतमाळ	..	8	2,62,135	..	..	1	89,071	4	1,23,076	3	49,988	..	..	..	..	Yavatmal
23	वर्धा	..	6	2,31,510	..	..	2	1,47,570	2	62,477	1	11,566	1	9,897	..	..	Wardha
24	नागपूर	..	14	14,69,279	1	13,02,066	..	..	2	57,943	5	72,935	4	31,381	2	4,954	Nagpur
25	भंडारा	..	7	2,40,754	1	1,00,423	1	56,025	1	34,840	2	37,151	2	12,315	..	..	Bhandara
26	चंद्रपूर	..	8	2,61,735	1	1,15,777	1	61,398	1	34,187	3	41,286	1	7,193	1	1,854	Chandrapur
महाराष्ट्र राज्य		..	276	2,19,93,594	25	1,65,53,036	20	13,06,226	82	24,10,937	91	13,30,620	42	3,38,023	16	54,752	Maharashtra State

UA:— शहर संकुले/Urban Agglomeration.

साधन.— भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र, भाग दोन-अ.

Source.— Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra, Part II-A.

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION
तबला क्रमांक/TABLE No. 1.5 (1.5)

शहरांची, नागरी भागांची आणि ग्रामीण भागांची लोकसंख्या
Population of towns, urban areas and rural areas
जनगणना/Population Census, 1981

जिल्हा/शहरे/शहर संकुले		एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	District/Town/U.A *	
(1)		(2)	(3)	(4)	(1)	
महाराष्ट्र राज्य		एकूण/Total	6,27,84,171	3,24,15,126	3,03,69,045	Maharashtra State.
		ग्रामीण/Rural	4,07,90,577	2,05,27,456	2,02,63,121	
		नागरी/Urban	2,19,93,594	1,18,87,670	1,01,05,924	
1.	बृहन्मुंबई	एकूण/Total	82,43,405	46,52,646	35,90,759	Gr. Bombay
		ग्रामीण/Rural	..	..	..	
		नागरी/Urban	82,43,405	46,52,646	35,90,759	
2.	ठाणे	एकूण/Total	33,51,562	17,79,645	15,71,917	Thane
		ग्रामीण/Rural	18,65,342	9,65,472	8,99,870	
		नागरी/Urban	14,86,220	8,14,173	6,72,047	
I.	उल्हासनगर संकुल	एकूण/Total	6,48,671	3,45,657	3,03,014	Ulhasnagar Urban Agglo.
II.	ठाणे शहर संकुल	एकूण/Total	3,89,801	2,15,703	1,74,098	Thane Urban Agglo.
III.	भाईंदर	एकूण/Total	25,646	13,777	11,869	Bhayandar
IV.	मुंब्रा	एकूण/Total	22,657	12,050	10,607	Mumbra
V.	वाळकूम	एकूण/Total	9,019	5,116	3,903	Balkum
VI.	कोळशेत	एकूण/Total	10,190	6,008	4,182	Kolshet
VII.	घनसोळी	एकूण/Total	8,062	4,480	3,582	Ghansoli
VIII.	वसई शहर संकुल	एकूण/Total	52,398	27,062	25,336	Vasai Urban Agglo.
IX.	विरार	एकूण/Total	23,303	12,605	10,698	Virar
X.	सोपारा	एकूण/Total	4,337	2,250	2,087	Seppara
XI.	शिरगाव	एकूण/Total	3,616	1,836	1,780	Shirgaon
XII.	पालघर	एकूण/Total	12,481	6,526	5,955	Palghar
XIII.	डहाणू शहर संकुल	एकूण/Total	15,666	8,361	7,305	Dahanu Urban Agglo.
XIV.	जव्हार	एकूण/Total	7,055	3,674	3,381	Jawhar
XV.	वाडा	एकूण/Total	9,384	4,928	4,456	Vada
XVI.	भिवंडी (न.प.)	एकूण/Total	1,15,298	69,350	45,948	Bhiwandi City (M)
XVII.	नारपोली	एकूण/Total	25,788	16,927	8,861	Narpoli
XVIII.	नागाव	एकूण/Total	29,513	18,363	11,210	Nagaon
XIX.	शहापूर	एकूण/Total	8,824	4,581	4,243	Shahapur
XX.	चिकनघर	एकूण/Total	9,976	5,428	4,548	Chikanghar
XXI.	चोले	एकूण/Total	8,444	4,642	3,802	Chole
XXII.	गजबंधन पाथर्ली	एकूण/Total	13,474	7,405	6,069	Gajabandhan Patharli.
XXIII.	आयरे	एकूण/Total	19,320	10,414	8,906	Ayare
XXIV.	कुळगाव	एकूण/Total	13,297	7,090	6,207	Kulgaon
3.	रायगड	एकूण/Total	14,86,452	7,26,512	7,59,946	Raigad
		ग्रामीण/Rural	12,76,576	6,16,281	6,60,295	
		नागरी/Urban	2,09,876	1,10,231	99,645	
I.	अलिबाग (न.प.)	एकूण/Total	14,051	7,258	6,793	Alibag (M)
II.	रेवदंडा	एकूण/Total	7,246	3,638	3,608	Revanda
III.	उरण (न.प.)	एकूण/Total	15,168	7,951	7,217	Uran (M)
IV.	केगाव	एकूण/Total	6,635	3,784	2,851	Kegaon
V.	पनवेल (न.प.)	एकूण/Total	37,073	19,550	17,523	Panvel (M)
VI.	रासायनी	एकूण/Total	3,651	1,978	1,673	Rasayani
VII.	नेरळ	एकूण/Total	9,523	5,012	4,511	Neral
VIII.	करजत	एकूण/Total	7,970	4,238	3,732	Karjat
IX.	माथेरान (न.प.)	एकूण/Total	3,920	2,255	1,665	Matheran (M)
X.	खोपोली (न.प.)	एकूण/Total	32,102	17,523	14,579	Khoroli (M)
XI.	पेण (न.प.)	एकूण/Total	14,772	7,606	7,166	Pen (M)
XII.	रोहा अष्टमी (न.प.)	एकूण/Total	11,781	6,393	5,388	Roha Ashtami (M)
XIII.	गोरेगाव	एकूण/Total	5,813	2,882	2,931	Goregaon
XIV.	महाड (न.प.)	एकूण/Total	15,196	7,919	7,277	Mahad (M)
XV.	श्रीवर्धन (न.प.)	एकूण/Total	13,740	6,840	6,900	Shrivardhan (M)
XVI.	मुरुड (न.प.)	एकूण/Total	11,235	5,404	5,831	Murud (M)

*UA—Urban Agglomeration.

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.5 (1.5) - contd.

(1)		(2)	(3)	(4)	(1)	
4.	रत्नागिरी	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	21,11,311 19,40,394 1,70,917	9,43,395 8,57,891 85,504	11,67,916 10,82,503 85,413	Ratnagiri
I.	रत्नागिरी (न.प.)		47,036	24,374	22,662	Ratnagiri (M)
II.	हण		4,703	2,303	2,400	Harnai
III.	दापोली कॅम्प		7,832	4,146	3,686	Dapoli Camp
IV.	दापोळ		6,363	2,952	3,411	Dabhol
V.	खेड (न.प.)		10,203	5,165	5,038	Khed (M)
VI.	चिपळूण (न.प.)		27,250	13,437	13,813	Chiplun (M)
VII.	पोफळी		4,817	2,425	2,392	Pophali
VIII.	अलोरे		3,288	1,654	1,634	Alore
IX.	राजापूर (न.प.)		8,884	4,363	4,521	Rajapur (M)
X.	कनकवली		2,203	1,050	1,153	Kankavali
XI.	सावंतवाडी (न.प.)		18,671	9,397	9,274	Sawantwadi (M)
XII.	वेगुर्ला (न.प.)		12,339	6,089	6,250	Vengurla (M)
XIII.	मालवण (न.प.)		17,328	8,149	9,179	Malvan (M)
5.	नाशिक	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	29,91,739 20,63,594 9,28,145	15,44,532 10,53,194 4,91,338	14,47,207 10,10,400 4,36,807	Nashik
I.	नाशिक शहर संकुल		4,29,034	2,33,508	1,95,526	Nashik Urban Agglo.
II.	बडनेर		3,651	1,897	1,754	Vačner
III.	त्रिंबक (न.प.)		6,759	3,588	3,171	Trimbak (M)
IV.	एकलहरे		10,318	5,703	4,615	Eklahare
V.	सटाणा (न.प.)		20,821	11,603	9,818	Satana (M)
VI.	मालेगांव (न.प.)		2,45,883	1,26,326	1,19,557	Malegaon City (M)
VII.	रावळगांव		13,253	6,765	6,487	Ravalgaon
VIII.	चांदवड		9,946	5,435	4,511	Chandvad
IX.	मनमाड (न.प.)		51,439	26,424	25,015	Manmad (M)
X.	नांदगांव (न.प.)		17,768	9,240	8,528	Nandgaon (M)
XI.	येवला (न.प.)		28,343	14,561	13,782	Yevla (M)
XII.	ओझर		39,905	20,495	19,410	Ozar
XIII.	लासलगांव		8,638	4,514	4,124	Lasalgaon
XIV.	सिन्नर (न.प.)		21,926	11,137	10,789	Sinnar (M)
XV.	इगतपुरी (न.प.)		20,461	10,741	9,720	Igatpur (M)
6.	धुळे	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	20,59,294 16,50,113 4,09,181	13,43,140 8,34,193 2,08,947	10,07,154 8,15,920 1,91,234	Dhule
I.	धुळे (न.प.)		2,10,759	1,10,869	99,890	Dhule City (M)
II.	नवापूर		19,115	9,918	9,197	Nawapur
III.	नंदुरबार (न.प.)		65,394	34,612	31,352	Nandurbar (M)
IV.	तळोदे (न.प.)		20,055	10,281	9,774	Talode (M)
V.	शहाडे (न.प.)		24,955	12,899	12,056	Shahade (M)
VI.	शिरपूर (न.प.)		34,013	17,547	16,466	Shirpur (M)
VII.	दोंडइचा (न.प.)		25,890	13,421	12,469	Donaicha (M)
7.	जळगांव	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	26,18,274 19,60,017 6,58,257	13,42,963 10,01,694 3,41,269	12,75,311 9,58,323 3,16,988	Jalgaon
I.	जळगांव (न.प.)		1,45,335	76,258	69,077	Jalgaon City (M)
II.	चोपडा (न.प.)		40,931	20,741	20,190	Chopda (M)
III.	यावल (न.प.)		25,049	12,949	12,100	Yawal (M)
IV.	फैजपूर (न.प.)		1,629	907	8,562	Faizpur (M)
V.	रावेर (न.प.)		20,346	10,491	9,855	Raver (M)
VI.	सावडा (न.प.)		15,989	8,105	7,824	Savda (M)
VII.	भुसावळ शहर संकुल		1,32,142	68,934	63,208	Bhusaval Urban Agglo
VIII.	वरणगांव		26,553	13,832	12,721	Varangon
IX.	पाचोरा (न.प.)		31,564	16,301	15,263	Pachora (M)
X.	चाळीसगांव (न.प.)		59,342	30,981	28,361	Chalisgaon (M)
XI.	परोळा (न.प.)		24,328	12,430	11,848	Parola (M)
XII.	धरणगांव (न.प.)		28,736	14,416	14,320	Dharangon (M)
XIII.	एरंडोल (न.प.)		22,797	11,684	11,113	Erandol (M)
XIV.	अमळनेर (न.प.)		67,516	34,970	32,546	Amalner (M)

सतारा क्रमांक/TABLE No. 1.5 (1.5) - contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	
8. अहमदनगर	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नगरी/Urban	27,08,309 23,55,941 3,51,368	13,82,632 11,96,669 1,85,963	13,25,677 11,60,272 1,65,405	Ahmadnagar
I. अहमदनगर शहर संकुल	.. ..	1,81,210	98,105	83,105	Ahmadnagar Urban Agglo.
II. राहुरी (न.प.)	.. ..	23,781	12,152	11,569	Rahuri (M)
III. वरवंडी	.. ..	3,713	1,859	1,854	Warwandi
IV. श्रीरामपूर (न.प.)	.. ..	53,491	28,511	26,980	Shrirampur (M)
V. संगमनेर (न.प.)	.. ..	40,088	20,753	19,335	Sangamner (M)
VI. कोपरगाव (न.प.)	.. ..	36,886	19,176	17,710	Kopergaon (M)
VII. वारी	.. ..	10,259	5,407	4,852	Wari.
9. पुणे	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नगरी/Urban	41,64,470 21,93,388 19,71,082	42,50,088 11,03,277 10,46,811	20,14,382 10,90,111 9,24,271	Pune
I. पुणे शहर संकुल	.. ..	16,86,109	8,96,875	7,89,234	Pune Urban Agglo.
II. सांगवी हवेली	.. ..	11,969	6,316	5,653	Sangvi Haveli
III. वडगाव शेरी	.. ..	13,050	7,037	6,013	Vadgaon Sheri
IV. कळस	.. ..	11,058	5,901	5,157	Kalasa
V. आळंदी (न.प.)	.. ..	7,523	4,158	3,365	Alandi (M)
VI. जुन्नर (न.प.)	.. ..	18,311	9,620	8,691	Junnar (M)
VII. शिरपूर (न.प.)	.. ..	12,181	6,206	5,975	Shirpur (M)
VIII. दौंड शहर संकुल	.. ..	44,893	23,542	21,351	Daund Urban Agglo.
IX. कळंब	.. ..	23,129	12,001	11,128	Kalamb
X. इंदापूर (न.प.)	.. ..	9,418	4,882	4,536	Indapur (M)
XI. बारामती (न.प.)	.. ..	37,121	19,244	17,877	Baramati (M)
XII. सासवड (न.प.)	.. ..	12,526	6,555	5,971	Sasvad (M)
XIII. शिवतकार (नीरा)	.. ..	7,054	3,648	3,406	Shivtakar (Nira)
XIV. जेजुरी (न.प.)	.. ..	5,126	2,613	2,513	Jejuri (M)
XV. भोर (न.प.)	.. ..	12,834	6,642	6,192	Bhor (M)
XVI. लोणावळा (न.प.)	.. ..	36,260	19,628	16,632	Lonavala (M)
XVII. तळेगाव दाभाडे (न.प.)	.. ..	22,520	11,943	10,577	Talegaon Dabhade (M)
10. सातारा	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नगरी/Urban	20,38,677 17,72,885 2,65,792	9,89,122 8,50,402 1,38,720	10,49,555 9,22,483 1,27,072	Satara
I. सातारा (न.प.)	.. ..	83,336	43,972	39,364	Satara (M)
II. वाई (न.प.)	.. ..	24,661	12,470	12,191	Wai (M)
III. कोरेगाव	.. ..	14,594	7,491	7,103	Koregaon
IV. सातारा रोड	.. ..	10,867	5,530	5,337	Satara Road
V. रहमतपूर (न.प.)	.. ..	11,666	5,674	5,992	Rahimatpur (M)
VI. फलटण (न.प.)	.. ..	33,859	17,685	16,174	Phaltan (M)
VII. म्हसवड (न.प.)	.. ..	14,749	7,330	7,419	Mhasvad (M)
VIII. कराड (न.प.)	.. ..	54,364	29,040	25,324	Karad (M)
IX. महाबळेश्वर (न.प.)	.. ..	9,061	4,981	4,080	Mahabaleshwar (M)
X. पांचगणी (न.प.)	.. ..	8,635	4,547	4,088	Panchgani (M)
11. सांगली	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नगरी/Urban	18,31,212 14,37,123 3,94,089	9,31,187 7,25,872 2,05,315	9,00,025 7,11,251 1,88,774	Sangli
I. सांगली शहर संकुल	.. ..	2,8,988	1,40,496	1,28,492	Sangli Urban Agglo.
II. तासगाव (न.प.)	.. ..	26,159	13,550	12,609	Tasgaon (M)
III. किलोस्करवाडी	.. ..	20,512	10,733	9,779	Kirloskarwadi
IV. विटा (न.प.)	.. ..	24,081	12,521	11,560	Vita (M)
V. उरण इस्लामपूर (न.प.)	.. ..	33,016	17,101	15,915	Uran Islamour (M)
VI. आष्टा (न.प.)	.. ..	21,333	10,914	10,419	Astha (M)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.5 (1.5)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12. सोलापूर	एकूण/Total	26,10,144	13,44,147	12,65,997
	ग्रामीण/Rural	18,42,678	9,46,725	8,95,953
	नगरी/Urban	7,67,466	3,97,422	3,70,044
I. सोलापूर शहर संकुल		5,14,860	2,66,344	2,48,516
II. बारशी (न.प.)		72,537	38,099	34,438
III. अक्कलकोट (न.प.)		28,371	14,570	13,801
IV. मैदगी (न.प.)		11,079	5,485	5,594
V. दुधनी (न.प.)		8,300	4,217	4,083
VI. मंगळयेडे (न.प.)		16,802	8,710	8,092
VII. पंढरपूर (न.प.)		64,380	33,427	30,953
VIII. सांगोला (न.प.)		14,854	7,667	7,187
IX. करमाळा (न.प.)		16,729	8,802	7,927
X. कुर्डूवाडी (न.प.)		19,554	10,101	9,453
13. कोल्हापूर	एकूण/Total	25,06,330	12,73,881	12,32,449
	ग्रामीण/Rural	18,84,308	9,45,621	9,38,687
	नगरी/Urban	6,22,022	3,28,260	2,93,762
I. कोल्हापूर शहर संकुल		3,51,392	1,84,874	1,66,518
II. पन्हाळा (न.प.)		2,540	1,373	1,167
III. इचलकरंजी (न.प.)		1,33,751	72,250	61,501
IV. काबनूर		30,275	16,230	14,045
V. वडगाव कसबा (न.प.)		14,430	7,471	6,959
VI. जयसिंगपूर (न.प.)		24,012	12,383	11,629
VII. कुरुंदवड (न.प.)		17,084	8,686	8,398
VIII. कागल (न.प.)		16,545	8,554	7,991
IX. मुरगुड (न.प.)		8,613	4,415	4,198
X. गडहिंग्लज (न.प.)		18,535	9,555	8,980
XI. मलकापूर (न.प.)		4,845	2,469	2,376
14. औरंगाबाद	एकूण/Total	24,33,420	12,49,632	11,83,788
	ग्रामीण/Rural	18,95,885	9,65,377	9,30,508
	नगरी/Urban	5,37,535	2,84,255	2,53,280
I. औरंगाबाद शहर संकुल		3,16,421	1,70,347	1,46,074
II. खुल्दाबाद (न.प.)		8,315	4,272	4,043
III. कन्नड (न.प.)		16,391	8,572	7,819
IV. भोकरदन (न.प.)		9,681	4,949	4,732
V. जालना (न.प.)		1,22,276	62,828	59,448
VI. अंबड (न.प.)		11,200	5,793	5,407
VII. पंढण (न.प.)		21,126	10,740	10,386
VIII. गंगापूर (न.प.)		11,468	6,032	5,436
IX. वैजापूर (न.प.)		20,657	10,722	9,935
15. परभणी	एकूण/Total	18,29,378	9,29,638	8,99,740
	ग्रामीण/Rural	14,86,556	7,52,408	7,34,148
	नगरी/Urban	3,42,822	1,77,230	1,65,592
I. परभणी (न.प.)		1,09,364	57,326	52,038
II. पूर्णा (न.प.)		22,697	11,762	10,935
III. जितूर (न.प.)		20,251	10,378	9,873
IV. हिंगोली (न.प.)		41,568	21,492	20,076
V. कळमनुरी (न.प.)		11,845	6,123	5,722
VI. बसमत (न.प.)		29,918	15,402	14,516
VII. गंगखेड (न.प.)		19,739	10,101	9,638
VIII. सोनपेठ (न.प.)		7,917	4,004	3,913
IX. सैलू (न.प.)		24,779	12,723	12,056
X. मानवत		21,830	11,101	10,729
XI. पाथरी (न.प.)		16,480	8,439	8,041
XII. परतूर (न.प.)		16,434	8,379	8,505

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	
16. बीड	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	14,86,030 12,56,259 2,29,771	7,55,971 6,36,075 1,19,896	7,30,059 6,20,184 1,09,875	Beed
I. बीड (न.प.)		80,287	42,064	38,223	Beed (M)
II. गेवराई (न.प.)		15,495	8,037	7,458	Georai (M)
III. मांजलेगाव (न.प.)		22,555	11,499	11,056	Manjlegaon (M)
IV. परळी (न.प.)		48,946	25,582	23,364	Parli (M)
V. अंबेजोगाई (न.प.)		42,362	22,434	19,928	Ambajogai (M)
VI. धारुर (न.प.)		12,836	6,522	6,314	Dharur (M)
VII. आष्टी		7,290	3,758	3,532	Asthi.
17. नांदेड	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	17,49,334 14,21,485 3,27,849	8,92,417 7,21,514 1,70,903	8,56,917 6,99,971 1,56,946	Nanded
I. नांदेड (न.प.)		1,91,269	1,00,333	90,936	Nanded City (M)
II. मुदखेड (न.प.)		9,865	5,023	4,842	Muakhed (M)
III. हादगाव (न.प.)		11,127	5,812	5,315	Hadgaon (M)
IV. किनवट (न.प.)		16,476	8,516	7,960	Kinwat (M)
V. पेठ उमरी (न.प.)		6,625	3,577	3,048	Peth Umri (M)
VI. धर्माबाद (न.प.)		19,146	9,895	9,251	Dharmabad (M)
VII. कुंडलवाडी (न.प.)		11,617	5,834	5,783	Kundalvadi (M)
VIII. बिलोली (न.प.)		7,776	3,947	3,829	Biloli (M)
IX. देगलुर (न.प.)		27,625	14,290	13,335	Deglur (M)
X. मुखेड (न.प.)		14,006	7,236	6,770	Mukhed (M)
XI. कंधार (न.प.)		12,317	6,440	5,877	Khandhar (M)
18. उस्मानाबाद	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	22,30,620 18,87,383 3,43,237	11,39,197 9,59,644 1,79,553	10,91,423 9,27,739 1,63,684	Osmanabad
I. नलदुर्ग (न.प.)		9,665	4,932	4,733	Naldurg (M)
II. उस्मानाबाद (न.प.)		39,068	20,391	18,677	Osmanabad (M)
III. कळंब (न.प.)		13,788	7,153	6,635	Kalamb (M)
IV. लातूर (न.प.)		1,11,986	59,279	52,707	Latur City (M)
V. अहमदनगर (न.प.)		16,537	8,599	7,938	Ahmadnagar (M)
VI. उदगीर (न.प.)		50,564	26,845	23,719	Udgir (M)
VII. निलंगा (न.प.)		17,201	8,807	8,394	Nilanga (M)
VIII. औसा (न.प.)		16,761	8,676	8,085	Ausa (M)
IX. मुरुम (न.प.)		13,451	6,803	6,648	Murum (M)
X. उमरगा (न.प.)		16,087	8,368	7,719	Umarga (M)
XI. तुळजापूर (न.प.)		16,941	8,736	8,205	Tuljapur (M)
XII. परांडा (न.प.)		10,894	5,623	5,271	Paranda (M)
XIII. भूम (न.प.)		10,294	5,341	4,953	Bhum (M)
19. बुलढाणा	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	15,08,777 12,29,791 2,78,986	7,70,833 6,25,988 1,44,845	7,37,944 6,03,803 1,34,141	Buldana
I. बुलढाणा (न.प.)		35,914	19,024	16,890	Buldana (M)
II. चिखली (न.प.)		27,606	14,413	13,193	Chikhli (M)
III. देऊळगांव राजा (न.प.)		14,088	7,286	6,802	Deulgaon Raja (M)
IV. मलकापूर (न.प.)		43,121	22,220	20,901	Malkapur (M)
V. नांदुरा (न.प.)		24,402	12,577	11,825	Nandura (M)
VI. जळगाव (न.प.)		17,901	9,152	8,749	Jalgaon (M)
VII. खामगाव (न.प.)		61,992	32,399	29,593	Khangaon (M)
VIII. शेगाव (न.प.)		31,580	16,193	15,337	Shergaon (M)
IX. मेहकर (न.प.)		22,382	11,581	10,801	Mehkar (M)

तबता क्रमांक/TABLE No. 1.5 (1.5) — contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	
20. अकोला	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	18,26,952 13,72,290 4,54,662	9,37,824 7,01,592 2,36,232	8,89,128 6,70,698 2,18,430	Akola
I. अकोला (न.प.)		2,25,412	1,17,945	1,07,467	Akola City (M)
II. अकोट (न.प.)		51,936	26,694	25,242	Akot (M)
III. तेलहारा (न.प.)		11,204	5,821	5,383	Telhara (M)
IV. कारंजा (न.प.)		39,749	20,361	19,388	Karanja (M)
V. मुर्तिजापुर (न.प.)		28,991	14,878	14,113	Murtijapur (M)
VI. मंगरुळपीर (न.प.)		17,875	9,345	8,530	Mangrulpir (M)
VII. वाशिम (न.प.)		39,804	20,504	19,300	Washim (M)
VIII. बाळापुर (न.प.)		25,422	13,223	12,199	Balapur (M)
IX. पातूर (न.प.)		14,269	7,461	6,808	Patur (M)
21. अमरावती	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	18,61,410 13,16,911 5,44,499	9,61,645 6,78,517 2,83,047	8,99,846 6,38,394 2,61,452	Amravati
I. अमरावती (न.प.)		2,61,404	1,36,514	1,24,890	Amravati City (M)
II. वडनेरा (न.प.)		32,351	16,673	15,678	Badnera (M)
III. अचलपूर (न.प.)		81,186	41,868	39,318	Achalpur (M)
IV. चांदुरबाजार (न.प.)		11,923	6,163	5,760	Chandurbazar (M)
V. वरुड (न.प.)		25,761	13,507	12,254	Warud (M)
VI. भोरशी (न.प.)		20,524	10,620	9,904	Morshi (M)
VII. दशदूरजना (न.प.)		17,282	8,999	8,283	Sendurjana (M)
VIII. सापूर धामणगाव (न.प.)		18,349	9,438	8,911	Dattapur Dhamangaon (M)
IX. चांदूर (न.प.)		13,612	6,968	6,644	Chandur (M)
X. अंजनगाव (न.प.)		33,583	17,416	16,167	Anjangaon (M)
XI. दर्यापूर बनोसा (न.प.)		25,904	13,405	12,499	Darapur Banosa (M)
XII. चिखलदरा (न.प.)		2,620	1,476	1,144	Chikaldara (M)
22. यवतमाळ	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	17,37,423 14,75,288 2,62,135	8,87,236 7,50,301 1,36,935	8,50,187 7,24,987 1,25,200	Yavatmal
I. यवतमाळ (न.प.)		89,071	46,472	42,599	Yavatmal (M)
II. पांढरकवडा (न.प.)		17,588	9,159	8,429	Pandharkaoda (M)
III. घाटंजी (न.प.)		12,628	6,808	5,820	Ghatanji (M)
IV. वणी (न.प.)		31,773	16,580	15,193	Wani (M)
V. पुसद (न.प.)		41,484	21,832	19,652	Pusad (M)
VI. उमरखेड (न.प.)		23,316	12,160	11,156	Umarkhed (M)
VII. दिग्रस (न.प.)		26,503	13,757	12,746	Digras (M)
VIII. दारव्हा (न.प.)		19,772	10,167	9,605	Darwha (M)
23. वर्धा	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	9,26,618 6,95,108 2,31,510	4,75,696 3,55,774 1,19,922	4,50,922 3,39,334 1,11,588	Wardha
I. वर्धा (न.प.)		88,495	46,056	42,439	Wardha (M)
II. पुलगाव (न.प.)		31,358	16,208	15,150	Pulgaon (M)
III. देवळी (न.प.)		11,566	5,946	5,620	Deoli (M)
IV. सिंदी (न.प.)		9,897	5,142	4,755	Sindi (M)
V. आर्वी (न.प.)		31,119	15,951	15,168	Arvi (M)
VI. हिंगणघाट (न.प.)		59,075	30,619	28,456	Hinganghat (M)

तबता क्रमांक/TABLE No. 1.5 (1.5) - *contd.*

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	
24.	नागपूर	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	25,88,811 11,19,532 14,69,279	13,45,377 5,77,082 7,68,295	12,43,434 5,42,450 7,00,984	Nagpur
I.	नागपूर शहर संकुल		13,02,066	6,81,671	6,20,395	Nagpur Urban Agglo.
II.	डवळामेढी		1,771	917	854	Davlameti
III.	काटोल (न.प.)		24,033	12,503	11,530	Katol (M)
IV.	नरखेड (न.प.)		15,878	8,211	7,667	Narkhed (M)
V.	मोवाड (न.प.)		6,971	3,564	3,407	Mowad (M)
VI.	सावनेर (न.प.)		15,541	8,077	7,464	Savner (M)
VII.	कळमेश्वर (न.प.)		9,439	4,927	4,512	Kalmeshwar (M)
VIII.	खापा (न.प.)		12,722	6,445	6,277	Khapa (M)
IX.	मोहपा (न.प.)		6,430	3,371	3,059	Mohpa (M)
X.	चिचोली		8,541	4,507	4,034	Chicholi
XI.	बीना		3,183	1,671	1,512	Bina
XII.	रामटेक (न.प.)		16,734	8,662	8,072	Ramtek (M)
XIII.	कन्हान पंपरी		12,060	6,317	5,743	Kanhan Pimpri
XIV.	उमरेड (न.प.)		33,910	17,452	16,458	Umred (M)
25.	भंडारा	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	18,37,577 15,96,823 2,40,754	9,20,159 7,97,396 1,22,763	9,17,418 7,99,427 1,17,991	Bhandara
I.	भंडारा (न.प.)		56,025	28,822	27,203	Bhandara (M)
II.	तुमसर (न.प.)		34,840	17,645	17,195	Tumsar (M)
III.	पावनी (न.प.)		18,699	9,452	9,247	Pauni (M)
IV.	मोहाडी		7,026	3,547	3,479	Mohadi
V.	वरथी		5,289	2,670	2,619	Warthi
VI.	गोंदिया (न.प.)		1,00,423	51,395	49,028	Gondia City (M)
VII.	तिरोरा, (न.प.)		18,452	9,232	9,220	Tirora (M)
26.	चंद्रपूर	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	20,55,642 17,93,907 2,61,735	10,45,692 9,08,497 1,37,195	10,09,950 8,85,410 1,24,540	Chandrapur
I.	चंद्रपूर (न.प.)		1,15,777	60,749	55,028	Chandrapur City (M)
II.	बल्लारपूर (न.प.)		61,398	32,408	28,990	Ballarpur (M)
III.	घुगुस		15,214	7,974	7,240	Ghugus
IV.	वरोडा (न.प.)		34,187	18,149	16,038	Waroda (M)
V.	माजरी		1,894	1,009	885	Majari
VI.	देसाईगंज (न.प.)		15,503	7,691	7,812	Desaiganj (M)
VII.	राजुरा (न.प.)		10,569	5,564	5,005	Rajura (M)
VIII.	साष्टी		7,193	3,651	3,542	Sasti

टीप/Note.— न. प.—नगरपरिषद./M—Municipality.

बांधार.—भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र, भाग दोन-ब.

Source:—Census of India, 1981, series 12, Maharashtra, Part II-A.

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.6 (1.6)

साक्षरतेची टक्केवारी/Percentage of literacy

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा*	1971 जनगणना/Population Census			1981 जनगणना/Population Census			District*
		पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मंबई ..	69.65	55.72	63.84	73.91	60.75	68.18	Greater Bombay
2	ठाणे ..	50.34	29.80	40.65	59.64	40.15	50.50	Thane
3	रायगड ..	47.25	24.03	35.32	57.42	34.27	45.59	Raigad
4	रत्नागिरी ..	52.52	29.64	39.83	59.62	38.15	47.75	Ratnagiri
5	नाशिक ..	48.45	23.37	36.30	56.09	31.85	44.36	Nashik
6	धुळे ..	42.96	20.30	31.89	48.61	26.01	37.51	Dhule
7	जळगांव ..	58.44	31.32	45.24	61.19	34.39	48.14	Jalgaon
8	अहमदनगर ..	48.97	22.91	36.23	56.51	29.24	43.16	Ahmadnagar
9	पुणे ..	56.30	32.10	44.62	65.16	42.14	54.03	Pune
10	सातारा ..	52.38	24.77	38.32	61.39	35.67	48.15	Satara
11	सांगली ..	50.98	23.24	37.48	59.70	33.60	46.87	Sangli
12	सोलापूर ..	46.40	20.49	33.90	53.61	26.96	40.68	Solapur
13	कोल्हापूर ..	49.78	20.34	35.37	59.45	30.79	45.36	Kolhapur
14	औरंगाबाद ..	42.14	14.02	28.49	50.80	19.96	35.80	Aurangabad
15	परभणी ..	36.85	11.25	24.31	44.67	15.53	30.33	Parbhani
16	बीड ..	36.25	11.17	24.01	45.82	17.27	31.79	Beed
17	नांदेड ..	34.64	10.36	22.78	43.32	15.67	29.78	Nanded
18	उस्मानाबाद ..	40.34	14.70	27.88	48.73	21.40	35.36	Osmanabad
19	बुलढाणा ..	51.33	22.68	37.34	58.68	29.97	44.64	Buldana
20	अकोला ..	51.84	26.48	39.55	59.54	35.45	47.82	Akola
21	अमरावती ..	52.28	31.69	42.36	60.50	42.55	51.82	Amravati
22	यवतमाळ ..	42.87	19.88	31.60	51.21	26.86	39.29	Yavatmal
23	वर्धा ..	52.55	30.29	41.71	61.01	40.53	51.05	Wardha
24	नागपूर ..	56.09	33.51	45.26	63.74	44.62	54.56	Nagpur
25	भंडारा ..	50.01	20.59	35.40	58.31	29.49	43.92	Bhandara
26	चंद्रपूर ..	38.63	14.54	26.77	46.73	22.22	34.69	Chandrapur
	महाराष्ट्र राज्य ..	51.04	26.43	39.18	58.79	34.79	47.18	Maharashtra State.

*पुनर्रचित जिल्हाची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही./The information for reorganised districts is not available separately.

साधार.—(१) भारतीय जनगणना १९७१, मालिका ११, महाराष्ट्र भाग-दोन-बी. (२) भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र भाग-दोन-बी.

Source.—(1) Census of India, 1971, Series-11, Maharashtra, Part-II-B. (2) Census of India, 1981, Series-12, Maharashtra, Part-II-B.

1. क्षेत्रफल व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तबला क्रमांक/TABLE No. 1.7 (1.7)

अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती यांची लोकसंख्या
Population of Scheduled Castes and Scheduled Tribes

(जनगणना/Population Census 1981)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	अनुसूचित जाती Scheduled Castes			अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes			एकूण Grand Total (Cols. 5+8)	District (2)
		पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	बुलढाणा	2,16,081	1,82,995	3,99,076	46,140	37,933	84,073	4,83,149	Greater Bombay
2	ठाणे	44,498	39,327	83,825	3,68,944	3,60,480	7,29,424	8,13,249	Thane
3	रायगड	12,794	12,388	25,182	96,461	93,749	1,90,210	2,15,392	Raigad
4	रत्नागिरी	21,552	23,580	45,132	16,223	15,523	31,746	76,878	Ratnagiri Sindhudurg*
5	सिंधुदुर्ग*								
6	नाशिक	95,368	90,491	1,85,859	3,54,503	3,47,144	7,01,647	8,87,506	Nashik
7	धुळे	43,580	42,155	85,735	4,16,800	4,14,264	8,31,064	9,16,799	Dhule
8	जळगाव	78,566	75,661	1,54,227	1,09,652	1,06,357	2,16,009	3,70,236	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,46,811	1,40,896	2,87,707	94,464	93,252	1,87,656	4,75,363	Ahmadnagar
10	पुणे	1,61,742	1,52,055	3,13,797	81,244	77,461	1,58,705	4,72,502	Pune
11	सातारा	63,235	63,395	1,26,630	6,567	6,493	13,060	1,39,690	Satara
12	सांगली	1,04,141	1,00,211	2,04,352	8,004	7,531	15,535	2,19,887	Sangli
13	सोलापूर	1,91,587	1,81,496	3,73,083	26,708	24,869	51,577	4,24,660	Solapur
14	कोल्हापूर	1,55,060	1,47,589	3,02,649	13,964	13,347	27,311	3,29,960	Kolhapur
15	औरंगाबाद	77,102	73,334	1,50,436	38,381	37,282	75,663	2,26,099	Aurangabad Jalna*
16	जालना*								
17	परभणी	53,810	52,656	1,06,466	39,892	38,685	78,577	1,85,043	Parbhani
18	बीड	86,421	84,061	1,70,482	6,857	6,538	13,405	1,83,887	Beed
19	नांदेड	1,00,433	97,276	1,97,709	90,321	87,917	1,78,238	3,75,947	Nanded
20	उस्मानाबाद	1,74,475	1,67,986	3,42,461	26,482	25,531	52,013	3,94,474	Osmanabad Latur*
21	लातूर*								
22	बुलढाणा	47,529	45,698	93,227	34,036	32,421	66,457	1,59,684	Buldana
23	अकोला	51,071	49,545	1,00,616	58,399	56,360	1,14,759	2,15,375	Akola
24	अमरावती	58,080	54,674	1,12,754	1,23,665	1,18,039	2,41,704	3,54,458	Amravati
25	यवतमाळ	43,657	42,328	85,985	1,87,141	1,82,975	3,70,116	4,56,101	Yavatmal
26	वर्धा	18,783	17,629	36,412	72,579	69,665	1,42,244	1,78,656	Wardha
27	नागपूर	94,494	87,901	1,82,395	1,81,887	1,71,416	3,53,303	5,35,698	Nagpur
28	भंडारा	89,547	89,627	1,79,174	1,48,034	1,50,005	2,98,039	4,77,293	Bhandara
29	चंद्रपूर	68,681	65,641	1,34,322	2,76,657	2,72,846	5,49,503	6,83,825	Chandrapur Gadchiroli*
30	गडचिरोली*								
महाराष्ट्र राज्य		22,99,098	21,80,665	44,79,763	29,23,955	28,48,083	57,72,038	1,02,51,801	Maharashtra State

*स्वतंत्र उपलब्ध नाही/Not available separately.

साधन.—भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२ महाराष्ट्र—भाग दोन-ब.

Source.—Census of India, 1981, Series-12, Maharashtra Part-II-B.

TABLE No. 1'8 (2.1)

---

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.8 (2.1)

लोकसंख्येची आर्थिक वर्गवारी/Economic classification of population

जनगणना/Population Census, 1981

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण ग्रामीण नागरी	मुख्यतः काम करणारे/Main workers										Total Rural Urban	District
			एकूण लोकसंख्या (संस्थामधील व बेघरांची धरून) Total population (including institutional and houseless population)			एकूण मुख्यतः काम करणारे Total Main workers (I-IX)			शेतकरी Cultivators (I)					
			व्यक्ति Persons	पुरुष Males	स्त्रिया Females	व्यक्ति Persons	पुरुष Males	स्त्रिया Females	व्यक्ति Persons	पुरुष Males	स्त्रिया Females			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)	
1	बृहस्पुर्बई	ए ग्र ना	82,43,405	46,52,646	35,90,759	28,60,054	25,52,548	3,07,506	3,177	2,777	400	T R U	Greater Bombay	
2	ठाणे	ए ग्र ना	33,51,562	17,79,645	15,71,917	12,67,771	9,67,380	3,00,391	3,57,689	2,15,372	1,42,317	T R U	Thane	
3	रायगड	ए ग्र ना	14,86,452	7,26,512	7,59,940	5,55,728	3,55,362	2,00,366	2,88,853	1,55,531	1,33,322	T R U	Raigad	
4	रत्नागिरी	ए ग्र ना	21,11,311	9,43,395	11,67,916	7,19,150	4,05,745	3,13,405	4,71,298	2,21,199	2,50,099	T R U	Ratnagiri	
5	नाशिक	ए ग्र ना	29,91,739	15,44,532	14,47,207	12,19,868	7,99,670	4,20,198	5,14,625	3,28,158	1,86,467	T R U	Nashik	
6	धुळे	ए ग्र ना	20,50,294	10,43,140	10,07,154	7,79,326	5,42,749	2,36,577	2,86,293	2,32,595	53,698	T R U	Dhule	
7	जळगांव	ए ग्र ना	26,18,274	13,42,963	12,75,311	10,35,988	6,86,828	3,49,160	3,51,817	2,42,093	1,09,724	T R U	Jalgaon	
8	अहमदनगर	ए ग्र ना	27,08,309	13,82,632	13,25,677	11,25,377	7,21,673	4,03,704	5,33,712	3,37,639	1,96,073	T R U	Ahmadnagar	

9	पुणे	..	..	ए	41,64,470	21,50,088	20,14,382	14,55,460	10,70,516	3,84,944	4,96,165	3,20,375	1,75,790	T	Pune
				भा	21,93,388	11,03,277	10,90,111	8,61,875	5,63,754	2,98,121	4,86,059	3,12,418	1,73,641	R	
				ना	19,71,082	10,46,811	9,24,271	5,93,585	5,06,762	86,823	10,106	7,957	2,149	U	
10	सातारा	..	.	ए	20,38,677	9,89,122	10,49,555	6,84,172	4,65,784	2,18,388	3,61,934	2,38,043	1,23,891	T	Satara
				भा	17,72,885	8,50,402	9,22,483	6,09,513	4,03,370	2,06,143	3,53,898	2,31,747	1,22,151	R	
				ना	2,65,792	1,38,720	1,27,072	74,659	62,414	12,245	8,036	6,296	1,740	U	
11	सांगली	..	..	ए	18,31,212	9,31,187	9,00,025	6,25,479	4,82,465	1,43,014	2,99,316	2,36,083	63,233	T	Sangli
				भा	14,37,123	7,25,872	7,11,251	5,10,141	3,84,151	1,25,990	2,83,949	2,23,405	60,544	R	
				ना	3,94,089	2,05,315	1,88,774	1,15,338	98,314	17,024	15,367	12,678	2,689	U	
12	सोलापूर	..	..	ए	26,10,144	13,44,147	12,65,997	9,83,022	7,05,804	2,77,218	3,38,787	2,67,275	71,512	T	Solapur
				भा	18,42,678	9,46,725	8,95,953	7,51,863	5,23,523	2,28,340	3,29,561	2,58,952	70,609	R	
				ना	7,67,466	3,97,422	3,70,044	2,31,159	1,82,281	48,878	9,226	8,323	903	U	
13	कोल्हापूर	..	..	ए	25,06,336	12,73,881	12,32,449	9,21,304	6,68,850	2,52,454	4,84,894	3,20,939	1,63,955	T	Kolhapur
				भा	18,84,308	9,45,621	9,38,687	7,37,731	5,05,314	2,32,417	4,73,786	3,11,053	1,62,733	R	
				ना	6,22,022	3,28,260	2,93,762	1,83,573	1,63,536	2,637	11,108	9,886	1,222	U	
14	औरंगाबाद	..	..	ए	24,33,420	12,49,632	11,83,788	10,03,159	6,64,130	3,39,029	4,58,927	3,14,557	1,44,370	T	Aurangabad
				भा	18,95,885	9,65,377	9,30,508	8,55,527	5,38,240	3,17,287	4,52,452	3,09,018	1,43,434	R	
				ना	5,37,535	2,84,255	2,53,280	1,47,632	1,25,890	21,742	6,475	5,539	936	U	
15	परभणी	..	..	ए	18,29,378	9,29,638	8,99,740	8,10,830	5,32,213	2,78,613	3,20,972	2,27,029	93,943	T	Parbhani
				भा	14,86,556	7,52,408	7,34,148	7,07,158	4,47,463	2,59,695	3,12,798	2,19,845	92,953	R	
				ना	3,42,822	1,77,230	1,65,592	1,03,672	84,750	18,922	8,174	7,184	990	U	
16	बीड	..	..	ए	14,86,030	7,55,971	7,30,059	5,99,764	4,08,548	1,91,216	2,85,996	2,06,638	79,358	T	Beed
				भा	12,56,259	6,36,075	6,20,184	5,36,626	3,54,942	1,81,684	2,81,052	2,02,173	78,879	R	
				ना	2,29,771	1,19,896	1,09,875	63,138	53,606	9,532	4,944	4,465	479	U	
17	नांदेड	..	..	ए	17,49,334	8,92,417	8,56,917	7,10,174	4,87,839	2,22,335	2,85,029	2,12,979	72,650	T	Nanded
				भा	14,21,485	7,21,514	6,99,971	6,20,567	4,12,588	2,07,979	2,78,580	2,07,540	71,040	R	
				ना	3,27,849	1,70,903	1,56,946	89,607	75,251	14,356	6,449	5,439	1,010	U	
18	उस्मानाबाद	.	..	ए	22,30,620	11,39,197	10,91,423	8,66,981	6,11,505	2,55,476	3,65,684	2,85,736	79,948	T	Osmanabad
				भा	18,87,383	9,59,644	9,27,739	7,72,320	5,31,973	2,40,347	3,56,748	2,77,637	79,111	R	
				ना	3,43,237	1,79,553	1,63,684	94,661	79,532	15,129	8,936	8,099	837	U	
19	बुलढाणा	..	..	ए	15,08,777	7,70,833	7,37,944	7,08,653	4,24,551	2,84,102	2,82,653	1,74,299	1,08,354	T	Buldhana
				भा	12,29,791	6,25,988	6,03,803	6,23,871	3,56,569	2,67,302	2,73,939	1,67,340	1,06,599	R	
				ना	2,78,986	1,44,845	1,34,141	84,782	67,982	16,800	8,714	6,959	1,755	U	
20	अकोला	..	..	ए	18,26,952	9,37,824	8,89,128	7,78,502	4,99,893	2,78,609	2,23,522	1,59,672	63,850	T	Akola
				भा	13,72,290	7,01,592	6,70,698	6,50,617	3,91,628	2,58,989	2,14,436	1,51,493	62,943	R	
				ना	4,54,662	2,36,232	2,18,430	1,27,885	1,08,265	19,620	9,086	8,179	907	U	

तदता कमांक/TABLE No. 1.8 (2.1) - contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
21	अमरावती	ए	18,61,410	9,61,564	8,99,846	7,53,281	5,08,729	2,44,552	1,83,931	1,47,904	36,027	T	Anravati
		आ	13,16,911	6,78,517	6,38,394	5,96,545	3,78,198	2,18,347	1,71,195	1,36,439	34,756	R	
		ना	5,44,499	2,83,047	2,61,452	1,56,736	1,30,531	26,205	12,736	11,465	1,271	U	
22	यवतमाळ	ए	17,37,423	8,87,236	8,50,187	7,99,914	4,87,863	3,12,051	2,42,114	1,72,225	-69,889	T	Yavatmal
		आ	14,75,288	7,50,301	7,24,987	7,26,828	4,27,248	2,99,580	2,36,581	1,67,420	69,161	R	
		ना	2,62,135	1,36,935	1,25,200	73,086	60,615	12,471	5,533	4,805	728	U	
23	वर्धा	ए	9,26,618	4,75,696	4,50,922	3,97,282	2,54,279	1,43,003	1,15,011	83,988	31,023	T	Wardha
		आ	6,95,108	3,55,774	3,39,334	3,35,386	2,02,151	1,33,235	1,10,807	80,215	30,592	R	
		ना	2,31,510	1,19,922	1,11,588	61,896	52,128	9,768	4,204	3,773	431	U	
24	नागपूर	ए	25,88,811	13,45,377	12,43,434	9,21,316	6,60,832	2,60,484	1,91,699	1,35,431	56,268	T	Nagpur
		आ	11,19,532	5,77,082	5,42,450	5,18,752	3,19,964	1,98,788	1,79,493	1,25,831	53,662	R	
		ना	14,69,279	7,68,295	7,00,984	4,02,564	3,40,868	61,696	12,206	9,600	2,606	U	
25	भंडारा	ए	18,37,577	9,20,159	9,17,418	8,39,489	4,82,987	3,56,502	3,80,499	2,17,406	1,63,093	T	Bhandara
		आ	15,96,823	7,97,396	7,99,427	7,66,843	4,29,212	3,37,631	3,75,642	2,14,102	1,61,540	R	
		ना	2,40,754	1,22,763	1,17,991	72,646	53,775	18,871	4,857	3,304	1,553	U	
26	चंद्रपूर	ए	20,55,642	10,45,692	10,09,950	8,79,749	5,70,855	3,08,894	4,11,313	2,77,622	1,33,691	T	Chandrapur
		आ	17,93,907	9,08,497	8,85,410	8,08,738	5,08,761	2,99,977	4,07,953	2,74,994	1,32,959	R	
		ना	2,61,735	1,37,195	1,24,540	71,011	62,094	8,917	3,360	2,628	732	U	
महाराष्ट्र राज्य	ए	6,27,84,171	3,24,15,126	3,03,69,045	2,43,01,793	1,70,19,598	72,82,195	85,35,910	57,33,565	28,02,345	T	Maharashtra State	
	आ	4,07,90,577	2,05,27,456	2,02,63,121	1,74,16,537	1,10,55,110	63,61,427	83,36,571	55,67,297	27,69,274	R		
	ना	2,19,93,594	1,18,87,670	1,01,05,924	68,85,256	59,64,488	9,20,768	1,99,339	1,66,268	33,071	U		

तबला क्रमांक/TABLE No. 1.8 (2.1)—contd.

अनुक्रममांक Serial No.	जिल्हा	एकूण ग्रामीण नागरी	मुख्यतः काम करणारे/Main workers									Total Rural Urban	District
			शेतमजूर Agricultural labourers II			घरगुती उद्योगधंदे, वस्तु निर्माण, सेवा व दुरुस्ती Household industry—manufacturing, processing, servicing and repairs [V (a)]			इतर काम करणारे Other workers [III, IV, V (b) and VI to IX]				
			व्यक्ति Persons	पुरुष Males	स्त्रिया Females	व्यक्ति Persons	पुरुष Males	स्त्रिया Females	व्यक्ति Persons	पुरुष Males	स्त्रिया Females		
(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(3)	(2)			
1	बृहन्मुंबई	ए	2,467	1,984	483	71,245	61,840	9,405	27,83,165	24,85,947	2,97,218	T	Greater Bombay
		ग्र	..	..	..	..	..	..	..	..	..	R	
		ना	2,467	1,984	483	71,245	61,840	9,405	27,83,165	24,85,947	2,97,218	U	
2	ठाणे	ए	1,63,985	88,792	75,193	34,309	25,296	9,013	7,11,788	6,37,920	73,868	T	Thane
		ग्र	1,57,908	85,139	72,769	19,836	13,394	6,442	2,46,775	2,18,937	27,838	R	
		ना	6,077	3,653	2,424	14,473	11,902	2,571	4,65,013	4,18,983	46,030	U	
3	रायगड	ए	78,943	41,237	37,706	10,771	6,943	3,828	1,77,161	1,51,651	25,510	T	Raigad
		ग्र	76,917	39,956	36,961	7,939	5,063	2,876	1,17,548	1,00,364	17,184	R	
		ना	2,026	1,281	745	2,832	1,880	952	59,613	51,287	8,326	U	
4	रत्नागिरी	ए	58,836	27,924	30,912	12,258	8,683	3,575	1,76,758	1,47,939	28,819	T	Ratnagiri
		ग्र	57,541	27,229	30,312	10,825	7,577	3,248	1,36,762	1,13,713	23,049	R	
		ना	1,295	695	600	1,433	1,106	327	39,996	34,226	5,770	U	
5	नाशिक	ए	3,24,439	1,41,652	1,82,787	23,599	17,347	6,252	3,57,205	3,12,513	44,692	T	Nashik
		ग्र	3,07,067	1,32,981	1,74,086	15,682	11,548	4,134	1,14,658	99,391	15,267	R	
		ना	17,372	8,671	8,701	7,917	5,599	2,118	2,42,547	2,13,122	29,425	U	
6	धुळे	ए	3,21,761	1,59,116	1,62,645	17,326	13,409	3,917	1,53,946	1,37,629	16,317	T	Dhule
		ग्र	3,07,941	1,51,583	1,56,358	12,228	9,553	2,675	70,716	62,744	7,972	R	
		ना	13,820	7,533	6,287	5,098	3,856	1,242	83,230	74,885	8,345	U	
7	जळगांव	ए	4,33,627	2,16,656	2,16,971	21,557	16,694	4,863	2,28,987	2,11,385	17,602	T	Jalgaon
		ग्र	4,01,832	1,97,992	2,03,840	15,028	11,674	3,354	1,03,184	94,025	9,159	R	
		ना	31,795	18,664	13,131	6,529	5,020	1,509	1,25,803	1,17,360	8,443	U	
8	अहमदनगर	ए	3,18,827	1,54,626	1,64,201	22,762	16,166	6,596	2,50,076	2,13,242	36,834	T	Ahmadnagar
		ग्र	3,11,420	1,50,505	1,60,915	18,313	13,062	5,251	1,57,874	1,33,956	23,918	R	
		ना	7,407	4,121	3,286	4,449	3,104	1,345	92,202	79,286	12,916	U	

तबला क्रमांक/TABLE No. 1.8 (2.1)—contd.

(1)	(2)	(3)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(3)	(2)
9	पुणे	ए भा ना	1,98,095 1,87,026 11,069	91,655 86,113 5,542	1,06,440 1,00,913 5,527	31,764 17,241 14,523	23,387 12,840 10,547	8,377 4,401 3,976	7,29,436 1,71,549 5,57,887	6,35,099 1,52,383 4,82,716	94,337 19,166 75,171	T R U	Pune
10	सातारा	ए भा ना	1,25,866 1,21,924 3,942	58,499 56,690 1,809	67,367 65,234 2,133	18,714 15,536 3,178	14,225 11,799 2,426	4,489 3,737 752	1,77,658 1,18,155 59,503	1,55,017 1,03,134 51,883	22,641 15,021 7,620	T R U	Satara
11	सांगली	ए भा ना	1,39,913 1,26,254 13,659	80,050 71,639 8,411	59,863 54,615 5,248	16,363 11,887 4,476	12,405 9,164 3,241	3,958 2,723 1,235	1,69,887 88,051 81,836	1,53,927 79,943 73,984	15,960 8,108 7,852	T R U	Sangli
12	सोलापूर	ए भा ना	2,90,375 2,80,280 10,095	1,48,805 1,42,789 6,016	1,41,570 1,37,491 4,079	30,292 15,285 15,007	19,257 11,946 7,311	11,035 3,339 7,696	3,23,568 1,26,737 1,96,831	2,70,467 1,09,836 1,60,631	53,101 16,901 36,200	T R U	Solapur
13	कोल्हापूर	ए भा ना	1,37,857 1,26,655 11,202	75,983 69,178 6,805	61,874 57,477 4,397	25,923 19,033 6,890	20,844 15,465 5,379	5,079 3,568 1,511	2,72,630 1,18,257 1,54,373	2,51,084 1,09,618 1,41,466	21,546 8,639 12,907	T R U	Kolhapur
14	औरंगाबाद	ए भा ना	3,14,604 3,03,848 10,756	1,46,326 1,40,545 5,781	1,68,278 1,63,303 4,975	17,237 13,012 4,225	13,258 10,298 2,960	3,979 2,714 1,265	2,12,391 86,215 1,26,176	1,89,989 78,379 1,11,610	22,402 7,836 14,566	T R U	Aurangabad
15	परभणी	ए भा ना	3,24,997 3,04,051 20,946	1,59,414 1,48,474 10,940	1,65,583 1,55,577 10,006	13,167 10,728 2,439	10,069 8,310 1,759	3,098 2,418 680	1,51,694 79,581 72,113	1,35,701 70,834 64,867	15,993 8,747 7,246	T R U	Parbhani
16	बीड	ए भा ना	1,87,127 1,77,186 9,941	89,996 84,258 5,738	97,131 92,928 4,203	10,504 8,957 1,547	8,210 7,036 1,174	2,294 1,921 373	1,16,137 69,431 46,706	1,03,704 61,475 42,229	12,433 7,956 4,477	T R U	Beed
17	नांदेड	ए भा ना	2,62,245 2,47,820 14,425	1,29,157 1,21,734 7,423	1,33,088 1,26,086 7,002	14,822 11,913 2,909	10,967 9,028 1,939	3,855 2,885 970	1,48,078 82,254 65,824	1,34,736 74,286 60,450	13,342 7,968 5,374	T R U	Nanded
18	उस्मानाबाद	ए भा ना	3,30,558 3,10,471 20,087	1,70,384 1,58,644 11,740	1,60,174 1,51,827 8,347	14,661 12,734 1,927	11,880 10,399 1,481	2,781 2,335 446	1,56,078 92,367 63,711	1,43,505 85,293 58,212	12,573 7,074 5,499	T R U	Osmanabad
19	बुलढाणा	ए भा ना	3,11,146 2,89,144 22,002	1,46,582 1,35,198 11,384	1,64,564 1,53,946 10,618	10,900 9,120 1,780	8,264 6,983 1,281	2,636 2,137 499	1,03,954 51,668 52,286	95,406 47,048 48,358	8,548 4,620 3,928	T R U	Buldana

20	अकोला	..	..	ए	3,95,731	1,95,215	2,00,516	9,587	7,695	1,892	1,49,662	1,37,311	12,351	T	Akola
				श	3,66,496	1,77,656	1,88,840	7,375	5,935	1,440	62,310	56,544	5,766	R	
				ना	29,235	17,559	11,676	2,212	1,760	452	87,352	80,767	6,585	U	
21	अमरावती	..	..	ए	3,96,324	2,05,053	1,91,271	11,699	9,279	2,420	1,61,327	1,46,493	14,834	T	Amravati
				श	3,59,647	1,83,409	1,76,238	7,668	6,174	1,494	58,035	52,176	5,859	R	
				ना	36,677	21,644	15,033	4,031	3,105	926	1,03,292	94,317	8,975	U	
22	यवतमाळ	..	..	ए	4,27,742	2,00,472	2,27,270	11,237	9,457	1,780	1,18,821	1,05,709	13,112	T	Yavatmal
				श	4,13,807	1,92,906	2,20,901	9,338	7,924	1,414	67,102	58,998	8,104	R	
				ना	13,935	7,566	6,369	1,899	1,533	366	51,719	46,711	5,008	U	
23	वर्धा	..	..	ए	1,90,643	88,461	1,02,182	7,677	6,257	1,420	83,951	75,573	8,378	T	Wardha
				श	1,80,366	83,110	97,256	5,735	4,697	1,038	38,478	34,129	4,349	R	
				ना	10,277	5,351	4,926	1,942	1,560	382	45,473	41,444	4,029	U	
24	नागपूर	..	..	ए	2,41,801	1,07,195	1,34,606	49,942	36,999	12,943	4,37,874	3,81,207	56,667	T	Nagpur
				श	2,21,927	97,235	1,24,692	14,529	11,018	3,511	1,02,803	85,880	16,923	R	
				ना	19,874	9,960	9,914	35,413	25,981	9,432	3,35,071	2,95,327	39,744	U	
25	भंडारा	..	..	ए	2,27,220	1,06,311	1,20,909	89,667	39,334	50,333	1,42,103	1,19,936	22,167	T	Bhandara
				श	2,20,481	1,03,059	1,17,422	75,345	33,375	41,970	95,375	78,676	16,699	R	
				ना	6,739	3,252	3,487	14,322	5,959	8,363	46,728	41,260	5,468	U	
26	चंद्रपूर	..	..	ए	2,65,726	1,18,243	1,47,483	22,523	17,189	5,334	1,80,187	1,57,801	22,386	T	Chandrapur
				श	2,61,950	1,16,122	1,45,828	20,626	15,872	4,754	1,18,209	1,01,773	16,436	R	
				ना	3,776	2,121	1,655	1,897	1,317	580	61,978	56,028	5,950	U	
महाराष्ट्र राज्य	..	..	..	ए	64,70,855	31,49,788	33,21,067	6,20,506	4,45,354	1,75,152	86,74,522	76,90,891	9,83,631	T	Maharashtra State
				श	61,19,959	29,54,144	31,65,815	3,85,913	2,70,134	1,15,779	25,74,094	22,63,535	3,10,559	R	
				ना	3,50,896	1,95,644	1,55,252	2,34,593	1,75,220	59,373	61,00,428	54,27,356	6,73,072	U	

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.8(2.1) — contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण ग्रामीण नागरी	सीमांतिक कामगार/Marginal workers			काम न करणारे/Non-workers			Total Rural urban	District
			व्यक्ति Persons	पुरुष Males	स्त्रिया Females	व्यक्ति Persons	पुरुष Males	स्त्रिया Females		
(1)	(2)	(3)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	ए. ग्रा ना	42,145 42,145	27,430 27,430	14,715 14,715	53,41,206 53,41,206	20,72,668 20,72,668	32,68,538 32,68,538	T R U	Greater Bombay
2	ठाणे	ए. ग्रा ना	81,979 70,534 11,445	17,252 13,079 4,173	64,727 57,455 7,272	20,01,812 10,16,913 9,84,899	7,95,013 4,22,870 3,72,143	12,06,799 5,94,043 6,12,756	T R U	Thane
3	रायगड	ए. ग्रा ना	64,888 61,689 3,199	12,229 11,301 928	52,659 50,388 2,271	8,65,836 7,26,390 1,39,446	3,58,921 3,06,043 52,878	5,06,915 4,20,347 86,568	T R U	Raigad
4	रत्नागिरी	ए. ग्रा ना	1,36,928 1,33,973 2,955	25,790 24,605 1,185	1,11,138 1,09,368 1,770	12,55,233 11,32,986 1,22,247	5,11,860 4,65,504 46,356	7,43,373 6,67,482 75,891	T R U	Ratnagiri
5	नाशिक	ए. ग्रा ना	94,440 87,518 6,922	13,139 10,930 2,209	81,301 76,588 4,713	16,77,431 10,34,004 6,43,427	7,31,723 4,78,060 2,53,663	9,45,708 5,55,944 3,89,764	T R U	Nashik
6	धुळे	ए. ग्रा ना	1,15,201 1,10,286 4,915	14,233 12,303 1,930	1,00,968 97,983 2,985	11,55,767 8,67,517 2,88,250	4,86,158 3,69,854 1,16,304	6,69,609 4,97,663 1,71,946	T R U	Dhule
7	जालगाव	ए. ग्रा ना	71,068 64,998 6,070	13,222 11,265 1,957	57,846 53,733 4,113	15,11,218 10,39,868 4,71,350	6,42,913 4,57,709 1,85,204	8,68,305 5,82,159 2,86,146	T R U	Jalgaon
8	अहमदनगर	ए. ग्रा ना	1,11,767 1,08,870 2,897	15,739 14,657 1,082	96,028 94,213 1,815	14,71,165 12,31,795 2,39,370	6,45,220 5,51,153 94,067	8,25,945 6,80,642 1,45,303	T R U	Ahmadnagar
9	पुणे	ए. ग्रा ना	1,48,705 1,31,321 17,384	25,226 17,214 8,012	1,23,479 1,14,107 9,372	25,60,305 12,00,192 13,60,113	10,54,346 5,22,309 5,32,037	15,05,959 6,77,883 8,28,076	T R U	Pune

10	सातारा	**	**	ए	1,60,561	14,995	1,45,566	11,93,944	5,08,343	6,85,601	T	Satara
				आ	1,56,246	13,848	1,42,398	10,07,126	4,33,184	5,73,942	R	
				ना	4,315	1,147	3,168	1,86,818	75,159	1,11,659	U	
11	सांगली	**	**	ए	86,798	10,610	76,188	11,18,935	4,38,112	6,80,823	T	Sangli
				आ	82,779	9,174	73,605	8,44,203	3,32,547	5,11,656	R	
				ना	4,019	1,436	2,583	2,74,732	1,05,565	1,69,167	U	
12	सोलापूर	**	**	ए	1,02,327	12,098	90,229	15,24,795	6,26,245	8,98,550	T	Solapur
				आ	93,833	9,267	84,566	9,96,982	4,13,935	5,83,047	R	
				ना	8,494	2,831	5,663	5,27,813	2,12,310	3,15,503	U	
13	कोल्हापूर	**	**	ए	1,17,594	14,652	1,02,942	14,67,432	5,90,379	8,77,053	T	Kolhapur
				आ	1,12,850	13,033	99,817	10,33,727	4,27,274	6,06,453	R	
				ना	4,744	1,619	3,125	4,33,705	1,63,105	2,70,600	U	
14	औरंगाबाद	**	**	ए	99,669	12,742	86,927	13,30,592	5,72,760	7,57,832	T	Aurangabad
				आ	94,791	10,234	84,557	9,45,567	4,16,903	5,28,664	R	
				ना	4,878	2,508	2,370	3,85,025	1,55,857	2,29,168	U	
15	परभणी	**	**	ए	92,117	11,643	80,474	9,26,431	3,85,782	5,40,649	T	Parbhani
				आ	87,210	10,050	77,160	6,92,188	2,94,895	3,97,293	R	
				ना	4,907	1,593	3,314	2,34,243	90,887	1,43,356	U	
16	बीड	**	**	ए	83,722	10,170	73,552	8,02,544	3,37,253	4,65,291	T	Beed
				आ	81,831	9,558	72,273	6,37,802	2,71,575	3,66,227	R	
				ना	1,891	612	1,279	1,64,742	65,678	99,064	U	
17	नांदेड	**	**	ए	1,53,368	22,142	1,31,226	8,85,792	3,82,436	5,03,356	T	Nanded
				आ	1,48,326	20,740	1,27,586	6,52,592	2,88,186	3,64,406	R	
				ना	5,042	1,402	3,640	2,33,200	94,250	1,38,950	U	
18	उस्मानाबाद	**	**	ए	1,35,047	15,171	1,19,876	12,28,592	5,12,521	7,16,071	T	Osmanabad
				आ	1,30,939	13,801	1,17,138	9,84,124	4,13,870	5,70,254	R	
				ना	4,108	1,370	2,738	2,44,468	98,651	1,45,817	U	
19	बुलढाणा	**	**	ए	54,652	14,678	39,974	7,45,472	3,31,604	4,13,868	T	Buldana
				आ	49,934	12,695	37,239	5,55,986	2,56,724	2,99,262	R	
				ना	4,718	1,983	2,735	1,89,486	74,880	1,14,606	U	
20	अकोला	**	**	ए	40,417	9,583	30,834	10,08,033	4,28,348	5,79,685	T	Akola
				आ	36,808	7,917	28,891	6,84,865	3,02,047	3,82,818	R	
				ना	3,609	1,666	1,943	3,23,168	1,26,301	1,96,867	U	
21	अमरावती	**	**	ए	47,174	14,292	32,882	10,60,955	4,38,543	6,22,412	T	Amravati
				आ	39,738	11,316	28,422	6,80,628	2,89,003	3,91,625	R	
				ना	7,436	2,976	4,460	3,80,327	1,49,540	2,30,787	U	

संख्या क्रमांक/TABLE No. 1.8 (2.1)—contd.

(1)	(2)	(3)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(3)	(2)
22	यवतमाळ	ए	50,220	7,201	43,019	8,87,289	3,92,172	4,95,117	T	Yavatmal
		शा	47,446	6,166	41,280	7,01,014	3,16,887	3,84,127	R	
		ना	2,774	1,035	1,739	1,86,275	75,285	1,10,990	U	
23	वर्धा	ए	21,732	5,494	16,238	5,07,604	2,15,923	2,91,681	T	Wardha
		शा	18,859	4,240	14,619	3,40,863	1,49,383	1,91,480	R	
		ना	2,873	1,254	1,619	1,66,741	66,540	1,00,201	U	
24	नागपूर	ए	66,731	15,459	51,272	16,00,764	6,69,086	9,31,678	T	Nagpur
		शा	49,529	8,423	41,106	5,51,251	2,48,695	3,02,556	R	
		ना	17,202	7,036	10,166	10,49,513	4,20,391	6,29,122	U	
25	भंडारा	ए	88,515	19,457	69,058	9,09,573	4,17,715	4,91,858	T	Bhandara
		शा	84,603	18,116	66,487	7,45,377	3,50,068	3,95,309	R	
		ना	3,912	1,341	2,571	1,64,196	67,647	96,549	U	
26	चंद्रपूर	ए	1,48,672	21,100	1,27,572	10,27,221	4,53,737	5,73,484	T	Chandrapur
		शा	1,45,089	19,501	1,25,588	8,40,080	3,80,235	4,59,845	R	
		ना	3,583	1,599	1,984	1,87,141	73,502	1,13,639	U	
महाराष्ट्र राज्य		ए	24,16,437	3,95,747	20,20,690	3,60,65,941	1,49,99,781	2,10,66,160	T	Maharashtra State
		शा	22,30,000	3,13,433	19,16,567	2,11,44,040	91,58,913	1,19,85,127	R	
		ना	1,86,437	82,314	1,04,123	1,49,21,901	58,40,868	90,81,033	U	

टीप : ए = एकूण
शा = ग्रामीण
ना = नगरी

Note : T—Total
R—Rural.
U—Urban

आधार.—भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र, भाग दोन ब.
Source.—Census of India 1981, Series 12, Maharashtra, Part II-B.

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.9 (2-2)

शहरशेती, शेती व्यवसायातील कामगारांचे मुख्य व्यवसायगटानुसार वर्गीकरण

Occupational classification of persons at work other than cultivation into main divisions

(जनगणना/Population Census 1971)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	ग्रामीण नागरी एकूण	धंदेवादीक तंत्र विशारद आणि तत्सम लोक	प्रशासकीय, कार्यकारी आणि व्यवस्थापकीय काम करणारे	कारकून व तत्सम काम करणारे	विक्रेते Sales workers	सेवा क्षेत्रातील Service workers	शेतकरी, मत्स्य- व्यवसाय करणारे, फासे पारधी, लाकडतोडे आणि तत्सम काम करणारे	उत्पादन व तत्सम क्षेत्रा- तील परिवहन सामुग्री चालक आणि मजूर	अवर्गीकृत Workers not classified by occupations	एकूण Total	Rural Urban Total	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	ग्रा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	R	Greater Bombay
		ना	1,46,597	80,630	3,22,575	2,99,684	2,59,691	23,769	10,14,405	45,117	21,92,468	U	
		ए	1,46,597	80,630	3,22,575	2,99,684	2,59,691	23,769	10,14,405	45,117	21,92,468	T	
2	ठाणे	ग्रा	9,104	1,903	12,098	12,162	9,900	15,399	73,796	1,270	1,35,632	R	Thane
		ना	19,259	6,219	41,456	30,740	20,860	7,793	1,28,845	4,100	2,59,272	U	
		ए	28,363	8,122	53,554	42,902	30,760	23,192	2,02,641	5,370	3,94,904	T	
3	रायगड	ग्रा	7,809	1,808	5,807	6,919	5,723	15,272	27,117	740	71,195	R	Raigad
		ना	3,842	627	6,141	6,704	5,186	2,989	15,111	360	40,960	U	
		ए	11,651	2,435	11,948	13,623	10,909	18,261	42,228	1,100	1,12,155	T	
4	रत्नागिरी	ग्रा	12,312	6,366	9,257	8,828	7,797	17,821	36,664	..	99,045	R	Ratnagiri
		ना	4,157	680	6,293	5,374	4,436	4,153	11,922	155	37,170	U	
		ए	16,469	7,046	15,550	14,202	12,233	21,974	48,586	155	1,36,215	T	
5	नाशिक	ग्रा	10,632	5,646	9,407	7,789	6,291	6,648	40,496	381	87,290	R	Nashik
		ना	12,539	7,188	18,098	22,158	14,861	2,148	85,253	1,830	1,64,075	U	
		ए	23,171	12,834	27,505	29,947	21,152	8,796	1,25,749	2,211	2,51,365	T	
6	धुळे	ग्रा	7,982	605	5,749	8,103	5,446	4,027	21,655	212	53,779	R	Dhule
		ना	5,291	675	7,596	12,106	7,396	760	27,020	575	61,419	U	
		ए	13,273	1,280	13,345	20,209	12,842	4,787	48,675	787	1,15,198	T	

सप्तम क्रमांक/TABLE No. 1.9 (2.2)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)	
7	जळगाव	.. ..	भा	11,717	1,078	10,623	10,030	7,169	5,285	29,781	619	76,302	R	Jalgaon
			ना	8,772	1,410	13,495	17,432	11,058	1,256	41,786	1,560	96,769	U	
			ए	20,489	2,488	24,118	27,462	18,227	6,541	71,567	2,179	1,73,071	T	
8	अहमदनगर	.. ..	भा	17,379	2,600	11,667	12,075	11,951	8,522	53,899	..	1,18,093	R	Ahmadnagar
			ना	5,663	8,062	7,733	11,056	6,915	646	26,342	1,200	67,617	U	
			ए	23,042	10,662	19,400	23,131	18,866	9,168	80,241	1,200	1,85,710	T	
9	पुणे	.. ..	भा	11,504	4,913	10,082	10,927	9,328	10,989	59,165	2,330	1,19,238	R	Pune
			ना	35,027	29,284	51,996	42,492	43,204	6,375	1,61,408	5,900	3,75,686	U	
			ए	46,531	34,197	62,078	53,419	52,532	17,364	2,20,573	8,230	4,94,924	T	
10	सातारा	.. ..	भा	9,954	7,509	8,576	8,329	6,116	6,973	40,966	40	88,463	R	Satara
			ना	6,196	1,030	7,768	6,697	7,138	1,065	19,503	340	49,737	U	
			ए	16,150	8,539	16,344	15,026	13,254	8,038	60,469	380	1,38,200	T	
11	सांगली	.. ..	भा	9,154	4,935	6,275	6,186	5,444	7,454	31,744	..	71,192	R	Sangli
			ना	6,300	1,401	7,695	9,927	6,721	408	26,127	345	58,924	U	
			ए	15,454	6,336	13,970	16,113	12,165	7,862	57,871	345	1,30,116	T	
12	सोलापूर	.. ..	भा	9,452	2,127	6,726	9,532	7,394	13,187	36,444	490	85,352	R	Solapur
			ना	10,947	2,260	15,434	23,988	13,995	1,770	85,385	1,035	1,54,814	U	
			ए	20,399	4,387	22,160	33,520	21,389	14,957	1,21,829	1,525	2,40,166	T	
13	कोल्हापूर	.. ..	भा	9,487	3,820	9,274	6,961	6,668	5,627	44,438	90	86,365	R	Kolhapur
			ना	9,108	3,775	13,338	15,263	9,889	1,011	51,891	950	1,05,225	U	
			ए	18,595	7,595	22,612	22,224	16,557	6,638	96,329	1,040	1,91,590	T	
14	औरंगाबाद	.. ..	भा	9,305	1,112	5,834	9,485	6,048	4,220	35,956	2,426	74,386	R	Aurangabad
			ना	8,075	3,620	11,086	11,794	9,560	1,577	29,300	1,660	76,672	U	
			ए	17,380	4,732	16,920	21,279	15,608	5,797	65,256	4,086	1,51,058	T	
15	परभणी	.. ..	भा	5,681	656	4,111	6,633	3,925	7,132	22,032	..	50,170	R	Parbhani
			ना	4,755	565	6,055	9,776	5,205	1,225	19,033	947	47,561	U	
			ए	10,436	1,221	10,166	16,409	9,130	8,357	41,065	947	97,731	T	
16	बीड	.. ..	भा	6,753	453	4,243	4,658	4,346	5,917	18,274	129	44,173	R	Beed
			ना	3,480	530	3,986	4,950	3,365	567	10,148	1,010	28,036	U	
			ए	10,233	983	8,229	9,608	7,711	5,884	28,422	1,139	72,209	T	
17	नांदेड	.. ..	भा	5,982	552	5,010	6,393	5,724	5,646	23,458	380	53,145	R	Nanded
			ना	4,819	810	6,640	8,848	5,198	1,177	19,868	930	48,290	U	
			ए	10,801	1,362	11,650	15,241	10,922	6,823	43,326	1,310	1,01,435	T	

18	उस्मानाबाद ..	..	ग्रा	9,354	1,400	5,750	8,557	4,791	7,780	26,282	1,637	65,551	R	Osmanabad
			ना	5,434	745	6,248	8,289	4,420	843	14,973	1,490	42,442	U	
			ए	14,788	2,145	11,998	61,864	9,211	8,623	41,255	3,127	1,07,993	T	
19	बुलढाणा ..	..	ग्रा	6,811	1,269	3,932	4,517	3,983	2,903	16,776	..	40,191	R	Buldana
			ना	4,759	645	5,814	8,060	5,195	763	12,121	300	37,657	U	
			ए	11,570	1,914	9,746	12,577	9,178	3,666	28,897	300	77,848	T	
20	अकोला ..	..	ग्रा	8,060	949	4,074	5,281	4,468	1,869	18,310	..	43,011	R	Akola
			ना	7,159	1,035	9,419	14,070	8,259	1,259	25,648	630	67,479	U	
			ए	15,219	1,984	13,493	19,351	12,727	3,128	43,958	630	1,10,490	T	
21	भमरावती ...	..	ग्रा	8,708	919	5,045	5,357	4,629	4,572	16,087	..	45,317	R	Amravati
			ना	8,179	1,250	10,150	16,314	10,095	2,467	32,551	580	81,586	U	
			ए	16,887	2,169	15,195	21,671	14,724	7,039	48,638	580	1,26,903	T	
22	यवतमाळ ..	..	ग्रा	8,056	469	4,926	6,928	4,791	5,667	19,952	422	51,211	R	Yavatmal
			ना	4,120	665	6,115	8,567	5,340	1,038	14,665	345	40,855	U	
			ए	12,176	1,134	11,041	15,495	10,131	6,705	34,617	767	92,066	T	
23	वर्धा ..	..	ग्रा	4,739	599	3,160	2,849	2,019	3,647	13,528	811	31,352	R	Wardha
			ना	4,100	1,704	5,220	6,237	4,365	734	17,456	530	40,346	U	
			ए	8,839	2,303	8,380	9,086	6,384	4,381	30,984	1,341	71,698	T	
24	नागपूर ..	..	ग्रा	7,312	1,204	5,386	3,913	6,057	7,881	41,280	..	73,033	R	Nagpur
			ना	24,309	8,041	38,211	36,906	27,067	4,671	1,29,228	2,490	2,70,923	U	
			ए	31,621	9,245	43,597	40,819	33,124	12,552	1,70,508	2,490	3,43,956	T	
25	भंडारा ..	..	ग्रा	12,003	650	7,569	6,657	6,823	10,982	1,23,589	71	1,68,344	R	Bhandara
			ना	4,135	665	5,409	7,663	4,779	982	26,341	250	50,224	U	
			ए	16,138	1,315	12,978	14,320	11,602	11,964	1,49,930	321	2,18,568	T	
26	चंद्रपूर ..	..	ग्रा	9,585	437	7,765	6,395	8,318	13,895	38,145	4,428	88,968	R	Chandrapur
			ना	3,595	2,161	5,470	5,251	3,785	1,255	20,729	515	42,761	U	
			ए	13,180	2,598	13,235	11,646	12,103	1,51,500	58,874	4,943	1,31,729	T	
महाराष्ट्र राज्य ..	..	..	ग्रा	2,28,835	53,979	1,72,346	1,85,464	1,55,149	1,98,715	9,09,834	16,476	19,20,798	R	Maharashtra State
			ना	3,60,617	1,65,677	6,39,441	6,50,346	5,07,883	72,701	20,67,059	75,144	45,38,968	U	
			ए	5,89,452	2,19,656	8,11,787	8,35,810	6,63,132	2,71,416	29,76,893	91,620	64,59,766	T	

माध्यम : भारतीय जनगणना, १९७१, मालिका ११, भाग बी-ब (बी).

Source : Census of India 1971, Series 11, Part-II-B (II).

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तफता क्रमांक/TABLE No. 1.10 (2,3)

राज्यातील विंगरशेती व्यवसायातील कामगारांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण (विभाग, गट वगैरे प्रमाणे)
Occupational classification of persons at work other than cultivation in the State (according to divisions, groups etc.)
जनगणना/Population Census 1971

विभाग, गट, (राष्ट्रीय उद्योग वर्गीकरण)	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	Division, group, (National Classification of Occupation)
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
D-0-1-व्यावसायिक तांत्रिक व संबंधी कामगार	5,89,452	2,28,835	3,60,617	Professional, technical and related workers
00-भौतिक शास्त्रज्ञ	7,542	280	7,262	Physical Scientists
01-भौतिक शास्त्र तंत्रज्ञ	1,631	210	1,421	Physical Science technicians
02-वास्तु शास्त्रज्ञ, अभियंता, तंत्रशास्त्रज्ञ व सर्वेक्षक	23,173	3,440	19,733	Architects, engineers, technologists and surveyors.
03-तंत्रियंत्रिकी तंत्रज्ञ	38,965	2,959	36,006	Engineering technicians
04-विमान व जहाजावरील अधिकारी	2,075	130	1,945	Air crafts and ships officers
05-जीव शास्त्रज्ञ	2,956	1,911	1,045	Life scientists
06-जीवशास्त्र तंत्रज्ञ	9,186	5,350	3,836	Life science technicians
07-घिषक व शल्य चिकित्सक (दंत वैद्यकीय व पशुवैद्यकीय शल्य चिकित्सकसह)	35,225	13,452	21,763	Physicians and surgeons (including dental and veterinary surgeons).
08-शुश्रूषा व इतर वैद्यकीय तंत्रज्ञ	56,813	13,666	43,147	Nursing and other medical health technicians.
09-शास्त्रीय, वैद्यकीय व तांत्रिक व्यक्ती	1,393	652	741	Scientific, medical and technical persons.
10-गणितज्ञ, आकडे शास्त्रज्ञ व संबंधी कामगार	1,455	110	1,345	Mathematicians, statisticians and related workers.
11-अर्थशास्त्रज्ञ व संबंधी कामगार	250	30	220	Economists and related workers.
12-लेखापाल, लेखापरिक्षक व संबंधी कामगार	22,161	1,138	21,023	Accountants, auditors and related workers.
13-समाज शास्त्रज्ञ व संबंधी कामगार	11,010	3,804	7,206	Social scientists and related workers
14-कायदा शास्त्रज्ञ	15,282	700	14,582	Jurists
15-शिक्षक	3,05,896	1,65,999	1,38,897	Teachers
16-कवि, लेखक, पत्रकार व संबंधी कामगार	3,560	110	3,450	Poets, authors, journalists and related workers.
17-शिल्पकार, रंगारी, छायाचित्रकार व संबंधी निर्मिती कलाकार.	9,041	529	8,512	Sculptors, painters, photographers and related creative artists.
18-स्वरशिल्पी व प्रयोग करणारे कलावंत	15,425	4,422	11,003	Composers and performing artists
19-अवर्गीकृत व्यावसायिक कामगार	26,423	8,943	17,480	Professional workers n. e. c.
D-2-प्रशासकीय, कार्यकारी व व्यवस्थापकीय कामगार	2,19,656	53,979	1,65,677	Administrative, executive and managerial workers.
20-निवडून आलेले व विधिमंडळीय पदाधिकारी	810	390	420	Elected and legislative officials
21-भासकीय व स्थानिक संस्थांचे प्रशासनिक व कार्यकारी पदाधिकारी.	1,07,273	44,441	62,832	Administrative and executive officials Government and local bodies.
22-संचालक, व व्यवस्थापक, घाऊक व किरकोळ व्यापार	9,535	925	8,610	Working proprietors, directors and managers, wholesale and retail trade,
23-संचालक व व्यवस्थापक, आर्थिक संस्था	7,228	3,063	4,165	Directors and managers, financial institutions.
24-मालक, संचालक, व व्यवस्थापक, खाणकाम, बांधकाम वस्तुनिर्माण व तत्सम उद्योग.	70,559	2,730	67,829	Working proprietors, directors and managers mining, construction, manufacturing and related concerns.
25-मालक, संचालक, व्यवस्थापक व संबंधित कार्यकारी अधिकारी, परिवहन, साठवण व दळणवळण	6,740	340	6,400	Working proprietors, directors, managers and related executives, transport, storage and communications.
26-मालक, संचालक व व्यवस्थापक-इतर सेवा	15,804	1,969	13,835	Working proprietors, directors and managers, other services.
29-इतर न उल्लेखिलेले प्रशासकीय कार्यकारी व इतर व्यवस्थापकीय कामगार.	1,707	121	1,586	Administrative, executive and managerial workers n. e. c.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
D-3—लिपिक व संबंधी कामगार	8,11,787	1,72,346	6,39,441	Clerical and related workers.
30—लिपिक व इतर पर्यवेक्षक	78,880	3,710	75,170	Clerical and other supervisors
31—ग्राम अधिकारी	57,326	54,901	2,425	Village officials
32—लघुलेखक, टंकक, छिद्रांक टंकक	42,027	1,409	40,618	Stenographers, typists and card and type punching operators.
33—लेखाकार, रोखपाल व संबंधी कामगार	97,447	8,144	89,303	Book keepers, cashiers and related workers
34—गणक यंत्र चालक	1,230	200	1,030	Computing machine operators
35—लिपिक व संबंधी कामगार	4,62,479	84,428	3,78,051	Clerical and related workers
36—परिवहन व दळणवळण पर्यवेक्षक	17,216	3,636	13,580	Transport and communication supervisors
37—परिवहन वाहक व रक्षक	22,897	6,685	16,212	Transport, conductors and guards
38—डाक वितरक व संबंधी कामगार	19,501	8,146	11,355	Mail distributors and related workers
39—दूरध्वनी व तार चालक	12,784	1,087	11,697	Telephone and telegraph operators
D-4—विक्रेते	8,35,810	1,85,464	6,50,346	Sales workers
40—घाऊक व किरकोळ व्यापारी व दूकानदार	4,91,628	1,12,722	3,78,906	Merchants and shopkeepers, wholesale and retail trade.
41—वस्तुनिर्माण प्रतिनिधी	12,075	1,350	10,725	Manufacture agents
42—तांत्रिक विक्रेते व वाणिज्यिक प्रवासी	3,775	280	3,495	Technical salesmen and commercial travellers.
43—विक्रेते, मदतनीस व संबंधी कामगार	2,86,278	65,273	2,21,005	Salesmen, shop assistants and related workers.
44—विमा, स्थावर मालमत्ता, ठेकी व व्यवसाय सेवा-विक्रेते व लिलावदार.	34,679	3,199	31,480	Insurance, real estate, securities and business service salesmen and auctioneers.
45—सावकार व तारण व्यवसायी	5,049	709	4,340	Money lenders and pawn brokers
49—इतर अवर्गीकृत विक्री कामगार	2,326	1,931	395	Sales workers n. e. c.
D-5—सेवा कामगार	6,63,132	1,55,149	5,07,983	Service workers
50—उपहार गृह व खानावळ चालक	54,341	21,045	33,336	Hotel and restaurant keepers
51—गृहचालक, अधीक्षिका व उपस्थापक (घरगुती व संस्थांचे).	1,540	300	1,240	House keepers, matrons and stewards (Domestic and institutional).
52—स्वयंपाकी, वाढपी, कलाल व इतर तत्संबंधी कामगार (घरगुती व संस्थांचे).	1,30,382	17,444	1,12,938	Cooks, waiters, bartenders and related workers (domestic and institutional).
53—इतर न उल्लेखिलेले, घरकाम करणारे व घर व्यवस्था पहाणारे.	1,01,967	11,772	90,195	Maids and other house keeping service workers n. e. c.
54—इमारत राखणदार, सफाईगीर, स्वच्छक आणि तत्सम कामगार.	83,436	12,847	70,589	Building care takers, sweepers, cleaners and related workers
55—धुलाई कामगार व इस्त्री करणारे	46,375	12,824	33,551	Launders, dry cleaners, and pressers
56—केशप्रसाधनकार, न्हावी, प्रसाधनकार व इतर	74,990	45,263	29,727	Hair dressers, barbers, beauticians and related workers.
57—रक्षा सेवा कामगार	1,53,210	29,582	1,23,628	Protective service workers
59—इतर अवर्गीकृत सेवा कामगार	16,891	4,112	12,779	Service workers n. e. c.
D-6—शेतकरी, मच्छिमार, फासेपारधी, लाकूडतोडे आणि तत्सम कामगार.	2,71,416	1,98,715	72,701	Farmers, fishermen, hunters, loggers and related workers.
60—शेतमळे, दुग्धव्यवसाय व इतर व्यवस्थापक आणि पर्यवेक्षक.	3,951	2,486	1,465	Farm plantation, dairy and other managers and supervisors.
61—शेतकरी	94,029	78,672	15,357	Cultivators
62—शेतकऱ्यांव्यतिरिक्त इतर शेती कामगार	4,244	3,726	518	Farmers, other than cultivators
63—शेतमजूर	75,243	47,567	27,676	Agricultural labourers
64—मळे मजूर आणि तत्सम कामगार	24,073	18,897	5,176	Plantation labourers and related workers
65—इतर शेती कामगार	1,628	1,553	75	Other farm workers
66—जंगल कामगार	68,248	45,814	22,434	Forestry workers
67—शिकारी आणि तत्सम कामगार	3,951	2,486	1,465	Hunters and related workers
68—मच्छिमार आणि तत्सम कामगार	94,029	78,672	15,357	Fishermen and related workers
D-7-8-9—उत्पादन व तत्सम क्षेत्रातील आणि परिवहन सामग्री चालक आणि मजूर.	29,76,893	9,09,834	20,67,059	Production and related workers, transport equipment operators and labourers
71—खाण कामगार, दगड खाण कामगार, विहिरी खोदणारे आणि तत्सम कामगार.	32,875	19,140	13,735	Miners, quarrymen, well drillers and related workers.
72—धातुवर प्रक्रिया करणारे	29,580	6,230	23,350	Metal processors
73—लाकूडकाम करणारे	11,439	1,383	10,056	Wood preparation workers
74—रासायनिक प्रक्रिया करणारे व इतर	50,418	8,692	41,726	Chemical processors and related workers

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
75-कतईकार, विणकर, रंगारी आणि तत्सम कामगार	4,70,134	4,28,217	41,917	Spinners, weavers, knitters, dyers and related workers.
76-कातडी कामगारे, डोंगर खरेदी करणारे, केसाळ कातडी कामगारे.	3,799	689	3,110	Tanners, fellmongers and pelt dressers
77-अन्न व पेये करणारे कामगार	1,07,929	50,301	57,628	Food and beverage processors
78-तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थ करणारे	1,47,274	96,626	50,648	Tobacco preparers and tobacco product makers.
79-शिंपी, पोशाख शिवणारे शिलाई कामगार व सज्जक	1,89,484	78,515	1,10,969	Tailors, dress makers, sewers, upholsterers
80-पादत्राण कारागिर आणि चामड्याच्या वस्तू बनविणारे	66,389	37,607	28,782	Shoemakers and leather goods makers
81-सुमार, लाकडाची कपाटे व लाकडाचे तत्सम काम करणारे	1,57,380	76,609	80,771	Carpenters, cabinet and related wood workers.
82-दगडफोडे व कारागिर	19,712	14,057	5,655	Stone cutters and carvers
83-लोहार, अवजारे बनविणारे व यांत्रिक अवजारे चालक	1,30,925	38,282	92,643	Blacksmiths, tool makers and machine tool operators.
84-ग्रंथ जोडारी, ग्रंथ उभारणारे आणि अचूक अवजारे तयार करणारे.	2,23,273	24,255	1,99,018	Machinery fitters, machine assemblers and precision instrument makers (except electrical).
85-बीज जोडारी व संबंधीत बीज व इलेक्ट्रॉनी कामगार	1,10,050	18,173	91,877	Electrical fitters and related electrical and electronic workers.
86-प्रक्षेपण केंद्र व ध्वनी उपकरणे चालक आणि चलचित्र प्रक्षेपक.	2,838	631	2,207	Broadcasting station and sound equipment operators and cinema projectionists.
87-नळ कारागिर, संघाता, धातुचे पत्रे व बांधकामासाठी पत्रे तयार करणारे व उभारणारे.	52,412	5,950	46,462	Plumbers, welders, sheet metal and structural metal prepares and erectors.
88-जवाहीर व मौल्यवान धातुचे काम करणारे धातु कोरक (छपाई व्यतिरिक्त).	34,329	15,046	19,283	Jewellery and precious metal workers and metal engravers (except printing).
89-कांच कारागिर, कुंभार व तत्सम कामगार	70,875	40,755	30,120	Glass formers, potters and related workers
90-रबर, प्लॅस्टिकच्या वस्तू करणारे	29,116	2,331	26,785	Rubber and plastic product makers
91-कागद व पुरुषाच्या वस्तू बनविणारे	5,243	978	4,265	Paper and paper board product makers.
92-मुद्रण व तत्सम व्यवसायातील कामगार	44,316	2,515	41,801	Printing and related workers
93-रंगारी	27,443	3,640	23,803	Painters
94-उत्पादन उद्योगातील तत्सम इतर न उल्लेखिलेले कामगार	1,20,990	70,379	50,611	Production and related workers n. e. c.
95-बिटा रचणारे व इतर बांधकाम कामगार	1,65,147	65,382	99,765	Brick layers and other construction workers
96-स्थिर इंजिने व तत्सम उपकरणे चालक व वगणकार	31,302	7,339	23,963	Stationary engines and related equipment operators, oilers and greasers.
97-अवजारे सामान हाताळणारे व तत्सम यंत्रांचे चालक, माल चढविणारे व उतरविणारे.	1,26,489	22,877	1,03,612	Material handling and related equipment operator loaders and unloaders.
98-परिवहन उपकरणे चालक	2,15,699	34,507	1,81,192	Transport equipment operators
99-इतर अवर्गीकृत कामगार	3,00,033	1,08,728	1,91,305	Labourers n. e. c.
D-X-व्यावसायिक वर्गीकरण न केलेले कामगार	91,620	16,476	75,144	Workers not classified by occupations
X-0-काम शोधणारे नवीन कामगार	..	..	..	New workers seeking employment
XI-बर्गवारी करता न येण्यासारखे किंवा अपुऱ्या वर्णनाचे व्यवसाय सांगणारे.	53,695	5,893	47,802	Workers reporting occupations unidentifiable or inadequately described.
X9-कोणताही अधिसूचित व्यवसाय न करणारे कामगार	37,925	10,583	27,342	Workers not reporting any occupations.

साधन : भारतीय जनगणना, १९७१, मासिका ११, भाग दोन-ब (दोन).
Source.—Census of India 1971, Series 11, Part-II B(ii).

तपसा कर्म/TABLE No. 1.11

---

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/

तक्ता क्रमांक/

काम करणाऱ्यांचे औद्योगिक गटानुसार

Industrial classification of persons at work other than cultivation

जनगणना/

शेती, शिकार, जंगलउद्योग आणि मत्स्यव्यवसाय/
Agriculture, hunting, forestry and fishing

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	कृषी उत्पादन Agricultural production	मळे Plantations	पशुधन उत्पादन Live-stock production	कृषी सेवा Agricultural services	शिकार, सांपळ्यात पकडणे, सेळांचा प्रसार Hunting, trapping and game propagation	जंगल संवर्धन आणि लाकडतोड Forestry and logging	मत्स्यव्यवसाय Fishing	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	बृहन्मुंबई	286	55	10,607	905	5	105	8,125	20,088
2	ठाणे	991	2,071	2,704	795	25	3,073	13,613	23,272
3	रायगड	200	806	2,551	770	..	2,994	11,545	18,866
4	रत्नागिरी	410	1,489	2,344	1,090	80	3,813	12,823	22,049
5	नाशिक	45	75	6,448	1,651	..	1,105	276	9,600
6	पुणे	41	25	3,597	874	10	1,148	343	6,038
7	जळगाव	5	451	4,156	1,129	15	680	1,070	7,506
8	अहमदनगर	50	896	7,212	1,945	40	330	415	10,888
9	पुणे	827	50	10,511	3,614	30	1,156	1,441	17,629
10	सातारा	120	30	4,973	3,079	20	385	683	9,290
11	सांगली	39	44	7,272	954	19	83	141	8,552
12	सोलापूर	85	5	13,163	2,467	10	250	429	16,409
13	कोल्हापूर	50	30	4,815	1,796	35	530	400	7,656
14	औरंगाबाद	100	175	5,153	1,862	40	490	445	8,265
15	परभणी	20	245	6,914	1,332	80	260	677	9,528
16	बीड	80	70	4,925	1,155	50	105	426	6,811
17	नांदेड	60	135	5,155	1,564	20	262	589	7,785
18	उस्मानाबाद	40	125	7,766	1,787	30	150	90	9,988
19	मुलठाणा	59	74	2,271	987	108	490	276	4,265
20	अकोला	40	429	1,682	1,018	70	550	356	4,145
21	अमरावती	140	418	3,888	1,527	120	1,504	658	8,255
22	यवतमाळ	45	10	3,067	1,501	450	1,189	1,548	7,819
23	वर्धा	20	105	2,800	820	199	375	847	5,165
24	नागपूर	15	55	7,330	2,383	156	1,276	3,237	14,452
25	मंडार	15	103	5,603	1,285	20	1,401	4,534	12,961
26	चंद्रपूर	130	25	7,245	2,384	60	5,064	3,594	18,502
महाराष्ट्र राज्य		3,913	7,995	1,44,152	40,674	1,692	28,768	68,581	2,9,7765

AREA AND POPULATION

TABLE No. 1.11 (2.4)

(शेतीव्यतिरिक्त) वर्गीकरण
by divisions and major groups

Population Census 1971

खानकाम व दगडकाम/ Mining and quarrying				वस्तुनिर्माण आणि दुरुस्ती/ Manufacturing and repairs			District
कोळसा खान Coal mining	कृड पेट्रोलियम आणि नैसर्गिक गॅस Crude petroleum and natural gas	कच्चा धातु खानकाम Metal ore mining	इतर खानकाम Other mining	एकूण Total	अन्न पदार्थांचे उत्पादन Manufacture of food products	पेये, तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थ यांचे उत्पादन Manufacture of beverages, tobacco and tobacco products	
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
..	10	30	1,904	1,944	33,810	10,219	Greater Bombay
5	..	5	2,238	2,248	7,343	1,190	Thane
10	..	..	724	734	3,370	664	Raigad
10	..	1,044	1,384	2,438	3,490	2,155	Ratnagiri
..	..	..	947	947	8,135	8,477	Nashik
..	..	..	139	139	4,296	765	Dhule
..	..	..	702	702	4,556	640	Jalgaon
..	..	..	1,020	1,020	14,064	10,962	Ahmednagar
..	..	5	2,106	2,111	10,881	3,968	Pune
..	..	..	2,129	2,129	5,772	190	Satara
..	..	..	631	631	5,308	1,352	Sangli
..	..	..	669	669	7,724	9,574	Solapur
..	..	30	2,099	2,129	9,837	689	Kolhapur
..	..	..	591	591	5,384	1,547	Aurangabad
..	..	..	269	269	3,665	50	Parbhani
..	..	..	320	320	1,539	245	Beed
10	10	..	424	444	2,580	305	Nanded
..	..	..	1,023	1,023	3,184	216	Osmanabad
..	..	..	173	173	2,472	205	Buldana
10	..	..	869	879	3,410	164	Akola
5	..	..	261	266	3,139	310	Amravati
57	..	..	605	662	1,873	451	Yavatmal
21	..	..	453	474	1,361	168	Wardha
3,134	..	2,787	5,497	11,418	5,006	7,514	Nagpur
..	..	3,706	210	3,916	4,239	97,368	Bhandara
6,059	..	..	873	6,932	1,806	740	Chandrapur
9,321	20	7,607	28,260	45,208	1,53,244	1,60,128	Maharashtra State

वस्तुनिर्माण आणि दुरुस्ती/
Manufacturing and repairs

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	सुती कापडाचे उत्पादन Manufacture of cotton textiles	दोकर, रेकीम व कृत्रिम तंतूच्या कापडाचे उत्पादन Manufacture of wool, silk and synthetic fibre textiles	कापडाच्या, तागाच्या व अंबाडीच्या वस्तूचे उत्पादन Manufacture of jute, hemp and waste textiles	कापडाच्या वस्तूचे उत्पादन (पादत्राणे सोडून सर्व बाप- रावयाच्या वस्तू) Manufacture of textile products (including wearing apparel other than footwear)	लाकूड आणि लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर वगैरे यांचे उत्पादन Manufacture of wood and wood products, furniture and fixture	कागद, कागदाच्या वस्तू, मुद्रण, प्रका- शन आणि तत्सम उद्योग Manufacture of paper and paper products and printing, publishing and allied industries	कातडी, कातडीच्या आणि केसाळ कातडीच्या वस्तूचे उत्पादन (दुरुस्ती सोडून) Manufacture of leather and fur products (except repairs)	रबर, प्लॅस्टिक, पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांच्या पदार्थांचे उत्पादन Manufacture of rubber, plastic, petroleum and coal products
(1)	(2)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)
1	बृहन्मवई	2,57,043	19,765	685	55,685	33,894	41,645	13,937	42,377
2	ठाणे	39,568	17,599	120	9,699	6,950	3,370	1,145	4,540
3	रायगड	625	200	..	2,523	3,233	1,584	326	250
4	रत्नागिरी	2,292	100	10	3,033	7,755	800	1,069	200
5	नाशिक	32,431	1,037	145	8,879	6,467	9,278	1,974	150
6	धुळे	7,338	171	50	5,751	5,416	360	650	65
7	जळगाव	7,643	353	20	7,821	8,033	600	1,550	119
8	अहमदनगर	6,281	389	15	7,764	6,240	775	2,345	60
9	पुणे	5,069	1,010	70	15,386	11,175	7,200	2,225	4,325
10	सातारा	2,462	636	5	8,227	5,000	595	1,613	85
11	सांगली	7,887	280	30	7,329	5,182	635	2,276	60
12	सोलापूर	39,747	622	10	15,369	6,469	840	1,739	65
13	कोल्हापूर	24,449	361	40	7,455	9,073	1,405	2,900	95
14	औरंगाबाद	985	590	9	5,898	6,157	650	2,923	70
15	परभणी	983	390	..	3,932	5,049	90	1,586	10
16	बीर	440	295	..	3,357	4,578	105	2,338	..
17	नांदेड	5,737	125	15	4,206	5,088	215	1,222	10
18	उस्मानाबाद	907	160	15	4,820	6,376	170	2,787	30
19	मुलढाणा	1,136	129	20	4,226	4,002	325	1,350	15
20	अकोला	4,273	29	15	4,833	3,739	466	919	40
21	अमरावती	5,304	30	85	6,152	5,302	481	986	80
22	यवतमाळ	2,022	40	..	4,786	5,105	145	1,142	..
23	वर्धा	7,418	18	15	3,163	3,299	232	513	..
24	नाशपूर	49,763	241	65	8,687	12,765	4,486	1,579	306
25	महारा	6,060	115	10	4,286	8,379	680	1,285	20
26	चंद्रपूर	1,781	471	61	5,412	8,067	5,053	2,704	44
महाराष्ट्र राज्य		5,19,644	45,156	1,510	2,18,679	1,92,793	82,185	55,083	53,016

TABLE No. 1.11 (2.4)—contd.

वस्तुनिर्माण आणि दुरुस्ती/ Manufacturing and repairs							
रसायने, रासायनिक पदार्थांचे उत्पादन (पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांचे पदार्थ सोडून)	अधातू खनिज पदार्थांचे उत्पादन	मूलभूत धातू व मिश्रण यांचे उत्पादन	धातूंच्या वस्तु व भाग यांचे उत्पादन (यंत्रे व परिवहन सामुग्री सोडून)	यंत्रसामुग्री, यांत्रिक हत्यारे आणि भाग यांचे उत्पादन (विद्युत यंत्र सामुग्री सोडून)	विद्युत यंत्र, सामुग्री साधने, उपकरणे व पुरवठा व सुटे भाग	परिवहन सामुग्री व सुटे भाग यांचे उत्पादन	District
Manufacture of chemicals and chemical products (except products of petroleum and coal)	Manufacture of non-metallic mineral products	Basic metal and alloys industries	Manufacture of metal products and parts (except machinery and transport equipments)	Manufacture of machinery, machine tools and parts (except electrical machinery)	Manufacture of electrical machinery, apparatus, appliances and supplies and parts	Manufacture of transport equipments and parts	
(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(2)
69,944	24,577	23,445	59,260	63,164	58,528	42,846	Greater Bombay
23,070	8,318	5,310	6,165	10,905	9,379	8,965	Thane
2,922	2,529	1,793	1,427	655	190	395	Raigad
440	1,248	486	1,085	435	185	125	Ratnagiri
550	3,150	155	3,002	700	140	7,023	Nashik
105	2,409	35	1,781	281	35	180	Dhule
4,273	3,118	135	3,001	304	25	2,550	Jaigaon
632	5,211	746	2,984	480	25	30	Ahmednagar
27,150	8,753	2,090	7,870	19,585	7,566	6,735	Pune
170	4,622	909	1,792	3,041	195	75	Satara
305	2,345	862	2,065	4,562	106	175	Sangli
285	2,660	1,100	3,248	420	25	670	Solapur
475	5,408	1,360	2,703	4,716	145	330	Kolhapur
115	3,273	90	2,578	330	35	125	Aurangabad
20	1,929	15	1,642	45	..	987	Parbhani
80	2,195	20	1,306	110	5	105	Beed
105	4,143	100	1,298	277	110	45	Nanded
75	2,369	25	2,060	90	5	35	Osmanabad
95	2,106	110	1,126	105	35	20	Buldana
225	1,994	35	1,478	195	40	210	Akola
260	2,270	5	1,728	615	50	405	Amravati
30	3,682	92	1,801	171	15	10	Yavatmal
65	1,304	25	885	24	14	89	Wardha
1,691	6,228	1,010	3,910	977	155	1,340	Nagpur
3,330	2,814	295	3,341	65	..	130	Bhandara
461	4,577	64	3,009	484	5	10	Chandrapur
1,36,873	1,13,232	40,312	1,22,545	1,12,739	77,013	73,610	Maharashtra State

वस्तु निर्माण आणि दुरुस्ती/ Manufacturing and repairs					वीज, गॅस आणि पाणी/ Electricity, gas and water				
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	इतर उत्पादक कारखाने Other manufacturing industries	दुरुस्ती Repairs	एकूण Total	वीज Electricity	गॅस आणि वायु Gas and steam	जल योजना आणि पुरवठा Water works and supply	एकूण Total	बांधकाम Construction
(1)	(2)	(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)
1	बुध्मबई	43,579	35,100	9,29,503	5,665	2,600	2,369	10,634	47,971
2	ठाणे	12,432	6,080	1,82,148	3,900	140	750	4,790	12,590
3	रायगड	2,336	1,639	28,661	2,205	10	255	2,470	7,535
4	रत्नासिरी	1,645	1,373	27,926	1,575	70	135	1,780	6,014
5	नाशिक	1,471	5,556	98,720	2,475	5	350	2,830	9,964
6	धुळे	2,920	2,919	35,527	714	10	171	895	4,845
7	जळगाव	2,418	3,814	50,973	2,186	5	256	2,447	7,015
8	अहमदनगर	1,577	5,237	65,517	1,356	5	325	1,686	8,733
9	पुणे	8,193	18,440	1,67,691	3,850	115	1,555	5,520	23,213
10	सातारा	1,386	2,690	39,465	1,734	115	255	2,104	8,476
11	सांगली	1,718	2,722	45,199	1,272	10	282	1,564	3,729
12	सोलापूर	3,194	5,025	98,786	1,145	25	340	1,510	10,879
13	कोल्हापूर	5,473	4,614	81,528	2,247	45	720	3,012	5,890
14	कीरकोबाद	1,530	3,324	35,613	975	15	180	1,170	14,001
15	परभणी	1,091	1,565	23,049	745	..	405	1,150	7,436
16	बीड	790	847	18,355	920	..	300	1,220	3,639
17	नांदेड	2,994	1,315	29,890	817	..	160	977	5,876
18	उस्मानाबाद	2,515	1,561	27,400	615	5	115	735	6,604
19	बुलढाणा	1,210	1,720	20,407	5,322	..	161	683	3,359
20	अकोला	1,160	2,583	25,808	1,915	80	125	2,120	5,800
21	अमरावती	1,377	2,566	31,145	1,513	10	205	1,728	4,607
22	यवतमाळ	890	1,357	23,615	965	..	135	1,100	4,612
23	वर्धा	598	982	20,173	535	15	65	615	3,788
24	नागपूर	3,540	7,555	1,16,818	3,933	175	405	4,513	11,448
25	भंडारा	1,750	1,450	1,35,617	829	5	20	85	6,152
26	चंद्रपूर	1,235	1,415	37,399	855	..	160	1,015	6,336
महाराष्ट्र राज्य		1,09,022	1,23,449	23,95,233	45,463	3,460	10,199	59,122	2,40,512

1.11 (2.4)—contd.

बांधकाम/ Construction		घाऊक व किरकोळ व्यापार, खानावळ आणि उपहारगृहे/ Wholesale and retail trade and restaurants and hotels						
बांधकामाशी सलग्न कामे	एकूण Total	अन्न, कापड, पाळीव प्राणी, पेये आणि मादक पेये, यांचा घाऊक व्यापार	इंधन व दिवा- बत्ती, रसायने, अम्ले, चिनी माती व काच घाऊक व्यापार	लाकड, कागद, इतर कापड, कातडी व अस्वाद्य तेलाचा घाऊक व्यापार	सर्व प्रकारची घंते, उपकरणे, दळणवळण व विद्युत उप- करणे यांचा घाऊक व्यापार	अन्न आणि संकीर्ण उत्पादन यांचा घाऊक व्यापार		
		Wholesale trade in food, textiles, live animals, beverages, and intoxicants	Wholesale trade in fuel, lights, chemicals, perfumery, ceramics, glass	Wholesale trade in wood, paper, other fabrics, hide and skin and inedible oils	Wholesale trade in all types of machinery, equipment, including transport and electrical equipments	Wholesale trade in food and miscellaneous manufacturing	District	
(41)	(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	(2)	
19,041	67,012	11,055	6,150	5,780	3,170	15,115	Greater Bombay	
1,385	13,975	865	145	370	135	755	Thane	
262	7,797	443	10	35	5	45	Raigad	
1,379	7,393	410	40	130	20	275	Ratnagiri	
670	10,634	2,185	95	180	115	410	Nashik	
215	5,060	1,346	50	135	30	140	Dhule	
404	7,419	1,580	70	174	40	518	Jalgaon	
421	9,154	1,270	425	110	95	255	Ahmednagar	
2,501	25,714	2,685	295	635	280	1,195	Pune	
1,647	10,123	850	90	125	5	170	Satara	
1,596	5,425	996	55	9	5	184	Sangli	
525	11,404	2,511	140	185	45	660	Solapur	
2,158	8,048	1,825	70	55	70	400	Kolhapur	
320	14,321	1,058	224	115	105	205	Aurangabad	
190	7,626	1,055	260	196	15	85	Parbhani	
65	3,704	485	120	125	40	165	Beed	
284	6,160	940	159	90	50	220	Nanded	
170	6,774	970	10	220	55	295	Osmanabad	
75	3,434	865	105	175	10	255	Buldana	
235	6,035	1,515	141	170	70	415	Akola	
368	4,975	1,301	109	180	80	374	Amravati	
55	4,667	937	15	100	20	210	Yavatmal	
45	3,833	707	20	90	15	140	Wardha	
1,553	13,001	1,879	123	375	145	585	Nagpur	
140	6,292	660	30	70	35	140	Bhandara	
105	6,441	970	60	625	15	185	Chandrapur	
35,909	2,76,421	41,363	9,011	10,539	4,670	23,396	Maharashtra State	

		घाऊक, किरकोळ व्यापार, खानावळ आणि उपहारगृहे Wholesale and retail trade and restaurants, hotels					परिवहन Transport		
अनुक्रममांक जिल्हा Serial No.	अन्न आणि अन्न पदार्थ, पेये, तंबाखू आणि मादक पेये यांचा किरकोळ व्यापार Retail trade in food and food articles, beverages, tobacco and intoxicants	कपड्यांचा किरकोळ व्यापार Retail trade in textiles	इंधन व इतर घरगुती वापराच्या वस्तू व टिकाऊ वस्तूंचा किरकोळ व्यापार Retail trade in fuel and other household utilities and durables	इतर वस्तूंचा किरकोळ व्यापार Retail trade in others	खानावळ आणि उपहारगृहे Restaurants and hotels	एकूण Total	जमिनीवरील वहतूक Land transport	जलापनयन Water transport	
(1)	(2)	(48)	(49)	(50)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)
1	बुध्नुंबई	1,13,821	39,160	32,370	77,716	64,602	3,68,939	1,44,361	47,211
2	ठाणे	25,239	4,955	3,870	7,039	8,462	51,835	28,513	2,596
3	रायगड	9,274	956	1,230	1,677	3,812	17,487	5,837	1,399
4	रत्नागिरी	12,057	705	1,410	1,320	4,194	20,561	5,273	3,530
5	नासिक	16,648	3,241	3,508	3,756	5,987	36,125	19,540	20
6	धुळे	11,812	2,022	1,822	2,241	3,283	22,881	6,979	5
7	जळगाव	15,626	2,812	2,926	3,697	4,408	31,851	18,289	9
8	बहुमदनगर	13,398	2,396	1,875	2,670	5,247	27,741	7,736	20
9	पुणे	26,999	5,240	6,485	9,612	11,630	65,056	35,461	220
10	सातारा	8,621	1,898	2,238	1,160	4,386	19,543	9,455	100
11	सांगली	9,346	1,778	2,026	1,985	3,611	20,080	9,138	131
12	सोलापूर	17,406	5,036	3,155	4,883	6,166	40,187	15,990	135
13	कोल्हापूर	11,648	2,739	2,673	3,305	5,086	27,871	9,820	60
14	औरंगाबाद	11,479	2,008	1,784	3,671	3,861	24,510	6,980	5
15	परभणी	9,506	2,362	1,226	1,733	2,140	18,578	4,086	30
16	बीड	5,987	1,035	884	1,158	1,933	11,932	3,328	..
17	नांदेड	8,345	2,410	1,374	1,875	2,897	18,360	4,434	..
18	उस्मानाबाद	9,348	1,975	1,115	2,557	2,748	19,293	3,553	10
19	बुलढाणा	6,992	1,381	1,101	1,550	2,089	14,523	4,132	..
20	अकोला	10,093	2,770	1,785	2,031	3,396	22,386	9,952	5
21	अमरावती	11,600	2,091	2,519	2,709	3,429	24,392	9,265	..
22	यवतमाळ	9,241	1,554	1,435	1,624	2,589	17,725	4,683	..
23	वर्धा	5,212	966	865	910	1,361	10,286	4,799	40
24	नागपूर	20,904	5,260	3,953	6,932	6,575	46,731	29,757	5
25	भंडारा	8,626	1,739	1,367	1,800	3,018	17,485	7,070	40
26	चंद्रपूर	7,787	1,310	1,070	1,155	2,104	15,281	5,474	20
महाराष्ट्र राज्य		4,17,015	99,799	86,066	1,50,766	1,69,014	10,11,639	4,13,905	55,591

.11 (2.4)— contd.

साठवण व दळणवळण Storage and communications				वित्त विमा, स्यावर आणि व्यावसायिक सेवा Financing insurance, real estate and business service			
हवाई वाहतूक Air transport	वाहतूकीस संलग्न सेवा Services incidental to transport	वखार व साठवण गृहे Storage and warehousing	दळणवळण Communica- tions	एकूण Total	बँक आणि तत्सम वित्त संस्था Banking and similar type of financial institutions	भविष्य निर्वाह आणि विमा Providents and insurance	District
(56)	(57)	(58)	(59)	(60)	(61)	(62)	(2)
11,721	5,611	3,715	24,280	2,36,899	41,426	14,385	Greater Bombay
360	175	359	4,281	36,284	4,826	1,165	Thane
..	61	365	883	8,545	1,190	80	Raigad
10	20	145	1,889	10,867	1,250	100	Ratnagiri
135	25	105	2,100	21,925	2,841	435	Nashik
..	5	139	965	8,093	2,166	80	Dhule
5	34	30	2,173	20,540	2,864	244	Jalgaon
..	41	26	1,727	9,550	1,670	110	Ahmednagar
385	210	1,111	5,265	42,652	6,145	1,090	Pune
10	40	80	1,371	11,056	2,043	630	Satara
..	5	105	1,167	10,546	2,363	85	Sangli
..	10	185	1,638	17,958	2,987	190	Solapur
15	10	115	1,402	11,422	3,901	210	Kolhapur
79	37	57	991	8,149	2,147	55	Aurangabad
..	..	45	575	4,736	860	100	Parbhani
10	..	40	525	3,903	1,074	40	Beed
..	20	90	607	5,151	1,406	60	Nanded
..	..	50	817	4,430	1,680	20	Osmanabad
..	21	86	573	4,812	1,236	65	Buldana
166	75	30	1,217	11,445	1,794	160	Akola
10	110	100	1,209	10,694	1,657	130	Amravati
..	5	50	760	5,498	942	75	Yavatmal
45	10	415	489	5,798	700	45	Wardha
510	20	415	4,597	35,304	3,964	1,185	Nagpur
..	5	180	802	8,097	900	75	Bhandara
..	10	60	668	6,232	940	25	Chandrapur
13,461	6,560	8,098	62,971	5,60,586	94,972	20,839	Maharashtra State

वित्त विमा/स्वावर, व्यावसायिक सेवा Financing insurance, real estate and business services					सामूहिक, सामाजिक Community, social and			
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	स्वावर	कायदेविषयक	एकूण Total	सार्वजनिक	सफाई सेवा	शिक्षण आरंभ	वैद्यकीय आणि
		मालमत्ता आणि व्याव- सायिक सेवा Real estate and business services	सेवा Legal services		प्रशासन आणि संरक्षण सेवा Public administra- tion and defence services	सफाई सेवा Sanitary services	आणि संशो- धन सेवा Education, scientific and research services	आरोग्य सेवा Medical and health services
(1)	(2)	(63)	(64)	(65)	(66)	(67)	(68)	(69)
1	बृहन्मुंबई	61,705	5,060	1,22,576	1,30,583	11,648	59,572	36,680
2	ठाणे	2,965	350	9,306	23,390	2,030	14,897	4,715
3	रायगड	314	110	1,694	9,701	230	8,350	1,871
4	रत्नागिरी	385	110	1,845	16,773	640	12,746	2,254
5	नाशिक	1,360	310	4,946	26,566	1,753	15,375	3,433
6	पुणे	754	219	3,219	11,257	976	9,617	2,248
7	जळगाव	810	240	4,158	14,289	1,726	15,174	3,078
8	अहमदनगर	1,871	345	3,996	22,627	335	16,241	2,801
9	पुणे	2,565	755	10,555	79,351	4,236	30,954	10,382
10	सातारा	495	285	3,453	17,801	661	12,746	2,112
11	सांगली	1,113	244	3,805	12,353	1,074	11,620	2,710
12	सोलापूर	2,180	485	5,842	14,713	1,955	13,820	3,925
13	कोल्हापूर	1,830	265	6,206	16,389	1,670	12,783	3,091
14	औरंगाबाद	1,235	355	3,792	17,717	700	11,978	2,945
15	परभणी	965	270	2,195	9,472	310	6,936	1,525
16	बीड	609	230	1,953	6,564	155	6,611	1,607
17	नांदेड	810	145	2,421	7,204	390	8,120	1,645
18	उस्मानाबाद	1,090	235	3,025	9,907	275	11,351	1,954
19	बुलढाणा	910	175	2,386	9,341	696	8,611	1,767
20	अकोला	1,350	260	3,564	10,018	1,115	11,268	2,864
21	अमरावती	1,541	250	3,578	10,537	1,305	12,546	3,283
22	यवतमाळ	774	160	1,951	8,174	630	8,965	2,380
23	वर्धा	570	80	1,395	9,810	555	6,365	1,453
24	नागपूर	3,445	765	9,359	31,681	3,245	23,225	6,591
25	भंडारा	380	120	1,475	7,740	720	11,774	2,932
26	चंद्रपूर	250	125	1,340	13,245	440	9,187	2,235
महाराष्ट्र राज्य		92,276	11,948	2,20,035	5,47,203	39,470	3,76,032	1,12,581

आधार :—भारताची जनगणना, १९७१, मालिका ११, भाग २ बी (२)
Source.—Census of India, 1971. Series 11. Part II-B (ii).

1.11 (2.4)—contd.

भाषि ब्यक्तिगत सेवा
personal services

साधुहिक सेवा Community services	मनोरजनाच्या ब सांस्कृतिक सेवा Recreational and cultural services	ब्यक्तिगत सेवा Personal services	आंतरराष्ट्रीय व इतर अतिरिक्त प्रादेशिक संस्थांच्या सेवा International and other extra territorial bodies services	इतर अवर्गीकृत सेवा Services not elsewhere classified	एकूण Total	एकूण Total	District
(70)	(71)	(72)	(73)	(74)	(75)	(76)	(2)
11,109	21,377	1,21,788	340	41,776	4,34,873	21,92,468	Greater Bombay
2,225	1,245	9,306	..	13,238	71,046	3,94,904	Thane
625	335	4,739	..	2,050	27,901	1,12,155	Raigad
755	310	5,784	..	2,094	41,356	1,36,215	Ratnagiri
2,365	790	7,856	5	7,495	65,638	2,51,365	Nashik
1,107	482	4,953	10	2,696	33,346	1,15,198	Dhule
1,373	1,222	7,040	5	3,568	47,475	1,73,071	Jalgaon
1,396	920	7,395	40	4,103	55,858	1,85,710	Ahmadnagar
3,275	2,985	18,673	15	8,185	1,57,996	4,94,924	Pune
905	605	4,782	10	1,415	41,037	1,38,200	Satara
714	631	4,588	10	614	34,314	1,30,116	Sangli
1,630	1,050	7,824	5	2,479	47,401	2,40,166	Solapur
1,231	1,175	5,783	..	1,596	43,718	1,91,590	Kolhapur
1,281	685	7,244	..	12,097	54,647	1,51,058	Aurangabad
1,040	640	4,466	..	6,211	30,600	97,731	Parbhani
1,062	220	3,987	..	3,805	24,011	72,209	Beed
842	275	5,052	..	6,719	30,247	1,01,435	Nanded
800	365	4,541	..	6,132	35,325	1,07,993	Osmanabad
893	355	3,903	..	1,599	27,165	77,848	Buldana
1,095	700	5,379	..	1,669	34,108	1,10,430	Akola
1,296	1,214	5,766	5	5,918	41,870	1,26,903	Amravati
926	586	5,608	..	1,769	29,038	92,056	Yavatmal
495	485	3,115	..	1,680	23,958	71,698	Wardha
2,656	2,189	12,605	5	10,063	92,360	3,43,956	Nagpur
1,141	1,055	5,529	..	980	31,871	2,18,563	Bhandara
820	525	7,048	..	5,087	38,587	1,31,729	Chandrapur
43,057	42,361	2,84,754	450	1,55,038	15,95,746	64,59,766	Maharashtra State

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.12 (2-5)

वस्तुनिर्माण, प्रक्रिया सेवा व दुरुस्ती या उद्योगघंटात काम करणाऱ्यांचे घरगुती उद्योगघडे व बिगर घरगुती उद्योगघडे यानुसार वर्गीकरण
Distribution of workers in manufacturing, processing, servicing and repairs by household industry and non-household industry
जनगणना/Population Census 1971

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	ग्रामीण नागरी एकूण	काम करणाऱ्यांची एकूण संख्या Total number of workers at work			घरगुती उद्योगघंटात काम करणारे Workers in household industry			बिगर घरगुती उद्योगघंटात काम करणारे Workers in non-household industry			Rural/ Urban Total	Division
			एकूण Total	पुरुष Male	स्त्रिया Female	एकूण Total	पुरुष Male	स्त्रिया Female	एकूण Total	पुरुष Male	स्त्रिया Female		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
1	अन्न पदार्थांचे उत्पादन	ग्र	76,105	69,939	6,166	20,810	17,187	3,623	55,295	52,752	2,543	R	Manufacture of food products.
		ना	82,139	76,406	5,733	7,575	6,355	1,220	74,564	70,051	4,513	U	
		ए	1,58,244	1,46,345	11,899	28,385	23,542	4,843	1,29,859	1,22,803	7,056	T	
2	पेये, तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थांचे उत्पादन.	ग्र	1,00,269	44,244	56,025	74,754	30,294	44,460	25,515	13,950	11,565	R	Manufacture of beverages, tobacco and tobacco products.
		ना	59,859	25,536	34,323	17,710	5,130	12,580	42,149	20,406	21,743	U	
		ए	1,60,128	69,780	90,348	92,464	35,424	57,040	67,664	34,356	33,303	T	
3	सुती कापडाचे उत्पादन	ग्र	51,061	45,585	5,476	17,358	12,703	4,655	33,703	82,882	821	R	Manufacture of cotton textiles.
		ना	4,68,583	4,33,407	35,176	41,149	29,426	11,723	4,27,434	4,03,981	23,453	U	
		ए	5,19,644	4,78,992	40,652	58,507	42,129	16,378	4,61,137	4,36,863	24,274	T	
4	लोकरी, रेशमी व कृत्रीम तंतुच्या कापडाचे उत्पादन.	ग्र	8,565	6,959	1,606	4,383	3,083	1,300	4,182	3,876	306	R	Manufacture of wool, silk and synthetic fibre textiles.
		ना	36,591	34,752	1,839	1,102	997	105	35,489	33,755	1,734	U	
		ए	45,156	41,711	3,445	5,485	4,080	1,405	39,671	37,631	2,040	T	
5	अंबाळीच्या, तामाच्या व तंतुच्या कापडाचे उत्पादन.	ग्र	210	181	29	161	141	20	49	40	9	R	Manufacture of Jute, hemp and mesta textiles.
		ना	1,300	1,180	120	155	155	40	1,145	1,065	80	U	
		ए	1,510	1,361	149	316	256	60	1,194	1,105	89	T	
6	कापडाच्या वस्तूंचे उत्पादन (पादत्राणे सोडून सर्व बापराच्या वस्तू.)	ग्र	96,452	82,769	13,683	73,621	61,991	11,630	22,831	20,778	2,053	R	Manufacture of textile products (including wearing apparel other than footwear)
		ना	1,22,227	1,11,601	10,626	33,580	28,112	5,468	88,647	83,489	5,158	U	
		ए	2,18,679	1,94,370	24,309	1,07,201	90,103	17,098	1,11,478	1,04,267	7,211	T	
7	लाकूट आणि लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर वगैरे यांचे उत्पादन.	ग्र	1,06,922	93,240	13,682	84,969	71,926	13,043	21,953	21,314	1,639	R	Manufacture of wood and wood products, furnitures and fixtures.
		ना	85,871	81,069	4,802	21,060	17,333	3,727	64,811	63,736	1,075	U	
		ए	1,92,793	1,74,309	18,484	1,06,029	89,259	16,770	86,764	85,050	1,714	T	

8	कोंगद, कागदनिष्ठा वस्तू, मुद्रण, प्रकाशन आणि तत्सम उद्योग.	ग्रा	7,140	6,956	184	150	120	30	6,990	6,836	154	R U T	Manufacture of paper and paper products and printing, publishing & allied industries.
		ना	75,045	72,763	2,282	1,235	1,095	140	73,810	71,668	2,142		
		ए	82,185	79,719	2,466	1,385	1,215	170	80,800	78,504	2,296		
9	कातडी, कातड्याच्या भाणि केसाळ कातड्याच्या वस्तूंचे उत्पादन (दुरुस्ती सोडून).	ग्रा	30,817	29,325	1,492	25,524	24,170	1,354	5,293	5,155	138	R U T	Manufacture of leather and leather and fur products (except repair).
		ना	24,266	23,266	1,000	8,046	7,621	425	16,220	15,645	575		
		ए	55,083	52,591	2,492	33,570	31,791	1,779	21,513	20,800	713		
10	रबर, प्लॅस्टीक, पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांच्या पदार्थांचे उत्पादन.	ग्रा	2,884	2,689	215	50	50	..	2,834	2,619	215	R U T	Manufacture of rubber, plastic, petroleum and coal products.
		ना	50,132	46,320	3,812	575	550	25	49,557	45,770	3,787		
		ए	53,016	48,989	4,027	625	600	25	52,391	48,389	4,002		
11	रसायने, रासायनिक पदार्थांचे उत्पादन (पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांचे उत्पादन सोडून).	ग्रा	18,560	18,279	281	284	232	52	18,276	18,047	229	R U T	Manufacture of chemicals and chemical products (except products of petroleum and coal).
		ना	1,18,313	1,08,149	10,164	695	635	60	1,17,618	1,07,514	10,104		
		ए	1,36,873	1,26,428	10,445	979	867	112	1,35,894	1,25,561	10,333		
12	अधातू खनिज पदार्थांचे उत्पादन	ग्रा	59,336	44,188	16,148	34,829	24,606	10,223	25,507	19,582	5,925	R U T	Manufacture of non-metallic mineral products.
		ना	53,896	43,241	9,655	6,191	4,275	1,916	46,705	38,966	7,739		
		ए	1,13,232	87,429	25,803	41,020	28,881	12,139	72,212	58,548	13,664		
13	मूलभूत धातू व मिश्रधातू यांचे उत्पादन.	ग्रा	6,524	6,303	221	673	541	132	5,851	5,762	89	R U T	Basic metal and alloys industries.
		ना	33,788	33,178	610	80	65	15	33,708	33,113	595		
		ए	40,312	39,481	831	753	606	147	39,559	38,875	684		
14	धातूंच्या वस्तू व सुटे भाग यांचे उत्पादन (यंत्रे व परिवहन सामुग्री सोडून).	ग्रा	4,225	32,369	1,856	24,725	23,273	1,452	9,500	9,096	404	R U T	Manufacture of metal products and parts except machinery and transport equipment.
		ना	88,320	85,750	2,570	7,995	7,530	465	80,325	78,220	2,105		
		ए	1,22,545	1,18,119	4,426	32,720	30,803	1,917	89,825	87,316	2,509		
15	यंत्र सामुग्री, यांत्रिक अवजारे आणि सुटे भाग यांचे उत्पादन (विद्युत यंत्र सामुग्री सोडून).	ग्रा	12,696	12,623	73	1,340	1,330	10	11,356	11,293	63	R U T	Manufacture of machinery, machine tools and parts except electrical machinery.
		ना	1,00,043	97,476	2,567	655	645	10	99,388	96,831	2,557		
		ए	1,12,739	1,10,099	2,640	1,995	1,975	20	1,10,744	1,08,124	2,620		
16	विद्युत यंत्र सामुग्री, साधने, उपकरणे, पुरवठा व सुटे भाग.	ग्रा	4,931	4,680	251	..	..	..	4,931	4,680	251	R U T	Manufacture of electrical machinery, apparatus, appliances and supplies and parts.
		ना	72,082	65,270	6,812	..	..	..	72,082	65,270	6,812		
		ए	77,013	69,950	7,063	..	..	..	77,013	69,950	7,063		
17	परिवहन सामुग्री व सुटे भाग यांचे उत्पादन.	ग्रा	4,569	4,539	30	560	40	20	4,009	3,999	10	R U T	Manufacture of transport equipment and parts.
		ना	69,041	67,821	1,220	395	395	..	68,646	67,426	1,220		
		ए	73,610	72,360	1,250	955	935	20	72,655	71,425	1,230		

तबता क्रमांक/TABLE No. 1.12 (2.5)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
18	इतर उत्पादक कारखाने	आ	33,858	26,027	7,831	21,574	14,514	7,060	12,284	11,513	772	R	Other manufacturing industries.
		ना	75,164	68,854	6,310	12,422	11,014	1,408	62,742	57,840	4,902	U	
		ए	1,09,022	94,881	14,141	33,996	25,528	8,468	75,026	69,353	5,673	T	
19	दुरुस्ती	आ	24,922	24,386	536	10,337	10,003	334	14,585	14,383	202	R	Repairs
		ना	98,527	97,757	770	6,605	6,415	190	91,922	91,342	580	U	
		ए	1,23,449	1,22,143	1,306	16,942	16,418	524	1,06,507	1,05,725	782	T	
एकूण		आ	6,81,046	5,55,261	1,25,785	3,96,102	2,96,709	99,398	2,84,944	2,58,557	26,387	R	Total
		ना	17,14,187	15,73,796	1,40,391	1,67,225	1,27,703	39,517	15,46,962	14,46,088	1,00,874	U	
		ए	23,95,233	21,29,057	2,66,176	5,63,327	4,24,412	1,38,915	18,31,906	17,04,645	1,27,261	T	

आधार: भारतीय जनगणना, १९७१, मालिका ११, भाग दोन-ब (दोन).

Source: Census of India 1971, Series 11, Part II-B (ii).

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1-13 (2.6)

बिगर घरगुती उद्योगधंदे, व्यापार, व्यवसाय किंवा सेवा हा प्रमुख व्यवसाय असणाऱ्यांचे लिंग व कामाच्या प्रकारानुसार व उद्योगधंद्यानुसार वर्गीकरण
Industrial classification by sex and class of workers of persons at work in non-household industry, trade, business, profession or services and main activity
जनगणना/Population Census 1971

काम करणाऱ्यांचा वर्ग/Class of workers

क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	ग्रामीण नागरी एकूण (3)	एकूण Total		मालक Employer		कामगार Employee		एकटा काम करणारा Single worker		कौटुंबिक कामगार Family worker		Rural Urban Total (3)	District (2)
			पुरुष Male (4)	स्त्रिया Female (5)	पुरुष Male (6)	स्त्रिया Female (7)	पुरुष Male (8)	स्त्रिया Female (9)	पुरुष Male (10)	स्त्रिया Female (11)	पुरुष Male (12)	स्त्रिया Female (13)		
1	बृहन्मुंबई	ग्रा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	R	Greater Bombay
		ना	19,76,190	1,87,136	1,19,509	3,721	16,10,662	1,66,092	2,15,795	15,024	30,224	2,299	U	
		ए	19,76,190	1,87,136	1,19,509	3,721	16,10,662	1,66,092	2,15,795	15,024	30,224	2,299	T	
2	ठाणे	ग्रा	1,16,869	11,887	4,809	603	91,638	8,604	14,825	1,997	5,597	683	R	Thane
		ना	2,32,062	22,638	15,615	274	1,88,719	18,905	22,328	1,888	5,400	1,571	U	
		ए	3,48,931	34,525	20,424	877	2,80,357	27,509	37,153	3,885	10,997	2,254	T	
3	रायगड	ग्रा	58,188	8,050	2,692	130	39,814	3,591	11,481	2,786	4,201	1,543	R	Raigad
		ना	34,157	5,020	2,462	65	23,720	3,305	5,184	777	2,791	873	U	
		ए	92,345	13,070	5,154	195	63,534	6,896	16,665	3,563	6,992	2,416	T	
4	रत्नागिरी	ग्रा	77,563	11,737	3,849	320	53,016	5,853	16,004	3,061	4,694	2,503	R	Ratnagiri
		ना	30,269	5,291	2,210	80	20,677	3,314	5,462	1,004	1,920	893	U	
		ए	1,07,832	17,028	6,059	400	73,693	9,167	21,466	4,065	6,614	3,396	T	
5	नाशिक	ग्रा	66,244	8,539	2,209	172	44,929	5,756	13,475	1,529	5,631	1,082	R	Nashik
		ना	1,36,751	19,318	10,536	370	1,02,542	14,447	19,003	3,688	4,670	813	U	
		ए	2,02,995	27,857	12,745	542	1,47,471	20,203	32,478	5,217	10,301	1,895	T	
6	डुळे	ग्रा	39,932	3,552	3,319	71	22,637	1,852	10,432	836	3,544	793	R	Dhule
		ना	50,559	5,533	4,015	160	33,361	3,889	10,438	1,109	2,745	375	U	
		ए	90,491	9,085	7,334	231	55,998	5,741	20,870	1,945	6,289	1,168	T	
7	जळगाव	ग्रा	56,239	5,067	1,786	131	33,396	2,318	17,416	1,913	3,641	705	R	Jalgaon
		ना	84,058	5,914	5,805	90	58,356	4,399	15,752	1,075	4,145	350	U	
		ए	1,40,297	10,981	7,591	221	91,752	6,717	33,168	2,988	7,786	1,055	T	
8	अहमदनगर	ग्रा	83,999	11,645	3,166	170	54,239	7,538	20,414	2,585	6,180	1,352	R	Ahmadnagar
		ना	55,271	8,058	4,470	90	39,246	6,440	9,015	1,154	2,540	374	U	
		ए	1,39,270	19,703	7,636	260	93,485	13,978	29,429	3,739	8,720	1,726	T	

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1-13 (2,6)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
9	पुणे	आ	96,114	8,564	3,279	260	68,055	4,548	18,113	2,035	6,667	1,721	R	Pune
		ना	3,27,339	40,423	19,455	780	2,63,143	32,994	36,136	5,514	8,605	1,135	U	
		ए	4,23,453	48,987	22,734	1,040	3,31,198	37,542	54,249	7,549	15,272	2,856	T	
10	सातारा	आ	68,765	6,389	1,649	90	47,006	3,472	15,173	1,661	4,937	1,166	R	Satara
		ना	41,589	4,802	2,605	55	29,177	3,411	7,499	1,102	2,308	234	U	
		ए	1,10,354	11,191	4,254	145	76,183	6,883	22,672	2,763	7,245	1,400	T	
11	सांगली	आ	54,473	3,917	1,564	40	34,265	1,837	12,504	1,075	6,140	965	R	Sangli
		ना	51,179	4,440	3,390	85	32,449	3,208	12,080	894	3,260	253	U	
		ए	1,05,652	8,357	4,954	125	66,714	5,045	24,584	1,969	9,400	1,218	T	
12	सोलापूर	आ	66,271	5,497	2,172	215	36,805	2,485	18,728	1,537	8,566	1,260	R	Solapur
		ना	1,20,351	20,729	8,674	255	89,165	17,595	18,132	2,370	4,380	569	U	
		ए	1,86,622	26,226	10,846	470	1,25,970	20,080	36,860	3,907	12,946	1,769	T	
13	कोल्हापूर	आ	65,170	3,427	2,678	99	44,303	1,679	12,786	817	5,403	832	R	Kolhapur
		ना	91,762	6,950	8,228	175	64,980	5,384	14,339	1,061	4,215	330	U	
		ए	1,56,932	10,377	10,906	274	1,09,283	7,063	27,125	1,878	9,618	1,162	T	
14	औरंगाबाद	आ	47,622	6,575	2,409	120	25,490	3,503	16,419	2,341	3,304	611	R	Aurangabad
		ना	66,787	6,912	5,105	70	46,252	5,198	14,095	1,524	1,335	120	U	
		ए	1,14,409	13,487	7,514	190	71,742	8,701	30,514	3,865	4,639	731	T	
15	परभणी	आ	33,526	2,877	1,080	22	17,767	1,864	11,180	807	3,499	184	R	Parbhani
		ना	41,402	3,488	3,220	45	25,237	2,283	11,250	945	1,695	215	U	
		ए	74,928	6,365	4,300	67	43,004	4,147	22,430	1,752	5,194	399	T	
16	बीड	आ	28,835	2,397	949	47	15,603	752	9,678	1,270	2,605	328	R	Beed
		ना	24,644	2,227	2,080	50	15,194	1,370	6,465	621	905	186	U	
		ए	53,479	4,624	3,029	97	30,797	2,122	16,143	1,891	3,510	514	T	
17	नांदेड	आ	38,400	3,060	2,210	124	19,042	954	14,348	1,248	2,800	734	R	Nanded
		ना	42,505	3,262	4,040	84	28,365	2,331	8,560	675	1,540	172	U	
		ए	80,905	6,322	6,250	208	47,407	3,285	22,908	1,923	4,340	906	T	
18	उस्मानाबाद	आ	50,380	3,077	2,390	144	25,383	1,410	18,266	939	4,341	584	R	Osmanabad
		ना	37,937	3,016	3,760	90	24,331	2,216	9,016	655	830	55	U	
		ए	88,317	6,093	6,150	234	49,714	3,626	27,282	1,594	5,171	639	T	
19	बुलढाणा	आ	29,157	2,035	671	9	16,046	939	10,200	679	2,240	408	R	Buldana
		ना	33,645	2,380	2,504	50	19,499	1,662	9,457	493	2,185	175	U	
		ए	62,802	4,415	3,175	59	35,545	2,601	19,657	1,172	4,425	583	T	

20	अकोला	श	32,904	2,989	1,399	10	20,479	1,813	9,848	970	1,178	196	R	Akola
		न	60,688	4,618	3,850	75	36,520	3,562	17,098	760	3,220	221	U	
		ए	93,592	7,607	5,249	85	56,999	5,375	26,946	1,730	4,398	417	T	
21	अमरावती	श	34,086	3,185	1,570	72	18,672	1,871	11,794	796	2,050	446	R	Amravati
		न	70,911	6,398	4,165	70	41,698	4,723	21,218	1,260	3,830	345	U	
		ए	1,04,997	9,583	5,735	142	60,370	6,594	33,012	2,056	5,880	791	T	
22	यवतमा	श	36,990	3,843	935	75	19,198	1,953	14,448	1,072	2,409	743	R	Yavatmal
		न	35,299	3,987	2,600	30	21,368	2,750	9,331	1,012	2,000	195	U	
		ए	72,289	7,830	3,535	105	40,566	4,703	23,779	2,084	4,409	938	T	
23	वर्धा	श	23,395	2,464	689	30	13,779	1,316	7,376	722	1,551	396	R	Wardha
		न	34,781	3,585	1,845	70	24,155	2,380	7,491	1,010	1,290	125	U	
		ए	58,176	6,049	2,534	100	37,934	3,696	14,867	1,732	2,841	521	T	
24	नागपूर	श	48,126	8,206	870	40	30,640	5,439	13,644	2,077	2,972	650	R	Nagpur
		न	2,09,495	28,418	11,865	280	1,48,137	20,663	43,878	6,464	5,615	1,011	U	
		ए	2,57,621	36,624	12,735	320	1,78,777	26,102	57,522	8,541	8,587	1,661	T	
25	भंडारा	श	59,680	13,320	1,280	30	33,894	9,474	19,293	2,528	5,213	1,288	R	Bhandara
		न	32,477	4,638	2,060	30	19,338	2,789	10,004	1,629	1,075	190	U	
		ए	92,157	17,958	3,340	60	53,232	12,263	29,297	4,157	6,288	1,478	T	
26	चंद्रपूर	श	61,798	7,671	1,950	120	33,072	3,334	21,443	3,248	5,327	969	R	Chandrapur
		न	36,320	4,134	1,575	30	27,125	2,892	6,505	991	1,115	221	U	
		ए	98,118	11,805	3,531	150	60,197	6,226	27,948	4,239	6,442	1,190	T	
महाराष्ट्र राज्य		श	13,74,726	1,49,970	51,580	3,144	8,59,168	84,155	3,59,288	40,529	1,04,690	22,142	R	Maharashtra State
न	39,58,428	4,13,315	2,55,643	7,174	30,33,416	3,38,202	5,65,531	54,699	1,03,838	13,240	U			
ए	53,33,154	5,63,285	3,07,223	10,318	38,92,584	4,22,357	9,24,819	95,228	2,08,528	35,382	T			

साधर : भारतीय जनगणना, १९७१, मालिका ११, भाग दोन-ब (दोन)
 Sour. # 1: Census of India 1971, Series 11, Part II-B (ii).

1. क्षेत्रकळ आणि लोकसंख्या/

तक्ता क्रमांक/

काम करणाऱ्या व काम न करणाऱ्या स्त्रियांचे प्रमुख व्यवसाय व वयोगटानुसार वर्गीकरण/

जनगणना/

काम करणाऱ्यांचा वर्ग/

वयोगट Age-group	ग्रामीण नागरी एकूण	एकूण लोकसंख्या Total population	एकूण काम करणारे Total workers	शेतकरी Cultivators	शेतमजूर Agricultural labourers	पशुसंवर्धन, जंगलकाम, मच्छीमारी, शिकार, मळे, फळवागा आणि अनुषंगिक व्यवसाय Livestock, forestry, fishing, hunt- ing and plantations, orchards and allied activities	खानकाम आणि दगडखानकाम Mining and quarrying
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
0-14	भा	73,49,542	3,60,910	98,485	2,40,677	5,429	432
	ना	28,31,413	20,432	476	6,603	313	119
	ए	1,01,80,955	3,81,342	98,961	2,47,280	5,742	551
15-19	भा	12,71,351	4,53,358	1,70,711	2,56,473	2,231	719
	ना	6,71,278	45,729	1,285	9,727	657	234
	ए	19,42,629	4,99,087	1,71,996	2,66,200	2,888	953
20-24	भा	13,11,902	5,25,721	2,02,365	2,87,344	2,177	957
	ना	6,96,225	87,145	1,813	11,042	799	310
	ए	20,08,127	6,12,866	2,04,178	2,98,386	2,976	1,267
25-29	भा	13,36,695	5,77,294	2,22,185	3,16,876	2,442	1,161
	ना	6,16,011	85,924	2,027	13,125	893	398
	ए	19,52,706	6,53,218	2,24,212	3,30,001	3,335	1,559
30-39	भा	22,25,480	10,15,056	3,96,111	5,59,547	4,498	1,814
	ना	9,51,684	1,53,935	5,097	28,635	1,640	1,008
	ए	31,77,164	11,68,991	4,01,208	5,88,182	6,138	2,822
40-49	भा	15,96,829	7,14,197	2,87,581	3,87,792	3,239	963
	ना	6,05,544	1,11,954	5,089	24,119	1,303	710
	ए	22,02,373	8,26,151	2,92,670	4,11,911	4,542	1,673
50-59	भा	10,31,589	3,66,296	1,46,296	2,01,345	1,742	368
	ना	3,55,395	56,138	3,496	13,374	701	320
	ए	13,86,984	4,22,434	1,49,792	2,14,719	2,443	688
60 आणि त्याहून अधिक/and above.	भा	10,93,023	1,86,006	71,921	1,03,793	1,085	128
	ना	3,48,418	26,882	2,436	7,015	327	125
	ए	14,41,441	2,12,888	74,357	1,10,808	1,412	253
वय दिले नाही/Age not specified.	भा	2,593	199	75	92	3	..
	ना	912	71	2	17	..	..
	ए	3,505	270	77	109	3	..
एकूण/Total ..	भा	1,72,19,004	41,99,037	15,95,730	23,53,939	22,846	6,542
	ना	70,76,880	5,88,210	21,721	1,13,657	6,633	3,224
	ए	2,42,95,884	47,87,247	16,17,451	24,67,596	29,479	9,766

सं.सं.२.—भारतीय जनगणना, १९७१, मालिका ११, भाग दोन-ब (दोन).

AREA AND POPULATION

TABLE No. 1-14 (2-7)

Female workers and non-workers according to main activity classified by age-groups

Population Census 1971

Class of workers		बांधकाम Construction	व्यापार व वाणिज्य Trade and commerce	वाहतूक, साठवण, आणि दळणवळण Transport, storage and communications	इतर कामे Other services	काम न करणारे Non-workers	Rural Urban Total
वस्तु निर्माण प्रक्रिया, सेवा व दुरुस्तीचे उद्योग घडे Manufacturing, processing, servicing and repairs							
(a) घरगुती उद्योगघडे Household industry	(b) घरगुती उद्योगघडे व्यतिरिक्त इतर उद्योगघडे Other than household industry	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)
8,541	2,232	1,460	552	197	2,905	69,88,632	Rural
1,841	3,397	857	605	325	5,896	28,10,981	Urban
10,382	5,629	2,317	1,157	522	8,801	97,99,613	Total
12,588	3,717	2,193	1,208	308	3,210	8,17,993	Rural
4,100	11,856	1,734	2,744	1,172	12,220	6,25,549	Urban
16,688	15,573	3,927	3,952	1,480	15,430	14,43,542	Total
13,524	4,310	2,832	1,559	477	10,176	7,86,181	Rural
5,308	19,334	2,723	7,883	3,900	34,033	6,09,080	Urban
18,832	23,644	5,555	9,442	4,377	44,209	13,95,261	Total
14,239	4,095	2,861	2,073	490	10,872	7,59,401	Rural
5,470	15,312	2,634	7,324	3,997	34,744	5,30,087	Urban
19,709	19,407	5,495	9,397	4,487	45,616	12,89,488	Total
23,676	6,305	4,028	5,001	633	13,443	12,10,424	Rural
10,383	24,722	4,491	13,439	6,160	58,360	7,97,749	Urban
34,059	31,027	8,519	18,440	6,793	71,803	20,08,173	Total
15,886	3,471	2,103	4,851	389	7,922	8,82,632	Rural
7,170	16,404	2,726	11,491	3,448	39,494	4,93,590	Urban
23,056	19,875	4,829	16,342	3,837	47,416	13,76,222	Total
7,127	1,581	868	2,903	166	3,900	6,65,293	Rural
3,357	7,227	1,089	6,676	1,401	18,497	2,99,257	Urban
10,484	8,808	1,957	9,579	1,567	22,397	9,64,550	Total
3,803	675	296	1,966	72	2,267	9,07,017	Rural
1,887	2,613	410	4,084	597	7,388	3,21,536	Urban
5,690	3,288	706	6,050	669	9,655	12,28,553	Total
14	1		3	..	11	2,394	Rural
1	9	..	10	3	29	841	Urban
15	10	..	13	3	40	3,235	Total
99,398	26,387	16,641	20,116	2,732	54,706	1,30,19,967	Rural
39,517	1,00,874	16,664	54,256	21,003	2,10,661	64,88,670	Urban
1,38,915	1,27,261	33,305	74,372	23,735	2,65,367	1,95,08,637	Total

Source : Census of India, 1971, Series 11, Part II-B (ii).

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/

तक्ता क्रमांक/

काम करणाऱ्या व काम न करणाऱ्या स्थितीचे प्रमुख व्यवसाय व वैवाहिक स्थितीनुसार वर्गीकरण/

बंगळुरा/

वैवाहिक स्थिती	ग्रामीण नागरी एकूण	एकूण लोकसंख्या Total population	एकूण काम करणारे Total workers	शेतकरी Cultivators	शेतमजूर Agricultural labourers	पशु संवर्धन, जंगलकाम, मत्स्यकारी, शिकार, मळे, फळबागा वगैरे Livestock, forestry, fishing, hunting and plantations orchards and allied activities	साणकाम आणि दगड साणकाम Mining and quarrying	काम करणाऱ्यांचा वर्ग/	
								वस्तु निर्माण, प्रक्रिया, सेवा व दुरुस्तीचे उद्योगधंदे Manufacturing, processing, servicing and repairs	
								(a) घरेलू उद्योगधंदे Household industry	(b) घरेलू उद्योगधंद्या-व्यतिरिक्त इतर उद्योगधंदे Other than household industry
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1. अविवाहित	ग्र	76,98,645	4,58,479	1,40,325	2,79,582	6,609	685	13,201	4,189
	ना	34,65,752	1,13,702	981	9,578	1,122	302	4,457	26,498
	ए	1,11,64,397	5,72,181	1,41,306	2,89,160	7,731	987	17,658	30,687
2. विवाहित*	ग्र	77,47,236	31,64,054	12,52,055	17,37,468	13,396	5,299	74,027	18,922
	ना	30,12,998	3,52,461	14,438	78,326	4,156	2,126	28,518	56,678
	ए	1,07,60,234	35,16,515	12,66,493	18,15,794	17,552	7,425	1,02,545	75,600
3. विधवा*	ग्र	16,88,149	5,29,022	1,94,663	3,02,077	2,631	500	10,736	2,852
	ना	5,71,543	1,12,151	6,142	23,228	1,254	731	6,062	16,077
	ए	22,59,692	6,41,173	2,00,805	3,25,305	3,885	1,231	16,798	18,929
4. घटस्फोटिता* किंवा अलग रहाणाऱ्या	ग्र	79,994	46,343	8,317	34,143	190	58	1,424	414
	ना	24,711	9,656	130	2,520	96	60	465	1,596
	ए	1,04,705	55,999	8,467	36,663	286	118	1,889	2,010
5. अनूलेखित वैवाहिक स्थिती*	ग्र	4,980	1,139	370	669	20	..	10	10
	ना	1,876	240	10	5	5	5	15	25
	ए	6,856	1,379	380	674	25	5	25	35
एकूण	ग्र	1,72,19,004	41,99,637	15,95,730	23,53,939	22,946	6,542	99,398	26,387
	ना	70,76,880	5,88,210	21,721	1,13,657	6,633	3,224	39,517	1,00,874
	ए	2,42,95,884	47,87,247	16,17,451	24,67,596	29,479	9,766	1,38,915	1,27,261

* ० ते ५ या वयोगटातील व्यक्ती वेगळे/

आधार.—भारतीय जनगणना, १९७१, मालिका ११, भाग- दोन-ब (दोन).

AREA AND POPULATION

TABLE No. 1-15 (2.8)

Female workers and non-workers according to main activity classified by marital status

Population Census, 1971

Class of workers

बांधकाम Construction	व्यापार आणि वाणिज्य Trade and commerce	वाहतूक, साठवण आणि दळणवळण Transport, storage and communications	इतर कामे Other services	काम न करणारे Non-workers	Rural Urban Total	Marital status
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)	(1)
2,147	1,495	467	9,779	72,40,166	Rural	Never married
1,847	10,427	4,683	53,807	33,52,050	Urban	
3,994	11,922	5,150	63,586	1,05,92,216	Total	
13,174	12,002	1,882	35,829	45,83,182	Rural	Married*
11,840	28,768	12,560	1,15,051	26,60,537	Urban	
25,014	40,770	14,442	1,50,880	72,43,719	Total	
1,180	6,096	297	7,990	11,59,127	Rural	Widowed*
2,707	14,182	3,460	38,308	4,59,392	Urban	
3,887	20,278	3,757	46,298	16,18,519	Total	
140	523	86	1,048	33,651	Rural	Divorced* or separated
270	864	280	3,355	15,055	Urban	
410	1,387	366	4,403	48,706	Total	
..	..	..	60	3,841	Rural	Unspecified status*
..	15	20	140	1,636	Urban	
..	15	20	200	5,477	Total	
16,541	20,116	2,732	54,706	1,30,19,967	Rural	Total
16,664	54,256	21,003	2,10,661	64,88,670	Urban	
33,305	74,372	23,735	2,65,367	1,95,08,637	Total	

Excluding figures for the age group of 0-9.

Source.—Census of India, 1971, Series 11, Part II-B (ii).

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1-16 (2-9)

काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे व्यवसायप्रकार व लिंग यानुसार वर्गीकरण
Persons not at work classified by type of activity and sex
जनगणना/Population Census 1971

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	पुरुष लिया एकूण	विद्यार्थी Students	घरकाम करणारे Household duties	अवलंबून असणारे व बालके Dependents and infants	सेवानिवृत्त, व्याजावर, भाड्यावर उपजिविका करणारे व स्वतःचे उत्पन्न असणाऱ्या व्यक्ति Retired, rentier and persons of independent means	भिकारी, भटके इत्यादी Beggars, vagrants, etc.	शिक्षार्थ, मानसिक आजाराच्या व धर्माचे संस्थांमध्ये राहणाऱ्या व्यक्ती Inmates of penal, mental and charitable institutions	इतर Others	एकूण Total	Male Female Total	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	पु	7,11,048	9,624	5,66,941	63,359	7,480	3,289	1,10,909	14,72,650	M	Greater Bombay
		स्त्री	5,46,220	11,26,642	5,98,929	4,903	7,509	1,546	14,078	22,99,827	F	
		ए	12,57,268	11,36,266	11,65,870	68,262	14,989	4,835	1,24,987	37,72,477	T	
2	ठाणे	पु	1,95,856	16,414	3,02,702	8,267	2,476	2,123	23,699	5,51,637	M	Thane
		स्त्री	1,23,744	4,15,140	3,32,036	1,095	1,220	965	2,255	8,76,455	F	
		ए	3,19,600	4,31,554	6,34,738	9,362	3,696	3,088	25,954	14,27,992	T	
3	रायगड	पु	1,17,074	7,408	1,76,588	2,443	350	90	9,413	3,13,366	M	Raigad
		स्त्री	66,198	2,25,208	2,02,926	760	320	5	1,045	4,96,462	F	
		ए	1,83,272	2,32,616	3,79,514	3,203	670	95	10,458	8,09,828	T	
4	रत्नागिरी	पु	2,20,725	11,810	2,46,856	6,251	994	545	13,620	5,00,801	M	Ratnagiri
		स्त्री	1,41,495	3,61,094	2,86,665	940	780	130	1,504	7,92,608	F	
		ए	3,62,220	3,72,904	5,33,521	7,191	1,774	675	15,124	12,93,409	T	
5	नाशिक	पु	2,31,908	7,535	3,36,231	4,391	1,452	2,276	11,864	5,95,657	M	Nashik
		स्त्री	1,21,066	3,83,153	3,69,258	915	770	35	450	8,75,647	F	
		ए	3,52,974	3,90,688	7,05,489	5,306	2,222	2,311	12,314	14,71,304	T	
6	धुळे	पु	1,48,238	7,333	2,50,528	1,837	1,135	170	6,213	4,15,504	M	Dhule
		स्त्री	71,608	3,08,308	2,70,303	875	662	35	195	6,51,986	F	
		ए	2,19,896	3,15,641	5,20,831	2,712	1,797	205	6,408	10,67,490	T	
7	जळगाव	पु	2,53,199	3,845	2,78,528	4,127	1,861	185	11,881	5,53,626	M	Jalgaon
		स्त्री	1,37,775	3,61,944	3,01,043	901	1,025	80	315	8,03,683	F	
		ए	3,90,974	3,65,789	5,79,571	5,028	2,886	265	12,196	13,56,709	T	

8	अहमदनगर	..	..	पु	2,43,775	6,801	3,03,272	4,000	2,793	1,696	7,648	5,69,935	M	Ahmadnagar
				श्री	1,06,591	4,29,658	3,54,550	1,862	1,400	25	1,200	8,95,286	F	
				ए	3,50,366	4,36,459	6,57,822	5,862	4,193	1,721	8,848	14,65,271	T	
9	पुणे	..	..	पु	3,61,109	7,483	4,10,772	16,927	3,127	3,464	29,136	8,32,018	M	Pune
				श्री	2,00,899	6,48,649	4,51,125	3,211	2,655	665	2,385	13,09,589	F	
				ए	5,62,008	6,56,132	8,61,897	20,138	5,782	4,129	31,521	21,41,607	T	
10	सातारा	..	..	पु	2,10,670	2,670	2,26,723	3,114	1,681	380	7,468	4,52,706	M	Satara
				श्री	96,729	3,76,415	2,57,751	610	1,270	150	415	7,33,340	F	
				ए	3,07,399	3,79,685	4,84,474	3,724	2,951	530	7,883	11,86,046	T	
11	सांगली	..	..	पु	1,71,594	2,275	2,05,716	3,067	1,828	395	6,924	3,91,799	M	Sangli
				श्री	79,776	3,78,562	2,08,549	580	1,405	50	401	6,69,323	F	
				ए	2,51,370	3,80,837	4,14,265	3,647	3,233	445	7,325	10,61,122	T	
12	सोलापूर	..	..	पु	2,17,615	3,214	3,18,333	5,968	3,320	505	16,863	5,65,818	M	Solapur
				श्री	96,928	4,77,432	3,49,489	2,135	2,025	100	650	9,28,759	F	
				ए	3,14,543	4,80,646	6,67,822	8,103	5,345	605	17,513	14,94,577	T	
13	कोल्हापूर	..	..	पु	2,06,090	4,547	2,79,938	4,163	1,749	696	10,099	5,07,282	M	Kolhapur
				श्री	87,772	4,43,682	3,10,220	1,095	1,275	150	254	8,44,448	F	
				ए	2,93,862	4,48,229	5,90,158	5,258	3,024	846	10,353	13,51,730	T	
14	औरंगाबाद	..	..	पु	1,71,143	4,400	2,98,621	2,820	2,084	974	6,307	4,86,349	M	Aurangabad
				श्री	50,906	3,59,268	3,41,125	1,400	925	50	306	7,53,980	F	
				ए	2,22,049	3,63,668	6,39,746	4,220	3,009	1,024	6,613	12,40,329	T	
15	परभणी	..	..	पु	1,05,542	3,990	2,33,225	1,246	3,356	325	5,354	3,53,038	M	Parbhani
				श्री	30,978	2,97,363	2,59,772	595	681	..	130	5,90,019	F	
				ए	1,36,520	3,01,853	4,92,997	1,841	4,037	325	5,484	9,43,057	T	
16	बीड	..	..	पु	1,11,432	3,468	1,94,082	1,683	1,719	40	3,162	3,15,586	M	Beed
				श्री	29,314	2,63,552	2,22,335	1,535	495	..	165	5,17,396	F	
				ए	1,40,746	2,67,020	4,16,417	3,218	2,214	40	3,327	8,32,982	T	
17	नांदेड	..	..	पु	1,03,895	4,286	2,18,092	1,310	1,347	530	6,226	3,35,686	M	Nanded
				श्री	27,518	2,90,473	2,44,782	865	510	30	345	5,64,523	F	
				ए	1,31,413	2,94,759	4,62,874	2,175	1,857	560	6,571	9,00,209	T	
18	उस्मानाबाद	..	..	पु	1,81,814	2,061	2,80,407	1,665	1,866	70	6,744	4,74,627	M	Osmanabad
				श्री	56,127	4,07,622	3,15,138	1,160	705	70	390	7,81,212	F	
				ए	2,37,941	4,09,683	5,95,545	2,825	2,571	140	7,134	12,55,839	T	
19	बुलढाणा	..	..	पु	1,19,214	1,399	1,76,378	1,108	2,930	389	5,467	3,06,885	M	Buldana
				श्री	53,004	1,79,322	1,91,921	190	950	..	510	4,25,897	F	
				ए	1,72,218	1,80,721	3,68,299	1,298	3,880	389	5,977	7,32,782	T	

संख्या क्रमांक/TABLE No. 1-16 (2.9)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
20	अकोला	प	1,44,999	2,463	2,10,785	1,319	2,600	626	7,264	3,70,056	M	Akola
		सो	77,049	2,25,230	2,26,756	225	1,520	20	480	5,31,280	F	
		ए	2,22,048	2,27,693	4,37,541	1,544	4,120	646	7,744	9,01,336	T	
21	अमरावती	प	1,57,110	3,511	2,09,405	1,818	1,848	918	9,640	3,84,250	M	Amravati
		सो	1,01,525	2,39,359	2,20,723	335	1,275	250	585	5,64,052	F	
		ए	2,58,635	2,42,870	4,30,128	2,153	3,123	1,163	10,225	9,48,302	T	
22	यवतमाळ	प	1,08,013	2,162	2,13,368	1,376	2,024	95	6,015	3,33,053	M	Yavatmal
		सो	54,669	1,99,543	2,32,098	285	815	..	180	4,87,590	F	
		ए	1,62,682	2,01,705	4,45,466	1,661	2,839	95	6,195	8,20,643	T	
23	वर्धा	प	82,916	930	99,207	1,401	1,475	30	6,963	1,92,922	M	Wardha
		सो	48,769	1,17,180	1,14,211	355	960	40	290	2,81,805	F	
		ए	1,31,685	1,18,11	2,13,418	1,756	2,435	70	7,253	4,74,727	T	
24	नागपूर	प	2,17,918	2,976	2,51,210	7,208	2,466	1,490	22,134	5,05,402	M	Nagpur
		सो	1,41,388	3,33,455	2,68,707	985	1,260	690	1,525	7,48,010	F	
		ए	3,59,306	3,36,431	5,19,917	8,193	3,726	2,180	23,659	12,53,412	T	
25	भंडारा	प	1,33,785	5,256	2,09,824	775	1,362	230	7,846	3,59,078	M	Bhandara
		सो	63,784	1,73,407	2,44,765	605	826	190	480	4,84,057	F	
		ए	1,97,569	1,78,663	4,54,589	1,380	2,188	420	8,326	8,43,135	T	
26	चंद्रपूर	प	1,09,149	5,402	2,47,811	1,427	2,230	390	7,229	3,73,638	M	Chandrapur
		सो	49,969	2,74,520	2,74,949	560	1,740	35	230	6,02,003	F	
		ए	1,59,118	2,79,922	5,22,760	1,987	3,970	425	7,459	9,75,641	T	
महाराष्ट्र राज्य		प	50,35,831	1,33,263	67,45,543	1,53,070	57,553	21,921	3,66,038	1,25,13,319	M	Maharashtra State
		सो	26,61,801	92,96,681	74,50,126	28,977	34,978	5,311	30,763	1,95,08,637	F	
		ए	76,97,632	94,29,944	1,41,95,669	1,82,047	92,531	27,232	3,96,851	3,20,21,956	T	

साधन : भारतीय जनगणना, १९७१, मालिका ११, भाग २-ब (२).

Source : Census of India, 1971, Series 11, Part-II-B (ii).

2. पर्यावरण सांख्यिकी

२.१ निरनिराळ्या केंद्रातील तपमान, सापेक्ष सरासरी पावसाचे दिवस व पाऊस आणि विविध केंद्रात पडलेला पाऊस याबाबत माहिती पुढील तक्त्यात दिली आहे.

२.२ ज्या केंद्रांकरिता माहिती देण्यात आली आहे ती केंद्रे सर्वसाधारण जिल्हातील तालुक्याची किंवा जिल्हा मुख्यालयाची ठिकाणे आहेत. सरासरी किंवा सर्वसाधारण पावसाची आकडेवारी ही कमीतकमी पाच वर्ष किंवा जास्तीत जास्त ऐंशी वर्षांच्या प्रत्यक्ष पडलेल्या पावसाच्या आकडेवारीवरून काढली आहे. जर एखाद्या दिवसाच्या चौवीस तासात पर्जन्य मापक यंत्रावर पडलेल्या पावसाची नोंद कमीतकमी २.५ मि. मि. झाली असेल तर तो दिवस पावसाचा दिवस समजण्यात येतो.

2. ENVIRONMENT STATISTICS

2.1 Data on temperature and relative humidity at various centres, normal number of rainy days and rainfall and actual rainfall at various centres are presented in the following tables.

2.2 The Centres for which data is presented are generally the tahsil or district headquarters in the districts. The figures of average rainfall are worked out on the basis of actual figures for the periods ranging from a minimum of five years to a maximum of eighty years. A day was treated as a rainy day if during the twenty-four hours, the rain gauge recorded a minimum of 2.5 mm. of rainfall.

2. पर्यावरण सांख्यिकी/ENVIRONMENT STATISTICS

तपसा कक्षांक/TABLE No. 2.1-A (3.1)

महाराष्ट्रातील निरनिराळ्या केंद्रातील तपमान
Temperature at different centres in Maharashtra State

(1982)

(सेल्सिअस डिग्रीमध्ये/In degree celcius)

अनुक्रममांक Serial No.	केंद्र	कमाल तपमान Maximum temperature	महिना Month	किमान तपमान Minimum temperature	महिना Month	Centre
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	कुलाबा (बृहन्मुंबई)	37.2	नोव्हेंबर/November	16.3	मार्च/March	Colaba (Greater Bombay)
2	सांताक्रुझ (बृहन्मुंबई)	40.2	मार्च/March	13.6	डिसेंबर/December	Santacruz (Greater Bombay)
3	बहाणू (ठाणे)	40.5	मार्च/March	14.8	मार्च/March	Dahanu (Thane)
4	अलिबाग (रायगड)	38.4	मार्च/March	14.4	डिसेंबर/December	Alibag (Raigad)
5	भोरा (रायगड)	43.5	एप्रिल/April	14.4	डिसेंबर/December	Bhira (Raigad)
6	हर्णे (रत्नागिरी)	34.0	ऑक्टोबर/October	N. A.	N. A.	Harnai (Ratnagiri)
7	रत्नागिरी	40.6	मार्च/March	17.5	मार्च/March	Ratnagiri
8	देवगड (रत्नागिरी)	37.8	मे/May	14.5	डिसेंबर/December	Devgad (Ratnagiri)
9	मालेगांव (नाशिक)	42.6	मे/May	6.4	डिसेंबर/December	Malegaon (Nashik)
10	ओझर (नाशिक)	40.1	मे/May	6.2	डिसेंबर/December	Ozar (Nashik)
11	नंदुरबार (धुळे)	42.6	मार्च/March	13.5	मार्च/March	Nandurbar (Dhule)
12	जळगांव	43.7	मे/May	8.0	डिसेंबर/December	Jalgaon
13	अहमदनगर	39.5	ऑगस्ट/August	10.0	डिसेंबर/December	Ahmadnagar
14	पुणे	40.0	एप्रिल/April	8.4	डिसेंबर/December	Pune
15	लोहगाव (पुणे)	40.2	मार्च/March	8.1	मार्च/March	Lohgaon (Pune)
16	वानोरी (अएफएमसी, पुणे)	40.6	मे/May	11.1	डिसेंबर/December	Wanori (AFMC, Pune)
17	बारामती (पुणे)	40.2	एप्रिल/April	10.4	डिसेंबर/December	Baramati (Pune)
18	महाबळेश्वर (सातारा)	34.2	मार्च/March	7.2	जानेवारी/January	Mahabaleshwar (Satara)
19	सांगली	39.9	मार्च/March	11.6	डिसेंबर/December	Sangli
20	जेऊर (सोलापूर)	43.0	मे/May	10.2	डिसेंबर/December	Jeur (Solapur)
21	सोलापूर	41.6	एप्रिल/April	13.2	डिसेंबर/December	Solapur
22	कोल्हापूर	40.2	एप्रिल/April	12.9	डिसेंबर/December	Kolhapur
23	औरंगाबाद	40.6	मे/May	11.0	डिसेंबर/December	Aurangabad
24	चिखलठाणा (औरंगाबाद)	39.7	मे/May	8.3	डिसेंबर/December	Chikhalthana (Aurangabad)
25	परभणी	42.0	जून/June	13.2	जानेवारी/January	Parbhani
26	बीड	42.0	मे/May	9.9	जानेवारी/January	Beed
27	नांदेड	42.2	एप्रिल/April	6.5	डिसेंबर/December	Nanded
28	उस्मानाबाद	43.3	मार्च/March	10.4	डिसेंबर/December	Osmanabad
29	बुलढाणा	39.8	मे/May	12.2	डिसेंबर/December	Buldana
30	अकोला (विमानतळ)	44.5	मे/May	9.0	डिसेंबर/December	Akola (Airport)
31	अकोला (शहर)	43.1	मे/May	10.2	डिसेंबर/December	Akola (City)
32	अमरावती	42.4	जून/June	14.0	डिसेंबर/December	Amravati
33	यवतमाळ	43.1	जून/June	12.0	डिसेंबर/December	Yavatmal
34	पुसद (यवतमाळ)	43.4	जून/June	10.4	जानेवारी/January	Pusad (Yavatmal)
35	वर्धा	43.0	जून/June	11.2	डिसेंबर/December	Wardha
36	नागपूर (विमानतळ)	44.4	जून/June	9.5	डिसेंबर/December	Nagpur (Airport)
37	नागपूर (शहर)	44.1	मे/May	12.5	डिसेंबर/December	Nagpur (City)
38	गोंदिया (भंडारा)	45.2	जून/June	11.8	डिसेंबर/December	Gondia (Bhandara)
39	चंद्रपूर	44.9	जून/June	8.8	डिसेंबर/December	Chandrapur
40	ब्रह्मपुरी (चंद्रपूर)	44.6	जून/June	10.7	डिसेंबर/December	Brahmapuri (Chandrapur)
41	मिरोचा (चंद्रपूर)	44.2	जून/June	12.3	डिसेंबर/December	Sironcha (Chandrapur)

N. A.—उपलब्ध नाही/Not available.

टीप.—कंसातील नावे केंद्र ज्या जिल्ह्यात आहे त्या जिल्ह्याची आहेत.

Note.—The names in the brackets indicate the district in which the Centre is located.

आधार.—विभागीय हवामान शास्त्र कार्यालय नागपूर आणि मुंबई.

Source.—Regional Meteorological Centres, Nagpur and Bombay.

2. पर्यावरण सांख्यिकी/ENVIRONMENT STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.1-B (3-1)

महाराष्ट्रातील निरनिराळ्या केंद्रांतील तपमान
Temperature at different centres in Maharashtra State

(1983)

(सेल्सिअस डिग्रीमध्ये/In degree celcius)

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	कमाल तपमान Maximum temper- ature	महिना Month	किमान तपमान Minimum tempe- rature	महिना Month	Centre
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	कुलाबा (बृहन्मुंबई)	35.6	नोव्हेंबर/November	13.6	डिसेंबर/December	Colaba (Greater Bombay)
2	सातारा (बृहन्मुंबई)	36.5	एप्रिल/April	11.6	डिसेंबर/December	Santacruz (Greater Bombay).
3	डहानू	36.2	मे/May	11.9	डिसेंबर/December	Dahanu (Thane)
4	अलिबाग (कुलाबा)	35.1	जून/June	12.8	फेब्रुवारी/February	Alibag (Kulaba)
5	भोरा	42.5	मे/May	11.4	डिसेंबर/December	Bhira (Kulaba)
6	हर्ण (रत्नागिरी)	33.9	डिसेंबर/December	18.8	डिसेंबर/December	Harnai (Ratnagiri)
7	रत्नागिरी	35.0	ऑक्टोबर/October	14.1	फेब्रुवारी/February	Ratnagiri
8	देवगड (रत्नागिरी)	34.9	जून/June	15.5	नोव्हेंबर/November	Devgad (Ratnagiri)
9	मालेगाव (नाशिक)	44.2	एप्रिल/April	4.2	डिसेंबर/December	Malegaon (Nashik)
10	ओझर (नाशिक)	42.4	एप्रिल/April	2.2	डिसेंबर/December	Ozar (Nashik)
11	नंदुरबार (धुळे)	N.A.		N.A.		Nandurbar (Dhule)
12	जळगाव	46.4	मे/May	4.3	डिसेंबर/December	Jalgaon
13	अहमदनगर	42.0	एप्रिल/April	6.0	डिसेंबर/December	Ahmadnagar
14	पुणे	42.5	एप्रिल/April	6.4	जानेवारी/January	Pune
15	लोहगाव (पुणे)	42.6	एप्रिल/April	9.6	डिसेंबर/December	Lohgaon (Pune)
16	वानोरी (अ.एफ.एम.सी., पुणे)	43.1	एप्रिल/April	9.9	जानेवारी/January	Wanori (AFMC, Pune)
17	बारामती (पुणे)	43.6	एप्रिल/April	8.6	डिसेंबर/December	Baramati (Pune)
18	महाबळेश्वर (सातारा)	36.4	एप्रिल/April	9.2	फेब्रुवारी/February	Mahabaleshwar (Satara)
19	सांगली	38.0	जून/June	9.0	नोव्हेंबर/November	Sangli
20	जेऊर (सोलापूर)	44.6	एप्रिल/April	8.1	डिसेंबर/December	Jeur (Solapur)
21	सोलापूर	43.7	मे/May	12.0	जानेवारी/January	Solapur
22	कोल्हापूर	40.8	एप्रिल/April	11.3	जानेवारी/January	Kolhapur
23	औरंगाबाद	43.6	मे/May	5.0	डिसेंबर/December	Aurangabad
24	चिखलठाणा (औरंगाबाद)	42.2	मे/May	4.0	डिसेंबर/December	Chikhalthana (Aurangabad).
25	परभणी	45.5	मे/May	8.3	डिसेंबर/December	Parbhani
26	बीड	42.8	जून/June	7.2	डिसेंबर/December	Beed
27	नांदेड	44.9	एप्रिल/April	3.6	डिसेंबर/December	Nanded
28	उस्मानाबाद	41.8	एप्रिल/April	9.2	जानेवारी/January	Osmanabad
29	बुलढाणा	40.6	मे/May	5.7	डिसेंबर/December	Buldana
30	अकोला (विमानतळ)	45.5	मे/May	7.4	डिसेंबर/December	Akola Airport
31	अकोला (शहर)	45.5	जून/June	7.2	डिसेंबर/December	Akola City
32	अमरावती	45.2	जून/June	10.5	डिसेंबर/December	Amravati
33	यवतमाळ	45.2	जून/June	9.1	डिसेंबर/December	Yavatmal
34	पुसद (यवतमाळ)	45.4	मे/May	7.0	जानेवारी/January	Pusad (Yavatmal)
35	वर्धा	45.0	मे/May	7.3	डिसेंबर/December	Wardha
36	नागपूर (विमानतळ)	45.8	जून/June	6.7	डिसेंबर/December	Nagpur (Airport)
37	नागपूर (शहर)	32.6	मार्च/March	9.5	जानेवारी/January	Nagpur City
38	गोंदिया (भंडारा)	45.4	एप्रिल/April	7.4	डिसेंबर/December	Gondiya (Bhandara)
39	चंद्रपूर	46.8	जून/June	6.5	डिसेंबर/December	Chandrapur
40	ब्रह्मपुरी (चंद्रपूर)	47.7	मे/May	7.6	डिसेंबर/December	Brahmapuri (Chandrapur)
41	सिरोचा (चंद्रपूर)	46.7	मे/May	8.9	जानेवारी/January	Sironcha (Chandrapur)

N. A.—उपलब्ध नाही/Not available.

टीप.—कंसातील नावे केंद्र ज्या जिल्ह्यात आहे त्या जिल्ह्यांची आहेत.

Note.—The names in the brackets indicate the district in which the Centre is located.

आधार.—विभागीय हवामान शास्त्र कार्यालय, नागपूर आणि मुंबई.

Source.—Regional Meteorological Centres, Nagpur and Bombay.

2. पर्यावरण सांख्यिकी/ENVIRONMENT STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.1 C(—)

निरनिराळ्या केंद्रांनुसार सापेक्ष आर्द्रता
Relative humidity at different centres in Maharashtra State
(1982)

(टक्केवारी)
(Percentage)

केंद्र (1)	सापेक्ष आर्द्रता/Relative humidity				
	कमाल Highest (2)	महिना Month (3)	किमान Lowest (4)	महिना Month (5)	Centre (6)
1 डहानू	99	ऑगस्ट/August	11	डिसेंबर/December	Dahanu
2 सांताक्रुझ	99	जुलै, नोव्हें./July, November	13	मार्च/March	Santacruz
3 कुलाबा	98	जून/June	29	मार्च डिसेंबर/March December	Colaba
4 बलीबाग	99	मार्च/March	15	मार्च/March	Alibag
5 रत्नागिरी	100	जून, जुलै/June, July, ऑगस्ट सप्टेंबर/August, September, ऑक्टोबर/October.	13	डिसेंबर/December	Ratnagiri
6 ओझर (नाशिक)	98	जाने., सप्टें./January, September	05	मार्च/March	Ozar (Nashik)
7 पुणे	99	जाने./January	05	मार्च/March	Pune
8 सोलापूर	99	जून, ऑक्टो./June, October	14	एप्रिल/April	Solapur
9 बुलढाणा	98	ऑगस्ट/August	11	एप्रिल/April	Buldana
10 अकोला (विमानतळ)	98	ऑगस्ट/August	05	मार्च/March	Akola (Airport)
11 अकोला शहर	100	जुलै/July	08	मार्च/March	Akola City
12 अमरावती	98	जुलै/July	04	मार्च/March	Amravati
13 यवतमाळ	99	ऑगस्ट/August	09	जून/June	Yavatmal
14 पुसद	99	जानेवारी/January	08	मार्च/March	Pusad
15 वर्धा	100	जुलै/July	04	जून/June	Wardha
16 नागपूर (विमानतळ)	100	जुलै/July	09	जून/June	Nagpur (Airport)
17 गोंदिया	98	ऑग., नोव्हें./August, November	05	जून/June	Gondia
18 चंद्रपूर	100	ऑक्टो./October	06	एप्रिल/April	Chandrapur
19 सिरोंचा	98	जुलै, ऑगस्ट/July, August, सप्टें./September, ऑक्टो./October.	08	एप्रिल/April	Sironcha
20 ब्राम्हपूरी	100	ऑगस्ट, ऑक्टो./August, October	08	जून/June	Bramhapuri

आधार—विभागीय हवामान शास्त्र कार्यालय, नागपूर व मुंबई:
Source—Regional Meteorological Centres, Nagpur and Bombay.

पर्यावरण सांख्यिकी/ENVIRONMENT STATISTICS

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.1 D (—)

निरनिराळ्या केंद्रानुसार सापेक्ष आर्द्रता
Relative humidity at different centres

(1983)

(टक्केवारी/Percentage)

सापेक्ष आर्द्रता/Relative humidity							
केंद्र	कमाल Highest	महिना Month	किमान Lowest	महिना Month	Centre		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)		
1 डहानू	100	एप्रिल, मे, नोव्हेंबर/ डिसेंबर, जून	07	नोव्हेंबर	November	Dahanu	
2 सांताक्रुझ	99	सप्टेंबर	08	एप्रिल	April	Santacruz	
3 कुलाबा	99	जून, जुलै/ सप्टेंबर	22	नोव्हेंबर	November	Colaba	
4 अलिबाग	98	जुलै, ऑगस्ट	16	एप्रिल	April	Alibag	
5 रत्नागिरी	100	फेब्रुवारी, एप्रिल सप्टेंबर, ऑक्टोबर	15	जानेवारी	January	Ratnagiri	
6 ओझर (नाशिक)	98	ऑगस्ट, सप्टेंबर डिसेंबर	02	मार्च	March	Ozar (Nashik)	
7 पुणे	99	नोव्हेंबर	06	फेब्रुवारी, मार्च, एप्रिल	February, March, April	Pune	
8 सोलापूर	100	जून, जुलै, ऑगस्ट/ सप्टेंबर, ऑक्टोबर	09	मार्च	March	Solapur	
9 बुलढाणा	100	ऑगस्ट	07	मे	May	Buldana	
10 अकोला (विमानतळ)	100	जुलै	03	मार्च	March	Akola (Airport)	
11 अकोला (शहर)	100	जुलै, डिसेंबर	08	एप्रिल	April	Akola (City)	
12 अमरावती	100	जुलै, ऑगस्ट	03	मार्च	March	Amravati	
13 यवतमाळ	99	ऑगस्ट	04	एप्रिल	April	Yavatmal	
14 पुसद	100	ऑगस्ट, नोव्हेंबर/ डिसेंबर	12	फेब्रुवारी	February	Pusad	
16 नागपूर (विमानतळ)	99	सप्टेंबर	07	एप्रिल	April	Nagpur (Airport)	
15 वर्धा	100	जानेवारी, मार्च, जुलै/ऑगस्ट	06	मार्च	March	Wardha	
17 गोंदिया	100	ऑगस्ट	07	मार्च	March	Gondia	
18 चंद्रपूर	98	जुलै, सप्टेंबर, डिसेंबर	04	मे	May	Chandrapur	
19 सिरोंचा	100	जुलै, ऑगस्ट, सप्टेंबर, डिसेंबर	09	मार्च, एप्रिल	March, April	Sironcha	
20 ब्राम्हपुरी	100	जून, जुलै, ऑगस्ट	13	जून	June	Brahmapuri	

आधार.—विभागीय हवामान शास्त्र कार्यालय, नागपूर व मुंबई.

Source.—Regional Meteorological Centres, Nagpur and Bombay.

2. पर्यावरण सांख्यिकी/

तक्ता क्रमांक/

सामान्यपणे पडणाऱ्या पावसाचे दिवस आणि पाऊस यांची मासिकवार आकडेवारी/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	जानेवारी January		फेब्रुवारी February		मार्च March		एप्रिल April		मे May		जून June		
		पावसाचे दिवस Number of rainy days	पाऊस Rainfall											
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	
1	बुध्दपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
(i)	मुंबई	..	0.3	4.1	0.1	2.0	0.1	1.5	0.1	1.5	0.8	18.3	14.2	464.8
(ii)	मुंबई उपनगर	..	0.2	3.1	0.2	1.3	Nil.	0.8	0.1	2.5	0.8	17.3	14.7	476.6
2	ठाणे	..	0.2	3.1	0.1	1.0	1.0	0.1	0.9	0.2	0.7	15.6	13.5	413.3
3	रायगड	..	0.3	2.1	0.1	0.9	0.1	1.1	0.8	3.8	1.1	19.1	16.8	579.9
4	रत्नागिरी	..	0.2	3.0	Nil	0.5	0.1	2.1	0.5	8.5	2.3	43.7	20.4	778.1
5	नाशिक	..	0.3	4.1	0.2	1.9	0.1	1.6	0.5	5.5	1.2	19.2	8.0	154.1
6	घुळे	..	0.4	6.1	0.2	2.0	0.2	1.9	0.2	2.2	0.7	8.5	6.3	120.4
7	जळगाव	..	0.5	7.6	0.4	3.5	0.4	3.7	0.3	0.2	0.9	12.1	7.2	132.1
8	अहमदनगर	..	0.4	6.0	0.2	2.0	0.3	2.8	0.7	8.0	1.3	17.0	6.4	111.6
9	पुणे	..	0.3	2.9	0.1	1.3	0.2	2.1	0.8	10.3	1.6	22.7	8.4	117.0
10	सातारा	..	0.3	4.9	0.1	1.0	0.4	3.2	1.2	16.4	1.2	31.5	7.2	116.3
11	सांगली	..	0.2	4.1	0.1	0.8	0.5	4.6	1.7	22.3	2.9	43.3	6.5	83.9
12	कोलापूर	..	0.4	6.4	0.3	2.8	0.4	4.0	1.1	12.3	1.7	19.6	6.3	97.7
13	कोल्हापूर	..	0.3	3.3	0.1	0.8	0.6	8.3	2.0	27.8	3.4	51.8	11.9	316.3
14	वीरगावा	..	0.6	7.4	0.4	4.3	0.5	4.1	0.6	5.8	1.2	16.8	7.7	134.1
15	परभणी	..	0.5	5.7	0.7	7.3	0.5	8.7	0.9	9.8	1.1	16.7	8.0	154.4
16	बीड	..	0.4	3.9	0.3	3.2	0.7	6.6	0.5	4.2	1.3	13.6	7.7	111.5
17	नांदेड	..	0.7	8.9	0.9	12.7	0.7	8.4	0.9	7.6	1.4	12.9	8.2	153.7
18	उस्मानाबाद	..	0.3	4.3	0.3	3.6	0.7	7.4	1.6	16.8	1.8	21.6	8.6	148.1
19	बुलडाणा	..	0.8	9.7	0.7	9.3	0.6	6.6	0.6	6.8	1.0	11.6	7.7	150.0
20	अकोला	..	0.8	10.6	0.9	12.0	0.7	8.4	0.7	1.0	1.0	11.2	8.0	147.9
21	अमरावती	..	1.0	12.6	1.1	15.9	0.9	8.6	0.6	6.5	1.2	12.2	8.1	150.1
22	यवतमाळ	..	0.7	10.5	1.2	16.7	1.0	11.8	1.1	13.1	1.4	15.1	8.8	168.3
23	वर्धा	..	0.9	12.5	1.3	18.5	1.1	11.0	1.1	12.0	1.4	14.6	9.0	187.6
24	नागपूर	..	1.1	15.5	1.7	24.0	1.6	16.3	1.1	13.5	1.4	15.0	9.1	189.3
25	भंडारा	..	1.4	17.7	2.0	28.5	1.3	13.5	1.0	13.6	1.0	8.9	9.3	203.0
26	चंद्रपूर	..	0.7	10.6	1.4	22.9	1.2	14.2	1.4	15.8	1.2	13.0	9.2	200.0

टीप.—जिल्हातील सर्व पर्जन्यमापक केंद्रात नोंदलेल्या पावसाची सरासरी काढून ती प्रत्येक जिल्हासमोर दर्शविली आहे.

आधार—कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

ENVIRONMENT STATISTICS

TABLE No. 2.2 (3-2)

Monthwise normal number of rainy days and rainfall

(पाऊस मिलीमिटर मध्ये)
(Rainfall in millimetres)

जुलै July		ऑगस्ट August		सप्टेंबर September		ऑक्टोबर October		नोव्हेंबर November		डिसेंबर December		एकूण वार्षिक Total for year		District
पावसाचे दिवस Number of rainy days	पाऊस Rainfall													
(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
														Greater Bombay—
22.2	613.4	18.2	328.9	12.6	286.0	3.0	64.5	0.8	17.5	0.3	2.3	72.7	1,804.8	(I) Bombay
25.4	725.9	21.5	414.8	14.4	295.7	3.0	75.7	0.7	15.7	0.2	0.8	80.3	2,029.6	(II) Bombay Suburban
25.4	903.1	22.7	512.3	14.6	303.0	3.3	78.9	0.8	21.7	0.2	1.8	81.8	2,258.6	Thane
26.9	1,113.9	24.7	706.7	16.6	396.2	4.6	107.1	1.2	23.5	0.3	2.5	92.9	2,966.3	Raigad
27.8	1,205.6	24.8	687.9	17.3	412.9	6.1	119.8	1.9	38.1	0.3	3.2	107.7	3,305.7	Ratnagiri
14.5	339.9	11.5	221.4	9.4	180.0	3.4	60.9	1.4	28.8	0.4	4.6	50.9	1,022.0	Nashik;
13.3	211.2	10.1	133.3	7.3	131.1	2.0	34.7	1.0	17.3	0.4	5.5	42.1	674.0	Dhule
12.8	209.9	10.0	149.4	8.0	151.3	12.1	38.9	1.3	23.0	0.5	7.0	44.5	740.7	Jalgaon
7.2	98.3	5.4	72.7	7.9	161.3	3.4	58.8	1.7	34.0	0.5	6.3	35.5	578.8	Ahmadnagar
14.3	390.3	11.5	240.9	9.2	188.5	4.5	77.6	1.7	31.7	0.4	5.0	53.3	1,150.3	Pune
12.6	243.3	9.5	133.4	7.5	126.4	4.9	79.4	2.1	39.0	0.5	6.4	48.6	803.2	Satara
10.6	129.9	8.2	90.4	7.0	114.9	5.5	88.5	2.1	35.3	0.5	6.7	45.6	624.8	Sangli
6.4	81.9	5.5	83.0	8.4	168.5	4.1	67.1	1.9	33.4	0.5	7.6	37.0	584.3	Solapur
20.8	731.2	17.5	427.5	10.9	198.2	6.9	119.1	2.5	40.3	0.5	6.9	77.3	1,931.5	Kolhapur
11.7	173.5	8.9	122.7	8.9	170.2	3.0	47.0	1.6	31.0	0.5	8.9	45.9	725.8	Aurangabad
11.7	208.3	8.9	152.9	8.1	173.5	2.7	44.5	1.4	30.5	0.4	8.7	44.9	821.0	Parbhani
7.9	113.5	6.5	103.7	9.5	214.5	3.2	52.7	2.0	33.0	0.4	8.0	40.5	668.4	Beed
12.7	215.4	11.0	195.3	9.6	215.1	2.8	42.9	1.4	21.6	0.5	6.6	50.8	901.1	Nanded
11.3	160.8	10.2	149.3	10.7	210.8	3.7	54.4	1.3	23.9	0.6	8.4	51.1	809.9	Osmanabad
13.0	219.1	9.7	147.6	7.0	157.1	2.5	44.3	1.5	27.8	0.8	11.7	46.8	802.8	Buldana
13.3	247.5	10.1	169.1	8.2	157.7	2.4	39.0	1.4	26.1	0.7	9.6	48.2	846.5	Akola
13.3	258.3	10.2	182.0	8.5	157.0	2.4	43.1	1.2	22.6	0.8	8.4	49.3	877.3	Amravati
4.8	295.7	11.5	206.7	8.9	179.6	2.6	45.0	1.3	21.7	0.6	7.4	53.9	991.6	Yavatmal
15.1	341.2	11.7	227.9	9.7	186.7	2.6	49.5	1.1	19.9	0.7	8.9	55.6	1,090.3	Wardha
16.1	362.0	13.2	276.9	9.8	186.9	2.8	52.0	1.0	18.1	0.5	6.5	59.4	1,175.0	Nagpur
18.1	477.7	15.7	399.4	10.7	209.1	2.7	49.9	1.4	18.8	0.6	5.5	65.2	1,446.4	Bhandara
18.0	470.4	15.4	366.0	10.5	205.7	2.9	58.2	1.0	16.2	0.3	4.6	63.2	1,397.6	Chandrapur

Note.— The figures shown against each district are simple averages of the rainfall recorded from all the raingauge stations of the district and are based on 50 years data of 1901 to 1950.

Source.— Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

A-290—31.

2. पर्यावरण सांख्यिकी/ENVIRONMENT STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2,3A (3.3)

विविध केंद्रांचे ठिकाणी पडलेला पाऊस
Rainfall at different Centres
(1982)

(पाऊस मिलिमिटरमध्ये/Rainfall in Millimetres)

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	जानेवारी January		फेब्रुवारी February		मार्च March		एप्रिल April		मे May		जून June		जुलै July		Centre
		पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
I. बृहन्मुंबई जिल्हा—																
I. Gr. Bombay District.																
1	मुंबई (कुलाबा) ..	..	..	..	..	..	..	..	..	4.9	1	477.1	8	651.0	23	Bombay (Colaba)
2	संतोक्रुझ (वे.) ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	319.8	9	1208.7	23	Santacruz (O)
3	अंधेरी ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	285.7	6	932.5	23	Andheri
4	बोरिवली ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	468.0	10	886.0	21	Borivali
II. ठाणे जिल्हा—																
II. Thane District.																
1	ठाणे ..	..	..	..	..	..	..	..	..	11.2	1	334.3	11	931.0	24	Thane
2	कल्याण ..	..	..	..	..	..	..	..	..	19.0	3	393.4	6	786.0	25	Kalyan
3	मुरबाड ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	204.0	9	467.0	26	Murbad
4	भिवंडी ..	..	..	..	..	..	..	..	..	16.0	1	470.2	8	685.0	21	Bhiwandi
5	वसई ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	199.0	11	736.0	22	Basein
6	वाडा ..	..	..	..	..	..	..	..	..	1.0	1	241.0	9	582.0	22	Wada
7	सहापूर ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	218.0	6	749.0	23	Sahapur
8	डहाणू ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	150.5	6	635.1	22	Dahanu (T)
9	माहिम (पालघर) ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	185.0	4	823.2	20	Mahim (Palghar)
10	जव्हार ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	289.6	9	744.8	24	Jawhar
11	मोखाडा ..	..	..	..	..	..	..	..	..	2.0	1	124.0	6	618.0	24	Mokhada
12	डहाणू (वे.) ..	..	..	..	..	..	..	..	..	11.2	1	150.5	6	623.9	23	Dahanu (O)
13	उल्हासनगर ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	662.0	10	1,414.0	24	Ulhasnagar
14	तळासरी ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	202.3	6	624.1	25	Talasaray
III. रायगड जिल्हा—																
III. Raigad District.																
1	अलिबाग ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	769.6	12	670.5	19	Alibag
2	पानवेल ..	..	..	..	..	..	..	..	..	12.0	2	352.2	9	707.2	21	Pañvel
3	खालापूर ..	..	..	..	..	..	..	..	..	10.0	1	392.0	10	859.0	24	Khalapur
4	माथेरान ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	511.0	13	1263.0	29	Matheran

5	उरण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	252.3	10	501.5	21	Uran	
6	भिरा (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	..	37.0	2	556.0	15	1354.0	25	Bhira (O)
7	पेण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	349.0	12	802.1	23	Pen
8	महाड	..	..	..	..	..	..	..	..	71.0	5	359.0	15	1,122.0	27	Mahad
9	माणगांव	..	..	..	..	..	..	..	..	36.6	2	416.5	14	1,020.9	27	Mangaon
10	रोहा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	568.0	12	1,073.0	27	Roha
11	पोलादपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	50.0	2	404.0	14	1,245.0	27	Poladpur
12	मुरुड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	531.0	11	673.0	26	Murud
13	श्रीवर्धन	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	715.1	12	876.6	24	Shrivardhan
14	म्हसाळा	..	..	..	..	..	..	..	..	8.0	1	471.0	15	1,100.0	27	Mhasala
15	करजत	..	..	..	..	..	..	..	..	24.3	4	348.2	13	815.2	26	Karjat
16	सुधागड पाली	..	..	..	..	..	..	..	..	44.0	2	440.0	12	1,231.6	27	Sudhagad Pali

IV. रत्नागिरी जिल्हा—

1	रत्नागिरी (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	882.7	16	967.7	21	Ratnagiri (T)
2	मंडणगड	..	..	..	..	..	..	..	..	5.0	1	358.0	14	1,188.0	26	Mandangad
3	दापोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	347.0	14	1,133.0	25	Dapoli
4	हर्ण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	330.0	6	681.5	24	Harnai
5	खेड	..	..	..	..	..	..	..	..	44.0	3	372.0	11	1,296.0	26	Khed
6	चिपळूण	..	..	..	..	..	..	..	..	9.0	1	508.0	17	1,225.0	26	Chiplun
7	गुहागर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	401.0	9	708.0	23	Guhagar
8	रत्नागिरी (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	882.8	16	1,057.2	21	Ratnagiri (O)
9	राजापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	714.0	19	1,459.0	26	Rajapur
10	देवगड	..	..	..	..	..	..	..	..	0.2	..	883.0	17	667.4	23	Deogad
11	संगमेश्वर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sangameshwar
12	लंजा	..	..	..	..	..	..	..	..	13.0	2	655.0	17	1,263.3	25	Lanja
13	मालवण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	674.0	17	541.0	23	Malwan
14	सावंतवाडी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1012.2	19	1,425.7	27	Sawantwadi
15	वेंगुर्ला	..	..	..	..	..	..	..	..	8.4	1	850.9	20	1,033.0	27	Vengurla
16	कुडाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	953.0	14	1,285.0	26	Kudal
17	वेंगुर्ला (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	6.4	1	851.3	20	1,033.0	25	Vengurla (O)
18	देवरूख	..	..	..	..	..	..	..	..	10.0	1	649.0	19	1,341.0	26	Devrukha
19	कणकवली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	520.0	17	1,093.0	25	Kankavali

V. नाशिक जिल्हा—

1	नाशिक (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	12.7	3	57.6	3	72.2	9	Nashik (O)
2	निफाड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	218.0	3	43.6	6	Niphad
3	पिंपळगांव बसवंत	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	217.2	3	43.4	6	Pimpalgaon Baswant.
4	नाशिक (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	57.6	3	72.4	9	Nashik (T)
5	येवले	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	85.0	5	12.4	2	Yeole
6	सोमथाना	..	20.5	1	..	..	..	..	..	..	..	50.0	3	69.8	5	Somthana
7	चंद्र	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	119.0	4	79.0	11	Chandur
8	कोलेगांव माल	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	34.0	4	17.4	1	Kolegaonmal
9	नांदगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	16.0	2	82.0	5	20.0	4	Nandgaon
10	मालेगाव (त)	..	24.5	1	..	..	..	..	..	7.8	1	250.3	3	98.9	6	Malegaon (T)

5	उरण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	252-3	10	501.5	21	Uran
6	भिरा (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	37.0	2	556.0	15	1354.0	25	Bhira (O)
7	पेण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	349-0	12	802.1	23	Pen
8	महाड	..	..	..	..	..	..	..	71.0	5	359-0	15	1,122-0	27	Mahad
9	माणगांव	..	..	..	..	..	..	..	36.6	2	416-5	14	1,020-9	27	Mangaon
10	रोहा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	568-0	12	1,073-0	27	Roha
11	पोलादपूर	..	..	..	..	..	..	..	50.0	2	404-0	14	1,245-0	27	Poladpur
12	मुरुड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	531-0	11	673-0	26	Murud
13	श्रीवर्धन	..	..	..	..	..	..	..	..	..	715-1	12	876-6	24	Shrivardhan
14	म्हसाळा	..	..	..	..	..	..	..	8.0	1	471-0	15	1,100-0	27	Mhasala
15	करजत	..	..	..	..	..	..	..	24.3	4	348-2	13	815-2	26	Karjat
16	सुधागड पाली	..	..	..	..	..	..	..	44.0	2	440-0	12	1,231-6	27	Sudhagad Pali

IV. रत्नागिरी जिल्हा—

1	रत्नागिरी (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	882-7	16	967-7	21	Ratnagiri (T)
2	मंडणगड	..	..	..	..	..	..	..	5.0	1	358-0	14	1,188-0	26	Mandangad
3	दापोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	347-0	14	1,133-0	25	Dapoli
4	हर्ण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	330-0	6	681-5	24	Harnai
5	खेड	..	..	..	..	..	..	..	44.0	3	372-0	11	1,296-0	26	Khed
6	चिपळूण	..	..	..	..	..	..	..	9.0	1	508-0	17	1,225-0	26	Chiplun
7	गुहागर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	401-0	9	708-0	23	Guhagar
8	रत्नागिरी (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	882-8	16	1,057-2	21	Ratnagiri (O)
9	राजापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	714-0	19	1,459-0	26	Rajapur
10	देवगड	..	..	..	..	..	..	..	0.2	..	883-0	17	667-4	23	Deogad
11	संगमेश्वर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sangameshwar
12	लांजा	..	..	..	..	..	..	..	13.0	2	655-0	17	1,263-3	25	Lanja
13	मालवण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	674-0	17	541-0	23	Malwan
14	सावंतवाडी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1012-2	19	1,425-7	27	Sawantwadi
15	वेंगुर्ला	..	..	..	..	..	..	..	8.4	1	850-9	20	1,033-0	27	Vengurla
16	कुडाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	..	953-0	14	1,285-0	26	Kudal
17	वेंगुर्ला (वे)	..	..	..	..	..	..	..	6.4	1	851-3	20	1,033-0	25	Vengurla (O)
18	देवरूख	..	..	..	..	..	..	..	10-0	1	649-0	19	1,341-0	26	Devrukh
19	कणकवली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	520-0	17	1,093-0	25	Kankavali

V. नाशिक जिल्हा—

1	नाशिक (वे)	..	..	..	..	..	..	..	12-7	3	57-6	3	72-2	9	Nashik (O)
2	निफाड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	218-0	3	43-6	6	Niphad
3	पिंपळगांव बसवंत	..	..	..	..	..	..	..	..	..	217-2	3	43-4	6	Pimpalgaon Baswant.
4	नाशिक (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	57-6	3	72-4	9	Nashik (T)
5	येवले	..	..	..	..	..	..	..	..	..	85-0	5	12-4	2	Yeole
6	सोमथाना	..	20.5	1	..	..	..	..	..	..	50.0	3	69-8	5	Somthana
7	चंद्र	..	..	..	..	..	..	..	..	..	119-0	4	79-0	11	Chandur
8	कोलेगांव माल	..	..	..	..	..	..	..	..	..	34-0	4	17-4	1	Kolegaonmal
9	नांदगाव	..	..	..	..	..	..	..	16-0	2	82-0	5	20-0	4	Nandgaon
10	मालेगांव (त)	..	24-5	1	..	..	..	..	7-8	1	250-3	3	98-9	6	Malegaon (T)

तपसा कर्मा/TABLE No. 2-3-A—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)	
V. नासिक जिल्हा—पारू.																V. Nashik—contd.	
11	विठोरी	..	..	..	..	..	..	..	..	14.2	2	40.7	2	123.0	12	Dindori	
12	सुरगणा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	228.0	8	881.0	18	Surgana	
13	बोळघान	..	13.0	2	..	..	..	..	..	9.0	2	189.0	7	..	..	Bolthan	
14	कळवण	..	22.0	1	..	..	..	..	..	23.0	2	146.0	2	112.0	8	Kalvan	
15	सटाणा (बायलाण)	..	40.0	2	..	..	..	..	..	..	..	142.0	4	92.8	9	Satana (Baglan).	
16	ओझर (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	53.9	3	35.1	4	58.0	7	Ozaar (O)	
17	इगतपुरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	204.0	12	785.0	26	Igatpuri	
18	सिन्नर	..	15.0	1	..	..	..	..	..	..	..	45.0	3	59.0	6	Sinnar	
VI. धुळे जिल्हा—																VI. Dhule District	
1	धुळे (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	59.0	2	217.8	9	Dhule (O)	
2	सक्ती	..	..	..	..	..	..	..	..	6.6	1	84.0	4	129.2	6	Sakri	
3	पिंपळनेर	..	30.2	3	6.0	1	..	..	..	102.0	2	60.0	2	338.5	12	Pimpalner	
4	नंदुरबार (त)	..	..	..	4.2	1	..	..	..	13.5	2	35.7	3	217.8	9	Nandurbar (T)	
5	नवापुर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	45.0	2	483.6	12	Nawapur	
6	तळोवा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	114.3	4	120.4	12	Taloda	
7	शहादा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	241.0	14	Shahada	
8	शिरपुर	..	2.1	1	..	..	..	..	..	1.0	1	150.7	6	224.6	9	Shirpur	
9	सिंदखेडा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	121.3	5	114.2	9	Sindkheda	
10	अक्कलकुवा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	45.0	2	237.0	13	Akkalkuwa	
11	नंदुरबार (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	13.5	2	35.7	3	197.8	9	Nandurbar (O)	
VII. जळगाव जिल्हा—																VII. Jalgaon District.	
1	जळगाव (वे)	..	3.8	1	..	..	11.8	1	..	4.6	1	250.0	5	168.0	12	Jalgaon (O)	
2	चालीसगाव	..	20.0	2	..	..	..	..	..	6.0	1	117.0	5	131.6	7	Chalisgaon	
3	पाचोरा	..	5.0	1	..	..	..	..	..	..	..	136.0	4	129.0	9	Pachora	
4	भडगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	107.0	4	50.0	6	Badgaon	
5	चोपडा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	178.0	5	117.0	11	Chopda	
6	अमळनेर	..	..	..	..	..	..	10.0	1	12.0	1	155.0	6	161.4	11	Amalner	
7	पारोळा	..	..	..	..	..	..	..	..	8.0	1	129.0	4	177.0	9	Parola	
8	जामनेर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	199.4	5	165.2	14	Jamner	
9	भुसावळ	..	..	..	..	..	..	13.3	1	..	..	138.5	2	205.9	9	Bhusawal	
10	एदलाबाद	..	29.6	3	9.0	1	3.7	1	..	..	..	83.7	3	158.3	9	Edalabad	
11	यावल	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	310.0	3	124.1	10	Yawal	
12	रावेर	..	..	..	6.0	1	5.0	1	..	..	..	78.0	4	192.4	8	Raver	
VIII. अहमदनगर जिल्हा—																VIII. Ahmadnagar District.	
1	अहमदनगर (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	13.2	1	108.1	7	24.3	3	Ahmadnagar (T)	
2	पारनेर	..	..	..	..	..	..	..	..	13.0	1	49.0	3	29.0	3	Parner	

3	श्रीगोंदि	..	..	..	..	..	..	31-0	2	138-6	4	17-4	3	Shrigonde		
4	कजत	..	..	..	..	..	2-0	14-0	2	88-0	3	21-0	3	Karjat		
5	जामखेड	..	..	..	..	..	26-2	29-4	3	137-0	6	33-3	2	Jamkhed		
6	शेवगांव	..	..	..	..	..	..	6-0	1	44-0	3	164-0	6	Shevgaon		
7	पाथर्डी	..	..	..	..	..	..	..	..	44-0	3	113-0	9	Pathardi		
8	नेवासे	..	..	..	..	..	..	..	..	123-0	7	34-0	3	Newase		
9	राहुरी	..	..	..	..	..	..	16-6	2	141-9	7	16-2	1	Rahuri		
10	संगमनेर	..	..	..	..	..	..	53-0	3	97-5	6	5-3	1	Sangamner		
11	अकोला	..	..	..	..	..	..	38-0	4	35-0	3	31-3	4	Akola		
12	कोपरगांव	..	..	..	..	..	..	..	..	146-6	5	11-2	2	Kopargaon		
13	श्रीरामपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	68-0	5	9-0	2	Shrirampur		
IX. पुणे जिल्हा—														IX. Pune District		
1	लोहगांव विमानतळ (वे)	..	..	..	..	..	..	34-8	3	47-6	4	40-9	9	Lohgaon Aerodrome (O)		
2	पुणे (वे)	..	..	..	..	..	..	57-8	4	63-5	3	62-0	9	Pune (O)		
3	वडगांव मावळ	..	..	..	..	..	..	..	..	75-8	3	216-0	17	Vadgaon Mawal		
4	पौड मुळशी	..	..	..	..	..	..	39-8	4	115-4	5	274-0	19	Poud Mulshi		
5	जुन्नर	..	..	..	..	..	..	30-0	1	72-0	4	54-6	8	Junnar		
6	वानवडी (वे)	..	..	..	..	..	..	5-8	1	51-4	3	47-0	10	Wanwadi (O)		
7	भोर	..	..	..	..	..	..	..	..	61-8	4	238-8	19	Bhor		
8	घोडा	..	..	..	..	..	..	..	..	50-2	2	49-5	7	Ghoda		
9	जेजुरी	..	..	..	..	..	34-0	1	..	15-0	2	25-0	5	Jejuri		
10	लोणावळा	..	..	..	..	..	..	..	..	461-0	16	1,097-0	27	Lonavla		
11	खेड	..	..	..	..	..	..	97-0	4	58-2	1	81-4	9	Khed		
12	शिरूर	..	..	..	..	..	..	..	..	92-8	4	28-0	2	Shirur		
13	बारामती	7-8	1	..	..	..	6-5	1	50-4	3	81-9	3	59-2	5	Baramati	
14	बारामती (वे)	7-8	1	4-9	1	..	6-5	1	55-3	4	89-8	4	58-0	4	Baramati (O)	
15	इंदापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	96-4	4	53-8	4	Indapur		
16	दौंड	4-6	1	..	..	..	14-4	1	45-5	1	74-6	5	38-6	4	Daund	
17	सासवड (पुरंदर)	..	..	..	..	..	5-0	1	22-0	3	83-0	4	54-6	6	Saswad (Purandar).	
18	आळंदी	..	..	..	..	..	..	..	..	44-8	2	47-6	9	Alandi		
19	वेलहे	..	..	..	..	..	..	..	..	282-0	10	666-0	25	Welhe		
20	खंडाळा (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	369-0	13	1,015-0	26	Khandala (O)		
X. सातारा जिल्हा—														X. Satara District		
1	सातारा (वे)	..	..	..	..	..	74-1	2	68-3	7	47-9	4	134-0	17	Satara (O)	
2	कोरेगांव	..	..	..	..	..	27-2	2	39-3	6	50-8	6	77-2	11	Koregaon	
3	वाई	..	..	..	..	..	..	..	..	53-3	5	33-0	3	Wai		
4	पान्चगणी	..	..	..	..	..	..	..	..	118-9	8	327-8	20	Panchgani		
5	मेढा (जावळी)	..	..	..	..	..	90-0	2	138-9	8	94-1	4	372-7	23	Medha (Jaoli)	
6	महाबळेश्वर	..	..	..	..	..	..	..	..	57-5	4	549-5	17	Maha Baleshwar (O)		
7	पाटण	..	..	..	..	..	..	..	..	82-3	6	534-5	23	Patan		
8	कराड	..	..	..	..	..	3-0	1	84-0	8	40-1	5	95-4	9	Karad	
9	दहिवाडी (माण)	..	..	..	..	..	..	..	..	116-4	4	127-0	6	26-9	2	Dahiwadi (Man)

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.3 (A)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)	
X. सातारा जिल्हा—चालू																X. Satara—contd.	
10	वडुज	..	..	..	..	..	..	45.1	2	95.8	8	62.2	6	25.2	3	Vaduj	
11	खंडाळा	..	..	..	..	..	..	65.0	2	70.1	5	26.0	1	27.4	4	Khandala	
12	फलटण	..	..	..	..	..	..	..	..	10.9	1	36.5	4	16.0	3	Phaltan	
13	औंध (खटाव)	..	..	..	..	4.6	1	8.4	1	32.4	2	54.1	6	54.4	7	Aundh(Khatav)	
14	सातारा (त)	..	..	..	..	..	..	83.4	2	55.2	4	35.2	3	142.9	15	Satara (T)	
XI. सांगली जिल्हा—																XI. Sangli District.	
1	मीरज	..	..	..	..	..	..	..	..	91.4	5	66.6	6	33.0	4	Miraj	
2	जत	..	..	..	..	..	..	..	..	29.0	2	72.0	4	68.0	5	Jath	
3	इस्लामपूर	..	..	..	..	..	..	3.0	1	251.0	8	81.0	6	97.0	8	Islampur	
4	कवठे महाकाळ	..	..	..	..	..	..	42.0	2	22.0	1	44.5	3	13.5	2	Kawathe Mahankal	
5	वीटा (खानापूर)	..	..	..	..	..	..	..	..	136.3	3	31.2	4	83.1	5	Vita(Khanapur)	
6	तासगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	111.0	5	214.0	7	139.0	12	Tasgaon	
7	शिराळा	..	..	..	..	..	..	16.0	1	108.0	7	129.0	6	262.0	18	Shirala	
8	आटपाडी	..	..	..	..	..	..	7.0	1	17.0	2	71.0	5	58.0	2	Atpadi	
9	सांगली	..	..	..	..	..	..	9.8	2	244.9	7	96.1	6	56.4	9	Sangli	
XII. सोलापूर जिल्हा—																XII. Solapur District.	
1	सोलापूर (वे)	..	..	..	..	..	..	47.2	1	55.8	6	75.9	6	120.8	9	Solapur (O)	
2	बारशी	..	..	..	..	..	..	..	..	30.4	4	102.7	9	111.2	5	Barshi	
3	अक्कलकोट	..	..	..	..	..	..	6.0	1	48.0	2	45.0	7	235.0	10	Akkalkot	
4	जेऊर. (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	19.9	3	84.2	3	46.5	4	Jeur (O)	
5	मोहोळ	..	..	..	..	..	..	..	..	11.4	1	61.7	6	96.3	7	Mohol	
6	माढा	..	..	..	..	..	..	30.0	2	38.2	1	60.0	4	36.5	6	Madha	
7	करमाळा	..	..	..	..	..	..	24.6	2	29.4	4	146.9	7	65.7	6	Karmala	
8	पंढरपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	120.0	4	89.0	8	Pandharpur	
9	सांगोला	..	..	..	..	..	..	35.0	1	..	..	162.4	8	30.2	6	Sangola	
10	माळशिरस	..	..	..	..	..	..	..	..	40.0	1	116.8	6	15.4	1	Malshiras	
11	मंगळवेढा	..	..	..	..	..	..	5.0	1	25.0	2	105.7	4	50.0	6	Mangalwedha	
12	अकलुज	..	..	..	..	..	..	..	..	59.9	4	75.8	5	39.2	3	Akluj	
XIII. कोल्हापूर जिल्हा—																XIII. Kolhapur District	
1	कोल्हापूर (वे)	..	..	..	..	..	..	18.7	1	88.4	7	86.5	7	208.1	18	Kolhapur (O)	
2	हातकणगले	..	..	..	..	..	..	20.3	2	111.4	3	60.7	6	94.2	11	Hatkanangale	
3	शिरोळ	..	..	..	..	..	..	5.0	1	110.0	4	77.0	4	82.0	11	Shirol	
4	गगनबावडा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	872.7	18	2,172.6	27	Gaganbavada	
5	शाहवाडी	..	..	..	..	..	..	3.0	1	84.0	5	189.0	10	849.0	24	Shahuwadi	
6	गारगोटी	..	..	..	..	..	..	15.0	2	91.0	10	190.0	11	580.0	22	Gargoti	
7	पन्हाळा	..	..	..	..	..	..	11.9	2	49.2	6	160.5	8	432.2	22	Panhala	
8	कागल	..	..	..	..	..	..	14.0	1	211.5	7	33.4	3	172.4	16	Kagal	
9	गढिंगलज	..	..	..	..	..	..	13.0	2	123.0	6	121.0	6	216.0	13	Gadhinglaj	

10	राष्ट्रान्तरी	..	..	..	..	..	..	..	..	108-0	8	532-2	16	1,494-0	25	Radhanagari
11	आजरा	..	..	..	..	..	..	23-0	1	82-0	7	244-0	10	795-0	21	Ajara
12	चांदगड	..	..	..	..	..	..	..	..	153-8	4	352-0	13	1,193-2	22	Chandgad

XIV. औरंगाबाद जिल्हा--

XIV. Aurangabad District.

1	औरंगाबाद (त)	95-8	3	2-4	1	..	..	..	..	68-3	4	90-5	5	151-8	11	Aurangabad (T)
2	खुलदाबाद	8-6	1	1-3	1	..	..	..	..	26-8	3	64-0	2	122-0	10	Khuldabad
3	वैजापूर	8-6	1	..	..	..	..	..	..	..	..	106-8	5	16-6	1	Vaijapur
4	सोयगाव	33-0	2	16-0	1	8-0	1	..	..	50-2	1	90-0	2	159-4	12	Soegaon
5	चिखलठाणा	14-4	2	1-4	1	..	..	1-8	1	45-1	5	49-7	3	106-9	8	Chikhalthana
6	सिल्लोड	41-7	5	..	..	..	..	..	..	9-2	2	44-5	5	53-4	7	Sillod
7	गंगापूर	9-0	2	..	..	..	..	..	..	6-8	2	114-1	7	74-1	7	Gangapur
8	कन्नड	29-6	2	..	..	..	..	..	..	..	..	161-6	7	73-9	6	Kannad

XV. जालना जिल्हा--

XV. Jalna District.

1	जालना	11-0	2	..	..	10-0	1	..	..	31-0	3	253-0	9	153-0	9	Jalna
2	जाफराबाद	45-9	4	3-2	1	..	..	..	..	10-3	1	95-5	6	66-3	5	Jafferabad
3	भोकरदन	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	60-0	5	45-0	4	Bhokardan
4	अंबड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	78-6	4	174-5	10	Ambad
5	परतुर	..	..	..	..	..	..	..	..	10-4	2	94-9	5	232-7	9	Partur

XVI. परभणी जिल्हा--

XVI. Parbhani District.

1	परभणी	3-2	1	..	..	..	..	9-6	2	18-7	2	62-7	5	143-4	10	Parbhani
2	कळमनुरी	12-0	1	..	..	5-0	1	31-6	2	21-2	2	109-2	6	346-0	10	Kalamnuri
3	हिंगोली	16-3	3	..	..	4-0	1	25-0	2	16-6	2	99-3	8	318-8	11	Hingoli
4	जिंतूर	3-0	1	..	..	1-5	1	10-0	1	..	..	53-5	5	238-5	9	Jintur
5	पाथरी	1-0	1	..	..	1-0	1	2-1	1	29-6	3	96-8	5	77-9	7	Pathri
6	सिद्धेश्वर कॅम्प	..	..	..	..	..	..	14-4	1	14-4	2	118	8	227-8	13	Siddheshwar Camp.
7	गंगाखेड	..	..	..	..	..	..	3-2	1	..	..	12-5	3	181-0	11	Gangakhed
8	बसमथ	7-0	1	..	..	..	..	7-0	1	55-0	4	86-0	7	206-6	12	Basmath

XVII. बीड जिल्हा--

XVII. Beed District.

1	चौसाला	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	195-0	5	40-0	1	Chowsala
2	बीड	..	..	..	..	..	..	15-2	2	16-8	1	109-2	6	107-0	7	Beed
3	मोमिनाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	38-5	3	140-0	6	239-7	9	Mominabad
4	गेवराई	..	..	..	..	..	..	..	..	35-2	4	119-3	5	79-6	10	Gevrai
5	पाटोडा	..	..	..	..	2-0	1	12-2	2	20-6	3	127-4	11	67-9	7	Patoda
6	मांजलेगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	77-6	6	140-4	9	Manjlegaon
7	रोटी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	44-0	4	47-0	3	Roti
8	आष्टी	..	..	..	..	..	..	30-4	5	3-5	1	51-0	4	41-9	4	Ashti

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.3—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
XVIII. नांदेड जिल्हा—																XVIII. Nanded District.
1	भोकर	30.0	2	..	..	1.0	1	6.0	1	6.0	2	114.7	7	287.0	11	Bhokar
2	हदगांव	22.0	1	..	..	..	..	..	..	..	..	38.7	4	309.5	12	Hadgaon
3	नांदेड (वे)	15.6	2	..	..	1.2	1	30.2	2	46.3	5	71.9	7	429.0	12	Nanded (O)
4	मुखेड	3.6	1	..	..	..	..	..	..	5.4	1	95.8	6	240.8	12	Mukhed
5	बिलोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	63.2	5	434.2	11	Billoli
6	किनवट	49.0	2	..	..	..	..	..	..	..	..	80.0	7	376.0	13	Kinwat
7	कंधार	14.4	2	..	..	5.4	1	..	..	..	..	76.7	6	317.8	12	Kandhar
8	देगलूर	17.2	1	..	..	2.0	1	3.0	1	..	..	44.0	7	329.5	17	Deglur
9	नांदेड (त)	16.4	2	..	..	..	..	15.0	2	36.8	3	51.6	5	471.6	12	Nanded (T)
XIX. उस्मानाबाद जिल्हा—																XIX. Osmanabad District.
1	औसा	..	..	..	..	..	..	8.4	1	4.8	1	79.0	3	111.6	8	Ausa
2	भूम	..	..	..	..	..	..	18.5	1	23.0	2	146.8	4	55.8	6	Bhoom
3	उस्मानाबाद (वे)	..	..	0.5	1	0.3	1	26.3	3	68.0	4	91.7	5	135.9	10	Osmanabad (O)
4	परांडा	..	..	..	..	..	..	38.0	3	..	..	90.6	7	27.8	3	Paranda
5	कळंब	..	..	..	..	..	..	15.0	2	19.0	3	129.4	4	68.2	5	Kalam
6	तुळजापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	162.6	6	192.6	11	Tuljapur
7	अहमदपूर	..	..	4.0	1	..	..	8.6	1	23.3	3	77.1	5	223.1	12	Ahmedpur
8	उदगीर	10.0	1	..	..	..	..	18.6	1	6.5	1	32.4	4	212.6	8	Udgir
9	लातूर	..	..	..	..	4.6	1	20.7	3	16.8	1	154.4	7	174.5	12	Latur
10	निलंगा	..	..	..	..	..	..	23.2	4	25.0	2	120.0	7	91.0	6	Nilanga
11	उमरगा	..	..	..	..	9.0	1	..	..	9.9	1	76.3	6	253.7	13	Omerga
12	उस्मानाबाद (त)	..	..	..	..	..	..	13.8	2	30.0	1	68.0	6	131.0	11	Osmanabad (T)
XX. बुलढाणा जिल्हा—																XX. Buldana District.
1	बुलढाणा	77.3	2	6.1	1	3.6	1	..	..	16.3	3	149.8	5	193.4	12	Buldana
2	मलकापूर	37.0	2	..	..	..	..	..	..	..	..	71.0	3	81.9	7	Malkapur
3	मेहेकर	31.0	3	..	..	..	..	..	..	10.3	1	209.4	8	200.4	10	Mehekar
4	नंदुरा	112.0	3	12.0	1	47.4	3	..	..	..	..	53.0	3	182.0	7	Nandura
5	डोनेगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	245.2	8	257.3	14	Donegaon
6	जळगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	24.0	2	196.3	11	Jalgaon
7	खामगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	18.0	2	175.0	9	Khamgaon
8	शेगाव	57.6	4	8.0	1	11.4	3	..	..	..	..	11.4	1	211.6	10	Shegaon
9	चिखली	42.0	4	..	..	3.8	1	..	..	10.0	2	40.0	1	124.1	9	Chikali
XXI. अकोला जिल्हा—																XXI. Akola District
1	अकोला सिटी (वे)	54.3	4	32.5	2	10.0	2	..	..	..	..	16.0	2	247.8	10	Akola City (O)
2	बाळापूर	45.6	3	10.4	1	..	..	..	..	..	..	13.4	1	277.0	11	Balapur
3	आकोट	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	13.0	1	4.00	1	Akot

4	वाशिम	101.5	4	..	..	..	..	..	..	..	206.2	8	335.0	10	Washim
5	मंगळूरपीर	108.0	4	4.0	1	10.4	1	2.0	1	..	69.2	5	363.5	12	Mangrulpir
6	मुक्तिजापूर	63.0	3	14.0	1	9.0	2	..	..	21.0	75.0	4	127.0	7	Murtizapur
7	अकोला विमानतळ (वे.)	55.4	4	22.5	1	10.3	1	1.9	1	8.0	40.4	3	274.2	10	Akola Aero-drome (O).
8	तेल्हारा	50.0	4	..	..	..	..	5.0	1	5.0	18.0	2	123.0	10	Telhara
9	पातुर	55.0	4	8.0	1	..	..	..	..	..	94.0	5	191.0	9	Partur
10	करंजा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	40.9	4	342.5	14	Karanja
XXII. अमरावती जिल्हा—															
1	अमरावती (त)	82.6	5	14.4	2	10.6	1	21.8	2	6.4	31.6	4	313.8	13	Amravati (T)
2	बडनेरा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Badnera
3	मोर्शी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1.0	1	84.6	3	Morshi
4	चांदूर रेल्वे	78.8	4	11.0	1	10.0	1	9.3	1	..	97.2	5	445.8	16	Chander Railway
5	खोलापूर	59.7	4	14.9	2	8.4	1	..	..	12.5	23.0	2	201.4	12	Kholapur
6	वरूड	50.0	2	26.4	1	2.2	1	..	..	..	154.9	6	324.2	15	Warud
7	तळेगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	40.0	1	269.5	10	Talegaon
8	अचलपूर	77.1	4	14.3	1	2.1	1	1.1	1	..	63.6	3	423.7	18	Achalpur
9	दर्यापूर	115.3	4	26.8	1	26.4	2	..	..	..	66.9	5	289.3	12	Daryapur
10	अंजनगांव सुरजी	52.2	4	1.2	1	11.2	1	..	..	..	55.3	4	92.1	10	Anjangaon Surji
11	चांदूर बाजार	138.2	5	..	..	15.2	1	..	..	15.3	43.5	3	226.3	14	Chander Bazar
12	चिखलदा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	39.3	4	363.3	19	Chikhaldada
13	धारणी	3.4	1	..	..	..	..	..	..	1.4	38.8	3	298.8	13	Dharni
XXIII. यवतमाळ जिल्हा—															
1	यवतमाळ (त)	86.8	5	12.5	1	..	..	2.8	1	15.8	199.9	6	213.3	11	Yavatmal (T)
2	वर्धा	86.0	4	13.0	1	8.4	1	3.4	1	4.4	95.6	8	265.1	13	Wani
3	दारव्हा	68.0	3	5.0	1	..	..	35.0	1	..	94.0	3	269.0	11	Darvha
4	पुसद	89.2	3	..	..	..	..	20.6	2	11.8	104.4	8	271.8	15	Pusad
5	उमरखेड	68.3	2	..	..	..	..	..	..	..	73.9	7	304.5	11	Umarhed
6	पांढरकवडा	57.6	2	1.0	1	..	..	2.0	1	98.0	109.0	5	472.7	16	Pandharkawada
7	दिग्रस	..	..	..	..	..	..	..	..	..	109.9	7	..	..	Digras
8	नेर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	214.2	7	558.8	17	Ner
XXIV. वर्धा जिल्हा—															
1	वर्धा (त)	78.3	3	16.4	1	2.1	1	17.0	1	52.0	255.0	8	315.5	9	Wardha (T)
2	हिंगणघाट	71.2	3	19.6	1	..	..	11.4	1	41.2	130.7	7	243.3	14	Hinganghat
3	आर्वी	49.3	3	40.7	2	8.5	1	19.0	2	8.3	184.3	8	212.0	14	Arvi
XXV. नागपूर जिल्हा—															
1	नागपूर विमानतळ (वे.)	66.9	3	33.1	2	5.6	1	37.4	1	21.4	118.0	4	281.5	14	Nagpur Airport (O)
2	नागपूर फार्म	53.4	2	21.0	1	..	..	..	..	34.2	..	..	261.9	15	Nagpur Farm
3	नागपूर (त)	9.5	2	52.2	2	..	..	37.4	2	1.6	54.0	4	161.0	10	Nagpur (O)
4	उमरेड	66.4	4	11.5	2	..	..	..	..	..	24.4	6	260.0	16	Umrer
5	काटोल	18.2	2	57.1	2	..	..	..	..	..	159.3	7	270.4	16	Katol
6	सावनेर	17.6	2	31.0	2	3.6	1	..	..	..	230.0	10	171.1	13	Saoner
7	खिंडशी	16.8	2	..	..	..	..	..	..	..	75.4	6	310.2	16	Khinchshi

तथता क्रमांक/ TABLE No. 2.3 (A) (3.3)— contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
XXV. नागपुर जिल्हा— चालू																XXV. Nagpur— cont.
8	थारसा	38.4	3	17.9	2	..	..	..	..	16.9	3	55.9	5	232.7	15	Tharsa
9	रामटेक	39.6	2	7.1	2	..	..	..	..	..	..	80.3	5	208.8	13	Ramtek
10	पारशीवनी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	74.0	6	157.0	10	Parseoni
11	देवलापूर	74.4	4	14.4	1	..	..	..	..	12.0	1	134.0	8	191.0	10	Deolapur
XXVI. भंडारा जिल्हा—																XXVI. Bhandara District.
1	भंडारा	63.9	3	5.7	1	2.1	1	..	..	..	..	229.0	9	385.0	21	Bhandara
2	साकोली	37.5	2	37.5	4	6.0	1	5.4	1	26.3	2	269.5	10	378.8	22	Sakoli
3	गोंदिया (वे)	55.2	4	33.0	4	4.6	1	10.0	2	32.2	2	52.7	5	297.4	16	Gondia (O)
4	खारबुंद	37.0	3	6.0	1	..	..	..	..	9.0	1	63.0	5	210.4	13	Kharbund
5	चांदपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	62.0	3	168.0	12	Chandpur
6	बोडलकसा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	38.0	3	153.0	9	Bodalkasa
7	चोरखमग्रा	52.0	2	5.0	1	..	..	..	..	..	..	26.2	3	154.6	11	Chorkhamgra
8	पांग्री	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	97.0	4	168.0	10	Pangree
9	पवनी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Paoni
10	देवरी	38.2	3	11.2	2	..	..	..	..	7.6	1	86.5	5	298.9	13	Deori
11	गोंदिया (त)	55.2	4	27.0	3	..	..	4.6	1	31.2	2	65.5	6	278.0	15	Gondia (T)
XXVII. चंद्रपूर जिल्हा—																XXVII. Chandrapur District.
1	चंद्रपूर (त)	49.3	3	18.5	2	7.4	1	6.1	1	30.3	2	22.4	4	239.5	15	Chandrapur (T)
2	वरोरा	60.2	3	5.4	1	..	..	..	..	8.2	1	149.0	8	367.5	13	Warora
3	आरमोरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Armori
4	चिमुर्	47.8	3	1.2	1	2.6	1	..	..	..	..	70.4	5	214.5	17	Chimur
5	गडचिरोली	29.9	2	13.5	1	21.0	2	3.5	1	1.2	1	211.4	5	304.7	16	Gadchiroli
6	भसोला	20.4	1	4.2	1	..	..	2.4	1	..	..	76.8	6	208.4	14	Asola
7	घोराघेरी	61.6	1	2.4	1	..	..	4.6	1	12.0	2	58.4	5	154.2	5	Ghoragheri
8	खैरी	5.0	1	..	..	4.0	1	..	..	..	..	81.0	3	42.0	4	Khairi
9	कुन्हारी	21.1	2	5.6	1	12.2	3	8.6	1	18.4	2	138.8	7	370.6	14	Kunhari
10	नेल्सर	38.6	1	..	..	..	..	..	..	21.0	2	135.0	6	169.5	11	Nelsar
11	मनोरा	49.2	4	..	..	..	..	..	..	..	..	76.4	3	225.9	11	Manora
12	शिंदेवाही	31.4	2	7.1	1	16.9	2	10.7	1	16.1	3	80.2	5	168.7	15	Sindhewahi
13	ब्रह्मपुरी	52.5	3	14.4	2	15.7	2	14.8	2	31.8	5	64.7	5	318.7	15	Brahmapuri (O)
14	सिरोचा (त)	..	..	..	..	9.8	1	2.4	1	67.6	2	117.1	7	178.4	14	Sironcha (T)
15	सिरोचा (वे)	..	..	..	..	9.8	1	2.4	1	82.9	4	117.1	7	164.3	12	Sironcha (O)
16	ब्रह्मपुरी (त)	52.8	3	14.4	2	15.7	2	12.8	2	..	..	60.0	4	317.7	15	Erahmapuri (T)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.3(A) 3-3—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र Centre	ऑगस्ट August 82		सप्टेंबर September		ऑक्टोबर October		नोव्हेंबर November		डिसेंबर December		एकूण Total for 1982		एकूण Total for 1981		सर्वसाधारण पाऊस Normal Rainfall	(2)	
		पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days			
(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(2)	
I. मुहसुंबई जिल्हा—																	I. Gr. Bombay District.	
1	मुंबई (कुलाबा) ..	457.7	20	122.4	7	..	..	128.9	3	..	..	1,842.0	62	1,949.3	68	1,805	Bombay (Colaba)	
2	सांताक्रुझ (वे.) ..	546.0	25	204.4	15	..	..	101.0	2	..	..	2,379.9	74	2,440.8	76	2,812	Santacruz (O)	
3	अंधेरी ..	436.7	19	87.4	7	..	..	..	..	..	..	1,742.3	55	1,873.5	47	N. A.	Andheri	
4	बोरिवली ..	606.0	16	10.0	2	..	..	..	..	..	..	1,970.0	49	2,302.0	67	..	Borivali	
II. ठाणे जिल्हा—																	II. Thane District	
1	ठाणे ..	539.2	22	85.5	5	..	..	67.5	2	..	..	1,968.7	65	2,023.6	84	2,478	Thane	
2	कल्याण ..	652.2	18	111.2	8	1.2	1	93.9	2	..	..	2,056.9	62	2,155.0	83	2,355	Kalyan	
3	मुरवाड ..	617.0	21	208.0	15	..	..	..	..	..	..	1,496.0	71	2,116.0	90	2,534	Murbad	
4	भिवंदी ..	621.2	17	118.6	6	..	..	..	..	..	..	1,911.0	53	2,500.0	74	2,578	Bhivandi	
5	वसई ..	475.0	21	56.0	10	..	..	136.0	2	..	..	1,702.0	66	1,833.0	72	1,912	Bassein	
6	वाडा ..	689.0	20	152.0	12	22.0	1	100.0	2	..	..	1,787.0	66	2,665.0	82	2,535	Wada	
7	शहापूर ..	827.0	27	239.0	11	..	..	15.5	2	..	..	2,048.5	69	2,032.0	79	2,589	Shahapur	
8	डहाणू ..	473.1	22	177.4	9	..	..	98.1	3	..	..	1,534.2	62	2,482.7	70	1,759	Dahanu	
9	माहिम (पालघर) ..	467.9	22	246.0	12	..	..	42.0	1	..	..	1,764.1	59	2,336.0	67	1,731	Mahim (Palghar)	
10	जव्हार ..	1,085.4	29	196.2	11	64.8	3	137.6	3	..	..	2,518.4	79	3,911.2	92	3,597	Jawhar	
11	मोखाडा ..	916.5	27	132.0	10	69.0	2	80.0	2	..	..	1,941.5	71	3,218.0	86	2,467	Mokhada	
12	डहाणू (वे.) ..	473.9	22	176.4	9	..	..	98.1	3	..	..	1,534.0	64	2,464.5	71	1,909	Dahanu (O)	
13	उल्हासनगर ..	407.0	21	33.0	6	8.0	1	12.0	2	..	..	2,536.0	64	2,674.0	87	..	Ulhasnagar	
14	तालासरी ..	795.0	28	148.0	8	14.0	2	69.0	2	..	..	1,852.4	71	2,753.5	78	..	Talassary	
III. रायगड जिल्हा—																	III. Raigad District	
1	अंबिबाग ..	351.9	17	166.2	9	17.2	1	96.0	3	..	..	2,072.0	61	2,145.2	71	1,960	Ambbag	
2	पनवेल ..	846.6	27	225.7	13	2.0	1	69.0	2	..	..	2,214.7	74	2,615.5	87	2,741	Panvel	
3	खालापूर ..	1,237.0	28	276.0	14	84.0	3	104.0	4	..	..	2,962.0	84	3,406.0	97	3,812	Khalapur	
4	माथेरान ..	2,108.0	31	451.0	16	33.0	4	88.0	2	..	..	4,454.0	95	4,910.0	106	5,168	Matheran	
5	उरण ..	500.2	21	158.3	8	2.0	1	77.6	2	..	..	1,491.9	62	1,768.9	65	2,072	Uran	
6	भिरा (वे.) ..	820.0	25	211.0	14	127.0	8	72.0	3	..	..	3,177.0	100	4,307.6	96	N. A.	Bhira (O)	

वे.—वेधशाळा, O—Observatory

त—ताहसील, T—Tahsil

तबता क्रमांक / TABLE No. 2.3 (A) (3-3)—contd.

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(2)
III. रायगड जिल्हा—चालू:																	III. Raigad—cont. District
7	पेण	528.5	19	159.0	14	32.0	1	98.0	3	..	..	1,968.6	72	2,440.4	88	2,866	Pen
8	महाड	772.0	28	282.0	19	22.0	2	125.0	4	..	..	2,753.0	100	3,730.0	167	3,190	Mahad
9	माणगांव	585.2	25	213.1	13	64.1	6	230.6	4	..	..	2,567.0	91	3,513.6	104	3,088	Mangaon
10	रोहा	621.0	28	245.0	16	15.0	2	55.0	3	..	..	2,577.0	88	3,824.0	91	3,118	Roha
11	पोलादपूर	926.0	31	258.0	17	113.0	6	70.0	4	..	..	3,066.0	101	3,758.0	106	4,032	Poladpur
12	मुरुड	302.0	20	191.0	6	43.0	3	40.0	4	..	..	1,780.0	70	2,349.0	77	2,784	Murud
13	श्रीवर्धन	514.2	23	277.5	14	20.5	2	21.5	3	..	..	2,425.4	78	2,478.0	86	3,255	Shrivardhan
14	म्हसाळा	672.0	29	257.0	12	14.0	1	102.0	4	..	..	2,624.0	89	3,647.0	94	3,756	Mhasala
15	करजत	1,130.4	27	315.8	12	131.0	5	61.4	4	..	..	2,826.3	91	3,215.1	91	3,279	Karjat
16	सुधागड पाली	927.4	29	323.0	14	30.0	3	65.0	3	..	..	3,061.0	90	4,183.0	99	4,152	Sudhagad Pali
IV. रत्नागिरी जिल्हा—																	IV. Ratnagiri District
1	रत्नागिरी (त)	613.2	27	253.9	14	44.2	5	140.6	4	..	..	2,902.3	87	3,334.6	99	3,306	Ratnagiri (T)
2	मंडणगड	991.0	30	232.0	15	88.0	4	100.0	5	..	..	2,962.0	95	4,065.0	103	3,848	Mandangad
3	दापोली	942.0	30	336.0	13	44.0	3	97.0	2	..	..	2,899.0	87	3,861.0	94	3,287	Dapo i
4	हूर्ण	374.9	20	232.4	10	5.0	1	97.0	2	..	..	1,720.8	63	2,267.8	87	2,472	Harna i
5	खेड	890.0	28	256.0	14	134.0	7	115.0	3	..	..	3,107.0	92	3,432.0	106	3,372	Khed
6	चिपळूण	1,107.0	31	368.0	16	93.0	7	61.0	4	..	..	3,371.0	102	3,477.0	108	3,497	Chiplun
7	गुहागर	547.0	27	302.0	12	22.0	1	60.0	4	..	..	2,040.0	76	2,488.0	90	2,557	Guhagar
8	रत्नागिरी (वे)	613.2	27	255.5	14	44.2	5	104.4	3	..	..	2,993.3	86	2,235.6	99	..	Ratnagiri (O)
9	राजापूर	969.0	31	205.0	11	80.0	6	66.0	3	..	..	3,493.0	96	2,736.5	107	3,213	Rajapur
10	देवगड	444.7	23	215.1	11	21.6	2	48.5	4	..	..	2,280.3	80	2,493.0	87	2,246	Deog: d
11	लांजा	1,021.5	30	256.1	13	58.7	6	92.7	3	..	..	3,360.3	96	3,949.0	103	3,759	Lanja
12	मालवण	263.0	21	137.0	10	9.0	1	80.0	1	..	..	1,704.0	73	2,646.5	79	2,761	Malvan
13	सावंतवाडी	1,549.3	31	183.9	19	302.6	5	69.5	5	..	..	4,543.2	102	4,875.2	106	3,758	Sawar twadi
14	वेंगुर्ला	823.9	25	224.4	12	30.8	3	116.5	5	..	..	3,087.9	93	3,795.1	102	2,617	Vengurla
15	कुडाळ	1,556.0	30	260.0	11	69.0	5	105.0	5	..	..	4,228.0	91	5,464.0	104	3,082	Kudal
16	वेंगुर्ला (वे)	824.1	25	225.4	12	29.8	3	83.3	5	..	..	3,053.3	93	3,913.5	103	..	Vengurla (O)
17	देवरूख	1,098.0	29	212.0	18	120.0	9	99.0	6	..	..	3,529.0	108	2,653.0	87	..	Devruk h
18	कणकवली	1,304.0	29	275.0	14	112.0	6	42.0	3	..	..	3,346.0	94	4,050.0	111	3,616	Kankavali
V. नाशिक जिल्हा—																	V. Nashik District
1	नाशिक (वे)	137.2	11	61.2	7	14.3	2	47.4	3	..	..	402.6	38	949.8	57	698	Nashik (O)
2	निफाड	130.2	8	137.0	6	1.4	1	64.2	3	..	..	594.4	26	437.7	35	549	Nipha: d
3	पिंपळगांव बसवंत	130.2	8	137.0	6	1.4	1	64.2	3	..	..	593.4	26	835.4	36	630	Pimpa: gaon Basvant.
4	नाशिक (त)	155.2	12	61.2	7	13.3	2	46.9	3	..	..	406.6	36	931.0	56	..	Nashik: (T)
5	येवले	41.4	6	130.8	4	56.8	5	50.4	4	..	..	376.8	24	457.3	45	555	Yeole
6	सोपयाना	38.6	5	102.0	6	2.0	1	..	..	..	..	282.9	20	504.8	28	486	Somthana
7	चंद्र	54.0	9	104.0	6	..	..	..	..	..	..	356.0	30	984.0	54	645	Chandur
8	कोलेगांव माल	18.7	3	109.0	5	6.2	1	26.0	2	..	..	201.3	16	357.0	26	497	Kolegaon mal
9	नांदगाव	37.0	4	171.0	7	19.0	4	42.0	2	..	..	387.0	28	426.0	35	585	Nandgaon

10	मालेगांव (वे)	107.7	2	105.9	6	25.3	4	54.0	3	..	..	584.4	26	215.8	34	..	Malegaon (O)
11	त्रिडोरी	174.6	17	50.3	6	11.8	1	36.4	3	..	..	451.0	43	1,606.2	64	753	Dindori
12	सुरगाणा	1,002.0	26	292.0	8	158.0	9	66.0	3	..	..	2,627.0	72	3,443.0	95	1,862	Surgana
13	पेठ	867.9	4	128.0	7	..	..	29.0	2	..	..	404.0	24	2,629.5	92	2,352	Peth
14	बोलथान	36.0	26	174.8	12	69.6	4	75.3	4	..	..	1,753.4	74	534.8	30	686	Bolthan
15	कळवण	123.0	14	197.0	5	34.0	5	74.0	4	..	..	731.0	41	875.0	39	692	Kalvan
16	सटाणा (बागलाण)	22.1	3	164.6	4	50.4	3	78.1	4	..	..	590.0	29	561.5	33	477	Satana (Baglan)
17	ओझर (वे)	123.1	12	46.0	6	60.8	5	65.7	3	..	..	442.6	40	576.6	46	633	Ozar (O)
18	इगतपुरी	1240.0	27	196.0	16	28.5	3	134.1	4	..	..	2,587.6	88	3,282.4	99	..	Igatpuri
19	सिन्नर	93.8	12	194.6	6	19.2	1	47.4	3	..	..	474.0	32	762.6	52	..	Sinnar

VI. धुळे जिल्हा—

1	धुळे (वे)	45.2	4	65.6	6	8.0	1	43.0	3	..	..	438.6	25	513.0	27	609	Dhule (O)
2	साक्री	92.2	6	74.4	4	49.4	3	51.0	4	..	..	486.8	28	397.1	32	493	Sakri
3	पिंपळनेर	210.0	16	46.0	3	80.0	5	109.0	4	..	..	981.7	48	785.8	49	586	Pimpalner
4	नंदुरबार (त)	294.4	16	78.7	3	37.6	4	22.7	3	..	..	704.6	41	707.9	51	643	Nandurbar (T)
5	नवपूर	251.4	19	34.2	4	86.0	1	25.2	2	..	..	925.4	40	1,033.0	65	1,097	Nawapur
6	तळोदा	257.6	21	25.1	2	18.5	2	68.6	4	..	..	604.5	45	926.1	62	790	Taloda
7	शहादा	361.0	19	84.0	3	..	..	..	..	..	..	686.0	36	2,166.0	82	659	Shahada
8	शिरपूर	118.6	14	84.7	4	9.0	1	28.5	4	..	..	619.2	38	667.2	51	616	Shirpur
9	सिंदखेड	85.8	11	38.8	3	30.6	2	32.6	4	..	..	423.3	34	618.1	39	573	Sindkheda
10	अक्कलकुवा	395.0	23	..	..	34.0	3	54.0	3	..	..	765.0	44	1,351.0	60	1,179	Akkalkuwa
11	नंदुरबार (वे)	283.7	15	60.3	2	30.8	3	23.0	3	..	..	644.0	37	729.2	53	..	Nandurbar (O)
12	विसावाडी	227.0	19	21.0	4	40.3	3	10.0	2	..	..	686.0	40	..	..	..	Visawadi

VII. जळगाव जिल्हा—

1	जळगाव (त)	131.8	9	32.4	1	26.0	3	17.8	2	..	..	646.2	35	801.3	45	787	Jalgaon (T)
2	चाळीसगांव	52.5	6	132.0	8	37.0	7	40.5	2	..	..	536.6	39	744.0	50	712	Chalisgaon
3	पाचोरा	159.0	10	6.0	1	33.0	4	31.0	1	..	..	499.0	30	635.5	41	793	Pachora
4	भडगांव	191.3	9	31.0	4	38.3	3	23.7	2	..	..	441.3	28	637.7	31	720	Bhadgaon
5	चोपडा	102.0	10	19.0	2	9.0	1	15.0	2	..	..	440.0	31	947.0	56	732	Chopda
6	अमळनेर	62.6	8	67.0	4	11.0	1	24.0	3	..	..	503.0	35	744.4	45	675	Amalner
7	परोळा	142.0	12	120.3	5	..	..	56.7	2	..	..	633.0	33	730.0	49	687	Parola
8	जामनेर	178.5	14	15.8	3	16.9	2	23.5	3	..	..	599.3	41	1,178.2	46	802	Jamner
9	भुसावळ	125.6	9	90.8	3	28.6	2	29.0	2	..	..	631.7	28	761.6	51	788	Bhusawal
10	एदलाबाद	76.5	6	102.5	6	..	..	14.4	3	..	..	477.7	32	616.9	41	737	Edalabad
11	यावल	161.8	14	73.0	2	77.4	2	43.4	3	..	..	789.7	34	1,056.9	53	768	Yawal
12	रावेर	72.2	7	101.3	6	63.1	1	41.1	3	..	..	559.1	31	960.3	52	728	Raver

VIII. अहमदनगर जिल्हा—

1	अहमदनगर (त)	18.0	3	181.3	12	43.6	4	145.1	3	..	..	533.6	33	638.2	36	622	Ahmadnagar (T)
2	पारनेर	43.5	7	73.5	6	65.0	6	107.7	3	..	..	380.7	29	624.2	42	574	Parner
3	श्रीगदि	10.0	2	113.7	7	106.8	9	51.4	2	..	..	468.9	29	612.3	33	516	Shrigonde
4	कर्जत	35.0	3	227.0	14	47.0	4	34.0	2	..	..	468.0	31	563.0	32	557	Karjat
5	जामखेड	21.5	3	258.0	11	44.0	5	61.6	2	..	..	611.0	35	527.0	33	652	Jamkhed

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.3 (A) (3.3)— contd.

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(2)
VIII. Ahmadnagar— cont.																	
6	शेवगांव	22-0	4	64-2	8	98-4	6	15-0	1	..	..	413-6	29	348-1	32	633	Shevgaon
7	पाषाढी	41-0	5	84-0	7	51-0	3	13-0	2	..	..	346-0	29	498-4	38	669	Pathardi
8	नेवासे	27-5	4	..	..	..	..	..	..	..	..	184-5	14	388-3	30	589	Newase
9	राहुरी	34-6	4	129-0	8	64-0	3	49-4	2	..	..	451-7	27	691-4	32	520	Rahuri
10	संगमनेर	55-5	5	65-6	5	89-8	4	..	..	..	..	366-7	24	490-6	32	497	Sangamner
11	अकोला	126-0	12	109-6	5	25-8	5	68-0	3	..	..	433-7	36	704-5	29	597	Akola
12	कोपरगांव	32-2	4	143-8	7	24-6	2	28-0	2	..	..	386-4	22	463-0	44	512	Kopargaon
13	श्रीरामपुर	39-5	6	199-0	6	26-5	2	30-0	2	..	..	372-0	23	878-8	37	541	Shrirampur
IX. Pune District																	
1	लोहगांव विमानतळ (वे).	61-7	8	159-6	7	18-2	1	22-0	3	..	..	385-9	35	750-8	46	684	Lohgaon Aerodrome (O).
2	पुणे (वे)	82-1	12	210-9	9	52-5	5	32-0	3	..	..	561-8	45	765-1	53	661	Pune (O)
3	वडगांव मावळ	448-0	22	113-2	7	57-0	5	50-2	3	..	..	960-2	57	1,456-3	79	1,124	Vadgaon Mawal
4	पोड मुळशी	422-2	25	155-3	9	40-0	4	37-8	3	..	..	1,085-0	69	1,486-2	67	1,519	Poud Mulshi
5	जुन्नर	165-1	14	66-7	4	13-8	2	..	..	..	..	402-2	33	828-9	46	N. R.	Junnar
6	वानवडी (वे)	67-1	9	167-0	9	10-3	2	11-0	1	..	..	359-6	35	252-5	29	..	Wanwadi (O)
7	भोर	251-4	20	198-0	8	30-1	3	27-6	3	..	..	807-7	57	1,162-1	75	655	Bhor
8	घोडा	179-5	15	103-8	7	33-6	3	..	..	..	..	416-4	34	758-9	45	..	Ghoda
9	जेजुरी	35-0	7	182-0	8	..	..	..	..	..	..	291-0	23	651-5	34	487	Jejuri
10	लोणावळा	1,534-0	29	242-0	14	123-0	4	71-0	3	..	..	3,528-0	93	3,483-0	59	4,304	Lonawala
11	खेड	102-4	11	266-2	8	160-0	5	31-0	3	..	..	796-2	41	675-8	51	673	Khed
12	शिरूर	22-0	3	72-8	6	64-5	4	80-0	2	..	..	360-1	21	506-6	34	510	Shirur
13	बारामती	7-2	2	252-6	10	41-1	3	34-7	3	..	..	541-4	31	907-6	20	..	Baramati
14	बारामती (वे)	7-8	2	259-2	10	45-9	3	32-3	3	..	..	567-5	33	907-6	23	465	Baramati (O)
15	इंदापूर	8-5	2	88-9	7	55-0	2	95-2	3	..	..	422-4	24	745-8	32	503	Indapur
16	दौंड	20-3	3	91-6	5	49-1	3	83-4	2	..	..	422-1	25	503-0	31	463	Daund
17	सासवड (पुरंदर)	63-6	5	227-4	9	124-3	5	24-2	2	..	..	604-1	35	1,089-6	44	543	Saswad(Purandar)
18	आळंदी	117-8	13	196-5	7	29-1	3	34-6	5	..	..	496-8	41	804-7	49	..	Alandi
19	बेल्हे	716-4	29	156-0	10	53-0	3	91-0	4	..	..	1,981-4	83	1,009-3	42	..	Welhe
20	खंडाळा (वे)	1,450-0	29	277-0	20	137-0	6	61-0	4	..	..	3,327-0	102	4,519-6	101	..	Khandala (O)
X. Satara District																	
1	सातारा (वे)	235-2	17	104-2	6	60-2	3	26-7	3	..	..	750-6	59	1,202-0	76	..	Satara (O)
2	कोरेगांव	134-7	13	74-7	5	45-4	4	39-5	5	..	..	488-8	52	696-9	50	706	Koregaon
3	वाई	137-1	11	103-4	5	63-2	3	27-6	3	..	..	509-4	42	421-4	20	710	Wai
4	पाचगणी	663-2	25	239-2	11	57-7	7	10-0	5	..	..	1,744-7	86	2,786-8	103	1,865	Panchgani
5	शेरा (जावळी)	501-8	24	107-6	6	162-1	6	40-4	4	..	..	1,278-7	67	1,616-0	75	1,723	Medha (Jaoli)
6	महाबलेश्वर	1,992-5	31	202-6	16	66-7	6	96-8	4	..	..	4,469-1	106	4,946-5	120	6,226	Mahabaleshwar(O)
7	पाटण	665-0	28	89-6	6	174-8	8	33-4	3	..	..	1,711-8	80	1,621-4	71	1,832	Patan
8	कराड	169-6	18	77-3	5	100-8	6	59-9	4	..	..	630-1	56	650-5	60	713	Karad
9	दहिवडी (माण)	11-7	2	306-9	8	24-7	2	38-8	3	..	..	652-4	27	833-8	25	463	Dahiwadi (Man)
10	बडज	31-5	2	107-2	5	49-2	4	75-8	5	..	..	492-0	35	648-0	40	512	Vaduj

11	संबाळा	41.3	5	132.3	7	48.6	4	7.9	1	..	..	418.6	29	544.0	41	504	Khandala
12	फलटण	18.9	2	168.5	9	16.9	1	30.0	3	..	..	297.7	23	719.6	40	473	Phaltan
13	औंध (सटाव)	83.8	12	120.2	7	21.1	2	35.9	4	..	..	414.9	42	550.8	40	670	Aundh (Khatav)
14	सतारा (त)	235.5	19	97.9	5	77.3	4	27.3	5	..	..	754.7	57	1,183.3	69	1,025	Satara (T)

XI. सांगली जिल्हा—

1	मीरज	40.6	4	105.9	6	72.5	4	24.2	3	..	..	434.2	32	685.4	36	N. A.	Miraj
2	जत	2.0	1	115.3	11	45.5	5	42.8	3	..	..	375.1	30	544.5	36	528	Jath
3	इस्लामपूर	116.0	15	154.0	7	87.0	6	82.0	6	..	..	861.0	57	773.0	44	639	Islampur
4	कवठे महाकाळ	16.5	2	61.5	7	35.0	3	37.0	4	..	..	272.0	24	747.2	45	..	Kavathe Mahankal
5	वीटा (खानापूर)	70.5	8	311.6	7	86.2	3	25.8	3	..	..	744.7	33	1,211.8	44	542	Vita (Khanapur)
6	तासगाव	66.6	14	174.0	9	68.0	6	45.0	4	..	..	817.6	57	974.8	46	599	Tasgaon
7	शिराळा	266.0	22	98.0	5	106.0	6	55.0	4	..	..	1,040.0	69	977.0	70	862	Shirala
8	आटपाडी	11.0	1	84.0	7	49.0	2	48.8	3	..	..	345.0	23	851.0	36	..	Atpadi
9	सांगली	75.8	11	117.9	6	34.7	2	34.5	3	..	..	670.1	46	643.6	40	N. R.	Sangli.

XI. Sangli District

XII. सोलापूर जिल्हा—

1	सोलापूर (त)	43.5	3	210.3	13	38.2	3	48.1	2	..	..	640.2	43	1,014.1	54	678	Solapur (T)
2	बारशी	13.8	1	145.5	11	41.1	4	66.2	2	..	..	510.9	36	574.2	38	657	Barshi
3	अक्कलकोट	43.0	3	230.0	14	57.0	3	22.0	1	..	..	686.0	41	899.0	57	689	Akkalkot
4	जेऊर (वे)	23.6	2	117.4	6	6.3	1	58.9	3	..	..	356.8	22	644.3	37	596	Jeur (O)
5	मोहोळ	45.8	4	73.2	10	49.1	2	22.1	2	..	..	359.6	32	790.3	51	657	Mohol
6	माढा	7.5	1	147.8	7	97.4	2	69.6	3	..	..	487.0	26	560.8	38	582	Madha
7	करमाळा	23.0	3	191.0	10	122.0	2	100.0	4	..	..	702.6	38	829.0	42	541	Karmala
8	पंढरपूर	17.5	4	120.0	8	85.5	2	55.0	3	..	..	487.0	29	1,097.0	42	611	Pandharpur
9	सांगोळा	16.2	2	208.8	11	93.4	4	33.0	4	..	..	579.0	36	930.1	47	538	Sangola
10	माळशिरस	2.0	1	77.4	7	44.5	4	39.0	3	..	..	335.1	22	693.0	31	515	Malshiras
11	मंगळवेढा	5.6	1	293.4	12	77.4	4	55.0	4	..	..	613.1	33	1,096.0	45	569	Mangalwedha
12	अक्लुज	4.0	1	185.7	9	107.0	3	..	..	..	..	471.6	24	713.8	38	..	Akluj

XII. Solapur District

XIII. कोल्हापूर जिल्हा—

1	कोल्हापूर (त)	236.5	23	101.5	6	102.7	5	59.9	3	..	..	902.3	70	1,111.1	72	1,070	Kolhapur (T)
2	हातकणंगले	107.6	15	27.8	3	140.6	5	18.4	2	..	..	581.0	47	804.5	53	734	Hatkanangle
3	शिरोळ	83.0	13	125.0	6	93.0	4	41.0	3	..	..	616.0	46	762.0	43	585	Shirol
4	गगनबावडा	1,829.0	31	401.0	18	233.0	13	88.0	3	..	..	5,596.3	110	6,263.7	122	6,212	Gaganbavada
5	शाहुवाडी	330.0	18	75.0	6	58.0	3	33.0	3	..	..	1,261.0	70	1,401.0	78	1,961	Shahuwadi
6	गारगोटी	889.0	30	28.0	6	164.0	4	102.0	5	..	..	2,059.0	90	1,531.6	74	1,542	Gargoti
7	पन्हाळा	430.9	25	62.6	6	50.4	6	39.2	5	..	..	1,236.9	80	1,192.2	76	865	Panhala
8	कागल	136.3	17	149.5	6	72.2	5	16.0	2	..	..	805.3	57	720.3	56	952	Kagal
9	गडहिंगलज	194.0	19	16.0	2	99.0	6	38.0	4	..	..	820.0	58	995.9	66	965	Gadhinglaj
10	राधानगरी	1,344.0	31	78.0	7	62.0	5	40.0	4	..	..	3,658.3	96	3,947.0	93	3,818	Radhanagari
11	आजरा	553.0	27	44.0	7	172.0	8	53.0	3	..	..	1,966.0	84	1,932.0	86	2,250	Ajara
12	चांदगड	1,072.0	27	68.0	7	125.5	6	16.6	3	..	..	2,981.1	82	2,893.4	91	2,696	Chandgad

XIII. Kolhapur District

तक्ता क्रमांक, TABLE No. 2.3 (A) (3.3)—contd.

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(2)
XIV. औरंगाबाद जिल्हा—																	XIV. Aurangabad District.
1	औरंगाबाद (त) ..	190.5	7	88.3	6	57.9	5	23.9	3	..	..	770.3	44	890.1	55	726	Aurangabad (T)
2	खुलदाबाद ..	147.0	13	184.0	11	55.0	4	38.0	3	..	..	646.7	47	1,062.0	68	962	Khuldabad
3	वैजापूर ..	20.4	3	33.7	8	20.6	3	23.0	2	..	..	229.7	23	516.8	43	542	Vaijapur
4	सोयगाव ..	153.2	13	45.6	4	7.6	1	4.6	1	..	..	567.6	38	716.2	47	860	Socgaon
5	चिखलठाणा ..	145.3	8	47.3	5	41.0	6	8.6	2	..	..	462.1	39	651.8	53	692	Chikhalthana
6	सिल्लोड ..	114.6	10	131.8	7	106.2	4	15.0	2	..	..	516.4	42	633.9	43	768	Siled
7	गंगापूर ..	51.1	6	130.8	8	42.2	3	27.6	2	..	..	456.7	37	650.9	43	682	Gangapur
8	कन्नड ..	56.9	5	41.4	6	23.0	3	18.8	2	..	..	405.2	31	581.3	53	805	Kannad
9	पैठण ..	30.1	3	132.7	9	42.3	2	14.5	3	..	..	476.9	29	..	..	..	Paithan
XV. जालना जिल्हा—																	XV. Jalna District
1	जालना ..	96.0	9	162.0	8	42.0	2	23.0	2	..	..	781.0	45	908.5	50	688	Jalna
2	जाफराबाद ..	98.4	10	80.0	4	17.0	2	13.0	2	..	..	429.6	35	639.0	38	818	Jafferabad
3	भोकरदन ..	60.0	7	33.0	3	45.0	2	24.0	2	..	..	267.0	23	448.8	41	708	Bhokardan
4	अंबड ..	96.3	8	63.7	6	73.3	6	35.0	2	..	..	521.4	36	290.2	22	769	Ambad
5	परतूर ..	114.9	8	104.9	5	38.0	4	17.8	2	..	..	613.6	35	732.5	37	784	Partur
XVI. परभणी जिल्हा—																	XVI. Parbhani District.
1	परभणी (वे) ..	54.5	8	267.8	11	11.0	2	22.6	2	..	..	593.5	43	923.0	55	854	Parbhani (O)
2	कळमनुरी ..	141.6	13	75.0	8	88.2	3	76.4	1	..	..	906.2	47	780.1	49	1,023	Kalamnuri
3	हिंगोली ..	138.7	11	103.2	9	95.8	3	15.4	1	..	..	833.1	51	895.8	49	788	Hingoli
4	जिंतूर ..	120.6	9	152.1	12	40.8	3	19.3	3	..	..	639.3	43	856.5	54	N. A.	Jintur
5	पाथरी ..	67.9	4	193.1	7	31.5	3	8.9	1	..	..	509.8	30	608.9	48	850	Pathri
6	सिद्धेश्वर कॅंप ..	97.2	10	172.2	10	41.2	1	43.2	2	..	..	729.0	47	701.3	58	994	Siddheshwar camp
7	गंगाखेड ..	59.0	8	230.0	10	18.0	4	..	..	..	..	503.7	37	821.9	64	N. A.	Gangakhed
8	बसमथ ..	110.4	10	199.0	12	57.2	4	19.0	1	..	..	747.2	52	973.0	61	..	Basmath
XVII. बीड जिल्हा—																	XVII. Beed District
1	चौसाला ..	..	..	190.0	3	..	..	..	..	..	..	425.0	9	871.0	31	652	Chowsala
2	बीड कलेक्शन ..	38.4	6	161.0	9	35.4	3	31.0	3	..	..	484.0	33	537.6	37	N. A.	Beed collection
3	बीड ..	33.8	5	159.2	9	35.4	3	31.0	3	..	..	508.6	36	775.9	48	786	Beed
4	मोमिनाबाद ..	23.0	3	356.1	15	75.8	3	11.5	2	..	..	884.6	41	1,021.9	50	752	Mominabad
5	गेवराई ..	27.9	3	139.2	8	52.1	3	22.0	2	..	..	475.3	35	652.3	47	740	Gevrai
6	पाटोदा ..	15.8	3	210.0	12	66.0	6	46.5	3	..	..	568.4	47	612.8	45	683	Patoda
7	मंजलेगाव ..	60.4	9	204.0	11	24.6	2	9.2	1	..	..	516.2	38	659.3	45	862	Manjlegaon
8	रोटी ..	15.0	2	289.0	12	18.0	3	..	..	..	..	413.0	24	529.0	32	625	Roti
9	आष्टी ..	23.7	3	186.8	16	16.3	2	44.2	2	..	..	397.8	37	420.6	37	647	Ashti
XVIII. नांदेड जिल्हा—																	XVIII. Nanded District.
1	भोकर ..	212.0	13	302.0	15	52.0	5	20.0	1	..	..	1,030.7	57	1,377.6	60	N. A.	Bhokar
2	हदगांव ..	138.5	10	354.2	14	38.0	4	31.3	3	..	..	932.2	48	726.0	53	..	Hadgaon

3	नांदेड (के)	111.6	12	308.2	12	39.4	4	36.9	1	..	..	1,090.5	57	1,236.2	62	982	Nanded (O)
4	मुल्हेड	79.3	9	208.0	11	31.8	4	48.2	2	..	..	712.9	46	830.7	57	N. A.	Mukhed
5	बिलोली	185.6	10	247.6	10	107.2	4	18.2	1	..	..	1,056.0	41	947.7	56	979	Billoli
6	किजळ	255.0	15	214.0	15	30.0	4	6.0	1	..	..	1,010.0	57	1,151.1	61	1,252	Kinwat
7	कंधार	77.7	8	244.6	12	52.9	4	23.4	1	..	..	812.9	46	888.7	52	949	Kandhar
8	देगलूर	175.6	12	89.8	7	45.2	3	83.0	2	..	..	789.3	50	1,036.8	65	993	Deglur
9	नांदेड (त)	108.6	11	258.8	11	36.0	2	36.8	1	..	..	1,031.6	49	1,234.1	64	982	Nanded (T)

XIX. उस्मानाबाद जिल्हा—

XIX. Osmanabad District.

1	औसा	36.6	3	140.4	12	40.8	3	13.0	1	..	..	434.6	32	815.5	43	N. A.	Ausa
2	भूम	36.9	4	106.1	9	48.6	3	67.4	4	..	..	503.1	33	694.4	46	N. A.	Bhoem
3	उस्मानाबाद (के)	83.5	7	242.4	15	34.0	5	37.8	1	..	..	720.4	50	930.4	66	810	Osmanabad (O)
4	परांडा	32.2	4	47.2	6	48.0	3	77.6	3	..	..	361.4	29	593.0	39	674	Parenda
5	कळंब	21.9	3	220.2	12	28.0	2	19.5	3	..	..	521.2	34	933.0	58	779	Kalam
6	बुळजापूर	79.2	6	277.8	14	58.4	4	55.0	1	..	..	825.6	42	597.4	40	918	Tuljapur
7	अहमदपूर	59.8	6	240.6	12	58.6	5	12.8	2	..	..	707.9	47	898.4	55	933	Ahmedpur
8	उदगीर	43.4	7	372.7	14	39.5	5	27.6	3	..	..	763.3	44	599.2	41	990	Udgir
9	लातूर	12.0	2	253.0	15	25.5	3	13.2	1	..	..	674.7	45	926.4	50	N. A.	Latur
10	निलंगा	50.0	5	224.0	16	7.0	1	35.0	1	..	..	575.2	42	830.1	55	N. A.	Nilanga
11	उमरगा	18.5	3	236.7	11	41.9	3	10.2	2	..	..	656.2	40	986.5	53	N. A.	Omerga
12	उस्मानाबाद (त)	93.2	9	230.6	16	24.2	8	31.6	3	..	..	622.4	56	830.1	57	..	Osmanabad (T)

XX. बुलढापा जिल्हा—

XX. Buldana District.

1	बुलढापा	81.3	7	66.6	5	203.0	2	11.1	1	..	..	626.1	38	954.6	54	857	Buldana
2	मलकापूर	98.0	10	43.4	5	..	..	14.0	2	..	..	345.3	29	801.2	33	722	Malkapur
3	मेहेकर	83.4	8	175.0	8	45.8	3	..	..	..	..	755.3	41	741.9	48	835	Mehekar
4	नंदुरा	55.9	5	55.5	7	8.0	1	25.0	2	..	..	550.8	32	1,247.6	48	757	Nandura
5	डोनेगाव	103.6	9	98.3	7	19.2	1	18.5	2	..	..	742.1	41	723.5	46	904	Donegaon
6	जळगाव	79.6	7	118.5	5	..	..	20.0	2	..	..	438.4	27	500.4	30	755	Jalgaon
7	खामगाव	132.0	8	62.0	5	5.0	1	..	..	..	..	392.0	25	802.0	45	765	Khamgaon
8	शेगाव	86.8	8	64.0	7	5.8	1	10.8	1	..	..	467.4	36	872.8	40	789	Shegaon
9	चिखली	122.5	10	8.0	1	..	..	3.0	1	..	..	353.4	29	541.9	51	808	Chikali

XXI. अकोला जिल्हा—

XXI. Akola District.

1	अकोला सिटी (के)	138.2	8	104.6	5	3.4	1	9.2	1	..	..	616.0	35	997.6	58	810	Akola City (O)
2	बाळापूर	31.6	4	97.6	8	..	..	12.3	2	..	..	487.9	30	636.5	39	773	Balapur
3	आकोट	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	17.0	2	926.7	43	794	Akot
4	वाशिम	156.0	12	166.0	8	12.0	1	15.0	1	..	..	991.7	44	909.8	48	927	Washim
5	मंगळूरपीर	101.9	8	191.5	9	7.4	1	28.2	2	..	..	886.1	43	821.5	48	861	Mangrulpir
6	मुर्तिजापूर	80.0	8	137.4	7	55.0	3	8.0	1	..	..	589.4	37	1,073.0	47	819	Murtizapur
7	अकोला विमानतळ (के)	92.4	8	113.7	5	2.3	1	8.6	1	..	..	629.7	34	1,028.9	55	N. A.	Akola Aerodrome (O)
8	तेल्हारा	47.0	7	127.0	7	15.0	1	21.0	3	..	..	411.0	36	746.0	27	N. A.	Telhara
9	परतूर	54.0	6	73.0	5	14.0	2	4.0	1	..	..	493.0	33	471.6	42	N. A.	Partur
10	कारंजा	67.4	8	207.3	7	7.0	1	13.0	1	..	..	678.1	35	..	..	..	Karanja

तपता फर्मिका / TABLE No. 2.3(A) (3-3) - contd.

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(2)
XXII. अमरावती जिल्हा—																	XXII. Amravati District.
1	अमरावती (त)	85.6	6	140.4	11	5.8	1	17.8	3	..	..	730.8	49	1,096.2	55	876	Amravati (O)
2	बडनेरा.	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	949.3	34	848	Badnera
3	मोर्शी	22.6	3	8.4	2	9.2	1	13.6	1	..	..	139.4	10	677.2	44	849	Morshi
4	चांदूर रेल्वे	69.8	6	115.7	10	36.7	2	12.3	1	..	..	886.6	17	923.3	46	851	Chandur Railway
5	खोलापूर	39.1	5	97.6	8	4.0	1	13.1	1	..	..	473.7	37	841.7	51	816	Kholapur
6	वरुड	119.3	11	42.0	2	12.6	1	..	..	..	..	731.6	38	943.0	52	1,007	Warud
7	तळेगाव	62.0	3	76.0	3	..	..	..	..	..	..	447.5	17	894.3	44	927	Talegaon
8	अचलपूर	82.6	8	202.3	5	9.6	2	37.6	2	..	..	934.0	43	1,010.1	42	832	Achalpur
9	दर्यापूर	52.5	8	25.4	7	1.5	1	12.0	1	..	..	729.8	41	922.4	46	768	Daryapur
10	अंजनगांव सुरजी	38.6	6	63.1	5	6.4	1	19.7	2	..	..	355.8	35	499.4	41	788	Anjangaon Surji
11	चांदूर बाजार	53.1	6	95.1	6	23.1	2	11.0	2	..	..	620.8	40	976.2	43	832	Chandur Bazar
12	चिखलदरा	384.7	23	266.0	11	37.0	4	66.0	3	..	..	1,156.3	64	1,579.0	63	1,708	Chikhaldra
13	धारणी	252.4	21	185.8	9	..	..	19.0	2	..	..	799.6	49	842.6	57	1,134	Dharni
XXIII. यवतमाळ जिल्हा—																	XXIII. Yavatmai District.
1	यवतमाळ (त)	87.8	12	145.7	9	8.8	1	14.3	1	..	..	787.7	48	1,438.8	68	1,096	Yavatmal (O)
2	वणी	136.7	10	134.9	10	71.5	4	4.3	1	..	..	823.3	54	1,242.4	58	1,118	Wani
3	दारव्हा	129.0	10	72.0	8	7.00	1	20.0	1	..	..	699.0	39	955.8	51	925	Darvha
4	पुसद	176.8	14	133.7	10	14.5	2	25.4	1	..	..	848.2	57	921.2	55	875	Pusad
5	उमरखेड	110.1	14	116.5	8	80.9	7	17.3	3	..	..	771.5	52	833.7	59	931	Umarkhed
6	पांढरकवडा	197.2	13	204.2	13	204.0	4	8.0	1	..	..	1,099.7	50	..	..	..	Pandharkawada
7	दिग्रस	173.0	13	119.0	7	..	..	..	..	..	..	401.0	27	..	..	..	Digras
8	नेर	155.2	8	192.0	10	..	..	64.2	1	..	..	1,184.4	43	..	..	..	Ner
XXIV. वर्धा जिल्हा—																	XXIV. Wardha district.
1	वर्धा (त)	78.4	7	172.2	9	35.0	3	1.4	1	..	..	1,023.3	43	1,267.0	55	N. A.	Wardha (O)
2	हिंगणघाट	133.2	11	216.2	10	61.4	3	9.8	1	..	..	938.0	54	1,195.4	64	1,142	Hinganghat
3	अरवी	42.7	6	100.8	10	16.8	2	6.0	1	..	..	638.4	50	1,464.4	63	994	Arvi
XXV. नागपूर जिल्हा—																	XXV. Nagpur District.
1	नागपूर विमानतळ (त)	79.1	9	160.3	10	32.5	3	5.7	1	..	..	841.5	51	1,539.0	59	..	Nagpur Airport (O)
2	नागपूर फार्म	106.6	8	145.1	10	40.2	3	..	..	..	..	662.4	42	1,185.4	49	..	Nagpur Farm
3	नागपूर (वे)	102.4	7	93.4	8	39.4	3	11.2	1	..	..	562.3	39	1,179.9	43	1,242	Nagpur (O)
4	उमरुड	95.1	9	144.8	9	37.2	3	7.5	1	..	..	647.1	48	1,469.8	51	1,279	Umruer
5	काटोल	235.9	11	96.0	8	33.0	4	19.0	2	..	..	888.9	52	1,403.8	57	1,011	Katol
6	सावनेर	151.4	11	211.0	7	33.6	2	21.6	2	..	..	871.7	50	1,075.4	57	1,075	Saoner
7	खिंडशी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	402.4	24	1,496.3	49	1,193	Khindsi
8	थारसा	218.6	11	187.4	8	51.3	2	24.0	1	..	..	843.1	50	1,534.7	55	1,283	Tharsa
9	रामटेक	297.5	14	97.6	8	33.5	3	10.4	1	..	..	774.8	48	1,432.6	57	1,210	Ramtek
10	पारसीवनी	230.0	12	120.0	6	25.0	1	..	..	..	..	606.0	35	353.0	12	1,105	Parseoni
11	देवळापूर	237.4	15	147.2	6	77.0	4	8.0	1	..	..	895.4	50	480.8	27	1,183	Deolapur

XXVI. भंडारा जिल्हा—

1	भंडारा (ए.एम.ओ.)	340.9	12	276.5	14	8.2	1	..	..	..	1,311.3	61	1286.4	56
2	साकोली	497.7	16	358.0	18	24.0	3	..	..	4.5	1,645.2	80	1,636.4	74
3	गोंदिया (वे)	594.7	20	45.4	6	92.0	5	..	..	..	1,217.0	65	1,280.9	71
4	खारबंद	830.2	19	83.0	5	67.0	3	78.0	1	..	1,383.6	51	1,190.4	55
5	चांदपुर	385.0	14	115.8	8	37.4	2	45.6	1	..	813.8	40	1,442.2	54
6	बोडकसा	993.0	21	110.0	7	50.0	3	40.0	2	..	1,384.0	45	1,350.0	64
7	चोरखामग्रा	456.4	15	143.8	7	92.6	3	110.2	1	..	940.8	43	1,496.8	69
8	पांग्री	501.0	17	66.0	5	20.0	2	76.0	2	..	928.0	40	1,108.0	59
9	पवनी	626.6	13	385.9	17	7.2	1	..	..	..	1,851.0	73	1,204.3	58
10	देवरी	615.7	21	77.9	10	87.1	4	3.3	1	..	1,226.4	59	1,525.8	63
11	गोंदिया (त)	625.3	20	45.2	6	92.0	5	..	..	..	1,224.0	62	1,230.1	71

XXVI. Bhandara District.

1,388	Bhandara (A.M.O.)	56
1,572	Sakoli	74
1,471	Gondia (O)	71
1,475	Kharbund	55
1,313	Chandpur	54
1,379	Bedalkasa	64
1,466	Chorkhamgra	69
1,555	Pangree	59
1,285	Paoni	58
1,445	Deori	63
1,579	Gondia (T)	71

XXVII. चंद्रपूर जिल्हा—

1	चंद्रपूर (वे)	309.2	13	253.6	11	126.1	3	4.3	2	..	1,067.3	55	1,376.0	63
2	वरौरा	146.0	15	198.4	8	100.5	3	..	..	..	1,035.2	52	1,158.0	59
3	आरमोरी	146.0	15	277.4	13	..	..	..	..	..	1,427.2	64	1,427.2	55
4	चिमुर	131.3	10	114.2	9	34.2	3	..	..	..	616.4	48	2,293.7	70
5	गडचिरोली	304.7	16	216.9	11	89.5	3	27.0	1	..	1,223.3	58	1,413.6	66
6	असोला	270.0	17	231.2	10	123.2	3	..	..	..	936.6	52	1,989.3	59
7	घोराघेरी	189.2	18	94.6	11	98.2	3	14.6	2	..	689.8	48	1,892.7	80
8	खरी	237.3	12	232.7	13	120.9	3	..	..	..	722.9	37	1,197.1	54
9	कुन्हारी	236.0	20	184.6	10	125.6	5	29.6	2	..	1,151.1	67	1,657.2	67
10	नेल्सर	149.6	11	159.6	8	108.8	5	..	..	..	782.1	44	1,434.7	59
11	मनोरा	135.0	9	109.3	7	11.0	1	22.0	1	..	628.8	36	1,550.1	75
12	शिंदेवाही	211.5	13	196.8	12	124.4	3	4.9	1	..	868.7	58	15,50.1	75
13	ब्रम्हपुरी (वे)	226.6	15	175.0	11	159.9	3	10.8	1	..	1,084.9	64	1,088.9	83
14	सिरोंचा (त)	429.6	22	151.2	8	78.8	4	2.8	1	..	1,037.7	58	1,292.2	62
15	सिरोंचा (वे)	457.0	23	167.8	9	87.8	3	4.3	1	..	1,093.4	60	1,327.9	63
16	ब्रम्हपुरी (त)	227.0	15	175.0	11	159.9	3	25.9	1	..	1,061.2	58	1,718.4	83

XXVII. Chandrapur District.

1,267	Chandrapur (O)	63
1,185	Warora	59
1,451	Armori	55
1,268	Chimur	70
1,552	Gadchiroli	66
..	Asola	59
1,359	Ghoragheri	80
1,381	Khairree	54
1,441	Kunhari	67
1,357	Nelsar	59
1,437	Manora	75
1,523	Sindewahi	75
N. A.	Brahmapuri (O)	83
1,439	Sironcha (T)	62
1,239	Sironcha (O)	63
1,472	Brahmapuri (T)	83

टीप.— (१) स्तंभ (३१) मधील आकडे हे प्रत्येक केंद्राचे सरासरी किंवा सर्वसाधारण पावसाचे आहेत.

(२) N. A. म्हणजे माहिती उपलब्ध नाही.

Note.—(1) The figures shown in column (31) are of average of normal rainfall at each centre.

(2) N. A. means information is not available.

आधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

2. पर्यावरण सांख्यिकी/ENVIRONMENT STATISTICS CLIMATE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.3 (B) (3-3)

विविध केंद्रांचे ठिकाणी पडलेला पाऊस/Rainfall at different centres
(1983)

(पाऊस मिलीमिटरमध्ये/Rainfall in millimetres)

क्रमांक Serial No.	केंद्र	जानेवारी January		फेब्रुवारी February		मार्च March		एप्रिल April		मे May		जून June		जुलै July		Centre															
		पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days																
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)															
I. बृहन्मुंबई जिल्हा—																I. Gr Bombay District.															
1	मुंबई (कुलाबा)	..	..	..	..	..	..	7.4	1	..	..	495.5	10	997.1	25	Bombay (Colaba)															
2	सांतानुक्रम (वे.)	..	..	..	..	..	..	5.8	1	..	..	313.4	13	978.8	27	Santacruz (O)															
3	अंधेरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	321.4	10	802.4	26	Andheri															
4	बोरिवली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	442.0	11	1,456.0	29	Borivali															
II. ठाणे जिल्हा—																II. Thane District															
1	ठाणे	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	285.7	16	1,180.1	28	Thane															
2	कल्याण	..	..	..	..	..	..	4.0	1	..	..	336.8	12	1,095.8	30	Kalyan															
3	मुरबाड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	281.0	9	597.0	21	Murbad															
4	भिवंडी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	393.8	11	1,014.4	28	Bhivandi															
5	वसाई	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	357.0	9	1,097.0	30	Bassein															
6	वाडा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	321.0	14	987.0	27	Wada															
7	शहापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	552.0	13	922.0	26	Shahapur															
8	डहानू	..	..	..	..	..	..	3.0	1	..	..	324.4	9	945.4	26	Dahanu															
9	माहिम (पालघर)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	125.8	7	694.0	24	Mahim (Palghar)															
10	जव्हार	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	351.8	12	1,054.0	28	Jawhar															
11	मोखाडा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	259.0	10	847.0	28	Mokhada															
12	डहानू (वे.)	..	..	..	..	..	..	3.0	1	..	..	324.4	9	945.4	26	Dahanu (O)															
13	उल्हासनगर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	339.0	13	956.0	30	Ulhasnagar															
14	तालासरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	368.0	9	1,198.0	28	Talasaray															
III. रायगड जिल्हा—																III. Raigad District															
1	अलिबाग	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	707.2	12	1,041.7	26	Alibag															
2	पनवेल	..	..	..	..	..	..	10.4	1	..	..	578.8	15	1,106.0	27	Panvel															
3	खालापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	738.0	16	1,141.0	31	Khalapur															
4	माथेरान	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	686.0	13	1,593.0	30	Matheran															
5	उरण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	578.8	12	1,082.3	29	Uran															
6	भिरा (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1,042.0	14	..	..	Bhira (O)															

7	पेण	..	..	..	..	..	..	..	..	891.0	14	1,505.8	31	Pen
8	महाड	..	..	..	..	..	..	..	..	729.0	15	944.0	27	Mahad
9	माणगांव	..	..	..	..	..	..	..	..	753.5	15	1,055.5	27	Mangaon
10	रोहा	..	..	..	..	..	..	..	..	858.0	15	1,274.0	29	Roha
11	पोलादपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	745.0	15	1,045.0	28	Poladpur
12	मुहड	..	..	..	..	..	..	..	..	489.0	12	825.0	26	Murud
13	श्रीवर्धन	..	..	..	..	..	..	..	..	271.2	8	1,071.8	23	Shrivardhan
14	म्हसाळा	..	..	..	..	..	..	..	..	759.0	15	1,130.0	30	Mhasala
15	करजत	..	..	..	..	..	..	..	..	459.3	14	973.8	28	Karjat
16	सुधागड पाली	..	..	..	..	..	..	..	..	923.5	14	1,353.4	30	Sudhagad Pali

IV. रत्नागिरी जिल्हा—

1	रत्नागिरी (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	684.5	15	1,147.8	26	Ratnagiri (T)
2	मंडणगड	..	..	..	..	..	..	..	..	1,191.0	15	996.0	26	Mandangad
3	दापोली	..	..	..	..	..	..	..	..	900.0	9	1,186.4	25	Dapoli
4	हर्ण	..	..	..	..	..	..	..	..	436.5	9	740.0	24	Harnai
5	खेड	..	..	..	..	..	..	..	..	1,049.0	15	1,048.0	29	Khed
6	चिपळूण	..	..	..	..	..	..	..	..	1,219.0	16	1,188.0	30	Chiplun
7	गुहागिर	..	..	..	..	..	..	..	..	553.0	15	883.0	25	Guhagar
8	रत्नागिरी (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	..	677.1	15	1,152.8	26	Ratnagiri (O)
9	राजापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	975.0	15	1,461.0	31	Rajapur
10	देवगड	..	..	..	..	..	..	..	..	555.0	13	678.0	25	Deogad
11	लांजा	..	..	..	..	..	..	..	..	844.9	15	947.9	27	Lanja
12	मालवण	..	..	..	..	..	..	..	..	407.0	14	703.0	27	Malwan
13	सावंतवाडी	..	..	..	..	..	..	..	..	903.2	14	1,399.7	30	Sawantwadi
14	कुडाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	1,075.0	15	1,485.0	30	Kudal
15	वेंगुर्ला (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	..	599.0	15	1,154.0	27	Vengurla (O)
16	देवरूख	..	..	..	..	..	..	..	..	1,076.0	13	1,382.0	29	Devrukh
17	कणकवली	..	..	..	..	..	..	..	..	1,257.0	16	1,202.0	31	Kankavali

V. नाशिक जिल्हा—

1	नाशिक (वे.)	..	..	..	..	2.4	1	..	..	101.2	6	142.3	v.	Nashik District
2	निफाड	..	..	..	..	..	..	16.1	1	36.7	5	106.8	16	Nashik (O)
3	पिंपळगांव बसवंत	..	..	..	..	..	..	3.0	1	49.3	5	135.2	8	Niphad
4	नाशिक (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	101.2	6	140.3	10	Pimpalgaon Baswant.
5	येवले	..	..	..	..	..	..	..	..	19.0	2	116.8	16	Nashik (T)
6	सोमथाना	..	..	..	..	..	..	..	..	24.0	2	72.0	9	Yeole
7	कोलेगांव माल	..	..	..	..	..	..	2.0	1	13.4	2	108.6	5	Somthana
8	नांदगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	19.0	3	122.0	9	Kolegaonmal
9	मालेगांव (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	..	48.0	4	83.1	7	Nandgaon
10	दिंडोरी	..	..	..	..	..	..	..	..	115.7	9	239.9	19	Malegaon (O)
11	सुरगणा	..	..	..	..	..	..	..	..	171.0	10	878.0	28	Dindori
12	पेठ	..	..	..	..	..	..	..	..	141.9	11	813.8	28	Surgana
13	बोलथान	..	..	..	..	..	..	..	..	38.0	3	152.0	9	Peth
14	कळवण	..	..	..	..	..	..	..	..	105.3	7	183.0	9	Bolthan
15	सटाणा (बागलण)	..	..	..	..	..	..	..	..	118.2	6	170.4	16	Kalvan
16	ओझर (वे.)	..	..	..	..	1.4	1	..	..	54.3	5	160.3	12	Satana (Baglan)
17	सिन्नर	..	..	..	..	..	..	..	..	82.2	6	88.6	13	Ozaar (O)
		..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	10	Sinnar

तपसा कर्नाटक/TABLE No. 2-3 (B) (3.3)---contd

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
VI. धुळे जिल्हा—																
																VI. Dhule District
1	धुळे (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	71.7	5	143.0	9	Dhule (T)
2	साक्री	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	34.2	5	164.8	10	Sakri
3	पिंपळनेर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	127.2	6	286.1	13	Pimpalner
4	नंदुरबार (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	54.6	6	294.4	19	Nandurbar (T)
5	नवापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	54.2	5	577.6	22	Nawapur
6	ताळोदा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	92.9	8	385.3	19	Taloda
7	शहादा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	199.0	5	529.0	23	Shahada
8	शिरपुर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	102.0	5	298.0	17	Shirpur
9	सिंदखेड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	68.4	5	165.4	12	Sindkheda
10	अकलकुवा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	121.0	7	450.0	25	Akkalkuwa
11	नंदुरबार (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	54.6	6	294.4	19	Nandurbar (O)
VII. जळगांव जिल्हा—																
																VII. Jalgaon District
1	जळगांव (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	61.8	3	276.4	18	Jalgaon (O)
2	चाळीसगांव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	64.8	6	213.5	16	Chalisgaon
3	पाचोरा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	161.0	6	272.0	13	Pachora
4	भडगांव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	160.8	5	208.0	12	Bhadgaon
5	एरंडोल	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	104.2	4	248.1	16	Erandol
6	चोपडा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	23.8	2	100.0	13	Chopda
7	अमळनेर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	170.3	7	173.1	11	Amalner
8	पारोळा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	108.0	6	310.0	19	Parola
9	जामनेर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	68.9	4	139.7	14	Jamner
10	भुसावळ	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	29.2	2	171.8	17	Bhusawal
11	एदलबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	68.4	6	67.6	11	Edlabad
12	यावल	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	72.8	6	133.2	15	Yawal
13	रावेर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	146.4	6	96.8	6	Raver
VIII. अहमदनगर जिल्हा—																
																VIII. Ahmadnagar District
1	अहमदनगर (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	85.2	8	141.7	10	Ahmadnagar (O)
2	पारनेर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	27.7	5	130.5	5	Parner
3	श्रीगोंदे	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	67.2	4	225.6	14	Shrigonde
4	कर्जत	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	19.0	2	307.0	8	Karjat
5	जामखेड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	75.0	4	244.4	13	Jamkhed
6	शेवगांव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	8.0	1	136.6	8	Shevgaon
7	पाथर्दी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	16.0	3	256.0	12	Pathardi
8	नेवासे	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	36.0	2	167.0	6	Newase
9	राहुरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	15.6	2	188.6	11	Rahuri
10	संगमनेर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	59.0	4	48.0	5	Sangamner
11	अकोला	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	27.0	2	90.2	7	Akola
12	कोपरगांव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	16.0	1	99.0	8	Kopergaon
13	श्रीरामपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	69.0	3	162.5	8	Shrirampur

IX. पुणे जिल्हा—										IX. Pune District			
1	लोहगाव विमानतळ (वे)...	..	..	..	..	..	1.8	1	46.7	6	68.9	8	Lohgaon Aero-drome (O)
2	पुणे (वे)	..	..	..	..	..	2.1	1	55.7	7	73.4	7	Pune (O)
3	वडगाव मावळ	..	..	..	..	..	..	..	169.0	9	236.5	19	Vadgaon Mawal
4	पौड, मुळशी	..	..	..	..	..	..	..	231.6	12	323.6	22	Poud-Mulshi
5	जुन्नर	..	..	..	..	..	..	..	51.9	5	186.1	14	Junnar
6	बानवडी (वे)	..	..	..	..	..	..	..	45.0	6	55.4	7	Wanwadi (O)
7	भोर	..	..	..	..	..	..	..	142.6	11	193.2	15	Bhor
8	घोडा	..	..	..	..	..	..	..	63.2	5	161.3	10	Ghoda
9	जेजुरी	..	..	..	..	..	..	..	28.7	3	25.0	3	Jejuri
10	खेड	..	..	..	..	..	..	..	41.8	7	101.9	10	Khed
11	शिरूर	..	..	..	..	..	..	..	3.9	1	144.5	6	Shirur
12	बारामती	..	..	..	..	..	..	..	61.3	2	202.6	5	Baramati
13	बारामती (वे)	..	..	..	..	..	..	..	65.3	2	208.2	6	Baramati (O)
14	इंदापूर	..	..	..	..	..	..	..	35.2	2	122.5	8	Indapur
15	दौंड	..	..	..	..	..	..	..	27.2	3	109.1	9	Daund
16	सासवड (पुरंदर)	..	..	..	..	..	..	..	43.2	6	48.8	5	Saswad (Purandar)
17	आळंदी	..	..	..	..	..	..	..	69.0	7	87.4	8	Alandi
18	वेलहे	..	..	..	..	..	..	..	522.0	14	711.0	26	Velhe
19	खंडाळा (वे)	..	..	..	..	..	..	..	403.0	10	1,195.0	29	Khandala (O)
X. सातारा जिल्हा—										X. Satara District.			
1	सातारा (वे)	..	..	..	..	..	..	..	178.8	14	217.2	18	Satara (O)
2	कोरेगांव	..	36.0	3	..	..	9.0	1	139.0	10	124.7	13	Koregaon
3	वाई	..	19.2	1	..	..	17.9	2	86.9	11	99.3	12	Wai
4	पाचगणी	..	..	..	..	..	31.7	1	355.2	14	514.0	24	Panchgani
5	मेढा (जावळी)	..	..	..	..	..	1.0	1	282.7	13	379.7	20	Medha (Jaoji)
6	महाबळेश्वर (वे)	..	..	..	1.0	1	..	..	837.1	17	1,299.9	29	Mahabaleshwar (O)
7	पाटण	..	..	..	..	..	7.3	1	322.8	16	402.6	20	Patan
8	कराड	..	46.0	3	..	..	..	..	120.9	9	135.0	10	Karad
9	दहिवडी (माण)	..	..	..	..	..	20.6	3	86.5	4	146.2	6	Dahiwadi(Man)
10	महसवड	..	..	..	..	..	..	..	10.0	1	98.2	5	Mhaswad
11	वडूज	..	20.2	2	..	..	35.0	2	65.0	6	55.0	2	Vaduj
12	खंडाळा	..	4.0	1	..	..	..	..	33.6	5	36.2	7	Khandala
13	फलटण	..	24.0	1	..	..	..	..	33.6	3	138.4	8	Phaltan
14	सातारा (त)	..	18.4	1	..	..	..	..	177.1	13	216.2	18	Satara (T)
XI. सांगली जिल्हा—										XI Sangli District.			
1	मीरज	..	..	..	..	..	5.4	1	135.2	8	40.0	5	Miraj
2	जत	..	..	..	..	..	..	..	80.0	6	26.0	2	Jath
3	इस्लामपूर	..	..	..	..	..	..	..	197.0	12	96.0	8	Islampur
4	कवटे, महाकाळ	..	..	..	..	..	13.0	1	90.5	8	69.5	6	Kawathe (Mahankal)
5	वीटा (खानापूर)	..	..	..	..	..	16.0	1	58.7	9	90.7	14	Vita(Khanapur)
6	तासगांव	..	..	..	..	..	23.0	1	154.0	10	72.0	7	Tasgaon
7	शिराला	..	..	..	..	..	..	..	281.0	14	140.0	13	Shirala
8	आटपडी	..	..	..	..	..	4.0	1	22.5	5	87.0	6	Atpadi
9	सांगली (वे)	..	..	..	..	..	..	..	145.6	10	68.6	8	Sangli (O)

तबला कर्मांक/TABLE No. 2.3 (B) (3.3)—Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)
XII. सोलापूर जिल्हा—															XII. Solapur District.
1	सोलापूर (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	6.3	2	148.7	7	136.3	11 Solapur (O)
2	बार्शी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	40.4	5	227.4	7 Barshi
3	अक्कलकोट	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	91.0	6	97.0	10 Akkalkot
4	जेऊर (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	7.4	1	23.8	3	233.9	11 Jeur (O)
5	मोहोळ	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	35.6	4	99.8	9 Mohol
6	करमाळा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	53.0	4	244.0	8 Karmala
7	पंढरपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	48.5	4	137.5	11 Pandharpur
8	सांगोला	..	..	..	..	..	..	..	..	18.4	1	88.0	4	133.1	8 Sangola
9	मळशिरस	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	84.0	4	92.2	4 Malshiras
10	मंगळवेढा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	63.2	4	85.8	5 Mangalwedha
11	अक्कलूज	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	86.0	3	92.0	7 Akluj
XIII. कोल्हापूर जिल्हा—															XIII. Kolhapur District.
1	कोल्हापूर (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	2.0	1	330.5	14	156.3	16 Kolhapur (O)
2	हातकणगळे	..	..	..	..	..	..	..	..	5.0	1	231.6	11	128.0	7 Hatkanangale
3	शिरोळ	..	..	..	..	..	..	..	..	14.0	1	184.0	9	66.0	9 Sjirol
4	गगनबावडा	..	..	..	..	..	..	..	..	10.0	1	1,496.0	16	2,007.9	31 Gaganbavada
5	शाहूवाडी	..	..	..	..	..	..	..	..	5.0	1	449.0	15	404.0	26 Shahuwadi
6	गारगोटी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	745.2	16	424.9	20 Gargoti
7	पन्हाळा	..	..	..	..	..	..	..	..	22.6	2	407.0	17	300.8	22 Panhala
8	कागल	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	57.3	5	268.8	15 Kagal
9	गडहिंगलज	..	..	..	..	..	..	..	..	30.0	2	491.0	13	156.0	13 Gadhinglaj
10	राधानगरी	..	..	..	..	..	..	..	..	7.0	2	1,135.0	17	1,155.0	30 Radhanagari
11	आजरा	..	..	..	..	..	..	..	..	54.0	1	890.0	17	653.0	23 Ajara
12	चांदगड	..	..	..	..	..	..	..	..	37.0	1	9,139.0	17	849.2	25 Chandgad
XIV. औरंगाबाद जिल्हा—															XIV. Aurangabad District.
1	औरंगाबाद (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	62.8	5	129.5	11 Aurangabad (O)
2	खुलदाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	87.8	7	171.4	13 Khuldabad
3	वैजपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	39.4	3	122.1	8 Vajapur
4	सोमगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	151.7	4	211.3	16 Soegaon
5	चिखलठाणा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	36.6	5	108.0	10 Chikhalthana
6	सिल्लोद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	47.9	3	174.2	13 Sillod
7	गंगापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	46.1	5	78.7	7 Gangapur
8	कन्नड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	34.9	5	89.6	9 Kannad
9	पैठण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	14.4	3	187.8	10 Paithan
XV. जालना जिल्हा—															XV. Jalna District.
1	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	5.00	1	97.0	4	214.0	13 Jalna

2	जाफराबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	79.4	5	187.6	9	Jafferabad
3	भोकरदन	..	..	..	..	..	..	..	..	..	64.1	5	99.2	12	Bhokardan
4	अंबड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	136.9	6	200.1	13	Ambad
5	परतुर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	84.9	7	222.6	11	Partur
XVI. परभणी जिल्हा—															
1	परभणी	..	..	..	18.1	1	..	..	..	..	111.0	6	289.7	12	Parbhani
2	कळमनुरी	..	..	..	7.6	1	..	..	..	..	189.0	8	268.2	12	Kalamnuri
3	हिंगोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	123.0	8	191.0	13	Hingoli
4	जिंतूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	228.8	7	..	..	Jintur
5	पाथरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	41.1	4	215.2	11	Pathri
6	गंगखेड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	71.0	6	161.0	11	Gangakhed
7	बसमथ	..	..	..	6.0	1	..	..	..	..	115.3	6	386.0	19	Basmath
XVII. बीड जिल्हा—															
1	चोसाला	..	..	..	..	..	..	..	..	..	101.9	9	287.1	22	Chowsala
2	कैज	..	..	..	..	..	..	..	..	..	36.0	5	217.2	13	Kajj
3	बीड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	57.2	8	159.4	9	Beed
4	मोमिनाबाद	3.0	1	..	6.0	2	..	..	58.0	3	206.9	7	210.8	10	Mominabad
5	गेवराई	..	..	..	..	..	..	..	..	..	263.3	10	326.6	12	Gevrai
6	पाटोदा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	54.2	5	225.2	11	Patoda
7	मांजलेगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	72.3	5	246.7	10	Manjlegaon
8	रोटी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	38.0	3	217.0	7	Roti
9	आष्टी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	93.4	5	251.6	11	Asthi
XVIII. नांदेड जिल्हा—															
1	भोकर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	111.9	6	312.1	16	Bhokar
2	नांदेड (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	208.3	7	285.4	16	Nanded (O)
3	मुखेड	..	..	..	..	..	12.6	2	5.0	1	57.0	6	290.6	22	Mukhed
4	बिलोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	62.2	6	641.6	21	Billoli
5	किनवट	..	..	..	..	..	..	..	..	..	144.0	11	413.0	22	Kinwat
6	कंधार	..	..	..	..	..	..	..	..	..	62.2	6	311.0	14	Kandhar
7	देवलूर	..	..	..	..	..	..	..	18.2	2	123.6	7	259.4	11	Deglur
8	नांदेड (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	207.0	7	265.8	14	Nanded (T)
XIX. उस्मानाबाद जिल्हा—															
1	औसा	..	..	..	..	..	..	85.2	4	180.2	9	186.8	10	Ausa	
2	भूम	..	..	..	..	..	..	..	..	..	115.8	7	197.4	8	Bhoom
3	उस्मानाबाद (वे)	..	..	..	..	1	..	7.2	1	152.6	7	146.2	11	Osmanabad(O)	
4	पारंदा	..	..	..	..	..	..	20.4	1	73.6	3	186.0	7	Paranda	
5	कळंब	..	..	..	..	..	..	..	..	..	56.8	3	180.4	12	Kalam
6	तुळजापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	79.4	8	187.8	12	Tuljapur
7	अहमदपूर	..	..	..	..	..	..	13.5	2	45.7	5	367.6	12	Ahmedpur	
8	उदगीर	..	..	..	..	..	..	28.0	1	49.0	6	259.5	11	Udgir	
9	निलंगा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	74.0	3	190.0	8	Nilanga
10	उमरगा	..	..	..	..	..	..	70.2	4	33.6	3	195.2	11	Omerga	
11	उस्मानाबाद (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	115.3	5	128.6	11	Osmanabad (T)

तबला क्रमांक/TABLE No. 2.3 (B) (3.3)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)	
XX. बुलढाणा जिल्हा—																XX. Buldana District.	
1	बुलढाणा (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	1.3	1	137.6	6	214.6	14	Buldana (O)	
2	मलकापूर	22.0	1	..	..	..	..	..	..	..	..	70.0	2	222.7	11	Malkapur	
3	मेहेकर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	85.3	4	310.2	17	Mehekar	
4	नंदुरा	6.0	1	..	..	..	..	..	..	..	..	89.0	3	..	..	Nandura	
5	जळगांव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	89.0	3	175.2	8	Jalgaon	
6	खामगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	168.0	5	122.0	11	Khamgaon	
7	शेगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	130.0	4	222.4	10	Shegaon	
8	चिखली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	76.5	4	257.0	12	Chikali	
XXI. अकोला जिल्हा																XXI. Akola District.	
1	अकोला सिटी (वे)	..	..	..	..	16.0	1	..	..	..	..	68.2	6	283.9	12	Akola City (O)	
2	बाळापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	107.7	4	135.3	11	Balapur	
3	रिसोड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	155.2	6	154.4	16	Risod	
4	करंजा	5.0	1	..	..	27.5	1	..	..	..	..	143.0	7	203.4	16	Karanja	
5	वाशिम	12.8	1	..	..	..	..	..	..	..	..	197.0	8	168.3	16	Washim	
6	मंगळूरपीर	..	..	..	..	29.4	1	1.4	1	..	..	129.2	5	324.4	18	Mangrulpir	
7	मुर्तिजापूर	..	..	..	..	15.0	1	9.0	1	..	..	89.0	5	183.6	16	Murtizapur	
8	अकोला विमानतळ (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	88.5	8	248.3	13	Akola Aerodrome (O)	
9	तेल्हारा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	183.8	9	Telhara	
10	पारतूर	..	..	..	..	..	..	..	..	32.0	4	66.0	5	196.0	13	Paratur	
11	मनोरा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	154.2	11	214.5	16	Manora	
XXII. अमरावती जिल्हा																XXII. Amravati District.	
1	अमरावती (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	127.6	6	269.0	14	Amravati (O)	
2	मोर्शी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	168.5	8	326.1	16	Morshi	
3	चांदूर रेल्वे	..	..	..	..	34.0	1	..	..	..	..	309.7	9	312.5	15	Chandur Railway	
4	खालापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	42.0	2	194.9	10	Khalapur	
5	वरुड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	138.6	7	358.3	19	Warud	
6	तळेगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	203.0	5	202.0	16	Talegaon	
7	अंचलपूर	..	..	5.4	1	..	..	..	..	..	..	118.5	6	277.8	19	Achalpur	
8	दर्यापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	67.7	6	231.0	10	Daryapur	
9	अजनगांव सुरजी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	30.8	3	168.7	13	Anjangaon Surji	
10	चांदूर बाजार	10.2	1	..	..	..	..	..	..	7.3	1	92.3	7	326.4	16	Chandur Bazar	
11	चिखलडा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	65.4	4	242.8	24	Chikhaldada	
12	धारणी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	79.4	5	248.1	18	Dharni	

XXIII. यवतमाळ जिल्हा—

										XXIII. Yavatmal District.					
1	यवतमाळ (वे)	..	..	..	..	..	..	..	2.7	1	283.5	11	422.6	16	Yavatmal (O)
2	वणी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	153.1	8	478.6	18	Wani
3	द्वारव्हा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	236.0	9	246.0	13	Darvha
4	पुसद	..	..	..	..	..	..	..	1.0	1	160.0	7	337.5	20	Pusad
5	उमरखेड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	177.5	9	328.3	14	Umārkhed
6	पांढरकवडा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	135.0	7	..	..	Pandharkawda
7	दिग्रस	..	..	..	..	..	..	..	..	..	176.7	8	223.0	20	Digras
8	नेर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	412.7	9	360.5	14	Ner

XXIV. वर्धा जिल्हा—

										XXIV. Wardha District.					
1	वर्धा(वे)	..	..	..	..	4.6	1	..	..	..	148.6	6	374.8	18	Wardha
2	हिंगणघाट	..	..	11.8	2	..	..	1.5	1	2.5	140.0	10	415.6	18	Hinganghat
3	आर्वी	14.5	1	..	..	7.0	1	..	..	7.5	161.5	9	272.5	17	Arvi

XXV. नागपूर जिल्हा—

										XXV. Nagpur District.						
1	नागपूर विमानतळ (वे.)	9.2	1	47.9	1	13.8	1	7.8	1	7.2	1	143.8	5	443.7	18	Nagpur Airport (O)
2	नागपूर फार्म	..	..	12.2	1	10.2	1	..	..	10.6	1	152.2	8	344.8	14	Nagpur Farm
3	झांगपूर (वे)	..	..	6.8	1	4.8	1	..	..	..	..	..	..	..	..	Nagpur (O)
4	उमरखेड	..	..	12.0	1	..	..	..	..	..	..	196.8	7	402.6	18	Umrer
5	काटोल	..	..	19.0	1	..	..	..	..	..	..	232.8	9	387.8	17	Katol
6	सावनेर	5.2	1	6.0	1	3.8	1	..	..	..	..	128.0	9	310.8	19	Saoner
7	खिंडशी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	93.8	6	304.2	15	Khindsi
8	थारसा	..	..	20.4	2	2.3	1	3.8	1	25.9	2	96.4	6	453.3	18	Tharsa
9	रामटेक	6.1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	160.0	6	339.5	16	Ramtek
10	पारशीबनी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	123.5	6	294.0	17	Parseoni
11	देवलापूर	15.5	1	..	..	..	..	..	..	..	..	159.8	4	360.8	13	Deolapur

XXVI. भंडारा जिल्हा—

										XXVI. Bhandara District.						
1	भंडारा (ए.एम.ओ.)	..	..	..	..	..	..	..	..	13.7	2	102.5	6	393.4	17	Bhandara (A.M.O.)
2	साकोली	..	..	..	..	..	..	2.2	1	16.7	2	95.8	9	415.5	13	Sakoli
3	गोंदिया (वे)	..	..	74.2	3	..	..	13.8	1	22.8	1	125.0	9	336.8	19	Gondia (O)
4	खारबुंद	..	..	49.0	3	..	..	..	..	..	..	129.0	6	255.0	17	Kharbund
5	चांदपूर	..	..	18.0	1	..	..	..	..	..	..	68.2	8	346.0	17	Chandpur
6	बोडलकसा	..	..	25.0	1	..	..	..	..	..	..	66.0	4	488.0	15	Bodalkasa
7	चोरखामग्रा	..	..	11.0	2	..	..	..	..	..	..	46.0	4	396.8	17	Chorkhamgra
8	पांग्री	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	41.2	5	208.6	9	Pangree
9	पावनी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Paoni
10	देवरी	..	..	16.5	3	..	..	..	..	33.6	2	109.6	8	357.4	21	Deori
11	गोंदिया (त)	..	..	58.0	2	..	..	..	..	22.8	1	125.0	9	352.8	21	Gondia (T)

तबला क्रमांक / TABLE No. 2.3-B (3.3)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
XXVII. चंद्रपूर जिल्हा—																XXVII. Chandrapur District.
1	चंद्रपूर (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	18.6	3	88.1	7	354.8	15	Chandrapur(O)
2	वरोरा	..	..	..	..	..	..	..	..	13.6	1	153.8	10	321.4	18	Warora
3	आरमोरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	247.5	8	430.4	16	Armori
4	चिमुर	..	..	..	..	..	..	..	..	3.2	1	116.8	8	203.9	19	Chimur
5	गडाचिरोली	..	..	25.6	3	2.2	1	23.4	3	6.0	1	308.6	9	371.7	21	Gadchiroli
6	असोल	..	..	25.4	1	..	..	16.0	1	..	..	262.6	7	410.3	19	Asola
7	घोराघेरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	98.3	6	462.7	15	Ghoragheri
8	खैरी	..	..	15.6	1	..	..	..	..	..	..	204.7	7	301.8	15	Khairi
9	कुन्हारी	..	..	..	..	17.2	1	..	..	6.2	1	356.0	9	533.6	18	Kunhari
10	नेलसर	..	..	..	..	..	..	4.2	1	12.6	2	102.4	5	278.6	16	Nelsar
11	गडमोशी	..	..	9.4	2	..	..	1.6	1	37.8	4	226.3	9	524.6	18	Gadmoushi
12	सिंदेवाही	..	..	6.8	1	..	..	..	..	34.6	2	226.2	9	508.6	17	Sindhewahi
13	ब्रह्मपुरी (वे)	..	..	30.0	2	..	..	6.2	2	33.5	2	144.0	8	448.8	17	Brahmapuri (O)
14	सिरोचा (त)	..	..	35.4	4	..	..	2.8	1	24.6	3	159.0	9	334.6	16	Sironcha (T)
15	सिरोचा (वे)	..	..	35.4	4	..	..	2.8	1	23.2	3	171.6	8	372.7	18	Sironcha (O)
16	ब्रह्मपुरी (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	151.5	13	348.0	24	Brahmapuri (T)

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.3-B (3.3)—contd.

क्रमांक Serial No.	जिल्हा	ऑगस्ट August		सप्टेंबर September		ऑक्टोबर October		नोव्हेंबर November		डिसेंबर December		एकूण Total for 1983		एकूण Total for 1982		सर्वसाधारण पाऊस Normal Rainfall	District
		पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days		
(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(2)
I. महसुंबई जिल्हा—																	I. Greater Bombay District.
1	मुंबई (कुलाबा)	1,187.6	22	560.1	22	115.5	6	54.1	1	..	..	3417.3	87	1,842.0	62	1,805	Bombay (Colaba)
2	सांताक्रुझ (वे.)	1,244.4	25	489.3	23	76.0	5	..	..	..	..	3,107.7	94	2,379.9	74	2,812	Santacruz (O)
3	अंधेरी	1,012.6	23	403.9	22	34.5	4	..	..	..	..	2,574.8	85	1,742.3	55	N.A.	Andheri
4	बोरिवली	1,568.0	21	557.0	27	..	..	..	..	..	..	4,023.0	88	1,970.0	49	..	Borivali
II. ठाणे जिल्हा—																	II. Thane District
1	ठाणे	1,081.2	29	428.7	23	131.2	5	..	..	..	..	3,106.9	101	1,968.7	65	2,478	Thane
2	कल्याण	1,030.4	25	453.0	21	68.0	6	..	..	..	..	2,988.0	95	2,056.9	62	2,355	Kalyan
3	मुरबाड	792.0	20	376.0	19	128.0	7	..	..	..	..	2,174.0	76	1,498.0	71	2,534	Murbad
4	भिवंदी	1,171.6	23	600.0	19	89.0	5	..	..	..	..	3,268.8	86	1,911.0	53	2,578	Bhivandi
5	बसई	1,301.0	23	350.0	20	103.0	8	..	..	..	..	3,208.0	90	1,702.0	66	1,912	Bassein
6	वाडा	909.0	24	390.0	21	174.0	7	..	..	..	..	2,781.0	93	1,787.0	66	2,535	Wada
7	शहापूर	1,095.0	28	410.0	18	90.0	6	..	..	..	..	3,069.0	91	2,048.5	69	2,589	Shahapur
8	दहाणू	998.8	20	383.2	15	301.4	7	..	..	..	..	2,956.2	78	1,534.2	62	1,759	Dahanu
9	माहिम (पाळघर)	1,213.0	26	466.0	20	212.0	7	..	..	..	..	2,710.8	84	1,764.1	59	1,731	Mahim (Palghar)
10	जवहार	1,118.2	28	358.6	21	133.6	4	..	..	..	..	3,016.2	93	2,518.4	79	3,547	Jawhar
11	मोखाडा	820.0	27	495.0	18	186.0	8	..	..	..	..	2,547.0	91	1,941.5	71	2,467	Mokhada
12	दहाणू (वे.)	998.8	20	383.2	15	301.4	7	..	..	..	..	2,956.2	78	1,534.0	64	1,909	Dahanu (O)
13	उल्हासनगर	944.0	28	488.0	27	90.0	7	..	..	..	..	2,717.0	105	2,536.0	64	..	Ulhasnagar
14	तालासरी	1,057.0	25	263.0	17	208.0	6	..	..	..	..	3,094.0	85	1,852.4	71	..	Talasaray
III. रायगड जिल्हा—																	III. Raigad District
1	अलिबाग	1,586.2	20	517.6	22	207.8	7	..	..	..	..	4,062.5	87	2,072.0	61	1,960	Alibag
2	पनवेल	1,339.6	27	409.4	16	224.0	8	..	..	..	..	3,668.2	94	2,214.7	74	2,741	Panvel
3	खालापूर	1,386.0	30	824.0	25	185.0	8	..	..	..	..	4,274.0	110	2,962.0	84	3,812	Khalapur
4	माथेरान	2,168.0	29	750.0	22	171.0	7	..	..	..	..	5,368.0	101	4,454.8	95	5,168	Matheran
5	उरण	1,071.0	24	422.0	17	144.2	8	..	..	..	..	3,298.5	90	1,491.9	62	2,072	Uran
6	भिरा (वे.)	..	..	844.0	26	239.0	9	..	..	..	..	2,131.0	50	3,177.0	100	N.A.	Bhira (O)
7	पेण	1,378.1	25	459.0	15	217.3	8	..	..	..	..	4,451.2	93	1,968.6	72	2,866	Pen
8	महाड	1,632.0	29	602.0	25	75.0	5	..	..	..	..	3,982.0	101	2,753.0	100	3,190	Mahad
9	माणगाव	1,566.0	28	698.0	26	95.0	3	..	..	..	..	468.0	99	2,567.0	91	3,088	Mangaon
10	रोहा	1,467.0	24	658.0	22	241.0	7	..	..	..	..	4,498.0	97	2,577.0	88	3,118	Roha
11	पोलादपूर	1,579.0	29	664.0	25	31.0	4	..	..	..	..	4,064.0	101	3,066.0	101	4,032	Poladpur

तबला क्रमांक/TABLE No. 2-3-B (3-3)—contd.

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(2)
12	मुहगाव	1,118.0	23	597.0	21	219.0	7	..	..	..	..	3,248.0	89	1,780.0	70	2,784	Murud
13	श्रीवर्धन	1219.9	27	553.3	25	114.6	5	..	..	..	..	3,230.8	88	2,425.4	78	3,255	Shrivardhan
14	महासा	1,300.0	31	568.0	24	44.0	4	..	..	..	..	3,801.0	104	2,624.0	89	3,756	Mhasala
15	कर्जत	1,697.0	30	632.3	23	138.2	9	..	..	..	..	3,891.6	104	2,826.1	91	3,279	Karjat
16	सुधगाव पाली	1,873.3	30	763.0	26	258.0	9	..	..	..	..	5,171.2	109	3,061.0	90	4,152	Sudhagad Pali
IV. रत्नागिरी जिल्हा—																	
IV. Ratnagiri District																	
1	रत्नागिरी (त)	1,233.0	29	829.3	26	24.1	2	4.1	1	..	..	3,922.8	99	2,902.3	87	3,306	Ratnagiri (T)
2	मंडणगड	1,591.0	29	537.0	17	42.0	4	..	..	..	..	4,307.0	91	2,962.0	95	3,848	Mandangad
3	दापोली	1,658.0	31	777.0	24	82.0	4	..	..	..	..	4,603.4	93	2,899.0	87	3,287	Dapoli
4	हर्नाई	683.7	17	572.7	23	44.6	3	..	..	..	..	2,477.5	76	1,720.8	63	2,472	Harnai
5	खेड	1,579.0	30	669.0	23	77.0	6	..	..	..	..	4,422.0	103	3,107.0	92	3,372	Khed
6	चिपलून	1,741.0	31	874.0	26	108.0	6	..	..	..	..	5,130.0	109	3,371.0	102	3,497	Chiplun
7	गुहागर	1,126.0	24	821.0	17	80.0	2	..	..	..	..	3,463.0	83	2,040.0	76	2,557	Guhagar
8	रत्नागिरी (वे)	1,235.6	29	828.3	26	24.1	2	4.1	1	0.7	1	3,922.8	99	2,993.3	86	..	Ratnagiri (O)
9	राजापुर	1,856.0	31	929.0	27	27.0	2	..	..	..	..	5,248.0	106	3,493.0	96	3,213	Rajapur
10	देवगड	1,363.0	23	588.0	19	36.0	3	3.0	1	..	..	3,223.0	84	2,280.3	80	2,246	Deogad
11	लांजा	1,493.7	30	809.2	28	13.0	3	48.0	1	..	..	4,156.7	104	3,360.3	96	3,754	Lanja
12	मालवण	929.0	23	665.0	25	150.0	3	23.0	1	10.0	1	2,887.0	94	1,704.0	73	2,671	Malvan
13	सावंतवाडी	1,584.3	30	866.9	25	64.8	6	110.7	3	..	..	4,929.6	108	3,346.0	94	3,758	Sawantwadi
14	कुडाळ	1,465.0	28	726.0	15	131.0	6	45.0	4	..	..	4,927.0	98	4,228.0	91	3,082	Kudal
15	वेंगुर्ला (वे)	1,576.5	31	875.0	25	83.0	4	..	..	..	..	4,992.5	102	3,053.3	93	..	Vengula (O)
16	देवरुख	1,324.0	26	752.8	24	29.8	3	6.4	1	..	..	3,557.8	95	3,529.0	108	..	Devrukha
17	कणकवली	1,501.0	29	816.0	23	195.0	6	51.0	3	7.0	1	5,029.0	109	3,346.0	94	3,616	Kankavali
V. नाशिक जिल्हा—																	
V. Nashik District																	
1	नाशिक (वे)	182.2	11	311.8	15	18.2	2	..	..	..	..	758.1	50	402.6	38	698	Nashik (O)
2	निफाड	74.5	9	340.9	12	23.7	2	..	..	..	..	598.7	37	594.4	26	549	Niphad
3	पिंपळगांव बसवंत	55.8	3	434.8	11	1.4	1	..	..	..	..	679.5	30	593.4	26	630	Pimpalgaon Baswant.
4	नाशिक (त)	182.2	11	311.8	15	7.4	1	..	..	..	..	742.9	49	406.6	36	..	Nashik (T)
5	येवले	86.8	7	290.4	13	18.7	2	..	..	..	..	531.7	33	376.8	24	555	Yeole
6	सोमथाना	56.0	3	169.0	9	23.0	1	..	..	..	..	344.0	20	282.9	20	486	Somthana
7	कोलेगांव माल	14.6	2	274.3	11	20.8	3	..	..	..	..	433.7	23	356.0	30	645	Kolegaonmal
8	नांदगाव	119.0	10	326.0	13	15.0	5	..	..	..	..	601.0	40	387.0	28	585	Nandgaon
9	मालेगांव (वे)	41.3	6	288.9	15	98.9	3	..	..	0.5	1	560.7	35	584.5	26	..	Malegaon (O)
10	दिंडोरी	194.3	10	237.8	13	24.2	5	..	..	..	..	811.9	56	451.0	43	753	Dindori
11	सुरगाणा	1,360.0	27	601.0	23	209.0	7	..	..	..	..	3,219.0	95	262.4	72	1,862	Surgana
12	बोल्थान	186.2	12	265.0	15	35.6	4	..	..	..	..	676.8	43	1,753.4	74	686	Bolthan
13	कळवण	201.0	13	468.0	12	35.0	2	..	..	..	..	992.3	50	731.0	41	692	Kalvan
14	सटाणा (बागलाण)	112.6	7	287.1	13	145.0	4	..	..	..	..	833.3	42	590.0	29	477	Satana (Bagla n)
15	ओझर (वे)	110.9	6	228.8	11	11.8	1	0.5	1	0.1	1	568.1	36	443.2	40	633	Ozar (O)
16	सिन्नर	98.0	8	212.2	11	19.4	2	..	..	..	..	500.4	37	474.0	32	..	Sinnar

VI. धुळे जिल्हा—

Sl. No.	Area	Area (sq. km)														
1	धुळे (त)	243.5	11	204.6	12	81.0	5	..	..	..	743.8	42	438.6	25	609	Dhule (T)
2	साक्री	116.9	9	173.0	9	67.2	2	..	..	..	556.1	35	486.8	28	493	Sakri
3	पिंपळनेर	146.1	8	213.5	8	56.0	2	..	..	..	828.9	37	981.7	48	586	Pimpalner
4	नंदुरबार (त)	170.4	13	130.6	6	53.3	3	..	..	..	703.3	47	704.6	41	643	Nandurbar (T)
5	नवापूर	323.4	17	286.4	15	62.2	4	..	..	..	1,303.8	63	925.4	40	1,097	Nawapur
6	तळोदा	262.4	20	150.9	13	80.2	5	..	..	..	971.7	65	604.5	45	790	Taloda
7	शाहदा	287.4	17	55.7	6	52.0	6	..	..	..	1,123.1	57	686.0	36	659	Shahada
8	शिरपूर	317.0	14	206.0	12	150.0	8	..	..	..	1,073.0	56	619.2	38	616	Shirpur
9	सिंदखेड	128.6	6	134.8	8	100.8	5	..	..	..	598.0	36	423.3	34	573	Sindkheda
10	अक्कलकुवा	346.0	23	223.0	12	104.0	6	..	..	..	1,244.0	73	765.0	44	1,179	Akkalkuwa
11	नंदुरबार (वे)	170.4	13	130.6	6	63.3	3	..	..	..	703.3	47	704.6	41	..	Nandurbar (O)

VI. Dhule District

VII. जळगाव जिल्हा—

Sl. No.	Area	Area (sq. km)															
1	जळगाव (वे)	267.6	14	202.2	10	50.4	5	..	..	1.8	1	860.2	50	646.2	35	787	Jalgaon (O)
2	चालीसगाव	187.0	12	291.0	22	58.0	6	..	..	..	822.0	62	536.6	39	712	Chalisgaon	
3	पाचोरा	154.0	8	268.0	15	66.0	5	..	..	..	921.0	47	499.0	30	793	Pachora	
4	भुडगाव	217.2	12	240.7	15	98.8	5	..	..	..	925.5	49	491.3	28	720	Badgaon	
5	एरंडोल	217.0	13	314.7	10	56.5	5	..	..	..	940.5	48	..	..	..	Erandol	
6	चोपडा	188.3	16	169.0	12	34.0	2	..	..	..	515.1	45	440.0	31	732	Chopda	
7	अमळनेर	221.6	15	261.0	10	55.4	4	..	..	..	881.4	47	503.0	35	675	Amalner	
8	पारोळा	489.1	18	311.0	14	46.0	3	..	..	..	1,264.1	60	633.0	33	687	Parola	
9	जामनेर	274.7	16	292.4	14	30.6	2	..	..	..	806.3	50	599.0	41	502	Jamner	
10	भुसावळ	185.7	13	173.3	10	31.5	3	..	..	..	591.5	45	633.0	33	788	Bhusawal	
11	एदलाबाद	157.0	15	80.3	8	27.5	4	..	..	..	400.8	44	477.7	32	737	Edalabad	
12	यावल	155.0	10	115.0	12	36.0	4	..	..	..	512.0	47	789.7	34	768	Yawal	
13	रावेर	329.2	14	228.1	10	100.9	4	..	..	..	901.1	40	559.1	31	728	Raver	

VII. Jalgaon District

VIII. अहमदनगर जिल्हा—

Sl. No.	Area	Area (sq. km)															
1	अहमदनगर (वे)	93.8	6	421.2	16	45.1	3	..	..	..	787.0	43	533.6	32	622	Ahmednagar (O)	
2	पारनेर	51.0	5	302.0	11	28.0	11	..	..	..	539.2	27	380.7	29	574	Parner	
3	श्रीगोंदे	60.7	7	310.0	17	38.0	3	..	..	2.0	1	701.5	45	468.9	29	516	Shrigonde
4	करजत	85.0	7	338.0	17	30.0	3	..	..	..	779.0	37	468.0	31	557	Karjat	
5	जामखेड	185.8	7	826.4	18	10.0	1	..	..	..	1,341.6	43	611.0	35	652	Jamkhed	
6	शेवगाव	75.5	7	302.3	13	40.0	3	..	..	..	562.4	32	413.6	29	633	Shevgaon	
7	पाथडी	121.1	5	541.6	18	47.2	3	..	..	..	981.9	41	346.0	29	669	Pathardi	
8	नेवसे	94.2	7	388.5	14	15.0	1	..	..	..	700.7	30	184.5	14	589	Newase	
9	राहुरी	100.0	4	326.4	11	32.8	2	..	..	..	664.2	31	451.7	27	520	Rahuri	
10	संगमनेर	35.0	3	208.0	11	13.0	2	..	..	..	363.0	25	366.7	24	497	Sangamner	
11	अकोला	147.5	8	170.0	10	10.0	2	..	..	..	444.7	29	433.7	36	597	Akola	
12	कोपरगाव	70.6	6	322.6	13	21.6	1	..	..	..	529.8	29	386.4	22	512	Kopergaon	
13	श्रीरामपूर	132.0	6	295.3	15	4.0	1	..	..	..	667.8	33	372.0	23	541	Shrirampur	

VIII. Ahmednagar District

तबता कर्मांक/TABLE No. 2-3-B (3.3)—contd.

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)
IX. पुणे जिल्हा—																	IX. Pune District
1	लोहगाव विमातळ (वे)	227.0	12	235.7	12	6.2	1	..	..	0.4	1	586.7	39	385.0	35	684	Lohgaon Aerodrome
2	पुणे (वे)	296.7	12	324.6	12	7.2	1	0.3	1	0.2	1	760.1	39	561.8	45	661	Pune (O)
3	बडगाव मावळ	539.6	20	159.0	14	11.2	1	..	..	..	..	1,115.3	63	960.2	57	113.4	Vadgaon Mawal
4	पौड मुळशी	751.1	25	196.5	14	35.0	3	..	..	..	..	1,537.8	76	1,085.0	69	1,519	Poud Mulshi
5	जुन्नर	381.0	16	115.6	12	9.8	2	..	..	..	..	744.0	49	402.2	33	N.A.	Junnar
6	वानवडी (वे)	220.6	10	269.4	14	22.0	5	..	..	0.1	1	612.5	42	359.6	35	..	Wanwadi (O)
7	भोर	424.6	18	226.8	14	31.8	3	..	..	..	..	1,019.0	61	807.7	57	655	Bhor
8	घोडा	479.6	16	310.5	11	..	..	..	..	..	..	1,014.6	42	416.4	34	..	Ghoda
9	जेजुरी	96.0	7	199.0	11	42.0	2	..	..	..	..	390.7	26	291.0	23	487	Jejuri
10	खेड	356.9	12	224.2	10	2.4	1	..	..	..	..	727.2	39	796.2	41	673	Khed
11	शिरूर	59.0	8	239.0	12	16.0	2	..	..	..	..	461.5	29	960.0	21	510	Shirur
12	बारामती	108.6	12	162.7	10	47.8	2	..	..	..	..	583.0	31	541.4	31	..	Baramati
13	बारामती (वे)	105.9	12	163.1	10	47.6	2	0.2	1	5.3	1	595.6	33	567.5	33	465	Baramati (O)
14	इंदापूर	63.8	8	301.4	14	46.0	2	..	..	..	..	568.9	34	422.4	24	503	Indapur
15	दांड	27.7	4	268.4	10	72.6	2	..	..	..	..	505.0	28	604.1	35	543	Daund
16	सासवड (पुरंदर)	169.6	10	232.0	13	49.2	3	..	..	..	..	542.8	37	422.1	25	463	Saswad (Purandar)
17	आलंदी	220.7	13	225.4	10	13.9	2	..	..	..	..	616.4	40	496.8	41	..	Alandi
18	वेल्ले	1,145.0	27	419.0	24	30.0	6	..	..	..	..	2,827.0	97	1,981.4	83	..	Velhe
19	खंडाला (वे)	2,119.0	31	789.0	23	193.0	9	..	..	..	..	4,699.0	102	3,327.0	102	..	Khandala (O)
X. सातारा जिल्हा—																	X. Satara District
1	सातारा (वे)	258.0	15	125.3	9	10.6	2	4.2	1	4.5	1	798.6	59	750.6	59	..	Satara (O)
2	कोरेगाव	142.9	12	178.1	9	39.6	4	4.0	2	12.2	2	685.5	56	488.8	52	706	Koregaon
3	वाई	290.7	14	256.4	10	20.2	2	6.0	1	..	..	796.6	53	509.4	42	710	Wai
4	पंचगणी	904.4	27	430.1	17	64.3	3	2.0	1	3.1	1	2,304.8	87	1,744.7	86	1,865	Panchagani
5	मेंढा (जावळी)	492.7	19	228.6	15	15.7	2	..	..	..	..	1,400.4	69	1,278.7	67	1,723	Medha (Jaoli)
6	महाबलेश्वर (वे)	2,537.8	31	719.7	30	85.0	8	..	..	3.4	1	5,484.7	115	4,469.1	106	6,226	Mahabaleshwar (O)
7	पाटण	627.7	18	134.7	11	46.0	1	7.8	1	4.8	1	1,553.7	69	1,711.8	80	1,832	Patan
8	कराड	205.4	14	133.0	11	8.8	1	15.8	1	4.0	1	677.9	50	630.1	56	713	Karad
9	दहिवाडी (माण)	34.8	4	158.2	10	77.1	5	1.4	1	11.0	2	535.8	34	652.4	27	463	Dahiwadi (Man)
10	वडुज	35.0	6	102.0	9	42.0	4	..	..	..	..	354.2	31	492.0	35	512	Vaduj
11	महसवड	7.8	1	83.2	9	10.0	2	..	..	1.0	1	210.2	18	N.A.	N.A.	N.A.	Mhaswad
12	खंडाला	108.7	7	182.8	9	16.0	2	..	..	..	..	379.3	31	418.6	29	504	Khandala
13	फलटण	43.5	7	135.4	13	43.0	5	..	..	7.0	1	424.6	38	297.7	23	478	Phaltan
14	सातारा (त)	264.6	16	134.4	9	3.9	1	..	..	..	..	814.6	58	754.7	57	1,025	Satara (T)
XI. सांगली जिल्हा—																	XI. Sangli District
1	मीराज	73.0	9	146.0	7	16.0	2	..	..	..	..	415.6	32	434.2	32	N.A.	Miraj
2	जल	30.0	6	84.5	13	29.0	1	..	..	8.5	1	258.0	29	375.1	30	528	Jath
3	इस्लामपूर	171.0	14	74.0	7	20.0	2	17.0	1	..	..	575.0	44	361.0	57	639	Islampur
4	कावठ महाकाल	17.5	5	64.5	8	1.5	1	..	..	..	..	256.5	28	272.0	24	..	Kavathe Mahankal

5	बांढा खानापूर	77.3	8	113.3	15	23.8	4	28.1	2	10.0	1	417.9	54	744.7	33	542	Vita (Khanapur)
6	तासगांव	70.0	10	111.0	10	31.0	3	6.0	1	16.0	1	483.0	43	817.6	57	599	Tasgaon
7	शिराळा	389.0	18	155.0	13	55.0	3	15.0	2	13.0	1	1,048.0	64	1,040.0	69	862	Shirala
8	आटपाडी	34.2	4	179.2	8	5.0	1	27.0	1	21.5	1	380.4	27	345.0	23	..	Atapadi
9	सांगली (वे)	78.4	12	92.3	7	28.2	3	43.0	2	15.0	1	471.1	43	670.1	46	N.A.	Sangli

XII. सोलापूर जिल्हा—

1	सोलापूर (वे)	121.2	13	340.1	16	114.5	3	..	..	2.6	1	869.8	53	640.2	43	678	Solapur (O)
2	बाशी	128.0	8	367.9	16	59.2	5	..	..	7.0	1	829.9	42	510.9	36	657	Barshi
3	अक्कलकोट	166.0	14	339.0	13	111.0	5	..	..	14.0	1	818.0	49	656.0	41	689	Akkalkot
4	जेऊर (वे)	138.2	11	376.0	17	28.8	3	4.2	1	0.3	1	812.4	46	356.9	22	596	Jeur (O)
5	मोहोळ	70.6	6	411.6	18	103.4	5	..	..	29.0	1	750.0	42	359.6	32	657	Mohol
6	करमाळा	193.0	5	576.0	20	73.0	3	..	..	..	..	1,139.0	40	702.6	38	541	Karmala
7	पंढरपूर	156.0	13	684.5	18	14.5	1	..	..	18.5	1	1,059.5	48	487.0	29	611	Pandharpur
8	सांगीला	61.2	6	211.1	12	23.6	4	..	..	14.8	1	500.2	31	579.0	36	538	Sangola
9	माळशिरस	32.2	8	278.5	14	4.0	1	..	..	..	..	490.9	31	335.1	22	515	Malshiras
10	मंगळवेढा	143.0	13	330.1	12	36.6	1	0.8	1	16.0	1	675.5	30	613.1	33	569	Mangalwedha
11	अकलुज	47.0	3	297.0	14	19.0	2	..	..	6.0	1	547.0	30	471.6	24	..	Akluj

XII. Solapur District

XIII. कोल्हापूर जिल्हा—

1	कोल्हापूर (वे)	297.3	16	106.6	10	62.9	4	10.5	1	10.4	1	976.5	62	902.3	70	1,070	Kolhapur (O)
2	हातकणगळे	173.1	15	46.8	6	1.2	1	5.6	1	..	..	591.3	41	581.0	47	734	Hatkanangle
3	शिरोळ	156.0	13	72.0	8	12.0	1	..	..	10.0	1	514.0	42	616.0	46	555	Shirel
4	गगनबावडा	2,390.8	31	1,053.4	25	185.1	9	84.0	2	..	..	7,227.2	115	5,594.2	110	6,212	Gaganbavada
5	शाहवाडी	653.0	25	263.0	16	13.0	2	12.0	1	17.0	1	1,816.0	87	1,261.0	70	1,961	Shahuwadi
6	गारगोटी	565.8	22	161.7	11	36.3	5	50.0	2	..	..	1,983.9	76	2,059.0	90	1,542	Gargoti
7	पन्हाळा	415.2	21	188.4	15	28.6	2	15.2	1	11.0	2	1,388.8	82	1,236.9	80	865	Panhala
8	कागल	182.5	13	199.4	8	31.8	2	103.0	1	..	..	842.8	44	805.3	57	952	Kagal
9	गडहिंगलज	376.0	17	78.0	10	52.0	5	29.0	2	..	..	1,212.0	62	820.0	58	965	Gadhinglaj
10	राधानगरी	1,292.0	26	293.0	17	102.0	3	..	..	28.0	2	4,012.0	97	3,658.2	96	3,818	Radhanagari
11	आंजरा	530.0	25	149.0	14	104.0	6	..	..	..	..	2,380.0	91	1,966.0	84	2,250	Ajara
12	चांदगड	895.0	25	177.1	14	29.2	2	..	..	..	..	3,126.5	84	2,981.1	82	2,696	Chandgad

XIV. Aurangabad District.

1	आरंगाबाद (वे)	189.0	10	596.6	18	53.6	4	..	..	1.6	1	1,033.1	48	770.3	44	726	Aurangabad (O)
2	खुलदाबाद	287.5	14	262.0	18	23.0	2	..	..	..	..	831.7	54	646.7	47	962	Khuldabad
3	वैजापूर	111.6	8	245.4	14	12.8	1	..	..	..	..	531.3	34	229.7	23	542	Vaijapur
4	सोयगांव	241.0	16	291.3	18	23.2	2	..	..	4.4	1	922.9	57	567.6	38	860	Soegaon
5	चिखलठाणा	165.2	10	598.8	17	11.4	3	1.8	1	3.5	1	925.3	46	462.1	39	692	Chikhalthana
6	सिल्लोद	157.8	10	265.0	13	28.5	4	..	..	..	..	673.4	43	516.4	42	768	Siled
7	गंगापूर	133.0	6	575.9	16	7.3	1	..	..	..	..	841.0	35	456.7	37	682	Gangapur
8	कन्नड	107.6	8	..	..	..	..	..	..	..	..	232.1	22	405.2	31	808	Kannad
9	पैठण	93.9	7	528.6	14	24.8	1	..	..	..	..	849.5	35	..	..	..	Paithan

XV. जालना जिल्हा—

1	जालना	185.0	13	414.0	19	44.3	3	..	..	..	..	959.3	53	281.0	45	688	Jalna
2	जाफराबाद	217.4	11	275.5	12	68.8	4	..	..	5.0	1	833.7	42	429.6	35	818	Jafferabad
3	भोकरदन	87.4	11	279.0	14	28.0	3	..	..	..	..	552.7	45	267.0	23	708	Bhokardan
4	अंबड	233.8	13	433.7	17	19.7	3	..	..	6.0	1	1,030.2	53	521.4	36	769	Ambad
5	परतुर	238.9	15	482.1	20	44.0	4	..	..	10.2	1	1,082.7	58	613.6	35	784	Partur

XV. Jalna District

सपत्ता/कक्षा/TABLE No. 2.3-B (3.3)—contd.

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(2)	
XVI. परभणी जिल्हा—																	XVI. Parbhani District.	
1	परभणी (वे)	405.4	11	386.2	20	171.0	4	..	..	10.4	1	1,391.8	55	593.5	43	854	Parbhani (O)	
2	कळमुरी	513.4	15	383.6	18	56.8	4	..	..	16.6	1	1,435.2	59	906.2	47	1,023	Kalamnuri	
3	हिंगोली	520.1	17	514.1	23	68.5	6	..	..	31.4	1	1,448.1	68	833.1	51	788	Hingoli	
4	जितूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	228.8	7	639.3	43	N.A.	Jintur	
5	पाथरी	225.2	9	88.9	6	..	..	..	..	..	..	570.4	30	509.8	30	850	Pathri	
6	गंगाखेड	413.0	12	485.0	19	211.0	3	..	..	..	..	1,341.0	51	503.7	37	N.A.	Gangakhed	
7	बसमथ	786.6	16	399.4	24	116.0	4	..	..	12.5	..	1,822.8	71	747.2	52	..	Basmath	
XVII. बीड जिल्हा--																	XVII. Beed District.	
1	चौसला	154.3	9	420.0	27	32.1	7	..	..	..	..	995.4	74	425.9	9	652	Choswala	
2	कैज	186.2	11	496.2	19	77.1	5	..	..	..	..	1,012.7	53	481.0	33	N.A.	Kaij	
3	बीड	232.6	9	459.0	21	27.9	5	..	..	6.8	1	942.9	53	508.6	36	786	Beed	
4	मोमिनाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	484.7	23	884.6	41	752	Mominabad	
5	गेवराई	231.1	10	385.5	15	26.2	3	9.2	1	2.0	1	1,243.9	51	475.3	35	740	Gevrai	
6	पाटोदा	82.2	7	..	..	..	..	..	..	..	..	366.6	23	563.4	47	83	Patoda	
7	मांजलगांच	293.7	12	430.6	20	..	..	..	..	..	..	1,033.8	47	516.2	38	862	Manjlegaon	
8	रोटी	134.0	5	497.0	15	19.0	2	..	..	3.0	1	908.0	33	413.0	24	625	Roti	
9	भाष्टी	226.0	8	535.0	14	38.0	3	..	..	4.0	1	1,148.0	42	397.8	37	647	Ashti	
XVIII. नांदेड जिल्हा—																	XVIII. Nanded District.	
1	भोकर	603.0	17	348.0	18	218.0	7	..	..	10.0	1	1,603.0	65	1,030.7	57	N.A.	Bhokar	
2	नांदेड (वे)	581.5	16	261.9	18	182.5	5	..	..	2.6	1	1,522.2	63	1,090.5	57	982	Nanded (O)	
3	मुखेड	467.2	15	389.8	23	295.6	5	..	..	12.6	1	1,530.4	67	712.8	40	N.A.	Mukhed	
4	बिलोली	1,031.0	16	719.6	17	366.5	7	..	..	..	..	2,820.9	67	1,056.0	41	979	Billoli	
5	किनवट	565.0	17	555.0	21	164.0	8	..	..	..	..	1,841.0	79	1,010.0	57	1,252	Kinwat	
6	कंधार	583.8	13	354.7	19	366.5	7	..	..	8.8	1	1,687.0	60	812.9	46	949	Kandhar	
7	देगलूर	603.8	14	..	..	..	..	..	..	..	..	1,005.0	34	789.3	50	993	Deglur	
8	नांदेड (त)	632.6	14	304.8	20	174.5	7	..	..	5.0	1	1,589.7	63	1,031.6	49	982	Nanded (T)	
XIX. उस्मानाबाद जिल्हा—																	XIX. Osmanabad District	
1	ओसा	432.8	19	203.0	4	..	..	..	..	..	..	1,088.0	46	434.6	32	N.A.	Ausa	
2	भूम	85.6	5	564.3	23	49.4	4	..	..	1.2	1	1,013.7	47	503.1	33	N.A.	Bhoom	
3	उस्मानाबाद (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	298.8	18	720.4	5	810	Osmanabad (O)	
4	परांडा	100.2	7	546.6	15	21.6	3	..	..	7.0	1	955.4	37	361.4	29	674	Paranda	
5	कळंब	186.8	9	345.8	18	99.4	6	..	..	..	..	869.2	48	521.2	34	779	Kalam	
6	तुळजापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	267.2	20	825.6	42	91.8	Tuljapur	
7	अहमदपूर	378.7	14	308.6	17	270.8	4	9.2	1	11.4	1	1,405.5	56	707.9	47	933	Ahmedpur	
8	उदगीर	458.5	19	397.0	15	261.5	6	12.5	1	16.5	1	1,482.5	60	763.3	44	990	Udgir	

9	लातूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	647.7	45	N.A.	Latur		
10	निलंगा	..	310.0	18	447.0	18	201.0	4	..	..	23.0	1	1,245.0	52	575.2	42	N.A.	Nilanga
11	उमरगा	..	230.0	12	387.8	16	183.7	5	..	..	15.0	1	1,115.5	52	656.2	40	N.A.	Omerga
12	उस्मानाबाद (त)	..	162.8	13	459.1	16	147.0	5	..	..	20.4	1	1,033.2	51	622.4	46	..	Osmanabad (T)

XX. बुलढाणा जिल्हा—

1	बुलढाणा (वे)	..	206.0	12	323.3	15	68.9	6	1.0	1	3.6	1	956.3	54	626.1	38	857	Buldana
2	मलकापूर	..	296.4	13	211.6	13	62.4	3	..	..	17.0	1	880.1	43	345.3	29	722	Malkapur
3	मेहेकर	..	337.2	18	248.4	14	58.6	4	..	..	..	..	1,039.7	57	755.3	41	835	Mehekar
4	नंदुरा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	50.0	4	550.8	32	757	Nandura
5	जळगाव	..	320.6	19	171.0	11	80.0	2	..	..	7.0	1	842.8	44	438.4	27	755	Jalgaon
6	खामगाव	..	364.0	13	324.0	13	140.0	2	..	..	..	..	1,118.0	44	392.0	25	765	Khamgaon
7	शेगाव	..	415.4	17	237.6	12	81.0	4	..	..	..	..	1,086.4	47	467.4	36	789	Shegaon
8	चिखली	..	296.9	11	236.4	8	57.0	2	..	..	..	..	923.8	37	353.4	29	808	Chikali

XX. Buldana District.

XXI. Akola District.

XXI. अकोला जिल्हा—

1	अकोला सिटी (वे)	..	314.7	16	203.2	11	10.0	2	..	..	3.4	1	899.4	49	616.0	35	810	Akola City (O)
2	बाळापूर	..	320.7	17	57.5	7	19.0	2	..	..	..	..	640.2	41	487.9	30	773	Balapur
3	रिसोड	..	387.0	18	456.0	18	60.8	5	..	..	..	..	1,213.4	63	17.0	2	794	Risod
4	वाशिम	..	421.9	19	266.4	14	26.2	4	..	..	..	..	1,092.6	62	991.7	44	927	Washim
5	मंगळूरपीर	..	418.0	16	179.8	17	67.6	5	..	..	24.2	1	1,074.0	63	886.1	43	861	Mangrulpir
6	मुर्तिजापूर	..	249.0	16	284.0	16	38.0	3	..	..	12.0	1	879.0	59	589.4	37	819	Murtizapur
7	अकोला विमानतळ (वे)	..	271.8	14	163.2	10	48.0	3	..	..	6.0	1	825.9	49	629.7	34	N.A.	Akola Aerodrome (O).
8	तेल्हारा	..	453.8	19	146.0	5	104.2	4	..	..	..	..	887.8	37	411.0	36	N.A.	Telhara
9	परतूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	294.0	22	493.0	32	N.A.	Partur
10	कारंजा	..	403.5	17	318.2	14	..	..	..	..	..	..	1,100.6	56	678.1	35	..	Karanja
11	मनोरा	..	325.7	14	214.6	15	44.0	4	..	..	35.0	1	988.0	61	..	..	..	Manora

XXI. Akola District.

XXII. Amravati District.

XXII. अमरावती जिल्हा—

1	अमरावती (वे)	..	202.0	13	301.6	19	29.6	3	..	..	14.4	1	944.2	56	730.8	49	876	Amravati (O)
2	मोर्शी	..	272.0	13	..	..	..	..	..	..	..	..	766.6	37	139.4	10	849	Morshi
3	चांदूर रेल्वे	..	272.5	13	134.9	11	66.0	5	..	..	20.4	1	1,150.0	55	886.6	47	851	Chandur Railway
4	खोलापूर	..	193.2	13	166.5	12	49.6	3	..	..	..	..	646.2	40	473.7	37	816	Kholapur
5	वरुड	..	380.7	15	337.9	19	83.5	5	..	..	12.6	2	1,311.6	67	731.6	38	1,007	Warud
6	तळेगाव	..	201.5	13	342.1	19	74.0	5	..	..	..	..	1,022.6	58	447.5	17	927	Talegaon
7	अचलपूर	..	162.6	11	345.5	14	42.5	3	1.4	1	5.1	1	958.8	55	934.0	43	832	Achalpur
8	दर्यापूर	..	162.0	10	209.7	16	26.7	2	..	..	6.0	1	703.8	45	729.8	41	768	Daryapur
9	अंजनगाव सुरजी	..	152.8	12	256.5	14	38.1	4	..	..	..	..	646.9	46	855.8	35	788	Anjangaon Surji
10	चांदूर बाजार	..	175.0	11	275.1	11	36.8	3	..	..	15.3	1	938.4	51	620.8	40	832	Chandur Bazar
11	चिखळदा	..	635.7	24	517.0	18	94.6	4	..	..	17.2	2	1,572.5	76	1,156.3	64	1,708	Chikhaldada
12	धारणी	..	560.6	21	..	..	..	..	..	..	..	..	888.1	44	799.6	49	1,134	Dharni

XXIII. Yavatmal District.

XXIII. यवतमाळ जिल्हा—

1	यवतमाळ (वे)	..	214.9	13	208.2	15	51.0	4	..	..	7.7	2	1,190.6	61	787.7	48	1,096	Yavatmal (O)
2	वणी	..	251.9	15	394.7	16	37.6	3	..	..	..	..	1,315.9	60	823.3	54	1,118	Wani
3	धारव्हा	..	282.0	13	256.0	14	64.0	4	..	..	27.0	1	1,111.0	54	699.0	39	925	Dharvha
4	पुसद	..	561.5	13	299.0	17	66.0	7	..	..	12.5	1	1,437.5	65	848.2	57	975	Pusad
5	उमरखेड	..	619.6	15	410.0	20	104.0	5	..	..	..	..	1,639.4	63	771.5	52	931	Umardhed

तबता क्रमांक/TABLE No.2.3-B (3.3)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)
6	पांढरकवडा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	135.0	7	..	..	..	Pandharkawada
7	दिग्रस	..	358.5	14	343.3	14	61.8	5	..	..	..	1,163.3	64	401.0	27	..	Digras
8	नेर	..	355.6	13	229.8	11	46.4	4	..	..	56.0	1,461.0	52	1,184.4	43	..	Ner
XXIV. वर्धा जिल्हा—																	
XXIV. Wardha District.																	
1	वर्धा (वे)	..	226.0	13	218.0	17	75.0	6	..	..	25.6	1,072.6	62	1,023.3	43	N.A.	Wardha (O)
2	हिंगणघाट	..	179.4	15	192.0	12	69.6	4	..	..	20.2	1,032.6	63	938.0	54	1,142	Hinganghat
3	आर्वी	..	243.3	15	229.8	16	44.3	5	..	..	18.5	998.9	66	688.4	50	994	Arvi
XXV. नागपूर जिल्हा—																	
XXV. Nagpur District.																	
1	नागपूर विमानतळ (वे)	..	244.3	13	247.3	16	83.4	3	..	..	16.9	1,265.3	61	841.5	51	..	Nagpur Airport (O)
2	नागपूर फार्म	..	219.5	13	290.9	16	51.6	3	..	..	..	1,092.0	57	662.4	42	..	Nagpur Farm
3	नागपूर (वे)	..	..	..	248.1	14	70.8	3	..	..	..	330.7	19	562.3	39	1,242	Nagpur (O)
4	उमरेड	..	188.7	13	354.6	15	5.1	1	..	..	..	1,159.4	55	647.1	48	1,279	Umrer
5	काटोल	..	319.3	12	208.7	17	..	..	..	..	14.2	1,181.8	57	888.9	52	1,011	Katol
6	सावनेर	..	354.0	16	190.9	13	118.1	7	..	..	25.2	1,142.0	68	871.7	50	1,075	Saoner
7	खिडशी	..	383.8	15	..	..	..	..	..	..	..	781.8	36	402.4	24	1,193	Khindsi
8	थारसा	..	389.6	13	250.7	13	49.1	3	..	..	18.3	1,311.9	59	843.1	50	1,283	Tharsa
9	रामटेक	..	370.1	14	342.2	9	..	..	..	..	..	1,217.9	46	774.8	48	1,210	Ramtek
10	पारशीवनी	..	430.9	19	261.5	19	22.0	5	..	..	..	1,131.9	66	606.0	35	1,105	Parseoni
11	देवलापूर	..	809.4	18	339.0	19	29.4	4	..	..	30.0	1,743.9	61	895.4	50	1,183	Deolapur
XXVI. भंडारा जिल्हा—																	
XXVI. Bhandara District.																	
1	भंडारा (ओ.)	..	431.5	14	..	..	..	..	..	..	..	941.1	39	1,311.3	61	1,388	Bhandara(A.M.O)
2	साकोली	..	470.3	19	437.0	14	21.2	3	..	..	35.0	1,493.7	61	1,645.2	80	1,572	Sakoli
3	गोंदिया (वे)	..	528.5	14	416.2	16	33.6	2	..	..	23.4	1,574.3	66	1,217.0	65	1,471	Gondia (O)
4	खारबुंद	..	1,145.0	18	520.0	18	28.0	3	..	..	27.0	1,215.0	66	1,383.6	51	1,475	Kharbund
5	चांदपूर	..	447.4	18	300.8	15	5.4	1	..	..	27.6	1,213.4	61	813.8	40	1,313	Chandpur
6	बोडलकसा	..	594.0	18	547.0	14	52.0	4	..	..	24.0	1,796.0	57	1,384.0	45	1,379	Bodalkasa
7	चोरखमग्रा	..	569.6	15	347.6	17	43.4	5	..	..	25.0	1,439.4	61	940.8	43	1,466	Chorkhamgra
8	पांग्री	..	521.0	17	405.0	15	21.0	2	..	..	..	1,196.8	48	928.0	40	1,555	Pangree
9	पवनी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Paoni
10	देवरी	..	585.7	16	268.1	11	44.7	6	..	..	37.2	1,452.8	68	1,226.4	59	1,445	Deori
11	गोंदिया (त)	..	460.1	14	418.8	16	33.6	2	..	..	23.4	1,494.5	66	1,224.0	62	1,579	Gondia (T)
XXVII. चंद्रपूर जिल्हा—																	
XXVII. Chandrapur District.																	
1	चंद्रपूर (वे)	..	329.5	13	358.6	20	62.9	3	..	..	14.7	1,229.7	62	1,067.3	55	1,267	Chandrapur (O)
2	वरौरा	..	183.6	14	389.5	17	15.5	2	..	..	27.0	1,104.4	63	1,035.2	52	1,185	Warora

3	आरमोरी	..	671.1	21	221.2	14	87.1	8	..	..	12.0	1	1,669.3	68	..	..	..	Armori
4	चिमूर	..	185.1	17	210.4	19	..	..	..	..	..	..	719.4	64	616.4	48	1,268	Chimur
5	गडचिरोली	..	441.9	19	381.3	18	21.1	3	..	..	15.2	1	1,597.0	78	1,223.8	58	1,552	Gadchiroli
6	असोला	..	410.2	20	362.8	18	29.2	3	..	..	0.6	1	1,517.3	69	936.6	52	..	Asola
7	घोराघेरी	..	366.2	18	283.4	13	122.2	4	..	..	10.0	1	1,342.8	57	689.8	48	1,359	Ghoragheri
8	खैरी	..	220.4	12	373.8	16	40.4	2	..	..	3.0	1	1,159.7	54	722.9	37	1,381	Khairi
9	कुन्हारी	..	453.2	20	328.4	14	36.2	4	..	..	11.0	2	1,741.8	69	1,151.1	67	1,441	Kunhari
10	नेलसर	..	464.0	18	202.0	13	34.2	5	..	..	14.2	1	1,112.2	61	782.1	44	1,357	Nelsar
11	गडमौशी	..	325.0	18	202.4	16	46.2	3	0.8	1	14.4	1	1,398.5	71	628.8	36	1,437	Gadmoushi
12	शिंदेवाही	..	319.6	18	226.0	15	46.2	3	..	..	14.8	1	1,398.5	70	868.7	58	1,523	Sindewahi
13	ब्रम्हपुरी (वे)	..	433.1	19	365.7	19	..	..	..	..	..	..	1,461.3	69	1,084.9	64	N.A.	Brahmapuri(O)
14	सिरोंचा (त)	..	424.9	19	471.2	20	41.6	3	..	..	7.7	2	1,501.3	77	1,037.7	58	1,439	Sironcha (T)
15	सिरोंचा (वे)	..	449.9	17	422.6	21	142.9	4	..	..	7.7	2	1,628.8	78	1,093.4	60	1,239	Sironcha (O)
16	ब्रम्हपुरी (त)	..	512.0	21	364.4	19	54.4	4	..	..	13.0	1	1,443.3	82	1,061.2	58	1,472	Brahmapuri (T)

टीप.---(१) स्तंभ (३१) मधील आकडे हे प्रत्येक केंद्राचे सरासरी किंवा सर्वसाधारण पावसाचे आहेत.

(२) N. A. म्हणजे माहिती उपलब्ध नाही.

Note.—(1) The figures shown in column (31) are of average of normal rainfall at each centre.

(2) N. A. means information is not available.

माघार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन पुणे.

Source.—Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3: जीवनविषयक माहिती VITAL STATISTICS

३.१ महाराष्ट्र राज्यातील जन्म दर, मृत्यु दर, बालमृत्यु दर प्रमुख कारणांनुसार मृत्युंची संख्या वगैरे माहिती पुढील तक्त्यात दिली आहे.

३.२ या विभागात दिलेल्या माहितीसाठी खालीलप्रमाणे व्याख्यांचा वापर करण्यात आला होता :--

$$(१) \text{ दर हजार अंदाजित लोकसंख्येमागे जन्म दर} = \frac{ज}{न} \times १०००$$

$$(२) \text{ दर हजार अंदाजित लोकसंख्येमागे मृत्यु दर} = \frac{म}{न} \times १०००$$

ज्यांत ज=दिलेल्या भौगोलिक क्षेत्रातील लोकसंख्येत झालेल्या जिवंत जन्मांची संख्या.

म=दिलेल्या भौगोलिक क्षेत्रातील लोकसंख्येत झालेल्या मृत्युंची संख्या.

न=त्याच क्षेत्राची मध्यावधि वर्षाची अंदाजित लोकसंख्या.

दिलेल्या भौगोलिक विभागातील
एक वर्षाखालील बालकांच्या
मृत्युंची संख्या.

$$(३) \text{ बालमृत्यु दर} = \frac{\text{दिलेल्या भौगोलिक विभागातील एक वर्षाखालील बालकांच्या मृत्युंची संख्या.}}{\text{त्याच क्षेत्रातील लोकसंख्येत जिवंत जन्मलेल्या बालकांची संख्या.}} \times १०००$$

३.३ ग्रामीण विभागात जीवनविषयक आकडेवारी महसूल खात्यांकडून गोळा करण्यात येते तर नागरी भागात ते महानगरपालिका व नगरपालिकांचे सांविधिक कार्य आहे.

3.1 The following tables give data on birth rate, death rate, infant mortality rates, number of deaths according to principal causes in Maharashtra.

3.2 While presenting tables in this section the following definitions were adopted :—

$$1. \text{ Birth rate per thousand estd. population} = \frac{B}{N} \times 1000$$

$$2. \text{ Death rate per thousand estd. population} = \frac{D}{N} \times 1000$$

Where, B=No. of live births which occurred among the population of the given geographical area during the year under reference, D=No. of deaths which occurred among the population of given geographical area during the year under reference and N= estimated Mid-year population.

No. of deaths under
one year of age
among the popula-
tion of given
geographical area.

$$3 \text{ Infant Mortality rate} = \frac{\text{No. of deaths under one year of age among the population of given geographical area.}}{\text{No. of live births which occurred among the population of given geographical area.}} \times 1000$$

3.3 The data on vital statistics was collected through revenue agency in rural area and for urban area, it is a statutory function of Municipalities and Municipal Corporations.

3. जीवनविषयक माहिती/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3-1 (15.1)

महाराष्ट्र राज्यातील जीवनविषयक महत्त्वाचे दर
Important vital rates in respect of Maharashtra State†

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1982	1983	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	जन्मसमयी स्त्री-पुरुष प्रमाण	112	112	Sex ratio at birth
2	मृत्युसमयी स्त्री-पुरुष प्रमाण	135	132	Sex ratio at death
3	जीवनविषयक निर्देशांक	355	320	Vital index
4	प्रमुख कारणामुळे झालेल्या मृत्यूंचे दर लाख लोकसंख्येमागे प्रमाण—			Death rate per lakh population by principal causes—
4.1	पटकी	1	2	Cholera
4.2	देवी	..	..	Small-pox
4.3	प्लेग	..	..	Plague
4.4	ताप	38	43	Fevers
4.5	श्वसनाचे रोग	90	95	Respiratory diseases
4.6	अमांश व अतिसार	13	15	Dysentery and diarrhoea
4.7	हुलापती	32	31	Injuries
4.8	इतर सर्व कारणे	432	462	All other causes

†माहिती नोंद केलेल्या आकडेवारीवर आधारित आहे.

$$\text{टीप.-(१) जन्मसमयी स्त्री-पुरुष प्रमाण} = \frac{\text{जिवंत जन्मलेले मुलगे}}{\text{जिवंत जन्मलेल्या मुली}} \times 100$$

$$(२) \text{ मृत्युसमयी स्त्री-पुरुष प्रमाण} = \frac{\text{मृत पुरुष}}{\text{मृत स्त्रिया}} \times 100$$

$$(३) \text{ जीवनविषयक निर्देशांक} = \frac{\text{एकूण जिवंत जन्म}}{\text{एकूण मृत्यु}} \times 100$$

†Data is based on registration records.

$$\text{Notes - (1) Sex ratio at birth} \quad .. = \frac{\text{Male live births}}{\text{Female live births}} \times 100$$

$$(2) \text{ Sex ratio at death} \quad .. = \frac{\text{Male deaths}}{\text{Female deaths}} \times 100$$

$$(3) \text{ Vital index} \quad .. = \frac{\text{Total live births}}{\text{Total deaths}} \times 100$$

आधार.—संचालक, आरोग्य सेवा, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Health Services, Govt. of Maharashtra Pune.

13. जीवनविवरण माहिती/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3-2 (15-2)

जन्म दर, मृत्यु दर व बाल मृत्यु दर
Birth rates, death rates and infant mortality rates

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा- District	जन्म दर/Birth rate						मृत्यु दर/Death rate						बाल मृत्यु दर/Infant mortality rate						District		
		1982		1983		एकूण Total	1982		1983		एकूण Total	1982		1983		एकूण Total	1982		1983		एकूण Total	
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	ग्रामीण Rural	नागरी Urban		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	ग्रामीण Rural	नागरी Urban		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	ग्रामीण Rural	नागरी Urban		ग्रामीण Rural	नागरी Urban				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)		
1	बृहन्मुंबई	..	23.5	23.5	..	23.5	23.5	..	8.2	8.2	..	8.3	8.3	..	65	65	..	66	66	Greater Bombay		
2	ठाणे	10.0	28.2	18.7	11.6	21.8	18.0	3.8	4.3	4.0	5.2	3.4	4.1	17	20	20	22	19	19	Thane		
3	रायगड	11.3	38.0	15.3	10.5	38.4	14.8	4.4	6.2	4.7	5.0	6.5	5.2	21	18	20	24	19	22	Raigad		
4	रत्नागिरी	15.0	56.3	18.6	15.1	54.3	18.5	6.5	9.0	6.7	6.9	9.2	7.1	18	13	17	17	9	15	Ratnagiri		
5	सिंधुदुर्ग	16.1	74.2	20.8	15.7	66.3	19.9	7.6	10.7	7.8	7.8	12.2	8.2	17	24	19	17	33	22	Sindhudurg		
6	नाशिक	22.5	33.2	26.0	21.9	28.7	24.4	6.3	6.3	6.3	6.8	6.5	6.7	36	30	33	36	33	35	Nashik		
7	धुळे	23.8	27.2	24.5	22.5	26.6	23.4	6.6	6.2	6.5	7.4	6.5	7.2	33	22	31	39	21	34	Dhule		
8	जळगाव	25.8	35.7	28.7	24.0	35.2	27.0	7.6	5.6	7.0	8.4	5.9	7.7	44	7	30	48	7	34	Jalgaon		
9	अहमदनगर	17.9	47.3	21.8	16.6	46.2	20.7	4.9	8.6	5.4	5.4	9.0	5.9	31	33	31	33	29	32	Ahmadnagar		
10	पुणे	17.4	29.2	23.2	16.4	26.4	21.5	4.6	7.5	6.0	4.9	7.5	6.2	31	45	40	31	47	41	Pune		
11	सातारा	19.1	44.2	22.4	17.2	45.9	21.0	5.6	8.5	6.0	5.6	8.8	6.0	21	27	22	22	27	23	Satara		
12	सांगली	20.3	32.1	23.2	18.5	35.6	22.5	5.3	9.3	6.2	5.4	10.2	6.6	16	40	24	16	43	26	Sangli		
13	सोलापूर	21.6	37.2	26.4	19.1	36.5	24.5	5.4	7.6	6.1	6.1	8.2	6.7	29	31	30	36	34	35	Solapur		
14	कोल्हापूर	19.1	35.3	23.3	18.3	35.0	22.6	5.6	7.9	6.2	5.7	7.7	6.2	29	40	33	26	38	31	Kolhapur		
15	औरंगाबाद	14.2	28.0	17.5	13.0	28.2	17.0	4.4	2.8	4.0	4.8	5.0	4.9	35	11	26	40	34	38	Aurangabad		
16	जालना	14.6	25.1	17.3	13.5	17.8	14.8	4.6	2.5	4.0	5.1	2.4	4.3	28	6	20	36	8	26	Jalna		
17	परभणी	10.8	17.2	12.1	10.5	18.2	12.3	3.8	4.3	3.9	4.6	4.5	4.6	37	24	33	36	26	33	Parbhani		
18	बीड	13.6	29.8	16.7	12.0	30.0	15.3	4.5	6.4	4.8	4.7	6.4	5.0	24	28	25	31	25	29	Beed		
19	नांदेड	13.6	25.2	16.2	13.3	24.5	15.7	5.0	5.8	5.1	5.6	5.5	5.6	28	29	28	36	31	34	Nanded		
20	उस्मानाबाद	10.1	23.2	16.8	15.9	20.0	16.6	4.5	2.7	4.2	5.5	3.8	5.2	27	8	22	36	17	32	Osmanabad		
21	लातूर	..	..	..	14.1	27.2	16.7	..	..	..	4.9	2.2	4.4	..	..	..	31	5	22	Latur		
22	बुलढाणा	25.2	35.9	27.3	23.0	35.4	25.5	6.6	6.6	6.6	7.6	7.5	7.6	48	33	44	56	40	52	Buldana		
23	अकोला	14.1	37.4	20.6	12.3	38.2	19.3	4.7	6.3	5.2	4.9	7.1	5.5	41	28	34	42	30	35	Akola		
24	अमरावती	15.9	35.0	21.9	15.4	34.4	21.7	5.4	6.4	5.7	6.4	7.7	6.9	38	32	35	42	35	38	Amravati		
25	यवतमाळ	16.0	38.3	19.8	14.1	36.5	17.9	4.7	8.7	5.4	5.7	9.5	6.4	42	47	44	49	61	53	Yavatmal		

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.2 (15.2)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
26	वर्धा	18.7	29.6	21.5	17.6	24.0	19.3	6.7	4.1	6.0	7.4	4.0	6.5	..	16	41	54	34	47	Wardha
27	नागपूर	12.3	22.7	18.7	10.8	21.9	17.4	4.7	5.9	5.4	5.0	7.0	6.2	55	26	32	52	37	41	Nagpur
28	भंडारा	17.2	29.4	18.9	19.2	30.4	20.8	7.8	9.5	8.0	8.3	9.8	8.5	50	47	63	69	57	67	Bhandara
29	चंद्रपूर	17.8	24.0	18.7	15.4	33.1	18.0	6.6	4.8	6.4	6.5	7.7	6.7	67	20	45	57	24	48	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	17.2	2.0	14.7	..	..	..	7.0	0.6	6.0	51	..	..	46	17	45	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		17.4	28.2	21.5 (28.7)	16.6	27.1	20.7 (27.6)	5.5	7.0	6.1 (8.7)	6.0	7.1	6.5 (9.3)	34	40	37 (60)	37	43	40 (71)	Maharashtra State

टीप.—(१) जन्म व मृत्यूच्या नोंदी जेथून उपलब्ध झाल्या त्या वेळी व शहरांच्या वर्षांच्या मध्यावधी अंदाजित लोकसंख्येवर जन्म दर व मृत्यु दर आधारले आहेत.

(२) जन्म व मृत्यु दर एक हजार अंदाजित लोकसंख्येमागे आहेत. बालमृत्यु दर एक हजार जिवंत जन्मांमागे आहेत.

(३) कंसातील आकडे हे अंदाजित दर आहेत.

Notes.—(1) The birth and death rates are based on the mid year estimated population of the villages and towns from which the birth and death records were actually received.

(2) The birth and death rates are per 1,000 estimated population. Infant mortality rates are per 1,000 live births.

(3) Figures given in the parenthesis are estimated rates.

आधार.—संचालक, आरोग्य सेवा, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Health Services, Government of Maharashtra, Pune.

3. वैद्यकीय माहिती/MEDICAL

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3-3 A (15.3)

प्रमुख कारणांनुसार मृत्यूंची महाराष्ट्रातील जिल्हावार संख्या/Number of deaths by principal causes in districts of Maharashtra
1982

अनु क्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	अंत्रिज्वर Enteric Fever			शोवर Measles			ताप C. S. fever			हिवताप Malaria			शीतज्वर Influenza			District (2)
		ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)	ग्रामीण Rural (6)	नागरी Urban (7)	एकूण Total (8)	ग्रामीण Rural (9)	नागरी Urban (10)	एकूण Total (11)	ग्रामीण Rural (12)	नागरी Urban (13)	एकूण Total (14)	ग्रामीण Rural (15)	नागरी Urban (16)	एकूण Total (17)	
1	बृहन्मंबई	..	29	29	..	39	39	..	..	..	..	..	..	..	1	1	Greater Bombay
2	ठाणे	..	7	9	..	7	20	..	20	20	..	..	..	..	..	..	Thane
3	रायगड	..	2	5	..	1	37	8	12	20	..	..	..	..	..	..	Raigad
4	रत्नागिरी	..	3	12	..	2	18	3	16	19	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	3	8	..	..	13	..	10	10	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	..	2	12	..	6	57	3	12	15	..	..	..	1	..	1	Nashik
7	धुळे	..	6	25	..	1	18	1	15	16	..	..	..	1	..	1	Dhule
8	जळगाव	..	12	35	..	4	41	1	2	3	..	..	..	1	1	2	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	10	66	..	2	39	1	4	5	..	..	..	..	..	..	Ahmadnagar
10	पुणे	..	18	23	..	15	43	1	117	118	..	..	..	1	..	1	Pune
11	सातारा	..	1	20	..	1	30	2	13	15	..	..	..	..	..	..	Satara
12	सांगली	..	3	18	..	..	11	..	28	28	..	..	..	..	..	..	Sangli
13	सोलापूर	..	37	55	..	4	45	..	43	43	..	..	..	..	..	..	Solapur
14	कोल्हापूर	..	8	27	..	9	41	..	43	43	..	..	..	..	..	..	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	1	12	..	..	43	..	1	1	..	..	..	..	..	..	Aurangabad
16	जालना	..	1	11	..	..	15	..	5	5	..	..	..	..	..	..	Jalna
17	परभणी	..	17	29	..	1	17	..	4	4	..	..	..	..	..	..	Parbhani
18	बीड	..	4	25	..	..	12	..	3	3	..	..	..	..	..	..	Beed
19	नांदेड	..	8	35	..	..	15	1	15	16	..	..	..	..	..	..	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	22	..	1	44	2	3	5	..	..	..	..	..	..	Osmanabad
21	लातूर	..	N.A.S.	..	..	N.A.S.	N.A.S.	..	N.A.S.	N.A.S.	..	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latur
22	बुलढाणा	..	7	25	..	6	44	..	28	28	..	..	..	1	..	1	Buldana
23	अकोला	..	4	17	..	2	14	..	9	9	..	..	..	..	..	..	Akola
24	अमरावती	..	21	53	..	6	19	3	24	27	..	..	..	..	..	..	Amravati
25	यवतमाळ	..	14	44	..	1	5	1	18	19	..	..	..	..	..	..	Yavatmal
26	वर्धा	..	7	62	..	1	5	..	3	3	..	..	..	..	..	..	Wardha
27	नागपूर	..	23	67	..	1	31	2	22	24	..	..	..	..	..	..	Nagpur
28	भंडारा	..	6	103	..	1	11	1	17	18	..	..	..	..	..	..	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	1	56	..	1	11	..	3	3	5	..	5	..	..	..	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	N.A.S.	N.A.S.	..	N.A.S.	N.A.S.	..	N.A.S.	N.A.S.	..	N.A.S.	..	..	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		650	255	905	597	214	739	30	490	520	5	..	5	5	2	7	Maharashtra State

N.A.S. - वेगळे उपलब्ध नाही/Not available separately.

तबता क्रमांक/TABLE No. 3-3 A (15.3)—contd.

क्रमिक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	इतर ताप Other fevers			पुंफुस दाह Pneumonia			अथ Tuberculosis			डांग्या लोकला Whooping-cough			इतर श्वसनार्थे रोग Other Respiratory diseases			District (2)
		ग्रामीण Rural (18)	नागरी Urban (19)	एकूण Total (20)	ग्रामीण Rural (21)	नागरी Urban (22)	एकूण Total (23)	ग्रामीण Rural (24)	नागरी Urban (25)	एकूण Total (26)	ग्रामीण Rural (27)	नागरी Urban (28)	एकूण Total (29)	ग्रामीण Rural (30)	नागरी Urban (31)	एकूण Total (32)	
1	मुहाम्बई	..	..	..	..	7,463	7,463	..	8,307	8,307	..	3	3	..	3,269	3,269	Greater Bombay
2	ठाणे	..	..	..	..	8	24	217	191	408	..	..	..	319	184	503	Thane
3	रायगड	..	..	..	..	18	19	189	61	250	..	..	..	95	30	125	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	18	24	383	59	442	3	..	3	366	17	383	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	30	39	268	45	313	2	..	2	528	40	568	Sindhudurg
6	नाशिक	..	..	..	..	70	102	354	217	571	..	..	..	944	191	1,135	Nashik
7	धुळे	..	..	..	..	27	77	481	161	642	1	..	1	940	131	1,071	Dhule
8	जळगाव	..	..	..	..	21	48	447	198	645	..	..	..	1,226	270	1,496	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	..	..	37	66	428	135	563	-1	..	1	818	86	904	Ahmadnagar
10	पुणे	..	..	..	..	852	882	312	903	1,215	1	7	8	437	338	775	Pune
11	सातारा	..	..	..	..	49	64	450	122	572	..	..	..	826	67	893	Satara
12	सांगली	..	..	..	..	157	162	266	128	394	..	..	..	539	155	694	Sangli
13	सोलापूर	..	..	..	..	142	167	339	435	774	3	..	4	465	459	924	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	..	..	126	150	381	397	778	..	..	..	1,605	255	1,860	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	..	..	9	27	180	55	235	3	..	3	268	39	307	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	..	12	18	86	39	125	..	..	..	132	36	168	Jalna
17	परभणी	..	..	..	..	7	16	155	73	228	1	..	1	165	102	267	Parbhani
18	बीड	..	..	..	..	18	27	127	103	230	..	..	..	243	32	275	Beed
19	नांदेड	..	..	..	..	35	45	274	160	434	..	..	..	178	118	296	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	16	22	159	42	201	1	..	1	244	46	290	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latur
22	बुलढाणा	..	..	..	..	62	102	308	183	491	1	..	1	788	73	861	Buldana
23	अकोला	..	..	..	..	8	24	217	191	408	..	..	..	426	112	538	Akola
24	अमरावती	..	..	..	..	130	159	230	313	543	1	..	1	623	195	818	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	..	..	54	75	227	174	401	..	..	..	359	121	480	Yavatmal
26	वर्धा	..	..	..	..	21	61	85	27	112	..	..	..	433	57	490	Wardha
27	नागपूर	..	..	..	..	140	174	76	830	906	..	1	1	269	416	685	Nagpur
28	भंडारा	..	..	..	..	74	253	385	133	518	1	..	1	693	81	774	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	..	..	15	100	362	64	426	1	..	1	779	69	848	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		18,488	1,736	20,224	762	9,803	10,565	7,518	14,014	21,532	20	12	32	14,708	6,989	21,697	Maharashtra State

N. A. S. :- वेगळे उपलब्ध नाही/Not available separately.

तबला क्रमांक/TABLE No. 3-3 A (15.3)--contd.

अनुक्रममांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	पटकी Cholera			आमांश Dysentery			भतिसार Diarrhoea			हृदय विकार Heart attack			District (2)	
		ग्रामीण Rural (33)	नागरी Urban (34)	एकूण Total (35)	ग्रामीण Rural (36)	नागरी Urban (37)	एकूण Total (38)	ग्रामीण Rural (39)	नागरी Urban (40)	एकूण Total (41)	ग्रामीण Rural (42)	नागरी Urban (43)	एकूण Total (44)		
1	बृहन्मूर्छई	..	..	..	..	..	..	..	2,835	2,835	..	..	..	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	..	..	3	6	9	80	167	247	72	157	229	Thane	
3	रायगड	..	3	3	4	4	8	44	14	58	58	56	114	Raigad	
4	रत्नागिरी	..	..	..	15	4	19	87	13	100	106	34	140	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	13	7	20	37	13	50	102	15	117	Sindhudurg	
6	नाशिक	..	..	..	4	4	8	165	79	244	77	136	213	Nashik	
7	धुळे	..	..	..	2	3	5	138	48	186	40	60	100	Dhule	
8	जळगाव	..	..	..	1	2	3	119	27	146	87	157	244	Jalgaon	
9	अहमदनगर	..	2	2	7	6	13	113	23	136	142	88	230	Ahmadnagar	
10	पुणे	..	..	..	1	23	24	116	511	627	95	132	227	Pune	
11	सातारा	..	..	..	3	3	6	217	53	270	143	66	209	Satara	
12	सांगली	..	..	..	1	7	8	115	55	170	171	91	262	Sangli	
13	सोलापूर	..	4	4	1	61	62	70	79	149	72	76	148	Solapur	
14	कोल्हापूर	..	1	1	10	13	23	219	121	340	205	179	384	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	..	1	1	..	1	1	19	3	22	20	55	75	Aurangabad	
16	जालना	..	..	..	1	..	1	15	2	71	11	13	24	Jalna	
17	परभणी	..	..	..	1	..	1	23	10	37	24	64	88	Parbhani	
18	बीड	..	3	3	..	..	..	30	20	50	8	26	34	Beed	
19	नांदेड	..	..	..	..	2	2	45	22	67	19	31	50	Nanded	
20	उस्मानाबाद	..	2	2	..	..	..	50	26	76	18	15	33	Osmanabad	
21	लातूर	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latur	
22	बुलढाणा	..	..	..	1	3	4	219	64	283	35	36	71	Buldana	
23	अकोला	..	..	..	1	2	3	174	44	218	58	94	152	Akola	
24	अमरावती	..	..	..	52	..	52	295	120	415	66	82	148	Amravati	
25	यवतमाळ	..	..	..	..	2	2	175	51	226	24	52	76	Yavatmal	
26	वर्धा	..	..	..	4	4	8	119	19	138	23	27	50	Wardha	
27	नागपूर	..	3	3	..	..	..	46	132	178	41	142	183	Nagpur	
28	भंडारा	..	..	..	4	8	12	65	36	101	80	63	143	Bhandara	
29	चंद्रपूर	..	18	22	4	1	1	266	16	283	55	25	80	Chandrapur	
30	गडचिरोली	..	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Gadchiroli	
	महाराष्ट्र राज्य	..	37	41	4	129	166	295	3,062	4,603	7,665	1,852	1,972	3,824	Maharashtra State

N.A.S.—वेगळे उपलब्ध नाही/Not available separately.

तपता क्रमांक/TABLE No. 3-3A (15.3)— contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	कांजिण्या Chickenpox			घटसर्प Diphtheria			पोलियो Polio			कुष्ठरोग Leprosy			कर्करोग Cancer			District	
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		
(1)	(2)	(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(50)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(56)	(57)	(58)	(59)	(2)	
1	बृहन्मंबई	..	..	..	..	11	11	..	112	112	..	57	57	..	3,315	3,315	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	..	9	1	1	2	..	..	..	19	12	31	83	154	237	Thane	
3	रायगड	..	..	..	..	1	1	1	1	2	1	..	1	58	12	70	Raigad	
4	रत्नागिरी	..	..	..	1	..	1	2	..	2	11	..	11	90	22	112	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	1	1	..	..	..	2	..	2	140	17	157	Sindhudurg	
6	नाशिक	..	1	1	4	5	9	3	2	5	18	5	23	208	100	308	Nashik	
7	धुळे	..	3	3	2	3	5	3	1	4	12	..	12	123	60	183	Dhule	
8	जळगाव	..	7	7	5	1	6	4	1	5	29	7	36	172	100	272	Jaigaon	
9	अहमदनगर	..	1	1	6	3	9	..	..	..	27	1	28	305	52	357	Ahmadnagar	
10	पुणे	..	..	..	6	8	14	..	7	7	17	20	37	222	511	733	Pune	
11	सातारा	..	..	..	1	3	4	3	..	3	28	..	28	274	61	335	Satara	
12	सांगली	..	..	..	2	1	3	..	..	..	18	5	23	213	79	292	Sangli	
13	सोलापूर	..	1	1	20	8	28	..	3	3	34	9	43	211	172	383	Solapur	
14	कोल्हापूर	..	..	..	1	2	3	7	4	11	23	9	32	255	127	382	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	..	..	..	1	..	1	..	..	..	9	1	10	54	26	80	Aurangabad	
16	जालना	..	..	..	1	1	2	1	..	1	7	1	8	26	20	46	Jalna	
17	परभणी	..	..	..	4	1	5	..	1	1	14	1	15	46	38	84	Parbhani	
18	बीड	..	..	..	2	..	2	2	..	2	17	4	21	70	17	87	Beed	
19	नांदेड	..	..	..	6	2	8	3	..	3	8	1	9	48	30	78	Nanded	
20	उस्मानाबाद	..	..	..	3	1	4	..	..	..	43	2	45	74	15	89	Osmanabad	
21	लातूर	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	..	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latur	
22	बुलढाणा	..	..	..	6	3	9	3	1	4	27	..	27	123	39	162	Buldana	
23	अकोला	..	1	1	5	..	5	2	..	2	34	6	40	126	82	208	Akola	
24	अमरावती	..	2	2	..	5	5	1	1	2	21	1	22	148	110	258	Amravati	
25	यवतमाळ	..	..	..	7	..	7	1	..	1	20	2	22	58	48	106	Yavatmal	
26	वर्धा	..	..	2	2	..	2	..	..	..	26	1	27	25	24	49	Wardha	
27	नागपूर	..	..	1	1	9	11	1	4	5	8	37	45	30	414	444	Nagpur	
28	भंडारा	..	..	..	12	2	14	5	1	6	26	2	28	115	39	154	Bhandara	
29	चंद्रपूर	..	..	..	15	1	16	2	..	2	35	..	35	72	20	92	Chandrapur	
30	गडचिरोली	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	..	N.A.S.	N.A.S.	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Gadchiroli	
	महाराष्ट्र राज्य	..	16	14	30	115	73	188	44	139	183	534	184	718	3,369	5,704	9,073	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3-3A (15.3)- contd.

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	दुखापतीचा तपशील Details of injuries															District (2)
		घनुबात Tetanus			कावीळ Jaundice			आलक Rabies			आत्महत्या Suicide			अपघात Accidents			
		ग्रामीण Rural (60)	नागरी Urban (61)	एकूण Total (62)	ग्रामीण Rural (63)	नागरी Urban (64)	एकूण Total (65)	ग्रामीण Rural (66)	नागरी Urban (67)	एकूण Total (68)	ग्रामीण Rural (69)	नागरी Urban (70)	एकूण Total (71)	ग्रामीण Rural (72)	नागरी Urban (73)	एकूण Total (74)	
1	मुहम्बई	..	..	..	..	..	..	..	51	51	..	..	..	..	6,046	6,046	Greater Bombay
2	ठाणे	16	24	40	32	44	76	21	3	24	43	4	47	209	479	688	Thane
3	रायगड	20	16	36	18	11	29	2	..	2	6	..	6	155	87	242	Raigad
4	रत्नागिरी	9	16	25	44	8	52	4	1	5	7	1	8	113	43	156	Ratnagiri
5	सिधुद्रुग	15	3	18	39	5	44	5	5	10	5	1	6	111	29	140	Sindhudurg
6	नाशिक	42	44	86	76	34	110	9	4	13	20	5	25	262	243	505	Nashik
7	धुळे	29	44	73	34	23	57	6	5	11	16	6	22	142	229	371	Dhule
8	जळगांव	21	10	31	42	24	66	17	..	17	10	4	14	180	217	397	Jalgaon
9	अहमदनगर	31	30	61	50	13	63	12	4	16	42	2	44	418	239	657	Ahmadnagar
10	पुणे	11	69	80	35	30	65	4	23	27	18	11	29	296	1,236	1,532	Pune
11	सातारा	21	12	33	54	8	62	4	3	7	39	11	50	302	150	452	Satara
12	सांगली	16	17	33	26	9	35	4	7	11	40	5	45	226	200	426	Sangli
13	सोलापूर	40	90	130	91	45	136	19	6	25	46	18	64	366	165	531	Solapur
14	कोल्हापूर	16	31	47	50	25	75	3	9	12	25	15	40	266	226	492	Kolhapur
15	औरंगाबाद	2	..	2	13	7	20	10	..	10	6	1	7	125	37	162	Aurangabad
16	जालना	9	15	24	5	3	8	4	3	7	10	4	14	54	34	88	Jalna
17	परभणी	40	14	54	11	4	15	14	4	18	22	2	24	109	49	158	Parbhani
18	बीड	15	46	61	9	6	15	10	7	17	12	1	13	113	61	174	Beed
19	नांदेड	46	97	143	27	5	32	11	8	19	17	3	20	154	57	211	Nanded
20	उस्मानाबाद	39	27	66	28	6	34	9	3	12	32	3	35	230	68	298	Osmanabad
21	लातूर	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latur
22	बुलढाणा	30	43	73	23	6	29	11	4	15	29	4	33	149	111	260	Buldana
23	अकोला	24	82	106	11	3	14	4	1	5	31	6	37	150	204	354	Akola
24	अमरावती	35	70	105	23	24	47	14	17	31	36	2	38	193	275	468	Amravati
25	यवतमाळ	34	90	124	35	8	43	13	9	22	60	18	78	146	170	316	Yavatmal
26	वर्धा	21	16	37	5	5	10	6	3	9	26	7	33	146	70	216	Wardha
27	नागपूर	15	132	147	9	150	159	12	8	20	9	38	47	145	715	860	Nagpur
28	भंडारा	56	39	95	7	3	10	20	8	28	21	2	23	239	87	326	Bhandara
29	चंद्रपूर	60	28	88	6	3	9	14	1	15	25	6	31	219	115	334	Chandrapur
30	गडचिरोली	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	713	1,105	1,818	803	512	1,315	262	197	459	653	180	833	5,218	11,642	16,860	Maharashtra State

तपसा क्रमांक/TABLE No. 3-3A (15.3)- contd.

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	दुखापतीचा तपशील Details of injuries											District (2)	
		मनुष्यवध Homicide			सर्प वंश Snake bite			रानटी जनावरे Wild beasts			एकूण दुखापती Total of injuries			
		ग्रामीण Rural (75)	नागरी Urban (76)	एकूण Total (77)	ग्रामीण Rural (78)	नागरी Urban (79)	एकूण Total (80)	ग्रामीण Rural (81)	नागरी Urban (82)	एकूण Total (83)	ग्रामीण Rural (84)	नागरी Urban (85)		एकूण Total (86)
1	बृहन्मुंबई	..	30	30	..	2	2	..	..	..	..	6,078	6,078	Greater Bombay
2	ठाणे	20	1	21	63	2	65	..	..	..	..	..	..	Thane
3	रायगड	10	..	10	28	13	41	1	..	1	200	100	300	Raigad
4	रत्नागिरी	1	..	1	33	5	38	1	..	1	155	49	204	Ratnagiri
5	सिंधुदूर्ग	7	..	7	15	..	15	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	19	7	26	114	7	121	4	..	4	419	262	681	Nashik
7	धुळे	13	5	18	60	5	65	..	..	..	231	245	476	Dhule
8	जळगांव	..	2	2	51	5	56	..	1	1	241	229	470	Jalgaon
9	अहमदनगर	10	..	10	71	15	86	..	..	..	541	256	797	Ahmadnagar
10	पुणे	8	..	8	61	16	77	1	..	1	384	1,263	1,647	Pune
11	सातारा	9	1	10	49	5	54	..	..	..	399	167	566	Satara
12	सांगली	17	1	18	21	1	22	..	..	..	304	207	511	Sangli
13	सोलापूर	15	1	16	69	12	81	..	1	1	196	197	693	Solapur
14	कोल्हापूर	23	2	25	31	11	42	..	..	..	345	254	599	Kolhapur
15	औरंगाबाद	1	1	2	38	1	39	1	..	1	171	42	213	Aurangabad
16	जालना	4	1	5	13	1	14	..	..	..	81	40	121	Jalna
17	परभणी	8	1	9	23	..	23	..	..	..	162	51	213	Parbhani
18	बीड	5	1	6	24	1	25	..	..	..	154	63	217	Beed
19	नांदेड	2	1	3	46	12	58	..	..	..	219	74	293	Nanded
20	उस्मानाबाद	12	1	13	44	7	51	..	..	..	318	79	397	Osmanabad
21	लातूर	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latur
22	बुलढाणा	4	..	4	23	1	24	..	..	..	205	116	321	Buldana
23	अकोला	14	..	14	22	5	27	..	..	..	217	215	432	Akola
24	अमरावती	10	..	10	31	6	37	..	..	..	270	283	553	Amravati
25	यवतमाळ	5	1	6	26	3	29	..	..	..	237	192	429	Yavatmal
26	वर्धा	4	..	4	31	2	33	..	..	..	207	79	286	Wardha
27	नागपूर	12	13	25	22	7	29	..	4	4	188	777	965	Nagpur
28	भंडारा	23	1	24	27	3	30	..	..	..	310	93	403	Bhandara
29	चंद्रपूर	8	1	9	52	1	53	..	..	..	304	123	427	Chandrapur
30	गडचिरोली	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		264	73	337	1,088	149	1,237	8	6	14	7,231	12,050	19,281	Maharashtra State

तबता क्रमांक/TABLE No. 3.3A (15.3)—contd.

A-290-43

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	मातेच्या आरोग्य-विषयक कारणे Maternal causes			अपरिपक्वता Pre-maturity			इतर सर्व कारणे All other causes			एकूण मृत्यू Total deaths			District (2)
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(87)	(88)	(89)	(90)	(91)	(92)	(93)	(94)	(95)	(96)	(97)	(98)	
1	बृहन्मंबई	..	81	81	..	..	..	..	38,370	38,370	..	70,021	70,021	Greater Bombay
2	ठाणे	..	..	..	21	169	190	..	..	..	..	..	..	Thane
3	रायगड	..	4	25	10	40	50	4,218	879	5,097	5,338	1,297	6,635	Raigad
4	रत्नागिरी	..	6	19	13	17	30	5,651	696	6,357	7,438	985	8,423	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	20	54	74	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	..	30	93	47	126	173	8,933	4,528	13,461	12,211	6,002	18,213	Nashik
7	धुळे	..	30	99	51	50	101	6,973	1,533	8,506	10,386	2,521	12,907	Dhule
8	जळगाव	..	27	97	105	34	139	7,726	2,432	10,158	12,504	3,754	16,258	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	34	95	54	171	225	8,163	2,078	10,241	11,354	3,043	14,397	Ahmadnagar
10	पुणे	..	21	55	96	1,313	1,409	7,666	8,976	16,642	9,734	15,188	24,922	Pune
11	सातारा	..	19	71	42	97	139	6,668	1,496	8,164	9,724	2,271	11,995	Satara
12	सांगली	..	45	72	21	125	146	4,550	2,590	7,140	6,578	3,715	10,293	Sangli
13	सोलापूर	..	63	137	71	247	318	6,874	3,523	10,397	9,264	5,845	15,109	Solapur
14	कोल्हापूर	..	27	60	66	399	465	6,450	2,807	9,257	10,135	4,906	15,041	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	23	59	11	79	90	4,000	671	4,671	5,027	1,015	6,042	Aurangabad
16	जालना	..	2	18	9	6	15	2,447	368	2,815	2,981	573	3,554	Jalna
17	परभणी	..	23	59	10	19	29	3,572	861	4,373	4,512	1,334	5,846	Parbhani
18	बीड	..	32	62	1	19	20	3,332	979	4,311	4,237	1,400	5,637	Beed
19	नांदेड	..	48	92	27	78	105	4,625	1,134	5,759	5,855	1,924	7,779	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	12	75	4	36	40	5,924	650	6,574	7,207	987	8,194	Osmanabad
21	लातूर	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latour
22	बुलडाणा	..	45	95	94	102	196	4,604	937	5,541	7,486	1,862	9,348	Buldana
23	अकोला	..	13	38	45	212	257	3,662	1,738	5,400	5,569	2,901	8,420	Akola
24	अमरावती	..	19	51	46	259	305	3,660	1,724	5,384	6,512	3,518	10,030	Amaravati
25	यवतमाळ	..	26	55	18	27	45	3,366	1,335	4,701	6,100	2,305	8,405	Yavatmal
26	वर्धा	..	6	20	34	28	62	2,686	618	3,306	4,536	953	5,489	Wardha
27	नागपूर	..	36	52	11	11	22	2,912	5,579	8,491	4,447	8,943	13,390	Nagpur
28	भंडारा	..	50	109	42	149	191	7,462	1,409	8,871	11,570	2,284	13,854	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	33	100	29	13	42	5,147	810	5,957	10,185	1,278	11,463	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		1,072	781	1,853	998	3,880	4,878	1,39,499	93,286	2,32,785	2,02,519	1,58,113	3,60,632	Maharashtra State

N.P.S.—वेगळी उपलब्ध नाही./Not available separately.

आधार.—संचालक, आरोग्य सेवा, पुणे.

Source.—Director of Health Services, Pune.

31

3. वैद्यकीय माहिती/MEDICAL

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.3-B (15.3)

प्रमुख कारणांनुसार मृत्यूंची महाराष्ट्रातील जिल्हावार संख्या/Number of deaths by principal causes in districts of Maharashtra (1983)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	विषमज्वर Typhoid			गोवर Measles			हिवताप Malaria			शीतज्वर Influenza			District (2)
		ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)	ग्रामीण Rural (6)	नागरी Urban (7)	एकूण Total (8)	ग्रामीण Rural (9)	नागरी Urban (10)	एकूण Total (11)	ग्रामीण Rural (12)	नागरी Urban (13)	एकूण Total (14)	
1	बृहन्मुंबई	..	32	32	..	67	67	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	4	1	5	37	3	40	..	..	..	..	..	..	Thane
3	रायगड	5	..	5	25	..	25	..	..	..	..	..	..	Raigad
4	रत्नागिरी	4	2	6	22	1	23	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	8	3	11	13	..	13	..	..	..	1	..	1	Sindhudurg
6	नाशिक	22	9	31	104	23	127	..	..	..	1	2	3	Nashik
7	धुळे	6	3	9	137	13	150	..	..	..	1	..	1	Dhule
8	जळगांव	21	6	27	133	9	142	..	..	..	1	..	1	Jalgaon
9	अहमदनगर	47	8	55	36	3	39	..	..	..	2	1	3	Ahmadnagar
10	पुणे	8	15	23	36	22	58	..	..	..	..	..	..	Pune
11	सातारा	14	4	18	19	1	20	..	..	..	..	..	..	Satara
12	सांगली	15	..	15	11	1	12	..	..	..	1	1	2	Sangli
13	सोलापूर	27	30	57	55	14	69	..	..	..	3	..	3	Solapur
14	कोल्हापूर	10	4	14	31	11	42	..	..	..	..	..	..	Kolhapur
15	औरंगाबाद	6	9	15	46	30	76	..	..	..	3	1	4	Aurangabad
16	जालना	13	3	16	13	1	14	..	..	..	..	1	1	Jalna
17	परभणी	14	16	30	37	9	46	..	..	..	..	..	..	Parbhani
18	बीड	21	9	30	24	9	33	..	..	..	..	..	..	Beed
19	नांदेड	52	18	70	48	1	49	..	..	..	..	..	..	Nanded
20	उस्मानाबाद	6	1	7	29	..	29	..	..	..	..	..	..	Osmanabad
21	लातूर	27	2	29	44	..	44	..	..	..	..	..	..	Latur
22	बुलढाणा	25	11	36	68	5	73	..	..	..	..	..	..	Buldana
23	अकोला	14	5	19	22	5	27	..	..	..	..	1	1	Akola
24	अमरावती	31	36	67	16	5	21	..	..	..	..	..	..	Amravati
25	यवतमाळ	62	20	82	19	3	22	..	..	..	..	..	..	Yavatmal
26	वर्धा	48	6	54	4	..	4	..	..	..	1	..	1	Wardha
27	नागपूर	45	32	77	5	34	39	..	..	..	..	..	..	Nagpur
28	भंडारा	93	12	105	15	..	15	1	..	1	..	3	3	Bhandara
29	चंद्रपूर	53	5	58	8	1	9	..	..	..	7	..	7	Chandrapur
30	गडचिरोली	5	..	5	7	..	7	..	..	..	..	..	..	Gadhchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	706	302	1,008	1,064	271	1,335	1	..	1	21	10	31	Maharashtra State

तबता क्रमांक/TABLE No. 3.3.B (15.3)—contd.

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	इतर ताप Other fevers			फुफुस दाह Pneumonia			क्षय Tuberculosis			डांग्या खोकला Whooping-Cough			District (2)
		ग्रामीण Rural (15)	नागरी Urban (16)	एकूण Total (17)	ग्रामीण Rural (18)	नागरी Urban (19)	एकूण Total (20)	ग्रामीण Rural (21)	नागरी Urban (22)	एकूण Total (23)	ग्रामीण Rural (24)	नागरी Urban (25)	एकूण Total (26)	
1	बृहन्मंबई	..	1	1	..	7,715	7,715	..	8,483	8,483	..	38	38	Greater Bombay
2	ठाणे	289	314	603	7	222	229	322	579	901	..	..	..	Thane
3	रायगड	372	44	416	7	18	25	191	64	255	..	..	..	Raigad
4	रत्नागिरी	465	12	477	11	18	29	347	60	407	..	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	324	15	339	15	45	60	256	41	297	2	..	2	Sindhudurg
6	नाशिक	739	184	923	29	89	118	348	259	607	1	..	1	Nashik
7	धुळे	1,653	72	1,725	43	33	76	546	161	707	..	..	..	Dhule
8	जळगांव	2,476	249	2,725	34	21	55	488	205	693	..	..	..	Jalgaon
9	अहमदनगर	518	23	541	37	61	98	426	188	614	..	..	..	Ahmednagar
10	पुणे	238	178	416	32	749	781	324	894	1,218	..	3	3	Pune
11	सातारा	485	43	528	54	51	105	422	147	569	..	..	..	Satara
12	सांगली	298	94	392	8	133	141	325	114	439	1	1	2	Sangli
13	सोलापूर	363	235	518	12	163	175	381	425	806	..	1	1	Solapur
14	कोल्हापूर	464	90	554	21	108	129	398	389	787	1	1	2	Kolhapur
15	औरंगाबाद	159	13	172	25	53	78	157	172	329	1	..	1	Aurangabad
16	जालना	97	18	115	..	12	12	108	49	157	..	..	..	Jalna
17	परभणी	267	60	327	12	33	45	143	106	249	..	1	1	Parbhani
18	बीड	158	46	204	7	25	32	102	76	178	..	..	..	Beed
19	नांदेड	293	105	398	8	91	99	272	178	450	1	..	1	Nanded
20	उस्मानाबाद	103	9	112	2	19	21	125	26	151	..	..	..	Osmanabad
21	लातूर	83	9	92	2	6	8	90	19	109	..	..	..	Latur
22	बुलढाणा	1,022	201	1,223	62	68	130	343	196	539	..	1	1	Buldana
23	अकोला	579	83	662	27	21	48	255	259	514	2	..	2	Akola
24	अमरावती	1,030	218	1,248	33	162	195	247	420	667	..	..	..	Amravati
25	यवतमाळ	1,817	164	1,981	33	71	104	262	212	474	1	..	1	Yavatmal
26	वर्धा	825	32	857	28	34	62	72	20	92	..	..	..	Wardha
27	नागपूर	793	56	849	37	210	247	84	844	928	..	1	1	Nagpur
28	भंडारा	2,001	133	2,134	143	58	201	369	183	552	..	..	..	Bhandara
29	चंद्रपूर	1,612	101	1,713	49	34	83	229	59	288	1	..	1	Chandrapur
30	गडचिरोली	981	1	982	18	1	19	82	2	84	..	..	..	Gadhchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	20,504	2,803	23,307	796	10,324	11,120	7,714	14,830	22,544	11	47	58	Maharashtra State

सकता क्रमांक/TABLE No. 3.3-B (15.3)—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	पटकी Cholera			आमांश Dysentery			अतिसार Diarrhoea			हृदय विकार Heart attack			District	
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		
(1)	(2)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(2)	
1	मुहम्बई	..	..	..	..	..	..	..	3,279	3,279	..	..	..	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	29	..	29	19	18	37	175	83	258	166	683	849	Thane
3	रायगड	..	3	..	3	14	7	21	115	7	122	116	123	239	Raigad
4	रत्नागिरी	..	2	..	2	34	6	40	123	7	130	208	98	306	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	20	6	26	38	5	43	251	100	351	Sindhudurg
6	नाशिक	..	3	..	3	6	6	12	210	76	286	222	487	709	Nashik
7	धुळे	..	2	..	2	8	1	9	185	26	211	148	146	294	Dhule
8	जळगांव	..	1	..	1	6	4	10	167	27	194	242	220	462	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	3	..	3	7	6	13	122	54	176	313	160	473	Ahmadnagar
10	पुणे	..	7	2	9	7	47	54	149	692	841	193	1,375	1,568	Pune
11	सातारा	..	..	1	1	10	10	20	222	31	253	324	242	566	Satara
12	सांगली	..	2	..	2	1	11	12	140	9	149	298	237	535	Sangli
13	सोलापूर	..	11	1	12	2	48	50	96	81	177	138	305	443	Solapur
14	कोल्हापूर	..	3	..	3	9	15	24	250	45	295	424	470	894	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	..	..	2	..	2	24	2	26	55	154	209	Aurangabad
16	जालना	..	1	..	1	1	1	2	8	..	8	20	50	70	Jalna
17	परभणी	..	..	..	..	1	1	2	29	19	48	49	127	76	Parbhani
18	बीड	..	3	..	3	1	..	1	35	10	45	37	96	133	Beed
19	नांदेड	..	..	..	..	2	1	3	45	39	84	48	105	153	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	2	2	1	..	1	38	2	40	43	64	107	Osmanabad
21	लातूर	..	1	..	1	..	..	..	21	9	30	23	37	60	Latur
22	बुलढाणा	..	..	..	..	8	8	16	301	98	399	77	156	233	Buldana
23	अकोला	..	2	..	2	9	7	16	235	56	291	76	413	489	Akola
24	अमरावती	..	..	..	..	36	..	36	381	221	602	100	215	315	Amravati
25	यवतमाळ	..	3	..	3	1	9	10	211	52	263	81	152	233	Yavatmal
26	वर्धा	..	2	1	3	3	3	6	137	11	148	28	165	193	Wardha
27	नागपूर	..	4	..	4	3	11	14	45	28	73	58	778	836	Nagpur
28	भंडारा	..	1	..	1	5	2	7	70	17	87	174	318	492	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	6	..	6	9	..	9	242	42	284	107	100	207	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	5	..	5	1	..	1	114	1	115	14	3	17	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	..	94	7	101	226	228	454	3,928	5,029	8,957	4,033	7,579	11,612	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 3.3.B (15.3)—contd.

A-290-44.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	घटसर्प Diphtheria			पोलियो Polio mylitics			कुष्ठरोग Leprosy			कर्करोग Cancer			District
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(39)	(40)	(41)	(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(50)	(2)
1	बृहन्मुंबई	..	17	17	..	83	83	..	60	60	..	3,099	3,099	Greater Bombay
2	ठाणे	..	..	2	3	1	4	14	4	18	82	199	281	Thane
3	रायगड	..	1	3	2	1	3	4	..	4	60	30	90	Raigad
4	रत्नागिरी	..	1	2	1	1	2	14	..	14	110	16	126	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	5	5	2	..	2	2	1	3	136	18	154	Sindhudurg
6	नाशिक	..	1	7	3	1	4	18	11	29	184	119	303	Nashik
7	धुळे	..	1	4	3	..	3	16	2	18	129	67	196	Dhule
8	जळगांव	..	2	15	3	1	4	24	4	28	208	91	299	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	4	26	8	1	9	20	9	29	316	66	382	Ahmadnagar
10	पुणे	..	10	15	2	8	10	16	25	41	207	494	701	Pune
11	सातारा	..	2	5	9	2	11	26	1	27	312	50	362	Satara
12	सांगली	..	..	2	3	3	6	19	6	25	258	89	347	Sangli
13	सोलापूर	..	7	24	5	6	11	41	13	54	204	186	390	Solapur
14	कोल्हापूर	..	2	4	10	1	11	20	10	30	315	141	456	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	5	2	3	5	7	2	9	54	98	152	Aurangabad
16	जालना	..	1	1	..	..	..	2	..	2	18	9	27	Jalna
17	परभणी	..	..	..	1	..	1	7	1	8	37	37	74	Parbhani
18	बीड	..	1	3	5	1	6	14	1	15	60	23	83	Beed
19	नांदेड	..	..	5	2	..	2	24	..	24	66	20	86	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	28	2	30	42	14	56	Osmanabad
21	लातूर	..	..	1	..	..	..	21	..	21	45	9	54	Latur
22	बुलढाणा	..	2	8	..	..	..	22	4	26	121	33	154	Buldana
23	अकोला	..	..	2	2	..	2	19	5	24	162	81	243	Akola
24	अमरावती	..	5	7	2	4	6	28	9	37	122	106	228	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	5	5	3	8	20	2	22	62	49	111	Yavatmal
26	वर्धा	..	..	2	2	..	2	8	..	8	35	22	57	Wardha
27	नागपूर	..	18	19	3	6	9	3	30	33	32	407	439	Nagpur
28	भंडारा	..	1	7	5	..	5	24	8	32	116	27	143	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	2	10	..	2	2	26	..	26	53	21	74	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	5	..	..	..	15	..	15	15	2	17	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	..	128	211	83	128	211	502	210	712	3,561	5,623	9,184	Maharashtra State

तबला कमीक/TABLE No. 3.3-B (15.3)—contd.

अनु.मांक Serial No.	जिल्हा	धनुर्वात Tetanus			कावाळ Jaundice			अलर्क Rabies			आत्महत्या Suicide			District	
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		
(1)	(2)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(56)	(57)	(58)	(59)	(60)	(61)	(62)	(2)	
1	बृहन्मंबई	..	..	..	..	..	..	..	59	59	..	..	..	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	12	15	27	36	51	87	12	1	13	37	7	44	Thane
3	रायगड	..	11	13	24	24	13	37	4	2	6	6	1	7	Raigad
4	रत्नागिरी	..	10	14	24	47	2	49	5	2	7	14	..	14	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	9	9	18	34	5	39	6	1	7	13	1	14	Sindhudurg
6	नाशिक	..	33	43	76	55	41	96	13	6	19	17	5	22	Nashik
7	धुळे	..	27	37	64	27	15	42	11	4	15	17	10	27	Dhule
8	जळगांव	..	30	13	43	43	28	71	12	7	19	14	4	18	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	25	26	51	64	11	75	8	3	11	29	3	32	Ahmadnagar
10	पुणे	..	10	66	76	38	45	83	7	23	30	18	9	27	Pune
11	सातारा	..	21	15	36	73	15	88	3	2	5	58	5	63	Satara
12	सांगली	..	16	28	44	31	4	35	2	4	6	32	2	34	Sangli
13	सोलापूर	..	40	82	122	101	37	138	13	9	22	38	8	46	Solapur
14	कोल्हापूर	..	15	25	40	47	25	72	6	11	17	23	16	39	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	6	40	46	12	3	15	7	6	13	3	2	5	Aurangabad
16	जालना	..	10	22	32	2	2	4	3	..	3	10	..	10	Jalna
17	परभणी	..	21	37	58	11	12	23	8	2	10	18	..	18	Parbhani
18	बीड	..	12	34	46	10	2	12	5	1	6	18	1	19	Beed
19	नांदेड	..	58	83	141	29	7	36	10	1	11	26	4	30	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	10	5	15	20	10	30	7	..	7	23	3	26	Osmanabad
21	लातूर	..	25	15	40	36	6	42	4	2	6	12	2	14	Latur
22	बुलढाणा	..	32	56	88	12	4	16	16	3	19	32	1	33	Buldhana
23	अकोला	..	39	99	138	21	8	29	7	..	7	24	1	25	Akola
24	अमरावती	..	39	81	120	29	12	41	11	21	32	30	4	34	Amravati
25	यवतमाळ	..	37	93	130	51	12	63	10	7	17	58	18	76	Yavatmal
26	वर्धा	..	17	8	25	9	1	10	5	..	5	35	3	38	Wardha
27	नागपूर	..	27	98	125	2	9	11	14	15	29	15	37	42	Nagpur
28	भंडारा	..	48	41	89	5	4	9	20	4	24	19	1	20	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	45	44	89	6	5	11	14	1	15	18	15	33	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	16	..	16	2	..	2	7	..	7	3	..	3	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		..	701	1,142	1,843	877	389	1,266	250	137	447	660	163	823	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.3-B (15.3)—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	दुखापतीचा तपशील/Details of Injuries												District	
		भाजणे Accidental Burns			दुडणे Drowning			अन्नामधील विषबाधा व्यतिरिक्त इतर विषबाधा Accidental poisoning other than food poisoning			वाहतुकीचे अपघात Transport, Traffic Accidents				
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		
(1)	(2)	(63)	(64)	(65)	(66)	(67)	(68)	(69)	(70)	(71)	(72)	(73)	(74)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	..	317	317	..	..	..	..	780	780	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Thane	
3	रायगड	..	12	19	31	46	7	53	4	1	5	43	10	53	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	..	64	129	193	113	18	131	1	11	12	60	41	101	Nashik
7	धुळे	..	27	179	206	39	7	46	4	2	6	36	27	63	Dhule
8	जळगांव	..	34	79	113	57	11	68	..	..	..	32	43	75	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Ahmadnagar
10	पुणे	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Pune
11	सातारा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Satara
12	सांगली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sangli
13	सोलापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	20	24	44	50	6	56	3	2	5	10	3	13	Aurangabad
16	जालना	..	10	21	31	30	1	31	..	..	..	3	..	3	Jalna
17	परभणी	..	14	47	61	71	8	79	3	3	6	6	10	16	Parbhani
18	बीड	..	25	74	99	72	1	73	2	1	3	13	5	18	Beed
19	नांदेड	..	10	35	45	139	13	152	5	7	12	11	4	15	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	16	20	36	63	4	67	1	1	2	6	1	7	Osmanabad
21	लातूर	..	8	16	24	59	1	60	1	3	4	7	1	8	Latur
22	बुलढाणा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Buldana
23	अकोला	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Akola
24	अमरावती	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Yavatmal
26	वर्धा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Wardha
27	नागपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Nagpur
28	भंडारा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		..	757	284	3,598	2,750	825	3,575	107	165	272	633	1,134	1,767	Maharashtra State

तबता क्रमांक/TABLE No. 3.3-B (15.3)—contd.

		दुखापतीचा तपशील/Details of injuries															District (2)	
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	इतर वर्गीकरण न केलेले इतर अपघात Other Accidents not classified			मनुष्य वध Homicide			सर्प दंश Snake bite			रानटी जनावरे Wild beasts			सापाव्यतिरिक्त इतर विषारी प्राणी दंश Bites of sting of vanomocis animals except snake bites				
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		
		(75)	(76)	(77)	(78)	(79)	(80)	(81)	(82)	(83)	(84)	(85)	(86)	(87)	(88)	(89)		
1	बृहन्मंबई	..	4,658	4,658	..	41	41	..	3	3	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	62	228	290	17	7	24	74	4	78	..	..	15	1	16	Thane	
3	रायगड	..	57	..	83	4	2	6	30	11	41	..	..	28	6	34	Raigad	
4	रत्नागिरी	..	27	15	42	3	..	3	26	9	35	6	..	15	..	15	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	..	14	3	17	5	..	5	15	5	20	..	..	2	..	2	Sindhudurg	
6	नाशिक	..	90	56	146	9	1	10	96	9	105	2	..	2	1	1	Nashik	
7	धुळे	..	39	94	133	14	2	16	71	3	74	..	1	1	1	2	Dhule	
8	जळगांव	..	62	54	116	8	..	8	48	9	57	2	..	2	1	..	Jalgaon	
9	अहमदनगर	..	85	72	157	16	2	18	35	10	45	..	..	1	3	4	Ahmadnagar	
10	पुणे	..	100	539	639	8	1	9	40	11	51	..	1	1	..	..	Pune	
11	सातारा	..	62	42	104	10	3	13	28	14	42	..	..	..	..	..	Satara	
12	सांगली	..	36	31	67	17	..	17	18	5	23	..	..	..	..	..	Sangli	
13	सोलापूर	..	67	44	111	26	4	30	59	10	69	1	..	1	2	3	Solapur	
14	कोल्हापूर	..	73	98	171	5	1	6	33	4	37	..	..	..	1	1	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	..	47	13	60	..	..	..	16	1	17	..	1	1	..	..	Aurangabad	
16	जालना	..	19	14	33	2	..	2	11	2	13	..	..	..	1	1	Jalna	
17	परभणी	..	26	18	44	2	1	3	27	5	32	..	..	2	..	2	Parbhani	
18	बीड	..	47	14	61	6	1	7	25	4	29	..	..	..	..	..	Beed	
19	नांदेड	..	50	19	69	6	1	7	47	4	51	1	..	1	1	1	Nanded	
20	उस्मानाबाद	..	45	12	57	3	..	3	25	2	27	..	..	..	..	1	Osmanabad	
21	लातूर	..	58	15	73	9	..	9	26	6	32	..	..	..	2	..	Later	
22	बुलढाणा	..	53	22	75	3	1	4	29	8	37	..	..	..	..	..	Buldhana	
23	अकोला	..	38	32	70	8	1	9	18	4	22	..	..	..	..	..	Akola	
24	अमरावती	..	57	71	128	13	1	14	36	7	43	..	..	..	..	..	Amravati	
25	यवतमाळ	..	40	24	64	6	5	11	38	2	40	..	1	1	..	1	Yavatmal	
26	वर्धा	..	26	12	38	6	..	6	24	1	25	1	..	1	1	1	Wardha	
27	नागपूर	..	36	115	151	4	20	24	27	..	27	..	..	..	8	8	Nagpur	
28	भंडारा	..	35	22	57	18	..	18	45	3	48	..	..	3	..	3	Bhandara	
29	चंद्रपूर	..	37	19	56	5	3	8	16	2	18	1	..	1	..	..	Chandrapur	
30	गडचिरोली	..	15	..	15	6	..	6	18	..	18	1	..	1	..	..	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य		..	1,403	6,382	7,785	239	98	337	1,001	158	1,159	15	4	19	75	24	99	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक/TABLE No, 3.3(B) (15.3)—contd.

A-290-45.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण दुखापती Total of injuries			मातेच्या आरोग्य-विषयक कारणे Maternal causes			अपरिपक्वता Pre-maturity			District
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(90)	(91)	(92)	(93)	(94)	(95)	(96)	(97)	(98)	(2)
1	वृहन्मंबई	..	5,799	5,799	..	51	51	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	334	522	856	22	27	49	21	253	274	Thane
3	रायगड	230	83	313	16	7	23	19	45	64	Raigad
4	रत्नागिरी	205	68	273	28	12	40	19	10	29	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	136	26	162	18	5	23	15	58	73	Sindhudurg
6	नाशिक	453	270	723	65	41	106	38	174	212	Nashik
7	धुळे	248	326	574	54	27	81	50	49	99	Dhule
8	जळगाव	258	200	458	74	22	96	117	29	146	Jalgaon
9	अहमदनगर	576	287	863	78	44	122	125	161	286	Ahmadnagar
10	पुणे	413	1,207	1,620	38	22	60	101	1,238	1,339	Pune
11	सातारा	467	162	629	37	23	60	42	95	137	Satara
12	सांगली	268	130	398	35	54	89	20	90	110	Sangli
13	सोलापूर	429	176	605	67	79	146	85	280	365	Solapur
14	कोल्हापूर	341	227	568	51	41	92	36	390	426	Kolhapur
15	औरंगाबाद	149	52	201	34	41	75	22	232	254	Aurangabad
16	जालना	85	39	124	18	15	33	5	..	5	Jalna
17	परभणी	169	92	261	28	26	54	12	33	45	Parbhani
18	बीड	208	101	309	35	44	79	16	32	48	Beed
19	नांदेड	296	87	383	56	52	108	22	56	78	Nanded
20	उस्मानाबाद	183	43	226	30	6	36	..	15	15	Osmanabad
21	लातूर	182	44	226	46	13	59	8	1	9	Latur
22	बुलढाणा	229	125	354	46	36	82	74	121	195	Buldana
23	अकोला	192	279	471	36	20	56	44	242	286	Akola
24	अमरावती	276	297	573	42	55	97	54	234	288	Amravati
25	यवतमाळ	278	163	441	35	30	65	28	22	50	Yavatmal
26	वर्धा	202	50	252	14	15	29	32	28	60	Wardha
27	नागपूर	172	722	894	24	34	58	10	411	421	Nagpur
28	भंडारा	356	100	456	63	76	139	35	113	148	Bhandara
29	चंद्रपूर	199	114	313	43	47	90	10	23	33	Chandrapur
30	गडचिरोली	106	3	109	14	..	14	5	..	5	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		7,640	11,794	19,434	147	965	2,112	1,065	4,435	5,500	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.3-B (15.3)—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	मेंदूचा ज्वर Manigitis			मेंदूचा पक्षाघात Cerebrovascular paralysis			घशाचा दाह व दमा Bronchitis and Asthama			जुने पांथरीचे रोग Chronic liver diseases and Cirrhosis			District (2)
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
		(99)	(100)	(101)	(102)	(103)	(104)	(105)	(106)	(107)	(108)	(109)	(110)	
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	..	..	..	..	4,049	4,049	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	..	22	22	70	96	166	314	452	766	38	111	149	Thane
3	रायगड	..	5	11	16	37	75	126	39	165	16	23	39	Raigad
4	रत्नागिरी	..	3	12	15	163	48	211	439	455	39	15	54	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	2	16	18	183	30	213	563	603	57	19	76	Sindhudurg
6	नाशिक	..	1	31	32	120	94	214	992	1,217	14	66	80	Nashik
7	धुळे	..	1	17	18	127	45	172	1,037	1,173	16	24	40	Dhule
8	जळगांव	..	..	4	4	89	60	149	1,542	1,843	9	19	28	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	38	38	136	27	163	955	1,087	58	58	116	Ahmadnagar
10	पुणे	..	1	131	132	83	342	425	460	757	39	336	375	Pune
11	सातारा	..	1	17	18	141	58	199	835	898	76	52	128	Satara
12	सांगली	..	2	20	22	149	128	277	624	730	14	51	65	Sangli
13	सोलापूर	..	..	50	50	100	122	222	506	627	46	196	242	Solapur
14	कोल्हापूर	..	2	38	40	352	169	521	1,591	258	14	81	95	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	30	30	38	49	87	295	358	5	20	25	Aurangabad
16	जालना	..	..	3	3	12	7	19	110	129	1	2	3	Jalna
17	परभणी	..	..	10	10	19	37	56	168	267	8	16	24	parbhani
18	बीड	..	3	12	15	32	19	51	287	329	20	21	41	Beed
19	नांदेड	..	..	35	35	18	29	47	244	348	21	61	82	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	1	1	22	7	29	148	167	11	8	19	Osmanabad
21	लातूर	..	..	6	6	16	3	19	160	178	8	11	19	Latur
22	बुलढाणा	..	..	27	27	61	41	102	951	1,082	16	25	41	Buldana
23	अकोला	..	..	16	16	43	72	115	461	615	5	28	33	Akola
24	अमरावती	..	1	36	37	61	62	123	706	301	11	55	66	Amravati
25	यवतमाळ	..	1	26	27	30	61	91	501	158	14	30	34	Yavatmal
26	वर्धा	..	2	3	5	23	22	45	434	89	3	4	7	Wardha
27	नागपूर	..	..	98	98	64	198	262	283	821	6	80	86	Nagpur
28	भंडारा	..	..	31	31	456	69	525	697	101	7	21	28	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	8	8	132	40	172	633	54	4	13	17	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	24	1	25	202	4	206	..	1	1	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		25	749	774	2,802	1,973	4,775	16,324	8,635	24,959	566	1,447	2,013	Maharashtra State

तबला क्रमांक/TABLE No. 3.3-(B) (15.3)—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वार्धक्य Senility			अतिसार Gastro Enteritics			मधुमेह Diabetes Mellitus			रक्त क्षय Anaemia			District	
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		
(1)	(2)	(111)	(112)	(113)	(114)	(115)	(116)	(117)	(118)	(119)	(120)	(121)	(122)	(2)	
1	बृहन्मंबई	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	1,691	642	2,333	6	79	85	10	74	84	34	192	226	Thane
3	रायगड	..	2,283	298	2,581	6	9	15	2	10	12	47	17	64	Raigad
4	रत्नागिरी	..	3,482	209	3,691	2	7	9	12	5	17	58	20	78	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	2,371	113	2,484	1	9	10	9	10	19	35	10	45	Sindhudurg
6	नाशिक	..	4,217	1,183	5,460	5	44	49	19	30	49	190	55	245	Nashik
7	धुळे	..	3,384	684	4,068	4	10	14	8	11	19	77	18	95	Dhule
8	जळगांव	..	4,958	1,499	6,457	13	..	13	9	19	28	109	16	125	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	5,156	554	5,710	8	40	48	27	19	46	81	45	126	Ahmadnagar
10	पुणे	..	4,573	2,493	7,066	4	324	328	16	288	304	130	178	308	Pune
11	सातारा	..	3,793	384	4,177	2	33	35	53	27	80	86	53	139	Satara
12	सांगली	..	3,106	384	3,490	6	46	52	32	38	70	35	37	72	Sangli
13	सोलापूर	..	4,216	753	4,969	15	54	69	19	53	72	43	177	220	Solapur
14	कोल्हापूर	..	3,412	888	4,360	..	83	83	28	56	84	179	174	353	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	1,733	185	1,918	..	91	91	3	27	30	4	14	18	Aurangabad
16	जालना	..	845	122	967	4	7	11	1	9	10	3	4	7	Jalna
17	परभणी	..	1,382	146	1,528	3	17	20	3	5	8	28	15	43	Parbhani
18	बीड	..	1,788	107	1,895	5	22	27	8	5	13	7	14	21	Beed
19	नांदेड	..	1,824	85	1,909	6	4	10	6	12	18	12	49	61	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	1,604	91	1,695	2	7	9	3	7	10	5	3	8	Osmanabad
21	लातूर	..	1,323	49	1,372	1	6	7	..	1	1	5	4	9	Latur
22	बुलढाणा	..	1,859	306	2,165	55	36	91	5	5	10	70	22	92	Buldana
23	अकोला	..	1,512	445	1,957	3	25	28	6	3	9	15	73	88	Akola
24	अमरावती	..	1,515	203	1,718	8	11	19	6	15	21	70	39	109	Amravati
25	यवतमाळ	..	1,221	303	1,524	25	31	56	51	16	67	40	104	114	Yavatmal
26	वर्धा	..	811	134	945	15	11	26	5	4	9	18	7	25	Wardha
27	नागपूर	..	993	1,853	2,846	12	50	162	5	120	125	46	81	127	Nagpur
28	भंडारा	..	3,187	238	3,425	10	40	50	7	3	10	59	70	129	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	982	149	1,131	1	9	10	67	10	77	140	14	154	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	386	5	391	..	..	..	9	..	9	20	..	20	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	..	69,667	14,505	84,172	222	1,205	1,427	429	882	1,311	1,646	1,505	3,151	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.3.(B) (15.3)—contd.

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	इतर सर्व कारणे All other causes			एकूण मृत्यू Total deaths			District (2)	
		ग्रामीण Rural (123)	नागरी Urban (124)	एकूण Total (125)	ग्रामीण Rural (126)	नागरी Urban (127)	एकूण Total (128)		
1	बृहन्मुंबई	..	39,537	39,537	..	72,369	72,369	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	2,940	5,529	6,689	7,233	13,922	Thane	
3	रायगड	..	2,235	551	2,886	6,078	1,453	Raigad	
4	रत्नागिरी	..	2,278	375	2,653	8,132	1,037	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	..	996	182	1,178	5,508	767	Sindhudurg	
6	नाशिक	..	4,986	3,736	8,722	13,097	7,306	Nashik	
7	धुळे	..	4,002	821	4,823	11,953	2,749	Dhule	
8	जळगांव	..	4,511	1,020	5,531	15,591	4,076	Jalgaon	
9	अहमदनगर	..	3,480	1,346	4,826	12,654	3,375	Ahmadnagar	
10	पुणे	..	3,163	4,713	7,876	10,300	16,217	Pune	
11	सातारा	..	2,495	825	3,320	10,025	2,409	Satara	
12	सांगली	..	1,616	2,441	4,057	7,338	4,260	Sangli	
13	सोलापूर	..	3,868	2,295	6,163	10,903	6,505	Solapur	
14	कोल्हापूर	..	2,508	1,239	3,747	10,600	4,992	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	..	2,588	675	3,263	5,437	2,070	Aurangabad	
16	जालना	..	1,619	192	1,811	2,999	588	Jalna	
17	परभणी	..	2,382	543	2,925	4,839	1,500	Parbhani	
18	बीड	..	2,030	774	2,804	4,935	1,527	Beed	
19	नांदेड	..	2,784	697	4,481	7,252	1,920	Nanded	
20	उस्मानाबाद	..	2,120	284	2,404	4,582	645	Osmanabad	
21	लातूर	..	2,193	197	2,390	4,365	467	Latur	
22	बुलढाणा	..	3,533	482	4,015	9,014	2,203	Buldana	
23	अकोला	..	2,513	1,008	3,521	6,303	3,408	Akola	
24	अमरावती	..	2,524	1,595	4,119	7,381	4,419	Amravati	
25	यवतमाळ	..	2,795	843	3,638	7,689	2,636	Yavatmal	
26	वर्धा	..	2,250	289	2,539	5,095	959	Wardha	
27	नागपूर	..	2,640	4,053	6,693	5,411	10,915	Nagpur	
28	भंडारा	..	4,393	820	5,213	12,366	2,492	Bhandara	
29	चंद्रपूर	..	2,640	610	3,250	7,326	1,508	Chandrapur	
30	गडचिरोली	..	1,087	30	1,117	3,140	14	Gadhchiroli	
महाराष्ट्र राज्य		..	80,269	74,762	155,031	2,27,002	1,72,059	3,99,061	Maharashtra State

आधार:—संचालक आरोग्य सेवा, महाराष्ट्र शासन पुणे.
Source:—Director of Health Service, Government of Maharashtra, Pune.

4. गृहनिर्माण HOUSING

४. घरबांधणी :

४.१ या विभागात १९८१ च्या जनगणनेनुसार घरबांधणीवषयी गोळा करण्यात आलेली माहिती देण्यात आली आहे.

४.२ "घर" म्हणजे वस्ती असलेले किंवा वस्ती नसलेले निवास-गृह, दुकान, दुकान व निवासी (संमिश्र) उद्योगधंद्यांचे ठिकाण व कार्यशाळा इत्यादीसाठी असलेले एखादे बांधकाम किंवा त्याचा भाग ज्याला रस्त्यावरून, सार्वजनिक जिऱ्यावरून, शिबारातून किंवा मुख्य दरवाजातून प्रवेश करता येण्यासारखे प्रवेशद्वार आहे, असे ठिकाण होय. तक्ता क्रमांक ४.२ मध्ये घराच्या वापरानुसार जनगणना (१९७१) झालेल्या एक हजार कुटुंबांचे वापरात असलेल्या खोल्यांचे मध्येनुसार वर्गीकरण दिले आहे व ते २० टक्के नमुन्यावर आधारित आहे. चार भिंती व डोक्यावर छप्पर असून प्रवेशद्वार आहे आणि ज्याचा आकार कमीतकमी ६ × ६ फूट असेल अशा जागेस "खोली" म्हणतात. वंद न केलेली छपरी, स्वयंपाकाची खोली, भांडार, गॅरेज, गुरांचा गोठा किंवा ज्या खोलीचा आकार ६ × ६ पेक्षा कमी आहे अशी जागा खोली म्हणून गणली जात नाही. कुटुंबातील व्यक्ती अशा प्रकारच्या कोणत्याही जागे राहत असल्यास ती नियमानुसार "खोलीत" रहाते असे समजले जात नाही. "कुटुंब" म्हणजे एकाच घरात एकत्र राहणाऱ्या आणि त्याच ठिकाणी शिजवलेले भोजन घेणाऱ्या व्यक्तींचा समूह, कुटुंबातील कोणत्याही व्यक्तीस कामकाजाच्या निकडीमुळे असे करणे शक्य नसले तरी, त्या व्यक्तीस त्या कुटुंबातील गणले जाते. ह्यातील माहिती फक्त कुटुंबसंस्थेपुरतीच मर्यादित आहे. संस्थांतील कुटुंबे, उदा. वसतीगृहे, राहण्याची व जेवणाची सोय असलेल्या खाणावळी, तुसंग, दवाखाने इ. ठिकाणी राहणाऱ्या व्यक्तींचा समूह जरी "कुटुंब" संज्ञेच्या व्याख्येत बसत असला तरी त्यांचा ह्यात समावेश करण्यात येत नाही.

4. Housing :

4.1 This section gives data on housing collected through 1981 Population Census.

4.2 In the 1981 Census "House" was defined as a structure or part of a structure (inhabited or vacant) or a dwelling, a shop, a shop-cum-dwelling or a place of business, work-school, etc. with a separate entrance whether that separate entrance led directly to the street or to a common staircase, court-yard or a gate. The classification of houses according to the purpose for which they were used and the distribution of 1,000 census (1971) house-holds by the number of rooms occupied is given in table No. 4.2 which is based on 20 per cent sample. A room has four walls with a door way and a roof overhead and of at least 6' × 6' dimensions. Unenclosed verandah, kitchen, store, garage and cattle-shed or places of sizes smaller than 6' × 6' are not treated as rooms. Households residing in any one of such places are treated as having no regular room. A 'household' is a group of persons who commonly live together in the same house and take their meals from a common mess unless exigencies of work prevent any of them from doing so. Material presented here is restricted only to the family type of households. Institutional households, i. e. groups of persons residing in hostels, boardings, prisons, hospitals, etc. who otherwise satisfy the definition of household are not included here.

4. घरबांधणी/
तक्ता क्रमांक/
घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी/
जनगणना

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण ग्रामीण नागरी	जनगणनेनुसार घरांची संख्या Total Number of census houses	घरांची यादी करतेवेळी रिक्तानी आढळलेले घरे Census houses vacant at the time of house listing	वापरातील Occupied				
					निवासी Residence	दुकाने व निवासी Shop-cum- residence	घरपुती धंदे धरून वर्कशॉप व निवासी Workshop- cum-residence including household industry	हॉटेल, सराई, धर्मशाळा, प्रवासी घरे Hotels, sarais, dharmashalas, tourist homes and inspec- tion houses	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	
1	बृहन्मुंबई	ए	14,33,260	1,41,670	10,40,590	14,790	7,085	1,180	
		आ							
		ना	14,33,260	1,41,670	10,40,590	14,790	7,085	1,180	
2	ठाणे	ए	4,95,160	40,375	3,85,900	4,510	2,830	370	
		आ	3,00,670	22,220	2,40,715	2,925	1,245	225	
		ना	1,94,490	18,155	1,45,155	1,585	1,585	145	
3	रायगड	ए	3,21,000	20,665	2,20,585	3,245	1,875	310	
		आ	2,85,320	16,380	1,97,575	2,525	1,300	230	
		ना	35,680	4,285	23,010	720	575	80	
4	रत्नागिरी	ए	5,41,965	32,215	3,56,750	2,135	3,610	635	
		आ	4,99,330	28,635	3,28,100	1,740	3,190	495	
		ना	42,635	3,580	28,650	395	420	140	
5	नाशिक	ए	5,05,765	53,875	3,69,920	4,240	5,995	605	
		आ	3,57,425	40,280	2,61,190	2,940	3,990	285	
		ना	1,48,340	13,595	1,08,730	1,300	2,005	320	
6	पुणे	ए	3,67,015	25,740	2,65,300	3,425	4,135	500	
		आ	3,04,485	21,115	2,20,130	2,700	3,105	315	
		ना	62,530	4,625	45,170	725	1,030	185	
7	अळगांव	ए	5,34,695	44,315	3,71,265	3,775	7,285	415	
		आ	4,23,630	35,975	2,88,805	2,930	5,530	245	
		ना	1,11,065	8,340	82,460	845	1,755	170	
8	बहमदनगर	ए	5,00,320	62,235	3,56,310	3,290	5,185	610	
		आ	4,41,790	57,450	3,14,160	2,905	4,245	490	
		ना	58,530	4,785	42,150	385	940	120	
9	पुणे	ए	6,92,030	66,955	5,08,885	6,615	6,310	1,105	
		आ	3,98,490	41,015	2,90,655	3,185	3,280	360	
		ना	2,93,540	25,940	2,18,230	3,430	3,030	745	
10	सातारा	ए	4,20,390	52,465	2,94,835	3,710	5,530	405	
		आ	3,66,670	47,380	2,55,870	3,000	4,680	290	
		ना	53,720	5,085	38,965	740	850	115	
11	सांगली	ए	3,41,875	35,610	2,45,730	2,245	6,850	305	
		आ	2,75,030	29,805	1,97,740	1,750	5,360	175	
		ना	66,845	5,805	47,990	495	1,490	130	
12	सोलापूर	ए	4,83,510	39,435	3,68,920	3,610	6,445	770	
		आ	3,48,610	30,220	2,67,880	2,450	4,085	500	
		ना	1,34,900	9,215	1,01,040	1,160	2,360	270	

HOUSING

TABLE No. 4-1 (25-1)

Classification of houses according to use
Population Census (1981)

घरे census houses used as			मनोरंजन व सामूहिक जाया असलेली घरे आणि पंचायत घरे Places of entertainment and community gathering (panchayat- ghar)			प्रार्थनालये (उदा. मंदिरे, चर्च, मस्जिद गुरूद्वारा इत्यादी) Places of worship (e.g., temple, church mosque, gurudwara, etc.)		इतर Others	Total Rural Urban	District		
दुकाने (खानावळी सोडून) Shops excluding eating houses	व्यापार केंद्रे व कचेऱ्या Business houses and offices	कारखाने यंत्रे शाळा व तात्पुरत्या जागा Factories, workshops and work sheds	उपहार गृहे, मिठाईची दुकाने व खानावळी Restaurants, sweetmeat shops and eating places	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(1)	(2)
63,470	24,360	36,695	5,995	1,645	2,590	93,190	T	Greater Bombay				
63,470	24,360	36,695	5,995	1,645	2,590	93,190	R					
12,145	3,050	9,400	1,715	335	2,925	31,605	T	Thane				
3,245	1,195	2,000	585	140	2,210	23,935	R					
8,900	1,855	7,400	1,130	195	715	7,670	U					
3,480	1,670	2,125	630	240	5,205	60,970	T	Raigad				
1,910	1,145	1,195	365	185	4,850	57,660	R					
1,570	525	930	265	55	355	3,310	U					
5,990	2,590	3,815	1,835	340	9,510	1,22,540	T	Ratnagiri				
3,995	1,950	2,615	1,840	285	8,890	1,17,955	R					
1,995	640	1,200	355	55	620	4,585	U					
9,020	3,220	7,840	1,745	650	5,480	43,535	T	Nashik				
2,500	1,930	2,290	690	380	4,520	36,430	R					
6,520	1,290	5,190	1,055	270	960	7,105	U					
5,205	2,095	3,290	1,095	265	2,675	53,290	T	Dhule				
2,315	1,530	1,450	505	145	2,345	48,830	R					
2,890	565	1,840	590	120	330	4,460	U					
8,845	3,030	5,075	1,765	560	4,805	83,560	T	Jalgaon				
4,265	2,100	2,905	955	335	4,075	75,510	R					
4,580	930	2,170	810	225	730	8,050	U					
8,120	3,310	7,075	1,770	1,290	8,685	42,440	T	Ahmadnagar				
4,970	2,655	4,835	1,300	1,200	8,155	39,425	R					
3,150	655	2,240	470	90	530	3,015	U					
16,495	4,745	10,990	2,530	1,695	11,475	54,230	T	Pune				
3,560	1,875	3,490	1,020	1,255	9,405	39,390	R					
12,935	2,870	7,500	1,510	440	2,070	14,840	U					
5,420	2,120	4,030	1,090	805	7,290	42,660	T	Satara				
3,260	1,520	2,450	765	735	6,545	40,175	R					
2,160	600	1,580	325	70	745	2,485	U					
6,935	2,005	5,485	1,260	840	4,485	30,125	T	Sangli				
3,775	1,170	3,035	785	740	4,020	26,675	R					
3,160	835	2,450	475	100	465	3,450	U					
12,685	2,830	7,980	1,830	1,695	7,630	29,680	T	Solapur				
5,260	1,740	3,310	1,095	1,350	6,545	24,175	R					
7,425	1,090	4,670	735	345	1,085	5,505	U					

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
13	कोल्हापूर	ए आ ना	4,31,915 3,28,100 1,03,815	32,505 24,220 8,285	3,11,955 2,38,460 73,495	3,300 2,425 875	7,490 6,105 1,385	385 200 185
14	औरंगाबाद	ए आ ना	4,56,230 3,86,700 69,530	40,550 33,645 6,905	3,31,525 2,80,475 51,050	3,825 3,030 795	5,630 5,040 590	425 290 135
15	परभणी	ए आ ना	3,55,450 3,00,105 55,345	17,790 13,705 4,085	2,67,190 2,25,795 41,395	2,425 2,115 310	3,675 3,010 665	460 235 225
16	बीड	ए आ ना	3,13,640 2,79,550 34,090	24,375 22,025 2,350	2,24,910 1,98,965 25,945	1,255 1,050 205	2,655 2,245 410	310 220 90
17	नांदेड	ए आ ना	3,22,110 2,70,525 51,585	19,855 15,815 4,040	2,40,770 2,02,505 38,265	2,030 1,620 410	2,785 2,040 745	405 215 190
18	जस्मानाबाद	ए आ ना	3,83,260 3,33,660 49,600	19,315 16,775 2,540	3,05,675 2,67,575 38,100	2,490 2,070 420	4,015 3,505 510	645 525 120
19	बुलढाणा	ए आ ना	3,41,580 2,88,085 53,495	27,365 22,820 4,545	2,28,910 1,90,555 38,355	1,925 1,515 410	4,285 3,470 815	325 140 185
20	अकोला	ए आ ना	3,69,375 2,89,700 79,675	24,480 17,540 6,940	2,67,755 2,08,850 58,905	2,565 1,960 605	3,855 2,715 1,140	305 162 140
21	अमरावती	ए आ ना	3,70,295 2,80,810 89,485	20,750 13,835 6,915	2,74,445 2,08,965 65,480	3,145 2,285 860	4,785 3,290 1,495	405 215 190
22	यवतमाळ	ए आ ना	3,55,430 3,09,025 46,405	17,285 13,705 3,580	2,56,965 2,22,995 33,970	2,910 2,525 385	3,445 2,960 485	305 145 160
23	वर्धा	ए आ ना	2,18,515 1,69,930 48,585	13,415 8,855 4,560	1,48,960 1,13,830 35,130	1,300 920 380	2,530 1,860 8,670	230 140 90
24	नागपूर	ए आ ना	4,81,490 2,38,950 2,42,540	37,465 14,670 22,795	3,36,075 1,63,235 1,72,840	3,250 1,405 1,845	15,955 6,755 9,200	510 150 360
25	भंडारा	ए आ ना	3,69,270 3,26,060 43,210	19,155 15,940 3,215	2,54,105 2,26,025 28,080	2,975 2,440 535	35,005 29,795 5,210	255 155 100
26	चंद्रपूर	ए आ ना	4,75,095 4,35,320 39,775	27,485 24,935 2,550	2,88,370 2,58,540 29,830	2,220 1,950 270	8,465 7,285 1,180	500 385 115
महाराष्ट्र राज्य			11,8,80,640 82,37,970 36,42,670	9,57,345 6,28,960 3,28,385	85,22,600 58,69,620 26,52,980	91,235 56,360 34,875	1,67,710 1,20,085 47,625	12,675 6,790 5,885

TABLE No. 4-1 (25-1)—contd.

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(3)	(2)
9,070	2,885	8,800	1,600	1,545	5,045	47,335	T	Kolhapur
3,365	1,545	3,885	800	1,325	4,400	41,310	R	
5,705	1,340	4,915	740	220	645	6,025	U	
8,205	2,310	4,800	1,330	770	6,080	50,780	T	Aurangabad
4,840	1,675	3,065	825	655	5,375	47,785	R	
3,365	635	1,735	505	115	705	2,995	U	
7,305	1,600	3,910	855	295	4,370	45,575	T	Parbhani
4,425	1,080	2,635	400	215	3,970	42,520	R	
2,880	520	1,275	455	80	400	3,055	U	
6,000	1,505	3,945	910	860	4,125	42,790	T	Beed
4,060	1,235	2,985	550	815	3,795	41,605	R	
1,940	270	960	360	45	330	1,185	U	
6,725	1,835	2,865	1,305	215	3,250	40,040	T	Nanded
4,365	1,310	1,655	785	135	2,850	37,230	R	
2,360	525	1,240	520	80	400	2,810	U	
10,325	2,015	4,265	1,640	1,100	4,995	26,780	T	Osmanabad
7,255	1,535	2,950	1,165	995	4,535	24,775	R	
3,070	480	1,315	475	105	460	2,005	U	
5,095	1,500	3,485	675	350	3,825	63,740	T	Buldana
3,100	915	2,360	340	245	3,395	59,230	R	
1,995	585	1,125	435	105	430	4,510	U	
6,530	1,720	4,190	1,370	350	4,305	51,950	T	Akola
2,820	960	2,365	625	280	3,685	47,735	R	
3,710	760	1,825	745	70	620	4,215	U	
7,040	1,775	4,740	1,340	250	4,530	47,090	T	Amravati
2,655	1,020	2,340	560	75	3,795	41,775	R	
4,385	755	2,400	780	175	735	5,315	U	
5,305	1,180	3,845	930	410	4,330	58,520	T	Yavatmal
2,990	725	2,645	505	340	3,985	55,505	R	
2,315	455	1,200	425	70	345	3,015	U	
3,455	1,055	2,965	535	485	2,865	40,720	T	Wardha
1,445	495	1,870	215	400	2,470	37,430	R	
2,010	560	1,095	320	85	395	3,290	U	
12,605	2,770	9,270	2,065	425	5,530	55,570	T	Nagpur
1,450	690	2,365	390	85	3,465	44,290	R	
11,155	2,080	6,905	1,675	340	2,065	11,280	U	
3,660	1,175	3,685	1,290	170	4,080	43,715	T	Bhandara
1,815	855	2,505	960	120	3,735	41,715	R	
1,845	320	1,180	330	50	345	2,000	U	
3,740	1,490	4,665	940	310	5,510	1,31,400	T	Chandrapur
2,225	1,200	3,885	670	230	5,130	1,28,885	R	
1,515	290	780	270	80	380	2,515	U	
2,52,870	79,840	1,68,900	40,145	17,895	1,35,595	14,33,830	T	Maharashtra State
85,865	34,050	67,085	18,395	12,665	1,16,145	12,21,950	R	
1,67,005	45,790	1,01,815	21,750	5,230	19,450	2,11,880	U	

Source.—Census of India, 1981, Series-12, Part VII.

4. घरबांधणी/ HOUSING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4-2 (25-2)

वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार १९७१ च्या जनगणनेत गणना केलेल्या १,००० कुटुंबांचे वर्गीकरण.
Distribution of 1,000 census households according to number of rooms occupied (1971)

२० टक्के नमुन्यावर आधारित
Based on 20 per cent sample

Serial No.	जिल्हा	एकूण ग्रामीण नागरी	नमूद न केलेली खोल्यांची संख्या						५ आणि अधिक खोल्या	Total Rural Urban	District
			Unspecified No. of rooms	१ खोली	२ खोल्या	३ खोल्या	४ खोल्या	५ आणि अधिक खोल्या			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(3)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	ए	1	774	142	53	19	11	T	Greater Bombay	
		ग्रा	..	..	..	..	..	..	R		
		ना	1	774	142	53	19	11	U		
2	ठाणे	ए	1	681	234	54	18	12	T	Thane	
		ग्रा	2	702	223	48	15	10	R		
		ना	N	645	254	64	23	14	U		
3	रायगड	ए	2	612	282	68	22	14	T	Raigad	
		ग्रा	3	627	280	61	19	10	R		
		ना	1	494	293	125	46	41	U		
4	रत्नागिरी	ए	2	511	291	106	49	41	T	Ratnagiri	
		ग्रा	3	523	290	101	46	37	R		
		ना	N	358	302	167	84	89	U		
5	नाशिक	ए	N	703	206	61	18	17	T	Nashik	
		ग्रा	N	735	194	50	13	8	R		
		ना	1	628	234	85	30	23	U		
6	धुळे	ए	1	709	202	60	17	11	T	Dhule	
		ग्रा	1	735	189	53	14	8	R		
		ना	1	583	265	91	33	28	U		
7	जळगाव	ए	1	709	203	57	18	12	T	Jalgaon	
		ग्रा	1	737	190	48	15	9	R		
		ना	1	607	250	89	29	24	U		
8	अहमदनगर	ए	1	794	144	40	12	10	T	Ahmadnagar	
		ग्रा	1	817	134	33	10	6	R		
		ना	1	630	212	90	33	34	U		
9	पुणे	ए	1	700	201	59	22	17	T	Pune	
		ग्रा	N	751	182	45	13	9	R		
		ना	1	633	226	77	34	29	U		
10	सातारा	ए	1	641	244	79	21	14	T	Satara	
		ग्रा	N	665	241	68	17	9	R		
		ना	8	486	266	149	47	44	U		
11	सांगली	ए	N	616	250	90	27	17	T	Sangli	
		ग्रा	N	627	252	86	22	13	R		
		ना	N	570	239	108	47	36	U		
12	सोलापूर	ए	6	725	192	48	17	12	T	Solapur	
		ग्रा	1	771	168	39	13	8	R		
		ना	18	629	227	72	30	24	U		
13	कोल्हापूर	ए	1	504	286	147	38	24	T	Kolhapur	
		ग्रा	2	507	296	148	33	14	R		
		ना	1	493	251	143	58	55	U		

तबता क्रमांक/TABLE No. 4-2 (25-2)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(3)	(2)
14	औरंगाबाद	ए	1	768	162	44	14	11	T	Aurangabad
		भा	1	810	145	31	8	5	R	
		ना	1	533	255	114	48	50	U	
15	परभणी	ए	1	675	233	60	19	12	T	Parbhani
		भा	2	692	228	53	16	9	R	
		ना	1	582	258	99	33	27	U	
16	बीड	ए	N	728	194	51	6	11	T	Beed
		भा	N	748	186	45	13	8	R	
		ना	1	578	252	99	39	32	U	
17	नांदेड	ए	N	667	239	59	22	13	T	Nanded
		भा	N	679	233	57	20	11	R	
		ना	2	605	270	67	32	24	U	
18	उस्मानाबाद	ए	N	682	223	58	22	15	T	Osmanabad
		भा	N	700	217	51	20	12	R	
		ना	1	556	264	106	39	35	U	
19	बुलढाणा	ए	N	769	173	39	11	8	T	Buldana
		भा	N	792	163	32	8	5	R	
		ना	N	657	219	72	27	25	U	
20	अकोला	ए	1	698	211	59	18	13	T	Akola
		भा	1	733	200	46	13	7	R	
		ना	1	573	252	106	36	33	U	
21	अमरावती	ए	1	622	258	78	24	17	T	Amravati
		भा	1	654	250	65	19	11	R	
		ना	1	524	284	117	38	35	U	
22	यवतमाळ	ए	N	636	258	71	21	14	T	Yavatmal
		भा	N	658	252	62	18	10	R	
		ना	1	491	293	131	45	40	U	
23	वर्धा	ए	1	492	351	116	24	16	T	Wardha
		भा	N	549	344	82	17	8	R	
		ना	1	309	376	224	48	42	U	
24	नागपूर	ए	1	458	335	142	37	27	T	Nagpur
		भा	1	607	296	76	15	5	R	
		ना	..	319	372	204	58	47	U	
25	भंडारा	ए	2	525	323	105	29	16	T	Bhandara
		भा	2	542	221	95	26	14	R	
		ना	2	387	334	187	52	38	U	
26	चंद्रपूर	ए	1	519	351	91	24	14	T	Chandrapur
		भा	1	532	352	84	20	11	R	
		ना	2	404	347	151	50	46	U	
महाराष्ट्र राज्य		ए	1	664	227	71	22	15	T	Maharashtra State
		भा	1	678	230	62	18	11	R	
		ना	1	634	219	89	32	25	U	

आधार.—भारतीय जनगणना, १९७१, ग्रंथ १०, भाग ४ भा.

Source.—Census of India, 1971 Vol. X, Part IV.

5. शिक्षण

EDUCATION

५.१. शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्था यांतील विद्यार्थी, शिक्षक आणि प्रमुख परिक्षांचे निकाल इत्यादी बाबींची माहिती पुढील तक्त्यात दिली आहे.

५.२. शैक्षणिक संस्थांचे शिक्षणाच्या प्रकारानुसार केलेले वर्गीकरण हे शिक्षणाच्या टप्प्यानुसार केलेल्या वर्गीकरणापेक्षा थोडे वेगळे आहे. बऱ्याचशा माध्यमिक शिक्षण संस्था प्राथमिक स्तरावरील शिक्षणही देतात. तरीही सर्व विद्यार्थ्यांची संख्या माध्यमिक शिक्षण संस्थांतच दर्शविण्यात येते. पूर्वप्राथमिक, प्राथमिक व माध्यमिक शाळांतील विद्यार्थ्यांची इयत्तांनुसार केलेली वर्गवारी कदाचित खरे चित्र उभे करू शकेल. तीन ते पाच ह्या बययोगटातील मुले पूर्वप्राथमिक संस्थात शिकतात. ह्या संस्था किडरगार्टन किंवा मांटेसरी म्हणून ओळखल्या जातात. प्राथमिक संस्थात पूर्वप्राथमिक व इयत्ता पहिली ते चौथी किंवा इयत्ता पहिली ते सातवी किंवा आठवी किंवा त्याहून कमी इयत्तांचा अभ्यासक्रम व शिक्षण विभागाने मंजूर केलेला अभ्यासक्रम शिकविला जातो. माध्यमिक संस्थेत इयत्ता आठवी ते दहावी किंवा अकरावी/बारावी फक्त किंवा खालच्या इयत्तांतील विद्यार्थ्यांसह विद्यार्थी शिक्षण घेतात. उच्च शिक्षण म्हणजे माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षा पास झाल्यानंतरचा पदवी किंवा पदविका अभ्यासक्रम होय. ह्या विभागात परिक्षांच्या निकालाविषयी आकडेवारीही देण्यात येते.

5.1 Data on institutions according to type of education, students, teachers, and results of major examinations are presented in the following tables.

5.2. The classification of institutions according to type is slightly different from stages of education. There are many secondary schools which also impart education in 'primary' courses. Nevertheless, the entire enrolment of students is included under secondary education. The break up of the total enrolment of students in pre-primary, primary and secondary schools according to standards may perhaps give the realistic picture. Children between ages three and five attend pre-primary institutions. These are generally known as kindergarten, montessory etc. Primary institutions provide education for preprimary and standards I—IV or standards 1—VII/VIII or less and teaches the curriculum approved by the Education Department; whereas secondary institutions coach students for standard VIII to X or XI/XII with or without lower standard. Higher education is education after passing secondary school certificate examination which leads to a degree/diploma examination. The statistics about examination results is also presented.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्ष *Year	पूर्व प्राथमिक शाळा		प्राथमिक शाळा		माध्यमिक शाळा		उच्च माध्यमिक वर्ग असलेल्या माध्यमिक शाळा Secondary Schools having higher Secondary class	
			Pre-primary School		Primary School		Secondary School		संस्था Institutions	विद्यार्थी Enrolment
			संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrolment		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
1	बृहन्मुंबई	1982-83 ..	74	14,162	2,087	9,99,635	693	5,00,346	109	1,45,123
		1983-84 ..	77	13,116	2,114	0,54,074	725	5,28,184	112	1,55,453
2	ठाणे	1982-83 ..	44	5,672	2,594	4,83,449	227	1,38,404	45	55,850
		1983-84 ..	44	5,814	2,622	4,91,764	243	1,42,929	47	61,071
3	रायगड	1982-83 ..	10	711	2,322	2,57,325	130	49,145	29	28,943
		1983-84 ..	10	801	2,330	2,58,287	138	53,858	30	30,676
4	रत्नागिरी	1982-83 ..	10	572	2,332	2,48,340	137	43,693	19	15,371
		1983-84 ..	10	573	2,351	2,48,720	151	46,470	20	17,303
5	सिधुदुर्ग	1982-83 ..	..	..	1,304	1,36,559	108	31,488	28	20,980
		1983-84 ..	4	110	1,356	1,36,163	117	32,739	30	22,753
6	नाशिक	1982-83 ..	12	1,755	2,626	4,36,357	268	1,31,216	37	44,955
		1983-84 ..	12	1,755	2,662	4,39,448	271	1,35,105	44	55,261
7	धुळे	1982-83 ..	14	951	1,837	2,71,506	179	71,797	30	35,946
		1983-84 ..	32	2,845	1,863	2,77,517	182	73,453	36	43,107
8	जळगांव	1982-83 ..	47	6,020	1,806	4,02,192	217	99,975	42	47,734
		1983-84 ..	47	6,020	1,811	4,13,103	225	1,04,865	46	48,493
9	अहमदनगर	1982-83 ..	4	438	2,476	3,95,464	244	1,22,827	41	46,826
		1983-84 ..	3	443	2,478	3,95,736	263	1,33,225	44	50,782
10	पुणे	1982-83 ..	33	7,759	3,384	6,55,674	313	1,85,069	72	1,02,329
		1983-84 ..	27	7,219	3,374	6,63,772	334	1,89,138	85	1,19,626
11	सातारा	1982-83 ..	13	1,781	2,183	3,47,693	230	1,03,861	40	39,784
		1983-84 ..	13	1,834	2,234	3,44,302	255	1,11,944	42	43,847
12	सांगली	1982-83 ..	16	1,567	1,305	2,95,620	209	82,725	37	31,026
		1983-84 ..	16	1,598	1,340	3,03,125	223	86,428	37	32,544
13	सोलापूर	1982-83 ..	25	2,986	1,882	3,69,156	218	95,610	24	27,292
		1983-84 ..	25	3,020	1,886	3,77,203	244	99,041	28	32,561
14	कोल्हापूर	1982-83 ..	82	6,171	1,908	3,92,381	220	1,00,576	29	31,508
		1983-84 ..	89	6,954	1,930	4,02,450	253	1,06,937	31	35,700
15	औरंगाबाद	1982-83 ..	26	2,143	1,421	2,10,874	171	70,014	2	1,692
		1983-84 ..	28	2,460	1,437	2,21,527	179	77,671	3	2,462
16	जालना	1982-83 ..	7	705	1,041	1,11,985	73	28,426	3	2,773
		1983-84 ..	8	702	1,041	1,15,270	78	27,529	5	4,011
17	परभणी	1982-83 ..	14	1,811	1,543	1,77,946	113	61,458	6	6,839
		1983-84 ..	14	1,829	1,548	1,77,982	123	66,908	8	8,811
18	बीड	1982-83 ..	10	946	1,558	1,72,910	147	59,318	3	1,760
		1983-84 ..	10	946	1,560	1,79,158	154	61,915	6	3,347
19	नांदेड	1982-83 ..	29	1,902	1,722	2,00,719	158	70,184	10	7,459
		1983-84 ..	29	1,954	1,729	2,21,396	166	70,677	13	10,874
20	उस्मानाबाद	1982-83 ..	3	358	788	1,33,875	113	54,311	6	6,468
		1983-84 ..	3	388	795	1,29,228	124	58,018	6	6,772
21	लातूर	1982-83 ..	3	249	1,050	1,85,092	153	67,935	5	4,802
		1983-84 ..	3	578	1,078	1,90,436	170	76,413	5	4,960
22	बुलढाणा	1982-83 ..	7	605	1,367	2,05,341	133	50,670	24	24,213
		1983-84 ..	7	636	1,378	2,11,881	144	53,896	24	25,046

EDUCATION

TABLE No. 5.1 (14.1)

Institutions and enrolment by type of education

विद्यापीठ शिक्षण विभाग (१) राष्ट्रीय महत्त्वाच्या संस्था (२) विद्यापीठ समान संस्था University teaching departments (1) institutions of national importance, (2) Institutions deemed as University		महाविद्यालये (सर्वसाधारण) शिक्षण (कला व शास्त्र) Colleges of general education (Arts and Science)		वाणिज्य महाविद्यालये/Commerce Colleges				District
				पदवीस्तर Degree level		पदवीपूर्व स्तर Under-graduate level		
संस्था Institution	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institution	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institution	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institution	विद्यार्थी Enrolment	(2)
(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	
30	7,762	40	93,703	18	50,797	27	3,532	Greater Bombay
31	8,206	43	1,00,545	20	52,412	27	2,935	
..	..	11	23,634	1	130	5	616	Thane
..	..	13	26,766	1	130	4	581	
..	..	4	4,003	..	..	..	..	Raigad
..	..	4	4,723	1	68	..	..	
..	..	4	3,469	..	..	..	..	Ratnagiri
..	..	4	3,941	..	..	1	84	
..	..	5	2,987	..	..	..	..	Sindhudurg
..	..	5	3,424	..	..	..	..	
..	..	18	24,250	1	3,225	1	449	Nashik
..	..	19	25,054	1	3,152	1	369	
..	..	12	14,873	..	..	..	..	Dhule
..	..	13	14,763	1	31	..	..	
..	..	15	25,119	..	..	..	..	Jalgaon
..	..	17	24,511	1	40	..	..	
..	..	15	22,167	1	1,340	1	190	Ahmadnagar
..	..	17	23,952	1	1,380	1	190	
25	3,549	21	37,500	5	8,836	1	294	Pune
32	3,452	26	41,604	8	9,523	1	338	
..	..	15	16,787	1	2,018	1	135	Satara
..	..	16	18,521	1	1,759	1	135	
..	..	16	15,055	2	2,151	1	29	Sangli
..	..	17	16,287	2	2,408	1	25	
..	..	14	17,171	3	3,671	..	..	Solapur
..	..	14	18,011	3	3,957	..	..	
6	1,204	16	19,031	1	2,098	..	..	Kolhapur
16	1,145	22	21,745	1	2,063	..	..	
17	2,363	19	19,062	..	..	1	36	Aurangabad
19	2,253	19	19,312	..	..	1	36	
..	..	2	2,561	..	..	..	..	Jalna
..	..	3	2,673	..	..	..	..	
..	..	6	6,580	..	..	..	..	Parbhani
..	..	9	6,734	..	..	..	..	
..	..	12	9,562	..	..	..	..	Beed
..	..	12	9,941	..	..	..	..	
..	..	11	11,911	..	..	1	3	Nanded
..	..	11	11,878	..	..	2	15	
..	..	9	7,779	..	..	..	..	Osmanabad
..	..	6	4,674	..	..	..	..	
..	..	8	7,468	1	1,046	1	35	Latur
..	..	11	10,601	1	1,033	..	..	
..	..	9	5,115	..	..	..	..	Buldana
..	..	11	5,456	..	..	..	..	

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
23	भकोला	.. 1982-83 ..	15	1,246	1,659	2,50,963	165	77,556	29	30,018
		1983-84 ..	15	1,288	1,672	2,55,589	198	83,351	32	31,886
24	अमरावती	.. 1982-83 ..	61	3,846	1,565	2,66,934	207	86,920	30	36,293
		1983-84 ..	70	4,070	1,577	2,72,345	237	91,151	34	40,606
25	यवतमाळ	.. 1982-83 ..	28	2,601	1,861	2,42,229	156	55,860	27	26,324
		1983-84 ..	28	2,627	1,861	2,50,286	171	59,320	29	28,570
26	वर्धा	.. 1982-83 ..	10	1,494	953	1,32,804	105	49,553	18	22,394
		1983-84 ..	8	11,198	960	1,37,622	117	52,371	19	23,596
27	नागपूर	.. 1982-83 ..	36	2,885	1,882	3,30,610	261	1,63,346	47	64,442
		1983-84 ..	30	2,885	1,885	3,40,513	285	1,65,721	48	67,533
28	मंडारा	.. 1982-83 ..	5	509	1,502	2,53,025	141	67,419	36	36,679
		1983-84 ..	5	509	1,502	2,53,025	141	67,419	36	36,679
29	चंद्रपूर	.. 1982-83 ..	15	1,142	1,415	1,86,407	113	57,527	16	18,853
		1983-84 ..	15	1,259	1,438	1,94,855	117	59,503	20	24,182
30	गडचिरोली	.. 1982-83 ..	..	..	836	71,391	31	10,874	5	3,592
		1983-84 ..	..	..	855	73,851	35	11,712	6	4,767
महाराष्ट्र राज्य		.. 1982-83 ..	653	72,987	52,209	88,24,456	5,633	27,88,103	849	9,68,268
		1983-84 ..	688	75,731	52,667	90,30,628	6,063	29,27,891	926	10,73,273

*३० सप्टेंबर १९८२ रोजी/
*३० सप्टेंबर १९८३ रोजी/

TABLE No. 5.1 (14.1)—*contd.*

(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
..	..	11	10,578	1	2,211	..	..	Akola
..	..	12	118	1	2,484	..	..	
3	..	22	16,885	..	..	..	..	Amravati
2	17	22	18,282	..	..	..	..	
..	..	11	8,350	..	..	..	..	Yavatmal
..	..	13	9,103	..	..	..	..	
..	..	6	6,175	1	1,900	..	..	Wardha
..	..	6	6,331	1	1,945	..	..	
31	2,812	24	37,132	1	2,912	2	177	Nagpur
31	2,665	26	38,223	2	2,940	2	195	
..	..	9	8,234	..	..	..	..	Bhandara
..	..	10	8,854	..	..	..	..	
..	..	11	10,716	..	..	..	..	Chandrapur
..	..	12	10,826	..	..	..	..	
..	..	2	511	..	..	..	..	Gadchiroli
..	..	4	770	..	..	..	..	
132	17,690	378	4,88,368	37	82,335	42	5,496	Maharashtra State
131	17,738	417	5,19,368	46	85,325	42	4,903	

* As on 30th September 1982.

* As on 30th September 1983.

		शिक्षकीनां प्रशिक्षण/						
		पदवीस्तर/Degree level						
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्ष *Year	शिक्षणशास्त्र पदवी बी. एड. B. Ed.		शारीरिक शिक्षण Physical education		शिक्षणशास्त्र पदविका D. Ed.	
			संस्था Institution	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institution	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institution	विद्यार्थी Enrolment
(1)	(2)	(3)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)
1	बृहन्मुंबई	1982-83 ..	10	1,196	2	203	9	1,391
		1983-84 ..	10	1,206	2	204	12	1,763
2	ठाणे	1982-83 ..	1	277	..	..	5	467
		1983-84 ..	1	294	..	..	6	475
3	रायगड	1982-83 ..	1	81	..	..	3	379
		1983-84 ..	1	85	..	..	3	387
4	रत्नागिरी	1982-83 ..	1	80	..	..	2	214
		1983-84 ..	1	80	..	..	3	308
5	सिंधुदुर्ग	1982-83 ..	..	..	..	..	4	305
		1983-84 ..	..	..	..	..	4	310
6	नाशिक	1982-83 ..	1	336	..	..	5	454
		1983-84 ..	1	307	..	..	6	488
7	धुळे	1982-83 ..	2	257	..	..	3	409
		1983-84 ..	2	208	..	..	4	559
8	जळगांव	1982-83 ..	2	292	..	..	3	340
		1983-84 ..	2	263	..	..	3	340
9	अहमदनगर	1982-83 ..	3	425	..	..	6	558
		1983-84 ..	3	368	..	..	6	679
10	पुणे	1982-83 ..	4	937	1	121	6	663
		1983-84 ..	4	785	1	120	7	788
11	सातारा	1982-83 ..	1	253	..	..	7	528
		1983-84 ..	1	253	..	..	8	605
12	सांगली	1982-83 ..	1	106	..	..	7	592
		1983-84 ..	1	136	..	..	7	623
13	सोलापूर	1982-83 ..	3	489	..	..	5	532
		1983-84 ..	3	481	..	..	6	966
14	कोल्हापूर	1982-83 ..	2	266	..	..	5	461
		1983-84 ..	2	289	..	..	6	540
15	औरंगाबाद	1982-83 ..	2	258	1	150	3	360
		1983-84 ..	2	271	1	150	4	401
16	जालना	1982-83 ..	..	..	..	..	1	147
		1983-84 ..	..	..	..	..	1	149
17	परभणी	1982-83 ..	1	112	..	..	2	212
		1983-84 ..	1	109	..	..	2	178
18	बीड	1982-83 ..	1	110	..	..	2	144
		1983-84 ..	1	107	..	..	2	149
19	नांदेड	1982-83 ..	1	94	..	..	3	331
		1983-84 ..	1	98	..	..	3	358
20	उस्मानाबाद	1982-83 ..	1	108	..	..	3	215
		1983-84 ..	1	110	..	..	3	255
21	लातूर	1982-83 ..	..	..	..	..	2	247
		1983-84 ..	..	..	..	..	2	238
22	बुलढाणा	1982-83 ..	1	70	..	..	3	348
		1983-84 ..	1	70	..	..	3	338
23	अकोला	1982-83 ..	1	89	..	..	3	398
		1983-84 ..	1	90	..	..	3	411
24	अमरावती	1982-83 ..	1	516	1	879	5	569
		1983-84 ..	1	522	1	1,199	5	604
25	यवतमाळ	1982-83 ..	1	70	..	..	3	233
		1983-84 ..	1	70	..	..	4	347

(1)	(2)	(3)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)
26	वर्धा	1982-83 ..	1	159	..	..	3	227
		1983-84 ..	1	170	..	..	3	228
27	नागपूर	1982-83 ..	1	200	2	295	7	528
		1983-84 ..	1	200	2	565	9	748
28	भंडारा	1982-83 ..	2	266	..	..	3	320
		1983-84 ..	2	306	..	..	4	413
29	चंद्रपूर	1982-83 ..	1	276	..	..	2	229
		1983-84 ..	1	139	..	..	2	230
30	गडचिरोली	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	..	..
	महाराष्ट्र राज्य	1982-83 ..	47	7,323	7	1,648	115	11,801
		1983-84 ..	47	7,017	7	2,238	131	13,878

TABLE No. 5.1 (14.1)—contd.

(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(2)
..	..	..	..	..	..	..	..	Wardha
..	..	..	..	..	..	..	..	Nagpur
..	..	2	234	..	..	..	..	
..	..	..	..	..	..	..	..	Bhandara
..	..	1	79	..	..	..	..	
..	..	..	..	..	..	..	..	Chandrapur
..	..	..	..	..	..	..	..	
..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
..	..	..	..	..	..	..	..	
15	1,843	13	1,346	2	196	6	590	Maharashtra State
15	2,110	..	..	2	242	6	593	

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्ष *Year	अभियांत्रिकी, वास्तुशास्त्र व तंत्रशास्त्र Engineering, architecture and technology						कायदा Law	
			पदवी स्तर Degree level		पदवीपूर्व स्तर Under graduate level		शालेय स्तर School level		पदवी स्तर Degree level	
			संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institutions	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institutions	विद्यार्थी Enrolment
(1)	(2)	(3)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)	(41)
1	बृहन्मंबई	1982-83 ..	3	3,243	33	10,569	4	483	8	7,712
		1983-84 ..	4	3,838	30	7,998	4	427	8	9,007
2	ठाणे	1982-83 ..	..	..	5	1,539	1	..	1	1,071
		1983-84 ..	..	..	5	1,601	1	..	1	1,348
3	रायगड	1982-83 ..	..	..	3	834	5	161	1	16
		1983-84 ..	..	..	4	992	4	62	..	..
4	रत्नागिरी	1982-83 ..	..	..	2	730	4	694	..	..
		1983-84 ..	..	..	2	611	4	819	1	16
5	सिधुदुर्ग	1982-83 ..	..	..	..	..	1	157	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	1	150	..	..
6	नाशिक	1982-83 ..	..	..	9	1,525	3	1,430	2	924
		1983-84 ..	1	66	9	1,667	3	1,456	2	919
7	धुळे	1982-83 ..	..	..	3	1,478	2	381	1	262
		1983-84 ..	2	24	4	1,236	1	..	1	262
8	जळगांव	1982-83 ..	..	..	2	1,111	2	..	1	338
		1983-84 ..	1	186	2	1,535	2	..	1	374
9	अहमदनगर	1982-83 ..	1	105	5	902	1	48	1	499
		1983-84 ..	3	527	5	951	1	49	1	640
10	पुणे	1982-83 ..	2	2,291	16	5,784	7	731	4	3,631
		1983-84 ..	5	2,722	18	6,289	8	723	4	3,607
11	सातारा	1982-83 ..	1	718	4	2,550	4	1,080	1	416
		1983-84 ..	2	1,181	4	2,563	3	97	1	321
12	सांगली	1982-83 ..	1	1,448	7	1,199	..	..	1	461
		1983-84 ..	1	1,448	7	1,316	..	..	1	559
13	सोलापूर	1982-83 ..	..	..	4	2,195	1	99	2	371
		1983-84 ..	1	361	5	1,564	1	103	2	467
14	कोल्हापूर	1982-83 ..	..	..	7	4,547	..	..	1	631
		1983-84 ..	2	453	7	4,445	..	..	1	631
15	औरंगाबाद	1982-83 ..	1	764	10	1,331	2	..	2	1,697
		1983-84 ..	1	748	11	1,851	2	10	2	1,840
16	जालना	1982-83 ..	..	..	3	211	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	4	311	..	..	1	94
17	परभणी	1982-83 ..	1	114	3	906	..	..	..	..
		1983-84 ..	1	105	4	919	..	..	1	341
18	बीड	1982-83 ..	..	..	4	466	1	14	1	197
		1983-84 ..	..	..	4	672	1	14	1	187
19	नांदेड	1982-83 ..	1	124	4	1,217	2	110	1	1,344
		1983-84 ..	1	161	6	1,229	2	110	1	1,958
20	उस्मानाबाद	1982-83 ..	..	..	3	236	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	3	242	..	..	..	..
21	लातूर	1982-83 ..	..	..	6	1,657	..	..	1	395
		1983-84 ..	2	615	6	1,845	..	..	1	483
22	बुलढाणा	1982-83 ..	..	..	5	1,215	2	411	..	..
		1983-84 ..	..	..	5	1,132	2	..	..	..
23	अकोला	1982-83 ..	1	81	6	909	1	40	..	..
		1983-84 ..	1	93	6	1,319	..	..	93	..
24	अमरावती	1982-83 ..	1	848	5	1,876	..	..	1	485
		1983-84 ..	2	1,037	6	2,743	..	..	1	530
25	यवतमाळ	1982-83 ..	..	..	5	1,013	1	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	5	905	1	..	..	..

TABLE No. 5.1 (14.1)—contd.

कृषि, पशुवैद्यक शास्त्र व कुक्कटपालन प्रशिक्षण Agriculture, Veterinary Science and Poultry training				संगीत, ललितकला व उपयोजित कला Music, fine arts and applied arts		District
पदवी स्तर Degree level		शालीय स्तर School level		पदवी स्तर Degree level		
संस्था Institutions	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institutions	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institutions	विद्यार्थी Enrolment	
(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	
2	511	..	..	4	1,555	Greater Bombay
2	505	1	150	4	1,607	Thane
..	..	1	93	..	..	Raigad
..	..	1	83	..	..	Ratnagiri
..	..	1	55	..	..	Sindhudurg
..	..	1	57	..	..	Nashik
1	304	..	..	..	..	Dhule
1	337	1	98	..	..	Jalgaon
..	..	1	91	..	..	Ahmadnagar
..	..	..	..	..	..	Pune
..	..	1	128	..	..	Satara
..	..	1	150	..	..	Sangli
1	294	1	86	..	..	Solapur
1	308	1	86	..	..	Kolhapur
..	..	1	151	..	..	Aurangabad
..	..	1	139	..	..	Jalna
1	250	1	93	..	..	Parbhani
1	251	1	101	..	..	Beed
1	585	2	266	..	..	Nanded
1	585	2	143	..	..	Osmanabad
..	..	1	108	..	..	Latur
..	..	1	108	..	..	Buldana
..	..	1	113	..	..	Akola
..	..	1	110	..	..	Amravati
..	..	1	92	..	..	Yavatmal
..	..	1	244	..	..	..
1	507	2	225	..	..	..
1	529	2	347	..	..	..
..	..	1	113	1	343	..
..	..	1	60	1	395	..
..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..
2	1,260	1	135	..	..	..
2	1,145	1	149	..	..	..
..	..	1	117	..	..	..
..	..	1	244	..	..	..
..	..	1	116	..	..	..
..	..	1	114	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..
..	..	1	119	..	..	..
..	..	1	122	..	..	..
..	..	1	57	..	..	..
..	..	1	50	..	..	..
2	439	1	117	..	..	..
2	435	1	117	..	..	..
1	449	1	116	..	..	..
1	408	1	116	..	..	..
..	..	1	115	..	..	..
..	..	1	115	..	..	..

(1)	(2)	(3)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)	(41)
26	वर्धा	1982-83	..	..	5	976	3	..	..	..
		1983-84	..	..	5	797	3	..	..	..
27	नागपूर	1982-83	3	2,164	9	2,326	4	213	2	2,797
		1983-84	3	2,095	8	2,771	4	213	1	2,516
28	भंडारा	1982-83	..	..	2	641	3	..	..	..
		1983-84	..	..	2	651	2	..	..	..
29	चंद्रपूर	1982-83	..	..	1	579	1	..	..	..
		1983-84	..	..	1	644	1	..	..	..
30	गडचिरोली	1982-83	..	..	3	184	..	..	..	..
		1983-84	..	..	3	219	..	..	..	..
	महाराष्ट्र राज्य	1982-83	16	11,900	174	50,706	55	6,052	32	23,207
		1983-84	33	15,660	181	51,018	51	4,233	33	26,100

TABLE No. 5.1 (14.1)—*contd.*

(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	(2)
..	..	1	84	..	..	Wardha
..	..	1	116	..	..	
2	967	1	113	2	659	Nagpur
2	961	1	113	2	622	
..	..	1	118	..	..	Bhandara
..	..	1	117	..	..	
1	208	1	114	..	..	Chandrapur
1	208	1	114	..	..	
..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
..	..	..	..	..	..	
15	5,744	27	2,935	7	2,557	Maharashtra State
15	5,672	27	3,224	7	2,624	

TABLE No. 5.1 (14.1) contd.

व औषधशास्त्र. and Pharmacy		वैद्यकीय, शूश्रूषा, प्रसुतिशास्त्र व औषधशास्त्र Medical, Nursing, Midwifery and pharmacy								District
पदवीस्तर Degree level		पदवीपूर्व स्तर Under graduate level				शालेय स्तर School level				
आयुर्वेद Ayurved		इतर Others		समचिकित्सा Homeopathy		इतर Others		शूश्रूषा, प्रसुतिशास्त्र Nursing and midwifery		
संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrolment	(2)
(54)	(55)	(56)	(57)	(58)	(59)	(60)	(61)	(62)	(63)	
3	1,081	7	1,573	1	379	14	2,495	1	14	Greater Bombay
3	963	7	1,577	1	379	16	1,981	1	14	
..	..	..	..	..	..	3	202	..	..	Thane
..	..	..	..	..	..	3	202	..	..	
..	..	..	..	..	..	1	47	..	..	Raigad
..	..	..	..	..	..	1	47	..	..	
..	..	..	..	..	..	1	42	1	32	Ratnagiri
..	..	..	..	..	..	1	73	1	32	
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
1	285	..	..	..	..	2	252	..	..	Nasik
1	240	1	102	..	..	2	302	..	..	
1	131	..	..	..	..	1	78	..	..	Dhule
1	146	..	..	..	..	1	76	..	..	
..	..	..	..	1	183	1	67	..	..	Jalgaon
..	..	..	..	1	130	2	487	..	..	
1	324	..	..	..	..	3	187	..	..	Ahmadnagar
1	213	..	..	..	..	3	227	..	..	
2	763	1	125	1	334	4	518	1	66	Pune
2	648	2	473	..	..	4	617	1	66	
1	304	1	250	..	..	3	128	..	..	Satara
1	273	1	251	..	..	3	157	..	..	
1	102	1	192	1	196	1	59	..	..	Sangli
1	143	1	93	1	196	2	156	..	..	
1	352	..	..	..	..	3	200	..	..	Solapur
1	339	..	..	..	..	4	302	..	..	
..	..	..	..	..	..	2	237	..	..	Kolhapur
..	..	..	..	..	..	2	296	..	..	
..	..	..	..	1	218	3	420	..	..	Aurangabad
..	..	1	25	1	183	2	317	..	..	
..	..	..	..	1	136	1	45	..	..	Jalna
..	..	..	..	1	148	1	45	..	..	
..	..	..	..	..	..	1	42	..	..	Parbhani
..	..	..	..	..	..	2	148	..	..	
..	..	..	..	1	169	1	26	..	..	Beed
..	..	..	..	1	169	2	96	..	..	
1	344	..	..	..	..	1	30	1	53	Nanded
1	319	..	..	..	..	2	171	1	53	
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Osmanabad
..	..	..	..	..	..	2	256	..	..	
..	..	..	..	..	..	1	108	..	..	Latur
..	..	..	..	..	..	1	108	..	..	
..	..	..	..	3	626	..	..	..	..	Buldana
..	..	..	..	3	510	1	80	..	..	
1	389	..	..	2	395	2	222	1	95	Akola
1	398	..	..	2	363	2	201	1	95	

(1)	(2)	(3)	(48)	(49)	(50)	(51)	(52)	(53)
24	अमरावती	1982-83	..	..	3	189	..	..
		1983-84	..	..	3	145	..	..
25	यवतमाळ	1982-83	..	..	1	95	..	..
		1983-84	..	..	1	95	..	..
26	वर्धा	1982-83	..	..	1	204	1	358
		1983-84	..	..	1	204	1	358
27	नागपूर	1982-83	..	..	3	626	2	1,450
		1983-84	..	..	3	653	2	1,352
28	भंडारा	1982-83	..	..	..	..	..	..
		1983-84	..	..	..	..	..	..
29	चंद्रपूर	1982-83	..	..	..	..	..	..
		1983-84	..	..	..	..	..	..
30	गढचिरोली	1983-84	..	..	..	..	..	..
		1983-84	..	..	..	..	..	..
	महाराष्ट्र राज्य	1982-83	6	367	41	4,998	13	11,732
		1983-84	5	389	42	5,274	13	11,348

TABLE No. 5.1 (14.1)—contd.

(54)	(55)	(56)	(57)	(58)	(59)	(60)	(61)	(62)	(63)	(2)
2	806	..	..	5	725	1	117	1	91	Amravati
2	819	..	..	5	642	1	102	1	91	
1	334	..	..	2	423	1	29	..	..	Yavatmal
1	356	..	..	2	345	1	69	..	..	
..	..	..	..	2	397	2	110	1	28	Wardha
..	..	..	..	2	294	2	140	1	28	
2	808	1	146	2	385	7	916	..	..	Nagpur
2	811	1	129	2	364	7	767	..	..	
..	..	..	..	..	..	..	..	1	35	Bhandara
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
..	..	..	..	1	191	..	..	..	..	Chandrapur
..	..	..	..	1	171	1	21	1	35	
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
18	6,023	11	2,286	24	4,757	60	6,577	8	414	Maharashtra State
18	5,668	14	2,650	23	3,894	71	7,444	8	414	

टीप/—स्तंभ क्रमांक/Column No. 56 and 57 यात दंतशास्त्र औषधशास्त्र व शुश्रूषा यांचा समावेश आहे./Includes dental, Pharmacy and nursing.
स्तंभ क्रमांक/Column No. 60 and 61 यात शुश्रूषा, औषधशास्त्र (पदवीपूर्व) यांचा समावेश आहे./Includes nursing, Pharmacy (under-graduate)

इतर प्रकारच्या संस्था/
Other types of Institutions

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्ष * Year	पदवी स्तर		पदवीपूर्व स्तर		शालेय स्तर	
			Degree level		Under graduate level		School level	
			संस्था Institutions	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institutions	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institutions	विद्यार्थी Enrolment
(1)	(2)	(3)	(64)	(65)	(66)	(67)	(68)	(69)
1	बृहन्मुंबई	1982-83 ..	10	2,431	3	296	..	..
		1983-84 ..	12	3,624	3	276	..	..
2	ठाणे	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	..	..
3	रायगड	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	..	..
4	रत्नागिरी	1982-83 ..	1	38	..	..	..	..
		1983-84 ..	1	57	..	..	..	..
5	सिधदुर्ग	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	..	..
6	नाशिक	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	..	..
7	धुळे	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	..	..
8	जळगाव	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	..	..
9	अहमदनगर	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	..	..
10	पुणे	1982-83 ..	8	3,078	1	78	..	..
		1983-84 ..	7	2,711	1	107	..	..
11	सातारा	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	..	..
12	सांगली	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	..	..
13	सोलापूर	1982-83 ..	1	151	..	..	..	..
		1983-84 ..	1	193	..	..	..	..
14	कोल्हापूर	1982-83 ..	1	543	1	48	..	..
		1983-84 ..	1	508	1	48	..	..
15	औरंगाबाद	1982-83 ..	1	73	..	..	..	..
		1983-84 ..	1	65	..	..	..	..
16	जालना	1982-83 ..	2	123	..	..	..	..
		1983-84 ..	2	110	..	..	..	..
17	परभणी	1982-83 ..	1	111	..	..	..	..
		1983-84 ..	1	80	..	..	..	..
18	बीड	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	..	..
19	नांदेड	1982-83 ..	1	30	..	..	..	..
		1983-84 ..	1	30	..	..	..	..
20	उस्मानाबाद	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	..	..
21	लातूर	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	..	..
22	बुलढाणा	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	..	..
23	अकोला	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..
		1983-84 ..	..	..	..	..	..	..
24	अमरावती	1982-83 ..	1	141	..	..	..	..
		1983-84 ..	1	293	..	..	..	..

TABLE No .5.1 (14.1)—*contd.*

इतर प्रकारच्या संस्था Other types of Institutions				संशोधन संस्था Research Institutions			District
शालेय स्तर School level				पदवी स्तर Degree level			
प्राच्यविद्या अभ्यास Oriental		इतर Others					
संस्था Institutions	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institutions	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institutions	विद्यार्थी Enrolment		
(70)	(71)	(72)	(73)	(74)	(75)	(2)	
7	468	93	6,038	10	232	Greater Bombay	
7	468	28	3,094	10	192		
1	57	34	2,052	..	..	Thane	
1	68	18	814	..	..		
..	..	20	782	..	..	Raigad	
..	..	17	817	..	..		
..	..	9	307	1	2	Ratnagiri	
..	..	10	294	1	7		
..	..	8	299	..	..	Sindhudurg	
..	..	10	473	..	..		
7	1,077	26	1,161	..	..	Nashik	
7	1,114	20	903	..	..		
1	17	1	80	..	..	Dhule	
1	44	8	423	..	..		
1	26	3	165	..	..	Jalgaon	
1	24	24	949	..	..		
..	..	20	816	..	..	Ahmadnagar	
..	..	..	..	..	..		
4	596	54	2,125	7	376	Pune	
4	501	54	2,321	7	396		
..	..	33	1,305	..	..	Satara	
..	..	36	1,110	..	..		
1	35	36	1,151	..	..	Sangli	
1	35	34	1,147	..	..		
5	488	51	2,011	..	..	Solapur	
5	503	62	2,150	..	..		
1	24	30	955	..	..	Kolhapur	
1	26	6	293	..	..		
3	366	24	991	..	..	Aurangabad	
3	403	21	893	1	8		
4	313	2	115	..	..	Jalna	
4	313	1	123	..	..		
..	..	..	..	..	..	Parbhani	
..	..	..	..	..	..		
1	66	7	267	..	..	Beed	
1	39	6	325	..	..		
3	218	14	589	..	..	Nanded	
4	250	16	848	..	..		
..	..	4	116	..	..	Osmanabad	
..	..	6	275	..	..		
3	258	9	289	..	..	Latur	
3	300	10	421	..	..		
..	..	5	113	..	..	Buldana	
..	..	1	26	..	..		
2	75	19	645	..	..	Akola	
1	31	16	597	..	..		
2	177	25	720	..	..	Amravati	
2	163	23	709	..	..		

(1)	(2)	(3)	(64)	(65)	(66)	(67)	(68)	(69)
25	यवतमाळ	1982-83 .. 1983-84 ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
26	वर्धा	1982-83 .. 1983-84 ..	1 1	215 253	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
27	नागपूर	1982-83 .. 1983-84 ..	6 6	712 684	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
28	भंडारा	1982-83 .. 1983-84 ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
29	चंद्रपूर	1982-83 .. 1983-84 ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
30	गडचिरोली	1982-83 .. 1983-84 ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
	महाराष्ट्र राज्य	1982-83 .. 1983-84 ..	34 35	7,646 8,608	5 5	422 431	.. ..	.. ..

टीप/—स्तंभ क्रमांक (Column Nos. 64 and 65) यात ग्रंथपाल शास्त्र, वृत्तपत्र व्यवसाय, श्रम विज्ञान, व्यावसायिक मार्गदर्शन, प्राच्यविद्या, गृहशास्त्र, समाजशास्त्र व व्यवसाय मार्गदर्शन यांचा समावेश आहे./Includes Lib. Science, Journalism, Labour Vocational guidance, Co-operative, Rural Education, Oriental Home Science and business management.

स्तंभ क्रमांक/— (Column Nos. 66 and 67) यात नौकानयन, गृहशास्त्र, व चित्रपट संस्था याचा समावेश आहे./Includes Marine Engineering Home Science, Film Institute.

TABLE No. 5-1 (14-1)—contd.

(70)	(71)	(72)	(73)	(74)	(75)
..	..	10	231	..	..
..	..	9	330	..	..
..	..	21	845	..	..
2	44	142	6,878	..	..
2	44	151	7,266	..	..
..	..	39	1,061	..	..
..	..	36	1,168	..	..
..	..	27	968	..	..
..	..	26	980	..	..
..	..	1	14	..	..
..	..	..	..	..	..
48	4,305	767	33,089	18	610
48	4,326	692	30,364	19	603
					Maharashtra State

टीप/Note.—स्तंभ क्रमांक/Column 72 and 73 यात गृहशास्त्र, शिवण व कर्तनकला, कीर्तन, प्रमाणित सुघार, अस्थि व्यंग, अंध, मूक, बधीर, मनोव्ययित बांधू समावेश आहे. Includes home Science, arts and crafts, kirtan, Certified Schools, crippled, blind, deaf and dumb mentally handicapped.

आधार—शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source—Directorate of Education, Govt. of Maharashtra, Pune.

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.2(14.2)

पटावरील विद्यार्थी व शिक्षकांची संख्या
Enrolment of students and number of teachers

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	वर्ष Year (3)	पूर्व प्राथमिक, प्राथमिक, माध्यमिक (4)	एकूण प्रशिक्षित शिक्षक Total number of trained teachers			एकूण शिक्षक Total number of teachers			पटावरील विद्यार्थी Enrolment (11)	Pre Primary, Primary, Secondary (4)	District (2)
				पुरुष Male (5)	स्त्री Female (6)	एकूण Total (7)	पुरुष Male (8)	स्त्री Female (9)	एकूण Total (10)			
1	बृहन्मुंबई	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	23	379	402	14,162	PP	Greater Bombay
			प्रा.	8,743	18,409	27,152	8,583	17,962	26,545	9,99,635	P	
		मा.	7,530	12,684	20,214	8,127	13,207	21,334	6,45,469	S		
		1983-84	पू. प्रा.	13	324	337	15	383	398	13,116	PP	
			प्रा.	9,436	20,251	29,687	9,575	20,613	30,188	10,54,074	P	
			मा.	7,758	13,423	21,181	8,324	14,011	22,335	6,83,637	S	
2	ठाणे	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	2	141	143	5,672	PP	Thane
			प्रा.	5,308	6,453	11,761	4,645	5,204	9,849	4,83,449	P	
		मा.	2,934	2,746	5,680	3,128	2,932	6,060	1,94,254	S		
		1983-84	पू. प्रा.	..	123	123	..	156	156	5,814	PP	
			प्रा.	4,627	5,650	10,277	5,237	6,667	11,904	4,91,764	P	
			मा.	3,039	3,010	6,049	3,254	3,221	6,475	2,04,000	S	
3	रायगड	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	..	19	19	711	PP	Raigad
			प्रा.	4,634	2,483	7,117	4,155	2,149	6,304	2,57,325	P	
		मा.	1,840	661	2,501	2,034	736	2,770	78,088	S		
		1983-84	पू. प्रा.	..	11	11	..	24	24	801	PP	
			प्रा.	4,154	2,226	6,380	4,567	2,527	7,094	2,58,287	P	
			मा.	1,939	697	2,636	2,115	782	2,897	84,534	S	
4	रत्नागिरी	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	..	18	18	572	PP	Rathagiri
			प्रा.	5,285	2,458	7,743	4,997	2,270	7,267	2,48,340	P	
		मा.	1,495	470	1,965	1,660	493	2,153	59,064	S		
		1983-84	पू. प्रा.	..	12	12	..	19	19	573	PP	
			प्रा.	5,007	2,445	7,452	5,305	2,639	7,944	2,48,720	P	
			मा.	1,595	463	2,058	1,793	488	2,281	63,773	S	
5	सिंधुदुर्ग	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	..	..	..	..	PP	Sindhudurg
			प्रा.	3,036	1,689	4,725	2,917	1,580	4,497	1,36,559	P	
		मा.	1,356	386	1,742	1,565	405	1,970	52,468	S		
		1983-84	पू. प्रा.	..	1	1	..	..	4	110	PP	
			प्रा.	2,981	1,568	4,549	3,086	1,711	4,797	1,36,163	P	
			मा.	1,449	399	1,848	1,624	417	2,041	55,492	S	

6 नाशिक	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	3	31	34	1,755	PP	Nashik
		प्रा.	7,583	3,547	11,130	7,200	3,307	10,507	4,36,357	P	
		मा.	4,453	1,291	5,744	4,609	1,321	5,930	1,76,171	S	
		1983-84	पू. प्रा.	7	31	38	7	31	38	1,755	
		प्रा.	7,009	3,300	10,309	7,344	3,496	10,840	4,39,448	P	
		मा.	4,676	1,400	6,076	4,812	1,426	6,238	1,90,366	S	
7 धुळे	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	19	19	951	PP	Dhule	
		प्रा.	5,528	1,565	7,093	5,215	1,477	6,692	2,71,506		P
		मा.	3,033	490	3,523	3,134	495	3,629	1,07,743		S
		1983-84	पू. प्रा.	28	28	28	49	49	2,845		PP
		प्रा.	5,409	1,554	6,963	5,718	1,647	7,365	2,77,517	P	
		मा.	3,248	491	3,739	3,385	508	3,893	1,16,560	S	
8 जळगांव	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	13	92	105	6,020	PP	Jalgaon
		प्रा.	7,748	2,651	10,399	7,460	2,491	9,951	4,02,192	P	
		मा.	4,318	656	4,974	4,455	674	5,129	1,47,709	S	
		1983-84	पू. प्रा.	13	62	75	13	92	105	6,020	
		प्रा.	1,592	2,538	10,130	7,889	2,698	10,587	4,13,107	P	
		मा.	4,336	679	5,015	4,482	693	5,175	1,53,358	S	
9 अहमदनगर	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	8	8	438	PP	Ahmadnagar	
		प्रा.	8,017	2,747	10,764	7,594	2,618	10,212	3,95,464		P
		मा.	4,194	932	5,126	4,349	968	5,317	1,69,653		S
		1983-84	पू. प्रा.	3	3	3	7	7	443		PP
		प्रा.	7,496	2,625	10,121	7,875	2,768	10,643	3,95,736	P	
		मा.	4,536	992	5,528	4,692	1,023	5,715	1,84,007	S	
10 पुणे	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	8	118	126	7,759	PP	Pune
		प्रा.	8,808	7,132	15,940	7,913	6,634	14,547	6,55,674	P	
		मा.	5,054	3,343	8,397	5,292	3,521	8,813	2,87,398	S	
		1983-84	पू. प्रा.	6	98	104	6	98	104	7,219	
		प्रा.	7,896	7,013	14,909	8,705	7,517	16,222	6,63,772	P	
		मा.	5,219	3,628	8,847	5,426	3,790	9,216	3,08,764	S	
11 सातारा	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	45	45	1,781	PP	Satara	
		प्रा.	7,149	2,565	9,714	6,940	2,517	9,457	3,47,693		P
		मा.	3,793	822	4,615	3,948	880	4,828	1,43,645		S
		1983-84	पू. प्रा.	39	39	39	45	45	1,834		PP
		प्रा.	6,745	2,589	9,334	6,962	2,646	9,608	3,44,302	P	
		मा.	4,030	924	4,954	4,178	970	5,148	1,55,791	S	
12 सांगली	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	2	43	45	1,567	PP	Sangli
		प्रा.	5,806	2,447	8,253	5,458	2,292	7,750	2,95,620	PP	
		मा.	3,232	600	3,832	3,345	616	3,961	1,13,751	S	
		1983-84	पू. प्रा.	27	27	27	1	45	46	1,598	
		प्रा.	5,463	2,364	7,828	5,778	2,504	8,282	3,03,125	P	
		मा.	3,345	625	3,970	3,468	661	4,129	1,18,972	S	

तबता क्रमांक / TABLE No. 5.2 (14.2)—contd.

(1)	(2)	1983-84 (3)	प्र. प्रा. (4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(4)	(2)
13 सोलापूर	1982-83	प्र. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	5	68	68	68	2,986	PP	.. Solapur
		प्रा.	7,208	2,706	9,914	6,831	2,495	9,326	3,69,156	P		
		मा.	3,321	684	2,005	1,417	719	4,136	1,22,902	S		
	1983-84	प्र. प्रा.	..	58	58	..	68	68	68	3,020	PP	
		प्रा.	6,809	2,581	9,390	7,139	2,827	9,966	3,77,203	P		
		मा.	3,488	749	4,237	3,584	775	4,359	1,33,602	S		
14 कोल्हापूर	1982-83	प्र. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	7	139	146	146	6,171	PP	.. Kolhapur
		प्रा.	7,413	2,602	9,015	7,131	2,432	9,563	3,92,881	P		
		मा.	3,579	739	4,318	3,680	757	4,437	1,32,084	S		
	1983-84	प्र. प्रा.	4	99	103	5	154	159	159	6,954	PP	
		प्रा.	7,090	2,508	9,598	7,298	2,632	9,930	4,02,450	P		
		मा.	3,847	786	4,633	3,959	808	4,767	1,42,637	S		
15 औरंगाबाद	1982-83	प्र. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	..	46	46	46	2,143	PP	Aurangabad
		प्रा.	4,015	1,433	5,448	3,364	1,194	4,558	2,10,874	P		
		मा.	1,917	637	2,554	1,986	652	2,638	71,706	S		
	1983-84	प्र. प्रा.	1	38	39	1	53	54	54	2,460	PP	
		प्रा.	3,387	1,362	4,749	4,005	1,594	5,599	22,1527	P		
		मा.	1,934	674	2,608	2,001	687	2,688	80,133	S		
16 जालना	1982-83	प्र. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	1	13	14	14	705	PP	.. Jalna
		प्रा.	2,379	442	2,821	1,998	377	2,375	1,11,985	P		
		मा.	904	161	1,065	954	165	1,119	31,199	S		
	1983-84	प्र. प्रा.	2	12	14	1	15	16	16	702	PP	
		प्रा.	2,071	419	2,490	2,415	488	2,903	1,15,270	P		
		मा.	943	175	1,118	986	177	1,163	31,540	S		
17 परभणी	1982-83	प्र. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	17	26	43	43	1,811	PP	.. Parbhani
		प्रा.	3,638	607	4,245	3,058	468	3,526	1,77,946	P		
		मा.	1,833	275	2,108	1,968	314	2,282	68,297	S		
	1983-84	प्र. प्रा.	18	19	37	19	26	45	45	1,829	PP	
		प्रा.	3,080	470	3,550	3,607	617	4,225	1,77,982	P		
		मा.	1,942	271	2,213	2,092	327	2,419	75,719	S		
18 बीड	1982-83	प्र. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	..	17	17	17	946	PP	.. Beed
		प्रा.	3,649	585	4,234	3,171	486	3,657	1,72,910	P		
		मा.	1,925	231	2,156	2,000	248	2,248	61,078	S		
	1983-84	प्र. प्रा.	..	17	17	..	17	17	17	946	PP	
		प्रा.	3,235	500	3,735	3,748	611	4,359	1,79,158	P		
		मा.	2,009	246	2,255	2,085	263	2,348	65,262	S		

19 नांदेड	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	1	44	45	1,902	PP	.. Nanded	
		प्रा.	4,370	724	5,094	3,752	495	4,247	2,00,719	P		
		मा.	2,257	305	2,562	2,402	350	2,752	77,643	S		
		1983-84	पू. प्रा.	2	30	32	4	42	46	1,954		PP
		प्रा.	4,153	580	4,733	4,405	764	5,159	2,21,396	P		
		मा.	2,245	294	2,539	2,363	330	2,693	81,551	S		
20 उस्मानाबाद	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	1	6	7	358	PP	.. Osmanabad	
		प्रा.	3,184	416	3,600	2,969	356	3,325	1,33,875	P		
		मा.	1,782	261	2,043	1,848	286	2,134	60,779	S		
	1983-84	पू. प्रा.	1	4	5	1	7	8	388	PP		
		प्रा.	3,028	361	3,389	3,211	408	3,619	1,29,228	P		
		मा.	1,845	270	2,115	1,909	298	2,207	64,790	S		
21 लातूर	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	1	4	5	249	PP	Latur	
		प्रा.	3,962	519	4,481	3,664	432	4,096	1,85,092	P		
		मा.	2,304	265	2,569	2,378	296	2,674	72,737	S		
	1983-84	पू. प्रा.	3	4	7	3	7	10	578	PP		
		प्रा.	3,673	432	4,105	3,929	507	4,430	1,90,436	P		
		मा.	2,370	306	2,676	2,468	342	2,810	81,373	S		
22 बुलढाणा	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	..	14	14	605	PP	.. Buldana	
		प्रा.	4,593	664	5,257	4,473	622	5,095	2,05,341	P		
		मा.	2,186	251	2,437	2,267	254	2,521	74,883	S		
	1983-84	पू. प्रा.	..	9	9	..	14	14	636	PP		
		प्रा.	4,511	656	5,167	4,617	691	5,308	2,11,881	P		
		मा.	2,250	249	2,499	2,319	251	2,570	78,942	S		
23 अकोला	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	1	30	31	1,246	PP	.. Akola	
		प्रा.	5,174	1,460	6,634	5,040	1,393	6,433	2,50,963	P		
		मा.	2,749	557	3,306	2,908	575	3,483	1,07,574	S		
	1983-84	पू. प्रा.	1	21	22	1	30	31	1,288	PP		
		प्रा.	5,020	1,396	6,416	5,143	1,483	6,626	2,55,589	P		
		मा.	2,862	599	3,461	3,018	620	3,638	1,15,237	S		
24 अमरावती	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	..	86	86	3,846	PP	.. Amravati	
		प्रा.	5,324	1,866	7,190	5,095	1,799	6,894	2,66,934	P		
		मा.	2,942	782	3,724	3,102	796	3,898	1,23,213	S		
	1983-84	पू. प्रा.	..	88	88	..	94	94	4,070	PP		
		प्रा.	5,084	1,829	6,913	5,296	1,912	7,208	2,72,345	P		
		मा.	3,077	863	3,940	3,255	878	4,133	1,31,751	S		
25 यवतमाळ	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	..	51	51	2,601	PP	.. Yavatmal	
		प्रा.	5,014	1,259	6,273	4,682	1,203	5,885	2,42,229	P		
		मा.	2,127	355	2,482	2,318	396	2,714	82,184	S		
	1983-84	पू. प्रा.	1	47	48	1	55	56	2,627	PP		
		प्रा.	4,695	1,311	6,006	5,048	1,395	6,443	2,50,286	P		
		मा.	2,219	389	2,608	2,407	414	2,821	87,890	S		

19 नांदेड	..	1982-83 ..	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	1	44	45	1,902	PP	.. Nanded
			प्रा.	4,370	724	5,094	3,752	495	4,247	2,00,719	P	
			मा.	2,257	305	2,562	2,402	350	2,752	77,643	S	
		1983-84 ..	पू. प्रा.	2	30	32	4	42	46	1,954	PP	
			प्रा.	4,153	580	4,733	4,405	764	5,169	2,21,396	P	
			मा.	2,245	294	2,539	2,363	330	2,693	81,551	S	
20 उस्मानाबाद	..	1982-83 ..	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	1	6	7	358	PP	.. Osmanabad
			प्रा.	3,184	416	3,600	2,969	356	3,325	1,33,875	P	
			मा.	1,782	261	2,043	1,848	286	2,134	60,779	S	
		1983-84 ..	पू. प्रा.	1	4	5	1	7	8	388	PP	
			प्रा.	3,028	361	3,389	3,211	408	3,619	1,29,228	P	
			मा.	1,845	270	2,115	1,909	298	2,207	64,790	S	
21 लातूर	..	1982-83 ..	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	1	4	5	249	PP	Latur
			प्रा.	3,962	519	4,481	3,664	432	4,096	1,85,092	P	
			मा.	2,304	265	2,569	2,378	296	2,674	72,737	S	
		1983-84 ..	पू. प्रा.	3	4	7	3	7	10	578	PP	
			प्रा.	3,673	432	4,105	3,929	507	4,430	1,90,436	P	
			मा.	2,370	306	2,676	2,468	342	2,810	81,373	S	
22 बुलढाणा	..	1982-83 ..	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	..	14	14	605	PP	.. Buldana
			प्रा.	4,593	664	5,257	4,473	622	5,095	2,05,341	P	
			मा.	2,186	251	2,437	2,267	254	2,521	74,883	S	
		1983-84 ..	पू. प्रा.	..	9	9	..	14	14	636	PP	
			प्रा.	4,511	656	5,167	4,617	691	5,308	2,11,881	P	
			मा.	2,250	249	2,499	2,319	251	2,570	78,942	S	
23 अकोला	..	1982-83 ..	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	1	30	31	1,246	PP	.. Akola
			प्रा.	5,174	1,460	6,634	5,040	1,393	6,433	2,50,963	P	
			मा.	2,749	557	3,306	2,908	575	3,483	1,07,574	S	
		1983-84 ..	पू. प्रा.	1	21	22	1	30	31	1,288	PP	
			प्रा.	5,020	1,396	6,416	5,143	1,483	6,626	2,55,589	P	
			मा.	2,862	599	3,461	3,018	620	3,638	1,15,237	S	
24 अमरावती	..	1982-83 ..	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	..	86	86	3,846	PP	.. Amravati
			प्रा.	5,324	1,866	7,190	5,095	1,799	6,894	2,66,934	P	
			मा.	2,942	782	3,724	3,102	796	3,898	1,23,213	S	
		1983-84 ..	पू. प्रा.	..	88	88	..	94	94	4,070	PP	
			प्रा.	5,084	1,829	6,913	5,296	1,912	7,208	2,72,345	P	
			मा.	3,077	863	3,940	3,255	878	4,133	1,31,751	S	
25 यवतमाळ	..	1982-83 ..	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	..	51	51	2,601	PP	.. Yavatmal
			प्रा.	5,014	1,259	6,273	4,682	1,203	5,885	2,42,229	P	
			मा.	2,127	355	2,482	2,318	396	2,714	82,184	S	
		1983-84 ..	पू. प्रा.	1	47	48	1	55	56	2,627	PP	
			प्रा.	4,695	1,311	6,006	5,048	1,395	6,443	2,50,286	P	
			मा.	2,219	389	2,608	2,407	414	2,821	87,890	S	

तक्ता क्रमांक/FABLE No. 5.2 (14.2)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)		
26	वर्धा	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	..	40	40	1,494	PP	..	Wardha	
			प्रा.	2,591	888	3,479	2,496	833	3,329	1,32,804	P	..		
			मा.	1,802	362	2,164	1,888	368	2,256	71,947	S	..		
		1983-84	पू. प्रा.	N.A.	35	35	..	36	36	1,498	PP	..		
			प्रा.	2,497	844	3,341	2,591	907	3,498	1,37,622	P	..		
			मा.	1,847	392	2,239	1,938	396	2,334	75,967	S	..		
27	नागपूर	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	..	68	68	2,885	PP	..	Nagpur	
			प्रा.	4,700	3,547	8,274	4,618	3,494	8,112	3,30,610	P	..		
			मा.	4,302	2,368	6,670	4,573	2,452	7,025	2,27,788	S	..		
		1983-84	पू. प्रा.	..	58	58	..	58	58	2,885	PP	..		
			प्रा.	4,618	3,494	8,112	4,700	3,574	8,274	3,40,513	P	..		
			मा.	4,548	2,365	6,913	4,818	2,457	7,275	2,33,254	S	..		
28	भंडारा	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	9	9	509	PP	..	Bhandara	
			प्रा.	5,000	972	5,972	4,621	849	5,470	2,53,025	P	..		
			मा.	2,500	407	2,907	2,707	418	3,125	1,04,098	S	..		
		1983-84	पू. प्रा.	..	8	8	..	9	9	509	PP	..		
			प्रा.	4,621	849	5,470	5,000	972	5,972	2,53,025	P	..		
			मा.	2,500	407	2,907	2,707	418	3,125	1,04,098	S	..		
29	चंद्रपूर	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	..	25	25	1,142	PP	..	Chandrapur	
			प्रा.	3,789	1,006	4,795	3,387	873	4,260	1,86,407	P	..		
			मा.	1,742	441	2,183	1,875	452	2,327	76,380	S	..		
		1983-84	पू. प्रा.	..	20	20	..	27	27	1,259	PP	..		
			प्रा.	3,459	846	4,305	3,831	952	4,793	1,94,855	P	..		
			मा.	1,857	493	2,350	2,011	502	2,513	83,685	S	..		
30	गडचिरोली	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	..	..	..	..	PP	..	Gadchiroli	
			प्रा.	1,738	217	1,955	1,174	139	1,313	71,391	P	..		
			मा.	341	42	383	402	50	452	14,466	S	..		
		1983-84	पू. प्रा.	..	..	..	..	..	..	..	..	PP	..	
			प्रा.	1,143	164	1,307	1,679	234	1,913	73,851	P	..		
			मा.	394	51	445	471	60	531	16,479	S	..		
महाराष्ट्र राज्य	..	1982-83	पू. प्रा.	N.A.	N.A.	N.A.	80	1,599	1,679	72,987	PP	..	Maharashtra State	
			प्रा.	1,55,386	76,086	2,31,472	1,44,601	70,441	2,15,042	88,24,456	P	..		
			मा.	83,745	34,204	1,17,949	88,319	35,796	1,24,115	37,56,371	S	..		
		1983-84	पू. प्रा.	72	1,326	1,398	78	1,665	1,743	75,731	PP	..		
			प्रा.	1,46,989	74,725	2,20,714	1,55,703	80,011	2,35,714	90,30,628	P	..		
			मा.	87,347	36,310	1,23,657	91,944	37,993	1,29,917	40,01,164	S	..		

N.A.—उपलब्ध नाही/Not available.

आधार.—शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे/Source.—Directorate of Education, Govt. of Maharashtra, Pune.

तक्ता क्रमांक/Table No. 5-3 (14-3)

पूर्व प्राथमिक, प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षांमधील
Distribution of pupils in pre-primary,

(३० सप्टेंबर १९८२/१९८३ रोजी)

अनु क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	वर्षे Year (3)	पूर्व प्राथमिक Pre-primary (4)	इयत्ता १ वी Std. I (5)	इयत्ता २ वी Std. II (6)	इयत्ता ३ वी Std. III (7)	इयत्ता ४ वी Std. IV (8)	इयत्ता ५ वी Std. V (9)
1	बृहन्मुंबई	1982-83 .. 1983-84 ..	*16,954 18,628	2,44,608 2,61,340	2,06,893 2,21,643	1,86,565 2,01,112	1,72,085 1,86,297	1,82,765 1,89,073
2	ठाणे	1982-83 .. 1983-84 ..	11,276 12,153	1,43,187 1,40,148	1,03,792 1,06,759	85,826 88,360	69,026 70,187	67,360 69,546
3	रायगड	1982-83 .. 1983-84 ..	2,319 2,242	68,329 70,409	54,215 51,143	49,742 48,226	38,267 38,807	32,313 34,663
4	रत्नागिरी	1982-83 .. 1983-84 ..	945 573	41,137 40,761	37,871 38,817	57,480 50,426	52,871 50,715	38,467 42,226
5	सिंधुदुर्ग	1982-83 .. 1983-84 ..	.. 1,071	20,374 19,780	19,689 21,079	29,107 26,846	28,928 26,876	23,192 24,756
6	नाशिक	1982-83 .. 1983-84 ..	3,760 3,843	1,34,965 1,29,112	97,535 1,00,242	82,023 84,562	67,140 68,341	57,229 59,565
7	धुळे	1982-83 .. 1983-84 ..	4,099 5,864	93,280 78,743	61,762 71,463	48,544 56,328	38,722 40,938	31,181 32,381
8	जळगांव	1982-83 .. 1983-84 ..	9,646 8,861	1,27,608 1,29,852	87,677 91,764	71,222 72,341	59,303 60,856	48,114 50,170
9	अहमदनगर	1982-83 .. 1983-84 ..	2,814 2,223	1,22,397 1,12,649	90,245 96,343	77,495 78,121	61,876 63,831	53,675 56,799
10	पुणे	1982-83 .. 1983-84 ..	12,584 13,120	1,78,534 1,73,067	1,39,067 1,37,155	1,20,510 1,22,426	1,05,054 1,04,459	98,866 1,03,014
11	सातारा	1982-83 .. 1983-84 ..	2,296 2,208	70,894 65,959	68,461 65,552	87,444 85,524	60,239 61,871	50,992 55,764
12	सांगली	1982-83 .. 1983-84 ..	3,257 2,765	78,670 77,688	63,994 64,601	55,381 61,005	44,242 44,844	40,618 41,011
13	सोलापूर	1982-83 .. 1983-84 ..	3,162 3,497	93,672 86,068	93,061 82,013	77,735 93,840	49,912 57,688	46,109 47,086
14	कोल्हापूर	1982-83 .. 1983-84 ..	6,418 7,196	1,12,773 1,04,925	81,395 86,458	67,274 72,231	55,016 58,168	51,994 53,562
15	औरंगाबाद	1982-83 .. 1983-84 ..	5,350 7,108	63,743 61,509	46,494 50,528	38,042 40,824	28,803 31,499	25,951 27,677
16	जालना	1982-83 .. 1983-84 ..	1,193 702	40,008 37,008	25,665 27,554	19,986 20,868	14,285 15,321	12,253 12,235
17	परभणी	1982-83 .. 1983-84 ..	7,900 6,525	63,175 59,860	43,140 46,649	32,480 33,586	24,805 26,871	24,941 22,063
18	बीड	1982-83 .. 1983-84 ..	1,929 1,972	61,105 57,704	39,841 42,275	31,555 33,440	23,997 27,364	19,543 20,052
19	नांदेड	1982-83 .. 1983-84 ..	9,205 7,292	72,323 79,253	48,573 52,850	36,498 39,834	27,296 29,715	23,562 24,961
20	उस्मानाबाद	1982-83 .. 1983-84 ..	1,639 1,154	43,623 40,467	33,475 32,607	26,664 25,850	20,672 21,137	18,159 17,688
21	लातूर	1982-83 .. 1983-84 ..	1,301 856	63,529 62,119	45,990 47,513	35,347 37,597	26,334 28,926	21,616 23,509

EDUCATION

TABLE No. 5.3 (14.3)

विद्यार्थ्यांची इयत्तावार संख्या
primary and secondary schools by standards

As on 30th September 1982/1983

इयत्ता ६ वी Std. VI	इयत्ता ७ वी Std. VII	इयत्ता ८ वी Std. VIII	इयत्ता ९ वी Std. IX	इयत्ता १० वी Std. X	इयत्ता ११ वी @ Std. XI	इयत्ता १२ वी @ Std. XII	एकूण Grand Total	District
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
1,59,610	1,38,075	1,30,928	1,08,846	81,772	55,041	47,360	17,31,502	Greater Bombay
1,64,715	1,43,882	1,38,229	1,09,740	83,622	57,924	46,780	18,22,985	
54,895	46,948	38,003	32,017	22,400	11,380	9,251	6,95,361	Thane
57,927	49,665	40,624	33,076	23,634	12,734	9,897	7,14,710	
25,786	20,888	17,600	14,217	8,631	3,179	2,469	3,37,955	Raigad
27,554	22,273	18,978	15,493	9,503	3,813	2,692	3,45,796	
25,182	20,094	13,353	11,190	7,705	1,924	1,702	3,09,921	Ratnagiri
30,914	22,036	15,068	11,546	8,136	2,172	1,706	3,15,096	
18,015	15,710	11,930	10,614	7,976	2,432	2,284	1,90,251	Sindhudurg
19,310	16,114	12,958	10,905	8,218	2,871	2,298	1,93,082	
46,795	39,008	33,575	28,098	19,583	10,005	8,271	6,28,087	Nashik
50,578	42,649	35,784	30,008	21,326	9,929	8,017	6,43,956	
26,690	22,550	18,848	16,194	12,048	7,374	6,071	3,87,363	Dhule
28,792	24,722	20,184	17,184	13,888	6,047	6,654	4,03,194	
38,365	33,651	28,743	24,968	19,234	10,571	9,002	5,68,104	Jalgaon
41,748	84,462	29,692	25,440	20,011	9,429	9,368	5,83,988	
43,444	36,038	29,337	24,658	17,284	9,186	8,030	5,76,479	Ahmadnagar
46,518	38,458	32,164	26,814	19,392	10,249	8,081	5,91,642	
80,738	67,598	55,814	47,188	32,342	18,295	14,930	9,71,520	Pune
88,049	74,144	62,550	50,037	37,125	21,635	15,780	10,02,561	
42,172	35,631	28,076	24,414	16,712	8,260	6,743	5,02,334	Satara
44,990	38,231	31,030	25,845	18,685	9,047	7,462	5,12,168	
33,983	28,180	22,783	20,436	14,691	7,066	6,573	4,19,874	Sangli
35,276	29,554	24,366	21,123	16,183	8,030	6,736	4,33,183	
36,399	30,086	24,404	21,180	14,899	7,940	7,170	5,05,730	Solapur
39,734	32,243	26,512	22,034	15,994	8,737	7,407	5,22,853	
42,921	35,542	28,867	24,665	18,066	9,015	7,638	5,41,584	Kolhapur
46,640	38,708	31,670	26,776	19,409	10,303	8,381	5,64,427	
21,500	18,531	14,300	12,179	9,582	6,148	5,412	2,96,035	Aurangabad
23,187	19,505	17,083	13,729	11,177	5,944	6,028	3,15,798	
9,215	7,650	5,526	4,309	3,319	1,162	921	1,45,492	Jalna
10,191	8,228	6,062	4,846	3,679	1,217	1,113	1,49,024	
15,307	12,678	9,346	7,790	5,801	2,700	2,119	2,52,182	Parbhani
18,589	14,374	10,803	8,475	6,853	2,731	2,549	2,59,928	
15,973	14,157	10,606	8,730	7,232	3,289	3,173	2,41,130	Beed
17,502	15,788	11,237	9,732	7,931	3,660	3,105	2,51,762	
18,331	14,748	11,801	9,479	7,599	4,381	3,610	2,87,406	Nanded
20,669	17,218	12,687	10,735	8,641	3,902	4,143	3,11,900	
14,978	13,061	9,084	7,403	5,498	2,962	2,871	2,00,089	Osmanabad
16,185	13,576	10,105	8,335	6,461	1,975	1,894	1,97,434	
18,256	15,684	11,724	10,007	7,698	3,002	2,858	2,63,346	Latur
20,067	17,224	13,734	11,232	8,993	4,045	4,077	2,79,892	

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
22	बुलढाणा	1982-83 ..	606	68,493	46,400	38,048	29,947	23,945
		1983-84 ..	636	68,061	48,489	40,604	32,692	22,250
23	अकोला	1982-83 ..	1,707	67,899	55,263	53,282	43,946	32,457
		1983-84 ..	1,794	67,990	57,334	53,459	43,782	35,314
24	अमरावती	1982-83 ..	3,926	77,592	59,330	53,229	43,049	38,913
		1983-84 ..	4,109	75,837	62,060	55,447	43,215	39,506
25	यवतमाळ	1982-83 ..	2,957	78,308	52,989	43,865	33,698	30,064
		1983-84 ..	3,114	76,584	57,059	46,783	35,127	31,554
26	वर्धा	1982-83 ..	4,996	40,753	30,439	25,860	20,573	19,470
		1983-84 ..	5,465	39,060	32,454	27,391	21,647	20,050
27	नागपूर	1982-83 ..	5,665	96,946	80,275	70,936	59,797	55,505
		1983-84 ..	5,939	1,00,155	82,580	73,049	61,467	51,800
28	भंडारा	1982-83 ..	2,713	74,343	58,010	49,618	37,538	33,110
		1983-84 ..	2,713	74,343	58,010	49,618	37,538	33,110
29	चंद्रपूर	1982-83 ..	4,901	60,865	43,088	33,120	27,484	23,421
		1983-84 ..	4,687	61,077	46,039	35,616	28,702	24,777
30	गडचिरोली	1982-83 ..	1,999	27,724	16,398	10,778	8,010	5,872
		1983-84 ..	2,254	26,767	17,106	12,019	8,574	6,443
	महाराष्ट्र राज्य	1982-83 ..	1,37,516	25,30,857	19,31,028	16,95,656	13,72,915	12,31,657
		1983-84 ..	1,40,564	24,75,295	19,96,140	17,67,333	14,27,455	12,72,605

* ह्यात पूर्व प्राथमिक शाळांतील विद्यार्थी तसेच प्राथमिक व माध्यमिक शाळांतील पूर्वप्राथमिक तुकड्यातील विद्यार्थ्यांचा समावेश आहे.

@ कला, शास्त्र, वाणिज्य महाविद्यालये आणि गृहशास्त्र व समाजशास्त्र महाविद्यालयातील व माध्यमिक शाळांतील उच्च माध्यमिक तुकड्यातील विद्यार्थी संख्येचा समावेश आहे.

माघार : शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

TABLE No. 5.3 (14.3)—contd.

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
19,782	16,927	13,325	10,816	9,014	3,318	3,051	2,83,671	Buldana
20,645	18,354	14,099	11,923	9,774	3,824	3,094	2,94,445	
27,870	24,067	19,621	16,446	13,514	5,808	5,556	3,67,436	Akola
29,008	25,188	21,484	17,737	14,989	6,544	5,626	3,80,249	
31,224	27,093	22,359	18,777	14,371	7,414	6,526	4,03,803	Amravati
34,442	28,852	24,374	20,331	15,295	1,805	7,089	4,18,362	
23,671	20,796	15,112	12,583	9,971	4,054	3,707	3,31,775	Yavatmal
26,260	22,741	17,094	13,566	10,712	4,437	4,085	3,46,116	
16,715	13,908	12,224	10,469	7,938	4,159	3,625	2,11,129	Wardha
17,616	15,276	13,320	11,227	8,560	4,112	3,755	2,19,933	
47,623	41,880	37,908	32,036	25,403	14,392	13,425	5,81,791	Nagpur
48,794	43,788	40,045	34,202	27,009	15,131	13,888	5,97,847	
25,720	22,918	18,762	16,360	13,001	5,538	4,977	3,62,608	Bhandara
25,720	22,918	18,762	16,360	13,001	5,722	4,972	3,62,787	
19,721	16,099	13,274	11,333	8,327	4,461	3,941	2,70,035	Chandrapur
21,309	18,693	14,502	12,214	9,379	4,648	4,338	2,85,981	
4,713	3,639	2,693	2,045	1,526	492	288	86,177	Gadchiroli
5,156	4,394	2,822	2,329	1,785	630	526	90,805	
10,05,594	8,53,835	7,09,926	5,99,447	4,43,137	2,34,948	2,03,654	1,29,50,170	Maharashtra State
10,78,085	9,13,258	7,68,022	6,32,994	4,79,365	2,49,247	2,11,541	1,34,11,904	

* This includes enrolment in Pre-primary schools as well as enrolment in attached Classes in Primary and Secondary schools.

@ Include Enrolment in higher secondary classes attached to Secondary Schools as well as enrolment in Arts/Science/Commerce colleges and so also in Home Science and Social Work.

Source.—Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune.

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.4 (14.4)

प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण संस्थातील विद्यार्थ्यांची शिक्षणाच्या माध्यमानुसार संख्या
Distribution of pupils in Primary and Secondary Institutions according to medium of instruction

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्ष Year	प्राथमिक/ माध्यमिक	मराठी Marathi	गुजराथी Gujarathi	उर्दू Urdu	हिंदी Hindi	सिंधी Sindhi	इंग्रजी English	इतर Others	एकूण Grand Total	Primary Secondary	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1982-83	प्रा.	4,33,347	1,09,859	1,16,267	1,07,166	381	1,84,694	47,921	9,99,635	P	Greater Bombay
			मा.	2,34,666	88,541	26,535	37,828	921	2,03,898	9,584	6,01,973	S	
		1983-84	प्रा.	4,77,977	1,09,061	1,17,367	1,09,963	297	1,88,630	50,779	10,54,074	P	
			मा.	2,65,593	83,547	21,883	32,434	909	2,12,172	9,614	6,26,152	S	
2	छाणे	1982-83	प्रा.	3,51,241	14,802	25,474	16,879	16,351	49,174	4,507	4,78,428	P	Thane
			मा.	1,21,202	7,146	6,544	6,386	13,552	25,246	98	1,80,174	S	
		1983-84	प्रा.	3,64,161	15,484	25,908	18,615	5,147	25,031	134	1,88,246	P	
			मा.	1,27,971	7,350	7,116	7,201	13,442	3,105	..	25,736	S	
3	रायगड	1982-83	प्रा.	2,37,238	581	15,234	211	..	3,107	..	2,56,371	P	Raigad
			मा.	66,638	146	4,857	..	..	924	..	72,565	S	
		1983-84	प्रा.	2,38,272	581	15,181	221	..	3,105	..	25,736	P	
			मा.	71,756	173	5,201	..	..	1,402	..	78,532	S	
4	रत्नागिरी	1982-83	प्रा.	2,29,953	..	17,541	..	..	473	..	2,47,967	P	Ratnagiri
			मा.	53,388	..	3,629	..	..	366	..	57,383	S	
		1983-84	प्रा.	2,32,370	..	15,774	..	..	576	..	2,48,720	P	
			मा.	58,144	..	3,302	..	..	479	..	61,925	S	
5	सिंधुदुर्ग	1982-83	प्रा.	1,35,025	..	1,096	..	..	438	..	1,36,559	P	Sindhudurg
			मा.	48,207	..	385	..	..	384	..	48,976	S	
		1983-84	प्रा.	1,33,702	..	1,064	..	..	436	..	1,35,202	P	
			मा.	50,865	..	356	..	..	419	..	51,640	S	
6	नाशिक	1982-83	प्रा.	3,88,107	764	35,467	851	465	8,808	..	4,34,462	P	Nashik
			मा.	1,53,146	849	7,608	1,216	594	6,787	..	1,70,200	S	
		1983-84	प्रा.	3,60,897	801	64,341	843	355	10,173	..	4,37,410	P	
			मा.	1,65,944	849	7,706	1,217	578	6,784	..	1,83,078	S	
7	धुळे	1982-83	प्रा.	2,47,514	2,735	14,596	635	1,444	1,434	..	2,68,358	P	Dhule
			मा.	95,664	1,306	2,739	384	253	1,115	..	1,01,461	S	
		1983-84	प्रा.	2,53,677	2,384	14,815	604	1,637	1,381	..	2,74,498	P	
			मा.	1,04,638	983	2,529	409	253	1,243	76	1,10,131	S	

8	जळगांव	..	..	1982-83	प्रा.	3,55,555	319	32,549	4,468	2,418	3,316	..	3,98,625	P	Jalgaon
				मा.	1,31,682	..	3,999	2,106	539	1,746	..	1,40,072	S		
				1983-84	प्रा.	3,66,312	204	33,248	4,579	2,643	3,276	..	4,10,262	P	
				मा.	1,37,043	..	4,726	2,227	533	1,539	..	1,46,068	S		
9	अहमदनगर	..	..	1982-83	प्रा.	3,79,359	55	8,242	697	341	3,977	600	3,93,271	P	Ahmadnagar
				मा.	1,55,355	..	1,283	465	219	3,907	..	1,61,229	S		
				1983-84	प्रा.	3,80,045	56	8,491	677	300	3,889	642	3,94,100	P	
				मा.	1,68,804	..	1,667	466	195	3,927	..	1,75,059	S		
10	पुणे	..	..	1982-83	प्रा.	6,07,520	2,428	13,570	4,216	1,352	22,711	1,358	6,53,155	P	Pune
				मा.	2,17,493	1,720	2,538	5,533	1,663	33,612	76	2,62,635	S		
				1983-84	प्रा.	6,12,706	2,428	13,987	4,672	1,069	22,568	1,440	6,58,870	P	
				मा.	2,41,368	1,720	2,538	5,533	1,663	33,612	..	2,86,434	S		
11	सातारा	..	..	1982-83	प्रा.	3,45,426	..	1,835	..	..	344	..	3,47,605	P	Satara
				मा.	1,31,905	..	746	..	..	2,812	..	1,35,463	S		
				1983-84	प्रा.	3,41,980	..	1,839	..	..	405	..	3,44,224	P	
				मा.	1,43,639	..	524	..	..	3,332	..	1,47,495	S		
12	सांगली	..	..	1982-83	प्रा.	2,72,098	..	273	8,375	..	4,705	8,479	2,93,930	P	Sangli
				मा.	1,04,926	351	839	..	..	1,121	1,811	1,09,048	S		
				1983-84	प्रा.	2,80,178	306	8,190	..	..	4,907	8,377	3,01,958	P	
				मा.	1,08,733	331	1,015	..	..	1,692	1,923	1,13,697	S		
13	सोलापूर	..	..	1982-83	प्रा.	3,29,244	81	19,643	165	17	3,576	16,430	3,69,156	P	Solapur
				मा.	1,10,470	..	3,164	110	..	2,130	1,664	1,17,538	S		
				1983-84	प्रा.	3,37,730	..	18,828	192	16	4,321	15,641	37,680	P	
				मा.	1,183	..	..	110	..	2,417	1,714	1,25,889	S		
14	कोल्हापूर	..	..	1982-83	प्रा.	3,77,859	168	7,995	..	1,413	4,911	35	3,92,381	P	Kolhapur
				मा.	1,22,237	203	521	..	149	2,544	..	1,25,654	S		
				1983-84	प्रा.	3,88,151	91	7,687	..	1,365	5,122	34	4,02,450	P	
				मा.	1,31,579	197	680	..	153	2,994	..	1,35,603	S		
15	औरंगाबाद	..	..	1982-83	प्रा.	1,84,430	..	15,294	489	..	7,454	..	2,07,667	P	Aurangabad
				मा.	61,586	..	5,097	718	..	4,033	..	71,434	S		
				1983-84	प्रा.	1,89,230	..	19,418	489	..	7,742	..	2,16,879	P	
				मा.	68,974	..	5,579	737	..	4,518	..	79,808	S		
16	जालना	..	..	1982-83	प्रा.	1,02,695	226	3,930	3,073	..	1,476	97	1,11,497	P	Jalna
				मा.	24,831	..	1,278	2,178	..	435	..	28,722	S		
				1983-84	प्रा.	1,05,500	230	4,323	3,226	..	1,907	84	1,15,270	P	
				मा.	26,266	..	1,766	2,151	..	539	..	30,722	S		
17	परभणी	..	..	1982-83	प्रा.	1,61,697	..	9,917	287	..	401	48	1,72,350	P	Parbhani
				मा.	44,204	..	2,926	374	..	835	121	48,460	S		
				1983-84	प्रा.	1,61,614	..	10,407	291	..	1,359	17	1,73,688	P	
				मा.	49,909	..	2,910	386	..	897	119	54,221	S		

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5-4 (14.4)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(4)	(2)			
18	बीड	..	..	1982-83	प्रा.	1,60,784	..	9,649	..	..	1,494	..	1,71,927	P	Beed	
					मा.	49,862	..	2,571	..	..	..	..	..	52,775		S
				1983-84	प्रा.	1,66,353	..	10,182	..	..	1,597	..	..	1,78,132		P
					मा.	53,360	..	2,749	..	..	430	..	..	56,539		S
19	नांदेड	..	..	1982-83	प्रा.	1,74,706	95	15,175	1,302	..	2,413	487	1,94,178	P	Nanded	
					मा.	53,106	..	2,869	753	..	2,089	..	58,817	S		
				1983-84	प्रा.	1,96,234	86	15,010	1,439	..	2,747	581	..	2,16,097		P
					मा.	57,591	..	3,091	717	..	2,331	..	..	63,730		S
20	उस्मानाबाद	..	..	1982-83	प्रा.	1,30,512	..	2,021	..	..	131	..	1,32,664	P	Osmanabad	
					मा.	43,240	..	727	..	..	235	..	..	44,202		S
				1983-84	प्रा.	1,25,945	..	2,450	..	..	127	..	..	1,28,522		P
					मा.	46,835	..	939	..	..	226	..	..	48,000		S
21	लातूर	..	..	1982-83	प्रा.	1,77,941	27	4,975	..	..	1,216	..	1,84,159	P	Latur	
					मा.	56,798	..	1,390	102	..	732	..	..	59,022		S
				1983-84	प्रा.	1,83,960	26	5,373	..	..	839	..	..	1,90,198		P
					मा.	64,767	..	1,518	104	..	623	..	..	67,012		S
22	बुलढाणा	..	..	1982-83	प्रा.	1,85,216	..	18,403	976	..	746	..	2,05,341	P	Buldana	
					मा.	66,297	..	3,584	864	..	611	..	..	71,356		S
				1983-84	प्रा.	1,91,742	..	18,630	946	..	563	..	..	2,11,881		P
					मा.	70,285	..	3,171	886	..	668	..	..	75,010		S
23	अकोला	..	..	1982-83	प्रा.	2,14,717	418	26,807	4,978	..	3,535	..	2,50,502	P	Akola	
					मा.	85,634	370	9,547	4,393	..	3,919	..	..	1,03,863		S
				1983-84	प्रा.	2,18,470	383	27,185	5,222	..	3,823	..	..	2,55,083		P
					मा.	94,316	331	7,338	4,410	..	4,807	..	..	1,11,202		S
24	अमरावती	..	..	1982-83	प्रा.	2,28,511	339	27,230	8,807	..	2,047	..	2,66,934	P	Amravati	
					मा.	1,06,382	..	5,126	4,944	..	2,264	..	..	1,18,716		S
				1983-84	प्रा.	2,33,539	341	27,502	8,897	..	2,066	..	..	2,72,345		P
					मा.	1,13,613	..	5,759	4,931	..	2,595	..	..	1,26,898		S
25	यवतमाळ	..	..	1982-83	प्रा.	2,27,120	55	10,984	2,086	..	1,935	..	2,42,180	P	Yavatmal	
					मा.	72,145	..	3,241	1,822	..	682	..	..	77,890		S
				1983-84	प्रा.	2,34,290	36	10,172	2,567	..	2,892	..	..	2,49,957		P
					मा.	78,368	..	3,024	1,587	..	786	9	..	83,774		S
26	वर्धा	..	..	1982-83	प्रा.	1,21,917	110	2,642	2,722	..	1,966	..	1,29,357	P	Wardha	
					मा.	62,443	..	1,031	4,054	..	984	..	..	68,512		S
				1983-84	प्रा.	1,26,282	110	2,642	2,722	..	1,966	..	..	1,33,722		P
					मा.	66,584	..	1,071	3,687	..	1,054	..	..	72,395		S

27	नागपूर	..	1982-83	प्रा.	2,58,086	851	14,423	30,856	184	23,497	280	3,28,177	P	Nagpur
				मा.	1,66,532	474	8,050	25,881	..	17,707	..	2,18,644	S	
		..	1983-84	प्रा.	2,67,922	851	14,423	30,856	184	23,497	280	3,38,013	P	
				मा.	1,71,211	474	8,050	25,881	..	17,707	..	2,23,323	S	
28	भंडारा	..	1982-83	प्रा.	2,22,904	279	132	24,083	810	594	2,154	2,50,956	P	Bhandara
				मा.	85,352	168	346	10,128	..	1,572	..	97,566	S	
		..	1983-84	प्रा.	2,27,291	179	930	18,628	775	2,078	1,075	2,50,956	P	
				मा.	84,354	183	368	11,104	..	1,557	..	97,566	S	
29	चंद्रपूर	..	1982-83	प्रा.	1,70,689	..	1,532	4,878	3,429	2,158	..	1,82,686	P	Chandrapur
				मा.	64,600	..	604	2,678	..	3,810	222	71,914	S	
		..	1983-84	प्रा.	1,79,727	..	1,826	4,675	..	2,962	2,284	1,91,474	P	
				मा.	70,815	..	668	3,150	..	4,043	..	78,676	S	
30	गडचिरोली	..	1982-83	प्रा.	68,044	..	417	719	..	146	152	69,478	P	Gadchiroli
				मा.	2,229	..	155	728	..	304	67	13,483	S	
		..	1983-84	प्रा.	65,874	..	418	721	..	147	4,560	71,720	P	
				मा.	13,574	..	155	728	..	304	341	15,102	S	
	महाराष्ट्र राज्य	..	1982-83	प्रा.	74,79,449	1,34,192	4,73,366	2,28,919	28,605	3,42,877	82,548	87,69,956	P	Maharashtra State
				मा.	28,02,220	1,01,274	1,13,929	1,13,645	17,890	3,27,146	13,643	34,89,747	S	
		..	1983-84	प्रा.	76,42,131	1,33,717	5,17,611	2,21,045	13,788	3,57,394	90,343	89,76,029	P	
				मा.	30,25,248	46,138	1,10,697	1,10,056	17,726	3,40,128	13,930	37,13,923	S	

टीप :- माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळातील फक्त इयत्ता ५ वी ते १० वी च्या विद्यार्थ्यांचा ह्या तक्त्यात समावेश आहे.

Note.—The Enrolment in Standards V—X in Secondary and Higher Secondary Schools has only been included in this table.

आधार.—शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Education, Govt. of Maharashtra, Pune.

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.5 (A) (14.5)

प्रमुख परीक्षांचे निकाल

Examination results (Major examinations)

(1982-83)

अनुक्रमांक Serial No.	परीक्षा	मार्च १९८२/ ऑक्टोबर १९८२	परीक्षेला बसलेल्यांची संख्या No. appeared			उत्तीर्ण झालेल्यांची संख्या No. passed			March 1982/ October 1982	Examination
			मुलगे Boys	मुली Girls	एकूण Total	मुलगे Boys	मुली Girls	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(3)	(2)
1 कला :—										
ARTS :										
	पदवीपूर्व	** मार्च ऑक्टोबर	39,517 15,656	29,938 10,431	69,455 26,087	11,730 3,288	13,947 2,688	25,677 5,976	March October	Pre Degree
	बॅचलर ऑफ आर्ट्स	** मार्च ऑक्टोबर	12,613 4,908	14,127 3,502	26,740 8,410	6,842 1,968	9,110 1,598	15,952 3,566	March October	Bachelor of Arts
	मास्टर ऑफ आर्ट्स	** मार्च ऑक्टोबर	4,071 1,398	3,064 615	7,135 2,013	2,360 657	2,210 343	4,570 1,000	March October	Master of Arts
	एम.बी.ए.	** मार्च ऑक्टोबर	548 46	42 6	590 52	413 43	34 6	447 49	March October	M.B.A.
	पीएच. डी.	** मार्च ऑक्टोबर	106 ..	83 ..	189 ..	98 ..	73 ..	171 ..	March October	Ph. D.
2 शास्त्र :—										
SCIENCE :										
	पदवीपूर्व	** मार्च ऑक्टोबर	60,942 15,104	15,559 3,505	76,501 18,609	20,459 3,355	7,981 1,157	28,440 4,512	March October	Pre-Degree
	बॅचलर ऑफ सायन्स	** मार्च ऑक्टोबर	11,335 4,875	4,715 922	16,050 5,797	5,722 1,450	3,566 428	9,288 1,878	March October	Bachelor of Science
	मास्टर ऑफ सायन्स	** मार्च ऑक्टोबर	1,701 325	824 62	2,525 387	1,256 122	710 25	1,966 147	March October	Master of Science
	पीएच. डी.	** मार्च ऑक्टोबर	244 ..	62 ..	306 ..	224 ..	51 ..	275 ..	March October	Ph. D.
3 वाणिज्य :—										
COMMERCE :										
	पदवीपूर्व	** मार्च ऑक्टोबर	83,761 30,419	28,103 6,438	1,11,864 36,857	35,353 7,797	17,916 2,363	53,269 10,160	March October	Pre-Degree
	बॅचलर ऑफ कॉमर्स	** मार्च ऑक्टोबर	24,962 1,043	10,523 3,656	35,485 13,699	14,796 4,262	6,283 1,972	21,079 6,234	March October	Bachelor of Commerce
	मास्टर ऑफ कॉमर्स	** मार्च ऑक्टोबर	4,008 1,097	876 267	4,884 1,364	2,267 559	501 55	2,768 614	March October	Master of Commerce
	पीएच. डी.	** मार्च ऑक्टोबर	21 ..	7 ..	28 ..	14 ..	3 ..	17 ..	March October	Ph. D.
4 वैद्यकीय :—										
MEDICAL :										
	एम. बी. बी. एस.	** मार्च ऑक्टोबर	746 1,091	171 538	917 1,629	454 689	84 442	538 1,131	March October	M.B.B.S.
	बी. एस. ए. एम.	** मार्च ऑक्टोबर	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	March October	B.S. A.M.
	एम.डी./एम.एस.	** मार्च ऑक्टोबर	716 789	147 191	863 980	366 410	91 134	457 544	March October	MD/MS
	एम एससी. (वैद्यकीय)	** मार्च ऑक्टोबर	5 3	1 3	6 6	1 1	2 3	3 4	March October	M.Sc. (Medicine)
5 शुश्रूषा :—										
NURSING :										
	बी.एससी. (शुश्रूषा)	** मार्च ऑक्टोबर	1 ..	196 2	197 2	1 ..	189 2	190 2	March October	B. Sc. (Nursing)
6 दंतशास्त्र :—										
DENTISTRY :										
	बी. डी. एस./बी. डी.	** मार्च ऑक्टोबर	77 53	80 44	157 97	52 38	57 31	109 69	March October	B.D.S./B.D.

तबता क्रमांक/TABLE No. 5.5 (A) (14.5)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(3)	(2)
7	अभियांत्रिकी :—									ENGINEERING :
	बी. ई. (स्थापत्य)	•• मार्च ऑक्टोबर	550 48	24 ..	574 48	504 29	23 ..	527 29	March October	B.E. (Civil)
	बी. ई. (विद्युत)	•• मार्च ऑक्टोबर	475 41	56 1	531 42	420 30	54 ..	474 30	March October	B.E. (Electrical)
	बी. ई. (यांत्रिकी)	•• मार्च ऑक्टोबर	573 16	12 1	595 17	562 11	11 1	573 12	March October	B.E. (Mechanical)
	बी. ई. (मेटलर्जी)	•• मार्च ऑक्टोबर	38 3	4 ..	42 3	33 3	4 ..	37 3	March October	B.E./Metallurgy (Engineering) Civil.
	बी. ई. (दूरसंचार)	•• मार्च ऑक्टोबर	52 ..	6 ..	58 ..	44 ..	4 ..	48 ..	March October	B.E. (Telecom.).
	बी. ई. (अग्नी.)	•• मार्च ऑक्टोबर	39 3	.. ..	39 3	38 1	.. ..	38 1	March October	B.E. (Agril. Engy.)
	एम. ई. (स्थापत्य)	•• मार्च ऑक्टोबर	56 8	.. ..	56 8	17 8	.. ..	17 8	March October	M.E. (Civil)
	एम. ई. (विद्युत)	•• मार्च ऑक्टोबर	22 2	1 1	23 3	2 2	.. 1	2 3	March October	M.E. (Elect)
	एम. ई. (यांत्रिकी)	•• मार्च ऑक्टोबर	64 5	.. 1	64 6	20 5	.. 1	20 6	March October	M.E. (Mech.)
	एम. ई. (मेटलर्जी)	•• मार्च ऑक्टोबर	6 5	.. ..	6 5	2 ..	.. ..	2 ..	March October	M.E. (Mettr)
	एम. ई. (रासायनिक अभियांत्रिक)	•• मार्च ऑक्टोबर	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	March October	M.E. (Chem. E.)
8	वास्तुशास्त्र :—									ARCHITECTURE :
	बैचलर ऑफ आर्किटेक्चर	•• मार्च ऑक्टोबर	53 7	32 1	85 8	41 ..	31 ..	72 ..	March October	Bachelor of Archi- tecture.
	मास्टर ऑफ आर्किटेक्चर	•• मार्च ऑक्टोबर	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	March October	Master of Architecture
9	बैचलर ऑफ लॉ (एल.एल.बी.)	•• मार्च ऑक्टोबर	6,024 4,006	1,116 604	7,140 4,610	2,907 1,716	637 294	3,544 2,010	March October	Bachelor of Law (LL.B.)
	मास्टर ऑफ लॉ (एल.एल.एम.)	•• मार्च ऑक्टोबर	473 229	52 16	525 245	112 83	12 1	124 84	March October	Master of Law (LL.M.)
	पीएच. डी.	•• मार्च ऑक्टोबर	12 ..	3 ..	15 ..	3 ..	.. ..	3 ..	March October	Ph. D.
10	शिक्षण :—									EDUCATION :
	बी. एड.	•• मार्च ऑक्टोबर	3,324 64	3,876 28	7,200 92	2,900 54	2,724 21	5,624 75	March October	B.Ed.
	एम. एड.	•• मार्च ऑक्टोबर	288 48	148 35	436 83	205 38	123 35	328 73	March October	M. Ed.
	पीएच. डी.	•• मार्च ऑक्टोबर	5 ..	7 ..	12 ..	5 ..	7 ..	12 ..	March October	Ph. D.
11	शेतकी :—									AGRICULTURE :
	बी. एस.सी. (अग्नी.)	•• मार्च ऑक्टोबर	1,177 75	8 ..	1,185 75	1,057 32	8 ..	1,065 32	March October	B.Sc. (Agril.)
	एम. एस.सी. (अग्नी.)	•• मार्च ऑक्टोबर	427 3	3 ..	430 3	300 3	3 ..	303 3	March October	M. Sc. (Agri.)
	पीएच. डी. (डॉक्टरेट)	•• मार्च ऑक्टोबर	56 ..	.. ..	56 ..	21 ..	.. ..	21 ..	March October	Ph. D. (Doctorate)
12	औषधशास्त्र :—									PHARMACY :
	बैचलर ऑफ फार्मसी	•• मार्च ऑक्टोबर	171 26	48 3	219 29	144 20	45 3	189 23	March October	Bachelor of Pharmacy (B. Pharm.)
	मास्टर ऑफ फार्मसी	•• मार्च ऑक्टोबर	47 ..	3 ..	50 ..	47 ..	3 ..	50 ..	March October	Master of Pharmacy (M. Pharm.)

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 5.5 (A) (14.5)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(3)	(2)
13	तंत्रशास्त्र :—									TECHNOLOGY :
	बॅचलर ऑफ टेक्नॉलॉजी	मार्च	261	5	266	255	5	260	March	B. Tech.
		ऑक्टोबर	7	..	7	3	..	3	October	
	मास्टर ऑफ टेक्नॉलॉजी	मार्च	24	..	24	23	..	23	March	Master of Technology
		ऑक्टोबर	1	..	1	1	..	1	October	
	मास्टर ऑफ सायन्स	मार्च	23	5	28	23	5	28	March	M. Sc. Technology
	टेक्नॉलॉजी	ऑक्टोबर	4	..	4	4	..	4	October	
14	गृहशास्त्र :—									HOME SCIENCE :
	बी. एस.सी. (गृहशास्त्र)	मार्च	2	539	541	2	489	491	March	B. Sc. (Home Sc.)
		ऑक्टोबर	..	23	23	..	22	22	October	
	एम. एस.सी. (गृहशास्त्र)	मार्च	..	77	77	..	70	70	March	M. Sc. (Home Sc.)
		ऑक्टोबर	..	..	..	..	..	..	October	
	पी च. डी	मार्च	..	1	1	..	1	1	March	Ph. D.
		ऑक्टोबर	..	..	..	..	..	..	October	
15	ग्रंथालयशास्त्र :—									LIBRARY SCIENCE :
	बॅचलर ऑफ लायब्ररी	मार्च	138	144	282	103	112	215	March	Bachelor of Library
		ऑक्टोबर	6	2	8	2	2	4	October	
	मास्टर ऑफ लायब्ररी	मार्च	5	5	10	3	4	7	March	Master of Library
		ऑक्टोबर	..	..	..	..	..	..	October	
16	समाजसेवा :—									SOCIAL WORK :
	बॅचलर ऑफ सोशल वर्क	मार्च	56	85	141	38	61	99	March	Bachelor of Social work.
		ऑक्टोबर	8	14	22	3	5	8	October	
	मास्टर ऑफ सोशल वर्क	मार्च	417	89	506	344	66	410	March	Master of Social work
		ऑक्टोबर	3	4	7	3	4	7	October	
17	वृत्तपत्र व्यवसाय :—									JOURNALISM :
	बॅचलर ऑफ जर्नालिझम	मार्च	85	21	106	70	20	90	March	Bachelor of Journalism
		ऑक्टोबर	..	..	..	..	..	..	October	
18	पशुवैद्यकीय शास्त्र :—									VETERINARY SCIENCE :
	बी. व्ही. एस.सी.	मार्च	246	16	262	232	16	248	March	B.V. Sc.
		ऑक्टोबर	16	..	16	10	..	10	October	
	एम. व्ही. एस.सी.	मार्च	71	5	76	71	5	76	March	M.V. Sc.
		ऑक्टोबर	1	..	1	1	..	1	October	
19	शारीरिक शिक्षण :—									PHYSICAL EDUCATION:
	बॅचलर ऑफ फिजीकल	मार्च	1,277	173	1,450	1,211	165	1,376	March	B. Phy. Edn.
		ऑक्टोबर	..	..	..	..	..	..	October	
	मास्टर ऑफ फिजीकल	मार्च	53	5	58	52	5	57	March	M. Phy. Education
		ऑक्टोबर	..	..	..	..	..	..	October	
20	इतर ललित कला :—									OTHER FINE ARTS :
	(पदवी) फार्इन आर्ट	मार्च	40	10	50	36	10	46	March	Degree in F. Arts.
		ऑक्टोबर	..	..	..	..	..	..	October	
21	ग्रामविषयक शास्त्र :—									RURAL SCIENCE :
		मार्च	46	23	69	31	19	50	March	
		ऑक्टोबर	14	2	16	5	..	5	October	

आधार.—शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :—Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune.

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.5 B (14-5)

प्रमुख परीक्षांचे निकाल
Examination results (Major examinations)

(1983-84)

अनुक्रमांक Serial No.	परीक्षा (2)	परीक्षेला बसलेल्यांची संख्या No. appeared			उत्तीर्ण झालेल्यांची संख्या No. passed			Examination (2)
		मुले Boys (3)	मुली Girls (4)	एकूण Total (5)	मुले Boys (6)	मुली Girls (7)	एकूण Total (8)	
1	कला :-							ARTS--
	मास्टर ऑफ आर्ट्स ..	4,328	3,610	7,938	2,554	2,369	4,923	Master of Arts
	बॅचलर ऑफ आर्ट्स ..	13,589	15,621	29,210	7,986	9,883	17,869	Bachelor of Arts
2	शास्त्र :-							SCIENCE--
	मास्टर ऑफ सायन्स	1,686	972	2,658	1,260	817	2,077	Master of Science
	बॅचलर ऑफ सायन्स	12,406	5,502	17,908	6,812	3,972	10,784	Bachelor of Science
3	वाणिज्य :-							COMMERCE--
	मास्टर ऑफ कॉमर्स	4,662	930	5,592	2,571	689	3,260	Master of Commerce
	बॅचलर ऑफ कॉमर्स	28,481	13,739	42,220	8,632	8,364	26,996	Bachelor of Commerce
4	वैद्यकीय :-							MEDICAL--
	एम. डी./एम. एस्. ..	657	130	787	300	62	362	M.D./M.S.
	एम. बी. बी. एस. (अंतिम वर्ष)	797	145	942	433	89	522	M.B., B.S. (Final Year)
	बी. एस्. सी (शुश्रूषा)	..	109	109	..	90	90	B.Sc., (Nursing)
	एम. डी. एस्.	2	3	5	1	2	3	M.D.S.
	बी. डी. एस्.	76	99	175	53	72	125	B.D.S.
5	अभियांत्रिकी :-							ENGINEERING--
	एम. ई. (स्थापत्य)	12	5	17	11	2	13	M.E. (Civil)
	बी. ई. (स्थापत्य)	536	11	547	470	9	479	B.E. (Civil)
	एम. ई. (यांत्रिकी)	16	..	16	14	..	14	M.E. (Mechanical)
	बी. ई. (यांत्रिकी)	538	6	544	510	6	516	B.E. (Mechanical)
	एम. ई. (विद्युत)	8	..	8	5	..	5	M.E. (Electrical)
	बी. ई. (विद्युत)	471	42	513	387	43	430	B.E. (Electrical)
	एम. ई. (मिटेल्जी)	1	..	1	1	..	1	M.E. (Metallurgy)
	बी. ई. (मिटेल्जी)	58	3	61	49	3	52	B.E. (Metallurgy)
6	वास्तुशास्त्र :-							ARCHITECTURE--
	बॅचलर ऑफ आर्किटेक्चर	92	42	134	74	37	111	Bachelor of Architecture
7	कायदा :-							LAW--
	मास्टर ऑफ लॉ ..	575	76	651	114	23	147	Master of Law
	बॅचलर ऑफ लॉ ..	4,675	603	5,278	1,980	290	2,260	Bachelor of Law
8	शिक्षण :-							EDUCATION--
	एम. एड. ..	378	212	590	269	159	428	M.Ed.
	बी. एड. ..	3,854	3,855	7,709	2,934	2,614	5,548	B.Ed.
	बी. पी. एड. ..	2,206	214	2,420	2,123	200	2,323	B.P.Ed.
	एम. पी. एड.	58	6	64	51	5	56	M.P.Ed.
9	औषधशास्त्र :-							PHARMACY--
	मास्टर ऑफ फार्मसी	21	3	24	21	3	24	Master of Pharmacy
	बॅचलर ऑफ फार्मसी	174	89	263	138	83	221	Bachelor of Pharmacy
10	तंत्रशास्त्र :-							TECHNOLOGY--
	मास्टर ऑफ टेक्नॉलॉजी	19	1	20	19	1	20	M. Tech.
	बॅचलर ऑफ टेक्नॉलॉजी	210	9	219	195	9	204	B. Tech.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.5 B (14.5)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
11	गृहशास्त्र :- एम्. एस्सी. (गृहशास्त्र) बी. एस्सी. (गृहशास्त्र)	..	79	79	..	73	73	HOME SCIENCE— M.Sc. (Home Sc.) B.Sc. (Home Sc.)
12	वस्त्रनिर्माण :- बॅचलर ऑफ टेक्स्टाइल	27	..	27	26	..	26	TEXTILES— Bachelor of Textile
13	ग्रंथालयशास्त्र :- मास्टर ऑफ लायब्ररी बॅचलर ऑफ लायब्ररी	5 98	8 128	13 226	2 76	6 94	8 170	LIBRARY SCIENCE— Master of Library Bachelor of Library
14	समाजसेवा :- मास्टर ऑफ सोशल वर्क बॅचलर ऑफ सोशल वर्क	354 57	104 67	458 124	249 36	93 38	342 74	SOCIAL WORK— Master of Social Work Bachelor of Social Work
15	वृत्तपत्र व्यवसाय :- बॅचलर ऑफ जर्नालिझम	77	31	108	69	20	89	JOURNALISM— Bachelor of Journalism
16	एच. एस. सी. (१२ वी)	2,04,257	80,096	2,84,353	89,249	47,779	1,37,028	H.S.C. (XIIth)

आधार.—शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune.

तक्ता क्रमांक/Table No. 5-6 (14-6)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	अभियांत्रिकी आणि तंत्र- शास्त्रीय महाविद्यालये Engineering and techno- logical colleges		तंत्रनिकेतन Polytec- hnics		इतर पदविका संस्था Other diploma institu- tions		औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था Industrial training institu- tions		उच्च तांत्रिक विद्यालये/ केंद्रे Technical high- schools/ centres		मूलभूत प्रशि- क्षण आणि संबंधित सूचना केंद्रे Basic training and related instruction/ centres		स्थापत्य अभियांत्रिकी सहाय्यक कोर्से Civil engineering assistant courses	
		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)
1	बृहन्मुंबई	6	10	7	12	13	13	13	13	22	21	10	10	1	1
2	ठाणे	..	..	1	2	1	1	7	8	14	13	3	3	1	1
3	रायगड	..	1	1	2	..	..	3	2	3	4	1	1	1	1
4	रत्नागिरी	..	..	..	2	..	..	2	3	1	1	2	2	1	1
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	2	1	2	3	1	1	1	1
6	नाशिक	..	1	1	3	2	1	4	4	6	9	2	2	1	1
7	धुळे	..	3	1	4	..	1	2	2	8	10	1	1	1	1
8	जळगांव	..	1	1	5	1	2	3	3	12	13	1	2	1	1
9	अहमदनगर	..	4	4	6	6	..	4	4	5	11	1	1	1	1
10	पुणे	..	3	6	3	5	..	12	13	16	20	2	2	1	1
11	सातारा	..	2	3	1	4	1	2	2	5	5	2	2	1	1
12	सांगली	..	1	4	1	5	1	2	3	13	14	1	1	1	1
13	सोलापूर	..	..	1	1	1	2	1	1	11	20	1	1	1	1
14	कोल्हापूर	..	4	1	5	4	4	1	3	11	13	1	1	1	1
15	औरंगाबाद	..	1	2	1	2	2	2	2	5	7	1	1	1	1
16	जालना	..	..	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..	1	1
17	परभणी	..	..	..	1	1	1	1	1	4	4	1	1	1	1
18	बीड	..	..	1	1	1	1	2	2	4	5	..	1	1	1
19	नांदेड	..	1	1	1	2	1	3	3	4	5	..	1	1	1
20	उस्मानाबाद	..	2	..	2	1	1	1	2	4	3	..	..	1	1
21	लातूर	..	3	1	4	2	2	3	3	4	7	1	1	..	..
22	बुलढाणा	..	1	1	1	..	1	2	2	5	4	1	1	1	1
23	अकोला	..	1	2	3	1	2	2	2	3	3	1	1	1	1
24	अमरावती	..	1	2	4	1	2	2	2	3	4	1	1	1	1
25	यवतमाळ	..	1	1	2	..	2	2	2	4	4	1	1	1	1
26	वर्धा	..	1	1	1	..	..	2	2	6	3	2	2	1	1
27	नागपूर	..	1	1	5	6	6	5	5	4	4	1	1	1	1
28	भंडारा	..	1	..	1	..	..	2	2	2	2	1	1	1	1
29	चंद्रपूर	..	1	..	..	..	..	2	1	2	2	1	1	..	..
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..	1	1
महाराष्ट्र राज्य		17	54	37	84	45	54	89	95	183	214	44	44	28	28

*स्तंभ (२८) मधील आकडे विभाषणार दिले आहेत व त्यामुळे स्तंभ (३०) मधील जिल्हावार बेरजेत त्यांचा समावेश नाही. परंतु महाराष्ट्र राज्याच्या आकडेवारीत (१९९६) समावेश आहे.

आधार.--(१) संचालक, तंत्र शिक्षण, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.
(२) संचालक, तंत्रशिक्षण, प्रशिक्षण, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

EDUCATION

TABLE No. 5-6 (14.6)

Distribution of technical institutions by type of institutions

उच्च माध्यमिक तांत्रिक शाळा Higher secondary technical school		औद्योगिक विद्यालये Industrial Schools		+ २ स्तराचे वरील व्यवसायिक शिक्षण योजना Vocational centres at +2 stage		सरकारी संस्थांच्या अधिपत्याखाली कार्य करणाऱ्या संस्था Institutions run by autonomous governing bodies		औद्योगिक कामगारांचे अर्धवेळ वर्ग Part-time classes for industrial workers		शिल्प कारागिर आणि इतर तांत्रिक प्रमाणपत्र देणाऱ्या संस्था Crafts and other technical institute certificate level		एकूण Grand total		District
(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)*	(a)	(b)*	(2)
(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(3)
11	8	2	..	27	20	5	5	1	1	142	346	259	114	Greater Bombay
4	2	..	..	5	6	..	..	..	..	80	..	116	36	Thane
1	..	..	..	8	8	..	..	..	..	32	..	50	19	Raigad
1	..	1	..	6	5	..	..	..	..	12	..	25	14	Ratnagiri
1	..	..	..	5	6	..	..	..	..	15	..	27	12	Sindhudurg
2	2	..	..	11	15	..	..	1	1	55	166	87	39	Nashik
1	1	..	..	4	4	..	..	..	..	35	..	53	27	Dhule
6	4	1	..	2	4	..	..	..	..	34	..	63	35	Jalgaon
8	2	..	..	5	5	..	..	..	..	31	..	65	34	Ahmadnagar
3	7	..	..	15	16	2	2	1	1	73	295	131	79	Pune
4	3	1	..	7	11	..	..	..	..	36	..	62	32	Satara
9	9	..	..	4	2	..	..	..	..	46	..	79	40	Sangli
6	5	1	..	9	7	..	..	..	..	64	..	96	38	Solapur
5	4	..	..	12	14	..	..	1	1	37	..	74	50	Kolhapur
3	1	2	..	13	14	..	..	1	..	39	89	71	32	Aurangabad
..	..	..	..	1	1	..	..	..	1	3	..	6	4	Jalna
1	1	..	..	3	4	..	..	..	..	2	..	14	14	Parbhani
2	1	..	..	2	2	..	..	..	..	8	..	22	14	Beed
1	1	..	..	7	8	..	..	..	..	19	..	39	23	Nanded
1	..	..	..	8	2	..	..	..	..	10	..	26	13	Osmanabad
1	1	..	..	1	6	..	..	..	..	4	..	18	27	Latur
1	1	..	..	4	5	..	..	..	..	2	79	17	17	Buldana
2	1	..	..	8	12	..	..	..	..	21	..	41	26	Akola
1	..	..	..	14	19	..	..	..	..	21	..	47	35	Amravati
1	..	..	..	6	7	..	..	..	..	13	..	29	20	Yavatmal
2	2	..	..	7	7	..	..	..	..	30	341	51	19	Wardha
3	2	1	..	11	12	2	2	1	1	162	..	199	40	Nagpur
2	..	..	..	6	6	..	..	..	..	47	..	60	14	Bhandara
2	1	..	..	7	6	..	..	..	..	26	..	39	12	Chandrapur
..	..	..	..	..	1	..	..	..	..	10	..	12	3	Gadchiroli
85	59	9	..	218	235	9	9	6	6	1,108	1,316	1,878	882+1316	Maharashtra State

a=1982-83 b=1983-84

*Figures in col. (28) are given regionwise and hence are not included in districtwise total in col. (30) but are included in total for Maharashtra State (1316).

Source:-(1) Director of Technical Education, Government of Maharashtra, Bombay.

(2) Director of Technical Training, Government of Maharashtra, Bombay.

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5-7 (14-7)

तंत्र निकेतन संस्थांची त्यांचे वर्गवारीनुसार प्रवेशक्षमता, नांव नोंदविलेले, उत्तीर्ण झालेले विद्यार्थी आणि शिक्षकांची संख्या
Number of technical institutions intake capacity, enrolment, outturn and number of teachers by category of institution^a

अनुक्रमांक Serial No.	वर्गवारी	संस्था Institutions		एकूण प्रवेश क्षमता Total intake capacity		एकूण नोंदणी केलेले Total enrolment		एकूण उत्तीर्ण Total outturn		शिक्षकांची संख्या Number of teachers		Category
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	
		(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	पदवी पातळीवरील (अभियांत्रिकी आणि तंत्रशास्त्रिकी) महाविद्यालये	17	54	2,166	8,821	9,047	13,110	2,048	2,096	895	1,337	Degree level (Engineering and technological colleges)
2	पदविका पातळीवरील (तंत्रनिकेतन आणि इतर पदविका) संस्था	82	138	7,910	17,210	20,852	27,839	5,099	6,669	2,079	2,802	Diploma level (Polytechnic and other diploma) Institutions.
3	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था (चार अस्थायी संस्थांची परवानगी बगळता)	89	94	30,644	31,544	31,659	30,646	15,631@	14,423	3,056	N.A.	Industrial training institutes (excluding four provisionally permitted).
4	तंत्र माध्यमिक विद्यालये/केंद्रे	183	233	23,770	N.A.	57,433	55,860	N. A.	N.A.	1,276	N.A.	Technical High Schools/Centres.

(1) N. A. उपलब्ध नाही. Not available.

@ जुलै १९८३ तील परीक्षेनुसार. Examination held in July, 1983.

आधार.—(१) संचालक, तांत्रिक शिक्षण, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—(1) Director of Technical Education, Government of Maharashtra, Bombay.

(२) संचालक, तांत्रिक प्रशिक्षण, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

(2) Director of Technical Training, Government of Maharashtra, Bombay.

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE 5-8 (14-8)

शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थामधील मंजूर केलेल्या जागा, प्रवेश क्षमता आणि उत्तीर्ण झालेल्यांची संख्या
No. of sanctioned seats, intake capacity and outturn of Government Industrial Training Institute

अनुक्रमांक Serial No.	व्यवसायाचे नाव	मंजूर जागा Sanctioned seats		प्रवेश क्षमता Intake capacity		उत्तीर्ण झालेले Outturn		Name of the Trade
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
एक वर्ष कालावधीचे—								
1	लोहार	128	128	128	N.A.	80	N.A.	Black smith
2	सुतार	1,024	1,104	1,024	N.A.	769	N.A.	Carpenter
3	यांत्रिक (डिझेल)	800	912	800	..	584	..	Mechanic (Diesel)
4	यांत्रिक (कबित)	464	480	464	..	303	..	Mechanic (Tractor)
5	साचेकार	880	880	880	..	734	..	Moulder
6	रंगारी	160	192	160	..	138	..	Painter
7	नळ कारागीर	208	208	208	..	161	..	Plumber
8	पत्रे कारागीर	480	528	480	..	449	..	Sheet metal worker
9	सधाता (जि आणि ई)	1,548	1,692	1,548	..	1,080	..	Welder (G and E)
10	बिमतारी यंत्रचालक	32	32	32	..	39	..	Wireless operator
11	मुद्रण यंत्रचालक	426	400	426	..	307	..	Printing Machine (Operator)
12	चामड्याच्या वस्तू बनविणे	32	32	32	..	14	..	Manufacturing of leather goods works
13	पुस्तक बांधणी	42	64	42	..	9	..	Book binding
14	हस्तजुळाई व कच्चे मुद्रित वाचन	474	512	474	..	343	..	Hand composing and Proof reading
15	लघुलेखन (मराठी/इंग्रजी)	1,024	1,040	1,034	..	436	..	Stenography (Marathi/English)
16	कतन व शिवणशास्त्र	554	560	554	..	395	..	Cutting and tailoring
17	पादत्राण कारागीर	32	32	32	..	7	..	Manufacturing of footwear
18	ऑटो इलेक्ट्रीशियन	288	192	288	..	262	..	Auto Electrician
दोन वर्ष कालावधीचे—								
19	यांत्रिकी (प्रशिक्षण व वातानुकूल-करण)	416	416	416	N.A.	185	N.A.	Two years duration— Mechanic (Ref. and Air conditioning)
20	यांत्रिक (मोटर गाड्या)	1,760	1,760	1,728	..	730	..	Mechanic Motor Vehicle
21	आरेखक (स्थापत्य)	756	976	752	..	340	..	Draftsman (Civil)
22	आरेखक (यांत्रिक)	1,184	1,024	1,184	..	522	..	Draftsman (Mech.)
23	विजतंत्री	2,592	2,736	2,592	..	1,052	..	Electrician
24	विज विलेपक	80	80	80	..	105	..	Electroplator
25	जोडारी	4,800	4,928	4,768	..	2,144	..	Fitter
26	तारतंत्री	1,872	1,968	1,872	..	790	..	Wiremen
27	यंत्र कारागीर	2,124	2,124	2,124	..	918	..	Machinist
28	यंत्र कारागीर (घर्षक)	708	708	708	..	310	..	Mechanic (Grinder)
29	बांधकाम जोडारी	88	40	88	..	70	..	Structural Fitter
30	यांत्रिक मिलराईट मेन्टेनन्स	256	272	256	..	140	..	Mechanic (Millwright Maintenance)
31	यांत्रिक (उपकरण)	304	..	304	..	118	..	Mechanic (Instrument)
32	यांत्रिक (रेडिओ आणि दूरदर्शन)	656	656	656	..	247	..	Mechanic (Radio and T. V.)
33	बंधकार	448	448	448	..	214	..	Pattern maker
34	सर्वेक्षक	224	224	224	..	107	..	Surveyor
35	हत्यारे व साचे करणारे	128	128	128	..	40	..	Tool and die maker
36	कातारी	2,904	2,916	2,904	..	1,127	..	Turner
37	घड्याळजी	160	160	150	..	92	..	Watch and clock maker
38	बांधकाम कारागीर	256	336	256	..	139	..	Building construction
39	इलेक्ट्रॉनिक्स	112	128	112	..	33	..	Electronics
40	फार्म मेकॅनिक	144	128	144	..	45	..	Farm mechanic
41	विद्युत परिरक्षण यांत्रिक	32	..	32	..	51	..	Electric mechanical maintenance
42	रबर तंत्रज्ञ	16	16	16	..	..	..	Rubber technician
43	प्लॅस्टीकचे साचे करणारे	16	16	16	..	2	..	Plastic moulder maker
एकूण		30,632	31,549	30,554	..	15,631	..	Total

N. A.—उपलब्ध नाही/Not available.

बाधार.—(१) संचालक, तंत्रशिक्षण, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—(1) Director of Technical Education, Govt. of Maharashtra, Bombay.

(२) संचालक, तांत्रिक प्रशिक्षण महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

(2) Director of Technical Training, Govt. of Maharashtra, Bombay.

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.9 (14-9)

अभियांत्रिकी, तंत्रशास्त्र व तंत्रनिकेतन अभियांत्रिक महाविद्यालयांच्या अंतिम वर्षाच्या परिक्षेस बसलेल्या व उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या
Number of students appeared and passed in final year examination of engineering, technological and polytechnic colleges during the calendar year

अनुक्रमांक Serial No.	अभ्यासक्रमाचा प्रकार	1982		1983		Type of Course
		परिक्षेस बसलेले No. appeared	उत्तीर्ण झालेले No. passed	परिक्षेस बसलेले No. appeared	उत्तीर्ण झालेले No. passed	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
पदवी अभ्यासक्रम—						<i>I Degree Course—</i>
1	स्थापत्य	685	619	583	536	Civil
2	यांत्रिकी	668	625	607	585	Mechanical
3	विद्युत	553	503	555	486	Electrical
4	इतर	444	396	622	518	Others
	एकूण	2,350	2,143	2,367	2,125	Total
पदविका अभ्यासक्रम—						<i>II Diploma Course—</i>
1	स्थापत्य	2,393	1,434	2,234	1,450	Civil
2	यांत्रिकी	1,537	1,196	1,806	1,424	Mechanical
3	विद्युत	1,446	1,056	1,557	1,118	Electrical
4	इतर	1,851	1,415	2,508	1,736	Others
	एकूण	7,227	5,101	8,105	5,728	Total

आधार.—(१) संचालक, तंत्रशिक्षण, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—(1) Director of Technical Education, Government of Maharashtra, Bombay.

(२) संचालक, तांत्रिक प्रशिक्षण, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

(2) Director of Technical Training, Government of Maharashtra, Bombay.

6. जनता संपर्क**MASS COMMUNICATION**

६.१ छापखाने व नियतकालिके, प्रकाशित झालेली पुस्तके व नियतकालिके, त्यांचे भाषावार व विषयवार वर्गीकरण यासंबंधी माहिती या विभागातील तक्त्यामध्ये दिलेली आहे.

6.1 Data on printing presses and periodicals, books and periodicals published and their classification according to languages and subjects are presented in the tables in this section.

		दैनिके/Dailies																			
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	छापखान्याची संख्या No. of Presses		इंग्लीश English		मराठी Marathi		गुजराती Gujarati		कोंकणी Konkani		हिंदी Hindi		उर्दू Urdu		सिंधी Sindhi		इतर Others		एकूण Total	
		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)
1	बुलढाणा	2,999	3,010	15	14	10	10	5	5	..	..	3	3	7	5	1	1	..	..	41	38
2	ठाणे	258	260	..	..	2	3	..	..	..	..	1	2	..	..	3	4	..	..	6	9
3	रायगड	88	93	..	..	1	1	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	1	2
4	रत्नागिरी	49	49	..	..	3	3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	3	3
5	सिधुदुर्ग	N.A.S.	N.A.S.	..	..	N.A.S.	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	N.A.S.	1
6	नाशिक	259	270	..	1	11	12	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	11	13
7	धुळे	132	132	..	..	4	3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	4	3
8	जळगांव	198	201	..	..	10	11	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	10	11
9	अहमदनगर	238	244	..	..	..	7	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	7
10	पुणे	646	646	2	2	11	12	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	14	14
11	सातारा	211	229	..	..	3	3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	3	3
12	सांगली	191	225	..	..	7	7	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	7	7
13	सोलापूर	261	263	..	..	8	8	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	9	9
14	कोल्हापूर	402	436	..	..	11	11	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	11	11
15	औरंगाबाद	201	219	1	..	6	6	..	..	..	..	..	..	4	5	..	..	..	..	11	11
16	जालना	N.A.S.	N.A.S.	..	..	3	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	3	2
17	परभणी	38	38	..	1	3	5	..	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..	3	7
18	बीड	37	37	..	..	7	7	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	7	7
19	नांदेड	28	28	..	..	8	9	..	..	..	..	1	1	1	1	..	..	..	..	10	11
20	उस्मानाबाद	62	65	..	..	..	3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	3
21	लातूर	N.A.S.	N.A.S.	..	..	7	9	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	7	9
22	बुलढाणा	73	83	..	..	2	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	2	2
23	अकोला	137	137	..	..	4	4	..	..	..	..	..	3	..	..	..	..	..	..	4	7
24	अमरावती	70	70	..	..	9	9	..	..	..	..	3	1	..	..	..	..	..	..	12	10
25	यवतमाळ	60	61	..	..	1	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	2
26	वर्धा	22	26	..	..	1	1	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	2	2
27	नागपूर	348	366	2	3	7	7	..	..	..	..	6	7	..	..	..	..	..	..	15	17
28	भंडारा	37	37	..	..	..	..	..	..	..	..	6	6	..	..	..	..	..	..	6	6
29	चंद्रपूर	85	87	..	..	8	9	..	..	..	..	2	2	..	..	..	..	..	..	10	11
30	गडचिरोली	N.A.S.	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
महाराष्ट्र राज्य		7,130	7,314	20	21	147	167	5	5	..	..	25	28	12	12	4	5	..	..	213	238

N.A.S.=वेगळी उपलब्ध नाही/

MASS COMMUNICATION

TABLE No. 6.1 (24.1)

Number of Printing Presses and number of periodicals in different languages

साप्ताहिके (द्वि. आणि त्रै. साप्ताहिके वरून) / Weeklies (Including bi and tri weeklies)																		
इंग्लिश English		मराठी Marathi		गुजराती Gujarati		कोंकणी Konkani		हिंदी Hindi		उर्दू Urdu		सिंधी Sindhi		इतर Others		एकूण Total		District (2)
(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	
(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)	
49	52	19	19	11	13	..	..	11	16	15	12	6	6	..	..	111	118	Greater Bombay
1	1	19	16	..	..	..	..	4	4	..	1	11	10	..	..	35	32	Thane
..	..	25	30	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	25	30	Raigad
..	..	9	11	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	9	11	Ratnagiri
..	..	12	11	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	12	11	Sindhudurg
..	..	35	41	..	..	..	..	..	1	26	24	..	..	..	..	61	66	Nashik
..	..	10	17	..	..	..	..	..	..	5	5	..	..	..	..	15	22	Dhule
..	..	46	50	..	..	..	..	5	3	4	3	..	..	..	..	55	56	Jalgaon
..	..	24	26	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	24	26	Ahmednagar
5	5	29	33	..	..	..	..	..	..	1	2	4	5	..	..	39	45	Pune
..	..	12	13	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	12	13	Satara
..	..	38	41	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	38	42	Sahlgli
..	..	30	31	..	..	..	..	1	1	1	..	..	..	..	..	32	32	Solapur
..	..	27	31	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	28	32	Kolhapur
..	..	30	38	..	..	..	..	4	4	11	10	..	..	..	..	45	52	Aurangabad
..	..	14	17	..	..	..	..	4	2	2	2	..	..	..	..	20	21	Jalna
..	..	18	14	..	..	..	..	..	..	9	8	..	..	..	..	27	22	Parbhani
..	..	23	22	..	..	..	..	..	1	..	1	..	..	..	..	23	24	Beed
..	..	13	15	..	..	..	..	1	1	..	7	..	..	..	..	14	23	Nanded
..	..	7	5	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	8	5	Osmánabad
..	..	8	10	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	8	10	Latur
..	..	25	28	..	..	..	..	6	5	2	3	..	..	..	..	33	36	Buldana
..	..	30	37	..	..	..	..	22	23	3	4	..	..	..	..	55	64	Akola
1	..	33	38	..	..	..	..	33	34	2	1	..	..	..	..	69	73	Amravati
..	1	42	51	..	..	..	..	6	8	..	2	..	..	..	..	48	62	Yavatmal
..	..	9	15	..	..	..	..	35	29	1	..	..	..	..	..	45	44	Wardha
1	1	20	22	1	1	..	..	22	20	4	1	1	1	..	..	49	46	Nagpur
..	..	6	7	..	..	..	..	21	28	..	..	..	..	..	..	27	35	Bhandara
..	..	25	21	..	..	..	..	5	7	1	1	..	..	..	..	31	29	Chandrapur
..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	Gadchiroli
57	60	638	711	12	14	..	..	182	189	87	87	22	22	..	..	998	1,083	Maharashtra State

Not available separately.

अनुक्रमांक Serial	जिल्हा	पाक्षिके/Fortnightlies																	
		इंग्लीश English		मराठी Marathi		गुजराती Gujarati		कोंकणी Konkani		हिंदी Hindi		उर्दू Urdu		सिंधी Sindi		इतर Others		एकूण Total	
		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)
(1)	(2)	(41)	(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(50)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(56)	(57)	(58)
1	बृहन्मुंबई	36	41	10	15	14	11	..	..	17	20	5	7	2	2	..	..	84	96
2	ठाणे	..	..	4	4	1	1	..	..	..	..	..	..	8	8	..	..	13	13
3	रायगड	..	..	3	3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	3	3
4	रत्नागिरी	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	1
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
6	नाशिक	..	..	9	7	..	..	..	..	4	1	7	9	..	..	..	..	20	17
7	पुळे	..	..	2	3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	2	3
8	जळगाव	..	..	5	5	..	..	..	..	1	1	1	..	..	..	..	..	7	6
9	अहमदनगर	..	..	2	3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	2	3
10	पुणे	1	2	15	11	1	1	..	..	2	..	..	..	..	..	..	..	19	14
11	सातारा	1	1	4	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	5	3
12	सांगली	..	..	3	4	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	3	4
13	सोलापूर	..	..	5	6	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	5	6
14	कोल्हापूर	..	..	10	9	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	10	9
15	औरंगाबाद	1	1	4	6	..	..	..	..	2	..	..	..	..	..	..	..	7	7
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
17	परभणी	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	3	3	..	..	..	..	4	3
18	बीड	..	..	..	1	..	..	..	..	1	..	1	1	..	..	..	..	2	2
19	नांदेड	..	..	1	..	..	..	..	..	..	2	1	1	..	..	..	..	2	3
20	उस्मानाबाद	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	..
21	लातूर	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	..
22	बुलढाणा	..	..	2	2	..	..	..	..	1	1	2	2	..	..	..	..	5	5
23	अकोला	..	..	..	..	..	..	..	..	1	1	..	1	..	..	..	..	1	2
24	अमरावती	..	..	2	5	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	3	6
25	यवतमाळ	..	..	3	5	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	3	5
26	बघा	..	..	3	3	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	3	4
27	नागपूर	3	3	9	9	..	..	..	..	2	3	3	2	..	..	..	..	17	17
28	भंडारा	..	..	..	..	..	..	..	..	8	1	..	..	..	..	..	..	8	1
29	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	1	..
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
महाराष्ट्र राज्य		42	48	100	104	16	13	..	..	41	32	23	26	10	10	..	..	232	233

TABLE No. 6-1 (24-1)—contd.

मासिके (द्विमासिके धरून)/Monthlies including Bi-monthlies																			
इंग्लीश English		मराठी Marathi		गुजराती Gujarati		कोंकणी Konkani		हिंदी Hindi		उर्दू Urdu		सिंधी Sindhi		इतर Others		एकूण Total		District	
(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)		(2)
(59)	(60)	(61)	(62)	(63)	(64)	(65)	(66)	(67)	(68)	(69)	(70)	(71)	(72)	(73)	(74)	(75)	(76)		
325	304	85	85	93	89	..	..	53	50	19	17	12	12	..	..	587	557	Greater Bombay	
4	7	16	17	2	1	..	..	3	3	..	..	13	15	..	..	38	43	Thane	
1	1	26	21	2	2	..	..	2	1	1	..	..	..	..	..	32	25	Raigad	
..	..	5	3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	5	3	Ratnagiri	
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg	
7	5	18	18	..	..	..	..	2	1	3	3	..	..	..	..	30	27	Nashik	
..	..	5	4	..	..	..	..	..	..	1	2	..	..	..	..	6	6	Dhule	
..	..	6	4	..	..	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..	7	5	Jalgaon	
2	1	7	8	..	..	..	..	3	3	..	..	..	..	..	..	12	12	Ahmednagar	
35	33	131	130	6	6	..	..	15	13	1	1	5	5	..	..	193	188	Pune	
..	..	22	22	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	22	22	Satara	
..	..	6	5	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	7	6	Sangli	
..	..	9	9	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	9	9	Solapur	
..	2	17	22	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	18	25	Kolhapur	
2	3	6	10	..	..	..	..	1	1	1	..	..	..	..	..	10	14	Aurangabad	
..	..	..	..	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	1	1	Jalna	
1	1	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	2	Parbhani	
..	..	1	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	2	..	Beed	
1	1	5	7	..	..	..	..	2	1	..	..	..	..	..	..	8	9	Nanded	
..	..	2	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	2	2	Osmanabad	
..	..	2	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	2	1	Latur	
1	1	2	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	3	3	Buldana	
2	1	11	12	..	..	..	..	5	2	1	..	..	..	..	..	19	15	Akola	
..	..	9	12	..	..	..	..	1	3	..	..	..	..	..	..	10	15	Amravati	
..	..	5	7	..	..	..	..	1	1	..	1	..	..	..	..	6	9	Yavatmal	
..	..	6	7	..	..	..	..	9	8	..	..	..	..	..	..	15	15	Wardha	
11	10	29	7	..	..	..	..	12	12	..	3	..	..	..	..	52	32	Nagpur	
..	..	1	29	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	29	Bhandara	
..	..	4	1	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	4	2	Chandrapur	
..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	Gadchiroli	
392	370	436	447	103	98	..	..	113	103	28	28	30	32	..	..	1,102	1,078	Maharashtra State	

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	त्रैमासिक/Quarterlies																		
		इंग्लीश English		मराठी Marathi		गुजराती Gujarati		कोंकणी Konkani		हिंदी Hindi		उर्दू Urdu		सिंधी Sindhi		इतर Others		एकूण Total		
		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	
(1)	(2)	(77)	(78)	(79)	(80)	(81)	(82)	(83)	(84)	(85)	(86)	(87)	(88)	(89)	(90)	(91)	(92)	(93)	(94)	
1	बृहन्मंबई	..	182	185	19	16	15	14	..	..	21	26	6	8	..	..	..	..	243	249
2	ठाणे	..	1	1	4	5	..	..	..	..	..	..	..	1	1	..	..	6	7	
3	रायगड	..	..	..	7	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	7	..	
4	रत्नागिरी	..	..	..	2	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	2	1	
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	1	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	2	
6	नाशिक	..	2	2	3	3	..	..	..	1	2	..	..	..	..	..	..	6	7	
7	धुळे	..	..	..	2	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	2	2	
8	जळगाव	..	..	..	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	2	..	
9	अहमदनगर	..	..	..	2	3	..	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	3	4	
10	पुणे	..	17	19	25	35	1	1	..	1	3	1	1	1	1	..	..	45	59	
11	सातारा	..	1	..	1	3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	2	3	
12	सांगली	..	1	1	2	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	3	3	
13	सोलापूर	..	..	..	1	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	2	
14	कोल्हापूर	..	..	..	15	12	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	15	12	
15	औरंगाबाद	..	..	..	4	3	..	..	..	1	..	1	1	..	..	..	..	6	4	
16	जालना	..	..	..	1	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	2	
17	परभणी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
18	बीड	..	..	..	1	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	2	
19	नांदेड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
22	बुलढाणा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
23	अकोला	..	..	..	3	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	3	2	
24	अमरावती	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	..	
25	यवतमाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
26	वर्धा	..	1	1	..	..	..	..	..	..	2	..	..	..	..	..	..	1	3	
27	नागपूर	..	4	4	3	2	1	1	..	3	3	..	..	1	1	..	..	12	11	
28	भंडारा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
29	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	1	..	
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
महाराष्ट्र राज्य		..	209	213	99	97	17	16	..	..	29	37	7	9	3	3	..	..	364	375

a=३१ डिसेंबर १९८२ रोजी/As on 31st December 1982.

आधार.—अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

TABLE 6.1—*contd.*

वार्षिक (षण्मासिके धरून)/Annual (including six monthlies)																		
इंग्लीश English		मराठी Marathi		गुजराती Gujarati		कोंकणी Konkani		हिंदी Hindi		उर्दू Urdu		सिंधी Sindhi		इतर Others		एकूण Total		District
(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	
(95)	(96)	(97)	(98)	(99)	(100)	(101)	(102)	(103)	(104)	(105)	(106)	(107)	(108)	(109)	(110)	(111)	(112)	(2)
38	40	31	23	6	6	..	..	18	15	5	10	10	2	..	..	108	96	Greater Bombay
..	1	6	6	..	..	..	..	..	1	..	11	11	..	..	..	17	19	Thane
..	..	7	6	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	8	7	Raigad
..	..	1	1	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	2	1	Ratnagiri
..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	..	Sindhudurg
..	..	5	4	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	5	4	Nashik
..	..	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	2	..	Dhule
..	..	1	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	2	Jalgaon
..	..	..	..	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..	1	1	Ahmednagar
10	7	39	33	..	..	..	..	3	5	..	4	4	..	..	..	56	49	Pune
..	..	1	3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	3	Satara
..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	..	Sangli
..	..	2	3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	2	3	Solapur
..	1	7	7	..	..	..	..	..	2	..	..	..	..	..	..	7	10	Kolhapur
1	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	1	Aurangabad
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalna
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Parbhani
..	..	2	2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	2	2	Beed
..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	Nanded
..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	Osmanabad
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Latur
..	..	2	2	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	3	2	Buldana
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Akola
..	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	Amravati
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Yavatmal
1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	..	Wardha
..	2	2	2	..	..	..	..	..	..	..	1	1	..	..	..	3	5	Nagpur
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Bhandara
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Chandrapur
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
50	53	110	96	7	7	..	..	24	24	5	26	26	2	..	..	222	208	Maharashtra State

b=३१ डिसेंबर १९८३ रोजी/As on 31st December 1983.

Source.—Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Bombay.

6. जनता संपर्क/MASS COMMUNICATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6.2 (24.2)

प्रकाशित पुस्तके व नियतकालिके याविषयी सांख्यिकी
Statistics of books and periodicals published

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकाशनाचा प्रकार	इंग्रजी व इतर युरोपियन भाषा English and other European languages		प्रादेशिक भाषा Regional languages		भारतीय प्राचीन भाषा Indian classical languages		एकापेक्षा अधिक भाषा In more than one language		एकूण Total		Type of publication
		1982	1983	1982	1983	1982	1983	1982	1983	1982	1983	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	पुस्तके (अ) मूळ लेखन **	244	265	1,113	921	21	1	9	20	1,387	1,207	Books (a) Original works
	(ब) अनुवादित **	..	..	16	36	..	..	..	4	16	40	(b) Translations
	(क) एकूण **	244	265	1,129	957	21	1	9	24	1,403	1,247	(c) Total
2	नियतकालिके (मासिक ते वार्षिक कालावधीसाठी).	581	578	1,022	918	..	5	85	160	1,688	1,661	Periodicals (of periodicity from monthly to yearly).
	एकूण प्रकाशने **	825	843	2,151	1,875	21	6	94	184	3,091	2,908	Total number of publications

साधर.—अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Bombay.

6. जनता संपर्क/MASS COMMUNICATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6.3 (24.3)

पुस्तके व नियतकालिके यांचे भाषावार वर्गीकरण
Classification of books and periodicals according to languages

अनुक्रमांक Serial No.	भाषा	पुस्तके Books		नियतकालिके Periodicals		एकूण Total		Language
		1982	1983	1982	1983	1982	1983	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	इंग्रजी	244	265	513	578	757	843	English
2	मराठी	991	876	570	644	1,561	1,520	Marathi
3	गुजराती	24	16	138	117	162	133	Gujarati
4	हिन्दी	56	47	214	74	270	121	Hindi
5	सिंधी	25	10	42	44	67	54	Sindhi
6	उर्दू	33	8	37	39	70	47	Urdu
7	प्राचीन भाषा	21	1	..	5	21	6	Classical languages
8	बोली भाषा	..	..	..	..	..	..	Dialects
9	एकापेक्षा अधिक भाषा	9	24	174	160	183	184	In more than one language
10	इतर भाषा	..	..	..	..	..	..	Other languages
	एकूण	1,403	1,247	1,688	1,661	3,091	2,908	Total

टीप.—नियतकालिकात मासिक, त्रैमासिक व वार्षिक प्रकाशनाचाच समावेश आहे.

Note.—Periodicals include monthly, quarterly and annual publications only.

साधर.—अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Bombay.

6. जनता संपर्क/MASS COMMUNICATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6-4 (24.4)

प्रसिद्ध झालेली पुस्तके व नियतकालिके यांची विषयवार माहिती.
Number of books and periodicals published according to subjects

अनुक्रमांक Serial No.	विषय (2)	पुस्तके/Books								Subject (2)	
		शैक्षणिक Educational		अशैक्षणिक Non-Educational		एकूण Total		नियतकालिके Periodicals			
		1982 (3)	1983 (4)	1982 (5)	1983 (6)	1982 (7)	1983 (8)	1982 (9)	1983 (10)		
1	कृषि	..	1	16	14	16	15	35	60	Agriculture	
2	मानवशास्त्र	..	..	..	..	..	..	..	..	Anthropology	
3	पुराणवस्तु शास्त्र	..	..	..	..	..	..	..	..	Archaeology	
4	शिवण व कर्तनकला	..	8	12	5	12	13	5	6	Arts and craft	
5	खगोलशास्त्र व फलज्योतिष	..	..	11	29	11	29	18	23	Astronomy and astrology.	
6	चरित्र (आठवणी घरून)	..	1	99	116	99	117	..	..	Biography (including Memories).	
7	नागरिकशास्त्र	..	1	2	..	3	2	3	..	Civics	
8	वाणिज्य व उद्योगधंदे	..	8	5	14	2	22	7	80	138	Commerce and Industry.
9	नाटक	..	1	..	60	48	61	48	..	1	Drama
10	अर्थशास्त्र	..	9	8	19	13	28	21	21	26	Economics
11	शिक्षण	..	38	87	10	17	48	104	70	101	Education
12	तांत्रिक	..	23	9	12	6	35	15	21	26	Engineering
13	मनोरंजन	..	2	15	397	330	399	345	200	179	Fiction
14	खेळ	..	..	..	3	1	3	1	10	15	Games and Sports
15	भूगोल	..	1	11	3	3	4	14	..	..	Geography
16	आरोग्य	..	..	3	3	10	3	13	30	37	Health and hygiene.
17	इतिहास	..	4	15	39	3	43	18	..	3	History
18	उद्योगधंदे	..	..	..	7	14	7	14	50	49	Industry
19	भाषा	..	25	18	65	28	90	46	..	6	Languages
20	विधी (कायदा)	..	7	8	16	1	23	9	18	25	Law
21	गणित	..	6	8	..	2	6	10	..	2	Mathematics
22	औषध	..	12	15	10	12	22	27	20	34	Medicine
23	संकीर्ण	..	..	1	52	79	52	80	611	751	Miscellaneous
24	संगीत (नृत्य घरून)	..	..	1	3	8	3	9	306	2	Music (including dancing).
25	निसर्ग शिक्षण	..	..	..	1	..	1	..	17	1	Nature study
26	तत्त्वज्ञान (मानसिक व नैतिक शास्त्र)	..	1	6	100	68	101	74	44	40	Philosophy (including Mental and Moral Science)
27	काव्य	..	2	12	73	61	75	73	1	9	Poetry
28	राज्यशास्त्र	..	..	2	45	93	45	95	8	108	Political Science.
29	धर्म	..	..	4	136	9	136	13	92	..	Religion
30	शास्त्र (भौतिकशास्त्र, रसायनशास्त्र, प्राणिशास्त्र व वनस्पतिशास्त्र) ..	..	30	10	6	6	36	16	16	6	Science (including Physics, Chemistry, Geology, Zoology, Botany, etc.).
31	समाजशास्त्र	..	10	16	9	16	19	12	12	12	Sociology
32	प्रवास	..	..	3	..	3	..	..	..	1	Travel
33	युद्ध	..	..	..	..	..	..	..	..	..	War
एकूण		170	260	1,233	987	1,403	1,247	1,688	1,661	Total	

आधार :- अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source :- Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Bombay.

7. आरोग्य HEALTH

७.१. राज्य/केन्द्र शासन, स्थानिक संस्था, यांनी तसेच खाजगी संस्थांनी उपलब्ध केलेल्या आरोग्यविषयक सुविधांची सांख्यिकी माहिती या विभागात दिली आहे.

७.२. राज्य व केन्द्र शासनाची, तसेच नगरपालिका, स्थानिक संस्था व खाजगी संस्था यांनी शासकीय सहाय्याने चालविलेली रुग्णालये व दवाखाने यांची माहितीही देण्यात आली आहे. राज्याच्या आरोग्य सेवा संचालनालय आणि जिल्हा परिषदांच्या नियंत्रणाखाली असलेल्या प्राथमिक आरोग्य केंद्राची माहिती यात समाविष्ट आहे.

7.1. In this section, data on medical facilities provided by State/Central Government, Local Bodies and private institutions is presented.

7.2. Information is given in the tables on number of hospitals and dispensaries of State and Central Government Institutions, institutions run by Municipalities and Local Bodies and also private-aided institutions. The Primary Health Centres under control of the State's Directorate of Public Health Services and under Zilla Parishads are also included in the data.

7. आरोग्य/HEALTH

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.1 (15.4)

सार्वजनिक आणि सार्वजनिक सहाय्यित संस्थांकडून मिळालेल्या वैद्यकीय सुविधा
Medical facilities available through public and public-aided institutions

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	हस्पतालये Hospitals		प्राथमिक आरोग्य केंद्रे Primary health centres		दवाखाने Dispensaries		प्राथमिक आरोग्य पथके Primary health units		क्षयरोग रुग्णालये आणि रुग्ण चिकित्सालये T.B. Hospitals and clinics		सर्व संस्थांतील खटांची संख्या Number of beds in all institutions		District
		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	बृहन्मुंबई	229	235	..	..	346	486	..	..	24	24	29,332	30,481	Greater Bombay
2	ठाणे	45	59	26(1)	28(2)	48(2)	509(2)	6	6	2	2	5,508	5,998	Thane
3	रायगड	23	34	18(3)	18(3)	55	78	15	15	1	1	1,305	1,468	Raigad
4	रत्नागिरी	34	28	27(3)	18(3)	45(2)	38(2)	18	11	3	2	1,924	1,383	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	9	..	9	..	42	..	7	..	1	..	544	Sindhudurg
6	नाशिक	25	46	25(4)	28(6)	248	382	12	12	4	4	2,521	3,434	Nashik
7	धुळे	39	50	24(3)	27(3)	195	217	13(1)	13(1)	1	1	1,415	1,797	Dhule
8	जळगांव	48	58	23(3)	23(3)	203(3)	224(3)	3	3	5	5	1,935	2,155	Jalgaon
9	अहमदनगर	47	55	19(1)	21(2)	55	459	21	21	3	3	2,613	2,922	Ahmadnagar
10	पुणे	64	89	24(4)	26(4)	85	189	48(1)	48(1)	11	11	11,521	13,425	Pune
11	सातारा	45	59	18(4)	19(4)	45	175	14	14	2	2	1,873	2,272	Satara
12	सांगली	39	58	13(3)	13(3)	102	211	16	16	2	2	2,682	2,967	Sangli
13	सोलापूर	77	83	17(2)	18(2)	91	356	12	12	5	5	4,098	4,455	Solapur
14	कोल्हापूर	39	51	16(4)	17(4)	112	316	23	23	3	3	2,299	2,330	Kolhapur
15	औरंगाबाद	35	25	20(5)	11(3)	192	193	29	17	3	2	2,283	1,841	Aurangabad
16	जालना	..	12	..	9(2)	..	58	..	12	..	1	..	645	Jalna
17	परभणी	20	20	14(1)	14(1)	120(1)	161(1)	25	25	1	1	800	748	Parbhani
18	बीड	8	10	13(1)	12(1)	46	58	16	16	2	2	1,028	1,062	Beed
19	नांदेड	15	21	13(3)	14(3)	118	180	21	21	1	1	1,011	1,325	Nanded
20	उस्मानाबाद	18	6	16(4)	7(2)	54	61	22	12	2	1	943	515	Osmanabad
21	लातूर	..	15	..	10(2)	..	38	..	10	..	1	..	490	Latur
22	बुलढाणा	25	25	13(4)	13(4)	147	150	9	9	2	2	912	974	Buldana
23	अकोला	34	43	14(3)	14(4)	99	171	11	11	1	1	1,863	2,115	Akola
24	अमरावती	43	50	16(4)	17(4)	391	492	14	14	2	2	3,508	3,807	Amravati
25	यवतमाळ	24	27	18(3)	20(3)	168	167	11	11	1	1	1,262	1,404	Yavatmal
26	वर्धा	20	23	8(3)	8(3)	148	165	11	11	1	1	1,799	1,975	Wardha
27	नागपूर	47	60	13(4)	13(4)	158	434	6	6	3	3	5,741	6,246	Nagpur
28	भंडारा	10	11	17(2)	18(3)	119	129	9	9	2	2	1,055	1,107	Bhandara
29	चंद्रपूर	21	18	29(4)	12(2)	107	80	15	6	3	2	1,329	1,606	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	4	..	20(2)	..	40	..	9	..	1	..	271	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		1,074	1274	454(76)	477(82)	3,497(8)	6,259(8)	400(2)	400(2)	90	90	92,560	101,761	Maharashtra State

(a)=३१ डिसेंबर १९८२ रोजी/As on 31st December 1982. (b)=३१ डिसेंबर १९८३ रोजी/As on 31st December 1983.

* पुनर्रचित जिल्हांची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही./ Information of reorganised districts not available separately.

टीप.—(१) रुग्णालये व दवाखाने ह्यात स्वायत्त व ह्यातनाम संस्था यांच्या खाजगी रुग्णालये/दवाखाने यांचा समावेश आहे.

(२) "खाटा" मध्ये शासकीय, स्थानिक तसेच खाजगी संस्थांची रुग्णालये, प्राथमिक आरोग्य केंद्रे, प्राथमिक आरोग्य पथके ह्यातील सर्व प्रकारच्या खटांचा समावेश आहे.

(३) कंसातील आकडे हे ग्रामीण रुग्णालये म्हणून श्रेणीवाद केलेले आहेत.

Note.—(i) Hospitals and dispensaries are inclusive of voluntary and known private bodies.

(ii) Beds includes all types of beds (special and general) provided in hospitals, primary health centres, primary health units, dispensaries owned by Govt., local as well as private bodies.

(iii) Figures given in brackets are upgraded rural hospitals.

आधार.—संचालक, आरोग्य सेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

Source.—Directorate of Health Services, Govt. of Maharashtra, Pune.

8. कुटुंब कल्याण FAMILY WELFARE

८.१. कुटुंब कल्याण कार्यक्रमाची आकडेवारी या विभागात दिली आहे.

८.२. कुटुंब कल्याण केंद्राच्या आकडेवारीत फिरत्या कुटुंब कल्याण केंद्राचाही समावेश आहे. ह्या केंद्रांत नसबंदी शस्त्रक्रिया, लूप बसविणे व कुटुंब कल्याण साधनांचे वाटप करणे इत्यादी कामे नियमित चालतात. पुरुष नसबंदीस इंग्रजीत व्हॅसेक्टोमी म्हणतात तर स्त्री नसबंदीस ट्युबेक्टोमी म्हणतात. "लूप बसविणे" हे साधन स्त्रियांसाठी असून त्याचा उपयोग पाळणा लांबविण्याकरिता किंवा थांबविण्याकरिता होतो.

8.1. Data regarding family welfare programme are presented in the following table.

8.2. The number of family welfare centres include Mobile Family Welfare Centres also. In these centres the Sterilisation, I U C D insertions and distribution of conventional contraceptives are done regularly. The sterilisation operation performed on male is called vasectomy and that on female is called tubectomy. I U C D device is meant for women and is used for spacing as well as for stopping of births.

४. वैद्यकीय माहिती/MEDICAL

संख्या क्रमांक/TABLE No. 8.1 (15.5)

कुटुंब कल्याण केंद्रांची संख्या व त्यांचे कार्य
Number of family welfare centres operating and work done

क्रमक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	३१ मार्च रोजी केंद्रांची संख्या No. of centres as on 31st March		नसबंदी प्रक्रियांची संख्या/No. of Sterilisation Operations done						बसविलेल्या लुपांची संख्या No. of I. U. C. D. insertions performed		District (2)
		1983 (3)	1984 (4)	पुरुष नसबंदी Vasectomy		स्त्री नसबंदी Tubectomy		एकूण Total		1982-83 (11)	1983-84 (12)	
				1982-83 (5)	1983-84 (6)	1982-83 (7)	1983-84 (8)	1982-83 (9)	1983-84 (10)			
1	बृहन्मुंबई	87	87	18,077	22,677	42,296	46,140	60,373	68,817	20,979	29,136	Greater Bombay
2	ठाणे	34	36	8,604	10,844	21,308	23,650	29,912	34,494	2,758	32,476	Thane
3	रायगड	19	19	6,342	5,184	9,794	8,517	16,136	14,001	999	29,238	Raigad
4	रत्नागिरी	19	19	4,479	1,734	6,530	5,888	11,009	7,622	1,582	18,076	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	13	12	2,867	1,155	3,020	2,714	5,887	3,869	1,435	10,355	Sindhudurg
6	नाशिक	33	31	14,089	13,287	19,406	23,499	33,495	36,786	7,319	42,126	Nashik
7	धुळे	28	28	11,818	11,084	12,450	14,410	24,268	25,494	4,354	35,876	Dhule
8	जळगाव	30	30	13,070	19,725	15,030	17,499	28,100	37,224	6,656	35,555	Jalgaon
9	अहमदनगर	26	25	7,398	7,605	22,660	21,164	30,058	28,769	1,707	30,857	Ahmadnagar
10	पुणे	53	51	18,515	11,536	31,848	41,544	50,363	53,080	6,785	50,351	Pune
11	सातारा	21	21	5,324	6,241	18,315	16,911	23,639	23,152	5,874	29,680	Satara
12	सांगली	16	16	4,200	3,186	15,074	14,490	19,274	17,676	2,246	22,866	Sangli
13	सोलापूर	28	30	4,938	6,809	26,232	25,575	31,170	32,384	3,234	27,742	Solapur
14	बील्हापूर	25	24	7,007	5,542	20,910	23,016	27,917	28,558	1,839	27,465	Kolhapur
15	बीरमाबाय	16	16	2,291	3,388	9,755	12,164	12,046	15,552	2,317	21,377	Aurangabad
16	जालना	10	12	903	1,131	7,768	7,125	8,671	8,256	1,153	16,586	Jalna
17	परभणी	20	20	4,030	1,793	9,792	9,750	13,822	11,543	2,880	26,086	Parbhani
18	बीड	19	20	800	760	12,493	11,091	13,293	11,851	1,057	24,728	Beed
19	नांदेड	18	18	2,983	1,164	10,379	8,538	13,362	9,702	1,250	19,792	Nanded
20	उस्मानाबाद	8	9	2,620	565	7,180	7,548	9,800	8,113	794	16,900	Osmanabad
21	लातूर	15	14	1,518	1,020	10,069	13,633	11,587	14,653	571	20,680	Latur
22	बुलढाणा	17	17	4,029	6,348	7,782	8,618	11,811	14,966	2,068	21,365	Buldhana
23	अकोला	19	19	7,619	12,189	12,716	11,827	20,335	24,016	1,523	29,016	Akola
24	अमरावती	21	21	11,275	12,619	8,242	10,452	19,517	23,071	2,334	25,740	Amravati
25	यवतमाळे	22	24	6,528	5,159	12,622	13,449	19,150	18,608	1,928	22,172	Yavatmal
26	वर्धा	13	13	3,197	3,849	5,914	5,215	9,111	9,064	674	4,259	Wardha
27	नागपूर	30	25	11,856	11,958	14,043	15,065	25,899	27,023	4,596	20,538	Nagpur
28	भंडारा	21	20	8,680	11,048	6,376	6,285	15,056	17,333	1,607	15,145	Bhandara
29	चंद्रपूर	13	15	7,044	9,778	8,265	7,428	15,309	17,206	1,560	15,714	Chandrapur
30	गडचिरोली	18	17	8,656	5,988	3,398	3,484	12,054	9,472	45	4,120	Gadchiroli
	महाराष्ट्र, राज्य	714	709	2,10,757	2,15,366	4,11,667	4,36,989	6,22,424	6,52,355	94,124	7,26,017	Maharashtra State

Source.—Joint Director of Health Services, Family Welfare (MCH and SH), Government of Maharashtra, Pune.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा
(पोलीस, गुन्हे व न्याय)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE
(POLICE, CRIMES AND JUDICIAL)

९.१. या विभागातील तक्त्यांमध्ये बृहन्मुंबई व महाराष्ट्र राज्यातील पोलीसांची संख्या व त्यांचेवरील खर्च, निरनिराळ्या गुन्हांचे वर्गीकरण, न्यायालये व त्यांचेकडील प्रकरणे आणि तुरुंगातील कैद्यांसंबंधी माहिती या विषयावरील आकडेवारी समाविष्ट आहे.

9.1 Data in the tables in this section include Statistics regarding Police force in Greater Bombay and Maharashtra and cost of police, classification of various courts and cases with them and prisoners crimes.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय)/

पोलीस/

तबक्ता क्रमांक/

महाराष्ट्र राज्यातील पोलीसांवरील खर्च व त्यांची संख्या/

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्ष Year	पोलीस आयुक्त, अतिरिक्त पोलीस आयुक्त, उप आयुक्त व सहाय्यक पोलीस आयुक्त Commissioner of Police and Additional Commissioner of Police, Deputy Commis- sioner of Police and Assistant Commissioner of Police			पोलीस निरीक्षक Police Inspector			पोलीस अभियोक्ता Police Prosecutors			उप-निरीक्षक Sub-Inspectors		
			तात्पुरते Temporary	कायमचे Perma- nent	एकूण Total	तात्पुरते Tempo- rary	कायमचे Perma- nent	एकूण Total	तात्पुरते Tempo- rary	कायमचे Perma- nent	एकूण Total	तात्पुरते Tempo- rary	कायमचे Perma- nent	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
1	बृहन्मुंबई	1982-83	48	44	92	337	181	518	30	29	59	946	860	1,806
		1983-84	49	44	93	341	181	522	30	29	59	981	860	1,841
2	ठाणे शहर	1982-83	7	8	15	38	18	56	1	12	13	118	88	206
		1983-84	10	6	16	38	18	56	1	12	13	118	88	206
3	ठाणे ग्रामीण	1982-83	4	1	5	11	..	11	3	4	7	46	14	60
		1983-84	4	1	5	10	1	11	3	4	7	50	14	64
4	रायगड	1982-83	2	3	5	4	8	12	4	6	10	21	34	55
		1983-84	2	3	5	8	4	12	4	6	10	29	34	63
5	रत्नागिरी	1982-83	3	2	5	3	4	7	2	4	6	8	20	28
		1983-84	2	2	4	4	3	7	2	4	6	11	21	32
6	सियुदुर्ग	1982-83	2	1	3	3	2	5	4	3	7	12	8	20
		1983-84	3	1	4	3	2	5	4	3	7	13	8	21
7	नाशिक	1982-83	2	5	7	6	12	18	8	8	16	15	61	76
		1983-84	4	4	8	6	13	19	8	8	16	17	61	78
8	धुळे	1982-83	2	3	5	5	5	10	5	7	12	20	38	58
		1983-84	3	3	6	6	5	11	5	7	12	39	38	77
9	जळगाव	1982-83	3	3	6	7	7	14	5	9	14	23	44	67
		1983-84	3	3	6	9	7	16	5	9	14	34	44	78
10	अहमदनगर	1982-83	1	4	5	1	8	9	4	8	12	18	38	56
		1983-84	2	4	6	1	8	9	4	8	12	18	38	56
11	पुणे शहर	1982-83	11	7	18	19	16	35	6	13	19	104	58	172
		1983-84	11	7	18	19	16	35	6	13	19	104	74	178
12	पुणे ग्रामीण	1982-83	2	4	6	7	3	10	4	5	9	6	30	36
		1983-84	..	6	6	5	5	10	4	5	9	18	44	62
13	सातारा	1982-83	2	3	5	3	7	10	3	8	11	18	39	57
		1983-84	2	3	5	3	6	9	3	8	11	18	39	57
14	सांगली	1982-83	1	3	4	3	5	8	1	9	10	15	29	44
		1983-84	1	3	4	3	5	8	1	9	10	20	29	49
15	सोलापूर	1982-83	..	6	6	..	13	13	5	10	15	..	35	55
		1983-84	1	5	6	9	4	13	5	10	15	23	47	70
16	कोल्हापूर	1982-83	3	3	6	8	7	15	3	7	10	13	41	54
		1983-84	3	3	6	8	7	15	3	7	10	17	38	55
17	औरंगाबाद	1982-83	1	4	5	7	5	12	2	8	10	24	35	59
		1983-84	1	4	5	7	5	12	2	8	10	30	34	64
18	जालना	1982-83	3	1	4	4	3	7	1	5	6	12	19	31
		1983-84	3	1	4	4	3	7	1	5	6	12	19	31
19	परभणी	1982-83	3	3	6	3	5	8	1	8	9	20	28	48
		1983-84	3	3	6	3	5	8	1	8	9	21	31	52
20	बीड	1982-83	1	3	4	3	3	6	4	7	11	11	31	42
		1983-84	1	3	4	3	3	6	4	7	11	14	29	43

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (Police, Crimes and Judicial)

Police

TABLE No. 9.1 (23.1)

Cost and Strength of Police in Maharashtra

हवालदार Head Constables			पोलीस क्लिपाई Constables			एकूण Total			केंद्र व राज्य भासनाच्या महसूल खात्या- कडून येणे असलेली रक्कम (हजार रुपयात)	केंद्र व राज्य भासनाबाह्यतिरिक्त महसूल खात्या- कडून येणे असलेली रक्कम (हजार रुपयात)	एकूण खर्च (हजार रुपयात)		
तात्पुरते Tempo- rary	कायमचे Perma- nent	एकूण Total	तात्पुरते Tempo- rary	कायमचे Perma- nent	एकूण Total	तात्पुरते Tempo- rary	कायमचे Perma- nent	एकूण Total	Total cost payable from Central and State Revenue (‘000 Rs.)	Total cost payable other than Central and State Revenue (‘000 Rs.)	Total cost (‘000 Rs.)	District	
(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(2)	
3,552	2,146	5,698	6,565	10,349	16,914	11,478	13,609*	25,087*	2,79,443	22,656	3,02,100	Greater Bombay	
3,552	1,502	5,034	6,825	10,349	17,174	11,758	12,965	24,723	3,08,323	20,960	3,29,284		
369	593	962	1,165	1,697	2,862	1,698	2,416	4,114	88,661	..	88,661	Thane (City)	
373	593	966	1,184	1,697	2,881	1,724	2,414	4,138	82,762	..	82,762		
241	175	416	622	765	1,387	927	959	1,886	20,423	..	20,423	Thane (Rural)	
251	175	426	659	763	1,422	977	958	1,935	21,380	495	21,875		
162	270	432	411	757	1,168	604	1,078	1,682	22,980	213	23,193	Raigad	
189	270	459	544	757	1,301	776	1,074	1,850	25,011	..	25,011		
112	161	273	319	463	782	447	654	1,101	13,066	8	13,074	Ratnagiri	
144	150	294	323	462	785	486	642	1,128	13,752	115	13,867		
66	73	139	213	251	464	300	338	638	3,037	..	3,037	Sindhudurg	
89	73	162	280	251	531	392	338	730	6,931	..	6,931		
271	437	708	716	1,473	2,189	1,018	1,996	3,014	40,893	1,709	42,602	Nashik	
459	361	820	739	1,473	2,212	1,233	1,920	3,153	42,358	7	42,365		
147	296	443	453	900	1,353	632	1,249	1,881	23,978	..	23,978	Dhule	
206	237	443	900	682	1,582	1,159	972	2,131	28,412	9	28,421		
219	374	593	479	1,218	1,697	736	1,655	2,391	26,756	4	26,760	Jalgaon	
272	354	626	150	1,648	1,798	473	2,085	2,558	27,906	3	27,909		
163	270	433	392	972	1,364	579	1,300	1,879	17,562	154	17,716	Ahmednagar	
169	270	439	410	972	1,382	604	1,300	1,904	23,913	62	23,975		
445	597	1,042	1,292	1,906	3,198	1,877	2,607	4,484	49,412	988	50,400	Pune (City)	
509	597	1,106	1,452	1,906	3,358	2,101	2,613	4,714	79,129	1,665	80,794		
141	282	423	331	842	1,173	491	1,156	1,647	18,952	49	19,001	Pune (Rural)	
187	258	445	493	744	1,237	707	1,062	1,769	18,891	92	18,983		
276	218	494	473	1,017	1,490	775	1,292	2,067	24,472	..	24,472	Satara	
276	225	501	473	1,040	1,513	775	1,321	2,096	27,463	..	27,463		
155	194	349	374	731	1,105	549	971	1,520	15,015	2	15,017	Sangali	
178	194	372	459	699	1,158	662	939	1,601	18,811	2	18,813		
150	378	528	433	1,294	1,727	988	1,756	2,544	29,415	276	29,691	Solapur	
166	378	544	472	1,294	1,766	676	1,738	2,414	32,702	461	33,163		
212	268	480	497	897	1,394	736	1,223	1,959	21,409	47	21,456	Kolhapur	
209	268	477	465	897	1,362	705	1,220	1,925	26,059	79	26,138		
205	186	391	341	819	1,160	580	1,057	1,637	26,120	..	26,120	Aurangabad	
187	207	394	271	895	1,166	498	1,153	1,651	25,452	9	25,461		
46	111	157	111	345	456	177	484	661	52,867	..	52,867	Jalna	
69	111	180	178	345	523	267	484	751	12,661	..	12,661		
140	184	324	305	666	971	472	894	1,366	18,043	139	18,182	Parbhani	
152	184	336	328	656	994	508	897	1,405	13,963	..	13,963		
72	202	274	184	655	839	275	901	1,176	2,979	21	3,000	Beed	
76	204	280	196	653	849	294	899	1,193	30,482	..	30,482		

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
21	नांदेड	** 1982-83	3	3	6	6	5	11	3	8	11	17	40	57
		1983-84	3	3	6	6	5	11	3	8	11	20	40	60
22	उस्मानाबाद	** 1982-83	1	5	6	5	6	11	2	8	10	12	41	53
		1983-84	2	2	4	3	3	6	2	8	10	11	21	32
23	लातूर	** 1982-83	2	2	4	7	3	10	4	5	9	12	23	35
		1983-84	..	4	4	..	10	10	4	5	9	..	35	35
24	बुलढाणा	** 1982-83	1	3	4	5	5	10	5	7	12	4	44	48
		1983-84	1	3	4	5	5	10	5	7	12	9	44	53
25	अकोला	** 1982-83	2	4	6	5	9	14	3	10	13	10	65	75
		1983-84	2	4	6	5	8	13	3	10	13	23	55	78
26	अमरावती	** 1982-83	2	4	6	7	7	14	5	9	14	8	64	72
		1983-84	2	4	6	5	9	14	5	9	14	8	64	72
27	यवतमाळ	** 1982-83	1	3	4	7	3	10	5	6	11	8	41	49
		1983-84	1	3	4	6	3	9	5	6	11	13	42	55
28	वर्धा	** 1982-83	2	3	5	2	3	5	3	6	9	5	31	36
		1983-84	2	3	5	2	3	5	3	6	9	8	31	35
29	नागपूर शहर	** 1982-83	7	8	15	6	22	28	5	10	15	85	62	147
		1983-84	7	8	15	6	22	28	5	10	15	85	62	147
30	नागपूर ग्रामीण	** 1982-83	1	4	5	4	3	7	2	7	9	14	31	45
		1983-84	..	4	4	4	3	7	2	7	9	20	31	51
31	भंडारा	** 1982-83	1	3	4	3	5	8	5	5	10	9	36	45
		1983-84	1	3	4	4	4	8	5	5	10	15	36	51
32	चंद्रपूर	1982-83	1	3	4	4	2	6	7	5	12	39	45	84
		1983-84	1	3	4	4	3	7	7	5	12	26	45	71
33	मडचिरोली	1982-83	2	..	2	..	..	..	5	..	5	1	..	1
		1983-84	3	..	3	5	2	7	5	..	5	15	9	24
	महाराष्ट्र राज्य	** 1982-83	127	156	283	533	385	918	150	256	406	1,674	2,103	3,777
		1983-84	133	153	286	545	381	926	150	256	406	1,840	2,105	3,945

टीप— *यात अनुक्रमे १८१, २३२ व ४१३ जमादारांचा समावेश आहे.

आधार— पोलीस आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

TABLE No. 9'1 (23-1)—contd.

(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)
102	246	348	234	827	1,061	365	1,129	1,494	20,755	..	20,755	Nanded
113	246	359	247	824	1,071	392	1,126	1,518	20,161	..	20,161	
148	224	372	298	809	1,107	466	1,093	1,559	17,524	..	17,524	Osmanabad
118	110	228	219	438	657	355	582	937	17,043	..	17,043	
97	114	211	285	371	656	407	518	925	..	..	..	Latur
93	163	256	270	387	657	367	604	971	4,168	..	4,168	
102	193	295	189	679	868	306	931	1,237	17,235	6	17,241	Buldhana
163	144	307	228	679	907	411	882	1,293	14,206	33	14,239	
144	245	389	585	835	1,420	749	1,168	1,917	26,548	6	26,554	Akola
215	285	500	546	992	1,538	794	1,354	2,148	28,917	45	28,962	
208	257	465	466	984	1,450	696	1,325	2,021	23,804	7	23,811	Amravati
208	257	465	466	984	1,450	694	1,327	2,021	24,882	..	24,882	
154	178	332	368	652	1,020	543	883	1,426	31,145	9	31,154	Yavatmal
176	173	349	401	630	1,031	602	857	1,459	18,370	..	18,370	
90	140	230	191	454	645	293	637	930	10,541	5	10,546	Wardha
96	140	236	196	454	650	307	637	944	17,381	14	17,395	
301	527	828	710	1,771	2,481	1,114	2,400	3,514	50,937	486	51,423	Nagpur City
301	527	828	710	1,771	2,481	1,114	2,400	3,514	46,931	409	47,340	
150	168	318	398	488	886	569	701	1,270	15,891	1	15,892	Nagpur Rural
205	168	373	540	488	1,028	771	701	1,472	12,116	..	12,116	
162	165	327	373	570	943	553	782	1,335	16,421	1	16,422	Bhandara
188	165	353	438	570	1,008	651	783	1,434	18,543	9	18,552	
190	221	411	427	713	1,140	668	991	1,659	201	1	202	Chandrapur
201	150	351	409	561	970	648	767	1,415	18,080	17	18,097	
..	..	..	2	..	2	10	..	10	20	..	20	Gadchiroli
84	154	138	236	152	388	348	217	565	2,126	..	2,126	
8,992	10,093	19,085	20,202	37,170	57,372	31,678*	50,163*	81,841*	10,26,506	26,788	10,53,294	Maharashtra State
9,854	9,213	19,067	21,707	37,123	58,830	34,229	49,231	83,460	11,09,286	24,486	11,33,772	

Note.—*This includes 181, 232 and 413 posts of Jamadars respectively.

Source.—Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय) / SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES AND JUDICIAL)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9-2 (23-2)

महाराष्ट्र राज्यातील पोलीसांची संख्या व त्यावरील खर्च (रेल्वेचा समावेश करून व बृहन्मुंबई वगळून)
Strength and cost of Police in the State of Maharashtra (including railways but excluding Greater Bombay)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	मंजूर झालेली पोलीसांची संख्या व खर्च Sanctioned strength and cost of police						तात्पुरते व अतिरिक्त पोलीस बळ Temporary and additional police force						District		
		हवालदार		शिपाई		एकूण (इतर धरून)		पोलीसांवरील खर्च		हवालदार		शिपाई			एकूण (इतर धरून)	
		Head constables	Constables	Constables	Constables	Grand total (including others)	Cost of police (0'00 Rs.)	Head constables	Constables	Grand total (including others)	Head constables	Constables	Grand total (including others)			
(1)	(2)	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	(2)
1	ठाणे (ग्रामीण)	175	175	765	763	955	954	20,423	21,846	241	251	622	659	924	974	Thane (Rural)
2	रायगड	270	215	757	757	1,072	1,068	22,980	25,533	162	153	411	544	600	772	Raigad
3	रत्नागिरी	161	106	463	462	650	638	13,066	14,073	112	104	319	323	444	454	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	73	63	251	251	335	335	3,037	7,120	66	86	213	280	296	388	Sindhudurg
5	नाशिक	437	243	1,473	1,473	1,988	1,912	40,893	42,678	271	338	716	739	1,010	1,225	Nashik
6	धुळे	296	232	900	682	1,242	965	23,978	28,969	147	195	453	900	627	1,244	Dhule
7	जळगांव	374	257	1,218	1,648	1,646	2,076	26,756	28,294	219	272	479	150	731	468	Jalgaon
8	अहमदनगर	270	270	972	972	1,292	1,292	17,562	24,265	163	81	392	410	575	600	Ahmednagar
9	पुणे (ग्रामीण)	282	237	842	744	1,161	1,057	18,953	19,201	141	126	331	493	487	703	Pune (Rural)
10	सातारा	218	225	1,017	1,030	1,284	1,303	24,472	27,770	276	183	473	473	772	773	Satara
11	सांगली	194	156	731	699	962	930	15,015	19,093	155	148	374	459	548	661	Sangli
12	सोलापूर	378	273	1,294	1,294	1,746	1,728	29,415	33,177	150	166	433	472	583	671	Solapur
13	कोल्हापूर	268	257	897	897	1,216	1,213	21,409	26,308	212	130	497	465	733	702	Kolhapur
14	औरंगाबाद	186	131	819	895	1,049	1,145	26,120	25,683	205	187	341	271	578	496	Aurangabad
15	जालना	111	88	345	345	479	479	5,287	12,874	46	55	111	178	176	266	Jalna
16	परभणी	184	184	666	666	886	889	18,043	15,022	140	152	305	328	471	507	Parbhani
17	बीड	202	148	655	653	894	892	2,979	30,776	72	76	184	196	271	290	Beed
18	नांदेड	246	177	827	824	1,121	1,118	20,755	20,640	102	113	234	247	362	389	Nanded
19	उस्मानाबाद	224	89	809	438	1,085	574	17,524	17,311	148	94	298	219	464	353	Osmanabad
20	लातूर	114	118	371	387	513	599		4,198	97	93	285	270	403	363	Latur
21	बुलढाणा	193	135	679	679	924	875	17,235	14,478	102	112	189	228	301	406	Buldana
22	अकोला	245	228	835	992	1,158	1,344	26,548	29,335	144	172	585	546	746	791	Akola
23	अमरावती	257	205	984	984	1,316	1,318	23,804	25,324	208	166	466	466	691	689	Amravati
24	यवतमाळ	178	173	652	630	877	851	31,145	18,554	154	176	368	401	538	597	Yavatmal
25	वर्धा	140	140	454	454	631	631	10,541	17,540	90	96	191	196	290	304	Wardha

26	नागपूर (ग्रामीण)	168	168	488	488	694	694	15,891	12,462	150	205	398	540	567	769	Nagpur (Rural)
27	भंडारा	165	156	570	570	779	778	16,421	19,075	162	133	373	438	548	646	Bhandara
28	चंद्रपूर	221	120	713	561	984	762	20†	18,311	190	162	427	409	661	641	Chandrapur
29	गडचिरोली	..	44	..	152	..	217	20	2,132	..	65	2	236	5	343	Gadchiroli
30	मुंबई रेल्वे	302	302	813	813	1,142	1,142	22,376	31,425	736	444	1,203	1,302	1,993	1,821	Bombay Railway
31	पुणे रेल्वे	129	109	729	737	893	908	11,118	14,246	165	143	136	137	311	330	Pune Railway
32	नागपूर रेल्वे	198	160	541	541	775	778	11,041	14,058	33	30	153	168	192	209	Nagpur Railway
33	ठाणे शहर	593	574	1,697	1,697	2,404	2,402	88,661	83,818	369	203	1,165	1,184	1,698	1,723	Thane City
34	पुणे शहर	597	378	1,906	1,906	2,594	2,600	49,412	80,810	455	509	1,292	1,452	1,881	2,095	Pune City
35	नागपूर शहर	527	422	1,771	1,771	2,390	2,390	50,937	47,639	301	245	710	710	1,109	1,109	Nagpur City
36	इतर राज्य राखीव पोलीस दल, गुन्हा अन्वेषण विभाग इ. धरून	2,864	2,720	5,526	6,425	9,212	10,417	2,21,950	2,84,650	2,448	1,657	4,211	3,349	7,246	6,250	Other Units including SRPF, CID etc.
महाराष्ट्र राज्य		11,440	9,778	34,430	35,280	48,349	49,274	9,65,969	11,58,688	8,832	7,521	19,340	19,838	29,832	31,021	Maharashtra State

आधार.— पोलीस महानिरीक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.
Source.—Office of the Inspector-General of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस गुन्हे व न्याय/Police Crimes and Judicial

पोलीस/Police

तफ्ती क्रमांक/TABLE No. 9:3 (23:3)

बृहन्मंबईतील वखलपात्र गुन्हे—भाग-१
Cognizable crimes in Greater Bombay—Part-I

अनुक्रमांक Serial No.	गुन्हे	वर्ष Year	वर्षात नोंदवलेल्या प्रकरणांची संख्या Number reported in the year	तपास करणे नाकारल्याची प्रकरणे Number of cases in which investigation was refused	सोटे सिद्ध किंवा घोषित केल्यामुळे झालेली प्रकरणे Number of cases proved or declared to be false	कायद्यातील किंवा वस्तु-स्थितीतील चुकी-मुळे किंवा गुन्हा अदखल-पात्र ठरविलेली प्रकरणे Number due to mistake of law or fact declared non-cognizable	वर्ष अखेरची प्रलंबित प्रकरणे Number pending at the end of the year	बिनचुक प्रकरणे True cases			एकूण Total	दंडाधिकाऱ्या-समोर प्रत्यक्ष दाखल केलेली प्रकरणे Total cases directly filed before magistrates	गुन्हा शाबीत झालेली दंडा-धिकाऱ्यापुढील प्रकरणे Total magistrate's cases ending in conviction	बिनचुक प्रकरणांची एकूण संख्या Grand total of true cases	Offences
								गुन्हा शाबीत झालेली Convicted	निकालात काढलेली, निर्दोष ठरविलेली किंवा सामोपचाराने मिटविलेली Discharged, acquitted or compounded	शोधून न काढलेली किंवा पकडलेली Non-detected or apprehended					
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)
वर्ग एक—															
1	शासन, सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता व न्यायाविरुद्धचे गुन्हे.	1982-83	642	..	4	..	936	120	172	78	370	8	..	378	Class I— Offences against the State, public tranquillity, safety and justice.
		1983-84	552	76	14	..	954	111	159	75	421	3	..	424	
वर्ग दोन—															
2	व्यक्तिगत गंभीर गुन्हे	1982-83	10,514	27	61	..	14,693	1,685	3,942	1,993	7,647	428	3	8,075	Class II— Serious offences against the persons.
		1983-84	8,318	217	38	..	14,686	1,393	3,985	1,037	6,632	317	6	6,949	
वर्ग तीन—															
3	व्यक्तिगत व माल-मत्ताविषयक गंभीर गुन्हे.	1982-83	2,731	55	9	..	2,278	429	373	1,459	2,316	51	1	2,367	Class III— Serious offences against the persons and property.
		1983-84	2,750	271	81	..	2,334	498	582	939	2,290	14	2	2,304	
वर्ग चार—															
4	व्यक्तिगत किरकोळ गुन्हे	1982-83	3,201	2	3	..	3,322	421	581	951	1,955	35	..	1,990	Class IV— Minor offences against the persons.
		1983-84	2,417	85	13	..	3,648	384	838	350	1,657	20	..	1,677	

वर्ग पांच—		Class V—														
A-290—65.	5	मालमत्ताविषयक किर- कोट्ट गुन्हे	1982-83	17,556	92	45	..	8,752	2,324	1,835	12,055	16,306	904	33	17,210	Minor offences against Property.
		1983-84	16,039	2,013	400	..	9,232	2,365	2,834	7,051	14,263	555	26	14,818		
		एकूण वर्ग एक ते पांच	1982-83	34,644	176	122	..	29,981	4,979	6,903	16,536	28,594	1,426	37	30,020	Total for classes I to V
		1983-84	30,076	2,662	546	..	30,854	4,751	8,398	9,452	25,263	909	34	26,172		
	6	बर न उल्लेखिलेले इतर गुन्हे	1982-83	3,58,036	2	4	..	32,027	3,15,313	27,996	23,104	3,66,415	..	..	3,66,415	Other offences not men- tioned above
		1983-84	3,70,132	4,124	14,556	..	82,795	2,88,176	12,518	..	3,04,818	63	35	44,881		
		एकूण	1982-83	3,92,680	178	126	..	62,008	3,20,292	34,899	39,640	3,95,009	1,426	37	3,96,435	Grand Total
		1983-84	4,00,208	6,786	15,102	..	1,13,649	2,92,927	20,916	9,452	3,30,081	972	69	71,053		

बाधार.—पोलीस आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Office of the Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/

पोलीस गुन्हे व न्याय/

पोलीस/

तक्ता क्रमांक/

बृहन्मुंबईतील वखलपात्र गुन्हे—भाग-२/

अनुक्रमांक Serial No.	गुन्हे	वर्ष Year	कोर्टात सुनावणी व्हावयाची असलेल्या किंवा तपासावर किंवा जामिनावर असलेल्या कैदेतील व्यक्तीविषयी वर्षाच्या सुरुवातीला क्रिमिनल प्रोसिजर कोडच्या १७० कलमानुसार पोलीसांकडे नोंदवलेली किंवा पोलीसांनी दखल घेतलेली प्रकरणे Person in custody pending trial or investigation or on bail under section 170 Cr. P. C. at the beginning of the year as concerned in cases reported to or in cases taken by the Police	वर्षात पोलीसांनी पकडलेल्या व्यक्ती Arrested by the Police during the year	क्रिमिनल प्रोसिजर कोड १६९ कलमा- खाली मुक्त केलेल्या व्यक्ती Persons released under section 169 Cr. P. C.	दंडाधिकार्याच्या आदेशानुसार सुनावणीपूर्वी मुक्त केलेल्या व्यक्ति Persons released by Magistrate's order before trial	सुनावणी केलेल्या व्यक्ति No. of persons tried	गुन्हा शाबीत झालेल्या व्यक्ति No. of persons convicted
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
वर्ग एक—								
1	सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता व न्याय ह्या बाबतीतील गुन्हे	1982-83 1983-84	4,793 6,053	3,526 1,997	.. ..	10 51	3,166 2,241	436 560
वर्ग दोन—								
2	व्यक्तिसंबंधी गंभीर गुन्हे	1982-83 1983-84	19,651 21,049	12,673 10,070	.. ..	78 105	11,825 10,874	2,103 1,590
वर्ग तीन—								
3	व्यक्ति किंवा मालमत्तेसंबंधी किंवा फक्त मालमत्तेसंबंधी गंभीर गुन्हे.	1982-83 1983-84	3,267 3,390	2,603 2,293	.. ..	113 87	2,792 1,964	529 690
वर्ग चार—								
4	व्यक्तिसंबंधी गौण गुन्हे	1982-83 1983-84	3,205 4,112	2,811 2,349	.. ..	3 55	2,742 2,372	536 406
वर्ग पाच—								
5	मालमत्तेसंबंधी गौण गुन्हे	1982-83 1983-84	9,108 8,957	7,764 7,340	.. ..	433 242	7,492 7,102	2,744 2,672
एकूण वर्ग एक ते पाच								
		1982-83 1983-84	40,024 43,561	29,377 24,049	.. ..	637 540	28,017 24,553	6,348 5,918
वर्ग न उल्लेखिलेले इतर गुन्हे								
6		1982-83 1983-84	69,071 32,595	3,72,806 3,12,713	.. ..	106 1,216	4,01,382 3,10,401	3,38,213 2,95,414
एकूण								
		1982-83 1983-84	1,09,095 76,156	4,02,183 3,36,762	.. ..	743 1,745	4,29,399 3,34,954	3,44,561 3,01,332

साधार.—पोलीस आयुक्त यांचे कार्यालय,

Source.—Office of the Commissioner of Police

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

Police, Crimes and Judicial

Police

TABLE No. 9.4 (23-4)

Cognizable crimes in Greater Bombay—Part II

निर्दोष ठरविलेल्या, मुक्त केलेल्या किंवा सामोपचाराने मिटविलेल्या प्रकरणातील व्यक्ति No. of persons acquitted or discharged or compounded	वर्षाखेर बटक टाळणाऱ्या व्यक्ती No. of persons evading arrest at close of year	वर्षाखेर कोर्टात सुनावणी व्हावयाची असलेल्या किंवा तपासावर किंवा जामिनावर असलेल्या कैदेतील व्यक्ति No. of persons in custody pending trial or investigation or on bail at the end of the year	दंडाधिकारी प्रकरणातील व्यक्ति Persons concerned in magistrate's cases			Offences
			अटक केलेले Number arrested	गुन्हा शाबीत मालेले Number convicted	निर्दोष ठरविलेले किंवा मुक्त केलेले Number acquitted or discharged	
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)
1,425	..	6,053	23	..	17	<i>Class I—</i> Offences against the State, public tranquillity, safety and justice.
1,688	..	5,414	18	..	14	
6,572	..	20,040	530	8	221	<i>Class II—</i> Serious offences against the persons.
6,537	..	20,243	498	10	223	
1,100	..	3,390	69	4	17	<i>Class III—</i> Serious offences against the property and persons or against property only.
668	..	3,891	40	6	15	
855	..	4,112	71	..	22	<i>Class IV—</i> Minor offences against the persons.
1,213	..	4,190	55	..	17	
3,566	..	8,957	1,188	87	300	<i>Class V—</i> Minor offences against the property.
3,316	..	6,615	1,181	55	267	
13,518	..	42,561	1,881	99	577	Total for classes I to V
13,422	..	40,353	1,792	71	536	
63,560	..	32,595	..	..	..	Other offences not specified above.
11,978	..	36,701	100	43	12	
77,078	..	75,156	1,881	99	577	Grand Total
25,400	..	77,054	1,892	114	548	

महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Government of Maharashtra, Bombay.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस गुन्हे व न्याय/Police Crimes and Judicial

पोलीस/Police

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9-5 (23.5)

बृहन्मुंबईतील बखलपात्र नसलेले गुन्हे—भाग १
Non-cognizable crimes in Greater Bombay—Part I

अनुक्रमांक Serial No	गुन्हे	वर्ष Year	वर्षाच्या सुरुवातीची प्रलंबित प्रकरणे Number of cases pending at the beginning of the year	वर्षभरात दाखल केलेली प्रकरणे Cases reported during the year	निकालासाठी एकूण स्तंभ (४) + (५) Total for disposal [columns (4) and (5)]	सुनावणी न करता रद्दवातिल केलेली प्रकरणे Number of cases dismissed without trial	भारोपी भेला, निसटला किंवा सुनावणी चालू असताना वेडा झाला किंवा त्याच्यावरील भारोप रद्द केले, सामोपचाराने मिटवले किंवा काढून घेतले अशा प्रकरणे Cases in which accused died, escaped, became insane during trial or in which charges were abandoned, compounded or withdrawn	सुनावणी संपुष्टात आल्यामुळे निकालात लागलेली प्रकरणे Number of cases tried to a conclusion and ended in मुक्त केलेली किंवा निर्दोषी ठरविलेली Discharged or acquitted	गुन्हा शाबीत झालेली Convicted	वर्षाखेर प्रलंबित प्रकरणे No. of cases pending at the close of the year	Offences
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
वर्ग एक—											
1	सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता व इत्यादीबाबतीतील गुन्हे.	1982-83 1983-84	16 13	10 8	26 21	.. ..	2 ..	8 8	3 5	13 8	Class I— Offences against the State, public tranquility etc.
वर्ग दोन—											
2	व्यक्तिविषयक गंभीर गुन्हे	1982-83 1983-84	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	Class II— Serious offences against the persons
वर्ग तीन—											
3	मालमत्ताविषयक गंभीर गुन्हे	1982-83 1983-84	1 2	4 1	5 3	.. ..	1 1	2 ..	.. 1	2 1	Class III— Serious offences against property
वर्ग चार—											
4	व्यक्तिविषयक गौण गुन्हे	1982-83 1983-84	320 356	415 308	735 664	3 6	80 21	221 296	75 15	356 326	Class IV— Minor offences against the person

वर्ग पाच		Class V—									
5	मालमत्ताविषयक गौण गुन्हे	1982-83	300	306	606	6	21	248	213	118	Minor offences against property
		1983-84	118	123	241	2	1	112	19	107	
वर्ग राहा		Class VI—									
6	वरग उल्लेखिलेले इतर गुन्हे	1982-83	1,062	4,077	5,139	2	160	2,215	1,907	855	Other offences not specified above
		1983-84	855	2,321	3,176	..	222	1,699	625	630	
7	पोलीसांनी दखल घेतलेले इतर विशेष किंवा स्थानिक कायद्या-वाबतचे गुन्हे	1982-83	31,813	45,355	77,168	..	9,112	29,184	11,581	27,291	Offences under other special local laws non-cognizable by the police.
		1983-84	27,291	34,059	61,350	..	7,142	23,615	8,953	21,640	
एकूण		1982-83	33,512	50,167	83,679	11	9,376	31,878	13,779	28,635	Grand Total
		1983-84	28,635	36,820	65,455	8	7,387	25,730	9,618	22,712	

आधार.—पोलीस आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source. - Office of the Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस गुन्हे व न्याय/Police Crimes and Judicial

पोलीस/Police

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.6 (23-6)

बृहन्मुंबईतील दखलपात्र नसलेले गुन्हे—भाग २
Non-cognizable crimes in Greater Bombay—Part II

अनुक्रमांक Serial No.	गुन्हे	वर्ष year	वर्षाच्या सुरुवातीतील शिल्लक असलेली प्रकरणे ज्यातील व्यक्तिची मुनावणी चालू आहे किंवा ज्यांचेबाबत कायदेशीर इलाज सुरू केला आहे Persons concerned in cases pending at beginning of the year namely under trial or against whom processes had issued	ज्यांचेविरुद्ध कारवाई सुरू केली आहे अशा व्यक्ती Persons against whom process had issued	तक्रारीवरून दंडाधिकाऱ्यांनी स्वतः घेतलेल्या दखलीमुळे किंवा पोलीसांकडून मिळालेल्या माहितीवरून On magis- trate's own notion or information from the police	पळून गेल्यामुळे किंवा दाखल्यामुळे या वर्षात ज्यांना अटक झाली नाही अशा व्यक्ति आणि ज्यांचे- विरुद्ध वर्ष- अखेरीस कायदेशीर इलाज चालू होता अशा व्यक्ती Persons not arrested because they absconded or evaded, arrest or failed to comply with summons during the year and persons against whom processes were outstan- ding at the end of the year	न्यायालयापुढे हजर झालेल्या व्यक्ति Persons who appeared before Courts	हजर झालेल्या व मुक्त केलेल्या व्यक्ति Persons discharged after appearance without trial	मुनावणी झालेल्या व्यक्ती Persons tried	निर्दोषी ठर- विलेल्या किंवा मुक्त केलेल्या Acquitted or discharged	गुन्हा शाबीत झालेल्या Convicted	वर्षाअखेर मुनावणी चालू असलेल्या व्यक्ती Persons under trial at the close of the year	सोडलेल्या, सामोपचाराने मिटवलेल्या किंवा काढून घेतलेल्या, प्रकरणातील व्यवृत्ती व मुनावणी चालू असतांना मेलेल्या, निसटून गेलेल्या किंवा वेड लाग- लेल्या व्यक्ती Number concerned in cases abandoned or com- pounded or withdrawn and number who died, escaped or became in- sane during the trial	हजर होण्याआधीच मेलेल्या निसटून गेलेल्या किंवा बदली करण्यात आलेल्या व्यक्ती No. of persons died, escaped or were transferred before appearance	Offences
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)	
	वर्ग एक														
1	सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता व न्याय पातळीवरील गुन्हे.	1982-83 1983-84	40 30	30 17	.. ..	.. ..	70 47	.. ..	28 17	7 11	30 19	.. ..	5 ..	Class I— Offences against the State, public tranquillity, safety and justice.	
	वर्ग दोन														
2	व्यक्तिसंबंधी गंभीर गुन्हे	1982-83 1983-84	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	Class II— Serious offences against the per- son.	

3	वर्ग तीन मिळकतीसंबंधी गंभीर गुन्हे	1982-83 1983-84	2 5	11 1	.. ..	.. ..	13 6	.. ..	6 ..	.. 2	5 2	.. ..	2 ..	<i>Class III—</i> Serious offences against the property.
4	वर्ग चार व्यक्तिसंबंधी गौण गुन्हे	1982-83 1983-84	487 595	1,197 376	.. ..	.. ..	1,684 971	7 11	658 421	203 44	595 463	.. ..	221 32	<i>Class IV—</i> Minor offences against the person.
5	वर्ग पाच मिळकतीसंबंधी गौण गुन्हे	1982-83 1983-84	428 181	700 292	.. ..	.. ..	1,128 473	16 4	612 203	271 44	181 220	.. ..	48 2	<i>Class V—</i> Minor offences against the property.
6	वर्ग सहा वरून उल्लेखिलेले गुन्हे	1982-83 1983-84	1,350 1,141	7,662 3,189	.. ..	.. ..	9,012 4,330	6 ..	4,607 2,356	3,016 789	1,141 862	.. ..	242 323	<i>Class VI—</i> Offences not specified above
7	वर्ग सात इतर विशेष किंवा स्थानिक कायद्याबाबत घडलेले किंवा पोली-सांनी दखल घेण्या-सारखे गुन्हे	1982-83 1983-84	33,518 29,311	53,804 38,997	.. ..	.. ..	87,322 68,308	.. ..	31,843 25,863	14,824 11,219	29,311 22,814	.. ..	11,344 8,412	<i>Class VII</i> Offences under other special or local laws and cognizable by police.
	एकूण	1982-83 1983-84	35,825 31,263	63,404 42,872	.. ..	.. ..	99,229 74,135	29 15	37,754 28,860	18,321 12,109	31,263 24,380	.. ..	11,862 8,771	Grand Total

आधार.—पोलीस आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Office of the Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस गुन्हे व न्याय/Police Crimes and Judicial

पोलीस/Police

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.7 (23.7)

बृहन्मुंबईतील व महाराष्ट्र राज्यातील (बृहन्मुंबई वगळून) चोरीस गेलेली व परत मिळालेली मालमत्ता
Property stolen and recovered in Greater Bombay and in Maharashtra State (excluding Greater Bombay)

क्रमांक Serial No.	गुन्हे	वर्ष Year	मालमत्ता चोरीस गेलेली प्रकरणे (संख्या) Cases in which property was stolen (No.)	चोरीची मालमत्ता परत मिळालेली प्रकरणे (संख्या) Cases in which property was recovered (No.)	चोरीस गेलेल्या मालमत्तेची किंमत (रु. '०००) Amount of property stolen ('000 Rs.)	परत मिळालेल्या मालमत्तेची किंमत (रु. '०००) Amount of property recovered ('000 Rs.)	Offences
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
बृहन्मुंबई							Greater Bombay—
दखलपात—							Cognizable—
1	चोरी	1982-83	17,661	4,225	1,64,352	68,360	Theft
		1983-84	16,944	4,665	1,55,329	56,361	
2	जबरी चोरी	1982-83	707	279	18,573	7,951	Robbery
		1983-84	614	291	12,078	6,056	
3	दंडनीय विश्वासघात	1982-83	597	242	20,622	4,537	Criminal breach of trust
		1983-84	514	212	26,564	3,268	
4	शासकीय कर्मचारी, बँकात काम करणारे, व्यापारी किंवा दलाल.	1982-83	105	44	9,867	2,268	Criminal breach of trust by public servant or by bankers, merchant or agent.
		1983-84	195	93	10,078	1,609	
5	चोरीची मालमत्ता बाळगणे	1982-83	..	..	..	..	Possession of stolen property.
		1983-84	..	..	..	..	
अदखली—							Non-cognizable—
6	बळजबरीने लुबाडणे	1982-83	..	..	..	..	Extortion
		1983-84	..	..	..	..	
7	दंडनीय अफरातफर	1982-83	58	29	769	88	Criminal misappropriation
		1983-84	448	149	48,803	5,847	
	एकूण	1982-83	19,128	4,819	2,14,182	83,205	Grand Total
		1983-84	18,715	5,410	2,52,852	73,541	
महाराष्ट्र राज्य (बृहन्मुंबई वगळून)—							Maharashtra State (excluding Greater Bombay) Cognizable—
दखलपात—							Theft
1	चोरी	1982-83	55,647	18,003	1,04,974	30,536	
		1983-84	51,092	17,483	1,28,007	23,785	
2	जबरी चोरी	1982-83	3,450	1,326	9,844	3,246	Robbery
		1983-84	3,131	1,314	9,805	3,303	
3	दंडनीय विश्वासघात	1982-83	1,316	535	21,483	2,270	Criminal breach of trust
		1983-84	1,341	444	42,992	5,391	
4	शासकीय कर्मचारी, बँकात काम करणारे, व्यापारी किंवा दलाल यांनी केलेला दंडनीय विश्वासघात	1982-83	518	151	4,921	385	Criminal breach of trust by public servant or by bankers, merchants or agents.
		1983-84	361	68	5,603	301	
5	चोरीची मालमत्ता बाळगणे	1982-83	5	6	14	19	Possession of stolen property
		1983-84	65	43	112	63	
अदखली—							Non-cognizable—
6	बळजबरीने लुबाडणे	1982-83	..	..	..	..	Extortion
		1983-84	..	..	..	..	
7	दंडनीय अफरातफर	1982-83	..	..	..	..	Criminal misappropriation
		1983-84	..	..	..	..	
	एकूण	1982-83	60,936	20,021	1,41,236	36,456	Grand Total
		1983-84	55,990	19,352	1,86,518	32,841	

आधार.—(१) पोलीस आयुक्त यांचे कार्यालय व (२) पोलीस महासंचालक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—(i) Office of the Commissioner of Police and (ii) Office of the Director-General of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9:8 (23:8)

---

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस, गुन्हे व न्याय/Police Crimes and Judicial

पोलीस/Police

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9-8 (23.8)

महाराष्ट्र राज्यातील वखलपात्र गुन्हे (रेल्वेधरून परंतु बृहन्मुंबई वगळून)—भाग १
Cognizable crimes in Maharashtra State (including Railway but excluding Greater Bombay)—I art I

P/C

अनु क्रमांक Serial No.	गुन्हे	तपासावर शिल्लक असलेल्या आदल्या वर्षांतल्या गुन्हांची संख्या Number of cases pending investigation from the previous year		वर्षात दाखल झालेली प्रकरणे Number of cases reported during the year		तपासणी न झालेली किंवा तपासणीस नकार दिलेली प्रकरणे Number of cases not investigated or in which investigation was refused.		वस्तुस्थितीतील किंवा कायद्यातील चुकीमुळे जी प्रकरणे खोटी किंवा दखलपात्र नसलेली घोषित केलेली प्रकरणे Number of cases declared false due to mistake of facts or law, or non-cognizable		वर्षभरात दोषारोपपत्र आलेली प्रकरणे Cases in which charge-sheets were laid during the year		वर्षभरात दोषारोपपत्र देण्यात न आलेली परंतु तपास पूर्ण करून अंतिम अहवाल सादर करण्यात आलेली प्रकरणे Cases in which charge-sheets were not laid but investigation completed and final report submitted during the year		वर्ष अखेरीस तपासावर शिल्लक असलेली प्रकरणे Cases pending investigation at the end of the year		Offences
		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
1	वखलपात्र गुन्हात मदत करणे	22	7	6	3	..	..	..	1	14	7	7	..	7	2	Abetment of cognizable offences.
2	वखलपात्र गुन्हाबाबत कट करणे	5	5	1	7	..	..	..	..	1	2	..	4	5	6	Cognizable criminal conspiracy.
3	वर्ग एक— सार्वजनिक शांतता, सुस्थिती व न्याय हा बाबतीतील गुन्हे.	1,368	1,092	9,569	9,315	5	..	274	227	9,051	8,810	516	579	1,090	850	Class I— Offences against the State, public tranquillity, safety and justice.
4	वर्ग दोन— व्यक्तिविषयक गंभीर गुन्हे	4,236	3,946	32,624	32,626	23	20	971	856	29,430	29,797	2,483	2,448	3,937	3,434	Class II— Serious offences against persons.
5	वर्ग तीन— व्यक्ति आणि मालमत्ता-विषयक किंवा फक्त मालमत्ताविषयक गंभीर गुन्हे.	4,311	3,623	21,340	20,371	15	6	970	705	9,705	9,525	11,348	10,753	3,610	2,998	Class III— Serious offences against persons and property or against property only

6	वर्ग चार— व्यक्तिविषयक किरकोळ गुन्हे	1,272	1,068	8,324	7,978	2	7	211	184	7,301	7,170	1,009	750	1,067	934	<i>Class IV—</i> Minor offences against persons.
7	वर्ग पाच— मालमत्ताविषयक किरकोळ गुन्हे	11,111	8,873	52,666	48,150	99	58	1,291	1,098	23,743	22,951	29,784	25,826	8,834	7,071	<i>Class V—</i> Minor offences against property.
8	वर्ग षट्ठा— वर म नांदलेले इंडियन पिपल कोडखालील इतर गुन्हे.	1,453	1,189	6,521	7,077	..	1	66	84	6,118	6,641	612	569	1,188	970	<i>Class VI—</i> Other offences under I.P.C. not mentioned above.
एकूण—(एक ते आठ)		23,788	19,803	1,31,051	1,25,527	144	92	3,783	3,155	35,363	34,903	45,759	40,929	19,738	16,265	Sub-Total (1 to 8)
9	वर समूह न केलेले इतर गुन्हे—															Other offences not specified above—
(१)	विशेष किंवा स्थानिक कायद्याखालील दखत-पास ठरवलेले गुन्हे.	2,22,621	2,14,975	2,30,281	2,37,026	11,471	11,372	344	226	2,14,623	2,27,586	13,889	51,356	2,12,572	1,61,456	(i) Offences under special and local laws declared to be cognizable.
(२)	बी. एच. ओ. अर, १९४७ या कायद्याखालील गुन्हे.	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	85	..	..	(ii) Offences under B. H. O. R. Act, 1947.
एकूण		2,46,409	2,34,778	2,61,332	3,62,553	11,615	11,464	4,127	3,381	2,99,986	3,12,489	59,648	92,225	2,32,310	1,77,721	Grand Total

a=1982 b=1983

तबता क्रमांक/TABLE No. 9.8- (23-8) - contd.

अनुक्रमांक Serial No.	गुन्हे	न्यायालयात काम चालू असलेली गेल्या वर्षातील प्रकरणे Cases pending trial at Court from the previous year		चालू वर्षात न्यायालयात पाठविलेली प्रकरणे Cases sent to Court for trial during the year		न्यायालयात सामोपचाराने मिटलेली, काढून घेतलेली किंवा अन्यथा निकालात काढलेली (गुन्हास मदत केल्याचे (गुन्हे घडून) प्रकरणे) Cases compounded or withdrawn or otherwise disposed of by Courts (including abetting, etc.)				निर्दोष सुटलेली प्रकरणे Cases acquitted		गुन्हा शाबित झालेली प्रकरणे Cases convicted		वर्षाभेरीस न्यायालयात चालू असलेली प्रकरणे Cases pending trial at Court at the end of the year		वर्ग केलेली प्रकरणे Transferred		Offences
		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	
(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(2)
1	दख ठपात्र गुन्हास मदत करणे.	51	59	14	7	..	1	..	5	3	6	3	3	59	51	..	..	Abetment of cognizable offences.
2	दख ठपात्र गुन्हाबाबत कट करणे.	3	3	1	2	..	..	..	..	..	..	1	..	3	5	..	..	Cognizable criminal conspiracy.
	वर्ग एक—																	Class I—
3	सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता व न्याय ह्या बाबतीतील गुन्हे.	15,845	19,035	9,051	8,810	999	905	146	170	1,677	2,093	3,039	3,264	19,035	21,413	1	1	Offences against the State, public tranquility, safety, and justice.
	वर्ग दोन—																	Class II—
4	व्यक्तीविषयक गंभीर गुन्हे.	62,467	71,289	29,430	29,797	7,417	7,421	340	362	7,755	7,939	5,096	4,552	71,289	80,812	16	17	Serious offences against persons.
	वर्ग तीन—																	Class III—
5	व्यक्ती आणि मालमत्ता-विषयक किंवा फक्त मालमत्ताविषयक गंभीर गुन्हे.	28,917	30,621	9,705	9,525	1,256	944	88	107	4,068	4,326	2,589	2,716	30,621	32,053	3	7	Serious offences against persons and property or against property only.
	वर्ग चार—																	Class IV—
6	व्यक्तीविषयक किरकोळ गुन्हे.	17,797	19,458	7,301	7,170	1,327	1,137	94	110	2,041	2,019	2,178	1,736	19,458	21,626	6	1	Minor offences against persons.
	वर्ग पाच—																	Class V—
7	मालमत्ताविषयक किरकोळ गुन्हे.	73,550	76,940	23,743	22,951	3,224	2,694	590	608	7,614	8,306	8,925	7,656	76,940	79,627	26	19	Minor offences against property.

8 वर्ग सहा—																Class VI—	
बर न नोंदिलेले इंडियन पिनल कोडखालील इतर गुन्हे.		11,151	12,786	6,118	6,641	299	443	55	83	1,546	1,441	2,583	2,666	12,786	14,794	1	Other offences under I. P. C. not mentioned above.
एकूण—(एक ते आठ)		2,09,781	2,30,191	85,363	84,903	14,522	13,545	1,313	1,445	24,704	26,130	24,414	22,593	2,30,191	2,50,381	52	46 Sub-Total (1 to 8)
9 बर नमूद न केलेले इतर गुन्हे.																Other offences not specified above—	
(१) विशेष किंवा स्थानिक कायद्याखालील दखल- पात्र ठरवलेले गुन्हे.		2,57,223	2,89,819	2,14,623	2,27,586	224	313	5,391	6,236	43,914	52,063	1,32,498	1,40,386	2,89,819	3,18,407	3	5 (i) Offences under special and local laws declared to be cognizable.
(२) बी. एच. ओ. आर., १९४७ या कायद्या- खालील गुन्हे.																	(ii) Offences under B. H. O. R. Act, 1947.
एकूण		4,67,004	5,20,010	2,99,986	3,12,489	14,746	13,858	6,704	7,681	68,618	78,193	1,56,912	1,62,979	5,20,010	5,68,788	55	51 Grand Total

a=1982' b=1983

भाषार.—पोलीस महासंचालक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Office of the Director-General of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सुरक्षा (पोलिस गुन्हे व न्याय) /

पोलीस/

तक्ता क्रमांक/

महाराष्ट्र राज्यातील दखलपात्र गुन्हे (रेल्वे घडून व म्हणुम्बई वगळून) —भाग दोन/

अनुक्रमांक Serial No.	गुन्हे Offences	गेल्या वर्षीपासून प्रकरणांची चौकशी चालू असतांना ज्या व्यक्ती कैदेत आहेत किंवा जामिनावर सुटल्या आहेत अशांची संख्या		वर्षभरात अटक केलेल्या व्यक्ती Number of persons arrested during the year		सुनावणीपूर्वी पोलिसांनी किंवा दंडाधिकार्यांनी मुक्त केलेल्या व्यक्ती Persons discharged by Police or by Magistrate before trial		वर्षभरात आरोपपत्र दाखल केले आहेत अशा व्यक्ती Number of persons in whose cases charge sheets were called during the year		वर्ष अखेरीस प्रकरणांची चौकशी चालू असतांना ज्या व्यक्ती कैदेत आहेत किंवा जामिनावर सुटल्या आहेत अशांची संख्या		ज्यांच्यावरील प्रकरणांची कोर्टातील सुनावणी गेल्यावर्षीपासून चालू आहे अशा व्यक्तींची संख्या	
		Number of persons in custody or on bail during the stage of investigation pending from previous year	Number of persons arrested during the year	Persons discharged by Police or by Magistrate before trial	Number of persons in whose cases charge sheets were called during the year	Number of persons in custody or on bail pending investigation at the end of the year	Number of persons at trial in court pending from the previous year						
(1)	(2)	1982 (3)	1983 (4)	1982 (5)	1983 (6)	1982 (7)	1983 (8)	1982 (9)	1983 (10)	1982 (11)	1983 (12)	1982 (13)	1983 (14)
1	दखलपात्र गुन्ह्यात साथ देणे ..	8	..	21	11	2	..	27	11	..	..	177	186
2	दखलपात्र गुन्ह्याविषयी कट करणे ..	6	1	..	3	..	..	5	3	1	1	8	10
वर्ग एक—													
3	सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता व न्याय याबाबतीतील गुन्हे.	5,808	4,236	54,962	52,074	500	806	56,034	51,823	4,236	3,681	1,26,033	1,45,605
वर्ग दोन—													
4	व्यक्तिविषयक गंभीर गुन्हे ..	4,053	3,898	55,023	55,505	707	566	54,469	55,192	3,898	3,641	1,11,707	1,28,900
वर्ग तीन—													
5	व्यक्ती आणि मालमत्ताविषयक किंवा फक्त मालमत्ताविषयक गंभीर गुन्हे.	2,227	1,804	23,304	22,218	2,431	1,941	21,296	20,346	1,804	1,735	59,746	65,104
वर्ग चार—													
6	व्यक्तिविषयक किरकोळ गुन्हे ..	1,128	3,903	13,016	12,144	59	103	13,182	12,446	903	498	33,564	36,303
वर्ग पाच—													
	मालमत्ताविषयक किरकोळ गुन्हे.	3,581	3,038	44,116	43,732	2,098	2,125	42,558	42,309	3,038	2,333	1,29,363	1,34,709
वर्ग सहा—													
8	वर न नोंदलेले इंडियन पीनल कोड खालील इतर गुन्हे.	829	1,021	7,944	8,428	56	69	7,696	8,672	1,021	708	13,588	15,889
एकूण—(१ ते ८)		17,640	14,901	1,98,386	1,94,115	5,853	5,610	1,95,267	1,90,802	14,901	12,597	4,74,186	5,26,706
9 वर न नमूद केलेले इतर गुन्हे—													
(१) विशेष व स्थानिक कायद्याखाली दखलपात्र ठरलेले गुन्हे.		3,20,965	3,18,339	2,80,284	2,73,486	9,114	42,490	2,73,821	2,83,052	3,18,313	2,66,278	3,49,719	3,90,882
(२) १९४९ च्या बी. एच. ओ. आर. कायद्याखालील गुन्हे.		..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
एकूण		3,38,605	3,33,240	4,78,670	4,67,601	14,967	48,100	4,69,088	4,73,854	3,33,214	2,78,875	8,23,905	9,17,588

आधार.—पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई, यांचे कार्यालय.

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE CRIMES AND JUDICIAL)

Police

TABLE No. 9-9 (23-9)

Cognizable crimes in Maharashtra State (Including Railways but excluding Greater Bombay)— Part II

ज्यांच्यावरील प्रकरणे कोर्टापुरे सुनावणीसाठी या वर्षात सादर केली अशा व्यक्तींची संख्या Number of persons whose cases were put to court for trial during the year		ज्यांची प्रकरणे सामोपचाराने मिटविली किंवा काढून घेतली किंवा गुन्ह्यात साध देणे वगैरे आरोप घडून असलेल्या प्रकरणांचा अन्य निकाल लावला आहे अशा व्यक्ती Number of persons against whom cases were compounded or withdrawn or whose cases were otherwise disposed of including abetting, etc.				शिक्सा झालेल्या व्यक्ती Number of persons convicted		निर्दोषी ठरविलेल्या किंवा मुक्त केलेल्या व्यक्ती Number of persons acquitted or discharged		ज्या व्यक्तींची कोर्टापुरे सुनावणी चालू असतांना ज्या कैदेत आहेत किंवा जामिनावर सुटल्या आहेत अशा व्यक्तींची वर्षाखेरीची संख्या Number of persons in custody or on bail pending trial in courts at the end of the year		वर्ग केलेली प्रकरणे Transferred		Offences
1982	1983	1982	1983	1982	1983	1982	1983	1982	1983	1982	1983	1982	1983	(2)
(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
27	11	..	6	..	50	4	17	14	18	186	106	..	..	Abetment of cognizable offences.
5	3	..	..	..	..	3	..	..	..	10	13	..	..	Cognizable criminal conspiracy.
56,034	51,823	7,513	6,821	2,188	2,673	14,581	15,219	12,180	16,554	1,56,161	1,45,605	..	..	Class I— Offences against the State, public tranquility, safety and justice.
54,469	55,192	13,929	14,055	669	404	8,538	7,896	14,140	15,646	1,46,091	1,28,900	2	4	Class II— Serious offences against the persons.
21,296	20,346	2,398	1,899	154	163	5,161	5,100	8,225	9,297	65,104	68,991	..	..	Class III— Serious offences against persons and property or against property only.
13,182	12,446	2,900	2,591	181	267	3,488	2,789	3,874	4,448	36,303	38,654	..	..	Class IV— Minor offences against persons.
42,558	42,309	6,223	5,781	726	887	14,725	14,989	15,538	16,459	1,38,902	1,34,709	3	3	Class V— Minor offences against property.
7,696	8,672	370	565	83	104	2,975	3,055	1,967	2,191	15,889	18,646	..	..	Class VI— Other offences under I.P.C. not mentioned above.
1,95,267	1,90,802	33,333	31,718	4,001	4,548	49,475	49,065	55,938	64,613	5,67,564	5,26,706	5	7	Sub-Total (1 to 8)
2,73,821	2,83,052	181	1,190	6,900	9,199	1,85,039	65,112	66,732	4,11,774	1	5	..	..	Other offences not specified above— (i) Offences against special and local laws declared to be cognizable. (ii) Offences under B.H. O.R. Act, 1949.
4,69,088	4,73,854	33,514	32,908	10,901	13,747	2,34,104	1,21,050	1,31,345	9,79,338	6	12	..	..	Grand Total
						2,69,940	1,21,050	9,17,588						

Source.—Office of the Director General of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस गुन्हे व न्याय/Police Crimes and Judicial

पोलीस/Police

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.10 (23-10)

महाराष्ट्र राज्यातील पोलीस ठाणी व पोलीसांची संख्या (रेल्वे घटक व बृहन्मुंबई वगळून)
Police Stations and police force in Maharashtra State (Including Railways but excluding Greater Bombay)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	पोलीस ठाणी Number of Police Stations		बाउट पोस्ट Number of out posts		हंगामी घटक एकूण पोलीसांची संख्या Strength of police including temporary force		चौकशी झालेले एकूण दखलपात गुन्हे Total Number of cognizable crimes investigated		District (2)
		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	ठाणे (ग्राम.)	23	23	38	39	1,879	1,928	8,059	12,777	Thane (Rural)
2	रायगड	23	24	29	29	1,672	1,840	8,963	7,336	Raigad
3	रत्नागिरी	12	12	19	21	1,094	1,092	3,191	2,839	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	8	8	19	20	631	723	1,546	1,917	Sindhudurg
5	नाशिक	38	38	39	39	2,998	3,137	16,901	17,368	Nashik
6	धुळे	21	24	27	27	1,869	2,209	9,216	11,958	Dhule
7	जळगाव	28	29	32	31	2,377	2,544	13,702	15,212	Jalgaon
8	अहमदनगर	21	21	36	36	1,867	1,892	11,633	10,830	Ahmednagar
9	पुणे (ग्राम.)	26	26	48	48	1,648	1,760	11,668	8,749	Pune (Rural)
10	सतारा	23	24	28	27	2,056	2,075	6,082	5,390	Satara
11	सांगली	18	18	25	25	1,510	1,591	5,345	4,731	Sangli
12	सोलापूर	23	23	32	34	2,329	2,399	18,839	24,429	Solapur
13	कोल्हापूर	24	24	24	21	1,949	1,915	9,149	9,958	Kolhapur
14	औरंगाबाद	23	23	13	13	1,627	1,641	9,147	8,492	Aurangabad
15	जालना	16	16	15	15	655	745	4,165	4,219	Jalna
16	परभणी	26	26	16	16	1,357	1,396	5,935	7,284	Parbhani
17	बीड	21	21	13	13	1,165	1,182	5,487	5,234	Beed
18	नांदेड	29	29	23	23	1,483	1,507	4,818	5,404	Nanded
19	उस्मानाबाद	11	14	13	13	1,549	927	2,859	3,006	Osmanabad
20	लातूर	17	17	17	16	916	962	6,452	3,675	Latur
21	बुलढाणा	24	24	13	13	1,225	1,281	8,773	9,027	Buldana
22	अकोला	27	27	21	22	1,904	2,135	14,947	15,949	Akola
23	अमरावती	32	32	15	16	2,007	2,007	18,462	17,352	Amravati
24	यवतमाळ	27	27	18	13	1,415	1,448	14,432	17,171	Yavatmal
25	वर्धा	13	13	8	8	921	935	8,175	9,855	Wardha
26	नागपूर (ग्राम.)	22	22	12	13	1,261	1,463	7,608	8,110	Nagpur (Rural)
27	भंडारा	19	21	9	11	1,327	1,424	13,974	27,816	Bhandara
28	चंद्रपूर	18	18	17	18	1,645	1,403	9,252	10,223	Chandrapur
29	गडचिरोली	9	9	21	21	5	560	2,229	1,599	Gadchiroli
30	मुंबई रेल्वे	7	7	3	3	3,135	2,963	38,720	35,755	Bombay Rlys.
31	पुणे रेल्वे	8	8	21	21	1,204	1,238	3,308	3,526	Pune Rlys.
32	नागपूर रेल्वे	14	14	22	21	967	987	2,473	2,070	Nagpur Rlys.
33	ठाणे शहर	18	18	8	8	4,102	4,125	19,718	39,893	Thane City.
34	पुणे शहर	15	15	68	68	4,475	4,695	23,594	23,946	Pune City
35	नागपूर शहर	13	13	47	47	3,499	3,499	16,613	16,046	Nagpur City
36	इतर	..	..	..	..	16,458	16,667	..	..	Other Units
महाराष्ट्र राज्य		697	708	806	809	78,181	80,295	3,64,245	4,08,146	Maharashtra State

टोप/Note a—as on 31-12-1982 रोजी

b—as on 31-12-1983 रोजी

साधर.—पोलीस महासंचालक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Office of the Director General of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.11 (23.11)

---

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा।

(पोलीस, गुन्हे व न्याय)।

पोलीस।

सप्तता क्रमांक।

इंडियन पिनल कोडखाली महाराष्ट्र राज्यात (बृहन्मुंबई धरून) झालेले वखलपात्र गुन्हे (गुन्यांचे प्रयत्न धरून)।

शुक्रक्रमांक Serial No.	गुन्हे	तिमाही अखेर Quarter ending		तिमाही अखेर Quarter ending	
		30-6-1982	30-6-1983	30-9-1982	30-9-1983
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	दंगल	1,111	1,261	1,134	949
2	नाण्यासंबंधीचे गुन्हे	1	1	..	..
3	चलन व बँक नोटा संबंधीचे गुन्हे	33	6	34	18
4	खून	527	530	473	483
5	सदोष मनुष्यवध (परंतु खून या संज्ञतत अंतर्भूत नसलेले).	40	5	41	4
6	भादक पदार्थाचा व्यापार	11	9	14	3
7	पैशाच्या हेतूने किंवा इतर कारणा- करिता माणसाना पळवून नेणे.	235	196	214	189
8	दरोडा किंवा त्याकरिता एकत्र होणे	157	412	219	170
9	चोरी, लूट	895	850	937	841
10	घरफोडी	3,850	3,815	4,484	4,427
11	फसवणूक	490	530	567	633
12	विश्वासघात	592	587	696	629
13	एकूण चौऱ्या.—	14,033	12,978	14,965	13,280
	(अ) तांब्याची तार	117	86	30	86
	(ब) जनावरे	436	400	498	482
	(क) सायकली	1,461	1,174	1,605	1,416
	(ड) मोटारी व सुटे भाग	995	925	1,125	871
	(इ) पिस्तुले वगैरे	6	2	..	..
	(फ) स्फोटक पदार्थ	..	..	..	1
	(ग) इतर	10,988	10,391	11,657	10,424
14	इतर गुन्हे	16,297	16,704	15,285	15,818
	एकूण	38,242	37,884	39,063	37,454

अन्वय.—पोलीस महासंचालक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

SOCIAL SECURITY AND JUDICIAL SOCIAL DEFENCE

(POLICE AND CRIMES)

Police

TABLE No. 9.11 (23-11)

Cognizable offences (including attempts) under Indian Penal Code in Maharashtra State (Including Greater Bombay)

तिमाही अखेर Quarter ending		तिमाही अखेर Quarter ending		एकूण Total		Offences
31-12-1982 (7)	31-12-1983 (8)	31-3-1983 (9)	31-3-1984 (10)	1982-83 (11)	1983-84 (12)	
1,006	773	855	1,041	4,106	4,024	Rioting
..	..	..	1	1	2	Offences relating to coins
17	27	7	20	91	71	Offences relating to currency and bank notes.
484	495	439	471	1,923	1,979	Murders
34	9	40	7	115	35	Culpable homicide not amounting to murder.
5	9	10	10	40	31	Administrating of stupefy- ing drugs.
180	188	217	238	846	811	Kidnapping and abduction.
178	142	163	160	717	884	Dacoity and preparation of assembly for dacoity.
898	796	828	853	3,558	3,340	Robbery
3,848	4,047	3,573	3,674	15,755	15,963	House breaking
554	527	570	576	2,181	2,266	Cheating
583	646	598	680	2,449	2,542	Breach of trust
15,169	14,168	13,487	13,754	57,624	54,180	Total thefts—
86	88	105	72	388	332	(a) Copper Wire
365	403	404	436	1,703	1,721	(b) Cattle
1,489	1,445	1,592	1,425	6,147	5,460	(c) Cycles
1,043	796	917	882	4,080	3,474	(d) Motor vehicle and accessories.
2	2	2	2	10	7	(e) Fire arms
..	..	..	1	..	1	(f) Explosives
12,184	11,434	10,467	10,936	45,296	43,185	(g) Other thefts
15,940	15,025	15,019	16,336	62,541	63,883	Other crimes
38,876	36,852	35,806	37,821	1,51,987	1,50,011	Total

Source.—Office of the Director General of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस गुन्हे व न्याय/Police, Crime and Judicial

(2) न्यायालयीन/JUDICIAL

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.12 (23.12)

अपील व मूल अधिकारिता वापरणाऱ्या न्यायालयीन अधिकार्यांची संख्या
Number of Judicial officers exercising Appellate and original Jurisdiction in Maharashtra State
(1982)

दिवाणी/Civil			
अनुक्रमांक Serial No.	दृष्टा	संख्या/Number	Designation
(1)	(2)	(3)	(4)
1	मुख्य न्यायमूर्ती व उच्च न्यायालयातील न्यायाधीश	47	Chief Justice and High Court Judges
2	प्रमुख न्यायाधीश व नगरदिवाणी न्यायालयाचे इतर न्यायाधीश, मुंबई.	31	Principal Judge and other Judges of the City Civil Court, Bombay.
3	जिल्हा न्यायाधीश	27	District Judges
4	सह न्यायाधीश	9	Joint Judges
5	सहाय्यक न्यायाधीश (प्रशिक्षणार्थी धरून)	58	Assistant Judges (including under training)
6	लघुवाद न्यायालयाचे न्यायाधीश	27	Small-cause Court Judges
7	दिवाणी न्यायाधीश (वरिष्ठ स्तर)	53	Civil Judges (Senior Division)
8	दिवाणी न्यायाधीश (कनिष्ठ स्तर)	401	Civil Judges (Junior Division)
9	न्याय पंचायत	..	Nyaya Panchayat
फौजदारी/Criminal			
1	मुख्य न्यायमूर्ती व उच्च न्यायालयातील न्यायाधीश	47	Chief Justice and High Court Judges
2	सत्र न्यायाधीश	27	Sessions Judges
3	अप्यर सत्र न्यायाधीश	84	Additional Sessions Judges
4	सहाय्यक सत्र न्यायाधीश	9	Assistant Sessions Judges
5	मुख्य महानगर दंडाधिकारी, मुंबई	1	Chief Metropolitan Magistrate, Bombay
6	अप्यर मुख्य महानगर दंडाधिकारी, मुंबई	13	Additional Chief Metropolitan Magistrate, Bombay
7	जिल्हा दंडाधिकारी	31*	District Magistrates*
8	न्याय दंडाधिकारी, प्रथम श्रेणी	29	Judicial Magistrates, First Class
9	न्याय दंडाधिकारी, द्वितीय श्रेणी	12	Judicial Magistrates, Second Class
10	न्याय दंडाधिकारी, तृतीय श्रेणी	..	Judicial Magistrates, Third Class
11	कार्यकारी दंडाधिकारी	293	Executive Magistrates
12	महानगर दंडाधिकारी, मुंबई	..	Metropolitan Magistrate, Bombay

*ह्यात १५ अपर जिल्हा दंडाधिकार्यांचा समावेश आहे.

These include, 15 Additional District Magistrates also.

आधार.—उच्च न्यायालय, मुंबई ह्याची वार्षिक न्याय विवरण पत्रे.

Source.—Annual Judicial statements of High Court, Bombay.

१. सामाजिक सुरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस गुन्हे व न्याय/Police Crime and Judicial

(2) न्यायालयीन/JUDICIAL

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.13 (23.13)

महाराष्ट्र राज्यातील न्यायालयीन निर्णय दिलेली, नवीन आलेली व ज्यात दोषारोप केले अशी प्रकरणे
(मुंबई उच्च न्यायालयाचे हद्दीतील)

Number of Cases decided in and receipts and charges of the Courts in the State of Maharashtra
(Territory Subject to the High Court of Bombay)
(1982)

दिवाणी/Civil				फौजदारी/Criminal			
मूळ शाखा/Original		अपील शाखा/Appellate		मूळ शाखा/Original		अपील शाखा/Appellate	
नियमित Regular	संकीर्ण Miscellaneous	नियमित Regular	संकीर्ण Miscellaneous	नियमित Regular	संकीर्ण Miscellaneous	नियमित Regular	संकीर्ण Miscellaneous
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1,13,525	56,040*	11,771	5,238	15,90,678	26,462	4,644**	6,864†

* ह्यात हुकुमनाम्याच्या अंमलबजावणीसाठीचे अर्ज, नादारी साठीचे अर्ज व इतर संकीर्ण प्रकरणांचा समावेश आहे.
Includes all applications for execution of decrees, insolvency applications and other miscellaneous cases.

** ह्यात आरोप सिद्ध झालेली प्रकरणे व फौजदारी अपीलांचा समावेश आहे.
Include confirmation cases and Criminal Appeals.

† ह्यात संकीर्ण बाबतीतील अर्जासहीत फौजदारी प्रक्रिया संहितेखालील सुधारित प्रकरणांचा समावेश आहे.
These are all cases of revision under the Code of Criminal Procedure including miscellaneous applications.

बाधक.—मुंबई उच्च न्यायालयाची वार्षिक न्याय विवरण पत्रे.
Source.—Annual Judicial Statements, High Court, Bombay.

१. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/

पोलीस गुन्हे व न्याय/

(2) न्यायालयीन/

तक्ता क्रमांक/

महाराष्ट्र राज्यातील दिवाणी न्यायालयात दाखल केलेल्या दिवाणी दाव्यांची संख्या, वर्णन व मूल्य/

अनुक्रमांक Serial No.	न्यायालयाचा दर्जा	हक्क व इतर बाबतीतील दावे			
		पैसे किंवा बंगम मालमतेसाठी केलेले दावे Suits for money or moveable property	स्वावर मालमते- साठी केलेले दावे Suits for immoveable property	विशिष्ट सुट मिळण्यासाठी केलेले दावे Suit for specific relief	गहाण सता- बाबत दावे Mortgage suits
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	दिवाणी न्यायाधिशांची न्यायालये	36,500	26,488	9,282	3,218
2	लघुवाद न्यायालये	3,163	1,683	..	..
3	जिल्हा प्रमुख न्यायालयांव्यतिरिक्त जिल्हा न्यायालये.	600	373	5	88
	एकूण	40,263	28,544	9,287	3,306
4	राज्याच्या मुख्यालयाचे ठिकाण किंवा शासकीय मुख्यालयाचे ठिकाणची न्यायालये. इलाहाबाद लघुवाद न्यायालये, मुंबई.	7,846	6,378	..	..
5	नगर दिवाणी न्यायालये, मुंबई.	3,987	198	4,496	1,064
	एकूण	11,833	6,576	4,496	1,064
	एकूण सर्व	52,960	35,120	13,783	4,370

टीप.—आकडे पूर्णकांत लिहिल्यामुळे स्तंभ (१०) मधील बेरजा जुळणार नाहीत
माघार.—मुंबई उच्च न्यायालयाची वार्षिक न्याय विवरण पत्रे

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

Police crimes and Judicial

JUDICIAL

TABLE No. 9.14 (23.14)

Number, description and value of Civil Suits instituted in the Civil Courts in the State of Maharashtra (1981)

Title and other suits				
इतर (स्तेम ४ ने ६ व्यक्ति- रिक्त) Other suits not falling under any of the preceding heads	एकूण Total	एकूण सर्व Grand total	दाव्याचे एकूण मूल्य (हजार रुपयात) Total value of suits (000 Rs.)	Class of Courts
(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
9,463	48,451	84,951	4,21,088	Courts of Civil Judges
..	1,683	4,846	8,294	Small-Cause Courts
2,677	3,143	3,743	30,764	District Courts other than Chief Courts of Districts
12,140	53,277	93,540	4,60,146	Total
520	6,898	14,744	60,772	Courts at the headquarters of the State or seat of Government Presidency Small-Cause Court, Bombay.
..	5,758	9,745	66,269	The City Civil Court, Bombay.
520	12,656	24,489	1,27,041	Total
12,660	65,933	1,18,029	5,87,187	Grand Total

Note.—In the case of Col. (10) Sub totals may not add up to total due to rounding.

Source.—Annual Judicial Statements, High Court, Bombay.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस गुन्हे व न्याय/Police crimes and Judicial

(2) न्यायालयीन/JUDICIAL

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.15 (23.15)

महाराष्ट्रातील मूळ शाखेच्या अधिकार क्षेत्रातील दिवाणी प्रकरणांच्या चौकशीचे सर्वसाधारण निकाल
General results of the trial of Civil Cases of original jurisdiction in Maharashtra
(1982)

अनुक्रमांक Serial No.	नाव	दिवाणी विभाग/Civil Units			संकीर्ण प्रकरणे/Miscellaneous Cases			Item
		दिवाणी न्यायालये Civil Courts	राज्याचे मुख्यालयाचे ठिकाणी किंवा शासकीय मुख्यालयाचे ठिकाणची न्यायालये Courts at the headquarters of the State or seat of Government	एकूण Total	दिवाणी न्यायालये Civil Courts	राज्याचे मुख्यालयाचे ठिकाणी किंवा शासकीय मुख्यालयाचे ठिकाणची न्यायालये Courts at the headquarters of the State or seat of Government	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	न्यायालयाप्रति दाखल झालेले दावे	3,42,244	1,18,081	4,60,325	68,126	8,577	76,703	Number of suits before the Courts.
2	निकालात काढलेले दावे— (अ) चौकशीशिवाय—							Number of suits disposed of— (a) Without trial—
	(१) दिवाणी प्रक्रिया संहितेच्या आदेश नऊ च्या नियम ३ व ८ अन्वये.	5,891	2,861	8,752	1,979	114	2,093	(1) Under order IX, rules 3 and 8, Civil procedure Code.
	(२) अन्यथा	13,893	4,395	18,288	7,286	302	7,588	(2) Otherwise
	(ब) एकपक्षी	14,921	3,035	17,956	2,050	328	2,378	(b) Ex-parte
	(क) मागणीग्राह्य झाल्यामुळे	5,629	2,713	8,342	1,242	18	1,260	(c) On admission of claims
	(द) समझोता झाल्यामुळे	14,094	7,303	21,397	1,649	442	2,091	(d) Compromised
	(इ) पूर्ण चौकशीअंती—							(e) After full trial—
	(१) फिरादीच्या बाजूने निकाल	17,001	1,278	18,279	4,397	184	4,581	(1) Judgment for plaintiff
	(२) प्रतिवादीच्या बाजूने निकाल	6,845	646	7,491	1,166	143	1,309	(2) Judgment for defendant
	(फ) लवादानुसार	15	..	15	..	..	..	(f) On reference to arbitration
	(ग) हस्तांतरित करून	12,983	22	13,005	1,385	..	1,385	(g) By transfer
3	वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित प्रकरणे	2,50,972	95,828	3,46,800	46,972	7,046	54,018	Pending at the close of the year.
4	एक वर्षाहून अधिक काळ प्रलंबित प्रकरणे	1,70,756	53,525	2,24,281	28,251	3,941	32,192	Pending for more than a year

माबार.—मुंबई उच्च न्यायालयाची वार्षिक न्याय विवरणपत्रे.

Source.—Annual Judicial Statements, High Court, Bombay.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9-16 (23-16)

---

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/

पोलीस गुन्हे व न्याय/

(2) न्यायालयीन/

तक्ता क्रमांक/

महाराष्ट्रातील विविध वर्गांच्या न्यायाधिकरणात चौकशी चालू असलेल्या फौजदारी प्रकरणांचे सर्वसाधारण निकाल/

अनुक्रमांक Serial No.	न्यायालयाचा वर्ग	नोंदलेले गुन्हे No. of offences reported	चौकशी चालू असलेल्या व्यक्ती No. of persons under trial	ग्याची प्रकरणे निकालात काढली आहेत	
				निर्दोष सुटलेले किंवा सोडलेले Discharged or acquitted	परिश्रणाखालील गुन्हेगार कायद्या- खाली निकालात काढलेली Dealt with under the probation of offenders Act
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	वरिष्ठ न्यायालये	6	20	6	..
2	सत्र न्यायालये (अपर सत्र न्यायाधीश धरून)	3,956	21,180	7,540	95
3	खास न्यायाधीशांची न्यायालये	223	931	105	3
4	सहाय्यक सत्र न्यायाधीशांची न्यायालये	116	116	..	..
5	न्याय दंडाधिकारी	12,90,334	28,70,948	3,93,928	4,804
6	विशेष न्याय दंडाधिकारी	2,09,451	3,47,799	12,061	..
7	न्याय दंडाधिकारी यांचे संबधीत	..	..	..	..
8	कार्यकारी न्याय दंडाधिकारी (जिल्हा दंडाधिकारी धरून).	19,460	52,574	27,572	1
	एकूण	15,23,546	32,93,568	4,41,212	4,903

नाधार.-मुंबई उच्च न्यायालयाची वार्षिक न्याय विवरणपत्रे.

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

Police crimes and Judicial

JUDICIAL

TABLE No. 9.16 (23.16)

General results of trials of Criminal Cases in the tribunals of various classes in Maharashtra (1982)

बना व्यक्ति/Persons whose cases were disposed off

दोषी ठरलेले Convicted (7)	सिद्धा झालेले किवा संदर्भित Committed or referred (8)	मृत, फरारी किवा दुसऱ्या राज्यात रवाना Died, escaped or transferred to another state (9)	वर्ष अखेरीस चौकशी चालू असलेल्या व्यक्ती Persons remaining under trial at the end of the year (10)	Class of courts (2)
10	..	..	4	Superior Courts
1,447	..	118	11,980	Courts of sessions (including Additional Sessions Judges)
47	..	2	774	Courts of Special Judges
..	..	..	116	Courts of Assistant Sessions Judges
10,19,880	6,563	2,41,631	12,04,142	Judicial Magistrates
3,15,767	..	10,844	9,127	Special Judicial Magistrates
..	..	..	..	Benches of Judicial Magistrates
4,695	..	100	20,206	Executive Magistrates (including district Magistrates)
13,41,846	6,563	2,52,695	12,46,349	Total

Source.—Annual Judicial Statements, High Court, Bombay.

१. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा

पोलीस गुन्हे व न्याय/

(२) न्यायालयीन/

तफ्ती क्रमांक/

महाराष्ट्र राज्यातील फौजदारी प्रकरणाबाबत अपिले व फेरतपासणीचे सर्वसाधारण निकाल/

क्रमांक Serial No.	न्यायाधिकरणे	व्यक्तींची संख्या/			
		न्यायालयात अपिले व फेरतपासणीसाठी अर्ज करणारे Number of appellants and applicants for revision before the courts	नाकारलेली अपिले किंवा अर्ज Appeals or applications rejected	सिद्धा किंवा हुकूम कायम केलेला Sentence or order confirmed	सिद्धेत बदल आलेला Sentence altered
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
अपिले					
१	जिल्हा मुख्य दंडाधिकार्यास (जिल्हा दंडाधिकारी घटक).	..	..	..	..
२	सत्र न्यायालयास	८,७९०	१८२	१,६२७	१,४११
३	वरिष्ठ न्यायालये—				
	(अ) दोषी ठरलेल्याकडून	..	..	..	..
	(ब) त्रिवाट्यानुसार निर्दोषी ठरलेल्यांसाठी शासनाकडून	..	..	..	..
	एकूण ..	८,७९०	१८२	१,६२७	१,४११
फेरतपासणी					
१	जिल्हा मुख्य दंडाधिकार्याकडून	..	..	..	..
२	सत्र न्यायालयाकडून	१५,८९२*	१,८२७	३,६३१	४०६
३	वरिष्ठ न्यायालयाकडून	..	..	..	..
	एकूण ..	१५,८९२	१,८२७	३,६३१	४०६
	एकूण सर्व ..	२४,६८२*	२,००९	५,२५८	१,८१७

* ह्यात फिर्माविलेले फेरतपासणीसाठी केलेल्या ४०३ अर्जांचा समावेश असून त्याची विभागणी स्तंभ (४) ते (९) मधील बाकडेवारीत समाविष्ट आहे.
बांधार-मुंबई उच्च न्यायालयाची वार्षिक न्याय विवरणपत्रे.

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

Police, crimes and Judicial

JUDICIAL

TABLE No. 9.17 (23.17)

General results of appeals and revisions in criminal cases in Maharashtra State
(1982)

Number of persons				
शिक्षेबाबत विरुद्ध निर्णय झालेले	इतर मागनि	मृत, फरारी किवा दुसऱ्या राज्यात रवाना	चौकशी प्रलंबित असलेले	Tribunals
Sentence reversed	Otherwise disposed of	Died, escaped or transferred to another State	Pending trial	
(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
<i>Appeals</i>				
				To Chief Magistrate of District (including District Magistrates)
1,669	264	3	3,634	To Court of Sessions
				Superior Courts—
				(a) By persons convicted
				(b) By Government from judgment of acquittal
1,669	264	3	3,634	Total
<i>Revisions</i>				
				By Chief Magistrates of Districts
1,152	2,815	10	6,454	By Courts or Sessions
				By Superior Courts
1,152	2,815	10	6,454	Total
2,821	3,079	13	10,088	Grand Total

• These figures include 403 applicants for revision made on behalf of complainants, break up of which is included in columns (4) to (10).
Source.—Annual Judicial Statements, High Court, Bombay.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस, गुन्हे व न्याय/Police, crimes and Judicial

(2) न्यायालयीन/JUDICIAL

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.18 (23.18)

महाराष्ट्र राज्यातील दिवाणी अपील न्यायालयाचा कारभार
Business of the Civil Appellate Courts in Maharashtra State
(1982)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	हुकूमनाम्यावरील अपीले Appeals from decrees			संकीर्ण अपीले Miscellaneous appeals			Item
		दिवानी न्याया- लयातील मूळ हुकूमनाम्या- वरील अपीले	राज्याच्या मुल्या- लयाच्या किंवा शासकीय मुल्या- लयाच्या ठिकाणची न्यायालये	एकूण Total	दिवानी न्यायालयातील मूळ आदेशा- वरील अपीले	राज्याच्या मुख्यालयाच्या किंवा शासकीय मुख्यालयाच्या ठिकाणची न्यायालये	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	न्यायालयांसमोरील अपीले	27,111	16,212	43,323	9,120	4,813	13,933	Number of appeals before the Courts.
2	निकालात काढलेली अपीले							Number of appeals disposed of—
	(अ) काढून टाकलेली किंवा खटला न चालविलेली	1,158	1,146	2,304	820	1,341	2,161	(a) Dismissed or not prosecuted.
	(ब) गिनाळ कायम केलेली	3,010	1,367	4,377	1,887	420	2,307	(b) Confirmed
	(क) निकालात बदल केलेली	768	272	1,040	436	107	543	(c) Modified
	(ड) उलट केलेली	800	373	1,173	518	105	623	(d) Reversed
	(इ) फेरसुनावणीकरिता पुन्हा बंदिस्त केलेले	377	1,927	2,304	93	203	296	(e) Remanded for retrial
	(फ) हस्तांतरित	580		580	80		80	(f) By transfer
3	वर्षाखेर प्रलंबित	20,418	11,127	31,545	5,286	2,637	7,923	Pending at the close of the year.
4	एक वर्षांहून अधिक काळ प्रलंबित	11,016	6,950	17,966	1,820	1,440	3,260	Pending for more than a year

माधार.—मुंबई उच्च न्यायालयाची वार्षिक न्याय विवरण पत्रे.
Source.—Annual Judicial Statements, High Court, Bombay.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस, गुन्हे व न्याय/Police, crimes and Judicial

(2) न्यायालयीन/JUDICIAL

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.19 (23.19)

महाराष्ट्र राज्यात नोंदलेले गुन्हे

Number of offences reported in Maharashtra State

(1982)

क्रमांक Serial No.	गुन्हाचे वर्णन	नोंदलेले गुन्हे Number of offences reported	सरी ठरलेली प्रकरणे Number of cases returned as true	वर्षभरात सुनावणीसाठी आलेली प्रकरणे Number of cases brought to trial during the year	Description of offences
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
	(अ) सार्वजनिक/व्यक्तिगत गुन्हे				(A) Public/Individual Offences
1	सार्वजनिक शांततेविरुद्धचे गुन्हे	6,052	6,051	12,990	Offences against the public tranquillity.
2	सार्वजनिक आरोग्य, सुरक्षितता, सोयी, सभ्यता व नैतिक आधार यांविरुद्धचे गुन्हे.	8,806	8,804	19,477	Offences affecting the public health, safety, convenience, decency and morals.
3	मानवी शरीरास दुखापत करणारे गुन्हे	7,265	7,253	13,120	Offences affecting the human body life.
4	दुखापत	50,804	50,302	1,20,689	Hurt.
5	अन्याय्य निर्बंध व अन्याय्य कैद	4,971	4,943	10,902	Wrongful restraint and wrongful confinement.
6	दंडनीय, जबरदस्ती व हत्या	6,298	6,292	15,477	Criminal force and assault.
7	चोरी	35,532	35,529	90,416	Theft.
8	जबरी चोरी व दरोडेखोरी	2,595	2,592	6,994	Robbery and dacoity.
9	दंडनीय विश्वासघात	2,944	2,936	9,932	Criminal breach of trusts.
10	चोरीची मालमत्ता बाळगणे	1,578	1,578	4,260	Receiving of stolen property.
11	फसवणूक	5,004	4,994	13,270	Cheating.
12	नैतिक अपाय	4,322	4,322	9,096	Mischief.
13	दंडनीय अतिक्रमण	13,514	13,506	33,418	Criminal trespass.
14	विवाह संदर्भातील गुन्हे	1,736	1,735	3,290	Offences relating to marriage.
15	भाकदपटला, अपमान व क्षुब्धताविषयक दंडनीय गुन्हे	13,153	13,145	28,632	Criminal intimidation, insult and annoyance.
16	इतर गुन्हे	20,503	20,447	46,122	Other offences.
	एकूण (अ)	1,84,681	1,84,429	4,38,685	Total (A)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
	(ब) भारतीय कायदे, मुंबई कायदे, मध्यप्रान्त व वन्हाड कायदे व हैद्राबाद कायदे पाबालील गुन्हे				(B) Offences under Indian Acts, Bombay Acts, C. P. and Berar Acts and Hyderabad Acts-
17	लष्करो छावणी कायदा, दोन, १९२४	1,722	1,722	4,584	Cantonment Act, II of 1924.
18	फौजदारी प्रक्रिया संहिता, पांच, १८९८	5,531	5,531	11,376	Criminal Procedure Code, V of 1898.
19	राज्य कर्मचारी विमा कायदा, चौतीस, १९४८	52	52	537	Employees State Insurance Act, XXXIV of 1948.
20	कारखाने अधिनियम, त्रेसष्ट, १९४८	804	804	1,354	Factories Act, I XIII of 1948.
21	वन कायदा, सोळा, १९२७	4,289	4,289	6,216	Forest Act, XVI of 1927.
22	मोटार वाहने कायदा, चार, १९३९	5,71,131	5,71,129	9,29,207	Motor Vehicles Act, IV of 1939.
23	प्राण्यांना निर्दयतेने वागविण्यास प्रतिबंध करणारा अधिनियम, अकरा, १८९०.	11	11	238	Prevention of Cruelty to Animals Act, XI of 1890.
24	अन्न भेसळविरोधी कायदा, सदतीस, १९५४	1,339	1,338	3,898	Prevention of Food Adulteration Act, XXXVII of 1954.
25	वेतन प्रदान कायदा, चार १९३६	9	9	10	Payment of Wages Act, IV of 1936.
26	रेल्वे कायदा, नऊ, १८९०	78,531	78,531	80,865	Railways Act, IX, of 1890.
27	कंपनी कायदा, एक, १९५६	3,634	3,634	5,156	Companies Act, I of 1956.
28	नगरपालिका कायदा, अकरा, १८६५	5,443	5,443	9,658	Municipalities Act, XI of 1965.
29	पोलीस कायदा, बावीस, १९५१	3,31,891	3,31,857	4,19,994	Police Act, XXII of 1951.
30	जुगार विरोधी कायदा, एकेचाळीस, १८८७	64,816	64,816	1,21,477	Prevention of Gambling Act, XXXXI of 1887.
31	दारुबंदी कायदा, पंचवीस, १९४९	1,34,633	1,34,539	2,61,921	Prohibition Act, XXV of 1949.
32	सार्वजनिक वाहन कायदा, सात, १९२०	4,050	4,050	4,863	Public Conveyance Act, VII of 1920.
33	दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियम, एकोणऐंशी, १९४८.	13,146	13,146	24,173	Shops and Establishments Act, LXXIX of 1948.
34	भावश्यक वस्तू कायदा, दहा, १९५५	1,529	1,529	3,741	Essential Commodities Act, X of 1955.
35	भोक मागण्याविरुद्ध कायदा, दहा १९६०	2,285	2,285	2,581	Prevention of Begging Act, X of 1960.
36	मोटार वाहन कर कायदा, दहा, १९४७	1,261	1,261	1,571	Motor Vehicles Taxation Act, X of 1947.
37	महानगरपालिका कायदा, तीन, १८८८				Municipal Corporation Act, III of 1888.
38	मोटार वाहन कायदा, नऊ, १९४९	3,759	3,759	4,400	Motor Vehicles Act, IX of 1949.
39	इतर कायदे	1,08,993	1,08,990	1,61,608	Other Acts.
	एकूण—(ब)	13,38,859	13,38,725	20,59,428	Total (B)
	एकूण सर्व—(अ+ब)	15,23,540	15,23,154	24,97,513	Grand Total (A+B)

आधार.—मुंबई उच्च न्यायालयाची वार्षिक न्याय विवरणपत्रे
Source—Annual judicial Statements, High Court, Bombay.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस गुन्हे व न्याय/Police, crimes and Judicial

(2) न्यायालयीन/JUDICIAL

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.20 (23-20)

फौजदारी गुन्ह्यांचे बाबतीत दिलेल्या शिक्षा
Punishments inflicted in criminal cases in Maharashtra State

(1982)

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकार	माहिती Particulars	Type
(1)	(2)	(3)	(2)
1	फाशीची शिक्षा झालेल्या व्यक्ती	2	Number of persons executed.
2	शिक्षा झालेल्या व्यक्ती—		Number of persons sentenced to—
	(अ) मृत्यूची	13	(a) Death.
	(ब) जन्मठेपेची	364	(b) Imprisonment for life.
	(क) कमी मुदतीच्या कैदेची	2,02,648	(c) Imprisonment for lesser term.
	(ड) दंड किंवा जप्तीची	7,82,572	(d) Fine or forfeiture.
3	ताकीद देऊन सुटका केलेल्या	11,350	Release on admonition (U/s 562, (Cr.P.C.).
4	तडीपार केलेले	7,616	Bound over (U/S 562, Cr. P.C.).
5	परिक्षणाखालील गुन्हेगार कायद्याखाली निकालात काढलेले.	4,784	Dealt with under the probation of offenders Act.
6	दंडाची शिक्षा झालेले—		Number of persons sentenced to fine of—
	(अ) दहा रुपये किंवा कमी दंड	2,07,991	(a) Rs. 10 and under.
	(ब) दहा रुपयांपेक्षा जास्त दंड	5,74,581	(b) Over Rs. 10.
7	दंडाची एकूण रक्कम (हजार रुपयांत)—		Total amount of fines (000 Rs.)—
	(अ) लादलेली	65,023	(a) Imposed.
	(ब) वसूल केलेली	39,903	(b) Realised.
	(क) भरपाई केलेली	367	(c) Paid as compensation.
8	कैदेची शिक्षा झालेल्या व्यक्ती—		Number of persons sentenced to imprisonment of—
	(अ) १५ दिवस किंवा कमी	1,37,801	(a) 15 days and under.
	(ब) १५ दिवस ते सहा महिने	48,478	(b) Above 15 days to 6 months.
	(क) सहा महिने ते दोन वर्षे	15,166	(c) Above 6 months to 2 years.
	(ड) दोन वर्षांहून अधिक	1,203	(d) Above 2 years.

आधारा.—मुंबई उच्च न्यायालयाची वार्षिक न्याय विवरणपत्रे.

Source.—Annual Judicial Statements of High Court, Bombay.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस गुन्हे व न्याय/Police, crimes and Judicial

कारागृह/Prisons

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.21.(23-21)

कारागृहातील व दुय्यम कारागृहातील कैदी
Prisoners confined in jails and subsidiary jails

अनुक्रमांक Serial No. (1)	नाव (2)	माहिती Particulars		Item (2)
		1982-83 (3)	1983-84 (4)	
1	कैदीची जागा—			Place of confinement—
	(अ) मध्यवर्ती कारागृह	7	7	(a) Central Jails
	(ब) जिल्हा कारागृह	33	33	(b) District jails
	(क) दुय्यम कारागृह	178	178	(c) Sub-jails
	(ड) मुक्त छावण्या	4	4	(d) Open Colonies
	एकूण	222	222	Total

2	कैदी—	पुरुष Men		स्त्रिया Women		एकूण Total		Prisoners—
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	
2-1	वर्षाच्या सुरवातीस असलेले	12,485	13,332	316	267	12,801	13,599	Remained at the commencement of the year.
2-2	वर्षात भरती झालेले	1,90,755	1,79,680	6,343	5,065	1,97,098	1,84,745	Received during the year
2-3	एकूण	2,03,240	1,93,012	6,659	5,332	2,09,899	1,98,344	Total
2-4	कायद्याच्या सर्व कलमातून मुक्त झालेले	1,89,908	1,80,343	6,392	5,060	1,96,300	1,85,403	Discharged from all clauses
2-5	वर्षाच्या शेवटी असलेले	13,332	12,669	267	272	13,599	12,941	Remaining at the end of the year
2-6	प्रत्येक वर्गाची दैनिक सरासरी संख्या	13,620	13,198	339	293	13,959	13,491	Daily average number of each class

आधार.—कारागृह महानिरीक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Office of the Inspector General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE CRIME AND JUDICIAL)

कारागृह/Prisons

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.22 (23-22)

वर्षात कारागृहात दाखल केलेल्या व वर्षाअखेर राहिलेल्या कैद्यांची लिंगानुसार संख्या व चालू वर्षात कैद केलेल्या कैद्यांची (न्यायिक कैद्यांची फक्त) लिंग, वय, साक्षरता व पूर्वीच्या व्यवसायानुसार संख्या
Number of convicts admitted during the year and remained at the close of the year by sex and convicts imprisoned during the year by sex, age, literacy and previous occupation (for judicial convicts only)

अनुक्रमांक Serial	बाब (2)	माहिती Particulars				Item (2)
		पुरुष Men		स्त्रिया Women		
No. (1)		1982-83 (3)	1983-84 (4)	1982-83 (5)	1983-84 (6)	
1	आदल्या वर्षाच्या शेवटी राहिलेले कैदी	7,191	7,588	122	98	Remained at the close of the previous year
2	चालू वर्षात कैद केलेले	69,965	73,205	1,517	1,625	Imprisoned during the present year
3	बदलून आलेले	7,911	7,721	121	82	Received by transfer
	एकूण	85,067	88,514	1,760	1,805	Total
4	वर्ष भरत मूक्त केलेले	77,479	82,024	1,662	1,706	Discharged during the year.
5	वर्ष अखेर शिल्लक संख्या	7,588	6,490	98	99	Closing balance at the end of the year.
6	चालू वर्षात कैद केलेले— वयानुसार/Age					Imprisoned during the present year.
6-1	Under 16 वर्षां/वर्षांत/years	..	..	..	..	
6-2	16-18 वर्षे/years	6,510	6,838	87	131	
6-3	19-21 वर्षे/years	11,426	12,578	300	278	
6-4	22-30 वर्षे/years	25,887	29,483	575	786	
6-5	31-40 वर्षे/years	18,311	15,997	379	303	
6-6	41-60 वर्षे/years	6,955	7,493	170	125	
6-7	Above 60 वर्षां/वर्षांत/years	876	816	6	2	
	एकूण	69,965	73,205	1,517	1,625	Total
7	साक्षरतेनुसार—					Literacy
7-1	साक्षर	37,478	39,300	633	609	Literate
7-2	निरक्षर	32,487	33,905	884	1,016	Illiterate
	एकूण	69,965	73,205	1,517	1,625	Total
8	पूर्वीच्या व्यवसायानुसार—					Previous occupation—
8-1	पुरुष—					Males—
8-1-1	शासकीय सेवेत नगरपालिका किंवा इतर स्थानिक संस्थात काम करणारे.	2,312	3,505	..	..	Employed under Government or municipal or other local authorities.
8-1-2	व्यावसायिक	..	12,057	..	..	Professional.
8-1-3	सेवा किंवा वैयक्तिक कार्यालय असलेल्या	6,517	..	..	..	In service or performing personal offices.
8-1-4	शेती व पशु क्षेत्रातील	20,357	22,248	..	..	Engaged in agriculture and with animals.
8-1-5	व्यापार व वाणिज्य क्षेत्रातील	7,511	7,606	..	..	Engaged in commerce and trade.
8-1-6	यांत्रिक, कला, वस्तुनिर्माण व अभियांत्रिकी क्षेत्रातील	..	..	..	..	Employed in mechanical, arts manufacture and engineering operation etc.
8-1-7	इतरत्र वर्गीकरण न झालेल्या व्यक्ती	33,268	27,779	..	..	Miscellaneous, not classifed otherwise.
	एकूण	69,965	73,205	..	..	Total
8-2	स्त्रिया—					Females—
8-2-1	विवाहित	..	..	891	948	Married
8-2-2	अविवाहित	..	..	448	441	Unmarried
8-2-3	विधवा	..	..	178	236	Widows
	एकूण	..	..	1,517	1,625	Total

आधार.—कारागृह महानिरीक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Office of the Inspector General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune

9. सामाजिक संरक्षण आणि सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, GRIMES AND JUDICIAL)

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 9-23 (23-23)

कारागृहात दाखल केलेल्या कैद्यांची लिंग, शिक्षेचे स्वरूप व शिक्षेची मुदत यानुसार संख्या (न्यायिक कैदी फक्त)

Number of convicts admitted into jails by sex, nature and length of sentences and convicts admitted into the jails who had been previously convicted (for judicial convicts only)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	पुरुष Male		स्त्रिया Women		Item
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	वर्षभरात कारागृहात दाखल केलेले कैदी— कारावास—					Convicts admitted during the year— Imprisonment—
1	एक महिना किंवा कमी	53,230	53,965	1,082	1,167	Not exceeding one month.
2	एक महिन्याहून जास्त व तीन महिने किंवा कमी	9,554	10,438	354	238	Above one month and not exceeding three months.
3	तीन महिन्याहून जास्त व सहा महिने किंवा कमी	3,325	4,653	41	175	Above three months and not exceeding six months.
4	सहा महिन्याहून जास्त व एक वर्ष किंवा कमी	2,043	2,279	24	21	Above six months and not exceeding one year
5	एक वर्षाहून जास्त व दोन वर्षे किंवा कमी	777	947	5	7	Above one year and not exceeding two years
6	दोन वर्षाहून जास्त व पाच वर्षे किंवा कमी	442	385	1	5	Above two years and not exceeding five years.
7	पाच वर्षाहून जास्त व दहा वर्षे किंवा कमी	189	201	4	1	Above five years and not exceeding ten years.
8	दहा वर्षाहून जास्त	33	48	2	..	Exceeding ten years.
9	हद्दपारीची शिक्षा— (अ) जन्मठेप	872	287	4	11	Sentenced to transportation— (a) For life
10	मृत्युची शिक्षा	..	2	..	..	Sentence of death.
	एकूण	69,965	73,205	1,517	1,625	Total
	पूर्वी शिक्षा झालेले व कारागृहात दाखल केलेले कैदी—					Convicts admitted who had been previously convicted—
1	जामीन न मिळाल्यामुळे किंवा चांगल्या वर्तणुकीअभावी कैद केलेले सराईत गुन्हेगार.	..	..	..	..	Number of habitual offenders imprisoned in default of finding security or good behaviour.
2	पूर्वी शिक्षा झालेले व जामीन न मिळविता आल्यामुळे कैद केलेले.— (अ) पूर्वी एकदा शिक्षा झालेले (ब) पूर्वी दोनदा शिक्षा झालेले (क) पूर्वी दोनपेक्षा जास्त वेळा शिक्षा झालेले	895	378	10	7	Number of imprisoned in default of security with previous conviction.— (a) Previously convicted once. (b) Previously convicted twice. (c) Previously convicted more than twice
	एकूण (१+२)	1,893	1,505	16	10	Total (1+2)
3	१६ वर्षांखालील गुन्हेगार	..	..	..	..	Offenders under 16 years of age.

आधार.—कारागृह महानिरीक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.
Source.—Office of the Inspector-General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune.

9. सामाजिक संरक्षण आणि सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES AND JUDICIAL)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.24 (23-24)

तुरुंगातील कैद्यांवर पहारा करणे व त्यांची देखभाल करणे यावरील खर्च
Expenditure in guarding and maintaining the prisoners in jails

क्र.सं. Serial No.	नाव	खर्च (हजार रुपयांत) Expenditure (in, 000 Rs.)		Item
		1982-83	1983-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	कैद्यांची रोजची सरासरी संख्या (साधे कैदी वगळून)	13,959	13,485	Daily average number of prisoners (excluding Civil prisoners).
2	वेतन	27,981	31,840	Salaries.
3	प्रवास खर्च	405	557	Travel expenses.
4	आहार विषयक आकार	12,069	13,516	Diet charges.
5	इतर खर्च	6,012	8,043	Other charges.
6	कार्यालयीन खर्च	804	890	Office expenses.
7	अवजारे, यंत्रसंच, यंत्रसामग्री	161	105	Tools, plants, Machinery and Equipment.
8	भाडे, दर व कर	550	533	Rents, Rates and taxes.
9	मजुरी	942	1,031	Wages.
10	सहाय्यक अनुदान	85	85	Grant-in-aid contribution.
11	तुरुंगातील उद्योग	12,108	12,455	Jail Industries.
12	इतर खर्च	1	..	Other expenditure.
	एकूण (खर्च)	61,117	69,055	Total Expenditure.
	कैद्याचा दरडोई खर्च	4,378.33	5,120.87	Total cost per head of average strength.

आधार.—कारागृह महानिरीक्षक, यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.
Source.—Office of the Inspector-General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune.

10. राज्य उत्पन्न STATE INCOME

१०.१. राज्य उत्पन्नाचे चालू व १९७०-७१ स्थिर किमतीनुसार अंदाज, त्यांची टक्केवारीनुसार विभागणी, क्षेत्रवार विभागणी इत्यादि माहिती या विभागात दिलेली आहे. हे अंदाज (१) कार्यालयीन अभिलेखामधून उपलब्ध झालेल्या व (२) अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय व (३) केंद्रीय सांख्यिकी संघटना आणि इतर संस्था यांनी मागील काही वर्षांत घेतलेल्या नमुना पाहण्या व अभ्यास पाहण्या यांतून गोळा केलेल्या, व्यापक सांख्यिकी माहितीवर आधारित आहेत.

10.1. In this section the estimates of State income at current and constant (1970-71) prices, its percentage distribution, sectoral distribution etc. are given. These estimates are prepared on the basis of comprehensive statistical material which has become available from official records and also collected through sample surveys and type studies conducted by this Directorate, Central Statistical Organisation and other agencies over the past few years.

10. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तबता क्रमांक/TABLE No. 10.1 (22-1)

औद्योगिक गटानुसार झालेले राज्य उत्पन्न (चालू किंमतीनुसार)
State Income by Industrial origin at Current Prices

(रुपये लाखात)
(Rs. in lakhs)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाबी (2)	1970-71 (3)	1975-76 (4)	1980-81* (5)	1981-82* (6)	1982-83* (7)	1983-84* (8)	Items (2)
1	कृषि	1,04,601	2,28,905	3,69,862	4,14,494	4,25,427	5,25,041	Agriculture
2	वन उद्योग	3,933	5,872	12,451	16,029	18,311	21,027	Forestry and Logging
3	मत्स्योद्योग	1,576	6,861	9,691	9,241	10,079	12,623	Fishing
4	खाणी	790	1,790	5,663	6,639	8,244	8,997	Mining and Quarrying
	एकूण—प्राथमिक	1,10,900	2,43,428	3,97,667	4,46,403	4,62,061	5,67,688	Sub-Total - Primary
5	कारखाने—							Manufacturing—
5-1	नोंदणीकृत	79,908	1,47,326	3,00,900	3,10,300	3,39,441	3,80,532	Registered
5-2	इतर	22,869	42,642	86,758	93,229	1,00,535	1,14,773	Un-Registered
6	बांधकाम	24,039	43,631	67,780	75,037	84,299	96,959	Construction
7	बीज, गॅस आणि पाणीपुरवठा	5,707	11,758	26,206	36,279	46,170	52,283	Electricity, gas and watersupply.
	एकूण—दुय्यम	1,32,523	2,45,357	4,81,644	5,14,845	5,70,445	6,44,547	Sub-Total—Secondary
8	परिवहन, दळणवळण आणि वखार —							Transport, storage and communications—
8-1	रेल्वे	5,327	7,579	8,229	10,582	15,173	19,108	Railways
8-2	इतर साधनाने परिवहन आणि वखार.	14,308	25,930	48,738	67,303	76,572	82,029	Transport by other means and storage.
8-3	दळणवळण	4,882	6,877	14,282	18,163	21,885	25,859	Communications
9	व्यापार, खाणावळ आणि उपहारगृहे	52,039	1,07,343	2,12,733	2,34,604	2,60,420	2,99,719	Trade, hotels and restaurants
	एकूण (८+९)	76,556	1,47,729	2,83,982	3,30,652	3,74,050	4,26,715	Total—(8+9)
10	बँका आणि विमा उद्योग	16,376	46,045	80,047	1,07,690	1,16,079	1,30,518	Banking and Insurance
11	स्थावर मालमत्ता व राहत्या घरांमालकी आणि व्यावसायिक	12,409	18,744	32,579	37,016	41,900	48,161	Real estate and ownership of dwellings and business services.
	एकूण (१०+११)	28,785	64,789	1,12,626	1,44,706	1,57,979	1,78,679	Total—(10+11)

12	सार्वजनिक प्रशासन	..	..	..	..	11,417	20,832	36,587	41,347	49,042	57,577	Public Administration
13	इतर सेवा	..	..	..	..	27,373	45,529	78,077	90,889	1,00,286	1,10,748	Other services
	एकूण (१२+१३)	..	..	..	..	38,790	66,361	1,14,664	1,32,236	1,49,328	1,68,325	Total—(12+13)
	एकूण—तृतीय	..	..	..	..	1,44,131	2,78,879	5,11,272	6,07,594	6,81,357	7,73,719	Sub-Total—Tertiary
14	एकूण निष्कल राज्य उत्पन्न	..	..	..	..	3,87,554	7,67,664	13,90,583	15,68,842	17,13,863	19,85,954	Net State Domestic product
15	दरबोई राज्य उत्पन्न	..	..	..	..	783.10	1,387.75	2,233.40	2,467.63	2,637.81	2,990.40	per capita State income

*अस्थायी/Provisional

भाषांतर.—भरम व सॉल्ल्यकी संबालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source. Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

10. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10-2 (22.2)

औद्योगिक गटानुसार झालेल्या (चालू किंमतीनुसार) राज्य उत्पन्नाची टक्केवारी
Percentage distribution of State Income by industrial origin at current prices

अनुक्रमांक Serial No.	बाबी	1970-71	1975-76	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84	Items
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	कृषि	27.0	29.8	26.6	26.4	24.8	26.4	Agriculture
2	वन उद्योग	1.0	0.8	0.9	1.0	1.1	1.1	Forestry and Logging
3	मत्स्योद्योग	0.4	0.9	0.7	0.6	0.6	0.6	Fishing
4	खाणी	0.2	0.2	0.4	0.5	0.5	0.5	Mining and Quarrying
	एकूण—प्राथमिक	28.6	31.7	28.6	28.5	27.0	28.6	Sub-Total—Primary
5	कारखाने—							Manufacturing—
5-1	नोंदणीकृत	20.6	19.2	21.6	19.8	19.8	19.2	Registered
5-2	इतर	5.9	5.6	6.2	5.9	5.9	5.8	Un-registered
6	बांधकाम	6.2	5.7	4.9	4.8	4.9	4.9	Construction
7	बीज, गॅस आणि पाणीपुरवठा	1.5	1.5	1.9	2.3	2.7	2.6	Electricity, gas and Water-supply.
	एकूण—दुय्यम	34.2	32.0	34.6	32.8	33.3	32.5	Sub-Total—Secondary
8	परिवहन, दळणवळण आणि वखार—							Transport, storage and communications.—
8-1	रेल्वे	1.4	1.0	0.6	0.7	0.9	1.0	Railways
8-2	इतर साधनाने परिवहन आणि वखार.	3.7	3.4	3.5	4.3	4.4	4.1	Transport by other means and storage.
8-3	दळणवळण	1.3	0.9	1.0	1.2	1.3	1.3	Communications
9	व्यापार, खाणावळ आणि उपाहारगृहे	13.4	14.0	15.3	14.9	15.2	15.1	Trade, hotels and restaurants
	एकूण (८+९)	19.8	19.3	20.4	21.1	21.8	21.5	Total—(8+9)

10	बैंका आणि विमा उद्योग	..	..	..	4.2	6.0	5.8	6.8	6.8	6.6	Banking and Insurance
11	स्थावर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी आणि व्यावसायिक सेवा.				3.2	2.4	2.3	2.4	2.4	2.4	Real estate and ownership of dwellings and business services.
	एकूण (१०+११)	..			7.4	8.4	8.1	9.2	9.2	9.0	Total—(10+11)
12	सार्वजनिक प्रशासन	..	..	..	2.9	2.7	2.7	2.6	2.9	2.9	Public Administration
13	इतर सेवा	..	..	..	7.1	5.9	5.6	5.8	5.8	5.5	Other Services
	एकूण (१२+१३)	..			10.0	8.6	8.3	8.4	8.7	8.4	Total—(12+13)
	एकूण—तृतीय	..			37.2	36.3	36.8	38.7	39.7	38.9	Sub-Total—Tertiary
14	एकूण निव्वळ राज्य उत्पन्न	..	..	..	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	Net State Domestic Product

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

10. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तबता क्रमांक/TABLE No. 10:3 (22 3)

औद्योगिक गटानुसार झालेले राज्य उत्पन्न (१९७०-७१) च्या (किंमतीनुसार)

State Income by Industrial Origin at Constant (1970-71) Prices

(रुपये लाखात/(Rs. in lakhs))

अनुक्रमांक Serial No.	बाबी	1970-71	1975-76	1980-81*	1981-82*	1982-83*	1983-84*	Items
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	कृषि	1,04,601	1,45,597	1,59,691	1,67,090	1,63,739	1,73,305	Agriculture
2	वन उद्योग	3,933	2,875	3,431	3,781	3,830	4,141	Forestry and Logging
3	मत्स्योद्योग	1,576	3,202	2,915	2,457	2,436	2,886	Fishing
4	खाणी	790	1,235	1,736	1,913	2,086	2,201	Mining and Quarrying
	एकूण- प्राथमिक	1,10,900	1,52,909	1,67,773	1,75,241	1,72,091	1,82,533	Sub-Total—Primary
5	कारखाने—							Manufacturing—
5-1	नोंदणीकृत	79,908	98,439	1,39,895	1,44,837	1,54,081	1,56,622	Registered
5-2	इतर	22,869	26,212	35,370	34,798	35,124	37,674	Un-registered
6	बांधकाम	24,039	25,654	27,247	27,591	27,939	28,291	Construction
7	बीज, गॅस आणि पाणीपुरवठा	5,707	7,185	10,300	11,006	11,322	12,398	Electricity, gas and water supply
	एकूण- दुय्यम	1,32,523	1,57,490	2,12,812	2,18,232	2,28,466	2,34,985	Sub-Total—Secondary
8	परिवहन, दळणवळण आणि वस्त्र—							Transport, storage and commu- nications.—
8-1	रेल्वे	5,327	5,993	7,270	7,253	7,715	7,540	Railways
8-2	इतर साधनांचे परिवहन आणि वस्त्र	14,308	17,262	20,904	25,640	28,630	28,962	Transport by other means and storage.
8-3	दळणवळण	4,882	5,365	9,981	10,734	12,237	13,300	Communications
9	ब्यापार, खाणावळ आणि उपाहारगृहे	52,039	64,971	85,818	89,908	92,874	96,225	Trade, hotels and Restaurants
	एकूण (८+९)	76,556	93,591	1,23,973	1,33,535	1,41,456	1,46,027	Total—(8+9)
10	बँका आणि विमा उद्योग	16,376	21,747	25,674	28,009	32,833	38,524	Banking and Insurance
11	स्थावर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी आणि व्यावसायिक सेवा	12,409	14,534	17,161	17,758	18,383	19,034	Real estate and ownership of dwellings and business services
	एकूण (१०+११)	28,785	36,281	42,835	45,767	51,216	57,558	Total—(10+11)

12	सार्वजनिक प्रशासन	11,417	15,025	25,399	26,559	27,139	29,181	Public Administration
13	इतर सेवा	27,373	30,637	33,249	33,934	34,657	35,491	Other services
	एकूण (१२+१३)	38,790	45,662	58,648	60,493	61,796	64,672	Total—(12+13)
	एकूण—तृतीय	1,44,131	1,75,534	2,25,456	2,39,795	2,54,468	2,68,257	Sub-Total—Tertiary
14	एकूण निव्वळ राज्य उत्पन्न	3,87,554	4,85,933	6,06,041	6,33,268	6,55,025	6,85,775	Net State Domestic Product
15	दरडोई राज्य उत्पन्न	783-10	878-45	970-14	996-06	1008-15	1,032-62	Per capita State Income

*अस्थायी/Provisional

भाषा.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.— Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

10. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तबता क्रमांक/TABLE No. 10-4 (22-4)

औद्योगिक गटानुसार झालेल्या (१९७०-७१ च्या किमतीनुसार) राज्य उत्पन्नाची टक्केवारी
Percentage distribution of State Income by industrial origin at constant (1970-71) prices

अनुक्रमांक Serial No.	बाबी	1970-71	1975-76	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84	Items
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	कृषि	27.0	30.0	25.3	26.4	25.0	25.3	Agriculture
2	वन उद्योग	1.0	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	Forestry and Logging
3	मत्स्योद्योग	0.4	0.6	0.5	0.4	0.4	0.4	Fishing
4	खानी	0.2	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	Mining and Quarrying
	एकूण—प्राथमिक	28.6	31.5	27.7	27.7	26.3	26.6	Sub-Total—Primary
5	कारखाने—							Manufacturing—
5-1	नोंदणीकृत	20.6	20.2	23.1	22.9	23.5	22.9	Registered
5-2	इतर	5.9	5.4	5.8	5.5	5.4	5.5	Un-registered
6	बांधकाम	6.2	5.3	4.5	4.4	4.3	4.1	Construction
7	वीज, गॅस आणि पाणी पुरवठा	1.5	1.5	1.7	1.7	1.7	1.8	Electricity, gas and water supply
	एकूण—दुय्यम	34.2	32.4	35.1	34.5	34.9	34.3	Sub-Total—Secondary
8	परिवहन, दळणवळण आणि वखार—							Transport, storage and commu- nications.—
8-1	रेल्वे	1.4	1.2	1.2	1.1	1.1	1.1	Railways
8-2	इतर साधनाने परिवहन आणि वखार.	3.7	3.5	3.4	4.1	4.4	4.2	Transport by other means and storage.
8-3	दळणवळण	1.3	1.1	1.6	1.7	1.9	1.9	Communications
9	व्यापार, खाणावळ आणि उपाहारगृहे.	13.4	13.4	14.2	14.2	14.2	14.1	Trade, hotels and restaurants
	एकूण (८+९)	19.8	19.2	20.4	21.1	21.6	21.3	Total—(8+9)
10	बँका आणि विमा उद्योग	4.2	4.5	4.2	4.4	5.0	5.6	Banking and Insurance
11	स्थावर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी आणि व्यावसायिक सेवा.	3.2	3.0	2.9	2.8	2.8	2.8	Real estate and ownership of dwellings and business services.
	एकूण (१०+११)	7.4	7.5	7.1	7.2	7.8	8.4	Total—(10+11)

12	सार्वजनिक प्रशासन	2.9	3.1	4.2	4.2	4.1	4.2	Public Administration
13	इतर सेवा	7.1	6.3	5.5	5.3	5.3	5.2	Other Services
	एकूण (१२+१३)	10.0	9.4	9.7	9.5	9.4	9.4	Total—(12+13)
	एकूण—तृतीय	37.2	36.1	37.2	37.8	38.8	39.1	Sub-Total—Tertiary
14	एकूण निव्वळ राज्य उत्पाद	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	Net State Domestic Product

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

10. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10-5 (22-5)

औद्योगिक गटानुसार झालेले राज्य उत्पन्नाचे (१९७०-७१ च्या किमतीनुसार) निबंशिक
Indices of State Income by industrial origin at constant (1970-71) prices

अनुक्रमांक Serial No.	बाबी	1970-71	1975-76	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	कृषि	100.0	139.2	152.7	159.7	156.5	165.7	Agriculture
2	वन उद्योग	100.0	73.1	87.2	96.1	97.4	105.3	Forestry and logging
3	मत्स्योद्योग	100.0	203.2	184.9	155.9	154.6	183.1	Fishing
4	खानी	100.0	156.3	219.7	242.2	264.0	278.6	Mining and quarrying
	एकूण—प्राथमिक	100.0	137.9	151.3	158.0	155.2	164.6	Sub-Total—Primary
5	कारखाने—							Manufacturing—
5-1	नोंदणीकृत	100.0	123.2	175.1	181.3	192.8	196.0	Registered
5-2	इतर	100.0	114.6	154.7	152.2	153.6	164.7	Un-registered
6	बांधकाम	100.0	106.7	113.3	114.8	116.2	117.7	Construction
7	बीज, गॅस आणि पाणीपुरवठा	100.0	125.9	180.5	192.9	198.4	217.2	Electricity, gas and water supply
	एकूण—दुय्यम	100.0	118.8	160.6	164.7	172.4	177.3	Sub-Total—Secondary
8	परिवहन, दळणवळण आणि वखार —							Transport, Storage and Communications.—
8-1	रेल्वे	100.0	112.5	136.5	136.2	144.8	141.5	Railways
8-2	इतर साधनांने परिवहन आणि वखार.	100.0	120.6	146.1	179.2	200.1	202.4	Transport by other means and storage.
8-3	दळणवळण	100.0	109.9	204.4	219.9	250.7	272.4	Communications
9	व्यापार, खाणांवल आणि उपाहारगृहे	100.0	124.8	164.9	172.8	178.5	184.9	Trade, hotels and restaurants
	एकूण (८+९)	100.0	122.2	161.9	174.4	184.8	190.7	Sub-Total—(8+9)
10	बँका आणि विमा उद्योग	100.0	132.8	156.8	171.0	200.5	235.2	Banking and insurance
11	स्थावर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी आणि व्यावसायिक सेवा	100.0	117.1	138.3	143.1	148.1	153.4	Real estate and ownership of dwellings and business services.
	एकूण (१०+११)	100.0	126.0	148.8	159.0	177.9	200.0	Sub-Total—(10+11)

12	सार्वजनिक प्रशासन	100-0	131-6	222-5	232-6	237-7	255-6	Public administration
13	इतर सेवा	100-0	111-9	121-5	123-9	126-6	129-7	Other services
	एकूण (१२+१३)	100-0	117-7	151-2	155-9	159-3	166-7	Sub-Total—(12+13)
	एकूण—तृतीय	100-0	121-8	156-4	166-4	176-6	186-1	Sub-Total—Tertiary
14	एकूण निव्वळ राज्य उत्पन्न	100-0	125-4	156-4	163-4	169-0	176-9	Net State Domestic Product
15	दरहोई राज्य उत्पन्न	100-0	112-2	123-9	127-2	128-7	131-9	Per capita State income

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

११. शेती :

११.१. या विभागामध्ये जमिनीचा वापर, मुख्य पिके, त्यांचे उत्पादन, बागायत क्षेत्र, उत्पादनाचे निर्देशांक मूद्रसधारण, शेतीची यंत्रे व झ्वजारे व कृषी गणना या बाबींची माहिती दिली आहे.

११.२. गाव पत्रकानुसार भौगोलिक क्षेत्र हे ग्राम अधिकाऱ्यांनी महसुलीच्या कामाकरिता गोळा केलेल्या खेड्यातील माहितीवरून तयार केलेले क्षेत्र होय. भारताच्या सर्व्हेर जनरल यांनी दिलेल्या एकूण क्षेत्रफळाची आकडेवारी व गाव पत्रकानुसार दिलेल्या एकूण क्षेत्रफळाची आकडेवारी यात फरक आढळून येतो, कारण पहिले क्षेत्र हे गटांची माहिती गोळा करून काढलेले असते, तर दुसरे गाव प्रपत्रकावरून खेड्यातील क्षेत्रफळाची बेरीज करून काढलेले असते. या व्यतिरिक्त इमारती, रस्ते इत्यादीखालील क्षेत्रफळ मोजताना विचारात घेण्यात येणाऱ्या गोष्टीही वेगवेगळ्या आहेत. "वने" यामध्ये प्रत्यक्ष वनाखालील असलेले सर्व क्षेत्र किंवा कोणत्याही वनविषयक कायद्यानुसार राज्य सरकारच्या किंवा खाजगी अधिपत्याखालील "वने" म्हणून वग केलेले किंवा प्रशासकीय बाबीसाठी "वने" म्हणून गणले गेलेले क्षेत्र ह्याचा समावेश आहे. जर ह्यातील काही भाग वनव्याप्त नसेल, परंतु तो शेतीकरिता उपयोगात आणला जात असेल तर त्यानुसार त्या क्षेत्राला फसलेले किंवा न कसलेले क्षेत्र असे संबोधण्यात येते. "बिगर शेती बाबाराखाली असलेली जमीन" म्हणजे इमारती, रस्ते व रेल्वे याखालील जमीन किंवा पाण्याखालील उत्रा. नद्या, कालवे यांनी व्याप्त असलेली जमीन आणि शेती सोडून इतर उपयोगात आणलेली जमीन यांचा समावेश होतो. पडीक आणि लागवडीस योग्य नसलेल्या जमिनीत सर्व पडीक व लागवडीस योग्य नसलेली म्हणजेच पर्वत, वाळवंट इत्यादींचा समावेश होतो. जी जमीन अतिशय खर्च केल्याशिवाय लागवडीखाली येऊ शकत नाही अशी जमीन, ती स्वतंत्र गटात असो किंवा लागवड केलेल्या जमिनीत असो, तिला लागवडीस योग्य नसलेले क्षेत्र असे संबोधले जाते. कायम कुरणे आणि इतर चराऊ जमीन मिळून सर्व चराऊ जमीन होते, मग त्यात कायम कुरणे असोत किंवा नसोत. वनक्षेत्रातील गावांचे क्षेत्र आणि चराऊ क्षेत्र यांचा या शीर्षाखाली समावेश होतो. कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रात समावेश नसलेल्या झाडेझुडपाखालील जमीन आणि आंबराया यांचा कसलेल्या निव्वळ क्षेत्राव्यतिरिक्त इतर शेतीविषयक वापरासाठी असलेल्या एकूण "लागवडीलायक" जमिनीत समावेश होतो. काटेरी झाडाखालील जमीन, छपराकरिता वापरण्याच्या गवताखालील जमीन, बांबूच्या झाडाखालील व इंधन म्हणून वापरण्यात येणाऱ्या वनराईखालील जमीन जिचा फळबागायत म्हणून समावेश होत नाही अशा जमिनीचा ह्यात समावेश होतो. "लागवडीलायक पड" जमिनीत एकूण लागवडीयोग्य उपलब्ध असलेली जमीन, जी सध्या वापरात असेल किंवा वापरात नसेल, परंतु जी एकदाच वापरली असेल, परंतु चालू वर्षी व गेल्या पांच किंवा जास्त वर्षात सतत कसली नसेल अशा जमिनीचा समावेश होतो. अशी जमीन पड जमीन किंवा झुडपांनी व जंगलव्याप्त असेल जिचा कोणत्याही कामाकरिता उपयोग होऊ शकत नाही अशा जमिनीचा सारा ठरवलेला असेल किंवा नसेल आणि अशी जमीन स्वतंत्र गटात किंवा लागवड केलेल्या जमिनीत असेल. चालू वर्षी पडीक ठेवलेल्या लागवडीखालील जमिनीचा "चालू पड" मध्ये अंतर्भाव होतो. एखादे पेरणी केलेले क्षेत्र त्याच वर्षात दुसऱ्यांदा लागवडीखाली आणले नसेल तर ते "चालू पड" जमीन म्हणून गणले जाते. "इतर पड" जमिनीत लागवडीखाली असलेल्या परंतु कमीतकमी एक वर्षे व जास्तीत जास्त पांच वर्षे लागवडीखाली नसलेल्या सर्व जमिनीचा समावेश होतो. अशा जमिनी पडीक ठेवण्यास खालीलपैकी एखादे कारण असू शकते.—(१) शेतकऱ्यांची हलाखीची आर्थिक परिस्थिती, (२) अपुरा पाणीपुरवठा, (३) हिवतापाचे हवामान, (४) गाळ व चिखल वाहून आणणाऱ्या नद्या व कालवे, (५) जमिनीची झीज, (६) कृषि उत्पादनाचा योग्य तो मोबदला न मिळणे. कसलेल्या

11. Agriculture :

11.1. In this section tables containing data and Land utilisation, principal crops and their production, area irrigated, agricultural implements and machinery and agricultural census are given.

11.2. The Geographical area according to village papers is calculated from the village returns prepared by the village officials for revenue purposes. There is difference between the figures of total area according to the Surveyor General of India and that according to the village papers; because the latter is calculated by totalling up areas of village returns while the former is calculated in blocks. Moreover, allowances made for areas covered by buildings, roads, etc. are different in two cases. Under 'Forests' are included all actually forested areas or lands classed or administered as forests under any legal enactment dealing with forests whether State owned or private. If any portion of such land is not actually wooded but put to some agricultural use, that portion is included under the appropriate heading of cultivated or uncultivated land. Land put to non-agricultural uses stands for all lands occupied by buildings, roads and railways or under water, e. g. rivers and canals and other lands put to uses other than for agricultural. *Barren and unculturable land* covers all barren and unculturable land like mountains, deserts etc. Land which cannot be brought under cultivation unless at a high cost, is classed as *unculturable*, whether such land is in isolated blocks or within cultivated holdings. *Permanent pastures* and other grazing land cover all grazing lands, whether they are permanent pastures and meadows or not. Village common and grazing lands within forest areas are included under this head. *Land under miscellaneous trees, crops and groves* not included in the net area sown includes all cultivable land which is not included under net area sown but is put to some agricultural use. Land under casuarina trees, thatching grass, bamboo bushes and other groves for fuel etc. which are not included under 'orchards' are classed under this category. *Culturable waste* includes all lands available for cultivation whether or not taken up for cultivation or taken up for cultivation once but not cultivated during the current and last five years or more in succession. Such lands may be either fallow or covered with shrubs and jungles which are not put to any use. They may or may not be assessed and may lie in isolated blocks or within cultivated holdings. *Current fallows* comprise cropped areas which are kept fallow during the current year. If any seeding area is not cropped again in the same year, it is also treated as current fallow. *Other fallow land* includes all lands which were taken up for cultivation but are temporarily out of cultivation for a period of not less than one year and not more than five years. The reasons for keeping such lands fallow may be one of the following (1) poverty of cultivators, (2) inadequate supply of water, (3) malarial climate, (4) silting of canals and rivers, (5) soil erosion and

निव्वळ क्षेत्रामध्ये निव्वळ लागवडीखाली असलेले क्षेत्र आणि फळांच्या बागा यांचासुद्धा समावेश होतो. एकापेक्षा अधिक वेळा लागवड केलेले क्षेत्र एकदाच मोजले जाते. एकूण लागवडीखालील क्षेत्रांमध्ये एकूण पिकांखालील क्षेत्राचा समावेश होतो. एकूण पिकांखालील क्षेत्र आणि कसलेले निव्वळ क्षेत्र यामध्ये फरक असण्याचे कारण म्हणजे त्याच जमिनीत त्याच वर्षी त्याच किंवा इतर पिकांची एकापेक्षा जास्त वेळा लागवड करणे हे होय.

११.३. निरनिराळ्या पिकांखालील क्षेत्राची माहिती गावांच्या कायदपत्रावरून घेण्यात येते. अंदाजित उत्पादनाचे आकडे अंशतः "पीक कापणी सर्वेक्षणाच्या" निष्कर्षांवरून व अंशतः "पैसेवारी" पद्धतीच्या माहितीवरून घेण्यात येतात. सध्या पीक कापणी पाहण्या, तांदूळ, बाजरी, ज्वारी, गहू, नाचणी, हरभरा, तूर (अंशतः), ऊस, कापूस, भुईमूग व तंबाखू (सातारा, सांगली व कोल्हापूर जिल्ह्यात फक्त) ह्या पिकांसाठी घेण्यात येतात. जलसिंचनाच्या साधनांची गणना दर पाच वर्षांनी घेण्यात येते. मधल्या वर्षांमध्ये नवीन सिंचनाकरिता बांधलेल्या विहिरी किंवा उपयोगात न येणाऱ्या जुन्या विहिरी यांची नोंद घेण्याच्या सूचना ग्राम अधिकाऱ्यांना दिलेल्या असतात. त्यामुळे पूर्वीच्या पंचवार्षिक गणनेतील विहिरींच्या संख्येची आकडेवारी अद्ययावत करणे शक्य होते. पिकांच्या उत्पादनाच्या मूळ आकडेवारीवरून उत्पादनातील कल काय आहे ह्याबद्दल निश्चित कल्पना करणे शक्य नाही, त्यासाठी कृषि विभागाने प्रमुख पिकांखालील कृषि उत्पादनांच्या निर्देशांकांची मालिका तयार केली आहे. उत्पादकता निर्देशांक म्हणजे उत्पादन निर्देशांकांचे क्षेत्र निर्देशांकांशी असलेले प्रमाण गुणिले शंभर असे होय. १९७८ व १९८२ च्या पंचवार्षिक पशुधन गणनेत गोळा केलेली शेतीची अवजारे, साधने ह्यांची आकडेवारी व कृषि गणनेत गोळा केलेली वहित जमिनीची संख्या व त्याखालील क्षेत्राची आकडेवारीही देण्यात आली आहे.

(6) unremunerative nature of farming. The *net area sown* consists of net area sown with crops and orchards, area sown more than once being counted only once. The *gross cropped area* represents the sum total of area under all crops. The difference between the total cropped area and net area sown is accounted for by the area sown more than once on the same land during the same year with the same or different crops.

11.3. The data about area under different crops are compiled from village records. The estimates of outturn are based partly on the results of crop cutting surveys and partly on 'paisewari method'. At present, crop cutting surveys are being conducted in respect of rice, bajri, jawar, wheat, ragi, gram, tur (partly), sugarcane, cotton, groundnut and tobacco (Satara, Sangli and Kolhapur districts only). A census of irrigation sources takes place after every five years. For any intermediate years the village officers are instructed to note the number of new irrigation wells constructed or old wells which have gone out of use and thus bring up-to-date the earlier quinquennial census figures of number of wells. Correct idea regarding trends in production cannot be obtained from the absolute figures on production of crops. To overcome this difficulty, a series of index numbers of agricultural production of principal crops are compiled by the Department of Agriculture. The *productivity Index* is the ratio of index of production to the index of area multiplied by 100. The data on agricultural machinery and implements presented is as enumerated in quinquennial Livestock Census 1982 and data on operational holdings and area operated as per Agricultural Census are presented.

तस्ता क्रमांक No. 11.i (4.1)

Serial No.	जिल्हा	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गाव पत्रकानुसार)	जंगलव्यापक क्षेत्र		
			1982-83	1983-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	बहुमंबई	380	380	15	15
2	ठाणे	9,337	9,337	3,675	3,675
3	रायगड	6,869	6,869	1,613	1,613
4	रत्नागिरी	12,788	12,788	308	308
5	सिंधुदुर्ग	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
6	नाशिक	15,633	15,633	3,357	3,345
7	धुळे	14,380	14,380	5,521	5,516
8	जळगाव	11,640	11,640	1,645	1,644
9	अहमदनगर	17,020	17,020	1,853	1,784
10	पुणे	15,620	15,620	1,844	1,844
11	सातारा	10,582	10,582	1,470	1,474
12	सांगली	8,610	8,610	481	479
13	सोलापूर	15,010	15,010	323	325
14	कोल्हापूर	8,179	8,179	1,468	1,468
15	औरंगाबाद	16,272	16,272	815	819
16	जालना	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
17	परभणी	12,503	12,503	379	379
18	बीड	11,169	11,169	213	212
19	नांदेड	10,331	10,331	798	800
20	उस्मानाबाद	14,027	14,027	13	13
21	लातूर	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
22	बुलढाणा	9,671	9,671	1,201	1,200
23	अकोला	10,560	10,560	689	688
24	अमरावती	12,217	12,217	3,240	3,238
25	यवतमाळ	13,519	13,519	2,486	2,482
26	वर्धा	6,289	6,289	675	675
27	नागपूर	9,864	9,864	1,839	1,853
28	भंडारा	9,279	9,279	2,627	2,666
29	चंद्रपूर	25,834	25,834	14,574	14,534
30	गडचिरोली	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
महाराष्ट्र राज्य		3,07,583	3,07,583	53,122	53,049

N.A.S.—वेगळी उपलब्ध नाही।

AGRICULTURE

TABLE No. 11.1 (4.1)

Land Utilisation

(शंभर हेक्टरत)
(in hundred hectares)

लागवडीसाठी उपलब्ध नसलेली जमीन Not available for cultivation						इतर Other		District
बिगरशेती वापराखाली असलेली जमीन		नापीक व लागवडी- खाली नसलेली जमीन		एकूण Total		कायम मुरचरण व इतर कुरणे		
Land put to non-agricultural uses		Barren and uncultivated land		Total		Permanent pastures and other grazing lands		
1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	(2)
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	
190	190	73	73	263	263	6	6	Greater Bombay
651	651	817	817	1,468	1,468	875	875	Thane
371	371	1,285	1,284	1,656	1,655	327	327	Raigad
309	310	3,425	3,426	3,734	3,736	173	172	Ratnagiri
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Sindhudurg
46	47	1,789	1,783	1,835	1,830	243	237	Nashik
198	198	599	601	797	799	489	488	Dhule
97	98	806	806	903	904	613	613	Jalgaon
81	84	1,465	1,463	1,546	1,547	413	405	Ahmednagar
435	438	1,536	1,616	1,971	2,054	1,025	968	Pune
276	281	1,097	1,101	1,373	1,382	931	919	Satara
296	289	433	437	729	726	179	182	Sangli
38	38	686	688	724	726	647	652	Solapur
318	340	420	419	738	759	411	418	Kolhapur
657	661	246	247	903	908	685	683	Aurangabad
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Jalna
457	460	156	158	613	618	417	420	Parbhani
290	288	176	170	466	458	391	394	Beed
379	379	202	173	581	552	670	671	Nanded
246	254	156	156	402	410	385	385	Osmarabad
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latur
322	324	251	256	573	580	448	441	Buldana
410	415	266	271	676	686	637	637	Akola
400	409	182	182	582	591	619	616	Amravati
401	400	418	417	819	817	726	733	Yavatmal
400	506	71	70	471	476	440	441	Wardha
714	716	146	146	860	862	1,043	1,033	Nagpur
863	877	178	179	1,041	1,056	1,365	1,375	Bhandara
1,135	1,217	337	346	1,472	1,563	1,676	1,627	Chandrapur
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Gadchiroli
9,980	10,141	17,216	17,285	27,196	27,426	15,834	15,718	Maharashtra State

Net available separately.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	सागवडीसाली नसलेली (पड व्यतिरिक्त) जमीन uncultivated excluding fallow land						पड जमीन Fallow land						
		शादेमुहपा- खालील जमीन व आंबराया Land under miscellaneous tree crops and groves		सागवडीलायक पड Culturable waste		एकूण Total		चालू पड Current fallows		इतर पड Other fallows		एकूण Total		
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	
(1)	(2)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	
1	बुध्नेर्बई	..	..	9	9	15	15	3	3	18	18	21	21	
2	ठाणे	..	64	64	397	397	1,336	1,336	162	162	73	73	235	235
3	रायगड	..	323	324	377	381	1,027	1,032	203	200	417	420	620	620
4	रत्नागिरी	..	388	388	2,955	2,953	3,516	3,513	481	476	1,198	1,193	1,679	1,669
5	सिधुदुर्ग	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	
6	नासिक	..	6	6	191	197	440	440	362	325	320	312	682	637
7	पुळे	..	10	10	59	59	558	557	13	13	130	128	143	141
8	जळगांव	..	6	7	58	62	677	682	113	103	76	79	189	182
9	अहमदनगर	..	..	..	144	130	557	535	526	484	327	328	853	812
10	पुणे	..	..	..	353	349	1,378	1,317	202	191	175	174	377	365
11	सातारा	..	1	1	400	395	1,332	1,315	302	306	377	420	679	726
12	सांगली	..	111	112	97	75	387	369	379	350	648	610	1,027	960
13	सोलापूर	..	50	45	383	374	1,080	1,071	821	782	903	841	1,724	1,623
14	कोल्हापूर	..	60	59	689	680	1,160	1,157	314	306	362	369	676	675
15	औरंगाबाद	..	130	131	192	193	1,007	1,007	404	361	209	207	613	568
16	जालना	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	
17	परभणी	..	34	35	433	437	884	892	372	351	186	159	558	510
18	बीड	..	15	15	452	437	858	846	1,285	1,391	420	381	1,705	1,772
19	नांदेड	..	51	50	284	298	1,005	1,019	392	377	92	110	484	487
20	सस्मानाबाद	..	78	73	670	642	1,133	1,100	600	532	459	394	1,059	926
21	लातूर	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	
22	बुलढाणा	..	11	11	118	90	577	542	243	211	293	265	536	476
23	अकोला	..	19	19	71	67	727	723	58	54	134	128	192	182
24	अमरावती	..	80	81	73	75	772	772	234	222	191	189	425	411
25	यवतमाळ	..	113	111	226	234	1,065	1,078	246	263	351	340	597	603
26	वर्धा	..	74	73	141	122	655	636	102	93	121	106	223	199
27	नामपूर	..	28	27	174	119	1,245	1,179	319	268	172	131	491	399
28	मंडारा	..	75	75	261	193	1,701	1,643	224	110	152	79	376	189
29	चंद्रपूर	..	130	132	656	619	2,462	2,378	301	309	230	176	531	485
30	गडचिरोली	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	A.A.S.	
महाराष्ट्र राज्य		..	1,857	1,849	9,863	9,587	27,554	27,154	8,661	8,243	8,034	7,630	16,695	15,873

N.A.S.—साहिती वेगळी उपलब्ध नाही/

द्वीप.—आकडे अस्थायी आहेत.

आधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

TABLE NO. 11.1 (4.1)—contd.

लागवडी- सालील निम्बळ क्षेत्र		एकापेक्षा अधिक वेळा लागवड केलेले क्षेत्र		लागवडी- सालील एकूण क्षेत्र Gross cropped area		District
Net area sown		Area sown more than once				
1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	
(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(2)
66	66	3	2	69	69	Gr. Bombay.
2,623	2,623	127	186	2,750	2,809	Thane
1,953	1,949	343	392	2,296	2,341	Raigad
3,551	3,562	227	350	3,778	3,912	Ratnagiri
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Sindhudurg
9,319	9,381	190	747	9,509	10,128	Nashik
7,361	7,367	87	584	7,448	7,951	Dhule
8,226	8,228	1,403	1,780	9,629	10,008	Jalgaon
12,211	12,342	922	1,295	13,133	13,637	Ahmadnagar
10,050	10,040	1,213	1,532	11,263	11,572	Pune
5,728	5,685	812	1,763	6,540	7,448	Satara
5,986	6,076	510	605	6,496	6,681	Sangli
11,159	11,265	767	1,045	11,926	12,310	Solapur
4,137	4,120	479	372	4,616	4,492	Kolhapur
12,934	12,970	2,325	1,318	15,259	14,288	Aurangabad
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Jalna
10,069	10,104	1,415	1,567	11,484	11,671	Parbhani
7,927	7,881	1,157	1,073	9,084	8,954	Beed
7,463	7,473	435	672	7,898	8,145	Nanded
11,420	11,578	2,093	2,016	13,513	13,594	Osmanabad
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latur
6,784	6,873	1,011	1,128	7,795	8,001	Buldana
8,276	8,281	655	716	8,931	8,997	Akola
7,198	7,205	577	793	7,775	7,998	Amravati
8,552	8,539	203	364	8,755	8,903	Yavatmal
4,265	4,303	134	341	4,399	4,644	Wardha
5,429	5,571	641	655	6,070	6,226	Nagpur
3,534	3,725	1,021	1,566	4,555	5,291	Bhandara
6,795	6,874	908	932	7,703	7,806	Chandrapur
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Gadchiroli
1,83,016	1,84,081	19,658	23,794	2,02,674	2,07,875	Maharashtra State

Not available separately.

Note.—Figures are provisional.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्ष Year	तांदूळ Rice		गहू Wheat		ज्वारी Jowar		बाजरी Bajri	
			क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
1	बृहन्मंबई	1982-83	9	15	..	..	..	..	..	..
		1983-84	6	10	..	..	..	..	..	..
2	ठाणे	1982-83	1,509	2,689	..	..	..	..	..	..
		1983-84	1,544	3,128	..	..	..	..	..	..
3	रायगड	1982-83	1,517	2,831	..	..	..	..	..	..
		1983-84	1,578	2,724	..	..	..	..	..	..
4	रत्नागिरी	1982-83	814	1,369	..	..	..	..	..	..
		1983-84	833	1,638	..	..	..	..	..	..
5	सिंधुदुर्ग	1982-83	737	1,157	..	..	..	..	..	..
		1983-84	737	1,139	..	..	..	..	..	..
6	नाशिक	1982-83	388	412	921	633	989	564	3,120	866
		1983-84	400	547	954	740	952	572	3,530	1,489
7	धुळे	1982-83	242	149	408	302	1,708	1,023	1,282	599
		1983-84	244	199	508	648	1,817	1,740	1,366	1,124
8	जळगांव	1982-83	85	125	425	451	2,548	2,908	1,082	524
		1983-84	83	139	556	600	2,753	3,625	1,176	773
9	अहमदनगर	1982-83	69	103	638	734	6,296	2,369	1,785	339
		1983-84	68	118	818	1,071	5,671	2,536	3,417	1,679
10	पुणे	1982-83	509	715	442	471	5,220	1,953	822	310
		1983-84	542	875	482	591	4,948	2,393	1,763	866
11	सातारा	1982-83	356	544	261	308	2,480	1,971	841	122
		1983-84	374	639	276	329	2,517	2,399	1,206	425
12	सांगली	1982-83	161	277	381	236	1,973	1,467	769	96
		1983-84	171	327	379	344	2,335	2,874	987	288
13	सोलापूर	1982-83	41	61	460	350	8,026	1,510	335	49
		1983-84	45	72	540	641	7,546	2,693	493	233
14	कोल्हापूर	1982-83	965	1,826	162	163	446	604	13	1
		1983-84	993	2,152	191	244	501	1,067	13	3
15	औरंगाबाद	1982-83	46	27	470	338	3,233	1,633	1,516	715
		1983-84	47	40	571	564	3,189	1,426	1,717	908
16	जालना	1982-83	39	22	441	313	2,166	1,435	417	140
		1983-84	38	37	523	463	2,145	1,721	470	267
17	परभणी	1982-83	227	153	582	469	3,485	2,717	94	38
		1983-84	232	222	694	600	3,550	1,977	103	53
18	बीड	1982-83	70	49	452	267	4,238	2,194	1,238	433
		1983-84	64	60	500	327	3,779	2,068	1,324	719
19	नांदेड	1982-83	346	254	399	287	2,889	3,940	12	5
		1983-84	363	398	481	316	2,915	1,053	12	7
20	उस्मानाबाद	1982-83	394	247	563	406	5,286	4,398	226	86
		1983-84	151	146	382	374	2,863	1,989	84	32
21	लातूर	1982-83	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
		1983-84	253	197	360	296	2,708	1,645	174	64
22	बुलडाणा	1982-83	32	21	275	180	2,449	3,053	96	38
		1983-84	30	26	467	450	2,389	3,648	88	51
23	अकोला	1982-83	79	51	454	290	2,743	2,031	54	21
		1983-84	76	61	515	448	2,744	2,675	48	24

AGRICULTURE

TABLE No. 11-2 (4.2)

Area and outturn of principal crops

(क्षेत्र संभार हेक्टरात व उत्पादन संभार टनात)
(Area in '00 hectares and outturn in '00 tonnes)

नाचणी Ragi		मका Maize		बारी Barley		इतर तृण धान्ये Other cereals		एकूण तृण धान्ये Total cereals		हरभरा Gram		District
क्षेत्र Area	उत्पादन Out- turn	क्षेत्र Area	उत्पादन Out- turn	क्षेत्र Area	उत्पादन Out- turn	क्षेत्र Area	उत्पादन Out- turn	क्षेत्र Area	उत्पादन Out- turn	क्षेत्र Area	उत्पादन Out- turn	
(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	
..	..	..	..	..	..	..	..	9	15	..	..	Greater-Bombay
..	..	..	..	..	..	..	..	6	10	..	..	..
189	187	2	2	..	..	69	39	1,769	2,917	12	4	Thane
188	214	1	1	..	..	72	41	1,805	3,384	12	5	..
204	184	2	2	..	..	46	28	1,769	3,045	18	6	Raigad
210	192	1	1	..	..	46	29	1,775	2,946	18	8	..
375	342	1	1	..	..	256	141	1,446	1,853	..	..	Ratnagiri
387	383	..	..	..	..	256	150	2,313	3,416	..	..	..
100	104	1	1	..	..	N.A.S.	N.A.S.	838	1,262	..	..	Sindhudurg
99	105	1	1	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	..	..	..
480	471	22	21	..	..	232	102	6,152	3,069	275	118	Nashik
486	567	27	33	..	..	252	164	6,601	4,112	284	120	..
120	122	82	74	..	..	274	80	4,116	2,349	97	39	Dhule
121	119	80	103	..	..	294	144	4,430	4,073	127	66	..
..	..	8	7	..	..	..	..	4,148	4,015	87	33	Jalgaon
..	..	10	14	..	..	6	4	4,584	5,155	130	95	..
57	58	19	31	..	..	74	31	8,938	3,665	223	73	Ahmadnagar
57	60	37	50	3	3	101	81	10,172	5,598	277	140	..
143	145	58	108	5	4	114	118	7,313	3,824	343	139	Pune
149	119	184	378	8	8	142	114	8,218	5,344	353	200	..
133	110	3	5	1	1	73	12	4,148	3,072	167	59	Satara
135	160	11	21	..	..	73	22	4,592	3,995	166	63	..
16	13	93	163	..	..	62	23	3,455	2,275	205	65	Sangli
16	17	111	175	..	..	68	27	4,067	4,052	189	78	..
..	..	185	231	8	7	..	..	9,055	2,208	295	71	Solapur
..	..	187	274	8	8	87	70	8,906	3,991	337	146	..
433	406	66	86	..	..	97	37	2,182	3,123	124	58	Kolhapur
425	464	96	137	..	..	131	58	2,350	4,125	146	77	..
..	..	77	131	..	..	23	24	5,365	2,868	239	57	Aurangabad
..	..	45	77	..	..	4	6	8,773	5,550	285	86	..
..	..	N.A.S.	N.A.S.	..	..	N.A.S.	N.A.S.	3,063	1,910	137	37	Jalna
..	..	24	41	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	157	75	..
..	..	10	16	..	..	10	7	4,408	3,400	316	87	Parbhani
..	..	10	14	..	..	20	15	4,609	2,881	365	113	..
..	..	9	15	..	..	82	21	6,109	2,979	291	110	Beed
..	..	10	12	..	..	68	27	5,745	3,213	304	99	..
..	..	5	8	16	5	23	8	3,690	4,507	158	44	Nanded
..	..	6	8	18	10	20	7	3,815	1,799	195	53	..
3	3	70	105	57	40	146	36	6,745	5,321	329	133	Osmanabad
3	3	28	26	44	36	191	97	7,290	4,938	418	235	..
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	228	80	Latur
N.A.S.	N.A.S.	33	20	16	13	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	289	126	..
..	..	..	..	..	..	25	11	2,877	3,303	81	33	Buldana
..	..	14	24	..	..	22	7	3,010	4,206	98	41	..
..	..	2	4	..	..	4	1	3,336	2,398	137	27	Akola
..	..	2	4	..	..	6	2	3,391	3,214	150	149	..

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
24	अमरावती	1982-83	131	68	453	313	1,936	2,606	62	23
		1983-84	123	92	529	532	1,894	2,337	54	22
25	यवतमाळ	1982-83	119	83	218	194	2,589	3,577	100	40
		1983-84	108	89	237	273	2,385	2,545	89	49
26	वर्धा	1982-83	89	112	367	441	1,271	1,617	5	2
		1983-84	88	75	367	464	1,247	1,181	6	2
27	नागपूर	1982-83	369	406	741	510	2,129	1,841	4	1
		1983-84	385	512	789	624	2,148	1,474	5	2
28	मंडारा	1982-83	2,906	2,542	288	181	314	162	..	..
		1983-84	3,036	4,688	304	217	309	217	..	..
29	चंद्रपूर	1982-83	2,585	3,145	406	196	2,027	952	2	1
		1983-84	1,351	2,363	342	225	1,845	846	..	..
30	गडचिरोली	1982-83	29	35	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
		1983-84	1,310	1,897	67	40	255	83	..	..
	महाराष्ट्र राज्य	1982-83	14,863	19,488	10,227	8,033	66,470	46,525	13,895	4,449
		1983-84	15,213	24,606	11,832	11,421	65,405	46,784	18,125	9,080

N.A.S.—वेगळी उपलब्ध नाही।

TABLE No. 11-2 (4-2)

(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(2)
..	..	8	14	..	..	67	14	2,657	3,038	112	47	Amravati
..	..	7	13	..	..	75	15	2,682	3,011	128	55	
..	..	1	2	..	..	..	..	3,027	3,895	57	16	Yavatmal
..	..	1	2	..	..	1	..	2,821	2,958	61	21	
..	..	..	..	..	..	..	..	1,731	2,172	44	11	Wardha
..	..	..	..	..	..	..	..	1,708	1,722	50	16	
..	..	6	6	..	..	1	..	3,270	2,764	148	51	Nagpur
..	..	6	3	..	..	1	..	3,335	2,616	160	61	
..	..	5	5	..	..	31	12	3,544	2,902	108	40	Bhandara
..	..	2	1	..	..	35	9	3,686	5,132	111	43	
5	5	35	38	..	..	15	4	5,134	4,376	96	29	Chandrapur
5	6	27	13	..	..	38	18	5,249	5,500	99	34	
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	41	12	Gadchiroli
N.A.S.	N.A.S.	9	9	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	40	13	
2,258	2,150	770	1,076	87	57	1,724	749	1,10,294	82,527	4,368	1,479	Maharashtra State
2,281	2,409	970	1,455	98	79	2,009	1,107	1,15,933	96,941	4,949	2,118	

Not available separately.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्ष Year	तूर		इतर कडधान्ये		एकूण कडधान्ये		एकूण अन्नधान्ये		ऊस	
			क्षेत्र Area	उत्पादन Out-turn								
(1)	(2)	(3)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)
1	दहमंबई	.. 1982-83	..	..	..	..	..	..	9	15	..	..
		1983-84	..	..	..	..	..	..	6	10	..	..
2	ठाणे	.. 1982-83	39	13	139	41	190	58	1,954	2,975	..	..
		1983-84	43	14	173	46	228	65	2,033	3,449	..	..
3	रायगड	.. 1982-83	20	7	129	28	167	41	1,936	3,086	..	..
		1983-84	19	8	129	30	166	46	1,941	2,992	..	..
4	रत्नागिरी	.. 1982-83	..	..	52	10	52	10	1,498	1,863	..	..
		1983-84	..	..	48	10	48	10	1,524	2,181	..	..
5	सिंधुदुर्ग	.. 1982-83	3	1	107	24	110	25	948	1,287	..	..
		1983-84	4	1	97	24	101	25	938	1,270	..	..
6	नाशिक	.. 1982-83	48	40	738	202	1,061	360	7,213	3,429	226	2,200
		1983-84	57	44	767	257	1,168	421	7,709	4,533	269	2,280
7	पुणे	.. 1982-83	95	58	1,025	320	1,217	417	5,333	2,766	115	899
		1983-84	110	95	1,187	419	1,424	580	5,854	4,653	111	757
8	जळगांव	.. 1982-83	127	77	1,753	775	1,967	885	6,115	4,900	110	828
		1983-84	130	108	2,413	1,113	2,673	1,316	7,257	6,471	111	759
9	अहमदनगर	.. 1982-83	67	33	118	22	408	128	9,346	3,793	795	6,444
		1983-84	134	72	250	91	661	303	10,833	5,901	750	5,944
10	पुणे	.. 1982-83	48	17	243	62	634	218	7,947	4,042	352	3,624
		1983-84	67	52	432	123	852	375	9,070	5,719	345	3,086
11	सातारा	.. 1982-83	67	24	357	114	597	197	4,739	3,370	267	2,117
		1983-84	80	67	461	118	707	248	5,299	4,243	265	2,150
12	सांगली	.. 1982-83	93	33	385	105	683	203	4,138	2,478	339	3,028
		1983-84	108	92	536	187	833	357	4,900	4,409	287	2,499
13	सोलापूर	.. 1982-83	281	97	323	67	899	235	9,954	2,443	293	2,841
		1983-84	448	208	564	151	1,349	505	10,255	4,496	302	2,439
14	कोल्हापूर	.. 1982-83	53	39	95	37	272	134	2,454	3,257	605	5,884
		1983-84	59	52	106	37	311	166	2,661	4,291	564	4,804
15	औरंगाबाद	.. 1982-83	248	82	1,782	464	2,675	721	7,622	5,499	189	1,543
		1983-84	257	115	1,904	699	2,875	1,131	11,648	6,681	142	1,044
16	जालना	.. 1982-83	269	81	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	3,481	N.A.S.	72	546
		1983-84	272	156	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	52	333
17	परभणी	.. 1982-83	493	249	1,150	363	1,059	694	6,367	4,099	63	412
		1983-84	511	309	1,328	400	2,204	822	6,813	3,703	49	203
18	बीड	.. 1982-83	368	204	372	81	1,031	395	7,140	3,374	103	811
		1983-84	338	194	332	112	974	405	6,719	3,618	77	497
19	नांदेड	.. 1982-83	406	216	623	243	1,187	503	4,877	5,010	102	709
		1983-84	392	190	628	136	1,215	379	5,030	2,178	76	370
20	उस्मानाबाद	.. 1982-83	1,001	391	1,125	300	2,683	904	9,954	6,225	206	1,644
		1983-84	529	350	1,030	307	2,797	1,315	10,087	6,253	79	488
21	लातूर	.. 1982-83	N.A.S.	N.A.S.								
		1983-84	531	297	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	62	396
22	बुलढाणा	.. 1982-83	444	233	852	190	1,377	456	4,254	3,759	15	85
		1983-84	458	243	1,083	361	1,639	645	4,649	4,851	13	83
23	अकोला	.. 1982-83	535	445	935	267	1,607	739	4,953	3,137	5	26
		1983-84	564	424	1,105	313	1,819	786	5,210	4,000	3	20
24	अमरावती	.. 1982-83	537	379	237	58	886	484	3,543	3,522	4	26
		1983-84	567	466	371	105	1,066	626	3,748	3,637	4	27

TABLE No. 11-2 (4.2)

(क्षेत्र संखर हेक्टरात व उत्पादन संखर टनात)
(Area in '00 hectares and out-turn in '00 tonnes)

मिरची		कापूस		भुईया		तीळ		मोहरी, राई आणि जवस		एरंडी		तंबाखू		District
Chillies		Cotton		Groundnut		Sesamum		Rape, mustard and linseed		Castorseed		Tobacco		
क्षेत्र	उत्पादन	क्षेत्र	उत्पादन	क्षेत्र	उत्पादन	क्षेत्र	उत्पादन	क्षेत्र	उत्पादन	क्षेत्र	उत्पादन	क्षेत्र	उत्पादन	(2)
Area	Out-turn	Area	Out-turn	Area	Out-turn	Area	Out-turn	Area	Out-turn	Area	Out-turn	Area	Out-turn	
(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)	(41)	(42)	(43)	(44)	(45)	(45)	(47)	
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay
8	5	..	..	1	1	11	3	..	..	..	..	..	..	Thane
7	4	..	..	3	6	11	3	..	..	..	..	..	..	Raigad
6	4	..	..	1	1	25	8	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri
6	6	..	..	2	5	24	7	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri
11	5	..	..	1	1	79	24	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri
8	8	..	..	1	4	83	23	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
N.A.S.	N.A.S.	..	..	19	23	N.A.S.	N.A.S.	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
N.A.S.	N.A.S.	..	..	19	46	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
36	29	33	39	586	252	9	2	4	2	..	..	..	..	Nashik
35	32	35	25	551	329	9	2	5	2	..	..	..	..	Nashik
70	62	594	459	1,076	500	93	25	3	2	3	1	..	..	Dhule
71	59	583	318	1,081	829	90	20	3	2	3	2	..	..	Dhule
60	64	1,878	1,397	767	432	153	41	1	..	1	1	..	..	Jalgaon
47	50	1,752	970	991	988	185	55	1	1	1	1	..	..	Jalgaon
35	36	38	55	189	193	21	6	35	7	1	1	1	1	Ahmadnagar
33	37	20	17	268	346	27	7	39	9	2	3	4	3	Ahmadnagar
43	37	26	47	355	320	77	21	10	2	..	..	..	..	Pune
48	44	16	14	428	549	83	23	20	6	..	..	..	..	Pune
22	15	76	97	647	779	..	..	2	..	..	..	1	1	Satara
22	19	48	40	646	826	..	..	2	1	..	..	2	1	Satara
63	45	18	22	328	269	..	..	1	..	1	..	50	28	Sangli
56	44	18	14	359	525	..	..	1	..	1	1	36	27	Sangli
54	8	111	171	301	405	31	9	40	9	3	3	3	2	Solapur
37	29	99	88	391	505	41	12	46	12	2	2	1	1	Solapur
70	25	5	5	530	636	..	..	..	..	..	..	54	30	Kolhapur
98	20	6	3	565	782	..	..	2	..	1	1	44	37	Kolhapur
68	25	556	356	144	82	22	6	167	34	7	1	..	..	Aurangabad
74	30	524	245	165	113	24	6	172	45	7	1	2	1	Aurangabad
N.A.S.	N.A.S.	1,204	862	139	125	23	6	115	23	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Jalna
N.A.S.	N.A.S.	1,181	540	109	80	26	7	124	32	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Jalna
32	14	2,317	1,555	119	102	72	20	230	58	6	2	..	..	Parbhani
30	17	2,327	491	280	378	73	19	234	62	5	1	..	..	Parbhani
48	21	292	224	133	72	57	16	322	90	4	2	2	1	Beed
24	12	304	102	168	139	61	16	314	82	4	2	1	1	Beed
187	44	2,163	1,775	126	106	75	20	81	23	8	3	1	1	Nanded
151	49	2,151	299	237	221	77	20	91	24	7	3	1	1	Nanded
94	27	283	152	171	123	139	38	155	56	9	3	3	2	Osmanabad
70	28	..	..	247	212	72	19	165	40	11	3	5	3	Osmanabad
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	309	193	N.A.S.	N.A.S.	129	29	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latur
N.A.S.	N.A.S.	269	20	363	162	80	21	158	41	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latur
34	15	2,633	1,008	232	79	65	11	15	4	1	1	..	..	Buldana
40	18	2,797	990	218	174	74	18	15	5	1	1	..	..	Buldana
26	11	3,494	1,365	171	137	64	10	45	10	1	..	..	..	Akola
26	12	3,525	846	175	113	64	19	40	10	1	1	..	..	Akola
64	77	3,610	1,763	260	225	72	11	64	13	1	1	..	..	Amravati
64	60	3,703	880	254	218	76	22	58	13	1	1	1	1	Amravati

(1)	(2)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)
25	यवतमाळ	.. 1982-83	572	593	475	114	1,104	723	4,131	4,619	20	118
		1983-84	611	434	377	114	1,049	566	3,870	3,524	17	109
26	वर्धा	.. 1982-83	321	403	180	33	545	447	2,276	2,619	2	13
		1983-84	334	422	165	30	549	468	2,257	2,190	2	13
27	नागपूर	.. 1982-83	447	185	138	23	733	259	4,003	3,023	2	13
		1983-84	462	319	190	43	812	423	4,147	3,039	2	13
28	भंडारा	.. 1982-83	80	32	404	74	592	146	4,136	3,048	10	46
		1983-84	84	54	808	167	1,003	264	4,689	5,396	10	56
29	चंद्रपूर	.. 1982-83	141	57	834	144	1,112	242	6,246	4,618	1	7
		1983-84	136	83	866	196	1,198	330	6,397	5,830	1	7
30	गडचिरोली	.. 1982-83	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.						
		1983-84	7	4	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
	महाराष्ट्र राज्य	.. 1982-83	6,803	3,989	14,571	4,161	25,742	9,629	1,36,036	92,156	3,896	33,264
		1983-84	7,312	4,870	17,350	5,589	29,611	12,577	1,45,544	1,09,518	3,593	28,377

N.A.S.—वेगळी उपलब्ध नाही.

आधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

TABLE No. 11-2 (4-2)

(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)	(41)	(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	
34	27	4,101	2,494	262	140	103	17	42	9	..	..	..	..	Yavatmal
37	21	4,374	1,099	268	257	101	16	42	10	..	..	..	..	
17	7	1,755	1,549	108	134	8	18	100	20	..	..	..	..	Wardha
17	8	1,761	746	137	132	88	36	101	27	..	..	..	..	
244	37	868	600	165	158	220	48	339	53	1	1	1	1	Nagpur
237	27	856	213	155	116	210	36	345	91	1	..	1	1	
39	21	..	..	11	12	20	4	280	33	2	1	..	..	Bhandara
43	17	..	..	14	12	22	5	311	68	2	1	..	..	
107	38	493	267	5	5	471	102	324	65	3	1	6	4	Chandrapur
119	41	503	180	5	5	389	90	299	79	6	2	3	2	
N.A.S.	N.A.S.	..	..	..	..	..	..	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Gadchiroli
N.A.S.	N.A.S.	..	..	1	1	59	8	43	9	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	
1,476	699	26,548	16,262	7,156	5,505	1,985	456	2,504	542	52	22	122	71	Maharashtra State
1,380	698	26,852	8,140	8,101	8,073	2,049	510	2,631	671	56	26	101	79	

Not available separately.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	तृणधान्ये व कडधान्ये Cereals and pulses	ऊस Sugar cane	फळे व भाज्या Fruits and vegetables	मसाले व मसाल्याचे पदार्थ Condiments and spices	संकीर्ण अन्नपिके Miscellaneous food crops	एकूण अन्नपिके Total food crops
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बृहन्मुंबई	10	..	2	..	..	12
2	ठाणे	1,924	1	41	6	..	1,972
3	रायगड	1,816	..	41	12	..	1,869
4	रत्नागिरी	2,301	2	119	24	..	2,446
5	सिंधुदुर्ग	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	..	N.A.S.
6	नाशिक	7,570	261	379	49	..	8,259
7	धुळे	5,867	98	77	65	..	6,107
8	जळगांव	5,527	71	459	57	..	6,114
9	अहमदनगर	10,065	690	101	34	..	10,890
10	पुणे	7,934	253	304	79	..	8,570
11	सातारा	4,823	211	77	59	..	5,170
12	सांगली	4,823	304	38	77	..	5,242
13	सोलापूर	10,971	203	86	51	..	11,311
14	कोल्हापूर	2,433	500	29	72	..	3,034
15	औरंगाबाद	10,172	203	61	82	..	10,518
16	आलना	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	..	N.A.S.
17	परभणी	7,553	60	79	55	3	7,750
18	बीड	6,607	64	22	90	..	6,783
19	नांदेड	4,887	50	47	181	..	5,165
20	उस्मानाबाद	10,271	171	44	183	..	10,669
21	लातूर	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
22	बुलढाणा	4,511	17	49	45	..	4,622
23	अकोला	4,479	5	41	29	1	4,555
24	अमरावती	3,292	2	155	67	..	3,516
25	यवतमाळ	4,235	14	32	40	..	4,321
26	वर्धा	2,149	1	57	16	..	2,223
27	नागपूर	3,620	2	232	316	1	4,171
28	भंडारा	4,118	6	52	55	1	4,232
29	चंद्रपूर	5,999	1	18	131	12	6,161
30	गडचिरोली	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
महाराष्ट्र राज्य		1,37,957	3,190	2,642	1,875	18	1,45,682

टीप—(१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) N.A.S.—वेगळे उपलब्ध नाही.

आधार.—पीक व पिके अहवाल, कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

AGRICULTURE

TABLE No. 11.3 (4.3)

Area under major groups of crops in each district

(1980-81)

(संभर हेक्टरात)
(in '00 hectares)

एकूण गटिताची धान्ये Total oil seeds	तंतू पिके Fibre crops	औषधी द्रव्ये व मादक पदार्थ Drugs and narcotics	वेरणाची पिके Fodder crops	संकीर्ण अन्नधान्येतर पिके Miscellaneous non-food crops	एकूण अन्नधान्येतर पिके Total non- food crops	एकूण पिकांखालील क्षेत्र Total area under crops	District
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)
2	..	..	51	..	53	65	Greater Bombay
35	5	..	828	..	868	2,840	Thane
20	1	..	313	..	334	2,203	Raigad
127	..	1	866	7	1,001	3,447	Ratnagiri
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Sindhudurg
744	64	1	875	..	1,685	9,944	Nashik
1,033	614	4	36	..	1,687	7,794	Dhule
777	2,133	..	41	..	2,951	9,065	Jalgaon
827	184	1	809	..	1,819	12,709	Ahmednagar
719	63	1	1,646	4	2,434	11,004	Pune
682	75	1	670	..	1,428	6,598	Satara
526	36	57	715	..	1,334	6,576	Sangli
962	195	3	186	..	1,346	12,657	Solapur
516	7	55	844	..	1,422	4,456	Kolhapur
1,553	1,534	1	10	..	3,098	13,616	Aurangabad
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Jalna
1,286	2,544	..	2	..	3,832	11,582	Parbhani
1,118	335	2	..	6	1,461	8,244	Beed
411	2,108	..	18	..	2,537	7,702	Nanded
1,759	391	2	178	2	2,332	13,001	Osmanabad
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latur
828	2,260	..	2	..	13,090	7,712	Buldana
422	3,391	1	3	1	3,818	8,373	Akola
452	3,511	1	1	..	3,965	7,481	Amravati
397	3,586	..	..	..	3,983	8,304	Yavatmal
254	1,919	..	1	..	2,174	4,397	Wardha
621	805	1	1	1	1,429	5,600	Nagpur
399	8	..	1	..	408	4,640	Bhandara
789	381	..	7	..	1,177	7,338	Chandrapur
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Gadchiroli
17,253	26,150	132	8,104	21	51,666	1,97,348	Maharashtra State

Figures are provisional.

Not available separately.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

11. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11.4 (4-7)

महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांखालील क्षेत्रांचे निर्देशांक
Index numbers of area of principal agricultural commodities in Maharashtra State

(पायाभूत काळ : १९६७-७० त्रैवार्षिक = १००)
(Base : 1967-70 Triennium = 100)

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तु (2)	1960-61 (3)	1965-66 (4)	1970-71 (5)	1975-76 (6)	1980-81 (7)	1981-82 (8)	1982-83 (9)	1983-84 (10)	Commodity (2)
I. अन्नधान्ये—										
FOODGRAINS :—										
<i>Cereals—</i>										
(1)	तांदूळ	97.7	99.3	101.6	106.4	113.0	113.9	111.7	114.3	Rice
(2)	गहू	108.6	99.8	97.3	140.1	129.3	135.1	122.5	141.7	Wheat
(3)	खरीप ज्वारी	100.9	103.1	100.5	108.9	118.7	120.7	113.7	116.9	Kharif-Jowar
(4)	रब्बी ज्वारी	114.1	105.5	96.7	101.2	105.1	107.8	115.3	109.6	Rabi-Jowar
(5)	एकूण ज्वारी	108.4	104.4	98.3	104.6	111.0	113.4	114.6	112.8	Total Jowar
(6)	बाजरी	79.3	88.7	98.9	87.7	82.9	84.6	67.4	87.9	Bajri
(7)	बाली	113.3	76.7	186.7	293.4	296.7	286.8	286.8	323.1	Barley
(8)	मका	60.6	95.5	103.2	135.5	164.9	167.9	174.2	219.5	Maize
(9)	नाचणी	108.2	108.9	89.6	99.0	104.3	106.0	106.3	107.4	Ragi
(10)	कोद्रा	119.8	102.9	71.4	74.9	85.6	81.0	70.9	97.3	Kodra
(11)	इतर तृणधान्ये	104.1	94.2	87.3	100.0	100.3	98.4	87.5	98.7	Other cereals
एकूण—तृणधान्ये		101.1	100.2	98.4	104.2	107.1	109.3	105.1	110.5	Total—Cereals
<i>Pulses—</i>										
(1)	हरभरा	115.3	89.6	89.0	128.0	123.1	132.3	125.3	141.9	Gram
(2)	तूर	86.1	91.6	101.8	109.7	114.7	114.6	110.5	118.7	Tur
(3)	इतर कडधान्ये	84.6	86.8	97.1	106.8	90.5	94.5	86.9	103.4	Other pulses
एकूण—कडधान्ये		89.0	88.3	97.1	110.3	106.2	104.2	97.4	112.1	Total—Pulses
एकूण—अन्नधान्ये		98.7	97.8	98.1	105.4	106.9	108.3	103.6	110.8	Total—Foodgrains
II अन्नधान्येतर—										
NON-FOODGRAINS :—										
<i>Oil-seeds—</i>										
(1)	भूईसूग	118.3	122.1	98.8	93.4	91.0	90.2	78.2	88.5	Groundnut
(2)	तोंड	78.9	77.7	76.2	93.3	117.9	109.7	122.2	126.2	Seasamum
(3)	मोहरी, राई आणि जवस	124.7	98.0	104.5	158.8	132.6	134.4	131.3	138.0	Rape, mustard and linseed
(4)	एरंड	143.2	116.2	75.7	119.5	124.8	111.5	138.0	148.7	Castor-Seed
एकूण—गळिताची धान्ये		114.3	112.8	96.7	103.2	100.8	99.4	91.9	100.9	Total—Oil-seeds
<i>Fibres—</i>										
(1)	कापूस	91.1	99.0	100.3	84.1	97.2	98.8	96.8	97.9	Cotton
(2)	अंबाडी	86.5	96.7	84.8	115.9	113.1	107.0	96.8	99.4	Mesta
एकूण—तंतूपिके		91.0	99.0	99.9	84.8	97.6	98.0	95.9	97.9	Total—Fibres
<i>Miscellaneous—</i>										
(1)	ऊस	80.2	86.2	108.4	148.4	166.1	193.1	211.8	191.1	Sugarcane
(2)	तंबाखू	209.1	109.1	95.9	92.0	98.6	99.4	101.1	83.7	Tobacco
(3)	बटाटे	138.1	127.1	94.1	92.6	90.1	105.4	98.6	97.7	Potato
(4)	मिरची	98.3	99.5	91.6	90.2	93.9	90.6	91.7	85.7	Chillies
एकूण—संकीर्ण		93.8	94.8	99.5	116.8	126.7	138.0	146.8	133.9	Total—Miscellaneous
एकूण—अन्नधान्येतर		97.9	102.6	99.0	92.6	100.7	102.1	99.2	97.1	Total—Non-foodgrains
सर्वपिके		98.5	99.0	98.3	102.2	105.3	106.7	102.5	108.5	All commodities

आधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

11. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11-5 (4.8)

महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांच्या उत्पादनाचे निर्देशांक
Index numbers of production of principal crops of agricultural commodities in Maharashtra State

(पायाभूत काळ : १९६७-७० त्रिवाषिक = १००)
(Base : 1967-70 Triennium = 100)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वस्तु (2)	भार Weights (3)	1960-61 (4)	1965-66 (5)	1970-71 (6)	1975-76 (7)	1980-81 (8)	1981-82 (9)	1982-83 (10)	1983-84 (11)	Commodity (2)
I अन्नधान्ये—											FOODGRAINS :-
(a) तृणधान्ये—											Cereals—
(1)	तांदूळ	11.52	100.2	64.7	121.7	167.3	172.8	178.5	142.7	180.1	Rice
(2)	गहू	4.81	104.4	72.9	114.6	312.1	242.4	257.3	209.1	297.3	Wheat
(3)	खरीप ज्वारी	11.45	128.9	67.1	52.0	131.4	165.6	291.7	191.1	181.3	Kharij-jowar
(4)	रब्बी ज्वारी	9.67	141.0	80.1	46.7	85.2	111.6	112.8	96.9	110.3	Rabi-jowar
(5)	एकूण ज्वारी	21.12	134.4	73.0	49.6	110.3	140.9	155.7	148.1	148.9	Total-jowar
(6)	बाजरी	5.80	76.9	58.2	129.7	88.1	119.6	122.7	70.0	142.9	Bajri
(7)	बार्ली	0.01	94.1	82.4	141.2	192.4	396.2	379.2	322.6	447.1	Barley
(8)	मका	0.24	60.3	84.8	82.2	278.4	404.5	406.4	347.1	469.3	Maize
(9)	नाचणी	1.19	108.4	72.2	103.6	119.8	133.5	145.2	136.9	153.4	Ragi
(10)	कोद्रा	0.09	110.4	89.6	68.8	73.6	88.5	89.0	67.7	96.9	Kodra
(11)	इतर कडधान्ये	0.27	98.8	81.6	79.6	107.4	100.6	99.3	101.3	150.7	Other cereals
एकूण तृणधान्ये		45.05	113.77	69.1	87.1	144.6	158.1	168.7	143.5	173.7	Total—Cereals
(b) कडधान्ये—											Pulses—
(1)	हरभरा	1.32	130.4	76.7	84.2	175.6	146.1	172.1	143.9	206.0	Gram
(2)	तूर	4.46	156.5	82.8	90.6	136.3	120.2	142.7	133.3	162.7	Tur
(3)	इतर कडधान्ये	4.66	90.6	77.5	74.9	135.8	75.3	102.0	97.6	131.0	Other pulses
एकूण कडधान्ये		10.44	123.8	79.7	82.8	141.0	103.5	128.3	118.7	154.0	Total—Pulses
एकूण अन्नधान्ये		55.49	115.6	71.1	86.3	143.9	147.8	161.1	138.8	170.0	Total—Foodgrains
II अन्नधान्येतर—											NON-FOODGRAINS:-
(a) गळिताची धान्ये—											Oil-seeds—
(1)	भईमूग	9.25	127.4	75.3	93.4	110.3	97.2	100.3	87.7	131.6	Groundnut
(2)	तीळ	0.70	89.3	85.5	56.2	99.2	113.7	100.4	147.2	161.0	Sesamum
(3)	मोहरी, राई आणि जवस	0.58	163.9	100.3	94.4	177.5	158.3	175.4	160.3	198.5	Rape, mustard and linseed
(4)	एरंड	0.01	150.0	83.3	100.0	200.0	233.3	166.7	366.7	433.3	Castor-Seed
एकूण गळिताची धान्ये		10.45	126.9	77.4	91.0	113.3	101.8	104.5	95.9	137.5	Total—Oil-seeds
(b) तंतूपिके—											Fibres—
(1)	कापूस	8.43	122.7	77.1	35.5	57.2	93.1	107.5	119.3	59.7	Cotton
(2)	अंबाडी	0.03	187.2	97.0	46.4	115.8	110.9	105.9	95.5	97.8	Mesta
एकूण तंतूपिके		8.46	122.8	77.2	35.5	57.4	93.1	107.4	119.2	59.8	Total—Fibres
(c) संकीर्ण—											Miscellaneous—
(1)	ऊस	21.64	81.4	78.8	115.5	156.2	182.6	220.8	234.1	199.7	Sugarcane
(2)	तंबाखू	0.18	256.2	133.3	108.3	102.1	141.7	152.1	147.9	164.6	Tobacco
(3)	बटाटे	0.35	150.0	129.3	99.4	133.7	101.8	147.7	121.4	120.6	Potato
(4)	मिरची	3.34	98.8	93.8	69.6	89.6	85.4	82.7	79.6	77.3	Chillies
एकूण संकीर्ण पिके		25.51	85.9	81.8	109.2	146.8	168.4	201.2	211.7	182.4	Total—Miscellaneous
एकूण अन्नधान्येतर		44.51	102.6	79.9	90.9	121.9	138.3	160.5	166.7	148.4	Total—Non-foodgrains
सर्व पिके		100.00	109.8	75.0	88.3	134.1	143.6	160.8	151.2	160.4	All commodities

आधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.— Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

11. शेती/AGRICULTURE

उत्पाद प्रमाणांक/TABLE No. 11-6 (4-9)

महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांच्या सरासरी उत्पादनाचे निर्देशांक
Index numbers of average yield of principal agricultural commodities in Maharashtra State

(पायाभूत काळ : १९६७-७० त्रैमासिक=१००)
(Base: 1967-70 Triennium=100)

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तू	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84	Commodity
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
I अन्नधान्ये—										
FOODGRAINS :-										
(a) तृणधान्ये—										
Cereals—										
(1)	तांदूळ	102.6	65.2	119.8	157.2	152.9	156.5	127.7	157.5	Rice
(2)	गहू	96.0	73.0	117.8	222.8	187.3	190.4	170.6	209.7	Wheat
(3)	खरीप ज्वारी	127.8	65.1	51.7	120.7	139.5	158.8	168.0	155.1	Kharif jowar
(4)	रब्बी ज्वारी	123.6	75.9	48.3	84.2	105.2	104.7	84.0	100.6	Rabi jowar
(5)	एकसंधारी	124.0	69.9	50.5	105.4	126.9	137.2	129.2	132.0	Total - jowar
(6)	बाजरी	97.0	85.6	131.1	100.4	144.2	144.8	103.9	162.5	Bajari
(7)	बाली	83.1	107.4	75.6	65.6	133.5	132.2	112.5	138.4	Barley
(8)	मका	99.5	88.8	79.6	205.5	245.3	242.1	198.2	213.9	Maize
(9)	नाचणी	100.2	66.3	115.6	121.0	128.0	136.9	128.7	142.8	Ragi
(10)	कोद्रा	92.2	87.1	96.4	98.3	103.4	109.8	95.5	99.5	Kodra
(11)	इतर तृणधान्ये	94.9	86.6	91.2	107.4	100.3	101.0	115.7	152.8	Other cereals
	एकूण तृणधान्ये	111.8	68.7	88.2	135.7	143.9	150.5	132.2	153.2	Total cereals
(b) कडधान्ये—										
Pulses—										
(1)	हरभरा	113.1	85.6	94.6	137.2	118.7	130.1	114.8	145.2	Gram
(2)	तूर	181.8	90.4	89.0	124.2	101.8	124.6	120.6	137.0	Tur
(3)	इतर कडधान्ये	107.1	89.3	77.1	127.2	75.7	107.9	112.3	126.7	Other pulses
	एकूण कडधान्ये	139.0	89.3	84.4	127.3	94.9	118.9	116.6	134.1	Total Pulses
	एकूण अन्नधान्ये	116.4	72.2	87.5	134.1	134.7	144.7	129.4	149.6	Total foodgrains
II अन्नधान्येतर पिके—										
NON-FOODGRAINS:-										
(a) गळित्याची धान्ये—										
Oil-seeds—										
(1)	भूईदाणू	107.7	61.7	94.5	118.1	106.9	111.2	112.1	148.6	Groundnut
(2)	तांदूळ	113.2	100.0	73.8	106.3	96.5	91.5	120.4	127.6	Sesamum
(3)	शेंद्रीय, राई आणि जवस	131.4	102.3	90.3	111.8	119.4	130.6	122.1	143.9	Rape, Mustard and linseed
(4)	एरंड	104.7	71.7	132.1	167.4	187.0	149.5	265.6	291.5	Castor Seed
	एकूण गळित्याची धान्ये	109.4	65.7	93.2	116.8	107.1	111.2	113.9	146.5	Total oil-seeds
(b) तंतू पिके—										
Fibres—										
(1)	कापूस	134.7	77.9	35.4	68.0	95.7	108.8	123.2	61.0	Cottons
(2)	अंबाळी	158.6	100.3	54.7	99.9	98.1	99.0	98.7	98.4	Mesta
	एकूण तंतू पिके	134.8	78.0	35.5	68.2	95.7	108.7	123.1	61.1	Total fibres
(c) संकीर्ण—										
Miscellaneous—										
(2)	ऊस	101.5	91.4	106.6	105.2	100.9	114.3	104.2	104.5	Sugarcane
(2)	तंबाखू	122.5	122.2	112.9	110.0	143.7	152.9	146.3	196.6	Tobacco
(3)	बटाटे	108.6	69.5	105.6	144.4	113.0	140.1	123.2	123.4	Potato
(4)	मिरची	100.5	94.3	75.9	99.3	90.9	91.3	86.8	90.2	Chillies
	एकूण संकीर्ण पिके	101.9	92.3	103.2	105.1	108.6	113.1	103.4	104.0	Total miscellaneous
	एकूण अन्नधान्येतर	110.3	81.9	88.4	102.4	106.5	112.3	107.3	105.0	Total non-foodgrains
	सर्व पिके	113.8	76.5	87.9	119.2	120.9	128.2	117.7	127.3	All commodities

आधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

तबला क्रमांक / TABLE No. 11.7 (4.10)

अनुक्रमांक	जिल्हा	पहिली योजना	दुसरी योजना	तिसरी योजना	वार्षिक योजना	चौथी योजना
Serial No.		During First Plan period	During Second Plan period	During Third Plan period	During Annual Plans 1966-67 to 1968-69	During Fourth Plan 1969-70 to 1973-74
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	बृहन्मंबई	..	..	..	..	..
2	ठाणे	..	..	..	..	..
3	रायगड	..	..	..	..	..
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..
6	नाशिक	13	46	188	88	130
7	पुणे	11	104	137	83	93
8	जळगाव	15	30	126	115	149
9	अहमदनगर	27	111	188	107	102
10	पुणे	44	60	159	92	66
11	सातारा	2	11	58	45	68
12	सांगली	12	41	96	68	101
13	सोलापूर	61	48	253	147	163
14	कोल्हापूर	*	*	9	10	14
15	औरंगाबाद	1	9	109	139	415
16	जालना	..	1	29	79	216
17	परभणी	..	10	74	87	271
18	बीड	2	*	30	63	114
19	नांदेड	..	16	119	180	403
20	उस्मानाबाद	7	..	..	..	..
21	लातूर	..	2	79	88	111
22	बुलढाणा	..	10	57	87	105
23	अकोला	..	10	46	51	89
24	अमरावती	..	15	87	91	95
25	यवतमाळ	..	2	30	33	25
26	वर्धा	..	1	34	49	39
27	नागपूर	..	..	*	*	..
28	भंडारा	..	..	9	15	23
29	चंद्रपूर	..	..	..	..	..
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..
महाराष्ट्र राज्य		195	527	1,917	1,717	2,793

*५०० हेक्टराहून कमी.

टोप—आकडे अस्थायी आहेत.

आधार—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

AGRICULTURE

TABLE No. 11-7 (4-10)

Area banded in each District

(क्षेत्र हजार हेक्टरत)
(Area in thousand hectares)

पाचवी योजना During Fifth plan period 1974-75 to 1978-79	1979-80	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84	District
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
..	..	..	..	..	..	Greater Bombay.
..	..	..	..	..	..	Thane
..	..	..	..	..	..	Raigad
..	..	..	..	..	..	Ratnagiri
..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
14	2	1	1	2	1	Nashik
42	9	9	7	4	3	Dhule
33	9	7	4	4	2	Jalgaon
26	12	8	7	4	3	Ahmednagar
12	2	7	*	1	1	Pune
6	1	1	1	1	1	Satara
17	1	2	1	1	1	Sangli
49	12	4	9	5	7	Solapur
1	*	..	..	..	*	Kolhapur
23	7	16	1	2	3	Aurangabad
49	11	14	5	2	8	Jalna
42	12	16	13	2	6	Parbhani
68	16	13	13	9	8	Beed
79	21	16	11	10	11	Nanded
..	..	..	..	..	..	Osmanabad
..	..	..	..	..	8	Latur
85	21	19	14	14	14	Buldana
75	21	15	11	8	7	Akola
37	10	12	9	6	6	Amravati
76	23	20	14	8	10	Yavatmal
40	11	8	7	5	6	Wardha
41	7	7	5	3	2	Nagpur
..	..	..	..	..	..	Bhandara
8	1	1	1	*	*	Chandrapur
..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
823	209	196	144	117	126	Maharashtra State

Less than 500 hectares.

Figures are Provisional.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

संक्रमांक	जिल्हा	गाड्या	नांगर			पाभरी		मळणी यंत्र		कडवी कापण्याची यंत्रे	
			Ploughs			Seed drills		Threshers		Chaff cutters	
			लाकडी	लोखंडी	स्थानिक	सुधारित	बैलाकडून किंवा मनुष्यबळाने चालणारी	शक्तीवर चालणारी	बैलाकडून किंवा मनुष्यबळाने	शक्तीवर चालणारी	
Serial No.	Carts	Wooden	Iron	Local	Improved	Bullock or manually operated	Power operated	Bullock or manually operated	Power operated		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	
1	बुलढुम्बई	3	4	1	..	..	..	..	..	..	
2	ठाणे	37,449	1,17,110	1,146	434	45	12	6	7	7	
3	रायगड	19,385	78,770	55	32	..	745	59	4	2	
4	रत्नागिरी	2,059	1,63,843	202	..	1	16	2	58	..	
5	सिधुद्रा	1,902	1,00,476	83	67	90	3	1	1	..	
6	नाशिक	70,985	1,54,010	57,441	68,568	3,970	1,282	821	750	158	
7	पुणे	68,955	1,10,306	23,016	71,430	2,741	816	558	442	163	
8	जळगाव	90,884	56,399	34,414	82,382	5,000	960	1,314	786	139	
9	अहमदनगर	79,326	28,793	70,905	83,972	6,965	1,493	1,326	2,174	393	
10	पुणे	54,685	76,835	47,225	68,484	3,880	551	339	1,293	189	
11	सातारा	39,265	41,666	35,817	60,541	4,773	3,022	201	565	71	
12	सांगली	42,024	22,603	36,286	44,846	2,985	6,975	166	1,006	72	
13	सोलापूर	54,489	16,128	43,992	61,868	3,593	851	792	1,865	167	
14	कोल्हापूर	50,679	96,249	17,289	31,025	2,458	2,693	341	304	41	
15	ओरंगाबाद	50,012	21,060	30,795	66,036	3,695	434	227	255	52	
16	जालना	35,238	5,557	22,252	37,171	2,871	134	202	126	16	
17	परभणी	63,270	58,136	20,818	61,760	2,904	159	324	830	39	
18	बीड	53,914	4,228	32,099	66,782	1,834	124	223	303	18	
19	नांदेड	53,558	90,636	4,501	79,140	1,673	108	186	4,531	12	
20	उस्मानाबाद	28,278	6,439	19,371	40,715	3,467	216	286	314	141	
21	लातूर	26,647	28,946	17,114	48,269	3,550	186	156	126	32	
22	बुलढाणा	51,773	7,081	39,881	58,686	4,051	1,279	951	164	128	
23	अकोला	54,105	25,507	33,771	52,786	7,189	1,023	751	201	204	
24	अमरावती	54,399	39,664	21,061	38,189	5,657	633	1,367	110	262	
25	यवतमाळ	66,985	99,466	20,550	59,795	2,501	759	450	319	63	
26	बघा	38,137	35,333	9,606	26,369	1,309	131	484	70	53	
27	नागपूर	69,812	71,741	4,663	50,680	1,713	270	596	76	107	
28	भंडारा	98,645	1,57,220	7,694	17,485	790	10,029	99	13	12	
29	चंद्रपूर	87,729	1,22,626	5,098	49,738	1,668	3,029	31	56	6	
30	गडचिरोली	49,159	90,168	2,776	9,706	57	111	2	..	..	
महाराष्ट्र राज्य		14,93,751	19,27,000	6,59,922	13,36,956	81,430	38,044	12,261	16,749	2,547	

AGRICULTURE

TABLE No. 11-8 (4.11)

Agricultural Machinery and Implements
1982

उसाचे चरक Sugarcane crushers		सिंचनासाठी विद्युत पंप Electric pumps for irrigation			सिंचन व कृषि कामाकरिता वापरलेली तेल इंजिने व पंप Oil engines with pump for irrigation and agricultural purposes	पर्सियन चाक Persian wheels	फवारणी यंत्रे Sprayers and dusters	ट्रॅक्टरस Tractors	दुचाकी ट्रॅक्टरस किंवा शक्तीवर चालणारी मशागत यंत्रे Two wheel tractor or power tillers	घाणी Ghanis	District
शक्तीने चालणारे Worked by power	बलाच्या सहाय्याने चालणारे Worked by bullocks	पाच अश्वशक्ती पर्यंत Up to 5 H.P.	सहा आणि अधिक अश्वशक्तीचे 6 and above H.P.	एकूण Total							
(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(2)
75	8	2,585	241	2,826	468	118	826	110	46	2	Greater Bombay
33	2	2,207	85	2,292	190	417	377	14	64	5	Thane
11	7	685	72	757	190	222	333	5		14	Raigad
16	8	1,089	143	1,132	321	248	614	9	4	1	Ratnagiri
76	53	33,045	1,627	34,672	6,846	17	10,812	3,299	58	25	Sindhudurg
44	32	14,983	929	15,912	5,904	1	4,725	1,248	23	2	Nashik
78	15	20,295	7,982	28,277	3,975	14	11,787	2,007	30	36	Dhule
100	53	57,560	3,210	60,770	16,123	33	8,961	3,168	76	61	Jalgaon
812	49	21,346	1,890	23,236	13,858		6,111	1,038	35	36	Ahmednagar
423	34	16,101	1,488	17,589	9,204	12	3,274	948	12	32	Pune
303	35	17,121	2,418	19,539	7,636	55	2,846	1,135	29	23	Satara
1,156	67	31,288	2,869	34,157	20,583	5	5,676	698	16	43	Sangli
1,322	15	11,099	3,890	14,989	13,225	24	1,884	2,327	57	51	Solapur
301	1,001	20,452	604	21,056	3,122	2	13,087	733	39	113	Kolhapur
425	29	7,166	411	7,577	3,657	9	6,117	375	60	331	Aurangabad
205	137	10,660	502	11,162	2,924	22	20,227	324	10	210	Jalna
144	71	11,979	624	12,603	2,608		3,118	251	2	80	Parbhani
207	70	10,846	820	11,666	591	12	13,504	174		3	Beed
596	118	11,435	614	12,049	4,858	41	1,886	238	3	58	Nanded
488	98	10,672	882	11,554	3,386	5	3,292	245	17	44	Osmanabad
182	77	17,381	400	17,781	3,866	14	22,612	859	27	58	Latur
103	23	12,004	182	12,186	2,698	4	16,642	672		25	Buldana
41	38	27,433	207	27,640	1,634	1	18,287	632	10	11	Akola
21	20	11,139	364	11,503	2,300	13	29,277	192	4	18	Amravati
7	11	10,376	102	10,478	1,437	8	20,426	58	2	16	Yavatmal
18	13	17,808	246	18,054	2,536	6	9,872	77	4	131	Wardha
34	356	4,527	102	4,629	2,425	10	2,955	378	55	59	Nagpur
7	149	2,058	89	2,147	1,887	33	5,043	135	15	40	Bhandara
	15	388	10	398	744		606	104	6	6	Chandrapur
7,228	2,604	4,15,728	32,903	4,48,631	1,39,196	1,346	2,45,177	21,453	704	1,534	Gadchiroli
											Maharashtra State

11. कृषी/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11.9 (4-12)

वहिलीची खाती आणि त्यांचे क्षेत्र
No. of Operational holdings and area operated

(1980-81)

(आकडे शंभरात)
(Figures in '00)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वैयक्तिक खाती Individual Holdings		संयुक्त खाती Joint Holdings		† एकूण खाती All Holdings		District
		संख्या No.	क्षेत्र (हेक्टर) Area (Hectare)	संख्या No.	क्षेत्र (हेक्टर) Area (Hectare)	संख्या No.	क्षेत्र (हेक्टर) Area (Hectare)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मुंबई	11	7	*	*	11	7	Greater Bombay
2	ठाणे	1,656	3,670	160	508	1,818	4,201	Thane
3	रायगड	1,998	3,301	172	389	2,172	3,701	Raigad
4	रत्नागिरी	2,763	7,347	36	175	2,804	7,542	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	1,762	3,869	15	144	1,780	4,017	Sindudurg
6	नाशिक	2,686	9,600	216	861	2,905	10,509	Nashik
7	धुळे	1,866	6,812	199	771	2,070	7,623	Dhule
8	जळगाव	2,425	7,767	325	925	2,757	8,726	Jalgaon
9	अहमदनगर	3,718	12,246	97	305	3,817	12,634	Ahmadnagar
10	पुणे	3,540	10,472	208	877	3,652	11,419	Pune
11	सातारा	3,827	7,517	52	126	3,883	7,734	Satara
12	सांगली	2,781	6,950	57	214	2,840	7,203	Sangli
13	सोलापूर	2,365	10,717	318	1,685	2,687	12,442	Solapur
14	कोल्हापूर	3,215	4,690	157	329	3,389	5,227	Kolhapur
15	औरंगाबाद	2,058	7,579	12	70	2,051	7,661	Aurangabad
16	जालना	1,696	70.48	1	7	1,699	7,063	Jalna
17	परभणी	2,407	9,078	37	1	2,446	9,292	Parbhani
18	बीड	2,612	9,456	21	110	2,638	9,600	Beed
19	नांदेड	2,295	7,701	38	170	2,333	7,880	Nanded
20	उस्मानाबाद	1,313	6,084	88	500	1,403	6,603	Osmanabad
21	लातूर	1,472	6,462	40	190	1,514	6,665	Latur
22	बुलढाभा	2,268	7,190	83	301	2,357	7,523	Buldana
23	अकोला	2,313	7,849	130	558	2,451	8,464	Akola
24	अमरावती	2,345	6,905	227	768	2,588	7,742	Amravati
25	यवतमाळ	2,261	9,287	48	251	2,311	9,558	Yavatmal
26	वर्धा	1,096	4,012	118	477	1,220	4,527	Wardha
27	नागपूर	1,715	6,033	98	346	1,819	6,412	Nagpur
28	भंडारा	2,027	3,265	558	1,016	2,588	4,290	Bhandara
29	चंद्रपूर	1,545	4,554	210	670	1,756	5,243	Chandrapur
30	गडचिरोली	771	1,767	107	333	879	2,103	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		64,687	1,99,235	3,828	13,072	68,625	2,13,616	Maharashtra State.

टीप.—(१) †संस्थांच्या खात्याचाही समावेश आहे.

(२) *५०० पेक्षा कमी.

(३) आकडे पूर्णांकात केल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

Note.—(1) †Includes institutional holdings also.

(2) *Less than 500.

(3) Details do not add up to the total due to rounding.

साधर.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

11. कृषी/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11-10 (4-13)

बहितीच्या खात्यांच्या आकार वर्गाप्रमाणे खात्यांची संख्या व त्यांचे एकूण क्षेत्र
Number of operational holdings and area operated by size class of operational holdings
(1980-81)

(आकडे संभरात)
(Figures in hundred)

व्युत्क्रमांक Serial No.	आकार वर्ग (हेक्टर) Size class (Hectare)	वैयक्तिक खाती Individual holdings		संयुक्त खाती Joint holdings		एकूण खाती All holdings	
		संख्या No.	क्षेत्र (हेक्टर) Area (Hectare)	संख्या No.	क्षेत्र (हेक्टर) Area (Hectare)	संख्या No.	क्षेत्र (हेक्टर) Area (Hectare)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	पेसा कमी Below—0.5 ..	9,270	2,474	625	151	9,914	2,630
2	0.5-1.0 ..	8,850	6,726	484	370	9,345	7,103
3	1.0-2.0 ..	14,608	22,193	787	1,124	15,409	23,337
4	2.0-3.0 ..	9,752	24,079	513	1,259	10,275	25,363
5	3.0-4.0 ..	6,221	21,567	355	1,223	6,583	22,815
6	4.0-5.0 ..	4,341	19,404	253	1,123	4,601	20,556
7	5.0-10.0 ..	8,736	59,915	563	3,891	9,317	63,937
8	10.0-20.0 ..	2,599	34,291	210	2,780	2,819	37,213
9	20.0-30.0 ..	248	5,725	30	708	282	6,525
10	30.0-40.0 ..	39	1,313	7	253	48	1,616
11	40.0-50.0 ..	10	463	2	106	14	615
12	50.0 and above	12	1,086	4	297	19	1,907
	एकूण/Total ..	64,686	1,99,237	3,832	13,284	68,625	2,13,616

टीप.—आकडे पूर्णांकित केल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

Note.—Details do not add up to the totals due to rounding.

माध्यम.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

12. जलसिंचन

IRRIGATION

१२. १ विविध साधनांनुसार भिजलेले क्षेत्र, पीकवार सिंचना-
खालील क्षेत्र व बागायती विहिरींची संख्या या बाबत माहिती
या विभागात दिली आहे.

12.1 Data on irrigated area according to various
sources, cropwise irrigated area and irrigation wells
are presented in the tables in this section.

12. जलसिंचन/IRRIGATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12-1 (4.4)

सिंचनाच्या निरनिराळ्या साधनांनी भिजलेले क्षेत्र
Area irrigated by different sources of irrigation
(1980-81)

(संभार हेक्टरात)
(in ,00 Hectares)

अवक्रमांक Serial No.	जिल्हा	सिंचनाखालील निव्वळ क्षेत्र Net area irrigated by			सिंचनाखालील एकूण क्षेत्र Total gross area of crops irrigated	District	
		पृष्ठभागीय सिंचन Surface irrigation	बिहीरीद्वारा सिंचन Well irrigation	सिंचनाखालील एकूण निव्वळ क्षेत्र Total net area irrigated			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	..	..	9	9	9	Greater Bombay
2	ठाणे	..	..	51	10	61	Thane
3	रायगड	..	..	11	14	25	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	76	27	103	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Sindhudurg
6	नाशिक	..	..	251	719	970	Nashik
7	धुळे	..	..	187	498	685	Dhule
8	जळगाव	..	..	115	886	1,001	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	642	1,271	1,913	Ahmadnagar
10	पुणे	..	..	905	812	1,717	Pune
11	सातारा	..	..	464	555	1,019	Satara
12	सांगली	..	..	188	500	1,688	Sangli
13	सोलापूर	..	..	370	833	1,203	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	440	185	625	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	259	901	1,160	Aurangabad
16	जालना	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Jalna
17	परभणी	..	..	229	395	624	Parbhani
18	बीड	..	..	210	721	931	Beed
19	नांदेड	..	..	237	149	386	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	231	617	848	Osmanabad
21	लातूर	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latur
22	बुलढाणा	..	..	36	252	288	Buldana
23	अकोला	..	..	38	170	208	Akola
24	अमरावती	..	..	11	184	195	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	89	145	234	Yavatmal
26	वर्धा	..	..	20	161	181	Wardha
27	नागपूर	..	..	118	247	435	Nagpur
28	भंडारा	..	..	1,340	85	1,425	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	1,186	36	1,222	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	..	..	7,774	10,382	18,156	Maharashtra State
	(1981-82)*	..	..	8,710	11,540	20,250	26,860

*अस्थायी/Provisional.

N.A.S. वेगळी माहिती उपलब्ध नाही./Not available separately.

आधार :- कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

तक्ता क्रमांक १२.२ (४.५)

अनुक्रमांक. Serial No.	जिल्हा	तांदुळ Rice	गहू Wheat	ज्वारी Jowar	बाजरी Bajri	बारी Barley	मका Maize	नाचणी Ragi	हरभरा, Gram	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
1	बृहन्मंबई	..	..	..	..	..	..	..	..	
2	ठाणे	..	162	1	..	..	..	..	2	
3	रायगड	..	74	..	..	..	..	..	..	
4	रत्नागिरी	..	44	1	..	..	..	1	..	
5	सिंधुदुर्ग	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	
6	नाशिक	..	78	465	78	25	3	..	69	
7	धळे	..	51	424	69	..	2	..	30	
8	जळगांव	..	58	378	20	..	1	..	37	
9	अहमदनगर	..	22	495	955	118	16	..	63	
10	पुणे	..	53	254	711	115	19	..	52	
11	सातारा	..	148	174	426	79	9	..	45	
12	सांगली	..	77	155	194	54	17	..	24	
13	सोलापूर	..	39	264	642	32	133	..	48	
14	कोल्हापूर	..	58	113	..	2	19	..	6	
15	औरंगाबाद	..	15	598	520	35	16	..	130	
16	जालना	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	
17	परभणी	..	148	311	61	..	9	..	21	
18	बीड	..	25	253	584	70	8	..	62	
19	नांदेड	..	96	157	..	7	2	..	17	
20	उस्मानाबाद	..	109	121	379	13	17	..	46	
21	लातूर	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	..	N.A.S.	..	N.A.S.	
22	बुलढाणा	..	6	179	1	..	2	..	17	
23	अकोला	..	3	163	..	..	1	..	5	
24	अमरावती	..	10	196	..	..	1	..	27	
25	यवतमाळ	..	3	138	..	..	..	..	1	
26	वर्धा	..	..	153	..	..	..	..	2	
27	नागपूर	..	177	197	3	..	..	..	24	
28	भंडारा	..	1,512	76	..	..	..	..	..	
29	चंद्रपूर	..	1,235	28	31	..	..	..	..	
30	गडचिरोली	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	..	..	..	..	
महाराष्ट्र राज्य		..	4,203	5,290	4,676	541	11	276	1	728
महाराष्ट्र राज्य (1981-82)*		..	4,090	6,120	3,880	570	..	610	..	1,050
महाराष्ट्र राज्य (1982-83)*		..	3,891	5,384	3,699	424	..	450	..	967

N.A. उपलब्ध नाही/

* अस्थायी/

N.A.S. वेगळी उपलब्ध नाही/

आधार.-कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

IRRIGATION

TABLE No. 12-2 (4.5)

Area irrigated under different crops

(1980-81)

(संभर हेक्टरात)
(in 100 hectares)

तूर	मिरची	ऊस	एकूण अन्नपिके	कापूस	भुईमूग	तंबाखू	सर्व अन्नतर पिके	सिंचनाखालील एकूण क्षेत्र	District
Tur	Chillies	Sugar- cane	All food crops	Cotton	Ground- nut	Tobacco	All non- food crops	Total irrigated area (gross)	(2)
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	
..	..	..	2	..	..	..	7	9	Greater Bombay
2	2	1	201	..	..	..	15	216	Thane
..	4	..	105	..	..	..	8	113	Raigad
..	9	2	95	..	..	..	71	166	Ratnagiri
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Sindhudurg
..	38	261	1,345	25	31	..	129	1,474	Nashik
..	59	98	806	83	22	..	116	922	Dhule
..	47	71	1,072	217	60	..	278	1,350	Jalgaon
..	30	690	2,491	172	66	..	315	2,806	Ahmadnagar
14	47	253	1,829	56	68	..	185	2,014	Pune
3	11	211	1,192	71	4	..	94	1,286	Satara
..	49	304	924	18	8	16	73	997	Sangli
11	37	203	1,503	102	74	1	234	1,737	Solapur
..	3	500	709	..	..	..	4	713	Kolhapur
..	41	203	1,622	111	10	..	132	1,754	Aurangabad
N.A.S.*	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Jalna
..	30	60	727	39	66	..	133	860	Parbhani
..	32	64	1,115	67	25	..	92	1,207	Beed
..	25	50	414	18	25	..	47	461	Nanded
40	42	171	978	1	31	..	65	1,043	Osmanabad
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	..	N.A.S.	N.A.S.	Latur
..	21	17	238	108	..	..	110	398	Buldana
..	15	5	234	16	7	..	29	263	Akola
..	21	2	402	34	2	..	37	439	Amravati
..	15	14	258	16	54	..	70	328	Yavatmal
..	7	1	211	24	4	..	28	239	Wardha
..	15	2	569	9	1	..	11	580	Nagpur
..	21	6	1,653	..	..	..	..	1,653	Bhandara
..	16	1	1,329	..	..	1	1	1,330	Chandrapur
..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	..	..	N.A.S.	..	N.A.S.	Gadchiroli
70	637	3,190	22,074	1,187	558	18	2,284	24,358	Maharashtra State
..	5,160	3,660	..	1,410	310	N.A.	N.A.	26,860	Maharashtra State
..	5,135	3,896	..	1,187	277	N.A.	N.A.	25,310	Maharashtra State

Not available.

Provisional.

Not available separately.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

12. जलसिंचन/IRRIGATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.3 (4.6)

एकूण बागायती विहीरींची संख्या
Total number of irrigation wells
(1980-81)*

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	विहीरींची संख्या No. of wells		एकूण Total	District
		वापरात असलेल्या In use	वापरात नसलेल्या Not in use		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	बहुमंबई	386	52	438	Greater Bombay
2	ठाणे	11,974	1,112	13,086	Thane
3	रायगड	4,750	502	5,252	Raigad
4	रत्नागिरी	10,924	2,422	13,346	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Sindhudurg
6	नाशिक	74,515	3,684	78,199	Nashik
7	धुळे	26,751	4,169	30,920	Dhule
8	जळगांव	50,796	8,014	58,810	Jalgaon
9	अहमदनगर	87,355	9,880	97,235	Ahmadnagar
10	पुणे	61,329	4,474	65,803	Pune
11	सातारा	40,378	3,686	44,064	Satara
12	सांगली	44,578	3,593	48,171	Sangli
13	सोलापूर	56,682	3,852	60,534	Solapur
14	कोल्हापूर	15,866	2,157	18,041	Kolhapur
15	औरंगाबाद	74,722	5,125	79,847	Aurangabad
16	जालना	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Jalna
17	परभणी	28,022	2,855	30,877	Parbhani
18	बीड	31,221	2,044	33,263	Beed
19	नांदेड	12,293	825	13,118	Nanded
20	उस्मानाबाद	45,768	4,244	50,012	Osmanabad
21	लातूर	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latur
22	बुलढाणा	25,402	9,719	35,121	Buldana
23	अकोला	14,132	7,187	21,319	Akola
24	अमरावती	30,858	5,770	36,628	Amravati
25	यवतमाळ	16,424	4,849	21,273	Yavatmal
26	वर्धा	15,854	10,301	26,155	Wardha
27	नागपूर	27,866	27,131	54,997	Nagpur
28	भंडारा	11,047	3,783	14,830	Bhandara
29	चंद्रपूर	10,967	4,202	15,169	Chandrapur
30	गडचिरोली	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		8,30,860	1,35,650	9,66,510	Maharashtra State

*अस्थायी/Provisional

N.A.S.—वेगळी उपलब्ध नाही/Not available separately.

साधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

31 पशुसंबर्धन आणि दुग्धव्यवसाय ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

१३.१. या विभागातील तक्त्यामध्ये पशुधन गणना, पशुवैद्यकीय सुविधा व कत्तलखाने यांचेविषयी आकडेवारी दिली आहे.

१३.२. १९८२ च्या पशुधन गणनेनुसार गणना केलेले विविध प्रकारचे पशु व कुक्कुट यांची संख्या देण्यात आली आहे. संपूर्ण देशात समान (संकल्पना Concepts) व गणना पद्धती बापरून अशा पंचवार्षिक गणना घेण्यात येतात. अशा गणनांत संपूर्ण पशुधनासंबंधी माहिती प्रत्येक घराघरातून गोळा करण्यात येते. कत्तलखान्यातील पशूंची, भटक्या प्राण्यांची व रूग्णावस्थेतील प्राण्यांची गणना करताना विशेष काळजी घेण्यात येते.

13.1. Data on Livestock Census, Veterinary facilities provided and slaughter houses are given in the tables in this section.

13.2. The data on number of livestock and poultry presented is as enumerated in the State at the time of 1982 Livestock Censuses. These are quinquennial censuses conducted throughout the country on the basis of uniform concepts and method of enumeration. At these censuses all the livestock is enumerated by house to house enquiry. Particular care is taken to enumerate livestock in the slaughter homes, stray animals and animals in transit.

अनुक्रमांक	जिल्हा	गाई बैल/ Cattle					
		तीन वर्षांवरील बैल/ Males over 3 years					
Serial No.	District	केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले बैल	पैदाशीसाठी व कामासाठी उप-योग्यतात आणलेले	केवळ कामाकरिता वापरलेले	इतर	एकूण	दुग्धत्वा
(1)	(2)	Used for breeding only	Used for breeding and work both	Used for work only	Others	Total	In milk
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बुलढुंबई	74	88	880	3,057	4,099	2,132
2	ठाणे	1,009	13,714	2,22,362	3,241	2,40,326	63,841
3	रायगड	119	5,276	1,81,458	2,364	1,89,217	59,518
4	रत्नागिरी	161	10,077	2,39,684	2,668	2,52,590	58,667
5	सिधुदुर्ग	167	9,373	1,13,929	2,619	1,26,088	23,541
6	नाशिक	1,207	10,447	3,64,722	3,691	3,80,067	1,13,692
7	धुळे	1,108	6,308	2,97,377	2,276	3,07,069	71,066
8	जळगाव	1,079	9,947	2,67,422	3,045	2,81,493	89,458
9	बहुमदनगर	570	9,030	3,35,637	5,476	3,50,713	1,33,463
10	पुणे	507	5,434	2,83,240	2,524	2,91,705	1,02,646
11	सातारा	221	4,549	1,57,769	1,247	1,63,786	65,365
12	सांगली	193	2,800	1,20,861	1,498	1,25,352	57,430
13	सोलापूर	563	6,157	1,82,738	2,218	1,91,676	84,827
14	कोल्हापूर	65	2,118	1,51,210	1,009	1,54,402	40,766
15	औरंगाबाद	398	3,848	2,42,260	3,232	2,49,738	57,699
16	जालना	75	3,417	1,92,997	1,353	1,97,842	50,136
17	परभणी	444	3,012	2,60,707	2,246	2,66,409	97,500
18	बीड	337	5,903	2,61,108	1,531	2,68,879	81,058
19	नांदेड	884	4,142	2,24,835	2,701	2,32,562	94,149
20	उस्मानाबाद	304	6,586	1,42,118	6,822	1,55,830	47,326
21	लातूर	296	1,739	1,57,738	1,923	1,61,696	52,622
22	बुलढाणा	373	2,007	2,33,131	1,842	2,37,353	83,945
23	अकोला	701	3,239	2,37,493	2,137	2,43,570	80,539
24	अमरावती	1,307	2,503	1,98,867	1,439	2,04,116	75,300
25	यवतमाळ	1,949	1,932	2,83,739	2,817	2,90,437	88,282
26	वर्धा	782	1,901	1,23,208	1,271	1,27,162	48,743
27	नागपूर	1,207	2,013	2,11,021	2,949	2,17,190	73,170
28	भंडारा	1,278	4,156	2,95,131	3,221	3,03,786	78,981
29	चंद्रपूर	1,997	9,263	2,62,077	5,013	2,78,350	73,658
30	गडचिरोली	1,001	9,021	1,80,060	3,324	1,93,406	61,572
महाराष्ट्र राज्य		20,376	1,60,000	64,25,779	80,754	66,86,909	21,03,092

ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

संख्या १३१

TABLE No. 13-1 (5-1)

Live-stock in each District

(1982)

गाई बेल/ Cattle					म्हशी-रेडे/ Buffaloes					District	
तीन वर्षावरील गाई/ Females over 3 years					तीन वर्षावरील रेडे/ Males over 3 years						
बाटलेल्या व कामासाठी न व्हालेल्या वापरलेल्या	इतर	एकूण	बासरे	एकूण गाई-बेल	केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले	पैदाशीसाठी व कामासाठी उपयोगात आणलेले	केवळ कामाकारिता वापरलेले	इतर	एकूण		
Dry and not calved even once	Working Others	Total	Young stock	Total cattle	Used for breeding only	Used for breeding and work both	Used for work only	Others	Total		
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
1,015	13	30	3,190	1,801	9,090	808	74	194	237	1,313	Greater Bombay
92,592	2,770	1,796	1,60,999	1,17,439	5,18,764	852	3,142	30,315	683	34,992	Thane
77,032	1,375	3,043	1,40,968	1,18,249	4,48,434	207	2,176	39,567	1,072	43,022	Raigad
92,872	312	579	1,52,430	1,25,003	5,30,023	66	1,153	22,221	177	23,617	Ratnagiri
33,630	95	663	57,902	56,942	2,40,932	25	3,119	23,682	996	27,822	Sindhudurg
1,75,109	100	648	2,89,549	2,08,342	8,77,958	799	1,129	19,290	391	21,609	Nashik
1,31,299	205	823	2,03,393	1,62,617	6,73,079	821	774	5,459	129	7,182	Dhule
1,07,575	2,409	994	2,00,436	1,69,005	6,50,934	1,456	364	1,339	173	3,332	Jalgaon
2,00,136	2,673	4,585	3,40,857	2,40,498	9,32,068	693	494	3,228	156	4,571	Ahmadnagar
1,58,763	958	1,543	2,63,910	2,10,221	7,65,836	564	507	2,523	109	3,703	Pune
82,141	1,806	1,073	1,50,385	90,429	4,04,600	336	738	2,636	219	3,929	Satara
55,053	702	1,322	1,14,507	73,675	3,15,534	317	1,001	11,097	421	12,836	Sangli
90,387	519	1,119	1,76,852	1,53,855	5,22,383	435	1,242	6,452	282	8,411	Solapur
33,281	393	809	75,249	47,937	2,77,588	240	648	36,073	384	37,345	Kolhapur
83,320	447	569	1,44,035	1,16,022	5,09,795	980	361	1,171	98	2,610	Aurangabad
58,317	879	265	1,09,597	94,266	4,01,705	269	467	1,410	195	2,341	Jalna
1,16,869	473	651	2,15,493	1,89,764	6,71,666	607	495	2,031	209	3,342	Parbhani
93,223	367	302	1,76,950	1,53,781	5,99,610	470	423	1,247	102	2,242	Beed
1,51,644	813	848	2,47,454	1,95,087	6,75,103	684	309	1,415	432	2,840	Nanded
58,586	1,614	1,268	1,08,794	93,630	3,58,254	253	534	2,508	242	3,637	Osmanabad
61,348	451	551	1,14,912	98,379	3,75,047	305	387	2,027	134	2,853	Latur
1,01,554	313	949	1,86,761	1,71,322	5,95,436	815	890	2,276	183	4,164	Buldana
1,20,342	803	832	2,02,516	1,58,281	6,04,367	854	339	1,101	107	2,401	Akola
1,02,980	279	931	1,79,490	1,64,813	5,48,419	1,219	140	405	109	1,873	Amravati
1,92,400	515	711	2,81,908	1,84,746	7,57,091	1,526	367	1,325	103	3,321	Yavatmal
98,266	434	709	1,40,152	1,05,903	3,73,217	729	71	343	66	1,209	Wardha
1,61,824	648	1,094	2,36,736	2,01,030	6,54,956	1,030	158	685	112	1,985	Nagpur
1,27,346	1,419	1,180	2,08,926	1,77,240	6,89,952	819	1,063	36,638	638	39,158	Bhandara
1,25,177	2,409	1,358	2,02,602	1,95,394	6,76,346	606	718	7,061	385	8,770	Chandrapur
94,354	1,972	1,691	1,59,589	1,50,625	5,03,620	225	1,621	32,482	356	34,684	Gadchiroli
30,82,408	28,166	32,936	52,46,602	42,28,296	1,61,61,807	19,010	25,004	2,98,201	8,899	3,51,114	Maharashtra State

म्हशी-रेडे
Buffaloes

तीन वर्षांवरील म्हशी/
Females over 3 years

अनुक्रमांक Serial No	जिल्हा District	दुभत्या In milk	आटलेल्या व न ब्यालेल्या Dry and not calved even once	कामाच्या Working	इतर Others	एकूण Total	वासरे Young stock	एकूण म्हशी-रेडे Total buffaloes
(1)	(2)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)
1	बुध्दुंबई	46,446	6,949	44	413	53,852	4,856	60,021
2	ठाणे	54,102	26,782	1,534	499	82,917	32,843	1,50,752
3	रायगड	26,942	26,205	1,015	553	54,715	39,047	1,36,784
4	रत्नागिरी	18,469	16,356	220	198	35,243	22,416	81,276
5	सिंधुदुर्ग	16,486	15,732	548	234	33,000	25,232	86,054
6	नामिक	40,080	34,822	216	254	75,372	39,821	1,36,802
7	छत्रपती	36,113	44,403	162	172	80,850	47,266	1,35,298
8	जळगाव	75,927	62,973	2,075	572	1,41,547	80,448	2,25,327
9	अहमदनगर	34,363	38,038	1,784	882	75,067	36,870	1,16,508
10	पुणे	70,790	51,027	466	325	1,22,608	57,061	1,83,372
11	सातारा	89,857	80,520	1,128	470	1,71,975	82,080	2,57,984
12	सांगली	1,07,469	61,927	1,641	680	1,71,717	1,04,123	2,88,676
13	सोलापूर	56,666	46,388	628	549	1,04,231	70,766	1,83,408
14	कोल्हापूर	1,63,454	84,430	1,335	507	2,49,726	1,12,745	3,99,816
15	बीरगावा	16,400	19,145	217	111	35,873	18,004	56,487
16	आरुणा	13,337	14,366	135	28	27,866	18,841	49,048
17	परभणी	35,386	32,691	350	206	68,633	47,584	1,19,559
18	बीड	34,809	33,845	211	71	68,936	49,219	1,20,397
19	नांदेड	48,561	47,779	686	326	97,352	68,997	1,69,189
20	उस्मानाबाद	32,453	31,353	716	310	64,832	41,576	1,10,045
21	कान्पुर	33,634	25,750	384	364	60,132	54,327	1,17,312
22	मुलबाबा	33,617	27,135	819	341	61,912	38,163	1,04,239
23	अकोला	36,923	33,075	218	157	70,373	36,646	1,09,420
24	अमरावती	29,055	25,905	206	198	55,364	34,784	92,021
25	यवतमाळ	27,722	36,403	202	166	64,493	35,678	1,03,492
26	बर्धा	10,710	15,304	183	162	26,359	14,129	41,697
27	नामपूर	18,604	19,961	262	156	38,983	20,091	61,059
28	पंढारा	29,711	26,753	446	242	57,152	35,155	1,31,465
29	पंढरपूर	18,527	23,742	795	350	43,414	33,488	85,672
30	गडचिरोली	5,072	7,143	263	182	12,660	11,152	58,496
महाराष्ट्र राज्या		12,61,685	10,16,902	18,889	9,678	23,07,154	13,13,408	39,71,676

TABLE No. 13-1 (5.1)—*contd.*

शेळरे	शेळ्या	घोडे-शिगरे	इतर जनावरे	एकूण	कनिड्या, बदके वगैरे	कुत्रे	कुत्र्यांचा समावेश करून एकूण पशुधन	District
Sheep	Goats	Horse and ponies	Other live-stock	Total live-stock	Total Poultry	Dogs	Total live-stock including dogs	(2)
(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(2)
13,731	24,262	390	7,462	1,14,956	2,32,768	21,730	1,36,686	Greater Bombay
2,870	1,73,080	1,062	10,678	8,57,206	13,42,059	35,984	8,93,190	Thane
1,342	1,02,078	1,183	2,244	6,92,065	12,32,134	20,568	7,12,633	Raigad
228	77,743	26	166	6,89,462	11,03,060	15,285	7,04,747	Ratnagiri
399	41,987	29	2,020	3,71,421	7,43,678	14,235	3,85,656	Sindhudurg
2,10,712	4,12,368	3,343	46,749	16,87,932	7,08,852	41,367	17,29,299	Nashik
1,09,077	3,11,256	3,805	17,408	12,49,923	5,49,138	19,155	12,69,078	Dhule
36,412	3,28,164	1,274	17,981	12,60,092	3,44,355	12,063	12,72,755	Jalgaon
3,41,032	6,40,126	2,846	18,865	20,51,445	11,89,575	58,526	21,09,971	Ahmadnagar
3,93,821	4,65,665	2,729	14,479	18,25,902	28,76,346	54,275	18,80,177	Pune
2,96,022	2,85,033	837	9,451	12,53,927	11,64,833	38,488	12,92,415	Satara
2,37,043	2,58,145	819	6,884	11,07,101	11,58,025	38,592	11,45,693	Sangli
2,67,529	5,63,703	1,236	18,617	15,56,876	10,24,188	72,533	16,29,409	Solapur
1,22,471	1,58,143	1,049	3,124	9,62,191	7,67,994	48,689	10,10,880	Ahmadnagar
66,824	2,94,140	3,329	13,446	9,44,021	2,25,750	41,054	9,85,075	Aurangabad
42,221	2,03,307	2,387	7,608	7,06,276	1,35,439	5,471	7,11,747	Jalna
40,992	2,58,070	1,807	12,937	11,05,031	2,13,983	46,580	11,51,611	Parbhani
1,68,187	3,32,059	2,041	9,268	12,31,562	3,98,913	39,110	12,70,672	Beed
50,286	2,39,305	1,078	16,023	11,50,984	2,84,090	37,345	11,88,329	Nanded
42,430	1,80,483	661	5,408	6,97,281	1,77,027	25,050	7,22,331	Osmanabad
38,900	1,41,763	987	8,046	6,82,055	1,49,826	26,029	7,08,084	Latur
56,625	2,92,170	2,635	15,930	10,67,035	2,40,073	35,506	11,02,541	Buldana
15,851	2,73,313	3,560	12,719	10,19,230	2,58,199	36,164	10,55,394	Akola
20,668	2,64,551	3,896	11,355	9,40,910	2,71,454	33,352	9,74,262	Amravati
9,037	3,39,740	2,583	12,459	12,24,402	5,69,852	37,870	12,62,272	Yavatmal
8,060	1,46,182	1,384	5,801	5,76,341	1,66,157	20,416	5,96,757	Wardha
21,802	2,78,558	1,079	11,122	10,28,576	3,79,418	41,461	10,70,037	Nagpur
4,160	2,33,445	188	15,388	10,74,598	5,78,326	24,287	10,98,885	Bhandara
40,911	2,30,839	390	8,376	10,42,534	8,15,305	25,626	10,68,160	Chandrapur
11,314	1,55,049	36	19,382	7,47,897	5,42,969	25,337	7,73,234	Gadchiroli
26,70,957	77,04,727	48,669	3,61,396	3,09,19,232	1,98,43,786	9,92,748	3,19,11,980	Maharashtra State

Source.—Live-stock Census, 1982.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	मुख्यालयाच्या ठिकाणी/ No. of cases treated												
		अंतर्गण In-patients												
		अश्वजातीय Equine	गोजातीय Bovine	इतर Others	एकूण Total	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-1983	1983-1984	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	
1	बुध्नुंबई	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
2	ठाणे	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
3	रायगड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1
6	नासिक	..	..	5	..	241	202	6	10	252	212	..	..	..
7	धुळे	..	..	3	5	144	178	1	3	148	186	..	..	..
8	जळगांव	..	..	11	5	1,545	322	346	..	1,902	327	..	..	..
9	अहमदनगर	..	..	1	3	302	294	9	2	312	299	..	..	..
10	पुणे	..	..	2	4	111	39	24	31	137	74	..	..	..
11	सातारा	..	..	..	1	96	102	2	6	98	109	..	..	..
12	सांगली	..	..	3	15	1,428	1,534	62	156	1,493	1,705	..	..	..
13	सोलापूर	..	..	10	4	752	806	56	66	818	876	..	..	..
14	कोल्हापूर	..	..	..	..	137	151	..	17	137	168	..	..	..
15	औरंगाबाद	..	..	2	1	459	393	16	44	477	438	..	..	..
16	जालना	..	..	..	..	57	25	..	2	57	27	..	..	..
17	परभणी	..	..	2	..	267	232	13	7	277	239	..	..	..
18	बीड	..	..	3	..	415	368	31	14	449	382	..	..	..
19	नांदेड	..	..	3	1	267	319	2	1	272	321	..	..	..
20	उस्मानाबाद	..	..	..	1	1,131	1,142	53	4	1,184	1,147	..	..	..
21	लातूर	..	..	1	2	343	402	..	3	344	407	..	..	..
22	बुलढाणा	..	..	3	..	232	112	8	2	243	114	..	..	..
23	अकोला	..	..	9	3	530	636	106	42	645	681	..	..	..
24	अमरावती	..	..	3	8	320	194	32	11	355	213	..	..	..
25	यवतमाळ	..	..	..	..	27	33	..	1	27	34	..	..	..
26	वर्धा	..	..	..	..	162	84	..	..	162	84	..	..	..
27	नागपूर	..	..	2	3	174	121	10	6	186	130	..	..	..
28	भंडारा	..	..	..	1	8	63	..	1	8	65	..	..	..
29	चंद्रपूर	..	..	1	2	73	102	7	24	81	128	..	..	..
30	गडचिरोली	..	..	..	..	3	3	..	1	3	4	..	..	..
महाराष्ट्र राज्य		..	..	64	59	9,219	7,858	784	454	10,067	8,371	..	..	..

ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

TABLE No. 13-2 (5-2)

Animals treated and castrated

उपचार केलेल्या पशूंची संख्या at the headquarter		बाहिरुगण Out-patients						
अश्वजातीय Equine	गोजातीय Bovine	इतर Others	एकूण Total				District	
1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	(2)
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	
66	19	240	182	4,631	6,445	4,937	6,646	Greater Bombay
1,636	2,274	43,450	47,949	27,273	25,478	72,359	75,701	Thane
1,048	2,019	47,045	50,607	12,153	11,620	60,246	64,246	Raigad
34	51	63,772	41,879	6,543	8,295	70,349	50,225	Ratnagiri
20	14	16,267	19,492	4,688	4,647	20,975	24,153	Sindhudurg
1,216	1,282	1,47,033	1,55,606	53,342	73,451	2,01,591	2,30,339	Nashik
1,944	1,420	1,75,989	1,55,368	52,954	51,503	2,30,887	2,08,291	Dhule
1,166	1,224	1,77,352	1,91,046	35,465	40,503	2,13,983	2,32,773	Jalgaon
1,632	1,566	2,24,079	2,27,837	85,965	93,400	3,11,676	3,22,806	Ahmadnagar
721	607	1,39,918	1,29,388	69,520	56,420	2,10,159	1,86,415	Pune
845	719	1,03,462	1,04,878	29,497	28,069	1,33,804	1,33,666	Satara
623	588	1,77,617	1,67,058	48,812	47,114	2,27,052	2,14,760	Sangli
661	604	1,27,533	1,26,152	77,541	74,244	2,05,735	2,01,000	Solapur
524	381	1,47,483	1,52,272	29,756	35,860	1,77,763	1,88,513	Kolhapur
950	986	1,44,388	1,20,010	47,306	46,717	1,92,644	1,67,713	Aurangabad
1,186	936	1,11,396	1,22,526	24,397	30,635	1,36,979	1,54,097	Jalna
1,760	1,264	1,71,345	1,59,935	36,235	39,197	2,09,340	2,00,396	Parbhani
1,360	1,137	1,70,027	1,41,956	53,615	51,165	2,25,002	1,94,258	Beed
1,024	2,035	1,66,978	1,94,283	33,336	46,296	2,01,338	2,42,614	Nanded
296	578	1,53,482	1,95,007	40,313	58,600	1,94,091	2,54,185	Osmanabad
587	758	1,84,843	1,93,172	16,971	23,038	2,02,401	2,16,968	Latur
2,836	3,130	2,89,728	3,01,141	1,02,616	95,101	3,95,180	3,99,372	Buldana
7,017	3,865	2,78,221	2,77,443	1,01,320	1,07,746	3,86,558	3,89,054	Akola
3,043	3,228	1,96,924	1,98,446	71,770	79,488	2,71,737	2,81,162	Amravati
2,904	3,409	2,08,791	2,31,727	74,121	77,800	2,85,816	3,12,936	Yavatmal
1,111	993	1,33,938	1,28,791	35,854	40,388	1,70,903	1,70,172	Wardha
1,094	988	1,96,112	2,11,873	95,787	97,954	2,92,993	3,10,815	Nagpur
227	179	2,32,353	2,17,829	47,345	42,617	2,79,925	2,60,625	Bhandara
219	215	71,240	71,679	19,769	22,141	91,228	94,035	Chandrapur
5	19	30,820	38,402	6,959	8,552	37,784	46,973	Gadchiroli
37,755	36,488	43,31,826	43,73,934	13,45,854	14,24,487	57,15,435	58,34,909	Maharashtra State

फिरतीवर उपचार केलेल्या पशूंची संख्या
No. of Cases treated on tour

अनुक्रमांक Serial No-	जिल्हा District	अश्वजातीय Equine		गोजातीय Bovine		इतर Others		एकूण Total		एकूण औषधोपचार केलेल्या परंतु संस्थात न दाखल केलेल्या पशूंची संख्या Total No. of cases supplied with medi- cines but not brought to the institutions	
		1982-83 (19)	1983-84 (20)	1982-83 (21)	1983-84 (22)	1982-83 (23)	1983-84 (24)	1982-83 (25)	1983-84 (26)	1982-83 (27)	1983-84 (28)
1	बृहन्मुंबई	13	3	347	374	497	384	857	761	2,002	1,754
2	ठाणे	287	272	25,662	23,819	20,549	16,217	46,498	40,308	82,864	71,929
3	रायगड	290	478	48,696	56,396	98,765	56,484	1,47,751	1,13,358	1,00,133	1,00,224
4	रत्नागिरी	6	2	60,606	41,354	10,236	9,425	70,848	50,781	1,77,184	1,74,913
5	सिंधुदुर्ग	..	..	22,137	15,743	6,932	5,936	29,069	21,679	96,117	1,12,504
6	नाशिक	75	87	61,850	60,240	40,129	53,237	1,02,054	1,13,564	1,44,136	1,51,211
7	घुळे	247	195	71,538	53,389	28,749	40,999	1,00,534	94,583	64,803	79,003
8	जळगाव	33	124	42,779	44,462	9,433	5,976	52,245	50,562	12,704	14,727
9	अहमदनगर	86	54	26,400	27,935	22,497	41,073	48,983	69,062	99,062	1,23,780
10	पुणे	42	37	34,584	32,774	41,077	31,280	75,703	64,091	77,747	97,718
11	सातारा	157	67	24,765	28,264	18,753	21,628	43,675	49,959	67,535	62,201
12	सांगली	5	5	19,800	41,119	9,334	11,588	29,139	52,712	43,503	53,655
13	सोलापूर	12	9	31,990	23,002	1,45,892	1,08,464	1,77,894	1,31,475	1,55,263	1,69,872
14	कोल्हापूर	8	6	23,226	27,542	11,739	35,198	34,973	62,746	1,04,677	1,27,478
15	औरंगाबाद	75	80	27,881	22,904	9,544	11,349	37,500	34,333	54,649	70,727
16	जालना	127	50	22,496	12,770	6,704	7,988	29,327	20,808	39,523	46,654
17	परभणी	55	61	18,503	18,736	4,369	8,999	22,927	27,796	57,661	46,225
18	बीड	28	23	8,877	6,640	3,531	4,537	12,436	11,200	79,197	89,464
19	नांदेड	64	244	23,915	27,517	3,880	5,469	27,859	33,230	11,571	15,351
20	उस्मानाबाद	1	16	8,322	22,575	6,447	9,785	14,770	32,376	20,791	29,148
21	रातूर	6	20	7,720	14,317	638	2,221	8,364	16,558	18,028	26,096
22	बुलढाणा	51	70	29,766	33,006	4,768	8,139	34,585	41,215	57,460	56,712
23	अकोला	434	373	39,595	44,479	12,351	20,095	52,380	64,947	26,438	28,151
24	अमरावती	380	242	36,420	36,268	7,441	11,572	44,241	48,082	36,231	48,577
25	यवतमाळ	108	78	45,347	43,485	12,333	12,723	57,788	56,286	66,090	49,358
26	वर्धा	72	34	20,890	22,802	4,970	3,415	25,932	26,251	34,657	35,022
27	नागपूर	35	30	54,469	49,950	16,100	15,933	70,604	65,913	71,713	80,008
28	भंडारा	15	14	35,432	49,505	5,431	6,061	40,878	55,580	73,013	69,555
29	चंद्रपूर	8	6	18,844	19,618	5,003	13,961	23,855	33,585	31,928	34,157
30	गडचिरोली	..	2	12,284	17,284	4,270	8,575	16,554	25,861	19,398	25,107
महाराष्ट्र राज्य		2,720	2,682	9,05,141	9,18,269	5,72,362	5,88,711	14,80,223	15,09,662	19,26,078	20,91,278

TABLE No. 13.2 (5.2)—contd.

मुख्यालयाच्या ठिकाणी खर्ची केलेल्यांची संख्या
Castrations performed at the headquarter

अश्वजातीय Equine		गोजातीय Bovine		इतर Others		एकूण Total		Di strict
1982-83 (29)	1983-84 (30)	1982-83 (31)	1983-84 (32)	1982-83 (33)	1983-84 (34)	1982-83 (35)	1983-84 (36)	(2)
..	..	84	28	38	43	122	71	Greater Bombay
..	1	3,424	3,249	147	161	3,571	3,411	Thane
..	4	4,827	4,917	..	13	4,827	4,934	Raigad
..	..	3,823	3,366	9	26	3,832	3,392	Ratnagiri
..	..	1,633	1,909	4	3	1,637	1,912	Sindhudurg
..	2	24,453	24,507	65	72	24,518	24,581	Nashik
103	33	12,569	12,387	574	568	13,246	12,988	Dhule
1	1	18,365	19,932	38	79	18,404	20,012	Jalgaon
..	..	39,720	35,764	155	134	39,875	35,898	Ahmadnagar
..	2	28,224	24,019	936	557	29,160	24,578	Pune
12	1	8,536	9,265	352	4	8,900	9,751	Satara
17	13	10,686	9,216	3,664	3,285	14,367	12,149	Sangli
7	5	13,681	11,718	3,004	4,920	16,692	14,964	Solapur
29	10	11,978	9,503	2,372	2,251	14,379	11,768	Kolhapur
..	1	19,973	21,319	20	5	19,993	21,325	Aurangabad
..	..	19,402	20,559	..	7	19,402	20,566	Jalna
..	..	14,843	14,157	5	9	14,848	14,166	Parbhani
..	..	27,734	27,449	37	12	27,771	27,461	Beed
..	..	22,452	20,522	4	6	22,456	20,528	Nanded
..	..	16,198	17,345	401	564	16,599	17,909	Osmanabad
..	..	23,694	23,299	4	5	23,698	23,304	Latur
..	..	17,400	15,819	..	8	17,409	15,827	Buldana
..	..	11,555	12,133	337	113	11,892	12,246	Akola
1	1	9,818	11,800	66	23	9,885	11,824	Amravati
..	..	17,017	18,667	154	158	17,171	18,825	Yavatmal
..	..	5,430	5,614	278	338	5,708	5,952	Wardha
1	..	11,283	11,468	4,336	4,230	15,620	15,698	Nagpur
..	..	18,072	15,808	1,326	1,084	19,398	16,892	Bhandara
..	..	10,552	9,808	132	132	10,684	9,940	Chandrapur
..	..	3,923	4,656	278	286	4,201	4,942	Gadchiroli
171	74	4,31,358	4,20,203	18,736	17,537	4,50,265	4,37,814	Maharashtra State

फिरतीवर खच्ची केलेल्यांची संख्या
Castrations performed on tour

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	अश्वजातीय Equine		गोजातीय Bovine		इतर Others		एकूण Total	
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84
(1)	(2)	(37)	(38)	(39)	(40)	(41)	(42)	(43)	(44)
1	बृहन्मंबई	..	..	43	14	19	1	62	15
2	ठाणे	..	..	4,207	3,232	47	28	4,254	3,260
3	रायगड	1	..	5,903	4,242	..	6	5,904	4,248
4	रत्नागिरी	..	..	3,562	4,446	..	..	3,562	4,446
5	सिंधुदुर्ग	..	..	2,007	2,150	..	..	2,007	2,150
6	नाशिक	..	1	20,277	17,224	..	18	20,277	17,243
7	घुळे	186	29	9,966	11,653	900	165	11,052	11,847
8	जळगाव	..	..	11,020	10,385	2	5	11,022	10,390
9	अहमदनगर	..	..	2,883	5,213	7	14	2,890	5,227
10	पुणे	..	..	2,344	3,189	74	386	2,418	3,575
11	सातारा	..	..	994	1,176	45	21	1,039	1,197
12	सांगली	..	..	557	1,042	242	414	799	1,456
13	सोलापूर	7	..	1,657	1,539	950	763	2,614	2,302
14	कोल्हापूर	..	..	1,527	1,900	375	354	1,902	2,254
15	औरंगाबाद	..	..	4,912	5,111	1	..	4,913	5,111
16	जालना	..	..	5,222	8,509	1	..	5,223	8,509
17	परभणी	..	..	7,726	6,643	6	..	7,732	6,643
18	बीड	..	..	1,130	1,647	..	..	1,130	1,647
19	नांदेड	..	..	5,773	8,105	..	..	5,773	8,105
20	उस्मानाबाद	..	..	1,441	4,756	6	149	1,447	4,905
21	लातूर	..	..	1,375	2,040	..	..	1,375	2,040
22	बुलढाणा	..	..	6,597	6,066	..	..	6,597	6,066
23	अकोला	..	..	11,175	13,324	15	..	11,190	13,324
24	अमरावती	1	..	7,307	9,951	4	3	7,312	9,954
25	यवतमाळ	..	..	10,227	9,058	22	71	10,249	9,129
26	वर्धा	..	..	5,149	4,608	222	157	5,371	4,765
27	नागपूर	..	..	8,943	9,539	2,181	2,258	11,124	11,797
28	भंडारा	..	..	8,604	8,385	309	331	8,913	8,716
29	चंद्रपूर	..	..	4,576	4,839	35	45	4,611	4,884
30	मडचिरोली	..	..	2,379	4,274	198	405	2,577	4,679
महाराष्ट्र राज्य		195	30	1,59,483	1,74,260	5,661	5,594	1,65,339	1,79,884

TABLE No. 13.2 (5-2)—contd.

सालीक वटुंच्या रेतनापासून कुत्रिम रेतन केलेल्या जनावरांची संख्या No. of animals inseminated by semen of following bulls										District
विदेशी वटु Exotic bull		देशी वटु Indigeneous bull		महिष Buffaloes bull		संकरित वटु Crossbreed bull		एकूण Total		
1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	(2)
(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(50)	(51)	(52)	(53)	(54)	
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay
2,133	1,868	..	..	234	384	..	..	2,367	2,252	Thane
2,895	2,346	..	..	1,142	1,246	132	156	4,169	3,748	Raigad
8,042	7,875	..	..	2,341	2,451	1,918	2,947	12,301	13,273	Ratnagiri
2,597	2,712	..	..	1,241	1,397	..	..	3,838	4,109	Sindhudurg
30,708	27,367	..	..	1,016	1,322	1,036	3,208	32,755	31,897	Nashik
20,790	22,761	..	..	2,665	3,070	1,265	3,046	24,720	28,877	Dhule
15,731	14,398	..	..	3,061	2,907	986	2,160	19,778	19,465	Jalgaon
62,136	61,977	..	..	..	..	6,277	19,807	68,413	81,784	Ahmednagar
88,350	87,762	413	539	9,404	15,251	2,279	17,375	1,00,446	1,20,927	Pune
39,910	43,017	6,936	7,423	12,784	13,509	1,936	7,049	64,566	70,998	Satara
40,944	36,268	2,049	1,965	29,424	39,479	10,383	9,287	82,800	86,999	Sangli
8,237	16,985	4,730	5,659	2,184	1,984	152	532	15,303	25,160	Solapur
40,132	32,321	..	..	54,914	57,625	3,064	3,738	98,110	93,684	Kolhapur
17,203	18,012	..	..	723	514	555	1,922	18,481	20,448	Aurangabad
9,687	11,409	..	..	142	124	71	518	9,900	12,051	Jalna
8,913	8,637	..	..	381	53	69	128	9,363	8,818	Parbhani
15,799	13,988	..	..	1,043	1,237	844	3,146	17,686	18,371	Beed
8,575	7,339	..	..	570	324	473	636	9,618	8,299	Nanded
5,734	9,218	..	..	12	..	..	481	5,746	9,699	Osmanabad
12,872	16,237	..	..	..	..	461	616	13,333	16,853	Latur
11,311	14,652	..	..	5,113	6,363	1,186	2,886	17,610	23,901	Buldana
6,168	8,191	..	..	4,247	5,590	306	1,773	10,721	15,554	Akola
12,951	14,113	..	..	1,998	2,107	440	1,300	15,389	17,520	Amravati
7,117	7,604	..	..	2,000	2,318	308	499	9,425	10,421	Yavatmal
9,365	10,409	..	..	163	47	770	1,431	10,298	11,887	Wardha
22,706	23,336	..	..	592	135	2,689	3,968	25,987	27,439	Nagpur
15,096	13,738	..	..	696	566	5	639	15,797	14,943	Bhandara
2,434	1,955	..	..	1,282	1,391	364	825	4,080	4,171	Chandrapur
290	71	..	..	171	73	..	23	461	167	Gadchiroli
5,28,821	5,36,566	17,128	15,586	1,39,543	1,61,467	37,969	90,096	7,23,461	8,03,715	Maharashtra State

कृत्रिम रेतनाद्वारे जन्माला आलेली वासरे

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	संकरित Crossbreed		देशी Indigeneous	
		1982-83 (55)	1983-84 (56)	1982-83 (57)	1983-84 (58)
1	बृहन्मंबई	..	..	..	..
2	ठाणे	402	406	..	..
3	रायगड	262	370	..	..
4	रत्नागिरी	1,688	1,952	..	..
5	सिंधुदुर्ग	375	404	..	..
6	नाशिक	4,946	6,097	..	..
7	धुळे	2,817	3,858	..	..
8	जळगाव	2,530	3,030	..	..
9	अहमदनगर	16,402	20,327	..	..
10	पुणे	19,419	21,878	188	116
11	सातारा	6,300	10,211	1,486	2,339
12	सांगली	11,878	11,329	631	710
13	सोलापूर	1,183	2,371	993	1,036
14	कोल्हापूर	10,746	10,160	..	..
15	औरंगाबाद	3,150	4,211	..	..
16	जालना	1,796	1,813	..	..
17	परभणी	1,219	1,437	..	..
18	बीड	2,649	3,215	..	..
19	नांदेड	903	1,279	..	..
20	उस्मानाबाद	902	1,258	..	..
21	लातूर	1,786	2,241	..	..
22	बुलढाणा	1,980	2,460	..	..
23	अकोला	1,045	1,231	..	..
24	अमरावती	2,241	2,377	..	..
25	यवतमाळ	802	940	..	..
26	वर्धा	1,870	2,325	..	..
27	नागपूर	3,869	4,834	..	..
28	मंडारा	1,700	2,417	..	..
29	चंद्रपूर	276	429	..	..
30	गडचिरोली	30	14	..	..
महाराष्ट्र राज्य		1,05,166	1,24,874	3,298	4,201

आधार.—संचालक, पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

TABLE No. 13-2 (5-2)—contd.

Calves born by artificial insemination

महिष Buffaloes bull		एकूण Total		केलेली एकूण लस टोचणी Total vaccinations carried out		District
1982-83 (59)	1983-84 (60)	1982-83 (61)	1983-84 (62)	1982-83 (63)	1983-84 (64)	
..	..	..	..	3,72,494	3,90,420	Greater Bombay
46	57	448	463	14,37,398	13,37,303	Thane
201	262	463	632	12,47,997	11,98,742	Raigad
526	600	2,214	2,552	9,65,888	9,81,236	Ratnagiri
228	205	603	609	4,73,140	4,70,918	Sindhudurg
195	242	5,141	6,339	18,77,238	17,12,106	Nashik
541	633	3,358	4,491	14,54,246	15,89,357	Dhule
565	714	3,095	3,744	11,44,683	11,82,319	Jalgaon
..	..	16,402	20,327	13,42,839	14,16,856	Ahmednagar
1,603	1,938	21,210	23,932	23,47,874	22,15,949	Pune
1,789	2,642	9,575	15,192	12,40,936	11,75,780	Satara
6,538	7,141	19,047	19,180	13,80,798	13,87,297	Sangli
323	265	2,499	3,672	14,50,525	13,74,864	Solapur
11,154	12,831	21,900	22,991	12,74,260	14,27,907	Kolhapur
75	117	3,225	4,328	9,67,803	9,36,423	Aurangabad
23	11	1,819	1,824	5,30,069	6,30,513	Jalna
87	79	1,306	1,516	5,44,814	5,82,998	Parbhani
94	76	2,743	3,291	7,26,238	5,53,215	Beed
52	25	955	1,304	8,11,245	8,94,842	Nanded
..	..	902	1,258	4,92,675	6,94,553	Osmanabad
..	..	1,786	2,241	6,73,158	7,66,042	Latur
1,006	978	2,986	3,438	5,95,696	4,69,061	Buldana
969	1,011	2,014	2,242	6,94,233	8,27,881	Akola
468	339	2,709	2,716	8,52,185	9,30,439	Amravati
334	309	1,136	1,249	9,37,058	11,05,387	Yavatmal
62	32	1,932	2,357	4,80,945	5,87,085	Wardha
242	154	4,111	4,988	12,99,993	13,90,016	Nagpur
101	137	1,801	2,554	8,37,565	9,11,479	Bhandara
201	186	477	615	6,70,346	6,88,954	Chandrapur
21	-18	51	32	2,01,134	2,74,761	Gadchiroli
27,444	31,002	1,36,908	1,60,077	2,93,25,473	3,01,04,703	Maharashtra State

Source.—Director of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune.

13. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय/ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13-3 (5-3)

पशुवैद्यकीय संस्थांची संख्या/Number of veterinary institutions

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	पशुवैद्यकीय चिकित्सालये Veterinary Polyclinics		पशुवैद्यकीय हॉस्पिटलये Veterinary Hospital		पशुवैद्यकीय दवाखाने Veterinary Dispensaries		फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने Mobile Veterinary Clinics		पशुवैद्यकीय सहाय्यक केंद्रे Veterinary aid Centres		District
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	मुहम्बई	..	..	1@	1@	..	..	..	..	3	3	Gr. Bombay
2	ठाणे	..	..	..	..	19	23	1	1	41	40	Thane
3	रायगड	..	..	..	..	19	20	1	1	39	38	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	10	14	..	..	38	35	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	7	8	1	1	22	22	Sindhudurg
6	नाशिक	..	..	1	1	3	3	37	38	1	1	Nashik
7	धुळे	..	..	1	1	5	5	22	26	1	1	Dhule
8	जळगांव	..	..	1	1	3	3	28	32	1	1	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	1	1	5	5	27	31	1	1	Ahmednagar
10	पुणे	..	..	1	1	6**	6**	25	29	1	1	Pune
11	सातारा	..	..	..	1	1	1	29	30	..	..	Satara
12	सांगली	..	..	1	1	3	3	13	17	..	..	Sangli
13	सोलापूर	..	..	1	1	2	2	23	24	..	..	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	1	1	1	1	21	22	1	1	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	1	1	2	2	14	18	..	..	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	1	1	1	13	17	1	1	Jalna
17	परभणी	..	..	1*	1*	2	2	17	21	..	..	Parbhani
18	बीड	..	..	1	1	3	3	13	15	1	1	Beed
19	नांदेड	..	..	1	1	2	2	15	21	1	1	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	1	1	2	2	9	13	..	..	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	1	4	4	9	13	..	1	Latur
22	बुलढाणा	..	..	1	1	2	2	17	18	1	..	Buldana
23	अकोला	..	..	1	1	3	3	25	26	..	..	Akola
24	अमरावती	..	..	1	1	2	2	21	23	..	1	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	1	1	..	..	30	34	1	..	Yavatmal
26	वर्धा	..	..	..	1	1	..	13	17	..	..	Wardha
27	नागपूर	..	..	2**	2**	1	1	30	34	..	..	Nagpur
28	भंडारा	..	..	1	1	..	..	17	18	..	1	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	1	1	1	1	17	18	2	2	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	18	18	2	3	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		25	29	56	55	558	638	18	20	1,279	1,310	Maharashtra State

टीप.—*कृषि विद्यापीठाखालील.

**कृषि विद्यापीठाखालील एक घरून.

@सोसायटी फॉर प्रिव्हेंशन ऑफ क्रुएल्टी टु अॅनिमल्स, मुंबई, यांचे खालील.

शाखा स्तरावरील पशुवैद्यकीय दवाखाने हे पशुवैद्यकीय दवाखाने किंवा पशुवैद्यकीय सहाय्यक केंद्रामध्ये समाविष्ट केले आहेत.

Note.—*Under Agriculture University.

**Including one under Agricultural University.

@Under Society for Prevention of Cruelty to Animals, Bombay.

The Branch Veterinary Dispensaries have been merged either into Veterinary Dispensaries or Veterinary Aid Centres.

साधार.—पशुसंवर्धन संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune.

13. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय/ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13-4 (5-4)

पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती
Miscellaneous statistics relating to animal husbandry

क्रमांक Serial No.	बाब	संख्या Number		Item
		31-3-1982	31-3-1983	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
I पशुवैद्यकीय संस्था—				
Veterinary institutions—				
1	पशुवैद्यकीय सर्वे चिकित्सालये*	25	29	Veterinary polyclinics.
2	पशुवैद्यकीय दवाखाने@	56	55	Veterinary hospitals
3	पशुवैद्यकीय दवाखाने	558	638	Veterinary dispensaries
4	फिरती पशुवैद्यकीय दवाखाने	18	20	Mobile veterinary clinics
5	पशुवैद्यकीय सहाय्यक केंद्रे	1,279	1,310	Veterinary aid centres
6	पशुवैद्यकीय जैव पदार्थ निर्मिती संस्था	1	1	Institute of veterinary biological products
7	राज्य स्तरीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा	1	1	State level disease investigation section laboratory
8	विभागीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा	6	6	Regional level disease investigation section laboratory
9	फिरती पशुरोगसाथ नियंत्रण केंद्रे	8	9	Mobile epizotic control units
10	फिरती विस्तारित व प्रात्यक्षिक केंद्रे	2	2	Mobile extension-cum-Demonstration centres
11	तपासणी चौक्या	13	13	Check posts
12	दक्षता पथके	6	6	Vigilance units
13	अनुवर्ती केंद्रे	4	4	Rinder Post follow-up centres
II पशु विकास—				
Cattle development—				
1	सधन पशुसुधार प्रकल्प	8	8	Intensive cattle development projects
2	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र	23	23	District artificial insemination centres
3	आधारभूत ग्राम केंद्र	48	48	Key village centres
4	कृत्रिम रेतन उपकेंद्र—			Artificial insemination sub-centres—
	(अ) जिल्हा परिषदांखालील	1,438	1,436	(A) Under Zilla Parishads
	(ब) आधारभूत ग्राम केंद्रांमधील	406	417	(B) Under key village centres
	(क) सधन पशुसुधार प्रकल्पांमधील	667	670	(C) Under intensive cattle development projects
5	पशुपैदास केंद्रे	12†	13**	Cattle breeding farms
6	कृत्रिम रेतन तंत्राविषयी प्रशिक्षण केंद्रे	4	4	Training centres in Artificial Insemination technique
7	पशुसधन पर्यवेक्षकासाठी पदविका अभ्यासक्रम	1	1	Diploma course for Livetock Supervisors
III कुक्कुट विकास—				
Poultry development—				
1	अंडी उबविण्याची व कुक्कुट पैदास केंद्रे	5	5	Central hatcheries and Poultry breeding farms
2	कुक्कुट विस्तार केंद्रे	2	2	Poultry extension centres
3	सधन कुक्कुट सुधार गट	15	15	Intensive poultry development blocks
IV मेष विकास—				
Sheep development—				
1	मेष पैदास केंद्र (महाराष्ट्र मेष विकास महामंडळाखालील)	9	9	Sheep breeding farms (with Maharashtra Sheep Development Corporation).
2	शेळी पैदास केंद्रे	1	1	Goat breeding farms.
3	लोकर विश्लेषण प्रयोगशाळा	1	1	Wool analysis laboratory
V संशोधन योजना—				
Research scheme—				
1	जनावरांच्या लाळ व खुरकुस रोगांवरील संसर्ग शास्त्राभ्यासासाठी अखिल भारतीय समन्वित प्रकल्प.	1	1	All India Co-ordinated research project for epidemiological Studies of foot and mouth disease.

*परभणी व नागपूर येथील कृषि विद्यापीठाखालील प्रत्येकी एक धरून.

@पुणे येथील कृषि विद्यापीठाखालील एक आणि मुंबई येथील सोसायटी फॉर प्रिव्हेंशन ऑफ क्र्युएल्टी टू अॅनिमल्स खालील एक धरून.

†दोन विदेशी पशु पैदास केंद्रे धरून.

**बैलाची निपज करणारी केंद्रे धरून.

*Including one each at Parbhani and Nagpur under Agricultural Universities.

@Including one at Pune under Agricultural University and one under Society for Prevention of Cruelty to Animals, Bombay.

†Including two exotic cattle breeding farms.

**Including Bull rearing Centres.

आधार.—पशुसंवर्धन संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune.

14. वनशास्त्र व लाकूडतोड / FORESTRY AND LOGGING

१४. वनशास्त्र व लाकूडतोड :

१४.१. वनक्षेत्र व वनापासून मिळणारे प्रमुख व गौण उत्पादन याची आंकडेवारी यां विभागात दिली आहे.

१४.२. राज्यातील वन विभाग व महसूल विभागाच्या अधिपत्याखालील वनक्षेत्रासंबंधी वेगवेगळी माहिती दिली आहे. वनक्षेत्राचे राखीव, संरक्षित व अवर्गीकृत असे कायदेशीरदृष्ट्या वर्गीकरण केले आहे. वरील कायदेशीरदृष्ट्या केलेले वर्गीकरण १९२७ च्या "भारतीय वन कायदा, सोळा" नुसार केले आहे. राखीव वनक्षेत्रात मुख्यतः इमारतीच्या लाकडाचे उत्पादन करण्यात येत असून ह्यात चरणे किंवा मशागत करणे ह्यास परवानगी दिली जात नाही. संरक्षित वनक्षेत्रात चरणे आणि मशागत करणे यावर इतके "कडक निर्बंध नसून" काही मर्यादित निर्बंधासह परवानगी देण्यात येते. अवर्गीकृत वनक्षेत्र म्हणजे दुर्गम किंवा अव्याप्त वनक्षेत्र समजण्यात येते. शासनाने स्थानिक संस्थांकडून किंवा खाजगी व्यक्तींकडून व्यवस्थापनासाठी घेतलेले वनक्षेत्र करारावरील म्हणून ओळखले जाते. या विभागांमध्ये देण्यात आलेल्या वनक्षेत्राची आंकडेवारी शेती विभागाच्या "जमिनीचा वापर" ह्या तक्त्यातील वनक्षेत्राच्या आंकडेवारीशी जुळणार नाही. हा फरक खालील कारणांमुळे दिसून येतो:-

(१) भारतीय वन सांख्यिकीत वन विभागाच्या अधिपत्याखालील वृक्षांनी न आच्छादलेल्या क्षेत्रासह सर्व क्षेत्र वनक्षेत्र म्हणून समजले जाते तर कृषि सांख्यिकीत त्याचे प्रत्यक्ष वापरानुसार वर्गीकरण केले जाते.

(२) वन विभागाची माहिती विशिष्ट प्रशासकीय कारणासाठी व वनक्षेत्राची मालकी ठरविण्याच्या दृष्टीने उपयुक्त ठरते. जमिनीच्या वापरसंबंधी सांख्यिकीसाठी वनक्षेत्राचा प्रत्यक्ष वापर कसा होतो हे कृषि खात्याच्या दृष्टीने जितके महत्त्वाचे आहे तेवढे वन विभागाच्या दृष्टीने नाही.

(३) वन विभागाची माहिती आर्थिक वर्षानुसार उपलब्ध असते तर कृषि विभागाची कृषि वर्षानुसार असते. १४.३ प्रमुख व गौण वनोत्पादनाची आंकडेवारी वन विभागाच्या अधिपत्याखालील वनक्षेत्राशीच संबंधित आहे.

14. Forestry and Logging :

14.1. Data on area under forest and major and minor forest produce are given in the tables in this section.

14.2. Information regarding forests under the control of the State's Forest Department and those under the control of the State's Revenue Department is shown separately. The areas under forests are classified according to legal status into reserved forests, protected forests and unclassed forests. The legal status refers to the classification of forests under the Indian Forest Act, XVI of 1927. *Reserved forests* are those that are intended mainly for timber production and in which rights of grazing and cultivation are seldom allowed. *In protected forests*, the restrictions are not so rigid as grazing or cultivation is allowed but certain limitations and restrictions are imposed. *The unclassed forest* refers to the inaccessible forest or unoccupied waste. The forests which are taken by Government from local bodies or private individuals for management on lease basis are called '*leased forests*'. The forest area shown in Tables in this sector may not tally with the area under "forest" shown in table on land utilisation in agriculture section. The two sets of figures differ due to the following reasons:—

(i) In the Indian Forests Statistics the whole area including non-wooded area under the control of Forest Department is taken as area under forests; while in Agricultural Statistics, it is classified according to its actual utilisation.

(ii) The Forest Department Returns are meant to serve a definite administrative purpose and indicate the ownership of the forest area. The actual utilisation of these areas is not so important from their point of view as it is in the land utilisation statistics for Agricultural Department.

(iii) The Forest Department Returns relate to financial years and Agricultural Statistics relate to the agricultural years. 14.3 The figures of production of major and minor forest produce refer to the areas under the control of Forest Department only.

14. वनशास्त्र व वनकडतोड/

तक्ता क्रमांक/

निरनिराळ्या प्रकारच्या वनाखालील क्षेत्र/

		वन विभाग Forest Department							
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	राखीव		संरक्षित		अवर्गीकृत व पट्ट्याने दिलेले		एकूण	
		Reserved		Protected		Unclassified and leased		Total	
(1)	(2)	1982-83 (3)	1983-84 (4)	1982-83 (5)	1983-84 (6)	1982-83 (7)	1983-84 (8)	1982-83 (9)	1983-84 (10)
1	बुलढापा	..	..	..	..	..	..	..	..
2	ठाणे	2,643	2,627	978	978	..	..	3,622	3,605
3	रायगड	1,245	1,245	126	126	147	147	1,517	1,517
4	रत्नाचिरी	11	11	..	..	36	36	48	48
5	सिंधुदुर्ग	9	9	24	24	366	366	398	398
6	नाशिक	2,927	2,912	244	244	..	..	3,170	3,156
7	पुणे	3,486	3,478	..	..	207	207	3,692	3,684
8	जळगाव	1,925	1,925	..	..	..	..	1,925	1,925
9	अहमदनगर	1,351	1,355	13	13	10	10	1,374	1,377
10	पुणे	1,361	1,361	..	..	335	335	1,695	1,695
11	सातारा	1,356	1,356	85	85	83	83	1,525	1,525
12	सांगली	345	345	2	2	12	12	358	359
13	सोलापूर	171	171	..	..	11	11	182	182
14	कोल्हापूर	565	565	417	417	677	677	1,658	1,658
15	बीरगावाड	710	721	93	82	88	88	891	891
16	आलना	78	78	..	..	14	14	93	93
17	पुणे	333	333	..	..	39	39	372	372
18	बीड	199	199	17	17	..	..	216	216
19	नांदेड	819	819	57	57	304	304	1,181	1,181
20	उस्मानाबाद	3	3	..	..	53	42	56	44
21	लातूर	N.A.S.	N.A.S.	..	..	N.A.S.	11	N.A.S.	11
22	बुलढापा	1,057	1,057	93	93	..	..	1,150	1,150
23	अकोला	784	784	15	15	..	..	799	799
24	अमरावती	3,586	3,588	67	67	..	..	3,653	3,655
25	यवतमाळ	2,755	2,755	189	189	..	..	2,944	2,944
26	वर्धा	528	528	330	330	..	..	858	858
27	नागपूर	1,416	1,416	823	823	..	..	2,239	2,239
28	भंडारा	2,187	2,171	1,027	1,027	..	..	3,214	3,198
29	चंद्रपूर	6,714	3,448	10,531	945	45	45	17,289	4,437
30	गडचिरोली	N.A.S.	3,284	N.A.S.	9,593	N.A.S.	..	N.A.S.	12,876
महाराष्ट्र राज्य		38,563	38,543	15,129	15,125	2,426	2,426	56,118	56,094

N.A.S.—पुनर्वित्त जिल्हांची वेगळी माहिती उपलब्ध नाही.

FORESTRY AND LOGGING

TABLE No. 14-1 (6-1)

Area under different types of forests

(क्षेत्र चौ. कि. मिटर; मध्य)
(Area in sq. km.)

राज्य सरकार Revenue Department								District
रक्षित		संरक्षित		अवर्गीकृत व पट्टापाने दिलेले		एकूण		
Reserved		Protected		Unclassified and leased		Total		(2)
1982-83 (11)	1983-84 (12)	1982-83 (13)	1983-84 (14)	1982-83 (15)	1983-84 (16)	1982-83 (17)	1983-84 (18)	
..	..	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay
29	29	55	55	..	..	84	84	Thane
..	..	..	..	2	2	2	2	Raigad
..	..	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri
..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
49	48	..	..	..	..	49	48	Nashik
295	295	..	..	..	..	295	295	Dhule
..	..	..	..	..	..	..	..	Jalgaon
547	544	..	..	3	3	551	547	Ahmednagar
305	305	..	..	..	..	305	305	Pune
..	..	..	..	..	..	..	..	Satara
59	59	..	..	..	..	59	59	Sangli
117	117	..	..	12	12	129	129	Solapur
190	190	..	..	3	3	193	193	Kolhapur
..	..	..	..	..	..	..	..	Aurangabad
..	..	..	..	..	..	..	..	Jalna
..	..	..	..	..	..	..	..	Parbhani
..	..	..	..	..	..	..	..	Beed
..	..	..	..	..	..	..	..	Nanded
..	..	..	..	..	..	..	..	Osmanabad
..	..	..	..	..	..	..	..	Latur
..	..	25	25	384	384	409	409	Buldana
..	..	69	69	..	..	69	69	Akola
..	..	..	..	117	117	117	117	Amravati
..	..	..	..	767	767	767	767	Yavatmal
..	..	..	..	28	28	28	28	Wardha
..	..	..	..	517	517	517	517	Naapur
..	..	..	..	1,106	1,106	1,106	1,106	Bhandara
..	..	..	..	563	205	563	255	Chandrapur
..	..	..	..	N.A.S.	358	N.A.S.	358	Gadchiroli
1,590	1,586	149	149	3,502	3,502	5,241	5,237	Maharashtra State

Not available separately for reorganised districts.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण Total							
		राखीव Reserved		संरक्षित Protected		अवर्गीकृत व पट्ट्याने दिलेले Unclassified and leased		एकूण Total	
(1)	(2)	1982-83 (19)	1983-84 (20)	1982-83 (21)	1883-84 (22)	1982-83 (23)	1983-84 (24)	1982-83 (25)	1983-84 (26)
1	बृहन्मूर्बई	..	..	..	..	..	..	..	..
2	ठाणे	2,643	2,627	978	978	..	..	3,622	3,605
3	रायगड	1,273	1,273	181	181	147	147	1,601	1,601
4	रत्नागिरी	11	11	..	..	38	38	50	50
5	सिंधुदुर्ग	9	9	24	24	366	366	398	398
6	नाशिक	2,976	2,960	244	244	..	..	3,219	3,204
7	धुळे	3,781	3,772	..	..	207	207	3,987	3,979
8	जळगाव	1,925	1,925	..	..	..	..	1,925	1,925
9	अहमदनगर	1,899	1,899	13	13	13	13	1,924	1,924
10	पुणे	1,666	1,665	..	..	335	335	2,000	2,000
11	सातारा	1,415	1,415	85	85	83	83	1,583	1,583
12	सांगली	461	461	2	2	25	25	488	488
13	सोलापूर	361	361	..	..	14	14	375	375
14	कोल्हापूर	565	565	417	417	677	677	1,658	1,658
15	औरंगाबाद	710	721	93	82	88	88	891	891
16	जलना	78	78	..	..	14	14	93	93
17	परभणी	333	333	..	..	39	39	372	372
18	बीड	199	199	17	17	..	..	216	216
19	नांदेड	819	819	57	57	304	304	1,181	1,181
20	उस्मानाबाद	3	3	..	..	53	42	56	44
21	लातूर	N.A.S.	..	N.A.S.	..	N.A.S.	11	N.A.S.	11
22	बुलडाणा	1,057	1,057	117	117	384	384	1,558	1,558
23	अकोला	784	784	84	84	..	..	867	867
24	अमरावती	3,586	3,588	67	67	117	117	3,770	3,772
25	यवतमाळ	2,755	2,755	189	189	767	767	3,712	3,712
26	बर्धा	528	528	330	330	28	28	886	886
27	नागपूर	1,416	1,416	823	823	517	517	2,756	2,756
28	महारा	2,187	2,171	1,027	1,027	1,106	1,106	4,320	4,304
29	चंद्रपूर	6,714	3,448	10,531	945	607	250	17,852	4,643
30	गडचिरोली	N.A.S.	3,284	N.A.S.	9,593	N.A.S.	358	N.A.S.	13,234
महाराष्ट्र राज्य ..		40,153	40,129	15,278	15,274	5,928	5,928	61,359	61,330

N. A. S.— पुनर्रचित जिल्हांची वेगळी माहिती उपलब्ध नाही.
टोप—(१) म. व. वि. म.—महाराष्ट्र वन विकास महामंडळ.
(२) आकडे संक्षिप्तात केल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

आधार.—मुख्य वनसंरक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

TABLE No. 14.1 (6.1)—contd.

(क्षेत्र चौ. कि. मीटर मध्ये)
(Area in sq. ktm.)

एकूण वनक्षेत्राचे त्रि-दलीय वर्गीकरण Tripartite Classification of total Forest area										
सही वन		राखीव क्षेत्रे		जळाऊ लाकूड, वैरण व इतर		म.व.वि.म.कडे हस्तांतरित केलेले वनक्षेत्र		वन विभागाच्या ताब्यात घेतलेले साजगी वनक्षेत्र		District
Forest proper	Pasture reserved			Fuels, fodder and miscella- neous		Forest area transferred to F.D.C.M.		Private forest brought under possession of Department		
1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	(2)
(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)	
..	..	..	..	..	..	38	38	14	14	Greater Bombay
3,356	3,339	267	266	..	..	194	211	277	277	Thane
1,420	1,420	181	181	..	..	..	..	265	229	Raigad
50	50	..	..	..	..	..	..	4	4	Ratnagiri
398	398	..	..	..	..	..	..	119	119	Sindhudurg
3,143	3,128	76	75	..	..	102	112	76	76	Nashik
2,794	2,786	1,069	1,069	125	125	57	65	459	459	Dhule
1,164	1,164	411	411	350	350	46	46	..	..	Jalgaon
903	903	1,021	1,021	..	..	..	..	..	..	Ahmednagar
1,328	1,328	666	666	7	7	..	..	97	97	Pune
1,583	1,583	..	..	..	..	..	..	18	18	Satara
488	488	..	..	..	..	..	..	8	8	Sangli
145	145	231	231	..	..	..	..	..	..	Solapur
1,658	1,658	..	..	..	..	..	..	84	87	Kolhapur
753	753	113	113	24	24	..	..	..	..	Aurangabad
78	78	14	14	..	..	..	..	..	..	Jalna
333	333	39	39	..	..	..	..	..	..	Parbhani
216	216	..	..	..	..	..	..	..	..	Beed
1,017	1,017	156	156	7	7	5	5	..	..	Nanded
3	3	53	42	..	..	..	..	..	..	Osmanabad
N.A.S.	..	N.A.S.	11	N.A.S.	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	..	Latur
558	558	582	582	419	419	..	..	..	..	Buldana
508	508	235	235	124	124	..	..	..	..	Akola
3,248	3,249	327	342	194	181	..	..	..	..	Amravati
1,663	1,714	1,199	768	849	1,229	..	..	..	..	Yavatmal
636	636	182	182	67	67	..	..	..	..	Wardha
1,606	1,606	361	361	789	789	62	62	..	..	Nagpur
1,435	1,424	525	525	2,360	2,355	241	256	..	..	Bhandara
13,759	2,550	320	52	3,773	2,041	640	365	..	..	Chandrapur
N.A.S.	11,128	N.A.S.	268	N.A.S.	1,839	N.A.S.	281	N.A.S.	..	Gadchiroli
44,243	44,164	8,028	7,610	9,089	9,557	1,386	1,441	1,421	1,387	Maharashtra State

Not available separately for recognised districts.

Notes.—(1) F. D. C. M.—Forest Development Corporation of Maharashtra Ltd.

(2) Totals do not add up due to roundings.

Source.—The Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Pune.

14. वनशास्त्र व लाकूडतोड/

तक्ता क्रमांक/

प्रमुख व गौण वनोत्पादित वस्तूंचे उत्पादन/

अनुक्रमांक Serial No.	वनवृत्त	इमारती लाकूड Timber				जळक लाकूड Fuel			
		उत्पादन (हजार घनमिटर) Quantity (Thousand cubic metres)		मूल्य (हजार रुपये) Value (Thousand Rs.)		उत्पादन (हजार घनमिटर) Quantity (Thousand cubic metres)		मूल्य (हजार रुपये) Value (Thousand Rs.)	
(1)	(2)	1982-83 (3)	1983-84 (4)	1982-83 (5)	1983-84 (6)	1982-83 (7)	1983-84 (8)	1982-83 (9)	1983-84 (10)
1	ठाणे	35	29	54,108	47,338	142	119	19,588	18,881
2	नाशिक	15	12	30,647	35,488	38	74	5,374	3,338
3	घुळे	..	7	..	8,274	..	27	..	2,399
4	पुणे	..	..	..	..	1	..	23	..
5	कोल्हापूर	2	4	3,067	4,958	16	51	1,209	3,466
6	औरंगाबाद	2	1	1,979	1,197	3	1	120	154
7	अमरावती	80	59	1,76,335	1,81,797	106	22	6,775	1,796
8	यवतमाळ	..	27	..	49,717	..	52	..	34,843
9	नागपूर	62	76	83,275	69,493	215	279	17,812	24,226
10	चंद्रपूर	99	77	1,08,598	1,22,177	322	392	26,288	52,056
	एकूण	295	292	4,58,009	5,20,439	843	1,017	77,189	1,41,159
	महाराष्ट्र वन विकास महामंडळ.	171	175	2,40,529	3,11,907	370	330	52,143	40,286

टोप.—M. F. P.—गौण वन उत्पादन/Minor forest produce.

आधार.—मुख्य वनसंरक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

FORESTRY AND LOGGING

TABLE No. 14.2 (6.2)

Production of major and minor forest produce

गौण वन उत्पादने (हजार रुपयांत) Minor forest produce (In Thousand Rs.)										
बांबू		गवत व चराई		इतर गौण वनोत्पादित वस्तू Other M.F.P.		विडीची पाने		एकूण गौण वनोत्पादित वस्तू Total M.F.P.		Circle
Bamboos		Grass and				Bidi				
1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	(2)
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	
23	56	258	298	1,399	1,268	227	129	1,907	1,751	Thane
1,180	249	1,361	2,282	1,367	619	1,830	(—)890	5,738	2,260	Nashik
..	581	..	1,262	..	893	..	1,204	..	3,940	Dule
1	7	276	269	853	230	125	61	1,255	567	Pune
46	129	130	118	1,982	959	187	171	2,345	1,377	Kolhapur
..	..	488	528	419	289	5,961	4,206	6,868	5,023	Aurangabad
4,689	1,502	825	227	1,228	502	11,914	357	18,656	2,588	Amravati
..	9	..	442	..	840	..	2,143	..	3,434	Yavatmal
3,615	4,047	362	421	3,047	898	25,080	27,654	32,104	33,020	Nagpur
27,121	70,762	238	230	1,139	2,663	48,154	41,801	76,652	1,15,456	Chandrapur
36,675	77,342	3,938	6,077	11,434	9,161	93,478	76,836	1,45,525	1,69,416	Total
2,842	..	..	..	83	..	..	..	2,925	7,000	Forest Development Corporation of Maharashtra.

* वेगळी माहिती उपलब्ध नाही./ Not available separately.

Source.—Chief Conservator of Forests, Pune.

15. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES**१५. मत्स्यव्यवसाय :**

१५.१. खारवण केंद्रातील माशांची आयात, सागरी-मत्स्य उत्पादन, मत्स्यव्यवसायासाठी वापरल्या जाणाऱ्या बोटी या संबंधीची आकडेवारी या विभागात दिली आहे.

15. Fisheries :

15.1. Data regarding fish brought for curing, marine fishery and fishing craft are presented in the tables in this section. _

15. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1 (7:1)

खारवण केंद्रात केलेली माशांची आयात, मिठाचे वाटप आणि खारवलेले मासे
Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish removed at different centres

(टनांत/In tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	मासे खारविण्याची आंबारे	खारवण्यासाठी आणलेले मासे		मिठाचे वाटप		खारवण बाहेर पाठविलेल्या माशांचे वजन		Fish curing yards
		Quantity of fish brought for curing		Quantity of salt issued		Quantity of cured fish removed		
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बोरिया	559	712	112	142	420	534	Boria
2	जयगड	578	809	116	162	433	607	Jaigad
3	वरवडे	465	375	93	75	349	281	Varvade
4	मिरकरवाडा	1,581	1,597	316	319	1,185	1,198	Mirkarwada
5	रत्नागिरी	Nil	Nil	Nil	Nil	Nil	Nil	Ratnagiri
6	पुर्णगड	40	..	8	..	30	..	Purnagad
7	जैतापूर	128	878	26	176	96	658	Jaitapur
8	विजयदुर्ग	271	140	54	28	203	105	Vijaydurg
9	तारा मुंबरी	211	375	42	75	158	281	Tara Mumbari
10	मालवण	508	216	102	43	381	162	Malvan
11	कोचरा	206	48	41	10	154	36	Kochara
12	देवगड सोसायटी	..	375	..	75	..	281	Devgad Society
	एकूण	4,547	5,525	910	1,105	3,409	4,143	Total

आधार.—मत्स्यव्यवसाय संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

15. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.2 (7-2)

मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती
Miscellaneous statistics relating to fisheries

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	माहिती Particulars		Unit	Item
			1982-83	1983-84		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	एकूण समुद्रकिनारा	कि. मीटर	720	720	Kilometres	Total coastline of State
2	सागरी मत्स्यव्यवसाय करणारी खेडी/गावठाणे	संख्या	375	375	No.	Marine-Fishing Villages/ Hamlets
3	मत्स्यव्यवसायात गुंतलेल्या होड्या	संख्या	13,023	13,617	No.	Boats engaged in fishing
4	प्रत्येकी एक मे. टनाच्या वर वजन असलेल्या होड्या	संख्या	6,591	6,969	No.	Boats above one tonne
5	यंत्रसज्ज होड्या	संख्या	4,635	4,980	No.	Mechanised boats
6	नीतळाची सोय असलेल्या होड्या	संख्या	1,695	1,718	No.	Boats with deck facilities
7	एकूण मत्स्योत्पादन—					Total fish production—
(१)	सागरी	हजार मे. टन	282	310	Thousand tonnes	(i) Marine
(२)	गोड्या पाण्याचे	हजार मे. टन	27	28	Thousand tonnes	(ii) Inland
8	मत्स्यव्यवसायातील सहकारी संस्था—					Number of co-operative societies—
(१)	प्राथमिक	संख्या	891	977	No.	(i) Primary
(२)	जिल्हा/विभाग/संघ	संख्या	11	12	No.	(ii) District/Divisional/Federations
(३)	शिखर	संख्या	1	1	No.	(iii) Apex
9	सहकारी संस्थांची सभासद संख्या—					Membership of co-operative societies—
(१)	प्राथमिक	हजारात	119	127	Thousand No.	(i) Primary
(२)	जिल्हा/विभाग/संघ	हजारात	8	9	Thousand No.	(ii) District/Divisional/Federations
(३)	शिखर	हजारात	2	2	Thousand No.	(iii) Apex
10	सहकारी संस्थेचे खेळते भांडवल—					Working capital of co-operative societies—
(१)	प्राथमिक	हजार रुपये	1,42,215	1,66,044	Thousand Rs.	(i) Primary
(२)	जिल्हा/विभाग/संघ	हजार रुपये	23,072	32,165	Thousand Rs.	(ii) District/Divisional/Federation
(३)	शिखर	हजार रुपये	7,379	9,199	Thousand Rs.	(iii) Apex
11	सहकारी संस्थेतर्फे हाताळलेली मासळी—					Fish handled by co-operative societies—
(अ)	खरेदी किंमत—					(A) Purchase value—
(१)	प्राथमिक	हजार रुपये	78,073	63,786	Thousand Rs.	(i) Primary
(२)	जिल्हा/विभाग/संघ	हजार रुपये	20,088	29,839	Thousand Rs.	(ii) District/Divisional/Federations
(३)	शिखर	हजार रुपये	..	..	Thousand Rs.	(iii) Apex
(ब)	विक्री मूल्य—					(B) Sale value—
(१)	प्राथमिक	हजार रुपये	1,86,218	2,19,865	Thousand Rs.	(i) Primary
(२)	जिल्हा/विभाग/संघ	हजार रुपये	31,179	39,982	Thousand Rs.	(ii) District/Divisional/Federations
(३)	शिखर	हजार रुपये	13,388	19,928	Thousand Rs.	(iii) Apex
12	सहकारी संस्थांनी वर्षभरात दिलेली कर्जे—					Advances given by co-operative societies (during the year)—
(१)	प्राथमिक	हजार रुपये	15,991	23,695	Thousand Rs.	(i) Primary
(२)	जिल्हा/विभाग/संघ	हजार रुपये	2,343	3,401	Thousand Rs.	(ii) District/Divisional/Federations
(३)	शिखर	हजार रुपये	..	..	Thousand Rs.	(iii) Apex
13	शासकीय मासळी खारवण्याची आवास केंद्रे	संख्या	..	..	No.	Government fish curing yards
14	खारवलेली मासळी—					Cured fish—
(१)	उन्हात वाळवलेली	टनात	22,917	19,532	Tonnes	(i) Sundried
(२)	इतर	टनात	11,527	8,673	Tonnes	(ii) Others
15	मत्स्यव्यवसाय शिक्षण संस्था	संख्या	9	9	No.	Fishery schools
16	मत्स्य पैदास केंद्रे	संख्या	25	28	No.	Fish farms

आधार.—मत्स्यव्यवसाय संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

15. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.3 (7.3)

सागरी मत्स्य उत्पादन/Marine fish production

(टनात/In tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	उत्पादन Production		District
		1982-83	1983-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1,15,745	1,14,816	Greater Bombay
2	ठाणे	83,699	1,08,367	Thane
3	रायगड	29,210	32,065	Raigad
4	रत्नागिरी	30,118	28,854	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	23,484	25,957	Sindhudurg
	एकूण	2,82,256	3,10,059	Total

साधार.—मत्स्यव्यवसाय संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

16. ग्रामविकास व सहकार / RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

१६. ग्रामविकास व सहकार :

१६.१. कृषि व बिगर कृषि सहकारी पत संस्था, बहु-उद्देशीय सहकारी संस्था, पणन संस्था, उत्पादन संस्था इत्यादी संस्थांची माहिती या विभागात दिली आहे.

१६.२. विविध सहकारी संस्थांची संख्या, सदस्य संख्या, खेळते भांडवल, स्थिर भांडवल, कर्ज, थकबाकी वगैरे माहिती या विभागात दिली आहे. "मालकीचे भांडवल" हे भरणा केलेले भांडवल दर्शविते. "कर्ज" या बाबीमध्ये ठराविक काळांमध्ये येणारे एकूण कर्ज, येणे कर्ज यांचा समावेश आहे. "खेळते भांडवल" मध्ये "भरणा केलेले" भांडवल, ठेवी, कर्ज यांचा समावेश आहे. "येणे कर्ज" यामध्ये कर्जाची येणे रक्कम, रोख पत, शिल्लकेपेक्षा अधिक काढलेली खरेदीची बिल व विक्रीची बिले यांतील बाकी वगैरे माहितीचा समावेश आहे. "थकबाकी" मध्ये ज्या कर्जाची जमा करावयाची योग्य वेळ असून प्रत्यक्ष जमा केले गेले नाही आणि परतफेडीच्या वाढीव सवलतीची परवानगी कार्यक्षम अधिकाऱ्यांनी नाकारली आहे अशा रकमेचा किंवा हप्त्याचा यात समावेश आहे.

16. Rural Development and Co-operation :

16.1. The information on Agricultural and non-agricultural co-operative credit societies Multipurpose Co-operative Societies, Marketing Societies, Productive Societies etc. is presented in this section.

16.2. The information on number of various co-operative societies, membership, working capital, fixed capital, loans advanced, overdues etc. is presented in this section. *Owned capital* shows the paid-up capital. *Borrowing* denotes the total borrowings outstanding at the end of the period. *Working capital* includes paid-up capital, deposits and borrowings. *Loans outstanding* includes outstandings in respect of loans, cash credits and overdrafts and the amount of outstanding bills purchased and discounted. *Overdues* refer to the amount of loans or instalments which was due for collection but which was not actually collected and for the repayment of which no extension has been granted by a competent authority.

अनुक्रमांक	जिल्हा	वर्ष	बँकांची संख्या	सदस्यसंख्या - Membership			स्वीय भांडवल	एकूण ठेवी	कर्ज
				संस्थेतील	व्यक्तिगत	नाममात्र			
Serial No.		Year	No. of banks	Societies	Individuals	Nominal	Owned funds	Total deposits	Borrowings
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	बृहन्मुंबई	1982-83	4	12,601	8,05,455	18,085	22,825	70,277	45,837
		1983-84	4	14,825	8,29,964	19,800	24,995	95,899	35,172
2	ठाणे	1982-83	1	1,755	133	24,644	405	3,949	204
		1983-84	1	1,814	133	26,679	474	4,583	118
3	रायगड	1982-83	1	947	274	10,941	138	1,572	19
		1983-84	1	1,006	273	17,536	149	1,914	..
4	रत्नागिरी	1982-83	1	1,033	124	1,15,081	324	2,020	9
		1983-84	1	663	60	10,823	223	1,662	7
5	सिंधुदुर्ग	1982-83	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
		1983-84	1	363	66	..	154	866	7
6	नाशिक	1982-83	1	2,368	1,771	7,178	597	4,648	1,858
		1983-84	1	2,634	1,772	8,486	674	5,492	1,602
7	धुळे	1982-83	1	2,236	1	1,067	510	2,104	1,219
		1983-84	1	2,271	1	1,887	547	2,403	1,332
8	जळगांव	1982-83	1	2,066	2,704	1,206	818	5,388	1,155
		1983-84	1	2,175	2,705	3,048	885	6,142	863
9	अहमदनगर	1982-83	1	1,948	1,652	..	1,171	6,779	4,265
		1983-84	1	2,039	1,644	..	1,344	8,022	2,797
10	पुणे	1982-83	1	2,735	3,364	..	930	7,267	2
		1983-84	1	2,877	3,324	..	1,021	8,822	3
11	सातारा	1982-83	1	1,658	1,838	51,186	633	5,005	361
		1983-84	1	1,979	1,822	42,034	687	5,753	321
12	सांगली	1982-83	1	1,310	399	13,070	552	5,331	1,473
		1983-84	1	1,389	397	10,256	595	5,700	650
13	सोलापूर	1982-83	2	2,598	3,191	12,300	743	3,688	1,670
		1983-84	2	2,708	3,168	14,721	878	4,609	996
14	कोल्हापूर	1982-83	1	2,589	769	29,717	842	6,462	1,328
		1983-84	1	2,697	762	34,286	1,001	7,092	220
15	औरंगाबाद	1982-83	1	1,519	63	..	538	2,261	1,098
		1983-84	1	1,052	61	..	439	1,780	1,215
16	जालना	1982-83	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
		1983-84	1	524	3	..	153	744	363
17	परभणी	1982-83	1	1,353	27	..	554	1,727	482
		1983-84	1	1,368	27	..	579	1,696	1,294
18	बीड	1982-83	1	1,140	124	1	298	1,399	577
		1983-84	1	1,227	124	..	347	1,354	666
19	नांदेड	1982-83	1	1,277	114	..	352	1,817	494
		1983-84	1	1,330	113	1	399	1,994	1,229
20	उस्मानाबाद	1982-83	1	1,540	1	14,853	510	2,455	195
		1983-84	1	1,572	1	17,450	539	2,539	501
21	लातूर	1982-83	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
		1983-84	..	..	..	..	..	..	..
22	बुलढाणा	1982-83	1	1,032	1,364	1,104	373	1,322	992
		1983-84	1	1,039	1,363	1,409	413	1,670	1,049

RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

TABLE No. 16-1 (16.1)

Operation of agricultural and non-agricultural credit apex and central institutions

(रकम लाख रुपयांत)
(Amount in lakh Rs.)

क्षेत्रे भांडवल	एकूण गुंतवणूक	नवीन कर्ज	कर्ज वसुली	येणे कर्ज		धकताकी		District
				Loans outstanding		Overdues		
				संस्था	व्यक्तीगत	कर्ज	नवीकरण न केलेल्या पतकर्जाचा अधिकर्ष	
Working Capital	Total Investments	Fresh advances	Recoveries	Societies	Individual	Loans	Unrenewed cash credit overdrafts	(2)
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(2)
1,45,361	25,164	2,28,081	2,10,141	76,551	27,827	4,621	289	Greater Bombay
1,72,519	31,150	2,12,018	2,13,476	62,128	30,807	4,627	320	
4,767	229	6,230	5,436	2,459	121	142	42	Thane
5,581	287	6,673	8,008	1,143	151	228	17	
1,857	452	1,917	1,709	1,032	148	230	90	Raigad
2,199	726	2,067	2,479	584	184	238	45	
2,691	62	2,496	2,307	950	556	321	9	Ratnagiri
2,152	35	1,317	1,802	292	360	250	17	
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Sindhudurg
1,176	5	999	924	260	193	42	104	
7,501	97	15,174	14,012	5,326	143	874	16	Nashik
8,288	96	16,459	16,072	5,687	169	1,115	22	
3,916	86	6,216	5,438	2,732	96	797	34	Dhule
4,391	108	6,604	6,396	2,928	145	840	20	
7,645	247	24,461	23,805	5,241	103	1,219	37	Jalgaon
8,145	244	12,638	12,345	5,488	149	1,519	49	
12,859	221	22,396	19,620	9,822	252	960	7	Ahmadnagar
12,907	214	23,868	24,105	9,289	301	1,139	20	
8,651	118	12,023	10,929	5,215	498	448	50	Pune
10,587	106	5,121	13,360	5,153	491	571	51	
6,526	224	12,275	11,623	4,363	224	354	48	Satara
7,340	223	11,634	12,594	3,355	272	338	54	
7,702	159	15,381	14,321	5,342	377	447	14	Sangli
7,419	161	16,405	16,811	4,899	415	539	29	
6,385	112	12,934	11,921	4,677	102	985	85	Solapur
6,826	122	18,068	17,976	4,726	143	1,068	94	
9,212	106	21,233	19,137	6,824	129	164	231	Kolhapur
8,962	92	24,226	25,121	5,917	139	214	213	
4,156	84	9,355	8,694	2,882	193	1,151	14	Aurangabad
3,615	69	5,255	5,511	2,562	218	921	17	
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Jalna
1,400	218	2,867	2,662	956	68	488	4	
2,943	49	7,171	7,116	1,970	43	923	32	Parbhani
3,664	55	5,001	4,453	2,511	51	991	52	
2,397	96	2,915	2,398	1,609	24	727	26	Beed
2,531	97	3,270	3,135	1,738	29	700	12	
2,785	77	7,065	4,967	1,994	28	652	43	Nanded
3,791	95	6,769	4,987	2,750	53	645	40	
3,460	97	2,773	2,727	1,795	47	967	36	Osmanabad
3,980	102	3,913	3,177	2,523	55	1,004	78	
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latur
2,932	92	5,901	5,930	2,147	27	1,024	39	Buldana
3,310	78	4,219	3,945	2,406	42	862	57	

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
23	अकोला	1982-83	1	1,135	1,126	..	362	1,732	762
		1983-84	1	1,137	1,126	..	346	1,899	1,226
24	अमरावती	1982-83	1	1,031	1,394	..	370	1,595	382
		1983-84	1	1,043	1,394	..	376	1,664	620
25	यवतमाळ	1982-83	1	900	1,195	7,340	578	2,267	985
		1983-84	1	932	1,195	3,315	651	2,483	1,249
26	वर्धा	1982-83	1	597	99	..	222	971	135
		1983-84	1	601	98	..	241	1,108	189
27	नागपूर	1982-83	1	1,542	164	64	384	1,681	100
		1983-84	1	1,560	164	64	426	1,949	97
28	भंडारा	1982-83	1	1,171	109	1,761	224	888	33
		1983-84	1	1,182	108	3,779	232	1,114	30
29	चंद्रपूर	1982-83	1	1,144	475	241	194	1,299	67
		1983-84	1	1,159	473	..	214	1,588	84
30	मडचिरोली	1982-83	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
		1983-84	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
	महाराष्ट्र राज्य	1982-83	30	51,225	8,27,930	3,89,839	35,447	1,45,904	65,702
		1983-84	32	55,166	8,52,341	2,15,534	38,982	1,82,541	53,900

N.A.S.—पुनर्रचित जिल्ह्यासाठी वेगळी माहिती उपलब्ध नाही.
 आधार.—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

TABLE No. 16-1 (16.1)—contd.

(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(2)
3,125	92	7,711	7,553	2,225	27	1,311	12	Akola
3,729	87	5,185	4,649	2,746	42	1,629	11	
2,582	51	7,283	7,399	1,744	5	1,141	14	Amravati
2,780	47	4,665	4,520	1,888	6	1,197	13	
4,081	94	9,933	9,947	2,811	56	1,354	28	Yavatmal
4,629	101	6,255	5,540	3,504	78	1,547	14	
1,515	24	5,237	5,232	939	9	512	6	Wardha
1,681	23	4,159	4,018	1,074	14	688	8	
2,393	671	3,125	3,101	1,361	39	732	56	Nagpur
2,665	679	3,027	2,953	1,446	18	761	41	
1,270	30	1,222	1,110	703	46	294	17	Bhandara
1,527	30	1,505	1,400	768	87	264	15	
1,685	27	1,992	1,876	921	24	367	16	Chandrapur
2,041	22	1,904	1,873	944	33	491	16	
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Gadchiroli
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	
2,60,397	28,761	4,52,500	4,18,449	1,53,635	31,144	22,717	1,291	Maharashtra State
2,99,832	35,272	4,16,091	4,24,292	1,39,665	34,713	24,916	1,433	

Not available Separately for reorganised districts.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

16. ग्रामविकास व सहकार/RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.2 (16.2)

कृषि पत व बहुउद्देशीय संस्थांचे कार्य/Operation of agricultural credit and multipurpose societies

(रक्कम लाख रक्कमत/Amount in lakh Rs.)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	वर्ष Year	संस्थांची संख्या No. of Societies	सदस्य संख्या Membership ('000)	स्वीय भांडवल Owned capital	ठेवी Deposits	कर्जे Borrowings	खेळते भांडवल Working capital	नवीन कर्जे Fresh advances	कर्जेवसुली Recoveries	वेळे कर्जे Loans outstanding	पकवाकी Overdues	जिल्हा District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
1	दुधपूर	1982-83	9	4	5	1	..	7	..	..	1	..	Greater Bombay
		1983-84	9	3	5	1	..	7	1	1	1	..	
2	ठाणे	1982-83	438	166	252	25	361	730	129	112	257	142	Thane
		1983-84	437	170	273	31	378	809	155	109	303	163	
3	रायगड	1982-83	504	140	157	1	271	405	90	108	234	177	Raigad
		1983-84	504	141	167	..	285	432	153	139	249	170	
4	रत्नागिरी	1982-83	360	153	154	7	163	392	176	137	208	60	Ratnagiri
		1983-84	365	161	172	9	178	449	201	170	239	69	
5	सिंधुदुर्ग	1982-83	219	92	101	4	141	289	140	100	166	53	Sindhudurg
		1983-84	219	95	122	4	207	385	219	148	237	56	
6	नाशिक	1982-83	804	293	1,499	18	3,091	4,713	2,963	2,357	3,576	1,337	Nashik
		1983-84	807	299	1,660	20	3,762	5,498	2,931	2,266	4,242	1,787	
7	धुळे	1982-83	600	248	792	9	2,139	3,036	1,423	1,188	2,289	995	Dhule
		1983-84	600	257	878	11	2,385	3,438	1,563	1,312	2,539	1,110	
8	जळगाव	1982-83	856	230	1,181	8	3,023	4,360	2,368	2,128	3,501	1,644	Jalgaon
		1983-84	856	232	1,251	8	3,178	4,585	2,415	2,215	3,701	1,528	
9	अहमदनगर	1982-83	1,053	376	2,104	229	4,259	6,693	3,308	2,877	5,069	1,740	Ahmadnagar
		1983-84	1,053	385	2,365	241	4,683	7,413	2,901	2,878	5,091	1,801	
10	पुणे	1982-83	810	260	976	10	2,081	3,213	1,911	1,292	2,552	740	Pune
		1983-84	815	273	1,114	22	2,337	3,652	2,006	1,673	2,885	868	
11	सातारा	1982-83	756	258	689	5	1,482	2,258	1,186	995	1,625	488	Satara
		1983-84	762	267	772	9	1,806	2,716	1,446	1,125	1,947	487	
12	सांगली	1982-83	520	225	827	39	2,207	3,146	2,019	1,954	2,300	448	Sangli
		1983-84	519	232	919	39	2,591	3,613	2,236	1,859	2,677	514	
13	सोलापूर	1982-83	854	233	740	20	2,091	2,890	1,303	1,105	2,356	1,186	Solapur
		1983-84	853	239	801	24	2,251	3,148	1,292	1,102	2,545	1,295	
14	कोल्हापूर	1982-83	888	350	2,005	518	2,753	5,802	3,386	3,369	3,586	593	Kolhapur
		1983-84	895	371	2,250	561	3,024	6,424	3,709	3,320	3,975	708	
15	औरंगाबाद	1982-83	679	175	345	8	1,653	1,874	1,147	962	1,549	652	Aurangabad
		1983-84	679	182	381	32	1,901	2,157	1,174	950	1,773	757	

16	जाळना	..	..	1982-83	572	142	220	4	1,130	1,280	735	589	1,113	506	Jalna
				1983-84	572	150	240	4	1,283	1,431	649	509	1,252	596	
17	परभणी	..	..	1982-83	884	212	395	28	1,338	1,783	847	945	1,406	559	Parbhani
				1983-84	884	208	427	31	1,761	2,192	1,176	812	1,772	885	
18	बीड	..	..	1982-83	756	184	311	27	1,063	1,650	267	343	946	603	Beed
				1983-84	756	191	343	30	1,329	1,963	607	350	1,203	598	
19	नांदेड	..	..	1982-83	959	215	459	36	1,544	2,034	693	933	1,302	593	Nanded
				1983-84	954	233	509	93	2,103	2,753	1,630	797	2,135	515	
20	उस्मानाबाद	..	..	1982-83	448	124	213	16	630	845	250	285	587	381	Osmanabad
				1983-84	448	128	232	15	763	1,112	419	326	680	356	
21	लातूर	..	..	1982-83	522	121	224	6	875	945	361	355	712	371	Latur
				1983-84	522	124	239	6	1,064	1,105	494	373	832	353	
22	बुलढाणा	..	..	1982-83	575	212	400	18	2,141	2,564	1,080	1,089	1,971	879	Buldana
				1983-84	574	214	430	18	2,393	2,488	904	832	2,044	1,229	
23	अकोला	..	..	1982-83	836	240	413	9	2,130	2,744	1,061	985	2,078	1,429	Akola
				1983-84	836	244	439	9	2,525	3,103	1,292	740	2,631	1,605	
24	अमरावती	..	..	1982-83	666	226	420	53	1,672	2,467	1,080	1,277	1,587	1,093	Amravati
				1983-84	665	231	450	60	1,898	2,624	663	584	1,665	996	
25	यवतमाळ	..	..	1982-83	543	235	586	51	2,800	3,851	1,708	1,631	2,565	1,060	Yavatmal
				1983-84	526	243	663	50	3,592	4,740	1,902	1,297	3,169	1,466	
26	वर्धा	..	..	1982-83	406	108	217	6	813	1,028	490	552	844	519	Wardha
				1983-84	406	108	227	6	930	1,131	533	448	930	654	
27	नागपूर	..	..	1982-83	598	148	231	17	967	1,465	342	393	977	774	Nagpur
				1983-84	598	150	249	15	972	1,514	463	395	1,046	766	
28	भंडारा	..	..	1982-83	691	183	259	28	595	932	397	322	540	332	Bhandara
				1983-84	689	191	283	30	628	984	478	432	585	299	
29	चंद्रपूर	..	..	1982-83	547	132	297	28	656	1,257	405	359	694	366	Chandrapur
				1983-84	545	136	333	29	701	1,304	409	368	734	472	
30	गडचिरोली	..	..	1982-83	173	72	108	8	186	378	35	37	160	128	Gadchiroli
				1983-84	173	77	120	8	201	404	54	44	170	130	
महाराष्ट्र राज्य				1982-83	18,526	5,757	16,580	1,237	44,255	66,031	31,300	28,779	46,751	19,848	Maharashtra State
				1983-84	18,521	5,935	18,314	1,416	51,109	73,574	34,075	27,574	53,252	22,233	

टीप—आकडे सक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

Note—Totals may not add up due to rounding.

भाषार.—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

16. ग्रामविकास व सहकार/RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

तबला क्रमांक/TABLE No. 16.3 (16.3)

बिगर कृषि पत संस्थांचे कार्य/Operation of non-agricultural credit societies

(रकम लाख रुपयात/Amount in lakh Rs.)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	वर्ष Year	संस्थांची संख्या No. of Societies	सदस्य संख्या Membership ('000)	स्वीय भांडवल Owned capital	ठेवी Deposits	कर्ज Borrowings	खेळते भांडवल Working capital	नवीन कर्ज Fresh advances	कर्ज वसुली Recoveries	येजे कर्ज Loans outstanding	धकबाकी Overdues	जिल्हा District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
1	बृहस्पुवई	1982-83	1,660	1,925	17,488	57,313	2,117	84,323	50,116	53,393	49,772	1,848	Greater Bombay
		1983-84	1,711	2,224	18,717	69,777	2,493	99,380	54,701	49,614	55,684	2,512	
2	ठाणे	1982-83	328	228	1,801	4,720	409	7,454	4,947	4,013	4,001	396	Thane
		1983-84	352	242	2,034	6,013	118	9,207	4,756	4,022	4,570	477	
3	रायगड	1982-83	104	70	350	1,097	164	1,790	1,661	1,512	1,222	150	Raigad
		1983-84	113	77	438	1,429	177	2,291	2,385	1,913	1,619	144	
4	रत्नागिरी	1982-83	43	57	199	847	15	1,147	1,367	1,250	800	65	Ratnagiri
		1983-84	44	63	233	971	28	1,339	1,553	1,444	904	74	
5	सिंधुदुर्ग	1982-83	22	8	32	70	3	116	95	84	68	7	Sindhudurg
		1983-84	25	10	41	93	11	157	128	104	92	8	
6	नाशिक	1982-83	212	161	1,100	3,169	361	5,029	8,332	7,818	3,374	303	Nashik
		1983-84	218	174	1,412	3,945	683	6,503	9,876	9,054	4,195	435	
7	धुळे	1982-83	129	78	511	1,578	121	2,613	4,079	3,956	1,936	136	Dhule
		1983-84	137	84	600	1,906	316	3,182	4,810	4,488	2,268	171	
8	जळगाव	1982-83	113	108	627	2,307	122	3,873	4,708	3,816	2,841	137	Jalgaon
		1983-84	117	129	756	3,286	258	4,886	6,838	6,160	3,520	170	
9	अहमदनगर	1982-83	171	130	1,062	2,837	500	5,250	6,543	6,021	3,546	374	Ahmadnagar
		1983-84	184	138	1,315	3,247	549	5,941	8,658	8,015	3,752	435	
10	पुणे	1982-83	487	401	3,059	12,605	364	18,216	11,576	6,702	11,086	699	Pune
		1983-84	528	466	4,014	15,305	765	22,485	14,764	11,650	12,832	1,706	
11	सातारा	1982-83	154	125	946	3,089	252	4,788	6,129	5,450	3,061	222	Satara
		1983-84	174	143	1,166	3,582	287	5,746	4,499	4,718	3,681	464	
12	सांगली	1982-83	236	158	842	4,735	342	6,617	7,145	6,436	4,373	354	Sangli
		1983-84	248	170	987	5,658	425	8,066	16,312	15,165	5,382	443	
13	सोलापूर	1982-83	275	158	906	3,561	124	5,112	16,786	15,850	3,379	265	Solapur
		1983-84	289	178	1,001	3,775	148	5,723	19,640	18,685	3,777	266	
14	कोल्हापूर	1982-83	438	362	1,890	8,811	452	13,303	13,902	14,252	7,762	635	Kolhapur
		1983-84	471	439	2,492	10,929	964	15,610	14,260	10,061	9,972	792	
15	औरंगाबाद	1982-83	119	26	199	94	340	673	783	604	486	20	Aurangabad
		1983-84	133	34	238	123	402	804	892	873	596	18	

16	जालना	..	..	1982-83	28	10	56	184	2	327	670	666	180	4	Jalna
				1983-84	31	15	69	212	120	460	1,945	1,793	291	9	
17	परभणी	..	..	1982-83	64	22	87	402	170	756	573	928	295	26	Parbhani
				1983-84	68	24	118	360	232	775	682	385	534	49	
18	बीड	..	..	1982-83	76	17	87	294	54	521	436	380	229	28	Beed
				1983-84	82	17	182	237	175	765	866	544	492	46	
19	नांदेड	..	..	1982-83	96	6	66	80	114	271	765	679	230	7	Nanded
				1983-84	103	20	121	136	153	327	1,107	994	286	10	
20	उस्मानाबाद	..	..	1982-83	56	23	108	276	53	485	528	530	315	40	Osmanabad
				1983-84	59	27	144	396	114	725	615	479	487	65	
21	लातूर	..	..	1982-83	116	19	123	238	167	583	793	651	389	18	Latur
				1983-84	117	18	176	273	202	783	678	492	583	55	
22	बुलढाणा	..	..	1982-83	147	36	237	815	362	1,525	4,864	4,645	1,107	113	Buldana
				1983-84	147	33	281	1,013	400	1,864	5,130	4,981	1,240	158	
23	अकोला	..	..	1982-83	129	26	155	442	150	836	1,520	1,477	582	30	Akola
				1983-84	128	31	174	631	249	1,219	1,254	793	847	39	
24	अमरावती	..	..	1982-83	142	28	159	324	77	633	404	236	399	35	Amravati
				1983-84	145	31	199	407	140	835	549	246	569	29	
25	यवतमाळ	..	..	1982-83	107	15	75	120	82	302	330	270	217	17	Yavatmal
				1983-84	108	16	89	141	99	365	300	239	257	16	
26	वर्धा	..	..	1982-83	66	23	89	223	59	436	348	274	276	47	Wardha
				1983-84	68	18	95	278	76	546	328	276	340	57	
27	नागपूर	..	..	1982-83	330	226	682	1,434	141	2,564	8,314	8,133	1,761	74	Nagpur
				1983-84	338	228	769	1,854	223	3,199	2,578	10,981	2,127	163	
28	भंडारा	..	..	1982-83	99	31	154	163	169	646	731	590	510	18	Bhandara
				1983-84	103	33	194	338	169	789	770	683	597	20	
29	चंद्रपूर	..	..	1982-83	100	27	141	147	67	391	299	253	317	6	Chandrapur
				1983-84	103	27	164	177	77	476	347	294	386	7	
30	गडचिरोली	..	..	1982-83	15	1	10	6	11	28	24	16	24	..	Gadchiroli
				1983-84	15	1	11	8	10	33	21	20	27	..	
महाराष्ट्र राज्य				1982-83	6,062	4,505	33,241	1,11,981	7,364	1,70,608	1,58,768	1,50,885	1,04,538	6,074	Maharashtra State
				1983-84	6,359	5,110	38,230	1,36,500	10,063	2,04,531	1,81,242	1,69,166	1,21,907	8,837	

टीप-आकडे सक्षिप्तात लिहिल्यामुळे कांहीं ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.
Note—Totals may not add up due to rounding.

आधार.—सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

16. ग्रामविकास व सहकार/

तक्ता क्रमांक/

सहकारी पणन संस्थांचे कार्य/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्ष Year	संस्थांची संख्या No. of societies	सदस्य संख्या Membership ('000 No.)	स्वीय भांडवल Owned capital	इतर कर्जे Other borrowings	खेळते भांडवल Working capital	नवीन कर्जे Fresh advances
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	बृहन्मुंबई	1982-83	1	1	2,070	2,166	8,457	..
		1983-84	1	2	2,374	1,724	8,233	..
2	ठाणे	1982-83	9	6	35	27	151	..
		1983-84	10	6	37	21	158	..
3	रायगड	1982-83	14	6	28	41	183	38
		1983-84	16	6	28	54	180	34
4	रत्नागिरी	1982-83	11	4	68	12	143	..
		1983-84	11	5	68	6	135	..
5	सिधुदुर्ग	1982-83	9	5	33	5	84	..
		1983-84	9	5	39	3	94	..
6	नाशिक	1982-83	24	33	283	110	602	1
		1983-84	26	34	294	174	854	1
7	घुळे	1982-83	23	23	145	11	385	2
		1983-84	28	25	145	30	306	41
8	जळगाव	1982-83	72	63	449	99	1,025	224
		1983-84	75	63	480	192	1,019	560
9	अहमदनगर	1982-83	18	29	180	65	328	5
		1983-84	18	29	180	69	365	21
10	पुणे	1982-83	29	24	152	44	520	25
		1983-84	35	27	161	61	721	2
11	सातारा	1982-83	10	19	110	38	293	49
		1983-84	11	20	118	63	393	..
12	सांगली	1982-83	11	13	118	66	395	..
		1983-84	12	12	131	102	407	..
13	सेलामपूर	1982-83	17	12	57	12	222	..
		1983-84	18	12	62	31	209	..
14	कोल्हापूर	1982-83	19	93	575	156	1,355	6
		1983-84	20	99	656	98	1,419	..
15	औरंगाबाद	1982-83	14	17	74	57	255	38
		1983-84	14	20	82	115	217	75
16	जालना	1982-83	5	9	24	11	109	4
		1983-84	5	9	25	40	200	67
17	परभणी	1982-83	9	5	44	24	190	..
		1983-84	9	5	46	80	230	..
18	बीड	1982-83	9	7	33	33	115	..
		1983-84	9	8	37	5	114	..
19	नांदेड	1982-83	15	28	110	38	603	..
		1983-84	15	28	106	67	454	10
20	उस्मानाबाद	1982-83	5	2	17	5	28	..
		1983-84	6	2	15	14	48	..
21	लातूर	1982-83	6	7	34	15	208	..
		1983-84	6	8	34	61	195	..
22	बुलढाणा	1982-83	18	20	152	39	580	20
		1983-84	18	21	176	64	468	..
23	अकोला	1982-83	18	29	139	18	496	..
		1983-84	18	30	172	52	505	..

RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

TABLE No. 16.4 (16.4)

Operations of co-operative marketing societies

(रकम लाख रुपयात)
(Amount in lakh Rs.)

कर्जवसुली	येणे कर्ज	स्थिर मत्ता	इतर मत्ता	मिळालेल्या मालाची किमत	विक्री मालाची किमत	वर्षभरचे शिल्लक माल	वर्षातील नफा, तोटा (-) Profit, loss (-) for the year	District
Recoveries	Outstanding	Fixed assets	Other assets	Value of goods received	Value of goods sold	Stock at the close of the year		(2)
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	
..	..	259	5,861	55,671	60,558	2,337	22	Greater Bombay
..	..	568	5,750	33,284	54,843	1,908	15	
..	..	17	102	553	576	33	3	Thane
..	..	18	111	579	660	29	1	
34	19	6	144	296	237	13	(-)5	Raigad
36	12	8	147	357	384	13	(-)4	
..	..	5	111	471	537	26	3	Ratnagiri
..	..	5	99	548	575	31	3	
..	..	8	51	440	366	26	2	Sindhudurg
..	..	10	59	465	539	25	6	
1	1	141	280	3,125	2,735	179	10	Nashik
..	2	198	468	3,342	3,366	221	8	
3	7	58	230	1,963	1,599	91	(-)3	Dhule
20	9	58	161	1,426	1,572	78	(-)16	
446	165	218	440	5,103	4,471	202	8	Jalgaon
552	169	245	392	2,853	3,368	212	(-)15	
3	26	61	164	1,211	1,369	76	-14	Ahmadnagar
3	97	72	129	1,286	1,306	67	(-)10	
3	72	70	312	947	1,199	65	6	Pune
1	20	75	580	1,330	1,394	52	6	
49	7	62	157	1,461	1,366	67	2	Satara
..	5	79	220	1,718	1,755	89	4	
..	8	63	159	1,331	1,392	166	(-)4	Sangli
..	55	92	113	1,161	2,106	147	(-)3	
..	4	17	175	758	648	26	(-)1	Solapur
..	4	21	139	540	627	45	10	
5	25	200	651	16,419	6,956	479	29	Kolhapur
2	14	218	775	17,054	9,776	412	35	
36	31	50	93	1,880	1,140	81	(-)2	Aurangabad
39	66	58	109	971	1,251	67	2	
..	10	13	61	1,843	1,904	26	2	Jalna
71	9	18	69	268	245	21	1	
..	..	8	153	2,792	1,867	29	1	Parbhani
..	2	7	168	265	520	52	..	
..	..	11	76	458	292	27	11	Beed
..	..	10	77	192	215	28	(-)1	
..	..	57	326	3,141	1,409	221	1	Nanded
..	..	64	215	879	1,185	186	(-)1	
..	..	2	20	150	121	6	-1	Osmanabad
..	..	3	24	182	187	9	1	
..	..	8	63	400	415	136	..	Latur
..	..	12	151	219	185	32	(-)4	
20	2	88	948	3,607	2,067	142	1	Buldana
..	4	98	279	776	2,000	87	(-)23	
..	..	77	301	7,091	2,712	118	(-)1	Akola
1	11	96	285	1,211	1,223	113	(-)22	

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
24	अमरावती	1982-83	22	28	131	36	482	6
		1983-84	20	17	113	19	361	3
25	यवतमाळ	1982-83	15	19	118	3	625	1
		1983-84	15	21	128	15	503	1
26	बर्घा	1982-83	19	11	112	11	442	..
		1983-84	19	8	121	21	411	..
27	नागपूर	1982-83	23	13	956	576	1,988	1
		1983-84	23	15	1,115	139	1,717	..
28	भंडारा	1982-83	13	10	79	31	161	..
		1983-84	14	11	87	51	198	..
29	चंद्रपूर	1982-83	13	6	50	30	215	..
		1983-84	13	7	60	32	207	..
30	गडचिरोली	1982-83	7	4	20	7	35	..
		1983-84	7	3	21	5	39	..
	महाराष्ट्र राज्य	1982-83	478	546	6,396	3,786	20,675	420
		1983-84	501	558	7,111	3,408	20,350	815

टीप :- भाकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.
 भाधार :- सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे

TABLE No. 16-4—contd.

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
5	4	53	242	6,938	1,081	183	3	Amravati
1	1	61	183	1,539	1,978	115	(-)8	
114	1	45	372	9,863	10,751	207	3	Yavatmal
..	1	54	315	1,819	4,901	134	1	
..	2	56	234	5,600	748	150	5	Wardha
..	..	60	239	1,107	3,989	112	(-)3	
2	825	254	368	4,342	3,714	541	34	Nagpur
..	469	245	474	1,980	5,246	529	62	
..	..	30	81	379	473	50	-2	Bhandara
..	..	33	90	707	717	77	(-)2	
..	15	17	103	1,569	1,473	80	..	Chandrapur
..	14	21	103	607	1,382	67	(-)1	
..	1	7	15	63	68	12	-2	Gadchiroli
..	..	4	22	81	97	13	(-)2	
721	1,225	1,961	11,693	1,39,775	1,14,244	5,795	111	Maharashtra State
726	965	2,471	11,946	78,746	1,07,592	4,971	40	

Note.—Totals may not add up due to rounding.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

16. ग्रामविकास व सहकारे/

तक्ता क्रमांक/

सहकारी उत्पादक संस्थांचे कार्य/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	संस्थांची संख्या No. of Societies		सदस्य संख्या Membership (000)		स्वीय भांडवल Owned capital		कर्ज borrowings		चलते भांडवल Working capital		नवीन कर्ज Fresh advances	
		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)
(i)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
1	मुहम्बई	192	197	27	27	1,027	994	514	691	2,233	2,424	55	63
2	ठाणे	484	500	79	77	958	974	540	1,106	1,647	1,787	118	201
3	रायगड	289	271	46	47	346	392	229	261	955	1,082	104	59
4	रत्नागिरी	173	173	36	40	159	177	219	225	505	539	19	27
5	सिंधुदुर्ग	92	101	24	26	208	268	85	114	406	360	17	18
6	नाशिक	715	772	128	140	3,463	3,789	3,376	3,686	9,565	10,339	24	97
7	धुळे	1,020	1,067	130	136	1,945	1,977	1,729	1,917	5,042	5,439	204	96
8	जळगाव	1,113	1,163	122	149	2,826	2,927	3,162	3,143	6,105	6,120	65	86
9	अहमदनगर	717	786	160	172	8,354	8,444	8,675	8,858	25,044	25,410	6	19
10	पुणे	1,009	1,167	114	124	3,017	3,100	3,243	3,278	8,824	9,037	18	136
11	सातारा	1,034	1,145	158	173	3,597	3,790	4,874	4,972	12,776	13,270	16	10
12	सांगली	760	814	139	148	3,637	3,637	3,388	3,466	11,773	10,420	15	25
13	सोलापूर	1,147	1,305	131	150	5,643	6,690	5,561	7,808	12,381	15,780	2	1
14	कोल्हापूर	1,418	1,505	305	425	10,893	11,193	11,408	11,818	30,861	35,558	89	134
15	बीरगावा	451	488	77	81	2,010	2,022	3,303	3,422	5,298	5,471	27	19
16	जालना	156	172	29	38	410	430	127	210	575	635	3	..
17	परभणी	254	312	56	57	1,882	2,029	2,645	3,268	4,330	5,040	19	11
18	बीड	526	587	51	54	1,605	1,594	2,413	2,420	3,659	3,780	24	27
19	नांदेड	477	547	63	67	1,036	1,053	1,914	1,736	2,696	2,779	..	2
20	उस्मानाबाद	374	404	55	63	696	759	593	595	1,838	1,896	2	..
21	लातूर	415	498	67	67	1,201	1,258	1,029	1,209	2,164	2,430	1	1
22	बुलढाणा	426	472	56	63	523	847	897	912	1,102	1,280	8	3
23	अकोला	319	329	42	42	470	556	221	335	753	891	10	11
24	अमरावती	401	402	47	50	566	641	216	156	631	771	19	19
25	महामाळ	469	536	87	98	1,151	1,217	847	1,076	2,556	2,934	3	3
26	बघा	301	312	31	39	229	258	64	65	734	1,009	1	1
27	नागपूर	725	753	66	68	799	1,331	671	1,032	1,924	2,722	5	16
28	भंडारा	499	526	63	65	198	224	144	207	697	862	4	12
29	चंद्रपूर	307	318	42	42	102	113	68	65	752	795	6	7
30	महचिरोली	108	144	13	16	30	31	16	19	532	696	5	..
महाराष्ट्र राज्य		16,371	17,767	2,444	2,744	58,981	62,715	62,171	68,067	1,58,358	1,71,556	889	1,104

a=1982-83, b=1983-84

आधार.—सहकार बाधुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

TABLE No. 16-5 (16.5)

Operation of co-operative productive enterprises

(रकम लाख रुपयात)
(Amount in lakh Rs.)

कर्ज वसुली		येणे कर्ज		गुंतवणूक		इतर मत्ता		मिळालेल्या मालाची किंमत		विक्री मालाची किंमत		वर्ष अखेरीस शिल्लक माल		वर्षातील नफा, तोटा (-) Profit, Loss (-)		District
Recoveries	Loans Outstanding	Investment	Other assets	Value of goods received	Value of goods sold	Stocks at end of the year	Profit, Loss (-)	Value of goods received	Value of goods sold	Stocks at end of the year	Profit, Loss (-)	District				
(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(2)
(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(2)
45	63	126	117	134	64	703	696	1,806	1,920	2,394	2,752	510	836	-8	118	Greater Bombay
144	139	328	385	142	151	583	445	1,707	1,109	2,253	2,670	174	201	119	109	Thane
54	38	305	314	44	49	408	456	618	29	612	776	50	50	17	16	Raigad
30	21	89	86	28	28	117	147	120	147	494	521	26	10	-1	6	Ratnagiri
11	4	45	73	59	32	95	109	76	72	98	150	16	16	4	2	Sindhudurg
1	39	78	166	3,824	3,851	2,121	2,381	4,789	4,441	6,363	6,443	2,818	2,899	-106	-149	Nashik
200	69	330	341	2,106	2,094	1,240	1,502	4,221	4,383	4,690	5,552	1,300	1,301	-44	-54	Dhule
89	40	453	633	2,495	2,472	718	887	4,675	6,085	5,355	6,983	1,994	1,665	-348	-334	Jalgaon
5	22	89	173	12,271	12,395	2,209	2,445	15,509	16,184	18,675	19,571	9,701	9,654	-171	-218	Ahmadnagar
19	136	123	88	3,714	3,729	1,071	1,199	6,964	7,847	6,953	8,612	3,433	3,438	24	-80	Pune
2	6	26	24	5,374	5,408	1,973	2,150	8,079	9,903	8,532	10,897	4,734	4,733	32	-38	Satara
11	1	132	90	4,677	4,448	1,527	1,464	7,454	8,178	9,203	9,413	3,934	3,631	45	-13	Sangli
..	..	161	257	5,068	5,542	1,719	2,445	8,730	10,350	10,336	11,120	4,603	5,043	-89	-371	Solapur
44	32	323	373	12,319	12,691	5,051	5,168	30,191	18,281	17,953	22,685	9,421	10,163	177	-53	Kolhapur
6	2	54	269	2,368	2,375	287	309	3,107	3,056	3,386	3,630	2,356	2,358	87	-113	Aurangabad
..	7	75	44	279	276	190	204	75	117	87	121	6	13	2	-9	Jalna
6	7	62	390	2,208	2,219	339	313	1,486	1,445	1,401	1,402	1,322	1,324	-45	-65	Parbhani
2	7	32	40	1,932	1,940	207	239	2,128	1,910	2,456	2,233	1,506	1,508	-142	-145	Beed
..	..	67	54	1,137	1,122	287	326	1,396	1,246	342	343	922	932	74	-118	Nanded
4	..	23	23	505	965	80	84	1,601	1,146	1,941	1,455	812	812	-4	2	Osmanabad
..	..	34	36	837	421	289	242	1,139	1,343	1,655	1,558	631	678	11	-23	Latur
20	..	36	38	469	430	209	415	489	693	800	960	296	294	-131	-121	Buldana
..	2	38	36	58	103	224	264	681	940	591	881	104	289	4	6	Akola
..	..	33	39	57	107	130	162	504	671	642	873	86	119	2	-36	Amravati
..	1	39	49	382	472	809	822	1,784	1,657	1,761	834	673	664	25	-217	Yavatmal
8	..	18	16	45	46	542	813	674	503	623	797	8	7	13	3	Wardha
1	5	218	189	98	123	536	860	941	2,618	3,151	3,360	377	427	-9	-25	Nagpur
2	1	26	30	50	54	438	562	722	789	764	955	37	57	14	-21	Bhandara
..	1	20	18	29	35	612	643	371	132	392	302	19	20	-4	7	Chandrapur
..	..	8	8	6	7	500	663	422	57	217	261	1	2	-2	7	Gadchiroli
704	643	3,391	4,399	62,715	76,029	25,214	23,920	1,12,459	88,721	1,14,120	1,50,076	51,870	27,512	-868	-3,797	Maharashtra State

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Maharashtra State, Pune.

16. ग्रामविकास व सहकार/

तक्ता क्रमांक/

इतर सहकारी संस्थांचे कार्य/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्ष year	संस्थांची संख्या No. of Societies	सदस्य संख्या Membership ('000 No.)	स्वीय भांडवल Owned capital	इतर कर्ज Other borrowings	चालते भांडवल Working capital	नवीन कर्ज Fresh advances
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	बृहन्मंजरी	1982-83	9,336	1,009	3,739	10,421	26,563	64
		1983-84	10,013	1,037	4,136	10,921	27,760	88
2	ठाणे	1982-83	1,690	105	261	2,944	6,624	362
		1983-84	1,942	127	288	2,892	7,269	452
3	रायगड	1982-83	210	18	40	65	237	7
		1983-84	253	22	46	87	359	8
4	रत्नागिरी	1982-83	86	11	13	25	84	6
		1983-84	102	13	16	39	99	12
5	सिंधुदुर्ग	1982-83	44	6	8	29	67	4
		1983-84	48	8	12	34	81	5
6	नाशिक	1982-83	1,189	74	113	1,632	3,338	238
		1983-84	1,271	84	128	1,712	3,756	129
7	धुळे	1982-83	709	87	91	558	820	46
		1983-84	754	91	87	672	1,212	82
8	जळगाव	1982-83	752	103	158	195	896	32
		1983-84	800	108	175	196	952	15
9	महमदनगर	1982-83	688	99	578	693	2,845	60
		1983-84	743	114	811	895	3,459	141
10	पुणे	1982-83	2,736	187	431	2,036	3,540	229
		1983-84	2,972	190	522	2,111	4,364	146
11	शाहारा	1982-83	519	39	84	155	667	8
		1983-84	589	45	88	187	690	9
12	सांगली	1982-83	359	43	74	190	525	18
		1983-84	384	46	83	198	608	19
13	शोलापूर	1982-83	966	85	173	502	1,709	11
		1983-84	1,055	96	198	476	1,959	9
14	कोल्हापूर	1982-83	614	107	198	507	1,021	50
		1983-83	673	114	253	626	1,460	73
15	भीरगाबाद	1982-83	527	25	131	615	844	32
		1983-84	556	31	124	615	863	486
16	नाशना	1982-83	93	9	37	34	107	9
		1983-84	146	13	49	43	136	37
17	परमणी	1982-83	306	24	22	218	387	1
		1983-84	345	30	27	300	442	9
18	बीड	1982-83	375	30	18	119	249	27
		1983-84	399	33	19	167	345	9
19	नांदेड	1982-83	657	47	42	216	409	6
		1983-84	708	53	34	266	592	247
20	उस्मानाबाद	1982-83	310	20	33	48	412	1
		1983-84	325	22	23	64	169	..
21	छातूर	1982-83	435	27	17	149	326	40
		1983-84	460	28	27	258	501	41
22	बुलढाणा	1982-83	252	20	35	119	301	9
		1983-84	279	22	42	149	289	12
23	अकोला	1982-83	381	33	52	172	357	20
		1983-84	409	35	53	191	375	26

RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

TABLE No. 16-6 (16.6)

Operations of other co-operative societies

(रकम लाख रुपयांत)
(Amount in lakh Rs.)

कर्ज वसुली Loans Recoveries	वेगे कर्ज Loans Outstandings	मुतबलुक Investment	इतर मत्ता Other assets	मिळालेल्या मालाची किंमत Value of goods received	विक्री मालाची किंमत Value of goods sold	वर्षाखेरीचा मिळक मारु Stocks at the close of the year	वर्षातील नफा, तोटा (-) Profit, loss (-)	District
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
59	386	22	7,899	14,041	14,906	971	64	Greater Bombay
82	423	28	8,223	14,932	15,796	908	71	
201	641	5	987	1,213	1,227	61	14	Thane
451	770	7	512	1,249	1,243	66	4	
8	15	7	113	133	134	6	1	Raigad
..	23	1	186	148	156	7	2	
..	11	1	38	42	69	4	1	Ratnagiri
4	20	2	41	67	73	4	1	
..	13	3	21	100	115	6	1	Sindhudurg
4	14	3	38	140	144	8	2	
102	1,078	1	674	545	601	29	1	Nashik
150	1,059	2	778	573	585	37	3	
15	216	4	244	415	412	35	22	Dhule
36	262	9	454	447	458	35	57	
20	66	60	448	201	213	16	22	Jalgaon
11	71	96	434	192	230	17	20	
9	217	151	1,011	859	647	18	(-340)	Ahmadnagar
105	353	161	1,276	956	698	39	(-392)	
120	1,332	3	1,525	1,357	1,335	118	4	Pune
103	1,502	11	1,609	943	969	73	8	
3	65	1	391	362	411	49	2	Satara
1	83	3	333	438	449	52	5	
2	27	2	318	229	246	4	(-8)	Sangli
4	35	5	353	269	263	9	(-14)	
11	66	6	1,106	661	737	63	10	Solapur
2	70	8	1,316	683	770	62	12	
11	172	5	408	1,408	1,523	87	5	Kolhapur
68	220	7	812	1,383	1,655	104	6	
30	399	..	153	128	122	14	(-6)	Aurangabad
36	409	1	154	131	137	13	..	
3	23	..	24	9	12	1	2	Jalna
4	39	..	24	12	12	3	1	
1	166	..	111	66	69	16	(-4)	Parbhani
1	101	2	83	57	61	9	(-2)	
7	54	..	102	86	88	6	1	Beed
1	55	4	194	122	127	4	(-1)	
3	107	..	134	190	204	30	(-2)	Nanded
25	315	26	113	199	207	28	(-10)	
..	6	..	343	6	6	1	(-6)	Osmanabad
..	8	1	78	15	14	2	..	
4	49	..	170	15	15	2	1	Latur
10	134	..	229	14	14	2	(-1)	
..	46	1	116	98	117	14	..	Buldana
4	55	..	84	107	113	14	1	
9	36	..	97	190	209	17	..	Akola
64	82	2	59	253	268	19	(-2)	

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
24	बभसावती	1982-83	559	49	73	523	768	7
		1983-84	589	68	58	606	1,100	5
25	यवतभाळ	1982-83	347	24	22	209	400	12
		1983-84	377	28	30	228	588	39
26	वर्धा	1982-83	243	16	24	59	153	14
		1983-84	257	22	27	93	168	3
27	नागपूर	1982-83	978	113	232	846	2,528	639
		1983-84	1,040	125	256	1,062	2,775	854
28	भंडारा	1982-83	252	29	25	59	226	11
		1983-84	265	35	32	127	348	25
29	चंद्रपूर	1982-83	152	18	33	59	208	9
		1983-84	163	24	36	104	263	31
30	गडचिरोली	1982-83	28	2	1	1	2	..
		1983-84	30	2	1	3	3	..
	महाराष्ट्र राज्य	1982-83	25,993	2,459	6,758	23,398	56,613	1,972
		1983-84	27,949	2,666	7,681	25,262	62,965	3,012

आधार—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

TABLE No. 16-6 (16.6)—contd.

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
2	53	1	143	157	119	14	(-)4	Amravati
5	147	1	241	96	97	9	(-)4	
11	66	..	179	47	43	3	(-)4	Yavatmal
23	82	1	198	49	50	5	..	
1	35	..	70	88	93	4	4	Wardha
3	36	1	57	79	83	6	4	
298	713	4	519	589	512	50	8	Nagpur
855	704	8	631	528	527	57	(-)114	
7	14	..	111	41	44	7	(-)5	Bhandara
..	43	2	147	80	78	12	5	
7	28	1	65	165	174	33	(-)1	Chandrapur
15	68	1	73	208	226	37	(-)2	
..	..	..	2	3	3	..	(-)3	Gadchiroli
..	..	..	2	..	..	..	1	
944	6,100	278	17,522	23,444	24,406	1,679	(-)220	Maharashtra State
2,067	7,183	393	18,732	24,370	25,503	1,641	(-)339	

Source.— Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17: खानि/ MINING AND QUARRYING**१७. खानकाम :**

१७.१. खनिज उत्पादने व त्यांचे मूल्य या संबंधीची आकडेवारी या विभागांत दिली आहे.

17. Mining

17.1. Data on mineral production and their value are presented in this section.

17. खाणी/
तफ्ती क्रमांक/
खनिज उत्पादन/

अनुक्रमांक Serial No.	खनिज	उत्पादन/मूल्य	रत्नागिरी Ratnagiri		कोल्हापूर Kolhapur		यवतमाळ Yavatmal	
			1982	1983	1982	1983	1982	1983
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	बाँक्साइट	उत्पादन मूल्य	67,570 4,627	..	3,47,584 23,809	3,84,227 15,373	..	..
2	केओलिन (नैसर्गिक)	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..
3	क्रोमाईट	उत्पादन मूल्य	257 87	..	..	..	..	..
4	*कोळसा	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..
5	डोलोमाईट	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..
6	कच्चे लोखंड	उत्पादन मूल्य	9,97,264 42,975	..	..	..	..	..
7	कायनाईट	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..
8	चुनखडी	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	7,99,569 19,883	7,53,181 17,616
9	कच्चे मँगनीज	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..
10	गेळू	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..
11	सॅंड (इतर)	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..
12	सिलिका सॅंड	उत्पादन मूल्य	1,03,822 3,253	38,602 896	11,611 259	293 11	..	..
13	स्टेटाईट	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..
14	बेराईट	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..
15	पायरोफ्लॉईट	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..
16	सिलिमानाईट	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..

टीप.—*उत्पादन हजार टनांत आहे. जिल्हावार/क्षेत्रवार माहिती उपलब्ध नाही.
[सिधुदुर्ग घळन

आधार.—इंडियन म्युरी ऑफ माइन्स, भारत सरकार, नागपूर.

MINING AND QUARRYING

TABLE No. 17-1 (8-4)

Mineral production

(उत्पादन टनांत आणि मूल्य हजार रुपयांत)
(Production in tonnes and value in thousand Rs.)

नागपूर Nagpur		भंडारा Bhandara		चंद्रपूर Chandrapur		एकूण Total		Production/Value	Mineral
1982	1983	1982	1983	1982	1983	1982	1983	(3)	(2)
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)		
..	..	..	..	..	..	4,15,154	3,84,227	Production	.. Bauxite
..	..	..	..	..	..	28,436	15,373	Value.	
3,034	2,309	..	..	5,255	1,436	8,289	3,745	Production	.. Kaolin
44	34	..	..	134	26	178	60	Value.	(Natural).
..	..	..	..	..	..	257	..	Production	.. Chromite
..	..	..	..	..	..	87	..	Value.	
..	..	..	..	..	..	7,595	8,563	Production	.. Coal*
..	..	..	..	..	..	10,26,939	12,27,690	Value.	
27,373	14,959	..	..	..	..	27,373	14,959	Production	.. Dolomite
901	521	..	..	..	..	901	521	Value.	
..	..	..	..	10,945	14,270	10,08,209	2,54,937	Production	.. Iron ore
..	..	..	..	401	540	43,376	9,088	Value.	
..	..	17,563	21,404	..	..	17,563	21,404	Production	.. Kyanite
..	..	4,578	4,982	..	..	4,578	4,982	Value	
..	51	..	..	54,695	2,18,692	16,14,377	9,71,924	Production	.. Limestone
..	2	..	..	1,375	7,186	71,242	24,804	Value.	
1,10,047	98,874	27,092	1,38,864	..	..	2,37,139	2,37,738	Production	.. Manganese ore
33,150	37,286	38,840	49,650	..	..	71,990	86,936	Value	
1,253	2,086	..	..	45	..	1,298	2,086	Production	.. Ocher
23	40	..	..	2	..	25	40	Value.	
..	4,65,988	..	..	5,87,153	5,11,641	5,87,153	9,77,629	Production	.. Sand (Other)
..	4,660	..	..	587	5,116	587	9,776	Value.	
..	..	..	..	..	..	1,15,433	1,29,789†	Production	.. Silica Sand
..	..	..	..	..	..	3,552	4,502†	Value.	
..	..	..	..	..	..	..	..	Production	.. Steatite
..	..	..	..	..	..	..	..	Value.	
..	..	..	..	2,004	65	2,004	65	Production	.. Barytes
..	..	..	..	98	3	98	3	Value.	
..	..	20	548	..	..	20	548	Production	.. Pyrophyllite
..	..	1	82	..	..	1	82	Value.	
..	..	5,779	1,353	..	..	5,779	1,353	Production	.. Sillimanite
..	..	2,250	729	..	..	2,250	729	Value.	

Note.—*Quantity in '000 tonnes. Districtwise/fieldwise break-up is not available.

†Including Sindhudurg.

Source.—Indian Bureau of Mines, Government of India, Nagpur.

१८. उत्पादन :

१८.१. या विभागात चालू कारखाने, सरासरी दैनिक रोजगार, औद्योगिक उत्पादने आणि वार्षिक उद्योग पाहणीत गोळा केलेली काही निवडक औद्योगिक वैशिष्ट्ये याबद्दलची सांख्यिकी माहिती दिलेली आहे.

१८.२. तक्र्यातील आकडे मुख्य कारखाने निरीक्षक यांच्या-कडून फॅक्टरी अॅक्ट, १९४८ च्या कलम २ एम (एक) आणि २ एम (दोन) व कलम ८५ खाली येणाऱ्या कारखान्यांची मूलभूत सांख्यिकी माहिती गोळा करून पाठविल्यानंतर त्या आधारावर अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयाने संकलित केले आहेत. कलम २ (एम) (एक) खाली येत्या बारा महिन्यातील कोणत्याही एका दिवशी १० किंवा अधिक कामगार असणारे व शक्तीचा वापर करणारे कारखाने आणि कलम २ (एम) (दोन) खाली २० किंवा अधिक कामगार असणारे पण शक्तीचा वापर न करणारे कारखाने यांचा समावेश होतो. या व्यतिरिक्त कारखान्यांतील कामगारांची संख्या व शक्तीचा वापर केला किंवा वापर केला नाही हे विचारात न घेताही राज्य शासनाने अधिसूचनेद्वारे शासकीय राजपत्रातून सांख्यिकी माहिती पुरविण्यासाठी भाग पाडलेल्या कारखान्यांचीही समावेश केला जातो. हे कारखाने ह्या फॅक्टरी अॅक्ट, १९४८ च्या कलम ८५ खाली येतात आणि यातील कारखान्यांची माहिती १ जानेवारी आणि ३१ डिसेंबर या कालावधीत संपणाऱ्या लेख्या संबंधित आहे.

१८.३. राष्ट्रीय नमुना पाहणी संघटना (भारत सरकार) यांचेकडून अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयास उपलब्ध झालेल्या वार्षिक उद्योग पाहणी पत्रकाच्या आधारावर आकडेवारी या विभागात दिली आहे. ही पत्रके गणना व गणनेतर या दोन क्षेत्रात विभागलेल्या कारखान्यांकडून गोळा केली जातात आणि त्यातील माहिती १ एप्रिल ते ३१ मार्च या कालावधीत संपणाऱ्या लेख्यासंबंधित असते. गणना क्षेत्रात ५० किंवा अधिक कामगार व शक्तीचा वापर करणारे कारखाने आणि १०० किंवा त्याहून अधिक कामगार व शक्तीचा वापर न करणाऱ्या कारखान्यांचा समावेश होतो. यांची दरवर्षी संपूर्ण गणना केली जाते. बाकीचे कारखाने गणनेतर क्षेत्राखाली येतात. १९७३-७४ पासून नमुना पाहणी क्षेत्रातील एकूण कारखान्यांपैकी ५० टक्के कारखाने दरवर्षी निवडले जातात आणि त्यांची दोन वर्षांच्या गटात पूर्ण पाहणी केली जाते. याशिवाय गणनेतर क्षेत्रात मोडणाऱ्या पण संपूर्ण भारतभर ५० कामगारांहून कमी कामगार असलेल्या कारखान्यांची गणना क्षेत्रातील कारखान्यांप्रमाणे दरवर्षी पाहणी केली जाते. तसेच या पाहणीत विद्युत, गॅस उत्पादन व वितरण आणि पाणी वितरण व इतर सेवा तसेच स्वच्छता सेवा, दुरुस्ती व वैयक्तिक सेवा आणि चल चित्रपट यांचाही समावेश होतो. वर्कर्स अॅक्ट, १९६६ खाली येणारे विडी व सिगारेट कारखाने सुद्धा यात अंतर्भूत आहेत. बंद स्वरूपाचे कारखानेसुद्धा विचारात घेतले जातात पण संरक्षण खात्यातील कारखाने, हॉटेल आणि उपहारगृहे, तेलाचे साठे व वितरण यामध्ये गुंतलेले, तांत्रिक शिक्षण संस्था (विकणे किंवा विनिमय यासाठी उत्पादन न करणाऱ्या) यांचा यात समावेश नाही.

१८.४. उत्पादक भांडवल वर्षाच्या शेवटच्या दिवसाशी निगडित असून त्यामध्ये स्थिर व खेळत्या भांडवलाचा समावेश असतो. कामगारांची संख्या ही वेगवेगळ्या शीर्षाखालील म्हणजे कामगार, कामगारेतर इ. कामगारांची एकत्रित दैनिक सरासरी संख्या असते आणि त्यामध्ये भरपगारी रजेवर असणाऱ्या म्हणजे वैद्यकीय रजेवर, नैमित्तिक रजेवर व पगारी दीर्घ मुदतीच्या रजेवर असणाऱ्या कामगारांचा समावेश असतो. विक्रीसाठी तयार केलेल्या वस्तू व उपवस्तू ह्यांचे मूल्य, ग्राहकांसाठी केलेल्या कामाच्या सेवेचा मोबदला, विकत घेतलेल्या स्थितीमध्येच विकलेल्या मालाचे मूल्य आणि वार्षिक पाहणी वर्षाच्या सुरुवातीला व शेवटी असणाऱ्या अर्थ कच्च्या स्वरूपाच्या मालाच्या साठ्यामधील मूल्यात येणारा फरक इत्यादींचा समावेश 'एकूण उत्पादन' यात असतो. मूल्यवृद्धी ही उत्पादन मूल्यातून, उत्पादन खर्च व मूल्यघट वजा करून काढली जाते.

18. Manufacturing :

18.1. In this section, statistics regarding working factories, average daily employment, industrial production and some selected industrial characteristics collected in the Annual Survey of Industries is presented.

18.2. The data on working factories, are compiled by the Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, on the basis of data collected by the Chief Inspector of Factories from the factories covered under sections 2 m (i), 2 m (ii) and 85 of the Factories Act, 1948. The factories using power, which employed 10 or more workers on any day of the preceding 12 months are covered under section 2 m (i) and the factories not using power employing 20 or more workers under section 2 m (ii). Apart from these two categories, State Government by notification in Official Gazette specifies a number of factories and makes obligatory for such factories to supply statistical information notwithstanding the number of persons employed therein and using or not using power. These factories are covered under section 85 of the Factories Act, 1948. The information relates to the accounting year of factory ending on any day between 1st January and 31st December.

18.3. The statistics relating to Annual Survey of Industries are based on the returns supplied to this Directorate by National Sample Survey Organisation, Government of India, which collects the data from the factories divided in two sectors. viz. (i) Census sector (ii) Non-census sector and returns relate to the accounting year of the factory ending on any day between 1st April to 31st March. In the census sector, factories employing 50 or more workers and using power and factories employing 100 or more workers and not using power are covered on complete enumeration basis every year. The remaining factories are covered in the non-census sector. In the non-census sector, since 1973-74, 50 per cent of the factories are selected every year and thus this sector is covered fully in a block period of two years. The factories in the non-census sector, having less than 50 workers all over India, are treated on par with factories in the census sector. The survey extends to all the manufacturing units including production and distribution of electricity, gas, water and also service industries like sanitary services, repairs services and personal services and motion picture production. The survey extends also to Biri and Cigar units which are covered under Workers Act, 1966. It also includes the factories reported closed. However, it excludes defence factories, restaurants and cafes, those engaged in storage and distribution of oil, technical training institutions not producing anything for sale or exchange.

18.4. *Productive capital* which relates to the last day of the year, consists of fixed and working capital. Number of *persons employed* is the average number of persons employed under various heads, such as workers; other than workers, etc. and it includes persons on leave with pay such as sick leave, casual leave or paid vacation. *Gross output* represents value of products and by-products manufactured for sale, work done for customers and a sale value of goods sold in the same condition as purchased and is adjusted for the difference in stocks of semi-finished goods at the beginning and at the end of the survey year. *Value added* by manufacture is computed by deducting from the gross ex-factory value of output the gross value of input, Value added is net of depreciation.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	1-9 कामगार Workers		10-19 कामगार Workers		20-49 कामगार Workers		50-99 कामगार Workers	
		F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	बुध्नुवई	1,841	12,519	2,613	35,460	1,846	55,819	536	36,846
2	ठाणे	224	1,389	296	4,152	341	10,653	154	10,841
3	रायगड	20	123	32	454	42	1,256	19	1,318
4	रत्नापिरी	20	115	11	167	32	882	12	812
5	मिडचुड्य	13	63	10	137	18	559	10	647
6	नाशिक	245	1,213	133	1,822	88	2,589	45	3,246
7	घुळे	61	205	53	708	21	715	14	910
8	जळगाव	134	498	78	1,107	61	1,976	28	1,798
9	अहमदनगर	99	328	35	496	50	1,616	18	1,176
10	पुणे	433	2,085	433	6,086	383	11,378	152	9,441
11	सातारा	111	226	47	624	25	792	22	1,697
12	सांगली	165	720	99	1,285	42	1,189	14	1,005
13	सोलापूर	1,014	4,004	61	811	27	825	17	1,149
14	कोल्हापूर	265	1,509	252	3,316	118	3,552	31	2,217
15	औरंगाबाद	73	415	68	959	53	1,599	40	2,905
16	जाळना	17	122	27	373	16	562	15	1,016
17	परभणी	12	24	7	97	26	583	19	1,130
18	बीड	12	93	10	119	18	485	7	415
19	नांदेड	47	125	5	73	32	855	11	593
20	उस्मानाबाद	15	32	11	122	11	221	6	388
21	बुलढाणा	94	224	16	227	37	1,186	21	1,467
22	अकोला	135	519	39	540	51	1,419	37	2,513
23	अमरावती	138	744	41	561	31	979	26	1,796
24	यवतमाळ	58	214	12	172	34	1,059	28	1,819
25	वर्धा	13	50	3	33	16	569	14	1,017
26	नागपूर	457	2,209	92	1,278	121	3,740	53	3,719
27	भंडारा	245	1,210	49	607	13	377	2	120
28	चंद्रपूर	170	645	15	199	27	875	17	1,228
महाराष्ट्र राज्य		6,131	31,623	4,548	61,985	3,580	1,08,310	1,368	93,229

F—कारखाने

W—कामगार

आधार.—मुख्य निरीक्षक, कारखाने महाराष्ट्र शासन, मुंबई./

MANUFACTURING

TABLE No. 18-1 A (8-1)

Distribution of working factories according to working strength
(1982)

100-499 कामगार workers		500-999 कामगार workers		1000-4999 कामगार workers		5,000 दून अधिक कामगार and above workers		एकूण कामगार Total workers		District
F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
521	1,06,469	96	65,646	79	1,41,967	9	55,855	7,541	5,10,581	Gr. Bombay
190	40,712	29	20,551	20	33,230	1	5,280	1,255	1,26,808	Thane
31	6,401	4	2,643	2	2,414	..	..	150	14,609	Raigad
3	919	1	583	..	..	..	..	79	3,478	Ratnagiri
5	1,110	..	..	..	..	..	..	56	2,516	Sindhudurg
36	6,932	11	7,748	7	16,428	..	..	565	39,978	Nashik
10	2,544	1	550	1	2,534	..	..	161	8,166	Dhuie
27	5,169	3	1,948	7	14,291	..	..	338	26,787	Jalgaon
26	6,593	12	7,910	..	..	..	..	240	18,119	Ahmadnagar
142	31,723	22	14,863	17	32,519	1	10,843	1,583	1,18,938	Pune
14	3,786	1	605	2	2,911	..	..	222	10,641	Satara
11	2,606	2	1,368	3	4,809	..	..	336	12,982	Sangli
20	4,479	6	3,470	4	8,004	1	6,607	1,150	29,349	Solapur
42	7,837	7	4,635	7	9,281	..	..	722	32,347	Kolhapur
33	6,599	10	6,869	2	2,129	..	..	279	21,475	Aurangabad
9	1,586	1	534	..	..	..	..	85	4,193	Jalna
9	1,039	1	758	..	..	..	..	74	3,631	Parbhani
4	1,154	2	1,390	..	..	..	..	53	3,656	Beed
9	1,418	1	933	2	4,187	..	..	107	8,184	Nanded
8	1,313	1	547	..	..	..	..	52	2,623	Osmanabad
19	3,328	2	1,086	..	..	..	..	189	7,518	Buldana
22	3,159	4	2,859	..	..	..	..	288	11,009	Akola
23	3,752	2	1,260	1	1,367	..	..	262	10,459	Amravati
20	3,679	1	665	..	..	..	..	153	7,608	Yavatmal
10	1,376	..	..	3	5,162	..	..	59	8,207	Wardha
62	12,637	11	7,626	4	9,301	..	..	800	40,510	Nagpur
6	1,118	1	575	..	..	..	..	316	4,007	Bhandara
12	1,956	2	1,464	1	3,751	..	..	244	10,118	Chandrapur
1,324	2,71,394	234	1,59,086	162	2,94,285	12	78,585	17,359	10,98,497	Maharashtra State

/factories
/workers

Source.—The Chief Inspector of Factories, Government of Maharashtra, Bombay.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	कामगार 1—9 Workers		कामगार 10—19 Workers		कामगार 20—49 Workers		कामगार 50—99 Workers	
		F	W	F	W	F	W	F	W
		(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	बृहमपुर्बई	1,895	12,518	2,613	35,365	1,720	51,275	501	34,293
2	ठाणे	215	1,300	312	4,397	339	10,479	174	12,055
3	रायगड	20	130	29	403	42	1,278	17	1,189
4	रत्नागिरी	33	136	13	165	21	629	13	795
5	सिंधुपुर्ब	36	154	7	92	18	569	12	781
6	नाशिक	270	1,298	174	2,371	97	2,937	34	2,363
7	मुळे	72	291	58	821	23	672	17	1,044
8	बळगाव	156	586	137	1,865	74	2,441	30	1,993
9	अहमदनगर	101	316	38	531	62	1,750	22	1,383
10	पुणे	492	2,269	514	7,026	474	13,306	179	10,814
11	सातारा	129	330	64	833	26	887	20	1,350
12	सांगली	210	840	68	975	52	1,479	17	1,208
13	सोलापूर	1,017	3,857	62	821	29	944	11	769
14	कोल्हापूर	300	1,655	215	2,954	125	3,525	38	2,584
15	औरंगाबाद	100	489	68	958	58	1,770	42	2,953
16	जालना	29	145	31	434	20	621	12	919
17	परभणी	13	29	7	83	11	319	25	1,353
18	बीड	21	111	22	269	18	550	4	272
19	नांदेड	45	193	12	130	7	230	23	1,267
20	उस्मानाबाद	16	44	9	97	8	164	10	560
21	बुलढाणा	106	311	20	286	32	1,114	21	1,416
22	अकोला	153	667	37	508	36	1,117	30	1,995
23	अमरावती	150	644	37	496	29	934	21	1,474
24	यवतमाळ	56	236	14	197	30	954	28	1,808
25	बघा	17	75	3	33	17	580	16	1,134
26	नागपूर	489	2,294	102	1,414	124	3,935	53	3,703
27	भंडारा	293	1,377	42	532	12	385	2	146
28	चंद्रपूर	138	655	9	124	30	954	16	1,164
29	मडचिरोली	28	115	3	44	2	56	1	76
महाराष्ट्र राज्य		6,600	33,065	4,720	64,224	3,536	1,05,854	1,389	92,861

F—कारखाने/

W—कामगार/

आधार—मुख्य निरीक्षक, कारखाने महाराष्ट्र शासन, मुंबई/

MANUFACTURING

TABLE No 18.1 B (8.1)

Distribution of working factories according to working strength

(1983)

कामगार 100—499 Workers		कामगार 500—999 Workers		कामगार 1000—4999 Workers		कामगार 5000 and above Workers		एकूण Total		District
F	W	F	W	F	W	F	W	F	W	
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
508	1,04,912	82	55,995	91	1,78,887	7	47,831	7,417	5,20,076	Greater Bombay
188	40,833	25	17,017	21	37,695	..	..	1,274	1,23,776	Thane
30	6,175	4	2,627	2	2,305	..	..	144	14,107	Raigad
12	2,171	1	551	..	..	..	..	93	4,447	Ratnagiri
5	1,284	..	..	..	..	..	..	78	2,880	Sindhudurg
39	7,638	13	8,698	8	16,781	..	..	635	42,066	Nashik
12	3,496	..	..	1	2,630	..	..	183	8,954	Dhule
26	5,200	5	3,341	6	12,411	..	..	434	27,837	Jalgaon
35	9,915	8	5,612	1	1,089	..	..	267	20,596	Ahmadnagar
143	31,011	25	17,587	16	30,259	2	19,833	1,845	1,32,105	Pune
14	3,441	3	1,879	3	3,752	..	..	259	12,482	Satara
11	2,327	4	2,532	3	4,650	..	..	365	14,011	Sangli
18	3,835	7	4,068	4	7,884	1	6,368	1,149	28,546	Solapur
41	8,383	6	4,737	6	8,542	..	..	731	32,380	Kolhapur
37	7,378	9	6,444	2	2,109	..	..	316	22,101	Aurangabad
5	856	1	663	..	..	..	..	98	3,638	Jalna
12	1,427	1	841	..	..	..	..	69	4,052	Parbhani
4	1,145	2	1,441	..	..	..	..	71	3,788	Beed
10	1,700	1	870	2	4,035	..	..	100	8,425	Nanded
7	1,189	1	781	..	..	..	..	51	2,835	Osmanabad
18	2,827	1	575	..	..	..	..	198	6,529	Buldana
29	4,127	5	3,376	1	1,460	..	..	291	13,295	Akola
26	3,922	2	1,191	1	1,600	..	..	266	10,261	Amravati
23	3,839	2	1,537	..	..	..	..	153	8,571	Yavatmal
11	1,441	..	..	3	5,117	..	..	67	8,380	Wardha
69	13,672	11	7,440	3	7,101	1	5,025	852	44,584	Nagpur
6	1,595	1	550	..	..	..	..	356	4,585	Bhandara
14	2,315	2	1,425	1	3,326	..	..	210	9,963	Chandrapur
1	272	..	..	..	..	..	..	35	563	Gadchiroli
1,354	2,78,371	222	1,51,778	175	3,31,623	11	79,057	18,007	11,36,833	Total

Factories

Workers

Source.—The Chief Inspector of Factories, Government of Maharashtra, Bombay.

18. उत्पादन/MANUFACTURING

संख्या क्रमांक/TABLE No. 18.2 A (8.2)

३१ डिसेंबर १९८२ रोजी संपणाच्या वर्षातील चालू कारखान्यांची व त्यातील सरासरी दैनिक कामगारांची प्रमुख उद्योग गटानुसार संख्या
Number of working factories and average daily employment in major groups of Industries during the year ending 31st December 1982

		उद्योग गट/Industry Group																	
अ.क्र.सं./Serial No.	जिल्हा/District	00 कृषी उत्पादन/Agricultural production		03 कृषी सेवा/Agricultural services		05 वन व लोहानवन/Forestry and logging		19 इतर बांधकाम/Other mining		20-21 अन्न पदार्थांचे उत्पादन/Manufacture of food products		22 पेये, तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थांचे उत्पादन/Beverages, tobacco and tobacco products		23 सुती कापडांचे उत्पादन/Cotton textiles		24 लोकर, रेकीम व कृत्रिम तंतूच्या कापडांचे उत्पादन/Wool, silk and synthetic fibre		District (2)	
		F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.		
		(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)		
1	बृहन्मंडई	..	..	..	..	5	85	4	71	309	16,778	15	4,926	251	92,732	699	33,170	Gr. Bombay	
2	ठाणे	..	..	..	..	..	..	3	53	68	3,341	3	307	36	2,426	115	11,214	Thane	
3	रायगड	..	..	..	..	..	..	..	..	26	693	2	289	1	310	2	46	Raigad	
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	..	..	18	568	1	25	2	259	..	..	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	15	841	1	50	..	..	..	..	Sindhudurg	
6	नाशिक	..	..	..	..	..	..	..	..	64	5,740	2	113	59	1,314	12	78	Nashik	
7	धुळे	..	..	..	..	..	..	..	..	53	3,235	1	70	11	3,103	..	..	Dhule	
8	जळगाव	2	38	..	..	..	..	..	..	86	4,138	4	358	36	8,763	3	285	Jalgaon	
9	अहमदनगर	1	15	..	..	..	..	..	..	43	9,245	6	1,043	16	870	1	54	Ahmadnagar	
10	पुणे	..	..	..	..	..	..	..	..	92	5,958	8	386	139	3,626	3	62	Pune	
11	सातारा	..	..	..	..	..	..	..	..	49	2,516	2	265	7	463	..	..	Satara	
12	सांगली	2	39	..	..	..	..	..	..	30	3,119	..	..	100	3,707	1	9	Sangli	
13	सोलापूर	..	..	1	13	..	..	..	..	52	3,735	2	58	963	21,001	1	3	Solapur	
14	कोल्हापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	89	8,562	5	333	175	9,045	..	..	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	..	..	7	193	..	..	..	..	22	5,469	1	154	25	2,681	9	394	Aurangabad	
16	जालना	..	..	8	636	..	..	..	..	26	601	..	..	24	1,292	..	..	Jalna	
17	परभणी	..	..	..	..	..	..	..	..	23	1,826	..	..	31	1,523	..	..	Parbhani	
18	बीड	..	..	..	..	..	..	..	..	18	2,021	..	..	14	259	..	..	Beed	
19	नांदेड	..	..	..	..	..	..	..	..	22	1,733	..	..	33	5,494	..	..	Nanded	
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	19	1,284	..	..	10	669	..	..	Osmanabad	
21	बुलढाणा	..	..	1	60	..	..	..	..	40	1,881	..	..	55	4,696	..	..	Buldana	
22	अकोला	..	..	4	343	..	..	..	..	75	1,827	..	..	70	6,165	..	..	Akola	
23	अमरावती	..	..	5	190	..	..	..	..	56	1,824	..	..	46	6,530	..	..	Amravati	
24	यवतमाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	14	606	..	..	54	5,792	..	..	Yavatmal	
25	वर्धा	..	..	..	..	..	..	..	..	5	259	..	..	36	7,507	..	..	Wardha	
26	नागपूर	1	6	..	..	..	..	..	..	74	2,636	5	195	21	9,309	5	459	Nagpur	
27	भंडारा	..	..	..	..	..	..	..	..	214	1,428	..	..	..	..	..	..	Bhandara	
28	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	121	545	..	..	5	375	..	..	Chandrapur	
महाराष्ट्र राज्य		6	98	26	1,435	5	85	7	124	1,723	92,409	58	8,572	2,220	1,99,911	851	45,774	Maharashtra State	

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 18.2 A (8.2)—contd.

		उद्योग गट/Industry Group ;																
अनुक्रमांक	जिल्हा	25	26	27	28	29	30	31	32									District
		तागाच्या व अंबाडीच्या तंतूच्या कापडाचे उत्पादन	कापडाच्या वस्तूचे उत्पादन (पादत्राणे सोडून सर्व बापरा-बयाच्या वस्तू)	लाकूड आणि लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर वगैरे यांचे उत्पादन	कागद आणि कागदाच्या वस्तू मुद्रण, प्रकाशन आणि तत्सम उद्योग	कातडी, कातडीच्या आणि केसाळ कातडीच्या वस्तूचे उत्पादन (दुरुस्ती सोडून)	रबर, प्लॅस्टिक, पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यां पदायचि उत्पादन	रसायने, रासायनिक पदायचि उत्पादन (पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांचे पदाय सोडून)	अधातू खनिज पदायचि उत्पादन	Jute, hemp and mesta textiles	Textiles products (including wearing apparel other than footwear)	Wood and Wood products, furniture and fixtures	Paper and paper products and printing, publishing and allied industries	Leather leather and fur products (except repair)	Rubber, plastic, petroleum and coal products	Chemical and Chemical products (except products of petroleum and coal)	Non-metallic mineral products	
Serial No.		F. (19)	W. (20)	F. (21)	W. (22)	F. (23)	W. (24)	F. (25)	W. (26)	F. (27)	W. (28)	F. (29)	W. (30)	F. (31)	W. (32)	F. (33)	W. (34)	(2)
1	बृहन्मंबई	4	83	515	18,774	198	3,284	693	23,761	57	1,622	664	31,186	475	46,055	216	11,053	Greater Bombay
2	ठाणे	1	32	25	1,710	27	670	46	2,530	3	53	95	5,266	216	36,475	64	3,636	Thane
3	रायगड	..	..	3	83	..	..	10	933	..	..	4	106	34	5,136	16	1,433	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	1	8	12	60	5	145	..	..	1	24	6	133	8	282	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	10	52	..	..	..	..	..	..	1	28	15	490	Sindhudurg
6	नाशिक	..	..	6	173	160	726	25	9,550	..	..	11	3,073	14	620	40	909	Nashik
7	धुळे	..	..	..	..	55	171	3	37	..	..	1	50	5	482	18	286	Dhule
8	जळगाव	..	..	1	40	106	297	9	176	..	..	6	262	17	1,189	21	346	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	1	7	72	221	5	217	..	..	..	..	7	308	26	897	Ahmadnagar
10	पुणे	..	..	22	1,524	181	1,146	113	4,701	5	74	48	2,489	91	8,643	133	5,669	Pune
11	सातारा	..	..	..	..	89	223	6	169	..	..	1	15	1	58	12	1,559	Satara
12	सांगली	..	..	1	10	67	207	14	188	..	..	1	18	4	112	38	609	Sangli
13	सोलापूर	..	..	4	69	47	164	11	168	2	33	3	37	4	51	12	200	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	1	10	109	439	28	799	2	65	2	13	10	500	68	1,066	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	8	133	43	227	16	989	1	31	7	333	20	1,308	17	469	Aurangabad
16	जालना	..	..	2	24	5	33	1	140	..	..	..	..	..	..	3	67	Jalna
17	परभणी	..	..	1	10	12	72	..	..	..	..	..	..	..	..	1	20	Parbhani
18	बीड	..	..	..	..	2	11	..	..	1	36	..	..	..	..	5	173	Beed
19	नांदेड	..	..	..	..	31	74	4	132	..	..	..	..	2	53	4	216	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	10	20	3	47	..	..	..	..	..	..	3	115	Osmanabad
21	बुलढाणा	..	..	..	..	80	189	1	51	..	..	1	20	..	..	2	40	Buldana
22	अकोला	..	..	4	336	95	321	5	115	..	..	5	209	3	208	7	173	Akola
23	अमरावती	..	..	1	19	105	557	3	38	1	33	1	57	8	163	8	180	Amravati
24	यवतमाळ	..	..	..	..	51	195	2	47	..	..	..	..	1	25	23	559	Yavatmal
25	वर्धा	..	..	1	78	8	31	..	..	..	..	..	..	..	..	4	128	Wardha
26	नागपूर	..	..	3	52	370	2,325	47	3,572	..	..	13	884	33	1,761	58	4,850	Nagpur
27	भंडारा	..	..	..	..	46	219	3	519	1	69	1	13	4	86	4	214	Bhandara
28	चंद्रपूर	..	..	..	..	55	532	3	3,898	..	..	..	..	6	464	43	2,948	Chandrapur
महाराष्ट्र राज्य		5	115	600	23,060	2,046	12,466	1,061	52,922	73	2,016	865	44,055	962	1,03,858	869	38,587	Maharashtra State

TABLE No. 18.2 A(8.2)—contd.

		उद्योग गट/Industry Group																District
अनुक्रमांक	जिल्हा	33	34	35	36	37	38	40	41									
		मूलभूत धातू व मिश्रण यांचे उत्पादन	धातूंच्या वस्तू व भाग यांचे उत्पादन (यंत्रे व परिवहन सामुग्री सोडून)	यंत्र सामुग्री, यंत्रिकी हत्यारे, आणि भाग यांचे उत्पादन (विद्युत यंत्रसामुग्री सोडून)	विद्युतयंत्रसामुग्री साधने, उपकरणे व पुरवठा व सुटे भाग	परिवहन सामुग्री व सुटे भाग यांचे उत्पादन	इतर उत्पादक कारखाने	विद्युत	वायु आणि बाष्प									
Serial No.		Basic metal and alloys industries	Metal products and parts (except machinery and transport equipment)	Machinery, Machine tools and parts (except electrical machinery)	Electrical machinery, apparatus, appliances and supplies and parts	Transport equipment and parts	Other manufacturing industries	Electricity	Gas and Steam									
(1)	(2)	F. (35)	W. (36)	F. (37)	W. (38)	F. (39)	W. (40)	F. (41)	W. (42)	F. (43)	W. (44)	F. (45)	W. (46)	F. (47)	W. (48)	F. (49)	W. (50)	(2)
1	बृहन्मुंबई	277	20,115	993	38,173	806	38,910	557	38,897	173	51,454	347	12,403	20	1,813	6	755	Greater Bombay
2	ठाणे	113	13,052	130	8,160	168	17,544	52	9,957	24	5,172	30	2,650	15	1,037	1	82	Thane
3	रायगड	24	4,191	7	245	2	48	2	49	1	224	2	35	6	416	..	..	Raigad
4	रत्नागिरी	4	674	3	109	1	20	4	74	..	..	..	..	3	498	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	3	759	1	8	1	11	1	12	..	..	..	..	2	19	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	21	1,411	27	1,674	32	2,544	35	2,950	12	4,851	6	141	10	2,722	1	7	Nashik
7	धुळे	..	..	2	57	..	..	..	..	1	6	..	..	3	43	..	..	Dhule
8	जळगाव	6	408	6	213	5	6,140	6	184	2	1,212	..	..	6	1,784	..	..	Jalgaon
9	अहमदनगर	11	969	3	375	21	1,190	4	680	4	925	1	20	3	70	..	..	Ahmadnagar
10	पुणे	65	6,433	156	5,566	261	33,943	109	12,746	27	17,339	43	1,569	11	339	2	104	Pune
11	सातारा	11	426	4	387	12	2,601	3	355	4	511	1	13	5	98	..	..	Satara
12	सांगली	25	2,828	7	170	16	797	8	227	..	..	..	..	3	48	..	..	Sangli
13	सोलापूर	8	1,993	7	36	7	217	1	4	..	..	..	..	3	46	..	..	Solapur
14	कोल्हापूर	87	5,372	12	266	69	2,509	10	293	3	564	4	157	8	149	1	10	Kolhapur
15	औरंगाबाद	16	1,558	22	1,750	27	2,123	9	332	5	2,026	3	55	5	76	..	..	Aurangabad
16	जालना	7	650	3	588	3	30	..	..	..	..	..	..	1	13	..	..	Jalna
17	परभणी	..	..	1	20	1	20	..	..	..	..	..	..	1	50	..	..	Parbhani
18	बीड	..	..	2	75	..	..	2	30	..	..	..	..	4	688	..	..	Beed
19	नांदेड	..	..	2	36	1	186	1	32	..	..	..	..	..	..	..	..	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	1	50	..	..	..	..	..	..	1	21	1	20	..	..	Osmanabad
21	बुलढाणा	1	135	..	..	2	31	..	..	..	..	..	..	1	11	..	..	Buldana
22	अकोला	..	..	8	103	2	176	..	..	..	..	..	..	4	723	..	..	Akola
23	अमरावती	..	..	5	78	6	66	2	28	..	..	..	..	2	36	..	..	Amravati
24	यवतमाळ	..	..	1	50	..	..	..	..	..	..	..	..	1	15	..	..	Yavatmal
25	वर्धा	1	10	..	..	1	34	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Wardha
26	नागपूर	40	5,535	30	1,435	40	1,361	12	445	8	1,346	1	13	2	840	4	136	Nagpur
27	भंडारा	6	813	30	360	2	21	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Bhandara
28	चंद्रपूर	2	920	1	15	1	2	..	..	..	..	..	..	1	181	..	..	Chandrapur
महाराष्ट्र राज्य		728	68,252	1,464	59,999	1,487	1,10,524	818	67,295	264	85,630	439	17,077	121	11,735	15	1,094	Maharashtra State

तबता क्रमांक/TABLE No. 18.2 A (8.2)—cont.

		उद्योग गट/Industry Group																		
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	42		50		51		61		62		65		67		68		District		
		अक्योजणा आणि पुरवठा		बांधकाम		बांधकाम व संलग्न कामे		इंधन व बिवावती, रसायने, अंतर, चिनीमाती व कांच यांचा घाऊक व्यापार		लाकड, कागद इतर तंतू कातडी आणि असाख तेले यांचा घाऊक व्यापार		अन्न व अन्नपदार्थ, पेये, तंबाखू आणि अमली पदार्थांना किरकोळ व्यापार		इंधन आणि इतर घरगुती बापरावयाच्या वस्तू व टिकाऊ वस्तू यांचा किरकोळ व्यापार		इतर किरकोळ वस्तूंचा व्यापार				
		Water works and supply		Construction		Activities allied to construction		Wholesale trade in fuel, light, chemicals, perfumery, ceramics, glass etc.		Wholesale trade in wood, paper other fabrics, hide and skin and inedible oil		Retail trade in food and food articles, beverages, tobacco and intoxicants		Retail trade in fuel and other house hold utilities and durables		Retail trade in others				
(1)	(2)	F. (51)	W. (52)	F. (53)	W. (54)	F. (55)	W. (56)	F. (57)	W. (58)	F. (59)	W. (60)	F. (61)	W. (62)	F. (63)	W. (64)	F. (65)	W. (66)	(2)		
1	बुलढापुर	10	231	..	..	2	45	2	99	6	763	1	6	..	..	2	926	Greater Bombay		
2	ठाणे	4	154	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Thane		
3	रायगड	3	116	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Raigad		
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri		
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg		
6	नाशिक	3	85	..	..	..	..	1	37	..	..	..	..	..	..	2	47	Nashik		
7	धुळे	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Dhule		
8	जळगाव	2	64	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	11	Jalgaon		
9	अहमदनगर	4	146	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Ahmadnagar		
10	पुणे	5	533	..	..	..	..	..	..	5	106	..	..	1	6	..	..	Pune		
11	सातारा	2	109	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Satara		
12	सांगली	3	102	1	35	..	..	1	10	..	..	..	..	..	..	..	..	Sangli		
13	सोलापूर	4	145	..	..	1	15	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Solapur		
14	कोल्हापूर	5	105	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	4	56	Kolhapur		
15	औरंगाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Aurangabad		
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalna		
17	परभणी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Parbhani		
18	बीड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Beed		
19	नांदेड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Nanded		
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Osmanabad		
21	बुलढाणा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Buldhana		
22	अकोला	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	18	Akola		
23	अमरावती	1	45	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	15	Amravati		
24	यवतमाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Yavatmal		
25	वर्धा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Wardha		
26	नागपूर	2	88	..	..	1	1,720	..	..	..	..	..	..	..	..	1	21	Nagpur		
27	भंडारा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Bhandara		
28	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Chandrapur		
महाराष्ट्र राज्य		48	1,923	1	35	4	1,780	4	146	11	869	1	6	1	6	12	1,094	Maharashtra State		

तबता क्रमांक/TABLE No. 18.2 A (8.2)—contd.

		उद्योग गट/Industry Group																			
अनु क्रमांक	जिल्हा	70	71	72	73	74	75	82	91	92											
		जमिनीवरील वाहतूक	जल वाहतूक	हवाई वाहतूक	वाहतुकीस अनुषंगिक सेवा	साठवण आणि गोदामे	दळणवळण	स्थावर मालमत्ता आणि व्यापार सेवा	साफसफाई सेवा	शैक्षणिक, वैज्ञानिक आणि संशोधन सेवा									District		
Serial No.		Land transport	Water transport	Air transport	Services incidental to transport such as packing.	Storage and warehousing	Communica-tion	Real estate and business services	Sanitary services	Education and scientific and research services											
		F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.		
(1)	(2)	(67)	(68)	(69)	(70)	(71)	(72)	(73)	(74)	(75)	(76)	(77)	(78)	(79)	(80)	(81)	(82)	(83)	(84)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	1	55	1	98	6	5,957	1	214	6	712	1	48	29	1,560	10	367	1	13	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	..	..	..	..	..	..	..	4	108	..	..	..	..	..	..	..	..	Thane	
3	रायगड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Raigad	
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg	
6	नाशिक	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	4	99	..	..	Nashik	
7	धुळे	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Dhule	
8	जळगाव	..	..	..	..	..	..	1	10	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalgaon	
9	अहमदनगर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	25	Ahmadnagar
10	पुणे	..	..	..	..	..	..	1	48	1	40	..	..	2	95	3	74	..	..	Pune	
11	सातारा	..	..	..	..	..	..	..	..	1	161	..	..	..	..	..	..	..	..	Satara	
12	सांगली	..	..	..	..	..	..	..	..	1	18	..	..	..	..	..	..	..	..	Sangli	
13	सोलापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	55	..	..	Solapur	
14	कोल्हापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	3	39	..	..	..	..	..	..	..	..	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	1	13	..	..	..	..	..	..	..	..	Aurangabad	
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalna	
17	परभणी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Parbhani	
18	बीड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Beed	
19	नांदेड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Nanded	
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Osmanabad	
21	बुलढाणा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Buldana	
22	अकोला	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Akola	
23	अमरावती	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Amravati	
24	यवतमाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Yavatmal	
25	वर्धा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Wardha	
26	नागपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	4	66	..	..	..	..	..	..	..	..	Nagpur	
27	भंडारा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Bhandara	
28	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	1	9	..	..	..	..	..	..	..	..	Chandrapur	
	महाराष्ट्र राज्य	1	55	1	98	6	5,957	3	272	22	1,166	1	48	31	1,655	18	595	2	38	Maharashtra State	

तबला क्रमांक/TABLE No. 18.2 A (8.2)—contd.

		उद्योग गट/Industry Group																	
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	93 वैद्यकीय आणि आरोग्य सेवा		94 सामूहिक सेवा		95 मनोरंजन व सांस्कृतिक सेवा		96 व्यक्तीगत सेवा		97 दुरुस्ती सेवा		98 आंतरराष्ट्रीय व अन्य राज्य क्षेत्रातील उपक्रम सेवा		99 अवर्गीकृत सेवा		एकूण Total		जिल्हा District	
		F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.		
(1)	(2)	(85)	(86)	(87)	(88)	(89)	(90)	(91)	(92)	(93)	(94)	(95)	(96)	(97)	(98)	(99)	(100)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	..	..	1	27	18	781	12	1,176	135	11,033	2	73	5	297	7,541	5,10,581	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	..	..	..	..	..	1	64	11	1,115	..	..	..	..	1,255	1,26,808	Thane	
3	दायगड	..	..	..	..	..	..	..	..	5	256	..	..	..	..	150	14,609	Raigad	
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	..	..	10	599	..	..	..	..	79	3,478	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	6	246	..	..	..	..	56	2,516	Sindhudurg	
6	नाशिक	..	..	..	..	..	..	..	..	18	1,114	..	..	..	..	565	39,978	Nashik	
7	धुळे	..	..	..	..	..	..	..	..	8	626	..	..	..	..	161	8,166	Dhule	
8	जळगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	12	869	..	..	..	..	338	26,787	Jalgaon	
9	अहमदनगर	..	..	..	..	..	..	..	..	10	842	..	..	..	..	240	18,119	Ahmadnagar	
10	पुणे	3	94	..	..	..	..	7	149	45	5,449	..	..	1	27	1,583	1,18,938	Pune	
11	सातारा	..	..	..	..	..	..	..	..	12	712	..	..	..	..	222	10,641	Satara	
12	सांगली	..	..	..	..	..	..	..	..	13	729	..	..	..	..	336	12,982	Sangli	
13	सोलापूर	1	40	..	..	..	..	..	..	15	1,266	..	..	..	..	1,150	29,349	Solapur	
14	कोल्हापूर	..	..	..	..	2	60	..	..	25	1,935	..	..	..	..	722	32,347	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	15	1,161	..	..	..	..	279	21,475	Aurangabad	
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	2	119	..	..	..	..	85	4,193	Jalna	
17	परभणी	..	..	..	..	..	..	..	..	3	90	..	..	..	..	74	3,631	Parbhani	
18	बीड	..	..	..	..	..	..	..	..	5	363	..	..	..	..	53	3,656	Beed	
19	नांदेड	..	..	..	..	..	..	..	..	7	228	..	..	..	..	107	8,184	Nanded	
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	4	397	..	..	..	..	52	2,623	Osmanabad	
21	बुलढाणा	..	..	..	..	..	..	..	..	5	404	..	..	..	..	189	7,518	Buldana	
22	अकोला	..	..	..	..	..	..	..	..	5	292	..	..	..	..	288	11,009	Akola	
23	अमरावती	..	..	..	..	..	..	..	..	11	600	..	..	..	..	262	10,459	Amravati	
24	यवतमाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	6	319	..	..	..	..	153	7,608	Yavatmal	
25	वर्धा	..	..	..	..	..	..	..	..	3	160	..	..	..	..	59	8,207	Wardha	
26	नागपूर	..	..	..	..	..	..	2	41	23	1,414	..	..	..	..	800	40,510	Nagpur	
27	भंडारा	..	..	..	..	..	..	..	..	5	265	..	..	..	..	316	4,007	Bhandara	
28	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	5	229	..	..	..	..	244	10,118	Chandrapur	
महाराष्ट्र राज्य		4	134	1	27	20	841	22	1,430	424	32,832	2	73	6	324	17,359	10,98,497	Maharashtra State	

F—कारखाने/Factories W—कामगार/Workers

आधार—मुख्य निरीक्षक कारखाने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source—The Chief Inspector of Factories, Government of Maharashtra, Bombay.

18. उत्पादन/ MANUFACTURING

तक्ता क्रमांक/ TABLE No. 18-2 B (8.2)

३१ डिसेंबर १९८३ रोजी संध्याच्या वर्षातील धालू कारखान्यांची व स्यातील सरासरी दैनिक कामगारांची प्रमुख उद्योग गटानुसार संख्या
Number of working factories and average daily employment in major groups of industries during the year ending 31st December 1983

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	उद्योग गट/Industry Group																
		00 कृषि-उत्पादन Agricultural production		03 कृषि सेवा Agricultural services		05 वन व नौकानयन Forestry and logging		19 इतर खानकाम Other mining		20-21 अन्न पदार्थांचे उत्पादन Manufacture of food products		22 पेये, तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थांचे उत्पादन Beverages, tobacco and tobacco products		23 सुती कापडाचे उत्पादन Cotton textiles		24 लोकर, रेशीम व कृत्रिम तंतूच्या कापडाचे उत्पादन Wool, Silk and Synthetic fibre		
		F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(2)
1	मुंबई	..	..	..	..	4	58	3	524	305	16,103	13	4,044	229	1,14,682	728	30,896	Greater Bombay
2	ठाणे	..	..	..	..	..	..	3	52	86	3,579	3	298	40	2,599	115	10,273	Thane
3	रायगड	..	..	..	..	..	..	..	..	24	686	2	306	1	366	1	9	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	..	..	21	1,257	1	38	2	306	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	19	827	1	45	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	..	..	2	45	..	..	..	..	66	6,273	2	88	58	1,544	14	165	Nashik
7	धुळे	..	..	..	..	..	..	..	..	61	3,405	3	84	11	3,221	..	..	Dhule
8	जळगाव	..	..	2	33	..	..	..	..	115	5,532	5	403	35	8,833	4	462	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	1	20	..	..	..	..	41	9,455	8	1,361	14	1,119	1	48	Ahmadnagar
10	पुणे	..	..	..	..	..	..	..	..	177	7,033	8	434	149	3,508	3	120	Pune
11	सातारा	..	..	..	..	..	..	..	..	64	3,832	2	371	9	339	..	..	Satara
12	सांगली	..	..	2	40	..	..	..	..	27	3,084	..	..	96	4,211	1	13	Sangli
13	सोलापूर	..	..	..	..	1	13	..	..	51	3,774	2	70	930	20,017	1	4	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	50	8,272	8	348	174	9,193	..	..	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	..	..	5	154	..	..	22	5,218	1	234	23	3,002	9	572	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	..	7	409	..	..	25	415	..	..	24	1,101	..	..	Jalna
17	परभणी	..	..	..	..	..	..	..	..	19	1,841	..	..	30	1,047	..	..	Parbhani
18	बीड	..	..	..	..	..	..	..	..	18	1,936	..	..	14	254	..	..	Beed
19	नांदेड	..	..	..	..	..	..	..	..	19	1,335	..	..	29	5,338	..	..	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	18	1,339	..	..	10	911	..	..	Osmanabad
21	बुलढाणा	..	..	..	..	1	30	..	..	41	1,368	..	..	61	4,580	..	..	Buldana
22	अकोला	..	..	..	..	4	124	..	..	75	1,559	..	..	71	9,078	..	..	Akola
23	अमरावती	..	..	..	..	5	171	..	..	59	1,261	..	..	46	7,061	..	..	Amravati
24	यवतमाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	14	598	..	..	55	5,846	1	900	Yavatmal
25	वर्धा	..	..	..	..	..	..	..	..	7	500	..	..	38	7,463	..	..	Wardha
26	नागपूर	..	..	1	10	..	..	..	..	73	2,748	9	306	22	11,795	3	376	Nagpur
27	भंडारा	..	..	..	..	..	..	..	..	234	1,371	..	..	..	..	..	..	Bhandara
28	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	92	502	..	..	7	320	..	..	Chandrapur
29	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	26	110	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		8	148	23	901	4	58	6	576	1,849	95,213	68	8,430	2,178	2,28,734	881	43,778	Maharashtra State

F.—कारखाने/Factories W.—कामगार/Workers

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 18:2 B—contd.

A-290-102.

		उद्योग गट/Industry Group.																	
अनुक्रमांक	जिल्हा	25		26		27		28		29		30		31		32		District	
		तागाच्या व अंबाडीच्या तंतूंच्या कापडाचे उत्पादन		कापडाच्या वस्तूंचे उत्पादन (पादत्राणे सोडून सर्व वापरावयाच्या वस्तू)		लाकूड आणि लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर वगैरे यांचे उत्पादन		कागद आणि कागदाच्या वस्तू, मुद्रण, प्रकाशन आणि तत्सम उद्योग		कातडी, कातड्याच्या आणि केसाळ कातड्यांच्या वस्तूंचे उत्पादन (डुरुस्ती सोडून)		रबर, प्लॅस्टिक, पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांच्या पदार्थांचे उत्पादन		रसायने, रासायनिक पदार्थांचे उत्पादन (पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांचे पदार्थ सोडून)		अधातू खनिज पदार्थांचे उत्पादन			
		F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.		(2)
(1)	(2)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(2)	
1	बृहन्मंबई	4	74	491	16,582	303	4,009	686	24,394	51	1,590	635	32,163	464	44,415	211	10,288	Greater Bombay	
2	ठाणे	2	50	25	1,522	27	602	46	2,640	2	40	88	4,803	214	34,491	66	3,420	Thane	
3	रायगड			3	96			9	633			4	114	36	5,021	14	1,150	Raigad	
4	रत्नागिरी			1	9	23	63	5	137			1	24	5	358	6	236	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग					31	142							1	25	10	779	Sindhudurg	
6	नाशिक			7	179	175	750	26	9,073			12	3,133	18	870	56	1,172	Nashik	
7	धुळे					59	234	3	40			3	104	5	457	19	257	Dhule	
8	जळगाव			3	56	123	348	13	452	1	115	14	389	16	575	39	589	Jalgaon	
9	अहमदनगर			1	296	81	250	8	522	2	338			7	227	30	1,049	Ahmadnagar	
10	पुणे			26	1,677	217	1,352	125	5,443	7	128	63	2,658	98	8,333	151	6,031	Pune	
11	सातारा					95	263	10	225			1	15	2	111	17	1,504	Satara	
12	सांगली					105	281	12	190			2	35	5	185	36	804	Sangli	
13	सोलापूर			4	64	81	275	10	164	2	36	4	61	3	48	12	174	Solapur	
14	कोल्हापूर			1	11	130	507	27	828	2	57	3	29	12	553	78	1,229	Kolhapur	
15	औरंगाबाद			4	154	75	380	15	934	3	127	7	281	22	1,496	20	491	Aurangabad	
16	जालना			2	23	19	70	2	93							2	51	Jalna	
17	परभणी			1	10	12	42									1	50	Parbhani	
18	बीड					15	64			1	48					7	218	Beed	
19	नांदेड					31	126	3	144					2	74	4	260	Nanded	
20	उस्मानाबाद					10	24	3	60							3	120	Osmanabad	
21	बुलढाणा					82	205	1	8			1	7			2	60	Buldana	
22	अकोला			4	361	98	319	5	121			4	211	3	182	7	117	Akola	
23	अमरावती			1	18	106	408	3	41	1	45	1	4	8	147	9	190	Amravati	
24	यवतमाळ					51	224	2	41					1	18	21	549	Yavatmal	
25	वर्धा			1	41	11	38									5	129	Wardha	
26	नागपूर			4	79	402	2,497	46	3,623			15	1,300	34	1,330	67	5,252	Nagpur	
27	भंडारा					58	242	3	960	1	50	1	11	6	113	5	378	Bhandara	
28	चंद्रपूर					51	676	4	3,644			1	48	5	442	42	3,074	Chandrapur	
29	गडचिरोली					4	91									2	34	Gadchiroli	
	महाराष्ट्र राज्य	6	124	579	21,178	2,475	14,482	1,067	54,410	73	2,574	860	45,390	967	99,471	942	39,655	Maharashtra State	

F—कारखाने/Factories W—कामगार/Workers

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 18.2B—contd.
(1983)

		उद्योग गट/Industry Group																	
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	33		34		35		36		37		38		40		41		(2)	
		मूलभूत धातू व मिश्रण यांचे उत्पादन		धातूंच्या वस्तू व भाग यांचे उत्पादन (यंत्रे व परिवहन सामुग्री सोडून)		यंत्र सामुग्री, यांत्रिक हत्यारे आणि भाग यांचे उत्पादन (विद्युत यंत्रसामुग्री सोडून)		विद्युत यंत्रसामुग्री, साधने, उपकरणे व पुरवठा व सुटे भाग		परिवहन सामुग्री व सुटे भाग यांचे उत्पादन		इतर उत्पादक कारखाने		विद्युत		वायु आणि बाष्प			
		F. (35)	W. (36)	F. (37)	W. (38)	F. (39)	W. (40)	F. (41)	W. (42)	F. (43)	W. (44)	F. (45)	W. (46)	F. (47)	W. (48)	F. (49)	W. (50)		
1	बृहन्मुंबई	265	18,188	945	36,786	776	38,105	525	38,147	160	49,322	340	12,446	20	1,416	5	738	Greater Bombay	
2	ठाणे	112	14,075	130	8,329	163	16,564	54	10,050	25	5,344	33	2,638	17	1,051	2	156	Thane	
3	रायगड	24	4,102	5	253	2	53	2	43	1	243	2	41	6	651	..	..	Raigad	
4	रत्नागिरी	5	619	5	189	1	9	3	117	..	..	1	58	3	476	..	..	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	3	498	2	102	2	19	..	..	1	15	..	..	2	18	..	..	Sindhudurg	
6	नाशिक	20	1,726	47	1,862	34	2,477	35	3,133	13	5,308	6	146	10	2,713	1	8	Nashik	
7	दुळे	2	16	3	99	..	..	..	..	..	..	..	..	3	51	..	..	Dhule	
8	जळगाव	8	476	12	251	6	5,687	10	286	2	653	..	..	6	1,624	..	..	Jalgaon	
9	अहमदनगर	14	1,120	7	695	23	1,146	4	718	4	1,186	2	43	3	66	..	..	Ahmadnagar	
10	पुणे	72	7,051	185	6,591	273	35,647	124	11,851	28	24,679	41	1,436	14	611	1	150	Pune	
11	सातारा	11	432	6	904	13	2,250	3	364	4	598	1	13	5	101	..	..	Satara	
12	सांगली	25	2,819	7	157	15	795	10	317	..	..	..	..	3	49	..	..	Sangli	
13	सोलापूर	8	1,988	7	36	7	209	1	3	..	..	..	..	3	51	1	14	Solapur	
14	कोल्हापूर	97	5,268	13	271	67	2,582	11	295	5	531	4	158	8	148	1	14	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	16	1,774	24	1,536	31	2,192	8	312	5	2,093	4	81	5	99	..	..	Aurangabad	
16	जालना	7	528	3	719	4	99	..	..	..	..	..	..	1	18	..	..	Jalna	
17	परभणी	..	..	1	50	1	50	..	..	..	..	..	..	1	44	..	..	Parbhani	
18	बीड	..	..	2	38	1	10	2	37	..	..	..	..	5	734	..	..	Beed	
19	नांदेड	..	..	2	18	1	200	1	36	..	..	..	..	..	..	..	..	Nanded	
20	उस्मानाबाद	..	..	1	50	..	..	..	..	..	..	1	21	1	50	..	..	Osmanabad	
21	बुलढाणा	1	119	..	..	2	29	..	..	..	..	..	..	1	12	..	..	Buldana	
22	अकोला	..	..	8	89	2	220	..	..	..	..	..	..	4	659	..	..	Akola	
23	अमरावती	..	..	5	66	5	62	2	29	..	..	..	..	2	35	..	..	Amravati	
24	यवतमाळ	..	..	1	50	..	..	..	..	..	..	..	..	1	18	..	..	Yavatmal	
25	वर्धा	1	10	..	..	1	28	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Wardha	
26	नागपूर	40	5,567	29	1,514	44	1,445	14	497	8	1,354	1	11	2	820	4	148	Nagpur	
27	भंडारा	6	824	34	340	2	20	..	..	1	15	..	..	..	..	..	..	Bhandara	
28	चंद्रपूर	2	846	..	..	2	23	..	..	..	..	..	..	1	233	..	..	Chandrapur	
29	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य		739	68,046	1,484	60,995	1,478	1,09,921	809	66,235	257	91,341	436	17,092	127	11,748	15	1,228	Maharashtra State	

F—कारखाने/Factories. W—कामगार/Workers.

तबता क्रमांक/TABLE No. 18-2B (8.2)—contd.
(1983)

		उद्योग गट/Industry Group																	
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	42		50		51		61		62		65		67		68		District	
		जलयोजना आणि पुरवठा		बांधकाम		बांधकाम व संलग्न कामे		इंधन व दिवाबत्ती, रसायने अत्तर, चिनीमाती व कांच यांचा घाऊक व्यापार		लाकूड, कागद, इतर तंतू, कातडी आणि अखाद्य तेले यांचा घाऊक व्यापार		अन्न व अन्नपदार्थ, पेये, तंबाखू आणि अमली पदार्थांचा किरकोळ व्यापार		इंधन आणि इतर घरगुती वापरा-वयाच्या वस्तू व टिकाऊ वस्तू यांचा किरकोळ व्यापार		इतर किरकोळ वस्तूंचा व्यापार			
		Water Works and supply		Construction		Activities allied to construction		Wholesale trade in fuel, light, chemicals perfumery, ceramics and glass		Wholesale trade in wood, paper other fabrics, hide and skin and inedible oils		Retail trade in food and food articles beverages tobacco and intoxicants		Retail trade in fuel and other household utilities and durables		Retail trade in others			
(1)	(2)	F (51)	W (52)	F (53)	W (54)	F (55)	W (56)	F (57)	W (58)	F (59)	W (60)	F (61)	W (62)	F (63)	W (64)	F (65)	W (66)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	11	264	..	..	1	30	2	97	6	733	1	6	..	..	2	927	Greater Bombay	
2	ठाणे	4	134	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Thane	
3	रायगड	3	105	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Raigad	
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg	
6	नाशिक	3	71	..	..	..	..	1	30	..	..	..	..	..	..	3	87	Nashik	
7	धुळे	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Dhule	
8	जळगाव	2	57	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	12	Jalgaon	
9	अहमदनगर	4	139	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Ahmadnagar	
10	पुणे	5	565	..	..	..	..	..	..	6	100	..	..	1	5	..	..	Pune	
11	सातारा	2	118	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Satara	
12	सांगली	3	116	1	50	..	..	1	72	..	..	..	..	..	..	..	..	Sangli	
13	सोलापूर	4	127	..	..	1	16	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Solapur	
14	कोल्हापूर	4	113	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	4	50	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Aurangabad	
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalna	
17	परभणी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Parbhani	
18	बीड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Beed	
19	नांदेड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Nanded	
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Osmanabad	
21	बुलढाणा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Buldana	
22	अकोला	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	17	Akola	
23	अमरावती	1	45	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	16	Amravati	
24	यवतमाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Yavatmal	
25	वर्धा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Wardha	
26	नागपूर	2	76	..	..	1	2,219	..	..	..	..	..	..	..	..	1	20	Nagpur	
27	भंडारा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Bhandara	
28	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Chandrapur	
29	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य		48	1,930	1	50	3	2,265	4	199	12	833	1	6	1	5	13	1,129	Maharashtra State	

F—कारखाने/Factories. W—कामगार/Workers.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 18.2 B (8.2)—contd.
(1983)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	उद्योग गट/Industry Group																District (2)			
		70		71		72		73		74		75		82		91			92		
		जमिनीवरील वाहतूक		जल वाहतूक		हवाई वाहतूक		वाहतूकीस अनुषंगिक सेवा		साठवण आणि गोदाभे		दळणवळण		स्थावर मालमत्ता आणि व्यापार सेवा		साफसफाई सेवा			शैक्षणिक, वैज्ञानिक आणि संशोधन सेवा		
		Land transport		Water transport		Air transport		Services incidental to transport		Storage and warehousing		Communi-cations		Real estate and business services		Sanitary services			Education, scientific and research services		
(1)	(2)	F (67)	W (68)	F (69)	W (70)	F (71)	W (72)	F (73)	W (74)	F (75)	W (76)	F (77)	W (78)	F (79)	W (80)	F (81)	W (82)	F (83)	W (84)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	1	50	1	97	6	6,346	1	265	8	776	1	48	36	2,334	11	333	1	13	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	..	..	..	..	..	..	..	5	122	..	..	..	..	..	..	..	..	Thane	
3	रायगड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Raigad	
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg	
6	नाशिक	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	4	106	..	Nashik	
7	धुळे	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Dhule	
8	जळगाव	..	..	..	..	..	..	1	7	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalgaon	
9	अहमदनगर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	43	Ahmadnagar
10	पुणे	..	..	..	..	..	..	2	281	1	23	..	..	2	86	3	93	1	90	Pune	
11	सातारा	..	..	..	..	..	..	..	..	1	115	..	..	..	..	..	..	..	..	Satara	
12	सांगली	..	..	..	..	..	..	..	..	1	27	..	..	..	..	..	..	..	..	Sangli	
13	सोलापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	39	..	Solapur	
14	कोल्हापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	3	37	..	..	..	..	..	..	..	..	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	1	16	..	..	..	..	..	..	..	..	Aurangabad	
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalna	
17	परभणी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Parbhani	
18	बीड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Beed	
19	नांदेड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Nanded	
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Osmanabad	
21	बुलढाणा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Buldana	
22	अकोला	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Akola	
23	अमरावती	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Amravati	
24	यवतमाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Yavatmal	
25	वर्धा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Wardha	
26	नागपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	4	92	..	..	..	..	..	..	..	..	Nagpur	
27	भंडारा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Bhandara	
28	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	1	9	..	..	..	..	..	..	..	..	Chandrapur	
29	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य		1	50	1	97	6	6,346	4	553	25	1,217	1	48	38	2,420	19	571	3	146	Maharashtra State	

F—कारखाने/Factories. W—कामगार/Workers.

तस्मात् क्रमांक/TABLE No. 18-2 B-(8.2)- contd.
(1983)

A-290-103.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	उद्योग गट/Industry Group																एकूण Total (100)	जिल्हा District (2)
		93 वैद्यकीय आणि आरोग्य सेवा		94 सामूहिक सेवा		95 मनोरंजन व सांस्कृतिक सेवा		96 व्यक्तिगत सेवा		97 दुरुस्ती सेवा		98 बाह्यराष्ट्रीय व अन्य राज्य क्षेत्रा- तील उपक्रम सेवा		99 अवर्गीकृत सेवा		एकूण			
		F (85)	W (86)	F (87)	W (88)	F (89)	W (90)	F (91)	W (92)	F (93)	W (94)	F (95)	W (96)	F (97)	W (98)	F (99)	W (100)		
1	बृहन्मंबई	..	..	1	45	17	778	12	1,097	128	11,399	2	112	5	356	7,417	5,21,076	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	..	..	..	..	..	1	60	11	884	..	..	..	..	1,274	1,23,776	Thane	
3	रायगड	..	..	..	..	..	..	..	..	5	235	..	..	..	..	144	14,107	Rajgad	
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	..	..	10	551	..	..	..	..	93	4,447	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	6	410	..	..	..	..	78	2,880	Sindhudurg	
6	नाशिक	..	..	..	..	..	..	..	..	22	1,167	..	..	..	..	635	42,066	Nashik	
7	धुळे	..	..	..	..	..	..	..	..	11	986	..	..	..	..	183	8,954	Dhule	
8	जळगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	16	997	..	..	..	..	434	27,837	Jalgaon	
9	अहमदनगर	..	..	..	..	..	..	1	27	10	728	..	..	..	..	267	20,596	Ahmadnagar	
10	पुणे	..	3	43	..	..	..	7	141	51	5,919	..	..	1	26	1,845	1,32,105	Pune	
11	सातारा	..	..	..	..	..	..	..	..	13	927	..	..	..	..	259	12,482	Satara	
12	सांगली	..	..	..	..	..	..	..	..	13	766	..	..	..	..	365	14,011	Sangli	
13	सोलापूर	..	1	34	..	..	..	..	..	14	1,329	..	..	..	..	1,149	28,546	Solapur	
14	कोल्हापूर	..	..	..	..	2	59	..	..	27	1,827	..	..	..	..	731	32,330	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	16	955	..	..	..	..	316	22,101	Aurangabad	
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	2	112	..	..	..	..	98	3,638	Jalna	
17	परभणी	..	..	..	..	..	..	..	..	3	118	..	..	..	..	69	4,052	Parbhani	
18	बीड	..	..	..	..	..	..	..	..	6	449	..	..	..	..	71	3,788	Beed	
19	नांदेड	..	..	..	..	..	..	..	..	8	694	..	..	..	..	100	8,425	Nanded	
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	4	260	..	..	..	..	51	2,835	Osmanabad	
21	बुलढाणा	..	..	..	..	..	..	..	..	5	111	..	..	..	..	198	6,529	Buldana	
22	अकोला	..	..	..	..	..	..	..	..	5	238	..	..	..	..	291	13,295	Akola	
23	अमरावती	..	..	..	..	..	..	..	..	11	662	..	..	..	..	266	10,261	Amravati	
24	यवतमाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	6	327	..	..	..	..	153	8,571	Yavatmal	
25	वर्धा	..	..	..	..	..	..	..	..	3	171	..	..	..	..	67	8,380	Wardha	
26	नागपूर	..	..	..	..	..	..	2	37	24	1,468	..	..	..	..	852	44,584	Nagpur	
27	भंडारा	..	..	..	..	..	..	..	..	5	261	..	..	..	..	356	4,585	Bhandara	
28	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	2	146	..	..	..	..	210	9,963	Chandrapur	
29	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	3	328	..	..	..	..	35	563	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य		4	77	1	45	19	837	23	1,362	440	34,425	2	112	6	382	18,007	11,36,833	Maharashtra State	

F—कारखाने./Factories. W—कामगार./workers.

साधर.—मुख्य निरीक्षक, कारखाने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—The Chief Inspector of Factories, Government of Maharashtra, Bombay.

18. उत्पादन/MANUFACTURING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 18-3 (8-3)

महाराष्ट्रातील औद्योगिक उत्पादन
Industrial production in Maharashtra

अनुक्रमांक Serial No.	उत्पादित वस्तूचे नाव	परिमाण	उत्पादन Production (1983)	Unit	Name of the item
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	कोळसा	हजार टन	7,251*	Thousand Tonnes	Coal (Including lignite)
2	पेट्रोलियम (कूड)	हजार टन	15,742*	Thousand Tonnes	Petroleum (crude)
3	साखर	हजार टन	2,774.9	Thousand Tonnes	Sugar
4	मीठ	हजार टन	422.0	Thousand Tonnes	Salt
5	सर्व प्रकारचे सूत	टन	2,10,178	Tonne	All yarn
6	सर्व प्रकारचे कापड	हजार मीटर	10,83,598	Thousand Meters	All cloth
7	पेट्रोलियम पदार्थांचे (रिफायनरी) उत्पादन	हजार टन	7,808	Thousand Tonnes	Petroleum refinery products.
8	तयार पोलाद	हजार टन	280	Thousand Tonnes	Finished steel
9	पोलादाची लंगड	हजार टन	441.9	Thousand Tonnes	Steel Ingots
10	कठीण मिश्र धातू	हजार टन	75.8	Thousand Tonnes	Ferroy Alloys
11	रेल्वे बन्ने	संख्या	24	Numbers	Railway Coaches
12	रेल्वे बॅगन (४ चाकी)	संख्या	..	Numbers	Railway Wagon (4 wheels)
13	वनस्पती	हजार मेट्रीक टनात	148.3	Thousand Tonnes	Vanaspati

*अस्थायी/Provisional.

जाघार.—केंद्रीय सांख्यिकी संघटना, मासिक बह्वार.

Source.—Central Statistical Organisation, Monthly Returns.

18. उत्पादन/MANUFACTURING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 18.4 (8.5)

वार्षिक उद्योग पाहणी
Annual Survey of Industries,
(गणना+बिगर गणना भाग)
(Census+Non-census parts)

(रुपये लाखांत)
(Rs. in lakh)

अनुक्रम क्र. Serial No.	उद्योग गट (2)	करखान्यांची संख्या No. of Factories		उत्पादन भांडवल Productive capital		रोजगारावरील व्यक्तींची संख्या No. of persons employed		एकूण उत्पादन (वारखान्या बाहेरील) Gross out put (Ex-factory value)		मूल्य वृद्धी Value added by manufacture		उद्योग गट Industry Group
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	20-21 अन्न पदार्थांचे उत्पादन	1,124	1,289	55,152	73,812	1,33,370	1,03,072	2,24,167	2,11,835	24,995	23,352	Manufacture of food products
2	22 पेये व तंबाखूचे पदार्थांचे उत्पादन	414	408	7,456	9,478	50,266	54,755	21,016	19,924	5,267	5,008	Manufacture of beverages, tobacco and tobacco products.
3	23 सुती कापडाचे उत्पादन	968	968	34,427	42,539	2,01,183	1,82,277	84,077	1,04,419	19,069	26,540	Manufacture of cotton textiles
4	24 लोकर, रेशीम व कृत्रिम तंतूच्या कापडाचे उत्पादन	311	779	31,857	43,443	78,364	66,837	97,234	1,00,327	17,351	18,256	Manufacture of wool, silk & synthetic fibre textiles.
5	25 जूतांच्या व अंगाठीच्या तंतूच्या कापडाचे उत्पादन	5	10	31	105	151	294	309	285	18	22	Manufacture of jute, hemp and mesta textiles.
6	26 कापडाच्या वस्तूंचे उत्पादन (पादांगणे सोडून शर्ये वापरावयाच्या वस्तू)	562	553	4,550	4,577	21,883	20,002	25,973	21,931	3,524	3,336	Manufacture of textile products (including wearing apparel other than footwear).
7	27 लाकूड आणि लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर वगैरे यांचे उत्पादन	384	346	1,661	1,559	7,291	6,112	4,409	3,974	781	724	Manufacture of wood and wood products, furniture and fixtures
8	28 कागद, कागदाच्या वस्तू, मुद्रण, प्रकाशन आणि तत्सम उद्योग	1,089	1,051	24,887	28,795	57,663	59,586	51,104	54,111	13,708	14,217	Manufacture of paper and paper products and printing, publishing and allied industries.
9	29 कातडी, कातडाच्या आणि केंसाळ कातडाच्या वस्तूंचे उत्पादन (डुव्हेरी सोडून)	62	62	336	394	1,765	1,563	1,761	1,705	176	217	Manufacture of leather and leather and fur products (except repairs).
10	30 रबर, प्लॅस्टिक, पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांच्या पदार्थांचे उत्पादन	846	772	44,611	69,742	42,559	39,510	2,51,505	2,47,454	21,107	15,607	Manufacture of rubber, plastic petroleum and coal products.
11	31 रसायने व रासायनिक पदार्थांचे उत्पादन (पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांचे पदार्थ सोडून)	1,093	1,108	1,16,233	1,53,643	1,16,862	1,18,821	3,00,226	3,44,811	53,907	69,749	Manufacture of chemicals and chemical products (except products of petroleum and coal).
12	32 अघातू खनिज पदार्थांचे उत्पादन	384	944	12,057	14,685	37,135	37,092	24,818	29,789	4,574	7,659	Manufacture of non-metallic mineral products.
13	33 मूलभूत धातू व मिश्रण यांचे उत्पादन	745	744	47,215	45,441	78,614	72,126	1,58,366	1,28,739	22,799	19,195	Basic metal and alloys industries

तक्ता क्रमांक/TABLE 18.4 (8-5)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
14	34 धातूच्या वस्तू व भाग यांचे उत्पादन, (यंत्रे व परिवहन सामुग्री सोडून)	1,207	1,165	22,911	22,596	58,009	50,655	58,597	69,558	14,931	21,128	Manufacture of metal products and parts except machinery and transport equipment.
15	35 यंत्र सामुग्री, यांत्रिक हत्यारे आणि भाग यांचे उत्पादन (विद्युत यंत्रसामुग्री सोडून)	1,401	1,375	72,717	60,672	1,05,705	98,437	1,44,144	1,40,405	36,375	35,843	Manufacture of machinery, machine tools and parts except electrical machinery.
16	36 विद्युत यंत्र सामुग्री, साधने, उपकरणे व पुरवठा व सुटे भाग	796	848	38,925	43,432	69,232	85,707	1,09,524	98,229	28,654	27,557	Manufacture of electrical machinery, apparatus, appliances and supplies and parts.
17	37 परिवहन सामुग्री व सुटे भाग यांचे उत्पादन	413	401	1,00,982	80,110	1,09,350	90,311	1,58,134	1,45,164	36,970	35,705	Manufacture of transport equipment and parts.
18	38 इतर उत्पादक कारखाने	447	451	6,523	6,935	19,010	18,225	19,424	23,313	4,387	7,274	Other manufacturing industries
19	40 विद्युत	46	30	3,03,013	3,38,374	81,606	87,043	1,33,956	1,60,799	33,873	38,623	Electricity
20	41 वायू आणि बाष्प	3	3	659	633	25	54	328	689	(—)	(—)	Gas and steam
21	42 जल योजना आणि पुरवठा	49	46	1,494	768	1,768	1,541	1,897	2,086	398	645	water works and supply
22	74 साठवण आणि गोदामे	16	12	222	378	212	246	229	445	58	213	Storage and warehousing
23	97 दुस्स्ती सेवा	394	382	4,340	4,782	27,437	26,780	26,025	13,183	4,634	5,323	Sanitary services
	एकूण	13,969	13,747	9,32,259	10,46,891	12,99,460	12,2,1046	18,97,221	19,23,174	3,57,545	3,76,215	Total

टीप.—आकडे अस्थायी स्वरूपाचे आहेत.

Note.—The data is provisional.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

19. वीज व उर्जा

१९.१. राज्यातील विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन व वापर आणि विद्युतीकरण झालेली गावे व शहरे याबद्दलची माहिती या विभागात दिली आहे.

१९.२. ह्या विभागांमध्ये विजेची (१) स्थापित क्षमता (२) उत्पादन व (३) वापर यांची आकडेवारी फक्त सार्वजनिक वापरासाठी दिली आहे. महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाने हाती घेतलेल्या विद्युतीकरण कार्यक्रमाच्या प्रगतीबद्दलच्या आकडेवारीत खाजगी संस्थांनी वीजपुरवठा केलेली गावे व शहरे यांच्या संख्येचाही समावेश आहे.

19. ELECTRICITY AND POWER

19.1. Information on installed capacity production and consumption of electricity and towns and villages electrified in the State is given in this Section.

19.2. The figures of (i) installed capacity, (ii) output and (iii) consumption of electricity given in table relate only to public utilities. The data on progress of electrification under Maharashtra State Electricity Board also includes villages and towns which are electrified by the private agencies.

19. वीज व उर्जा/ELECTRICITY AND POWER

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19-1 (9-1)

महाराष्ट्रातील विजेचा पुरवठा व वापर
Supply and consumption of electricity in Maharashtra State

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
I	स्थापित क्षमता (हजार किलोवॉट)									Installed capacity ('000kwh.)
	(i) बाष्पजन्य	443	653	1,051	1,401	2,771	3,101	3,641	4,111	Steam
	(ii) तेलजन्य	34	52	14	Neg.	Neg.	Neg.	Neg.	Neg.	Oil
	(iii) जलजन्य	282	599	844	1,175	1,317	1,317	1,317	1,317	Hydro
	(iv) अणुशक्तीजन्य	..	..	210	210	210	210	210	210	Nuclear
	(v) नैसर्गिक वायु	..	..	..	..	..	..	240	240	Gas
	एकूण	759	1,304	2,119	2,786	4,298	4,628	5,168	5,878	Total
II	उत्पादन (दशलक्ष किलोवॉट तास)									Output (Million kwh.)
	(i) बाष्पजन्य	1,835	2,416	3,392	6,252	11,416	12,524	13,574	14,300	Steam
	(ii) तेलजन्य	68	62	1	Neg.	Neg.	Neg.	Neg.	Neg.	Oil
	(iii) जलजन्य	1,365	3,157	4,533	4,753	6,448	6,333	5,723	6,178	Hydro
	(iv) अणुशक्तीजन्य	..	..	1,209	1,047	887	982	735	929	Nuclear
	(v) नैसर्गिक वायु	..	..	..	..	..	..	1,062	1,595	Gas
	एकूण	3,268	5,635	9,135	12,052	18,751	19,839	21,094	23,001	Total
III	वर्षातील वापर (दशलक्ष किलोवॉटतास)									Consumption (Million kwh-)
	(i) घरगुती दिवाबत्ती व लहान प्रमाणावर वीजशक्ती	260	448	732	1,049	1,779	1,958	2,197	2,374	Domestic light and small power.
	(ii) वाणिज्यिक दिवाबत्ती व लहान प्रमाणावर वीजशक्ती.	198	363	547	745	949	1,104	1,126	1,192	Commercial light and small power.

(iii) उद्योगसंघाकरिता वीज ..	1,853	3,297	5,312	5,935	8,130	8,618	8,225	9,284	Industrial power.
(iv) सार्वजनिक दिवाबत्ती ..	20	39	74	101	159	169	175	185	Public lighting
(v) वाहने चालविण्यासाठी वीज	339	414	421	658	766	730	743	695	Traction
(vi) जलसिंचन व जलापनयन	15	90	356	803	1,723	1,882	2,345	2,542	Irrigation and dewatering
(vii) पाणीपुरवठा	35	66	146	196	330	353	403	423	Water works
(viii) संकीर्ण	..	..	62	3	198	212	227	239	Miscellaneous
एकूण ..	2,720	4,717	7,650	9,490	14,034	15,026	15,442	16,934	Total

Neg—नगण्य./Negligible.

टीप.—(१) वरील आंकडे केवळ सार्वजनिक सेवा उद्योग संबंधातील आहेत. (२) आंकडे संक्षिप्तता लिहिल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

Note.—(i) The above figures relate to public utilities only (ii) Details may not add upto totals due to rounding.

आधार.—केंद्रीय विद्युत प्राधिकरण, व्यापार संचालनालय, नवी दिल्ली.

Source.—Central Electricity Authority, Commercial Directorate, Government of India, New Delhi.

19. वीज व उर्जा/ELECTRICITY AND POWER

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19-2 (9-2)

विजेचा पुरवठा झालेली महाराष्ट्रातील शहरे व खेडी (परवाने धरून)
Towns and villages electrified in Maharashtra State including licences

महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळातर्फे विजेचा पुरवठा झालेल्या शहरांची व खेड्यांची परवाने धरून संख्या
No. of towns and villages electrified under Maharashtra State Electricity Board including licences

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	३१ मार्च १९६१ रोजी	३१ मार्च १९६६ रोजी	३१ मार्च १९७१ रोजी	३१ मार्च १९७६ रोजी	३१ मार्च १९७९ रोजी	३१ मार्च १९८१ रोजी	३१ मार्च १९८२ रोजी	३१ मार्च १९८३ रोजी	३१ मार्च १९८४ रोजी	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	1	..	1	1	1	1	Greater Bombay
2	ठाणे	5	115	642	794	906	1,025	1,135	1,253	1,373	Thane
3	रायगड	1	252	881	1,063	1,114	1,203	1,281	1,369	1,473	Raigad
4	रत्नागिरी	7	95	458	688	819	991	1,098	1,229	923	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	N.A.S.	424	Sindhudurg
6	नाशिक	1	186	451	938	1,152	1,350	1,396	1,458	1,541	Nashik
7	धुळे	..	30	418	623	768	946	1,001	1,095	1,178	Dhule
8	जळगाव	4	212	746	1,436	1,438	1,438	1,438	1,438	1,438	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	29	459	963	1,060	1,158	1,188	1,256	1,296	Ahmadnagar
10	पुणे	27	318	619	782	913	1,059	1,125	1,226	1,309	Pune
11	सातारा	27	208	462	647	850	1,013	1,049	1,075	1,092	Satara
12	सांगली	33	212	312	387	457	498	521	526	526	Sangli
13	सोलापूर	1	79	378	610	783	882	918	951	951	Solapur
14	कोल्हापूर	99	319	647	841	887	950	983	1,014	992	Kolhapur
15	औरंगाबाद	9	171	574	1,117	1,306	1,689	1,721	1,820	1,205	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	N.A.S.	860	Jalna
17	परभणी	2	105	417	668	895	1,162	1,229	1,363	1,299	Parbhani
18	बीड	3	71	339	516	687	1,023	1,024	1,024	983	Beed
19	नांदेड	3	148	459	712	1,031	1,255	1,295	1,335	1,335	Nanded
20	उस्मानाबाद	4	104	450	698	988	1,248	1,299	1,380	633	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	..	N.A.S.	815	Latur
22	बुलढाणा	29	147	375	633	782	972	1,036	1,066	1,148	Buldana
23	अकोला	63	275	488	725	907	1,140	1,187	1,249	1,370	Akola
24	अमरावती	121	407	708	1,108	1,154	1,302	1,346	1,452	1,502	Amravati
25	यवतमाळ	42	197	512	1,030	1,164	1,335	1,407	1,500	1,561	Yavatmal

26	वर्धा	..	74	210	427	722	715	791	817	850	899	Wardha
27	नागपूर	..	237	442	646	1,099	1,227	1,345	1,378	1,434	1,491	Nagpur
28	भंडारा	..	41	259	583	755	932	1,037	1,067	1,154	1,236	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	20	74	301	556	737	1,101	1,199	1,348	1,028	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	N.A.S.	431	Gadchiroji
महाराष्ट्र राज्य			853	4,665	12,752	20,112	23,672	27,914	29,139	30,866	32,313	Maharashtra State

टीप.—स्तंभ १० व ११ मध्ये फक्त वस्ती असलेल्या ठिकाणांचा समावेश केला आहे. वाड्या, गणना न केलेली ठिकाणे व अनुक्रमे ११६३ व १२३७ वस्ती नसलेल्या विद्युतीकरण झालेल्या ठिकाणांचा ह्यांत समावेश नाही.

Note.—Total under Col. 10 and 11 is reconciled in which only inhabited census places are included. The wadies and non-census places and respectively 1163 and 1237 electrified uninhabited census places are not included here.

आधार—महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Electricity Board, Bombay.

20. व्यापार

२०.१. मुंबई बंदरातील आयात व निर्यात तसेच महाराष्ट्र राज्यात लोहमार्गाने व जलमार्गाने झालेली निवडक वस्तूंची आयात यासंबंधीची माहिती या विभागात दिली आहे.

20. TRADE

20.1. Information on imports and exports in Bombay port and imports and exports of selected commodities in Maharashtra State by Rail and river is given in this section.

20. व्यापार / TRADE

तपता क्रमांक / TABLE No. 20-1 (12.1)

मुंबई बंदरात आयात झालेला माल
Imports into Bombay Port

(शंभर मेट्रिक टनात)
(In hundred metric tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तु गट	किनारा Shore		एकूण Total		जहाजाच्या कडेवरून Overside		एकूण आयात माल Total Imports		Commodities		
		परदेशी Foreign		किनाऱ्यावरील Coastal		एकूण Total		एकूण आयात माल Total Imports				
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	
1	ॲस्बेस्टॉस व ॲस्बेस्टॉसचे साहित्य	45,200	50,900	..	..	45,200	50,900	..	..	45,200	50,900	Asbestos and Asbestos material.
2	बांधकाम साहित्य—											Building material—
	(१) सिमेंट	1,53,900	2,34,200	800	500	1,54,700	2,34,700	..	..	1,54,700	2,34,700	(i) Cement
	(२) सिमेंटचे तुकडे	..	..	1,35,500	21,700	1,35,500	21,700	..	..	1,35,500	21,700	(ii) Cement Clinker
	(३) चुना चुनखडी	..	..	19,000	25,600	19,000	25,600	..	..	19,000	25,600	(iii) China lime and limestone.
	(४) रेती	..	400	65,900	42,700	65,900	43,100	..	..	65,900	43,100	(iv) Sand
	(५) टाइल्स	100	..	45,900	32,000	46,000	32,000	..	..	46,000	32,000	(v) Tiles
3	काळा कार्बन	3,600	2,100	..	..	3,600	2,100	1,000	400	4,600	2,500	Carbon black
4	सामान वाहतुकीचे पेटारे	1,59,100	1,21,500	..	..	1,59,100	1,21,500	..	..	1,59,100	1,21,500	Cargo containers
5	रसायने—											Chemicals—
	(१) गंधक	3,42,800	3,50,700	..	..	3,42,800	3,50,700	..	100	3,42,800	3,50,800	(i) Sulphur
	(२) इतर	2,51,500	2,57,800	5,700	6,100	2,57,200	2,63,900	5,300	4,300	2,62,500	2,68,200	(ii) Other kinds
6	खोबरे	1,300	..	..	..	1,300	..	..	..	1,300	..	Copra
7	खजूर	34,600	31,200	..	..	34,600	31,200	..	..	34,600	31,200	Fruits— Dates
8	औषधे व औषधी द्रव्ये	16,000	16,700	..	..	16,000	16,700	100	..	16,100	16,700	Drugs and medicines
9	रंग	37,300	36,600	..	..	37,300	36,600	2,200	1,800	39,500	38,400	Dyes and colours
10	माती व मातीची भांडी	5,400	13,900	2,700	3,500	8,100	17,400	..	..	8,100	17,400	Earth and earthenware
11	खते—											Fertilisers—
	(१) रॉक फॉस्फेट	3,18,900	3,68,500	..	..	3,18,900	3,68,500	..	..	3,18,900	3,68,500	(i) Rock phosphate
	(२) युरिया	10,500	100	..	..	10,500	100	..	..	10,500	100	(ii) Urea
	(३) इतर रासायनिक खते	2,38,700	2,02,000	..	..	2,38,700	2,02,000	..	..	2,38,700	2,02,000	(iii) Other chemical fertilisers.
12	कृत्रिम धागे	1,01,300	54,800	..	..	1,01,300	54,800	..	..	1,01,300	54,800	Fibres—synthetic
13	ताजी मासळी	..	..	8,700	29,200	8,700	29,200	..	..	8,700	29,200	Fish—fresh

14	अन्नधान्ये—													Foodgrains—
	(१) गहू	1,92,400	3,10,100	4,300	3,800	1,96,700	3,13,900	..	..	1,96,700	3,13,900	..	..	(i) Wheat
	(२) इतर	85,200	1,15,300	100	..	85,300	1,15,300	..	..	85,300	1,15,300	..	..	(ii) Others
15	इतर न उल्लेखिलेले खाण्याचे पदार्थ	50,400	39,300	..	100	50,400	39,400	..	..	50,400	39,400	..	..	Foodstuffs N.O.S.
16	कांच व काचेच्या वस्तू	7,100	8,300	..	..	7,100	8,300	..	..	7,100	8,300	..	..	Glass and glass products
17	केस व लोकर	25,300	22,900	..	..	25,300	22,900	..	..	25,300	22,900	..	..	Hair and wool
18	उद्योगधंद्यात वापरावयाचे मद्यार्क व स्पिरिट (असाख)	35,300	51,400	..	..	35,300	51,400	1,000	1,200	36,300	52,600	..	..	Industrial alcohol and spirits non-potable.
19	हत्यारे वगैरे	22,400	23,800	..	..	22,400	23,800	..	..	22,400	23,800	..	..	Instruments etc.
20	लाक, गोंद व राळ	5,800	7,500	..	..	5,800	7,500	..	..	5,800	7,500	..	..	Lac, gums and resins
21	इतर न उल्लेखिलेली यंत्रे	81,900	79,500	..	100	81,900	79,600	..	2,700	81,900	82,300	..	..	Machinery, N.O.S.
22	धातू व धातूचे पदार्थ—													Metal and metal products—
	(१) अॅल्युमिनियमच्या लढी	6,900	11,700	..	..	6,900	11,700	..	..	6,900	11,700	..	..	(i) Ingots aluminium
	(२) शिशाच्या लढी	17,500	13,400	..	..	17,500	13,400	..	..	17,500	13,400	..	..	(ii) Ingots lead
	(३) जस्ताच्या लढी	39,500	28,900	..	..	39,500	28,900	..	..	39,500	28,900	..	..	(iii) Ingots Zinc
	(४) इतर लढी	6,000	14,800	..	..	6,000	14,800	..	..	6,000	14,800	..	..	(iv) Ingots others
	(५) लोखंड व पोलाद	12,74,800	6,78,000	..	..	12,74,800	6,78,000	..	..	12,74,800	6,78,000	..	..	(v) Iron and steel materials.
	(६) कच्चे लोखंड	..	5,200	..	..	..	5,200	..	..	†	5,200	..	..	(vi) Pig iron
	(७) मोड व टाकाऊ पदार्थ	4,00,800	3,82,800	..	..	4,00,800	3,82,800	500	300	4,01,300	3,83,100	..	..	(vii) Scrap and dress
	(८) पट्याची तबकडी	1,21,200	84,300	..	..	1,21,200	84,300	..	..	1,21,200	84,300	..	..	(viii) Tin plates
	(९) तारा व केबल्स	10,200	4,600	..	..	10,200	4,600	..	..	10,200	4,600	..	..	(ix) Wires and cables
	(१०) इतर धातू व धातूचे पदार्थ	2,95,300	3,12,400	100	100	2,95,400	3,12,500	..	2,500	2,95,400	3,15,000	..	..	(x) Other metals and metal products.
	मोटार वाहने :—													
23	दीड टन किंवा अधिक वजनाची मोटार वाहने.	..	..	..	..	..	..	..	..	†	†	..	..	Motor vehicles weighing 1½ tonnes or more.
24	मोटार वाहनांचे भाग	17,300	16,200	..	..	17,300	16,200	..	..	17,300	16,200	..	..	Motor vehicle parts
25	बारीक माती	17,600	9,400	..	..	17,600	9,400	..	..	17,600	9,400	..	..	Moulding powder
26	इतर न उल्लेखिलेली तेले व चरबी	4,70,700	5,98,600	..	..	4,70,700	5,98,600	..	..	4,70,700	5,98,600	..	..	Oils and fats N.O.S.
	रंग व रंग कामाचे सामान	..	1,500	..	4,500	..	6,000	..	..	†	6,000	..	..	Paints & Painters Material

तपता क्रमांक/TABLE No. 20.1 (12.1)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
28	कागद व कागदाच्या वस्तू	1,58,200	2,22,700	..	..	1,58,200	2,22,700	..	..	1,58,200	2,22,700	Paper and paper products
29	प्लॅस्टिक व प्लॅस्टिक वस्तू निर्माण	1,40,600	1,44,900	..	..	1,40,600	1,44,900	..	..	1,40,600	1,44,900	Plastics and plastic manufactures.
30	रेल्वेच्या वाघिणी, गाड्या इगरेचे भाग	11,900	13,900	..	..	11,900	13,900	..	..	11,900	13,900	Rly. wagoons, carriages etc. parts of.
31	कच्चा रबर	13,000	13,000	..	..	13,000	13,000	..	200	13,000	13,200	Rubber raw
32	मीठ	..	100	89,200	95,500	89,200	95,600	..	..	89,200	95,600	Salt
33	कृत्रिम राळ	5,200	3,400	..	..	5,200	3,400	100	..	5,300	3,400	Synthetic resins
34	घट्ट कडक चरबी	60,100	41,300	..	..	60,100	41,300	..	..	60,100	41,300	Tallow
35	कापड :- रेशमी, लोकरी व कृत्रिम	..	38,800	..	..	..	38,800	..	..	†	38,800	Textiles—Silk, Wootlen and Synthetic
36	लाकडाचा लगदा	35,000	53,900	..	..	35,000	53,900	..	..	35,000	53,900	Woodpulp
37	लाकूड व इमारती लाकूड—											Wood and Timber—
	(१) जळाऊ लाकूड	..	..	..	..	..	..	..	..	†	†	(i) Firewood
	(२) इमारती लाकूड व बांबू इतर प्रकारचे लाकूड.	..	..	56,800	37,200	56,800	37,200	..	..	56,800	37,200	(ii) Timber other sorts including poles etc.
	(३) इतर न उल्लेखिलेले लाकडाचे उत्पादन.	1,700	2,800	..	..	1,700	2,800	..	..	1,700	2,800	(iii) Wooden products not otherwise specified
38.	संकीर्ण	57,02,600	47,46,500	2,76,800	2,26,300	59,79,400	49,72,800	1,500	3,500	59,80,900	49,76,300	Miscellaneous
	एकूण	1,10,32,100	98,42,600	7,11,500	5,28,900	1,17,43,600	1,03,71,500	11,700	17,000	1,17,55,300	1,03,88,500	Grand Total

टीप.—†आकडे संकीर्ण मध्ये समाविष्ट केले.

Note.—Figures merged in miscellaneous

आधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्टचा प्रकाशन अहवाल.

Source.—Administration report of Bombay Port Trust.

20. व्यापार/TRADE

वृत्ता क्रमांक/TABLE No. 20.2 (12.2)

मुंबई बंदरातून निर्यात होणारा माल
Exports from Bombay Port

(मेट्रिक टन देव टनमध्ये)
(In metric dead weight tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तुवट (2)	बंदरा/Shore						एकूण निर्यात माल Total exports		Commodities (2)
		परदेशी Foreign		किनाऱ्यावरील Coastal		एकूण Total		1982-83	1983-84	
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	प्राचीन कलात्मक वस्तु	28,800	28,000	..	..	28,800	28,000	28,800	28,000	Antiques, artware and curios
2	प्राणी पक्षी व सरपटणारे प्राणी- पिंजऱ्यात नसलेले इतर सर्व प्राणी	22,100	13,400	..	..	22,100	13,400	22,100	13,400	Animals, Birds and Reptiles All other animals not in cages (I. S. R. 3V)
3	अॅस्बेस्टॉस व अॅस्बेस्टॉसचे सामान	7,200	3,700	..	..	7,200	3,700	7,200	3,700	Asbestos and asbestos material
4	डांबर व तत्सम पदार्थ	..	..	..	..	..	..	†	†	Asphalt, Bitumen, Dammer, Pitch, Tar and Greosote.
5	इतरत्र उल्लेख नसलेली पेये आणि मद्यार्क विरहित पेये.	11,500	4,700	..	..	11,500	4,700	11,500	4,700	Beverages and drinks non-alco- holic N. O. S.
6	सायकली व सायकलीचे भाग	28,300	29,500	..	..	28,300	29,500	28,300	29,500	Bicycles and bicycle parts
7	इमारतीचे सामान	35,300	28,900	1,400	500	36,700	29,400	36,700	29,400	Building materials
8	रसायने	35,000	26,900	100	500	35,100	27,400	35,100	27,400	Chemicals
9	सामान वाहतुकीचे पेदारे	1,65,100	1,14,500	..	..	1,65,100	1,14,500	1,65,100	1,14,500	Cargo container
10	काफी बिया	1,000	..	..	..	1,000	..	1,000	†	Coffee beans
11	कापूस—	..	..	..	..	..	..	..	..	Cotton—
	(१) कच्चा	69,800	1,06,700	..	..	69,800	1,06,700	69,800	1,06,700	(i) Raw
	(२) वेळू आणि फुट वेलेला	600	..	..	..	600	..	600	..	(ii) Twist and waste
	(३) वेळू आणि धागा काढलेला	..	6,100	..	..	..	6,100	†	6,100	(iii) Twist and Yarn.
12	औषधी द्रव्ये व औषधे	66,100	80,700	..	..	66,100	80,700	66,100	80,700	Drugs and medicines
13	रंग द्रव्ये व रंग	17,500	22,500	..	..	17,500	22,500	17,500	22,500	Dyes and colours
14	माती व मातीची उत्पादने	21,600	21,500	..	..	21,600	21,500	21,600	21,500	Earth and earthenware
15	खते—	..	..	..	..	..	..	..	..	Fertilisers—
	(१) हाडे व हाडांचे खत	32,200	31,400	..	..	32,200	31,400	32,200	31,400	(i) Bone and bonemeal
	(२) इतर	300	100	5,600	5,400	5,900	5,500	5,900	5,500	(ii) Others
16	मत्स्योत्पादने—	..	..	..	..	..	..	..	..	Fish products—
	ताजी मासळी	16,300	19,900	..	..	16,300	19,900	16,300	19,900	(i) Fish fresh
	बैरण (पेंडीसह)	2,86,500	3,43,100	..	..	2,86,500	3,43,100	2,86,500	3,43,100	Fodder (including oilcakes)
17	अन्नधान्ये—	..	..	..	..	..	..	..	..	Foodgrains—
	तांदूळ	1,36,900	80,200	..	200	1,36,900	80,200	1,36,900	80,200	(i) Rice
	इतर	3,200	6,300	..	..	3,200	6,300	3,200	6,300	(ii) Others
18	इतर न उल्लेखिलेले खाद्य पदार्थ	1,54,400	1,35,400	..	500	1,54,400	1,35,400	1,54,400	1,35,400	Foodstuffs, N. O. S.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
19	फळे व भाज्या—									
(१)	फळे—ताजी व सुकी	19,500	21,200	100	100	19,600	21,300	19,600	21,300	Fruits and vegetables— (i) Fruits—dried and fresh
(२)	सुकविलेल्या व ताज्या भाज्या	1,62,300	1,44,100	100	300	1,62,400	1,44,400	1,62,400	1,44,400	(ii) Vegetables dried and fresh
20	कांच व कांच सामान	15,400	11,700	..	..	15,400	11,700	15,400	11,700	Glass and glass products
21	विणलेल्या वस्तू, बारीकसारीक वस्तू स्त्रियांच्या फिती लेस वगैरे आणि बापरण्याचे कपडे	58,700	50,500	..	..	58,700	50,500	58,700	50,500	Hosiery, haberdashery, millinery and wearing apparel.
22	उपकरणे वगैरे	23,500	17,500	100	100	23,600	17,600	23,600	17,600	Instruments etc.
23	लाख, गोद व राठ	7,500	6,700	..	..	7,500	6,700	7,500	6,700	Lac, gums and resins
24	चामडी व चामड्याची उत्पादने	5,300	6,300	..	..	5,300	6,300	5,300	6,300	Leather and leather manufactures
25	इतरत्र न उल्लेखिलेली यंत्रसामुग्री	58,000	53,900	..	100	58,000	54,000	58,000	54,000	Machinery, N. O. S.
26	धातू व धातुची उत्पादने—									Metal and metal products—
(१)	लोखंडी सामान	3,900	2,900	100	..	4,000	2,900	4,000	2,900	(i) Hardware
(२)	लोखंड व पोलाद	53,900	40,200	..	..	53,900	40,200	53,900	40,200	(ii) Iron and steel materials
(३)	लोखंडी मोड व सामान	400	500	..	..	400	500	400	500	(iii) Scrap and dross
(४)	तारा व दोरखंड	23,500	10,800	..	..	23,500	10,800	23,500	10,800	(iv) Wires and cables
(५)	इतर धातू व धातुची उत्पादने	1,33,700	1,28,700	100	400	1,33,800	1,29,100	1,33,800	1,29,100	(v) Other metal and metal products
27	मळी	38,900	2,09,900	..	..	38,900	2,09,900	38,900	2,09,900	Molasses
28	मोटार वाहने— मोटार गाड्या व १ ½ टनापेक्षा जास्त वजनाची मोठी वाहने.	10,100	8,300	..	..	10,100	8,300	10,100	8,300	Motor vehicles— (i) Motor cars and heavy duty vehicles weighing 1 ½ tonnes or more.
29	मोटारगाड्यांचे भाग	23,500	20,500	..	..	23,500	20,500	23,500	20,500	Motor vehicle parts
30	तेलबिया	7,900	6,400	..	..	7,900	6,400	7,900	6,400	Oil-seeds.
31	इतरत्र न उल्लेखिलेली तेल व चरबी	11,400	19,200	..	100	11,400	19,300	11,400	19,300	Oils and fats, N. O. S.
32	रंग व रंगकामाचे सामान	16,400	12,200	100	100	16,500	12,300	16,500	12,300	Paints and painter's materials
33	प्लॅस्टिक व प्लॅस्टीकची उत्पादने	5,400	5,400	..	..	5,400	5,400	5,400	5,400	Plastics and plastic manufactures
34	रबर उत्पादने	6,500	5,000	..	..	6,500	5,000	6,500	5,000	Rubber manufactures
35	मिरी व इतर मसाले	35,200	49,500	..	..	35,200	49,500	35,200	49,500	Spices including pepper
36	साखर	67,100	1,06,500	..	1,06,500	67,100	1,06,500	67,100	1,06,500	Sugar
37	घट्ट कडक चरबी	..	9,000	..	..	..	9,000	..	9,000	Tallow
38	चहा	17,400	21,800	..	..	17,400	21,800	17,400	21,800	Tea
39	कापड— सुती	33,000	45,700	..	..	33,000	45,700	33,000	45,700	Textiles— Cotton
40	तंबाखू—गावरान	15,900	12,400	..	..	15,900	12,400	15,900	12,400	Tobacco—raw and country
41	तंबाखू तयार	17,100	12,400	..	..	17,100	12,400	17,100	12,400	Tobacco manufactured
42	प्रसाधन साहित्य व अंतरे	13,800	7,000	..	..	13,800	7,000	13,800	7,000	Toilet preparations and perfumes
43	लाकूड व इमारती लाकूड—									Wood and timber—
44	इतरत्र न उल्लेखिलेली लाकूड उत्पादने	8,000	6,300	100	100	8,100	6,400	8,100	6,400	(i) Wooden products not otherwise specified.
45	इमारती लाकूड व इतर प्रकारचे लाकूड	..	..	..	..	..	..	..	..	(ii) Timber, Other Sorts incl. Poles, etc.
46	संकीर्ण (कागद व कागदाच्या वस्तूंसह)	5,83,100	6,57,500	88,41,000	1,06,95,600	94,24,100	1,13,53,100	94,24,100	1,13,53,100	Miscellaneous including paper and paper products.
	एकूण	26,16,000	28,12,800	88,48,800	1,07,04,000	1,14,64,800	1,35,16,800	1,14,64,800	1,35,16,800	Grand total

आधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्टचा प्रशासन अहवाल.

Source.—Administration Report of Bombay Port Trust.

†आकडे संकीर्ण मध्ये समाविष्ट

Figures merged in miscellaneous

20. व्यापार/TRADE

तद्वता क्रमांक/TABLE No. 20.3 (12.3)

लोहमार्गाने व जलमार्गाने निवडक वस्तूंची महाराष्ट्र राज्यातील आयात व निर्यात*
Imports into and exports from Maharashtra State of selected commodities by rail and river

क्रमांक Serial No.	वस्तू	परिमाण Unit	आयात Imports		निर्यात Exports		Articles
			1981-82	1982-83	1981-82	1982-83	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
		संख्या					
1	जनावरे (शेळ्या, मेंढ्या वगळून)	No. 000	534	301	37	4	Cattle (excluding sheep and goats)
2	घोडे, शिगरे, खेचरे	Do.	402	†	80	..	Horses, ponies and mules
3	शेळ्या आणि मेंढ्या	Do.	2,503	1	—	†	Sheep and goats
4	इतर जनावरे	Do.	99	41	—	†	Other animals
5	हाडे	Quintal 000	259	248	55	51	Bones
6	बिटा	Do.	179	198	1	3	Bricks
7	सिमेंट	Do.	10,045	17,431	27	191	Cement
8	कोळसा आणि कोक	Do.	37,169	53,338	9,543	19,539	Coal and coke
9	काफी	Do.	2	1	†	†	Coffee
10	पेळू व सूत-देशी	Do.	4	2	20	14	Cotton twist and yarn-Indian
11	पेळू व सूत-परदेशी	Do.	1	1	8	3	Cotton twist and yarn-Foreign
12	सुती कापडाचा माल-देशी	Do.	45	39	201	143	Cotton piece goods-Indian
13	सुती कापडाचा माल-परदेशी	Do.	2	1	1	1	Cotton piece goods-Foreign
14	हिरडा	Do.	13	1	14	10	Myrobalans
15	ताजी फळे व भाजीपाला	Do.	307	234	1,769	1,040	Fruits and vegetable fresh
16	सुका मेवा	Do.	2	2	†	†	Fruits dried
17	अंडी	Do.	†	†	†	—	Eggs
18	काच	Do.	72	50	135	77	Glass
19	हरभरा व हरभऱ्याचे उत्पादन	Do.	664	752	148	118	Gram and gram products
20	चणे व चण्याच्या उत्पादनाव्यतिरिक्त कडधान्ये	Do.	621	627	773	1,399	Pulses other than gram and gram products
21	मका	Do.	174	127	131	216	Maize
22	ज्वारी	Do.	666	315	358	1,724	Jowar
23	बाजरी	Do.	331	125	70	99	Bajra
24	ज्वारी व बाजरी व्यतिरिक्त एकदल धान्ये	Do.	1	3	1	4	Millet other than jowar and bajra
25	भात	Do.	150	19	211	462	Rice in the husk
26	तांदूळ	Do.	9,517	7,767	636	948	Rice not in the husk
27	गहू	Do.	12,831	9,377	170	305	Wheat
28	गव्हाचे पीठ	Do.	344	339	45	56	Wheat flour
29	इतर प्रकारची धान्ये, कडधान्ये व प्रीठ	Do.	330	161	15	43	Grain pulses etc. other sorts
30	भारतीय ताग व इतर तंतुमय पिके	Do.	4	1	9	8	Hemp, other than cotton fibres
31	कच्ची चामडी	Do.	2	3	17	47	Hides, raw
32	कच्ची कातडी	Do.	†	1	6	5	Skins, raw
33	कमावलेली कातडी व चामडे	Do.	†	1	7	9	Hides and skins tanned and leather
34	ताग-कच्चा व सुटा	Do.	3	1	†	1	Jute, raw—loose
35	ताग-पक्का-गासड्या	Do.	2	5	†	1	Jute, raw—pucca bales
36	गोणपाटाच्या पिशव्या व कापड	Do.	307	295	8	6	Gunny bags and cloth
37	इतर ताग उत्पादने	Do.	10	11	1	1	Other jute manufacturers
38	कृत्रिम रेशमी कापडाचा माल	Do.	4	3	132	83	Artificial silk piece goods
39	लोकरी कापडाचा माल	Do.	4	3	22	9	Woollen piece goods
40	यंत्रे व यंत्रसामग्री	Do.	241	158	155	133	Machinery equipments
41	धातूच्या वस्तू	Do.	200	142	28	30	Metal products
42	पादबाले	Do.	1	3	10	20	Shoe (As foot-wear)
43	कच्चे लोखंड	Do.	203	28	42	6	Iron ore
44	लोखंडी व पोलादी सळ्या व गॅरे	Do.	10,938	11,424	4,422	3,220	Iron and steel bars, etc
45	लाख व रोगण	Do.	2	10	9	7	Lac and shellac
46	बिडीची पाने	Do.	61	45	18	17	Bidi leaves
47	बुना आणि चुनखडी	Do.	274	291	18	53	Lime and lime stone
48	कच्चे मँगनीझ	Do.	8	5	1,161	1,349	Manganese ore

TABLE No. 20.3—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
49	पेंड-एरंडी	Quintal 000	14	10	32	33	Oil-cakes-castor
50	पेंड-इतर	Do.	1,963	2,367	1,271	1,635	Oil-cakes-others
51	खनिज तेले	Do.	854	2,850	6,691	4,225	Oil minerals
52	भासलेट तेले	Do.	64	1,252	643	190	Oil-kerosene
53	वनस्पती तेले-एरंडी	Do.	4	1	3	†	Vegetable oil-castor
54	वनस्पती तेले-खोबरे	Do.	1	3	62	45	Vegetable oil-coconut
55	वनस्पती तेले-शेंगदाणे	Do.	14	90	5	7	Vegetable oil-groundnut
56	राईचे तेले	Do.	5	2	16	162	Vegetable oil Mustard
57	इतर वनस्पती तेले	Do.	63	48	1,719	211	Vegetable oil—others
58	तेलबिया-एरंडी	Do.	28	14	†	4	Oil seed—castor
59	तेलबिया-कापूस	Do.	105	144	120	207	Oil seed—cotton
60	तेलबिया-शेंगदाणे	Do.	243	139	11	11	Oil seed—groundnut
61	तेलबिया-जवस	Do.	33	33	1	3	Oil seed—linseed
62	तेलबिया-मोहरी व राई	Do.	15	11	8	5	Oil seed—rape and mustard
63	तेलबिया-तीळ (हाळे किवा करंजी)	Do.	52	92	13	30	Oil seed—til or gingelli
64	खबर-कच्चा	Do.	5	2	†	..	Rubber—raw
65	भीठ	Do.	424	632	1,334	798	Salt
66	साखर (खांडसरी सोडून)	Do.	32	47	8,151	9,005	Sugar (excluding khandsari)
67	खांडसरी साखर	Do.	13	9	20	37	Khandsari sugar
68	गूळ व साखर	Do.	1,074	1,217	14	13	Gur-jaggary and gur-shakkar
69	मळी	Do.	†	2	318	191	Molasses etc.
70	चहा	Do.	161	106	2	1	Tea
71	कौले	Do.	185	146	2	3	Tiles
72	तंबाखू	Do.	15	19	10	13	Tobacco-raw
73	सागवानी लाकूड	Do.	36	25	12	11	Teak wood
74	इतर इमारती लाकूड	Do.	1,667	2,036	159	106	Other timber
75	लाकूड-कच्चे	Do.	1	1	12	5	Wood-raw
76	कच्चा कापूस-देशी रुई	Do.	482*	172+	247*	132+	Raw cotton, Indian lint
77	कच्चा कापूस-परदेशी रुई	Do.	..	4+	3*	1+	Raw cotton, Foreign lint
78	कापूस (सुटा व सरकी न काढलेला-कच्चा देशी)	Do.	3*	2+	5*	1+	Kapas (loose, unginned—Indian raw cotton)*

†५०० पेक्षा कमी/less than 500.

टीप.—(१) *आकडे कापूस वर्षाचे (सप्टेंबर १९८० ते ऑगस्ट १९८१) चे आहेत.

(२) +आकडे कापूस वर्षाचे (सप्टेंबर १९८१ ते ऑगस्ट १९८२) चे आहेत.

Note.—(1) *Figures relate to cotton year September 1980 to August 1981.

(2) +Figures relate to cotton Year September 1981 to August 1982.

साधन.—डायरेक्टोरेट जनरल ऑफ कमर्शियल इंटेलिजन्स अँड स्टॅटिस्टिक्स, भारत सरकार.

Source.—Directorate-General of Commercial Intelligence and Statistics, Government of India.

परिवहन

TRANSPORT

२१.१. या विभागात लोहमार्गाची लांबी, रस्त्यांची लांबी व वर्गीकरण, राज्यात वापरात असलेली वाहने आणि राज्य परिवहन मंडळाचे काम यासंबंधी आकडेवारी दिली आहे.

२१.२. जिल्हावार लोहमार्गाची लांबी संबंधित रेल्वे कार्यालयाने दिल्याप्रमाणे पूर्णतः तंतोतंत जुळणारी नाही. रस्त्यांची लांबीची आकडेवारी राज्याच्या सार्वजनिक बांधकाम विभाग, जिल्हा परिषदा व नगरपालिका यांच्या अधिपत्याखालील रस्त्यासंबंधी आहे.

२१.३. मुंबई, गोदीतील जहाजे मुंबई बंदरातून व छोट्या बंदरातून येणारे व जाणारे प्रवासी व तेथे हाताळला जाणारा माल व विमानमार्गे होणारी प्रवासी व माल वाहतूक यासंबंधी माहिती या विभागात दिलेली आहे.

२१.४. गौण बंदरातील वाहतूक प्रामुख्याने किनारी भागाकरिताची आहे. मुंबई बंदरातून होणारी परदेशी किनाऱ्यावरील वाहतुकीची आकडेवारी वेगवेगळी दाखविली आहे.

21.1. Information on railway length, length and classification of roads, vehicles in use in the State and operation of State Transport Corporation is given in this Section.

21.2. Districtwise railway length is approximate as given by the respective Railway authorities. Figures of road length relate to roads maintained by the State's Public Works Department; Zilla Parishads and by Municipal Authorities.

21.3. Data presented in this section are about vessels in Bombay docks, passengers and cargo in Bombay port and other minor ports and passengers and freight traffic by air.

21.4. The figures shown against minor ports are mostly those of coastal traffic. In the case of Bombay Port, figures of overseas traffic and coastal traffic are shown separately.

21. परिवहन/TRANSPORT

लोहमार्ग/Railways

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.1 (13.1)

लोहमार्गाची लांबी/Railway length in operation
(1982-83 and 1983-84)(किलोमीटर)
(Kilometres)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	ब्रॉड गेज Broad guage (3)	मीटर गेज Meter guage (4)	नॅरो गेज Narrow guage (5)	एकूण Total (6)	District (2)
1	बृहन्मंबई	205	..	..	205	Greater Bombay
2	ठाणे	168	..	..	168	Thane
3	रायगड	169	..	20	189	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	222	44	..	266	Nashik
7	धुळे	30	..	..	30	Dhule
8	जळगांव	455	..	56	511	Jalgaon
9	अहमदनगर	196	..	..	196	Ahmadnagar
10	पुणे	270	..	44	314	Pune
11	सातारा	134	..	..	134	Satara
12	सांगली	70	16	83	169	Sangli
13	सोलापूर	220	42	186	448	Solapur
14	कोल्हापूर	37	..	..	37	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	106	..	106	Aurangabad
16	जालना	..	88	..	88	Jalna
17	परभणी	..	263	..	263	Parbhani
18	बीड	40	7	..	47	Beed
19	नांदेड	..	225	..	225	Nanded
20	उस्मानाबाद	70	..	..	70	Osmanabad
21	लातूर	..	..	57	57	Latur
22	बुलढाणा	87	..	..	87	Buldana
22	अकोला	95	173	60	328	Akola
24	अमरावती	84	29	64	177	Amravati
25	यवतमाळ	72	..	65	137	Yavatmal
26	वर्धा	116	..	34	150	Wardha
27	नागपूर	237	..	139	376	Nagpur
28	भंडारा	155	..	133	288	Bhandara
29	चंद्रपूर	154	..	159	313	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	3,286	993	1,100	5,379	Maharashtra State

टीप.-आकडे अस्थायी आहेत.

Note.—Figures are provisional.

आधार.—संबंधित रेल्वेची विभागीय कार्यालये.

Source.—Divisional Offices of the concerned Railway.

तक्ता क्रमांक/TABLE 21.2 (13.2)

---

21. परिवहन/

तक्ता क्रमांक/

रस्ते/

वर्गवारीनुसार रस्त्यांची लांबी/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	रस्त्यांची वर्गवारी/					
		राष्ट्रीय महामार्ग National highways		राज्य महामार्ग State highways		प्रमुख जिल्हा रस्ते Major district roads	
		रोजी/As on 31-3-83 (3)	रोजी/As on 31-3-84 (4)	रोजी/As on 31-3-83 (5)	रोजी/As on 31-3-84 (6)	रोजी/As on 31-3-83 (7)	रोजी/As on 31-3-84 (8)
1	बृहन्मुंबई	44*	44	5	5	..	..
2	ठाणे	233	233	545	545	686	698
3	रायगड	213	213	937	937	324	324
4	रत्नागिरी	213	213	546	532	559	560
5	सिंधुदुर्ग	108	108	420	424	436	422
6	नाशिक	235	235	801	801	1,538	1,515
7	धुळे	146	146	588	588	1,519	1,519
8	जळगाव	144†	144	864	863	1,069	1,078
9	अहमदनगर	60	60	1,095	1,126	1,667	1,691
10	पुणे	345	345	778	778	1,631	1,639
11	सातारा	130	129	603	603	1,259	1,244
12	सांगली	30	30	571	574	1,379	1,379
13	सोलापूर	155	155	916	909	1,581	1,590
14	कोल्हापूर	45	45	759	759	879	871
15	औरंगाबाद	..	..	753	731	870	870
16	जालना	..	..	512	512	602	590
17	परभणी	..	..	738	741	1,235	1,276
18	बीड	..	..	1,158	1,156	485	485
19	नांदेड	..	..	776	776	762	793
20	उस्मानाबाद	79	79	466	466	755	756
21	लातूर	..	..	482	485	702	732
22	बुलढाणा	82	82	547	513	790	868
23	अकोला	100	100	721	723	793	867
24	अमरावती	74	74	755	753	644	720
25	यवतमाळ	65	65	645	654	1,008	1,034
26	वर्धा	108	108	324	324	407	414
27	नागपूर	235	235	356	356	510	515
28	भंडारा	96	96	349	349	557	584
29	चंद्रपूर	..	..	590	589	475	498
30	गडचिरोली	..	..	486	488	442	447
महाराष्ट्र राज्य		2,940	2,939	19,086	19,060	25,574	25,977

टीप.—(१) *४ कि. मी. मुंबई महानगरपालिकेकडे हस्तांतरित केली.

(२) †६ कि. मी. दुधस्ती दोनदा मोजणी केल्यामुळे.

(३) ‡ग्रामीण रस्त्यात 'अवर्गीकृत' रस्त्यांचा समावेश आहे.

भाषार.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मुंबई

TRANSPORT

TABLE No. 21.2 (13.2)

Roads.

Road length according to different classes

(फ़िलोमीटर मध्ये)
(In Kilometers)

Classification of roads

इतर जिल्हा रस्ते Other district roads		ग्रामीण रस्ते Village roads		अवर्गीकृत रस्ते Unclassified roads		एकूण Total		District (2)
रोजी/As on 31-3-83 (9)	रोजी/As on 31-3-84 (10)	रोजी/As on 31-3-83 (11)	रोजी/As on 31-3-84 (12)	रोजी/As on 31-3-83 (13)	रोजी/As on 31-3-84 (14)†	रोजी/As on 31-3-83 (15)	रोजी/As on 31-3-84 (16)	
..	..	..	..	..	..	49	49	Greater Bombay
845	854	1,113	2,161	1,043	..	4,469	4,491	Thane
677	693	1,640	2,097	655	..	4,446	4,264	Raigad
1,012	1,012	1,317	2,090	764	..	4,411	4,407	Ratnagiri
396	506	820	1,258	620	..	2,800	2,718	Sindhudurg
1,539	1,533	2,212	5,633	3,266	..	9,591	9,717	Nashik
1,391	1,391	1,812	4,005	2,193	..	7,649	7,649	Dhule
798	788	669	3,466	2,797	..	6,341	6,337	Jalgaon
1,876	1,997	1,741	8,069	5,238	..	11,677	12,943	Ahmednagar
1,592	1,686	2,058	5,116	2,871	..	9,275	9,564	Pune
1,245	1,260	960	4,396	3,314	..	7,511	7,632	Satara
1,193	1,193	633	4,358	3,712	..	7,518	7,534	Sangli
1,795	1,802	1,563	4,534	2,967	..	8,977	8,990	Solapur
1,092	1,121	1,227	1,545	221	..	4,223	4,341	Kolhapur
1,065	1,064	836	1,046	1,365	..	4,889	3,711	Aurangabad
736	937	519	545	579	..	2,948	2,581	Jalna
861	862	1,318	1,476	136	..	4,288	4,355	Parbhani
1,246	1,252	592	1,088	479	..	3,960	3,981	Beed
921	1,065	1,822	2,676	1,229	..	5,510	5,310	Nanded
794	809	493	905	382	..	2,969	3,015	Osmanabad
818	896	552	691	262	..	2,816	2,804	Latur
590	620	713	1,140	447	..	3,169	3,223	Buldana
688	719	476	1,094	579	..	3,357	3,503	Akola
640	674	570	1,170	590	..	3,273	3,391	Amravati
876	918	971	2,008	955	..	4,520	4,679	Yavatmal
286	300	372	857	666	..	2,163	2,003	Wardha
397	421	383	1,859	1,366	..	3,247	3,386	Nagpur
324	321	953	2,722	1,719	..	4,018	4,072	Bhandara
596	683	624	2,022	1,450	..	3,735	3,792	Chandrapur
211	244	279	1,348	873	..	2,291	2,527	Gadchiroli
26,500	27,621	29,248	71,375	42,738	..	1,46,086	1,46,972	Maharashtra State

Note.—(1) *4.00 k. m. transferred to B. M. C.

(2) †6.00 k. m. correction due to double counting.

(3) ‡ Village roads also include "unclassified" roads.

21. परिवहन / TRANSPORT

रस्ते/Roads

संख्या क्रमांक/TABLE No. 21.3 (13-3)

सतहानुसार रस्त्यांचे वर्गीकरण
Road length according to surface type

(किलोमीटरमध्ये)
(In kilometers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	सिमेंट कांथ्रीट रस्ते Cement concrete roads		डांबरी रस्ते Black topped roads		सुरीचे रस्ते Water bound macadam roads		अपूरित रस्ते Unsurfaced roads		एकूण Total		District
		रोजी/As on 31-3-83	रोजी/As on 31-3-84	रोजी/As on 31-3-83	रोजी/As on 31-3-84	रोजी/As on 31-3-83	रोजी/As on 31-3-84	रोजी/As on 31-3-83	रोजी/As on 31-3-84	रोजी/As on 31-3-83	रोजी/As on 31-3-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	बृहन्मुंबई	..	..	49	49	..	..	..	..	49	49	Greater Bombay
2	ठाणे	7	7	1,421	1,506	2,601	2,546	436	432	4,465	4,491	Thane
3	रायगड	4	4	1,195	1,228	1,245	1,251	2,002	1,781	4,446	4,264	Raigad
4	रत्नागिरी	96	76	1,050	1,125	1,840	1,779	1,426	1,427	4,411	4,407	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	39	32	745	788	1,005	1,089	1,011	809	2,800	2,718	Sindhudurg
6	नाशिक	12	12	1,227	1,278	4,838	5,229	3,514	3,198	9,591	9,717	Nashik
7	धुळे	..	..	961	1,007	2,248	2,555	4,440	4,087	7,649	7,649	Dhule
8	जळगाव	13	11	1,171	1,176	2,590	2,593	2,567	2,557	6,341	6,337	Jalgaon
9	अहमदनगर	74	70	1,280	1,387	2,928	3,673	7,395	7,813	11,677	12,943	Ahmadnagar
10	पुणे	54	61	1,281	1,356	2,097	2,624	5,843	5,533	9,275	9,564	Pune
11	सातारा	14	15	1,464	1,477	1,574	2,129	4,459	4,011	7,511	7,632	Satara
12	सांगली	12	12	794	822	1,501	1,535	5,211	5,165	7,518	7,534	Sangli
13	सोलापूर	52	54	1,170	1,171	1,902	1,957	5,853	5,808	8,977	8,990	Solapur
14	कोल्हापूर	12	10	970	1,005	1,712	1,799	1,529	1,527	4,223	4,341	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	726	724	1,862	1,760	2,301	1,227	4,889	3,711	Aurangabad
16	जालना	..	..	325	325	1,142	1,099	1,481	1,160	2,948	2,584	Jalna
17	परभणी	..	..	686	717	2,042	2,210	1,560	1,428	4,288	4,355	Parbhani
18	बीड	..	..	782	784	1,773	2,115	1,405	1,082	3,960	3,981	Beed
19	नांदेड	..	..	747	843	2,254	2,504	2,509	1,963	5,510	5,310	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	624	643	1,549	1,748	796	624	2,969	3,015	Osmanabad

21	लातूर	..	..	542	580	1,550	1,595	724	629	2,816	2,804	Latur		
22	बुलढाढा	..	..	859	931	1,393	1,438	917	854	3,169	3,223	Buldana		
23	अकोला	..	..	1,028	1,123	1,382	1,564	947	816	3,357	3,503	Akola		
24	अढरावती	..	..	987	1,002	1,524	1,635	762	754	3,273	3,391	Amravati		
25	ढवतढाळ	..	..	998	1,011	1,904	2,070	1,618	1,598	4,520	4,679	Yavatmal		
26	वर्धा	..	..	492	510	871	881	800	612	2,163	2,003	Wardha		
27	ढागपूर	..	..	774	790	1,026	1,021	1,447	1,575	3,247	3,386	Nagpur		
28	भंडारा	..	..	562	575	1,097	1,128	2,359	2,369	4,018	4,072	Bhandara		
29	चंद्रपूर	..	..	506	530	929	1,036	2,300	2,226	3,735	3,792	Chandrapur		
30	गढचिरोली	..	..	237	275	696	756	1,358	1,496	2,291	2,527	Gadchiroli		
महाराष्ट्र ढाष्य		..	..	388	354	25,653	26,738	51,075	55,319	68,970	64,561	1,46,086	1,46,972	Maharashtra Stat

ढाघार.—सांख्यनलक ढांघकाम वलढान, महाराष्ट्र ढासन, ढुंढई.

Source.—Public Works Department, Government of Maharashtra, Bombay.

21. परिवहन/TRANSPORT

रस्ते/Roads

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.4 (New)

वाणिज्यिक वाहनांच्या दैनिक सरासरी वाहतूक सघनतेनुसार रस्ते लांबी (वर्गवार विभागाणी)
Distribution of road length according to the average traffic intensity (tonnes) of commercial vehicles

क्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्ष Year	राष्ट्रीय महामार्ग National Highways			राज्य महामार्ग State Highways			प्रमुख मार्ग Major roads	इतर मार्ग Other district roads	जिल्हा District
			सरासरी दैनिक वाहतूक सघनता Average traffic intensity per day	सरासरी दैनिक वाहतूक सघनता Average traffic intensity per day	सरासरी दैनिक वाहतूक सघनता Average traffic intensity per day	सरासरी दैनिक वाहतूक सघनता Average traffic intensity per day	सरासरी दैनिक वाहतूक सघनता Average traffic intensity per day	सरासरी दैनिक वाहतूक सघनता Average traffic intensity per day	सरासरी दैनिक वाहतूक सघनता Average traffic intensity per day	सरासरी दैनिक वाहतूक सघनता Average traffic intensity per day	
			*१५०० टन किंवा त्यापेक्षा कमी/ 1500 tonnes or less	१५०१ ते १२००० टन 1501 to 12000 tonnes	१२००० टनापेक्षा अधिक Above 12000 tonnes	*१५०० टन किंवा त्यापेक्षा कमी 1500 tonnes or less	१५०१ ते १२००० टन 1501 to 12000 tonnes	१२००० टनापेक्षा अधिक Above 12000 tonnes	१५०० टनापेक्षा अधिक Above 1500 tonnes	१५०० टनापेक्षा अधिक Above 1500 tonnes	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	बृहन्मंबई	1982-83	..	..	44	..	..	5	..	..	Greater Bombay
		1983-84	..	..	44	..	..	5	..	..	
2	ठाणे	1982-83	..	..	233	75	391	79	273	113	Thane
		1983-84	..	..	233	83	379	83	445	98	
3	रायगड	1982-83	..	..	105	108	760	169	8	23	Raigad
		1983-84	..	..	105	108	645	284	8	43	
4	रत्नागिरी	1982-83	..	..	111	102	183	363	..	38	Ratnagiri
		1983-84	..	..	111	102	168	364	..	11	
5	सिंधुदुर्ग	1982-83	..	..	108	..	215	205	..	16	Sindhudurg
		1983-84	..	..	108	..	210	207	..	136	
6	नाशिक	1982-83	..	..	235	89	696	16	995	28	Nashik
		1983-84	..	..	235	80	701	20	949	24	
7	धुळे	1982-83	..	..	146	121	467	..	194	196	Dhule
		1983-84	..	..	146	65	472	51	556	196	
8	जळगाव	1982-83	..	..	144	..	11	853	..	223	Jalgaon
		1983-84	..	..	144	..	40	618	201	262	
9	अहमदनगर	1982-83	..	..	37	23	62	165	105	766	Ahmadnagar
		1983-84	..	..	37	23	235	604	287	1,154	
10	पुणे	1982-83	..	..	156	189	35	623	120	558	Pune
		1983-84	..	..	156	189	78	595	105	573	
11	सातारा	1982-83	..	..	130	53	518	20	595	154	Satara
		1983-84	..	..	129	44	527	32	470	155	
12	सांगली	1982-83	..	..	30	..	448	123	541	10	Sangli
		1983-84	..	..	30	..	447	127	395	73	
13	सोलापूर	1982-83	..	..	155	342	574	..	373	83	Solapur
		1983-84	..	..	155	343	511	55	498	87	
14	कोल्हापूर	1982-83	..	..	45	137	471	151	532	262	Kolhapur
		1983-84	..	..	45	104	525	130	549	199	
15	औरंगाबाद	1982-83	..	..	..	110	634	9	318	19	Aurangabad
		1983-84	..	..	..	..	722	9	397	30	
16	जालना	1982-83	..	..	..	274	238	..	..	..	Jalna
		1983-84	..	..	..	274	238	..	..	..	
17	परभणी	1982-83	..	..	..	267	333	136	110	24	Parbhani
		1983-84	..	..	..	269	324	139	156	24	

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.4 (New)—Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
18	बीड	1982-83 ..	..	..	..	461	697	..	9	..	Beed
		1983-84 ..	..	..	..	339	817	..	75	..	
19	नांदेड	1982-83 ..	..	..	..	86	602	88	104	10	Nanded
		1983-84 ..	..	..	..	93	597	86	209	109	
20	उस्मानाबाद	1982-83 ..	..	23	56	136	330	..	341	131	Osmanabad
		1983-84 ..	..	23	56	140	326	..	75	..	
21	लातूर	1982-83 ..	..	..	..	29	453	..	112	..	Latur
		1983-84 ..	..	..	..	29	456	..	115	..	
22	बुलढाणा	1982-83 ..	..	82	..	24	523	..	229	104	Buldana
		1983-84 ..	..	82	..	91	422	..	143	115	
23	अकोला	1982-83 ..	..	100	..	53	668	..	172	..	Akola
		1983-84 ..	..	..	100	51	672	..	526	4	
24	अमरावती	1982-83 ..	74	74	..	215	540	..	98	25	Amravati
		1983-84 ..	..	..	74	211	542	..	97	29	
25	यवतमाळ	1982-83 ..	..	65	..	6	639	..	113	10	Yavatmal
		1983-84 ..	..	65	..	101	529	24	247	34	
26	वर्धा	@ 1982-83 ..	..	64	44	78	161	85	51	9	Wardha
		1983-84 ..	..	108	..	30	273	21	225	39	
27	नागपूर	1982-83 ..	..	182	53	..	356	..	120	95	Nagpur
		1983-84 ..	..	41	194	..	340	16	297	116	
28	भंडारा	@ 1982-83 ..	..	96	..	14	305	..	179	57	Bhandara
		1983-84 ..	..	30	66	45	304	..	283	44	
29	चंद्रपूर	@ 1982-83 ..	..	..	..	199	880	..	42	15	Chandrapur
		1983-84 ..	..	..	..	58	531	..	72	26	
30	गडचिरोली	1982-83 ..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
		1983-84 ..	..	..	..	338	150	..	..	..	
महाराष्ट्र राज्य एकूण राज्य		1982-83 ..	74	1,347	1,523	4,035	13,302	947	7,169	2,243	Total
		1983-84 ..	..	1,010	1,929	4,164	13,477	1,399	9,002	2,800	Maharashtra State

*१५०० टनापेक्षा कमी वाहतूक सघनता असलेली रस्ते लांबी प्रमुख जिल्हा मार्ग व इतर जिल्हा मार्ग ह्याचे बाबत येथे दर्शविलेली नाही.

*Road length under traffic intensity of 1500 tonnes and below has not been shown here in case of major district roads and other district roads.

@डिसेंबर १९८१ च्या वाहन गणतीवरून.

@As per traffic census, December 1981.

आर्धार.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग (वाहन गणती) महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Public Works Deptt. (Traffic Census) Govt. of Maharashtra, Bombay.

महाराष्ट्र राज्यातील वापरात असलेली मोटार वाहने (३१ मार्च १९८३ व ३१ मार्च १९८४ रोजी/

अनुक्रमांक Serial No.	वाहनांचा प्रकार (2)	बृहन्मुंबई/ Greater Bombay		ठाणे/ Thane		रायगड/ Raigad		रत्नागिरी/ Ratnagiri		सिंधुदुर्ग/ Sindhudurg	
		A (3)	B (4)	A (5)	B (6)	A (7)	B (8)	A (9)	B (10)	A (11)	B (12)
1	मोटार सायकली	37,102	34,265	9,504	7,758	2,461	1,753	2,261	1,224	203	313
2	स्कूटर्स	68,415	70,810	11,595	12,694	1,151	1,349	1,785	2,246	85	284
3	मोटार गाड्या	1,68,276	1,75,982	10,071	10,565	1,773	1,901	1,866	2,073	55	159
4	टॅक्सी	32,806	34,338	364	401	53	63	25	40	6	14
5	स्वयंचलित शिक्षा	15,783	22,130	6,210	7,045	906	1,123	717	1,067	79	253
6	स्टेज कॅरेजेस	2,799	2,882	703	703	462	462	430	434	256	256
7	कॉन्टॅक्ट कॅरेजेस	1,186	1,407	638	670	21	27	2	16	2	9
8	सार्वजनिक वाहने	24,858	25,509	10,211	11,631	2,215	2,623	862	1,418	119	416
9	खाजगी वाहने	16,753	17,035	1,736	1,787	265	270	326	333	11	14
10	शाळेच्या बसेस	438	445	85	87	5	5	4	7	..	..
11	हण्णवाहिका	534	566	154	157	24	27	16	18	1	3
12	खाजगी प्रवासीवाहने	1,080	1,122	513	541	45	52	11	23	..	6
13	अनुयाय (ट्रेलर)	709	766	488	513	99	106	73	84	..	5
14	ट्रॅक्टर्स	836	849	449	470	155	161	50	59	9	14
15	मोपेड	..	14,185	..	3,896	..	1,314	..	979	..	370
16	इतर	1,365	1,886	54	79	26	33	4	14	7	12
	एकूण	3,72,940	4,04,147	52,775	58,997	9,661	11,269	8,432	11,035	833	2,128

TRANSPORT

TABLE No. 21.5 (13.4)

Number of motor vehicles in operations (as on 31-3-1983 and 31-3-1984)

नाशिक/ Nashik		धुळे/ Dhule		जळगाव/ Jalgaon		अहमदनगर/ Ahmadnagar		पुणे/ Pune		Class of Vehicles (2)
A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	
(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	
26,308	19,372	9,289	6,580	13,709	6,340	9,470	4,302	36,880	40,328	Motor Cycles
11,140	13,784	1,765	4,449	4,666	5,126	4,435	5,691	59,880	31,050	Scoters
10,281	10,861	1,621	1,788	1,936	2,134	1,621	1,904	20,466	21,833	Motor Cars
562	833	28	103	18	46	13	19	1,012	1,199	Taxis
2,310	2,827	586	789	961	1,447	471	549	10,295	11,417	Autorickshaw
587	576	406	384	467	396	586	483	3,679	4,716	Stage Carriages
26	20	..	..	3	3	1	1	21	30	Contract Carriages
7,059	7,804	2,432	2,808	2,118	2,368	780	935	11,850	13,214	Public Carriages
1,009	1,089	223	166	387	387	130	233	6,700	7,006	Private Carriages
42	46	5	6	11	12	1	2	40	45	School Buses
50	62	12	14	4	5	13	13	113	178	Ambulances
70	40	3	3	..	..	1	3	740	792	Private Service Vehicles
6,303	7,059	1,618	1,828	2,707	2,974	714	978	1,852	2,139	Trailors
7,147	6,811	1,720	1,955	2,628	2,866	955	789	1,345	1,617	Tractors
..	10,722	..	2,255	..	10,776	..	5,776	..	46,807	Mopeds
62	68	25	12	34	..	4	14	143	157	Others
72,956	81,974	19,733	23,140	29,649	34,880	19,195	21,692	1,55,016	1,82,528	Total

B—रोजी/As on 31-3-1984

अनुक्रमांक Serial No.	वाहनाचा प्रकार	सातारा/ Satara		सांगली/ Sangli		सोलापूर/ Solapur		कोल्हापूर/ Kolhapur		औरंगाबाद/ Aurangabad (including Jalna)	
		A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
(1)	(2)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)
1	मोटार सायकली	8,390	4,334	11,673	6,263	6,463	6,717	17,222	8,745	8,310	10,693
2	स्कटर्स	2,263	2,683	4,914	5,784	12,415	6,300	13,046	14,362	13,940	11,418
3	मोटार गाड्या	1,789	1,947	2,442	2,690	2,851	3,013	6,623	6,910	3,704	4,288
4	टॅक्सी	147	161	20	26	45	46	64	101	289	313
5	स्वयंचलित रिक्शा	617	714	907	1,028	826	913	2,746	3,103	2,115	2,282
6	स्टेज करिजेस	475	481	512	486	443	372	575	546	518	421
7	कॉन्ड्रॅक्ट करिजेस	..	1	..	..	..	..	23	23	5	5
8	सार्वजनिक वाहने	2,652	2,877	2,146	2,459	1,474	1,627	5,662	6,274	2,902	3,651
9	खाजगी वाहने	495	221	94	456	776	779	387	590	410	445
10	शाळेच्या बसेस	7	8	5	6	6	6	6	7	13	12
11	रुग्णवाहिका	16	24	9	10	31	34	32	33	11	14
12	खाजगी प्रवासीवाहने	8	8	5	5	91	91	5	5	8	40
13	अनुयायन (ट्रॅलर)	1,576	1,793	2,371	1,816	1,011	1,143	3,754	4,300	1,434	2,350
14	ट्रॅक्टर	1,556	1,792	1,693	2,508	975	1,291	3,994	4,107	1,812	2,201
15	मोपेड	..	6,049	..	8,191	..	9,162	..	13,244	..	5,249
16	इतर	21	26	27	40	4	4	39	39	13	..
	एकूण	20,012	23,074	26,818	31,768	27,411	31,498	54,178	62,389	35,484	43,382

टोप:—A—रोजी/As. on 31-3-1983.

TABLE No. 21:5 (13.4)—contd.

परभणी/ Parbhani		बीड/ Beed		नांदेड/ Nanded		उस्मानाबाद/ Osmanabad		बुलढाणा/ Buldana		Class of Vehicles (2)
A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	
(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)	(41)	(42)	
2,371	1,939	1,922	1,615	3,684	2,731	2,697	1,504	4,573	2,916	Motor Cycles
365	593	550	668	960	1,670	572	638	711	749	Scooters
595	343	633	601	507	551	641	721	731	754	Motor Cars
..	4	4	3	7	8	2	8	6	42	Taxis
2	2	2	21	31	38	89	113	6	5	Autorickshaws
258	260	306	360	342	305	392	359	315	299	Stage Carriages
..	..	..	..	..	2	..	..	1	..	Contract Carriages
290	344	541	648	1,410	1,464	1,142	1,325	670	696	Public Carriages
53	60	46	39	76	101	65	69	193	130	Private Carriages
2	3	6	4	2	2	4	6	4	1	School Buses
8	5	2	5	3	5	3	3	15	9	Ambulances
..	1	6	6	3	4	..	..	3	3	Private Service Vehicles
422	475	356	384	488	494	801	674	1,134	1,149	Trailors
400	446	326	391	450	489	545	948	1,156	1,167	Tractors
..	1,092	..	1,027	..	1,803	..	2,193	..	2,186	Mopeds
1	3	1	5	1	..	1	1	..	32	Others
4,767	5,570	4,701	5,777	7,964	9,667	6,954	8,562	9,518	10,138	Total

B—रोजी/As on 31-3-1984

अनुक्रमांक Serial No.	वाहनाचा प्रकार	अकोला/ Akola		अमरावती/ Amravati		यवतमाळ/ Yavatmal		वर्धा/ Wardha	
		A	B	A	B	A	B	A	B
(1)	(2)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(50)
1	मोटार सायकली	8,326	2,675	8,805	2,739	4,196	2,325	2,400	1,352
2	स्कूटर्स	3,319	3,647	3,124	3,647	1,260	1,425	2,766	1,810
3	मोटार गाड्या	2,147	2,181	2,153	2,247	683	767	1,096	1,114
4	टॅक्सी	76	67	111	108	21	76	1	3
5	स्वयंचलित रिक्शा	150	90	148	191	187	192	37	42
6	स्टेज करेजेस	337	337	350	423	336	362	172	181
7	कॉन्वर्ट करेजेस	..	10	4	12	..	..	..	..
8	सार्वजनिक वाहने	1,698	1,749	1,583	1,650	626	687	435	474
9	खाजगी वाहने	316	308	392	409	181	182	109	112
10	आळीच्या बसेस	4	4	8	8	2	4	1	1
11	रुग्णवाहिका	6	6	11	12	2	2	13	13
12	खाजगी प्रवासीवाहने	4	4	3	3	..	..	7	8
13	अनुयाय (ट्रॅलर)	1,217	1,098	1,047	1,085	351	337	145	160
14	ट्रॅक्टर्स	1,191	1,146	1,080	1,113	381	293	198	210
15	मोपेड	..	7,078	..	8,080	..	3,280	..	3,009
16	इतर	28	65	16	53	18	51	16	18
	एकूण	18,819	20,465	18,835	21,780	8,244	9,983	7,396	8,507

टीप.—A—रोजी/As on 31-3-1983

आधार.—बेसिक रोड ट्रांसपोर्ट स्टॅटिस्टिक्स रिलेटिंग टू मोटर वेहिकल डिपार्टमेंट, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई, १९८३ व १९८४.

TABLE No. 21.5 (13.4)—*contd.*

नागपूर/ Nagpur		भंडारा/ Bhandara		चंद्रपूर/ Chandrapur		महाराष्ट्र राज्य/ Maharashtra State		Class of Vehicles
A	B	A	B	A	B	A	B	
(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(56)	(57)	(58)	(2)
22,480	12,984	3,753	1,718	2,351	1,573	2,66,803	1,96,058	Motor Cycles
26,518	19,470	4,086	2,491	3,152	1,932	2,58,878	2,26,725	Scooters
8,062	8,705	1,391	1,443	1,697	1,833	2,55,711	2,69,308	Motor Cars
181	293	9	11	18	33	35,888	38,359	Taxis
1,598	1,798	58	59	147	165	47,984	59,403	Autorickshaws
440	406	174	132	220	183	16,540	17,205	Stage Carriages
46	57	..	..	1	1	1,980	2,293	Contract Carriages
4,858	5,495	746	804	1,501	1,734	92,840	1,02,684	Public Carriages
1,134	1,231	240	251	176	379	32,683	34,082	Private Carriages
14	14	1	2	13	17	729	760	School Buses
74	86	10	10	36	44	1,203	1,358	Ambulances
31	35	11	11	15	16	2,663	2,822	Private Service Vehicles
858	959	519	591	494	573	32,541	35,651	Trailors
899	957	556	636	683	749	33,189	36,217	Tractors
..	27,318	..	4,752	..	3,721	..	2,04,484	Mopeds
34	51	7	11	43	48	1,994	2,722	Others
67,227	79,859	11,561	12,922	10,547	13,000	10,81,626	12,30,131	Total

B—रेजी/As on 31-3-1984

Source.—Basic Road Transport Statistics relating to Motor Vehicles Department, Maharashtra State, Bombay, 1983 and 1984.

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	मुंबई Bombay		पुणे Pune		औरंगाबाद Aurangabad	
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	वर्ष अखेरीस असलेले मार्ग (संख्या)	3,987	4,076	3,465	3,643	1,931	1,822
2	मार्गांची एकूण लांबी (कि. मी.)	2,17,358	2,07,826	2,26,058	2,41,663	1,47,932	1,44,232
3	मार्गांची सरासरी लांबी (कि. मी.)	54.52	51.0	65.24	66.3	76.61	79.2
4	सरासरी दैनिक प्रवाषी अंतर (लाख कि. मी.)	6.82	6.96	6.80	7.05	3.94	4.03
5	वर्षभरात महामंडळाजवळ असलेल्या गाड्यांची सरासरी संख्या	3,469	3,419	2,925	2,966	1,677	1,719
6	रस्त्यावरील गाड्यांची दैनिक सरासरी संख्या	2,910	2,905	2,656	2,691	1,442	1,436
7	चालू स्थितीतील गाड्यांची सरासरी*	3,078	..	2,774	..	1,626	..
8	गाड्यांचा सरासरी वापर (कि. मी.)	234.2	239.5	255.9	261.8	273.3	280.8
9	भार गुणकाची टक्केवारी	68.79	73.03	73.79	77.92	66.03	71.21
10	प्रवाशांची दैनिक सरासरी (लाखात)	13.53	14.63	10.11	10.77	6.02	6.25
11	दर प्रवाशामागे प्रवास केलेले सरासरी अंतर (कि. मी.)	18	18.17	25	25.71	23	24.50
12	वाहतुकीपासूनचे वार्षिक उत्पन्न (लाख रु.)	10,179	11,075	10,503	11,465	5,742	6,314
13	दर प्रवाशामागे मिळालेले सरासरी उत्पन्न (पैशात)	206	207	284	291	261	276

टीप:—*चालू स्थितीतील मोटारगाड्यांच्या संख्येत नेहमीच्या वापरातील गाड्या व कारखान्यातील व वाहतुकीसाठी ठेवलेल्या राखीव गाड्यांचा समावेश होतो.

*एप्रिल 1982 ते डिसेंबर 1982 ह्या काळात वाहने वापरात होती.

आधार.—महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळ, मुंबई.

TRANSPORT

Nationalised Road Transport

TABLE No. 21-6 (13.5)

Operations of Maharashtra State Road Transport Corporations

Region		एकूण Total		एशियाई साठी वाहने** Asiad operation		एकूण Overall		Item
नागपूर Nagpur		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	(2)
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(14)	(14)	(2)
2,213	2,163	11,596	11,704	..	..	11,596	11,596	No. of routes as at the end of the year
1,34,441	1,35,419	7,25,789	7,29,140	..	..	7,25,789	7,25,789	Route distance (Km.)
60.75	62.6	62.59	62.3	..	..	62.59	62.59	Average route distance (Km.)
4.29	4.35	21.85	22.39	0.01	0.01	21.86	21.86	Average per day effective kilometres operated (in lakh).
2,234	2,169	10,305	10,273	30	30	10,335	10,335	Average No. of buses held during the year.
1,784	1,790	8,792	8,822	10	10	8,802	8,802	Average No. of buses on road per day.
1,925	..	9,403	..	30	30	9,433	9,433	Average operating fleet*
240.2	243.2	248.4	253.8	..	..	248.4	248.4	Average vehicles utilization (Km.)
67.17	71.90	69.48	73.97	..	..	69.48	69.48	Percentage load factor
6.06	6.38	35.72	38.03	..	..	35.72	35.72	No. of passengers travelled per day (in lakh).
24	26.45	22	22.43	..	..	22	22	Average distance travelled per passenger (Km.).
6,062	6,625	32,486	35,499	49	49	32,535	32,535	Total traffic receipts during the year (in lakh Rs.).
274	284	249	255	..	..	249	249	Average earnings per passenger (in paise).

*Average operational fleet is worked out as No. of schedule + additional vehicles allotted for workshop and traffic spares.

**The Vehicles operated for Asiad Games from October 1982 to December 1982.

Source.—Maharashtra State Road Transport Corporation, Bombay.

21. परिवहन/TRANSPORT

जहाज बहातूक/Shipping

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21-7 (13.6)

मुंबई गोदीत आलेल्या किंवा बंदरात नांगरलेल्या वाफेबद्ध आणि सुत्रज्ज जहाजांची संख्या व त्यांनी चुकते केलेले शुल्क (शासकीय किंवा व्यापारी)
Number of steam and square rigged vessels (Government and merchant) which entered the Bombay docks or were berthed at the harbour walls and paid dues

वर्ष Year	गोदीत आलेली जहाजे Vessels which entered the docks		बंदराजवळ नांगरलेली जहाजे Vessels berthed at harbour walls		एकूण Total	
	संख्या Number	नोंदीप्रमाणे निव्वळ वजन (टनात) Net registered tonnage	संख्या Number	नोंदीप्रमाणे निव्वळ वजन (टनात) Net registered tonnage	संख्या Number	नोंदीप्रमाणे निव्वळ वजन (टनात) Net registered tonnage
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1960-61	2,094	64,74,559	431	17,36,733	2,525	82,11,292
1965-66	1,806	61,02,591	416	17,21,054	2,222	78,23,645
1970-71	1,643	54,23,274	238	10,36,120	1,881	64,59,394
1975-76	1,805	65,21,952	324	13,45,968	2,127	78,67,920
1980-81	1,756	59,83,731	198	8,38,810	1,954	68,22,541
1981-82	1,776	60,46,051	166	8,15,523	1,942	68,61,574
1982-83	1,751	61,80,531	187	7,93,954	1,938	69,74,485
1983-84	1,598	59,49,855	209	9,55,243	1,807	69,05,098

आधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्टचा प्रशासन अहवाल.

Source.—Administration Report of Bombay Port Trust.

21. परिवहन/TRANSPORT

जहाज बहातूक/Shipping

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21-8 (13.7)

मुंबई येथील जहाजे दुरुस्त करण्याच्या गोदीत आलेल्या जहाजांची संख्या व वजन
Number and tonnage of vessels docked in Merewether and Hughes dry docks in Bombay

वर्ष Year	मेरेवेदर जहाज दुरुस्तीची गोदी Merewether dry dock		ह्यूजेस जहाज दुरुस्तीची गोदी Hughes dry dock		एकूण Total	
	संख्या Number	एकूण वजन Gross tonnage	संख्या Number	एकूण वजन Gross tonnage	संख्या Number	एकूण वजन Gross tonnage
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1960-61	61	1,20,559	80	3,65,022	141	4,85,581
1965-66	53	77,519	61	3,26,492	114	4,04,011
1970-71	56	1,02,586	72	4,00,253	128	5,02,839
1975-76	56	82,990	68	5,04,001	124	5,86,991
1980-81	54	93,280	50	3,46,470	104	4,39,750
1981-82	48	55,694	34	1,83,838	82	2,39,532
1982-83	48	68,044	31	1,78,618	79	2,46,662
1983-84	60	72,727	39	2,12,068	99	2,84,795

आधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्टचा प्रशासन अहवाल.

Source.—Administration Report of Bombay Port Trust.

तबता क्रमांक/TABLE 21.9 (13.8)

---

21. परिवहन/TRANSPORT

जहाज बहातक/Shipping

तबल क्रमांक/TABLE No. 21-9(13.8)

मुंबई बंदरातून येणाऱ्या व जाणाऱ्या प्रवाशांची वाहतूक (शिडाच्या जहाजातून आणि बंदरावरील नावेतून होणारी प्रवासी वाहतूक वगळून)
Number of passengers arrived and departed from Bombay port (exclusive of passengers carried by sailing vessels and harbour ferries)

अनुक्रमांक Serial No.	मार्ग (2)	येणारे/Inward						बाहेर जाणारे/Outward						Routes (2)
		खोली/Saloon		नौतळ/Deck		एकूण/Total		खोली/Saloon		नौतळ/Deck		एकूण/Total		
		1982-83 (3)	1983-84 (4)	1982-83 (5)	1983-84 (6)	1982-83 (7)	1983-84 (8)	1982-83 (9)	1983-84 (10)	1982-83 (11)	1983-84 (12)	1982-83 (13)	1983-84 (14)	
	विदेशी													Overseas
1	युरोप (यू. के. बंदरे, जिनेव्हा, मार्सिल्स आणि इतर बंदरे,	27	276	3	..	30	276	1	2	..	..	1	2	Europe (U. K. ports, Geneva, Marseilles and other ports).
2	रेड सी पोर्ट्स (अडेन, दिग्बोटी, असाब, जेडाह, सोडून सुदान बंदर).	..	3	..	..	..	3	..	..	..	..	..	..	Red Sea ports (Aden, Djibouti, Assab, port Sudan excluding Jeddah).
3	जेडा (यात्रा)	587	828	5,842	8,371	6,429	9,199	377	893	4,503	9,004	4,880	9,897	Jeddah (pilgrims)
4	कराची	26	..	256	..	282	..	..	..	..	..	..	..	Karachi
5	कोलंबो	1	3	..	..	1	3	5	..	..	..	5	..	Colombo
6	आस्ट्रेलिया (ब्रिसबेन, सीडने, मेलबोर्न).	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Australia (Brisbane, Sydney, Melbourne).
7	अतिपूर्वेकडील (सिगापूर, बँकॉक, हाँगकाँग आणि जपान, घरून).	..	..	91	..	91	..	44	..	..	..	44	..	Far East(including Singapore, Bankok, Hongkong and Japan).
8	आफ्रिका, (मोंबासा, झांझीबार, दार-इ-सलम, मोझांबिक, बैरा आणि लॉरेंस, मार्किस.)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Africa East (Mombasa, Zanzibar, Dar - es-Salam, Mozambique, Beira and Lourence, Marques).
9	दक्षिण आफ्रिका (डर्बान, ग्रॅहॅमस्टन, एलिझाबेथ बंदर, केप टाऊन आणि मोसॅल बे).	..	..	..	..	..	..	24	..	..	..	24	..	Africa South (Durban, Grahamston, Port-Elizabeth, Cape Town and Mossel Bay).

10	अमेरिका (सैनफॉर्न्सिस्को, न्यूयॉर्क, व्हॅंकुव्हर, बोस्टन, मॉन्ट्रीअल आणि हाउस्टन).	1	165	1	..	2	165	..	..	1	..	1	..	America (San Francisco New York, Vancouver, Boston, Montreal and Houston).	
11	परसियन गल्फ पोर्ट्स (खोराम-शाहर, मिनाल अहमदी, अबादन, रस्ताना, बेहरिन, दुबाई, दोहा, बंदूर, माशूरस, बसरा)	129	..	1,585	..	1,714	..	48	2	811	..	859	2	Persian Gulf ports (Khoramashahr, Minaal Ahmadi, Abadan, Rastanura, Baherin, Dubai, Doha, Bandur, Mashurs and Basrah).	
12	इतर बंदरे.	..	590	..	..	..	590	..	373	..	..	..	373	Other ports	
	एकूण	..	771	1,865	7,778	8,371	8,549	10,236	499	1,270	5,315	9,004	5,814	10,274	Total
किनाऱ्याची															
13	कोकण किनारा (जंजिरा, श्रीवर्धन, हर्ण, दाभोल, जयगड, रत्नागिरी, विजयदुर्ग, मालवण आणि पणजी)	5,701	5,902	1,09,167	1,12,121	1,14,868	1,18,023	6,280	6,489	1,13,940	1,11,503	1,20,220	1,17,992	Konkan coast (Janjira, Shriwardhan, Harnai, Dabhol, Jaigad, Ratnagiri, Vijayadurg, Malawan and Panjim).	
14	भारताचा पूर्व किनारा (कलकत्ता, मद्रास).	..	2	..	..	..	2	..	..	..	..	..	..	East coast of India (Calcutta, Madras).	
	एकूण	..	5,701	5,904	1,09,167	1,12,121	1,14,868	1,18,025	6,280	6,489	1,13,940	1,11,503	1,20,220	1,17,992	Total

आधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्टचा प्रशासन अहवाल.

Source.—Administration Report of Bombay Port Trust.

21. परिवहन/TRANSPORT

जहाज वाहतूक/Shipping

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.10 (13.9)

महाराष्ट्र राज्यातील छोट्या बंदरातून येणाऱ्या आणि जाणाऱ्या प्रवाशांची वाहतूक
Number of passengers embarked and disembarked at various minor ports of Maharashtra State

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव	जाणारे प्रवासी Passengers embarked		येणारे प्रवासी Passengers disembarked		एकूण Total		Name of the port
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	जयगढ	17,284	19,633	19,046	19,322	36,330	38,955	Jaigad
2	जैतापूर (मुसा काशी) ..	14,505	13,600	14,682	13,560	29,187	27,160	Jaitapur (Musakazi)
3	विजयदुर्ग	9,611	9,740	10,944	9,936	20,555	19,676	Vijaydurg
4	देवगढ	17,307	18,121	17,840	19,316	35,147	37,437	Deogad
5	मोरा	2,68,505	3,22,091	3,03,629	3,74,120	5,72,134	6,96,211	Mora
6	मांडवा	..	2,22,778	..	2,27,757	..	4,50,535	Mandwa
7	रेवस (थल)	1,98,345	..	2,07,623	..	4,05,968	..	Rewas (Thal)
	एकूण	5,25,557	6,05,963	5,73,764	6,64,011	10,99,321	12,69,974	Total
	मुंबई बंदर सेवा	4,66,850	5,44,869	5,11,252	6,01,877	9,78,102	11,46,746	Bombay harbour service
	किनाऱ्याची	58,707	61,094	62,512	62,134	1,21,219	1,23,228	Coastal

आधार.—मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Ports Officer, Government of Maharashtra Bombay.

21. परिवहन/TRANSPORT

जहाज बहातुक/Shipping

तबता क्रमांक/TABLE No. 21-11 (13.10)

महाराष्ट्र राज्याच्या गौण बंदरातून हाताळलेला (आयात व निर्यात) माल
 Cargo (imports and exports) handled at minor ports of Maharashtra State

(टनांत/In tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव Name of the port	आयात Imports		निर्यात Exports		एकूण Total		Name of the port
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बहाणू	1,486	626	..	..	1,486	626	Dahanu
2	तारापूर	42	42	..	..	42	42	Tarapur
3	सातपाटी	..	79	..	..	..	79	Satpati
4	केळना-माहिम	69	..	..	..	69	..	Kelwa-Mahim
5	अर्नाळा (दातीवरे)	61	..	11,259	10,940	11,320	10,940	Arnala (Dativare)
6	बसई	1,063	251	40	16	1,103	267	Bassein
7	मनोरी	..	..	..	19	..	19	Manori
8	कल्याण	2,155	20	..	..	2,155	20	Kalyan
9	ठाणे	47	..	..	..	47	..	Thane
10	वसोवा	5	..	..	..	5	..	Varsova
11	त्रुंबे	..	..	11,599	11,084	11,599	11,084	Trombay
12	पनवेल (उलवा)	32,143	27,241	12,411	3,416	44,554	30,657	Panvel (Ulwa)
13	मोरा	364	639	12,429	12,407	12,793	12,946	Mora
14	कारंजा	..	271	4,438	1,615	4,438	1,886	Karanja
15	मांडवा	2,263	2,527	..	..	2,263	2,527	Mandwa
16	अलिबाग (धरमतूर)	30,175	27,642	..	..	30,175	27,642	Alibag (Dharamter)
17	रेवदंडा	375	191	..	..	375	191	Revdanda
18	बोर्लीमांडीया	72	..	16	..	88	..	Borlimandia
19	राजपुरी	578	426	470	26	1,048	452	Rajpuri
20	श्रीवर्धन	670	608	..	..	670	608	Shriwardhan
21	बाणकोट	5,440	5,086	12	24	5,452	5,110	Bankot
22	केळशी	35	70	6	3	41	73	Kelshi
23	हर्णै	281	439	13	28	297	467	Harnai
24	दाभोळ	14,722	10,606	4	2	14,726	10,608	Dabhol
25	पालशेट	..	..	..	3	..	3	Palshet
26	बोरिया	138	32	29	25	167	57	Boria

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
27	जयगड	1,710	1,247	..	..	1,710	1,247	Jaigad
28	तिवारी (वरोडा)	138	..	..	..	138	..	Tiwari (Varoda)
29	रत्नागिरी (परदेशात)	43,009	1,52,261	840	515	43,849	1,52,776	Ratnagiri (Foreign)
		..	..	891	890	891	890	
30	पुर्णागड	234	152	30	..	264	152	Purnagad
31	जैतापूर	1,962	2,131	..	3	1,962	2,134	Jaitapur
32	विजयदुर्ग	4,859	3,485	953	1,224	5,812	4,709	Vijaydurg
33	देवगड	2,036	1,679	17	15	2,053	1,694	Deogad
34	आचरे	293	101	9	2	302	103	Achara
35	मालवण	3,070	1,894	151	..	3,221	1,894	Malwan
36	वेंगुर्ला	..	2	2	687	2	689	Vengurla
37	रेडी (परदेशात)	..	..	3,93,194	8,62,225	3,93,194	8,62,225	Redi (Foreign)
38	किरणपानी	1,486	550	..	..	1,486	550	Kiranpani
	एकूण	1,50,984	2,40,198	4,48,813	9,05,169	5,99,797	11,45,367	Total

आधार.—मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Ports Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

21. परिवहन/TRANSPORT

हवाई वाहतूक/Air Traffic

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21-12 (13.11)

निरनिराळ्या विमानतळावरून होणारी प्रवासी व माल वाहतूक
Passenger and freight traffic originating at various Air-ports

(इंडियन एअर लाइन्स)/(Indian Air Lines)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars		Item
		1982-83	1983-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	प्रवाशांची एकूण संख्या (लाखात)	67-00	77-00	Total number of passengers carried (in lakh)
2	महाराष्ट्रातील विमानतळावरून झालेली प्रवासी वाहतूक (लाखात)	16-58	19-03	Passengers carried from air-port in Maharashtra (in lakh).
3	एकूण माल वाहतूक (टनात)	68,332	79,520	Total freight carried (tonnes)
4	महाराष्ट्रातील निरनिराळ्या विमानतळावरून झालेली माल वाहतूक (टनात)	16,423	1,498	Total freight carried from air ports in Maharashtra (tonnes).

आधार.—इंडियन एअर लाइन्स, मुंबई.

Source.—Indian Air Lines, Bombay.

22. पणन व साठवणूक**MARKETING AND STORAGE**

२२.१. या विभागात नियंत्रित बाजारपेठांची संख्या व शिघ्रा-
वाटप/रास्त भावांची दुकाने, शासकीय गोदाम साठवणूक क्षमता
याबाबत आकडेवारी दिली आहे.

22.1. In this section data on number of regulated
markets and on authorised ration/fair price shops and
storage capacity in Government warehouses are given.

22. पणन व साठवणूक/MARKETING AND STORAGE

संख्या क्रमांक/TABLE No. 22.1 (New)

नियंत्रित बाजारपेठांची संख्या
Number of regulated markets

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	नियंत्रित बाजारपेठांची संख्या		दर नियंत्रित बाजारपेठे मागे गावांची संख्या Average number of villages served per regulated market		दर नियंत्रित बाजारपेठे मागे क्षेत्रफळ (चौ. कि.) Average area served per regulated market (Sq. Km.)		District
		Number of regulated markets						
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1	1	..	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	6	6	291	291	1,593	1,593	Thane
3	रायगड	8	8	228	228	894	894	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	9	10	194	174	1,726	1,553	Nashik
7	धुळे	8	8	190	190	1,644	1,644	Dhule
8	जळगाव	12	12	123	123	980	980	Jalgaon
9	अहमदनगर	10	11	150	137	1,705	1,550	Ahmadnagar
10	पुणे	11	11	159	159	1,422	1,422	Pune
11	सातारा	8	9	177	157	1,311	1,165	Satara
12	सांगली	5	5	142	142	1,714	1,714	Sangli
13	सोलापूर	10	10	110	110	1,487	1,487	Solapur
14	कोल्हापूर	4	4	291	291	1,905	1,905	Kolhapur
15	औरंगाबाद	8	8	157	157	1,269	1,269	Aurangabad
16	जालना	5	5	180	180	1,522	1,522	Jalna
17	परभणी	11	11	129	129	1,003	1,003	Parbhani
18	बीड	8	9	152	135	1,328	1,180	Beed
19	नांदेड	12	12	119	119	875	875	Nanded
20	उस्मानाबाद	6	6	117	117	1,252	1,252	Osmanabad
21	लातूर	6	6	146	146	1,217	1,217	Latur
22	बुलढाणा	10	10	127	127	966	966	Buldana
23	अकोला	13	13	119	119	813	813	Akola
24	अमरावती	9	11	189	154	1,357	1,110	Amravati
25	यवतमाळ	12	13	146	135	1,132	1,045	Yavatmal
26	वर्धा	7	6	145	169	901	1,052	Wardha
27	नागपूर	9	9	184	184	1,103	1,103	Nagpur
28	भंडारा	9	9	180	180	1,024	1,024	Bhandara
29	चंद्रपूर	7	8	209	183	1,499	1,311	Chandrapur
30	गडचिरोली	2	3	756	504	7,717	5,144	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		226	234	174	168	1,361	1,315	Maharashtra State

आधार.—पणन उपसंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Deputy Director of Marketing, Government of Maharashtra, Bombay.

22. पणन व साठवणक/MARKETING AND STORAGE

खण्डा क्रमांक/TABLE No. 22.2 (New)

अधिकृत सिध्दावाटप दुकानांची संख्या
Number of authorised ration shops/fair price shops

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	1982-83	(अंदाजित/Estimated) 1983-84	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	मुंबई सिध्दावाटप क्षेत्र	2,209	2,270	Bombay rationing area
2	ठाणे	559	640	Thane
3	रायगड	475	560	Raigad
4	रत्नागिरी	543	580	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	270	310	Sindhudurg
6	नाशिक	1,005	1,140	Nashik
7	धुळे	893	920	Dhule
8	जळगाव	842	980	Jalgaon
9	अहमदनगर	974	1,090	Ahmadnagar
10	पुणे	976	1,060	Pune
11	अन्नधान्य वितरण अधिकारी, पुणे	486	600	F.D.O. Pune
12	सातारा	1,050	1,080	Satara
13	सांगली	827	850	Sangli
14	सोलापूर	974	1,000	Solapur
15	अन्नधान्य वितरण अधिकारी, सोलापूर	129	170	F.D.O. Solapur
16	कोल्हापूर	815	930	Kolhapur
17	औरंगाबाद	1,160	1,170	Aurangabad
18	जालना	1,009	1,040	Jalna
19	परभणी	1,530	1,490	Parbhani
20	बीड	1,528	1,660	Beed
21	नांदेड	1,482	1,500	Nanded
22	उस्मानाबाद	1,769	1,770	Osmanabad
23	लातूर	—	—	Latur
24	बुलढाणा	904	920	Buldana
25	अकोला	1,121	1,160	Akola
26	अमरावती	921	950	Amravati
27	यवतमाळ	1,085	1,110	Yavatmal
28	वर्धा	479	490	Wardha
29	नागपूर	570	610	Nagpur
30	अन्नधान्य वितरण अधिकारी नागपूर	448	510	F.D.O. Nagpur
31	भंडारा	1,352	1,390	Bhandara
32	चंद्रपूर	1,184	1,210	Chandrapur
33	गडचिरोली	—	—	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		29,669	31,150	Maharashtra State

साधार.—बन्न व नापरी पुरवठा विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Food and Civil Supplies Department, Maharashtra State, Bombay.

22. पणन व साठवणूक/MARKETING AND STORAGE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.3 (New)

शासनाजवळ असलेल्या गोदाम साठवणूक क्षमतेची माहिती
Storage capacity with Government warehouses

(टनांत/In Tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हे	1982-83			1983-84			Districts
		सरकारी मालकीची Government	भाड्याने घेतलेली Hired	एकूण Total	सरकारी मालकीची Government	भाड्याने घेतलेली Hired	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुंबई शिधावाटप क्षेत्र	26,900	60,500	87,400	26,900	61,100	88,000	Bombay Rationing
2	ठाणे	14,200	940	15,140	15,950	1,290	17,240	Thane Area
3	रायगड	25,680	478	26,158	25,680	200	25,880	Raigad
4	रत्नागिरी	14,050	8,238	22,288	15,100	8,979	24,079	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	8,100	5,739	13,839	8,800	8,445	17,245	Sindhudurg
6	नाशिक	18,450	370	18,820	18,550	410	18,960	Nashik
7	धुळे	20,000	300	20,300	20,000	8,405	28,405	Dhule
8	जळगाव	14,300	4,130	18,430	14,300	7,430	21,730	Jalgaon
9	अहमदनगर	49,000	..	49,000	49,000	..	49,000	Ahmednagar
10	पुणे	17,009	400	17,409	17,459	4,150	21,609	Pune
11	सातारा	19,500	..	19,500	19,500	700	20,200	Satara
12	सांगली	14,060	..	14,060	14,060	4,150	18,210	Sangli
13	सोलापूर	37,974	300	38,274	37,947	800	8,747	Solapur
14	कोल्हापूर	13,000	6,500	19,500	11,500	1,650	13,150	Kolhapur
15	पुणे शहर	17,289	..	17,289	20,670	..	20,670	Pune City
16	सोलापूर शहर	7,975	..	7,975	9,002	..	9,002	Solapur City
17	औरंगाबाद	18,787	1,626	20,413	18,432	1,020	19,452	Aurangabad
18	जालना	11,600	..	11,600	12,550	..	12,550	Jalna
19	परभणी	15,900	..	15,900	15,900	..	15,900	Parbhani
20	बीड	25,600	1,243	26,843	25,600	6,443	32,043	Beed
21	नांदेड	19,540	3,880	23,420	19,540	3,800	23,340	Nanded
22	उस्मानाबाद	16,400	2,000	18,400	16,400	2,000	18,400	Osmanabad
23	लातूर	16,900	6,776	23,676	16,900	6,776	23,676	Latur
24	बुलढाणा	9,300	1,100	10,400	9,300	3,300	12,600	Buldana
25	अकोला	16,600	3,185	19,785	16,600	10,935	27,535	Akola
26	अमरावती	12,600	4,450	17,050	12,600	6,450	19,050	Amravati
27	यवतमाळ	17,500	300	17,800	17,500	1,600	19,100	Yavatmal
28	वर्धा	8,775	5,610	14,385	8,775	4,200	12,975	Wardha
29	नागपूर	11,180	13,819	24,999	11,180	10,642	21,822	Nagpur
30	नागपूर शहर	19,674	25,807	40,481	14,675	25,819	40,494	Nagpur City
31	भंडारा	20,300	5,885	26,185	20,300	5,885	26,185	Bhandara
32	चंद्रपूर	14,400	2,440	16,840	14,400	2,440	16,840	Chandrapur
33	गडचिरोली	9,650	400	10,050	9,650	400	10,050	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		5,77,193	1,66,416	7,43,609	5,84,720	1,99,419	7,84,139	Maharashtra State

आधार.—अन्न व नागरी पुरवठा विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Food and Civil Supplies Deptt. Government of Maharashtra, Bombay.

23. दलणवळण**COMMUNICATIONS**

२३.१. पोस्ट व तार कार्यालये, रेडियो व दूरदर्शन संच या संघाची आकडेवारी या विभागात दिलेली आहे.

23.1. Statistics on post and telegraph offices, radio sets and television sets are given in this section.

23. दूरध्वनि/COMMUNICATIONS

तबला क्रमांक/TABLE No. 23-1 (13-13)

डाक व तार कार्यालयविषयक सांख्यिकी
Statistics regarding posts and telegraphs

अनुक्रममांक Serial No.	जिल्हा Districts	डाक कार्यालये post offices		तार कार्यालये Telegraph offices		पत्र पेट्या Letter boxes		दूरध्वनी Telephones		Districts
		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	मुहम्बई	289	292	89	92	2,124	2,138	3,12,270	3,53,357	Greater Bombay
2	ठाणे	384	397	70	70	2,033	2,060	33,074	34,698	Thane
3	रायगड	382	390	69	80	1,929	1,929	5,046	5,852	Raigad
4	रत्नागिरी	609	616	70	73	1,275	1,283	2,453	2,589	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	334	341	39	39	1,290	1,299	1,246	1,444	Sindhudurg
6	नाशिक	602	625	113	128	2,158	2,177	12,536	13,392	Nashik
7	धुळे	421	423	84	84	1,371	1,433	4,870	5,277	Dhule
8	जळगाव	486	496	156	165	1,500	1,516	8,013	8,996	Jalgaon
9	अहमदनगर	599	612	99	105	2,035	2,037	7,661	7,699	Ahmadnagar
10	पुणे	674	712	135	135	2,874	2,897	40,049	42,636	Pune
11	सातारा	591	598	82	82	2,372	2,373	5,042	5,454	Satara
12	सांगली	301	307	97	99	1,170	1,178	6,617	7,270	Sangli
13	सोलापूर	509	517	101	116	1,372	1,385	7,813	8,719	Solapur
14	कोल्हापूर	490	490	89	89	1,443	1,462	10,814	11,720	Kolhapur
15	औरंगाबाद	451	457	78	79	1,665	1,673	5,720	6,628	Aurangabad
16	जालना	237	237	15	15	511	511	1,565	1,621	Jalna
17	परभणी	267	271	24	24	1,069	1,072	2,032	2,264	Parbhani
18	बीड	317	306	10	10	872	528	1,728	1,640	Beed
19	नांदेड	400	405	21	21	1,116	1,118	2,783	2,916	Nanded
20	उस्मानाबाद	65	78	65	78	797	808	866	854	Osmanabad
21	लातूर	246	269	65	68	807	803	1,772	1,820	Latur
22	बुलढाणा	326	334	80	84	1,185	1,186	2,295	2,724	Buldana
23	अकोला	385	390	53	53	1,506	1,514	4,122	4,656	Akola
24	अमरावती	442	446	97	97	1,318	1,320	4,551	4,728	Amravati
25	यवतमाळ	338	349	53	53	1,202	1,204	2,771	2,975	Yavatmal
26	वर्धा	182	184	42	41	808	810	2,197	2,233	Wardha
27	नागपूर	652	646	71	72	3,188	3,130	20,488	22,267	Nagpur
28	भंडारा	296	296	62	62	1,852	1,860	2,696	2,943	Bhandara
29	चंद्रपूर	437	453	72	77	1,654	1,654	2,460	2,804	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		11,712	11,937	2,106	2,196	44,496	44,363	5,15,169	5,71,717	Maharashtra State

(a) = रोजी As on 31-3-82/ (b) = रोजी As on 31-3-83.

बाधा.—जिल्हा अधिकांक, पोस्ट व तार खाते, पोस्ट मास्तर जनरल, मुंबई व मुंबई टेलीफोन, मुंबई.

Source.—District Superintendent of Post and Telegraph, Post Master General, Bombay and Bombay Telephones, Bombay.

तपता क्रमांक/TABLE No. 23.2 (13:14)

---

23. बळणवळण/COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.2 (13-14)

अस्तित्वात असलेल्या रेडिओ परवान्यांची संख्या
Number of broadcasting radio (receiver) licences in force

क्रमक्रमांक Serial No.	जिल्हा	सवलतीचे/Concessional										District
		घरगुती वापरातील Domestic		स्वस्त Cheap		सामुहिक वापरातील Community		विद्यालयीन School		इस्पितळातील Hospital		
		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	बृहन्मुंबई	5,67,029	6,13,674	4,082	2,152	172	164	133	97	19	76	Greater Bombay
2	ठाणे	89,523	95,647	1,307	1,261	147	314	11	25	66	1	Thane
3	रायगड	15,098	16,824	164	134	6	2	21	23	2	..	Raigad
4	रत्नागिरी	26,482	22,662	512	225	26	2	53	27	2	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	12,762	..	210	..	21	..	52	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	35,721	35,676	300	443	..	14	67	..	..	..	Nashik
7	दुळे	18,975	18,736	559	373	..	..	33	11	..	..	Dhule
8	जळगाव	14,049	60,336	550	1,704	..	4	4	62	2	..	Jalgaon
9	अहमदनगर	14,352	20,555	620	296	..	3	15	28	..	..	Ahmadnagar
10	पुणे	1,06,514	1,20,184	2,957	1,854	89	239	73	62	4	1	Pune
11	सातारा	53,323	27,476	427	286	18	133	206	219	27	18	Satara
12	सांगली	15,144	25,613	609	648	..	4	57	37	..	..	Sangli
13	सोलापूर	15,409	24,372	377	575	87	23	51	152	..	..	Solapur
14	कोल्हापूर	43,402	41,271	1,690	1,182	27	45	82	107	..	..	Kolhapur
15	औरंगाबाद	12,634	16,140	579	610	..	..	87	61	5	5	Aurangabad
16	जालना	5,010	4,139	349	221	15	16	15	20	..	2	Jalna
17	परभणी	7,174	5,564	1,054	639	39	11	30	14	..	1	Parbhani
18	बीड	3,962	5,403	218	337	..	..	..	..	..	..	Beed
19	नांदेड	3,765	2,909	445	393	1	24	16	53	..	2	Nanded
20	उस्मानाबाद	2,465	4,105	225	206	..	..	..	..	..	..	Osmanabad
21	लातूर	4,401	4,675	304	223	5	9	57	2	..	..	Latur
22	बुलडाणा	8,473	8,365	207	222	86	..	51	33	8	..	Buldana
23	अकोला	10,733	10,874	67	232	139	..	1	12	..	1	Akola
24	अमरावती	12,930	14,348	775	345	..	..	..	52	..	..	Amravati
25	यवतमाळ	8,583	7,313	58	120	..	..	19	29	..	..	Yavatmal

26	वर्धा	8,357	6,919	348	233	14	10					Wardha
27	नागपूर	38,491	44,661	2,040	2,815	9	8	32	24		2	Nagpur
28	भंडारा	7,037	11,517	576	700		10	11				Bhandara
29	चंद्रपूर	8,101	5,561	257	291			13	1			Chandrapur
30	गडचिरोली											Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		11,57,137	12,88,281	21,656	18,930	880	1,046	1,148	1,203	135	109	Maharashtra State

Note.—(a)=३१ डिसेंबर १९८२ रोजी/As on 31st December 1982. (b)=३१ डिसेंबर १९८३ रोजी/As on 31st December 1983.

तबता क्रमांक/TABLE No. 23.2 (13.14)-contd.

अनुक्रमांक	जिल्हा	आपारी/Commercial				ताब्यात बतलेले/Possession								एकूण Grand Total	Districts	
		शहरी Urban		ग्रामीण Rural		बल्प किमतीचे Low cost		प्रात्यक्षिकाकरिता वापरले जाणारे Demonstration		विक्रेता Dealer		विक्रेता - न्यतिरिक्त Non-dealer				
		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)			
(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(2)
1.	बृहन्मुंबई	3,678	2,702	45	399	17	23	52	128	1,949	2,004	299	149	5,77,475	6,21,568	Greater Bombay
2.	ठाणे	967	615	126	471	33	6	190	87	454	548	30	10	92,854	98,985	Thane
3.	रायगड	74	117	100	105	..	..	2	35	59	90	..	2	15,526	17,332	Raigad
4.	रत्नागिरी	105	80	86	14	..	..	8	..	64	36	9	2	27,347	23,046	Ratnagiri
5.	सिंधुदुर्ग	..	61	..	23	..	..	..	2	..	25	..	1	..	13,157	Sindhudurg
6.	नाशिक	325	365	26	1	..	3	44	47	129	233	5	3	36,617	36,785	Nashik
7.	धुळे	255	112	125	152	5	..	3	3	158	114	11	7	20,124	19,508	Dhule
8.	जळगाव	68	267	29	134	..	..	30	18	78	179	..	6	14,810	62,710	Jalgaon
9.	अहमदनगर	122	205	468	64	..	..	22	..	30	188	..	..	15,629	21,339	Ahmadnagar
10.	पुणे	1,147	1,154	160	207	27	16	43	14	757	854	40	14	1,11,811	1,24,599	Pune
11.	सातारा	220	319	187	181	..	24	6	..	151	177	8	8	54,573	28,841	Satara
12.	सांगली	198	277	2	88	..	..	10	2	70	169	13	6	16,103	26,844	Sangli
13.	सोलापूर	160	323	37	43	2	..	19	13	88	182	1	6	16,231	25,689	Solapur
14.	कोल्हापूर	460	362	242	195	10	13	13	2	256	321	16	20	46,198	43,718	Kolhapur
15.	औरंगाबाद	186	323	31	118	1	..	1	..	96	113	..	..	13,620	17,370	Aurangabad
16.	जालना	81	111	23	22	..	..	7	7	48	44	..	2	5,548	4,584	Jalna
17.	परभणी	222	177	50	39	7	9	14	4	134	121	17	4	8,741	6,583	Parbhani
18.	बीड	106	106	..	..	..	..	..	..	43	70	..	..	4,329	5,916	Beed
19.	नांदेड	148	102	18	45	2	..	2	..	43	68	1	..	4,441	3,596	Nanded
20.	उस्मानाबाद	21	187	47	..	..	..	..	..	31	43	1	..	2,790	4,541	Osmanabad
21.	लातूर	83	111	..	2	..	..	..	3	40	47	..	..	4,890	5,072	Latur
22.	बुलढाणा	120	158	32	30	..	..	..	1	126	112	9	10	9,112	8,931	Buldana
23.	अकोला	158	194	1	3	..	..	..	1	113	151	..	..	11,212	11,468	Akola
24.	अमरावती	155	148	170	29	..	..	..	2	215	106	..	..	14,245	15,030	Amravati
25.	यवतमाळ	44	134	..	..	..	..	..	..	39	90	..	..	8,743	7,686	Yavatmal
26.	वर्धा	76	45	..	1	..	..	2	17	65	31	2	..	8,874	7,246	Wardha
27.	नागपूर	614	723	3	18	28	32	5	8	371	697	31	12	41,624	49,000	Nagpur
28.	भंडारा	71	155	17	9	..	..	..	1	66	115	1	..	7,779	12,507	Bhandara
29.	चंद्रपूर	69	98	2	..	..	..	11	4	20	59	..	2	8,473	6,016	Chandrapur
30.	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	9,933	9,931	3,027	3,393	132	126	484	399	5,693	6,987	494	262	11,99,719	13,29,667	Maharashtra State

---

तल्लरल ढललंक/ TABLE NO. 23.3 (13.15)

बर्ब अखेरीस अस्तित्वात असलेल्या दूरदर्शन परवान्यांची संख्या/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	घरगुती वापरातील Domestic		स्वस्त Cheap		सामूहिक वापरातील Community		बिद्यालयीन School		हस्पितळातील Hospital	
		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	बृहन्मुंबई	4,10,808	5,23,743	92	1,234	119	526	297	253	34	137
2	ठाणे	62,544	76,328	2	46	14	3	28	20	14	80
3	रायगड	2,020	5,691	..	..	..	6	..	44	..	..
4	रत्नागिरी	119	396	..	..	..	..	..	..	..	..
5	सिध्दुर्ग	N.A.S.	61	..	..	..	..	..	..	..	..
6	नाशिक	1,752	2,645	4	1	..	2	..	1	..	..
7	पुळे	16	93	..	..	..	..	..	..	..	..
8	जळगाव	7	76	..	..	..	..	..	..	..	..
9	अहमदनगर	1,026	2,535	620	29	..	..	15	28	..	..
10	पुणे	66,163	95,275	192	840	479	14	48	59	9	13
11	सातारा	2,198	2,918	..	..	..	1	55	37	14	6
12	सांगली	26	89	..	..	..	..	..	..	..	..
13	सोलापूर	11	166	..	..	..	..	..	..	..	..
14	कोल्हापूर	131	346	..	..	..	..	..	..	..	..
15	बीरगाबाद	36	144	..	..	..	..	..	..	..	..
16	जालना	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
17	परभणी	..	17	..	..	..	..	..	..	..	..
18	बीड	3	36	..	..	..	..	..	..	..	..
19	नांदेड	1	8	..	..	..	..	..	..	..	..
20	उस्मानाबाद	..	15	..	..	..	..	..	..	..	..
21	लातूर	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..
22	बुलढाणा	..	68	..	..	..	..	..	..	..	..
23	अकोला	9	43	..	..	..	..	..	..	..	..
24	अमरावती	3	34	..	..	..	..	..	..	..	..
25	यवतमाळ	..	12	..	..	..	..	..	..	..	..
26	वर्धा	..	39	..	..	..	..	..	..	..	..
27	नागपूर	9,502	20,347	1	26	101	275	15	1	..	..
28	भंडारा	68	143	..	..	..	2	..	..	..	..
29	चंद्रपूर	7	21	..	..	..	..	..	..	..	..
30	गडचिरोली	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
महाराष्ट्र राज्य		5,56,451	7,31,289	911	2,176	713	829	458	443	71	236

N.A.S.—वेगळी उपलब्ध नाही/Not available separately.

आधार.—पोस्ट मास्टर जनरल, मुंबई.

COMMUNICATIONS

TABLE No. 23.3 (13.15)

Number of T. V. Licences in force at the end of year

शहरी Urban	ग्रामीण Rural	अल्प किमतीचे Low Cost		प्रात्यक्षिकाकरिता वापरले जाणारे Demonstration		विक्रेता- घाटक Dealer		विक्रेत्याभ्यतिरिक्त Non-dealer		एकूण Total		District		
		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)			
(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(2)
2,030	3,565	29	241	6	55	45	613	113	860	426	1,683	4,13,999	5,33,110	Greater Bombay
283	333	46	65	4	98	9	89	21	94	..	..	62,965	77,156	Thane
..	66	..	18	..	..	..	4	2	7	..	..	2,022	5,836	Raigad
1	3	..	..	..	..	..	..	..	2	..	..	120	401	Ratnagiri
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	61	Sindhudurg
13	71	..	..	..	..	5	7	12	5	..	1	1,786	2,733	Nashik
..	25	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	16	118	Dhule
..	37	..	45	..	..	..	..	..	..	..	..	7	158	Jalgaon
122	29	468	..	..	1	22	..	30	2	..	..	2,303	2,624	Ahmadnagar
241	536	5	52	8	27	2	19	23	28	9	1	67,179	96,864	Pune
57	68	4	6	..	..	2	..	..	..	2	1	2,332	3,037	Satara
..	43	..	3	..	..	..	..	..	1	..	3	26	139	Sangli
..	72	..	..	..	..	..	..	..	1	..	..	11	239	Solapur
2	71	..	..	..	..	..	10	..	..	1	..	134	427	Kolhapur
..	37	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	36	181	Aurangabad
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalna
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	17 Parbhani
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	3	36 Beed
..	5	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	13 Nanded
..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	16 Osmanabad
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	Latur
..	60	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	128 Buldana
..	434	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	9	477 Akola
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	41	3	75	Amravati
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	12 Yavatmal
1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	39	Wardha
349	936	..	28	..	..	127	9	160	61	46	..	10,301	21,683	Nagpur
4	..	..	29	..	..	..	1	3	12	1	..	76	187	Bhandara
..	..	..	..	..	..	..	..	..	4	..	..	7	25	Chandrapur
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
3,103	6,391	552	488	18	181	212	752	364	1,077	485	1,730	5,63,338	7,45,792	Maharashtra State

(a)=1982-83 (b)=1983-84.

Source.— Post Master General, Bombay.

24 पर्यटन व मुलकी हवाई वाहतूक
TOURISM AND CIVIL AVIATION

२४.१. मुंबईत उतरणाऱ्या परदेशी पर्यटकांच्यासंबंधी आकडे-
वारी या विभागात देण्यांत आली आहे.

24.1. Data on foreign tourists disembarked at
Bombay are given in this section.

24. पर्यटन व मुलकी हवाई वाहतूक/TOURISM AND CIVIL AVIATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 24-1 (13-12)

मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक
Foreign tourists disembarking at Bombay

(1982)

अनुक्रमांक Serial No.	नागरिकत्वाचा देश Country of nationality	परदेशी पर्यटकांची संख्या Number of foreign tourists		अनुक्रमांक Serial No.	नागरिकत्वाचा देश Country of nationality	परदेशी पर्यटकांची संख्या Number of foreign tourists			
		1982	1983			1982	1983		
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	(2)	(3)	(4)	(2)	
उत्तर अमेरिका North America—				पूर्व युरोप Eastern Europe—					
1	कॅनडा	6,961	8,574	Canada	25	झेकोस्लोव्हाकिया ..	758	723	Czechoslovakia
2	संयुक्त राज्य अमेरिका	31,037	36,823	U. S. A.	26	पूर्व जर्मनी	224	164	East Germany (G. D. R.)
	एकूण	37,998	45,397	Total	27	हंगेरी	383	366	Hungary
					28	पोलंड	253	344	Poland
					29	सोवियत संघ	888	1,135	U. S. S. R.
					30	युगोस्लाव्हिया	515	514	Yugoslavia
					31	इतर	196	178	Others
						एकूण	3,217	3,424	Total
मध्य व दक्षिण अमेरिका Central and South America				आफ्रिका Africa—					
3	अर्जेन्टिना	143	188	Argentina	32	इथोपिया	968	962	Ethiopia
4	ब्राझील	303	222	Brazil	33	केनिया	6,103	6,606	Kenya
5	मेक्सिको	547	321	Mexico	34	मॉरिशस	2,355	2,684	Mauritius
6	त्रिनिडाड	..	786	Trinidad	35	नायजेरिया	3,594	3,085	Nigeria
7	इतर	554	699	Others	36	सोमालिया	1,085	1,564	Somalia
	एकूण	1,547	2,216	Total	37	दक्षिण आफ्रिका	9,095	9,624	South Africa
					38	सुदान	726	762	Sudan
					39	टॉझानिया	5,461	5,364	Tanzania
					40	इजिप्त	956	992	Egypt
					41	झांबिया	2,021	1,762	Zambia
					42	इतर	2,492	2,347	Others
						एकूण	34,856	35,682	Total
पश्चिम युरोप Western Europe—				पश्चिम आशिया West Asia—					
8	ऑस्ट्रिया	1,476	1,426	Austria	43	बहरीन	11,259	10,239	Bahrein
9	बेल्जियम	1,654	1,979	Belgium	44	संयुक्त अरब अमिरात	16,661	16,432	U. A. E.
10	डेन्मार्क	1,275	1,491	Denmark	45	इराक	4,543	740	Iraq
11	फिनलंड	302	355	Finland	46	ईझ्राइल	N,A,	N,A,	Israel
12	फ्रान्स	16,086	14,797	France	47	जॉर्डन	856	905	Jordan
13	प. जर्मनी	12,253	13,174	West Germany (F. R. G.)	48	कुवैत	3,474	3,387	Kuwait
14	आयर्लंड	394	600	Ireland	49	लेबनान	1,051	533	Labenon
15	ग्रीस	1,095	1,009	Greece	50	ओमान	9,425	10,859	Oman
16	इटली	9,122	8,660	Italy	51	कतार	5,484	4,888	Qatar
17	नेदरलँड्स	3,142	3,202	Netherlands	52	सौदी अरेबिया	26,162	23,648	Saudi Arabia
18	नार्वे	753	959	Norway	53	येमेन	7,246	7,427	Yemen
19	पोर्तुगाल	1,746	1,799	Portugal	54	इतर	1,608	1,063	Others
20	स्पेन	2,040	2,168	Spain					
21	स्विडन	1,864	2,030	Sweden					
22	स्वित्झरलँड	4,741	5,261	Switzerland					
23	इंग्लंड	47,121	54,521	U. K.					
24	इतर	208	201	Others					
	एकूण	1,05,271	1,13,632	Total		एकूण	87,769	80,614	Total

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 24.1 (13.12)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)	(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
	दक्षिण आशिया			South Asia—		पूर्व आशिया			East Asia—
55	अफगानिस्तान	292	524	Afghanistan	67	चीन	255	342	China
56	श्रीलंका	8,825	9,547	Sri Lanka	68	जपान	7,440	6,695	Japan
57	इराण	6,563	9,353	Iran	69	हाँगकाँग	1,740	1,462	Hongkong
58	नेपाल	211	155	Nepal	70	कोरिया	1,055	1,441	Korea
59	इतर	27	42	Others	71	इतर	68	54	Others
	एकूण	15,918	19,621	Total		एकूण	10,558	9,994	Total
	दक्षिण-पूर्व आशिया			South-East Asia—		ऑस्ट्रेलिया			Australia—
60	बर्मा	81	81	Burma	72	ऑस्ट्रेलिया	9,868	9,905	Australia
61	इंडोनेशिया	755	690	Indonesia	73	फिजी	662	768	Fiji
62	मलेशिया	2,360	2,609	Malaysia	74	न्यूझीलंड	1,619	1,577	New Zealand
63	फिलिपाईन्स	2,266	1,525	Philippines	75	इतर	1	1	Others
64	सिंगापूर	3,871	5,070	Singapore		एकूण	12,149	12,251	Total
65	थायलंड	3,813	1,702	Thailand					
66	इतर	57	41	Others	76	राष्ट्रीयता नसलेले	86	71	Stateless
	एकूण	13,122	11,718	Total		एकूण	3,22,405	3,34,620	Grand-Total

आधार.—इंडिया टुरिस्ट स्टॅटिस्टिक्स, पर्यटन विभाग, भारत सरकार.

Source.—India Tourist Statistics, Department of Tourism, Government of India.

25. कामगार व सेवायोजन

Labour and employment :

२५.१. या विभागामध्ये राज्य शासकीय कर्मचारी, दुकाने व संस्था अधिनियमाखालील रोजगार, इतर रोजगार, उद्योगधंद्यातील कामगारांची गैरहजेरी, कामगार संघटना यांची आणि कामगार विषयक इतर माहिती दिली आहे.

२५.२. कारखान्यातील ऐच्छिक गैरहजेरीची आकडेवारी ही कामगारांच्या व्यक्तीगत कारणामुळे झालेल्या गैरहजेरीशी संबंधित आहे. म्हणून या मध्ये संप, टाळेबंदी व तात्पुरते कामावरून दूर करणे इ. कारणामुळे झालेल्या गैरहजेरीचा समावेश केलेला नाही. कारखाना अधिनियम कायदा, १९४८ नुसार जो "कामगार" आहे त्यांचा समावेश आहे. परंतु त्यात पर्यवेक्षक किंवा व्यवस्था पहाणारे किंवा खाजगी जागांवर काम करणारे यांचा अंतर्भाव होत नाही. याशिवाय, फक्त नियमित काम करणाऱ्यांचा (यात प्रासंगिक व बदली कामगारांचा समावेश नाही) समावेश होतो. "गैरहजेरीचा दर" कामगारांच्या गैरहजेरीमुळे कामगारांच्या कामाच्या पाळ्यांच्या संख्येत झालेली घट व नियमित कामगारांच्या पाळ्यांची संख्या ह्यांचे गुणोत्तर आहे. औद्योगिक वादासंबंधी सांख्यिकी माहिती गोळा करतेवेळी औद्योगिक वाद म्हणजे कामगारांच्या एखाद्या घटने आपल्या तक्रारी/निषेध व्यक्त करण्याचे उद्देशाने तात्पुरते काम थांबवणे किंवा मागणीकरिता आग्रह धरणे किंवा एक किंवा अधिक कामगारांकडून काम थोपवून ठेवणे इ. असा अर्थ लावण्यात येतो. हे वाद रोजगार, बेरोजगार अथवा करार झालेल्या शर्तीमध्ये तफावत आढळल्यामुळे उद्भवलेल्या परिस्थितीमुळे निर्माण होऊ शकतात. काम थांबण्याचे "संप व टाळेबंदी" म्हणून ओळखले जाणारे दोनही प्रकार या आकडेवारीत समाविष्ट आहेत. यात राजकीय संप, सहानुभुतीदायक निदर्शने, इ. चा समावेश केलेला नाही. या आकडेवारीत ज्या वेगवेगळ्या आर्थिक क्षेत्रातील उदा. कारखाने, लागवड, खाणी, परिवहन, बांधकाम सेवा, यात १० किंवा त्याहून जास्त कामगार गुंतलेले आहेत अशा क्षेत्रांचा समावेश आहे. हे सांगणे आवश्यक आहे की संप व त्यामध्ये गुंतलेले कामगार ह्यांच्या मासिक आकडेवारीची १२ महिन्यांची बेरीज केली तर वार्षिक आकडेवारीची माहिती होत नाही, हे ध्यानात घ्यावे; कारण प्रत्यक्षात संपाचा कालखंड हा एक महिन्यापेक्षा अधिक काळही असू शकतो.

25.1. Data on State Government Employees-employment under shops and establishments employment market information, absenteeism in industries, trade unions, and other information about labour are given in this section.

25.2. The absenteeism statistics relate to only voluntary absenteeism defined as absence due to reasons which are personal to the individuals concerned. As such, absence of a worker on account of strike, lock-out or lay-off is not considered. They cover 'workers' as defined by the Factories Act, 1948, but exclude persons holding position of supervision or management or employed in confidential position. Moreover, only regular workers (excluding casual and substitute workers) are considered. The absenteeism rate is the ratio of number of man shifts lost due to absences to the number of man shifts scheduled to work. For the purpose of statistics regarding industrial disputes, an industrial dispute is taken to be a temporary stoppage of work by a group of employees to express a grievance or enforce a demand or temporary withholding of work from a group of employees by one employer (or a group of employers) in connection with matters relating to employment or non-employment or terms or conditions of employment. Thus, both the types of work stoppages, popularly known as "strike" and "lock-out," respectively are covered. Political strikes, sympathetic demonstrations and the like are however, excluded. The statistics cover such disputes in which the number of workers involved is ten or more in all the sectors of economic activity such as factories, plantations, mines, transport, construction services, etc. It must also be mentioned that the monthly figures of number of strikes and number of workers involved are not additive to form annual figures because of the fact that the period or duration of the strike may have spread over more than one month.

25. कामगार व सेवायोजन/

तक्ता क्रमांक/

विविध विभागातील वर्गवार क्रमचारी/

शासकीय कर्मचारी गणना/

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	योजनांतर्गत Plan	योजनेतर Non-Plan	1	2	3	4
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	सामान्य प्रशासन विभाग	83	4,910	214	166	2,915	1,652
2	वित्त विभाग	6	13,277	570	688	9,219	2,802
3	नियोजन विभाग	1,052	1,329	117	110	1,769	336
4	समाज कल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रीडा पर्यटन विभाग.	4,856	7,730	121	181	6,884	3,916
5	अन्न व नागरी पुरवठा विभाग	15	5,825	60	94	4,608	1,017
6	कृषि व सहकार विभाग	15,938	40,505	777	2,310	34,020	15,491
7	महसूल व वन विभाग	7,595	80,785	610	1,225	45,368	11,349
8	उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग.	1,769	8,858	284	431	7,806	1,771
9	शिक्षण व सेवायोजन विभाग.	3,096	19,602	450	1,923	13,307	5,859
10	गृह विभाग	1,321	1,40,199	584	1,843	1,05,788	5,012
11	नगर विकास विभाग	27	1,191	52	98	779	288
12	सार्वजनिक आरोग्य विभाग	13,187	19,103	168	988	18,583	7,337
13	गृहनिर्माण व विशेष सहाय्य विभाग.	80	1,630	35	49	1,169	457
14	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	1,367	32,143	207	686	12,988	16,934
15	ग्रामविकास विभाग	3,764	2,491	118	265	2,039	267
16	विधी व न्याय विभाग	127	12,526	815	347	8,018	3,432
17	पाटबंधारे विभाग	44,831	27,967	489	2,164	41,758	21,775
18	वैद्यकीय शिक्षण विभाग	1,472	23,052	732	1,409	10,069	9,867
19	फलोद्यान व सामाजिक वनीकरण विभाग.	2,235	384	62	106	1,448	873
20	विज्ञानकार्य विभाग	..	630	28	91	255	256
	एकूण	1,02,821	4,44,137	6,493	15,174	3,28,790	1,10,691

टीप.—कंसातील आकडे एकूणशी टक्केवारी दर्शवितात.
 आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

LABOUR AND EMPLOYMENT

TABLE No. 25.1 (2.10)

Classwise employees in various departments

Census of Government Employees.
1983

Class						Name of Department
एकूण Total 1 to 4 (9)	५ ते ९ व इतर 5 to 9 and others (10)	एकूण Total (11)	पुरुष Male (12)	स्त्रिया Female (13)	रिक्त पदे Vacant post (14)	(2)
4,947	46	4,993 (0.92)	4,386	607	297	General Administration Department
13,279	4	13,283 (2.43)	10,890	2,393	994	Finance Department
2,332	49	2,381 (0.43)	2,124	257	285	Planning Department
11,102	1,484	12,586 (2.30)	8,728	3,858	1,197	Social Welfare Cultural Affairs, sports and Tourism Department
5,779	61	5,840 (1.07)	4,613	1,227	317	Food and Civil Supplies Department
52,598	3,845	56,443 (10.32)	53,198	3,245	5,212	Agriculture and Co-operation Depart- ment.
58,552	29,828	88,380 (16.16)	86,074	2,306	5,041	Revenue and Forest Department
10,292	335	10,627 (1.94)	9,719	908	961	Industry, Energy and Labour Department.
21,539	1,159	22,698 (4.15)	19,173	3,525	1,516	Education Department
1,13,227	28,293	1,41,520 (25.88)	1,38,411	3,109	5,137	Home Department
1,217	1	1,218 (0.22)	1,054	164	86	Urban Development Department
27,076	5,214	32,290 (5.90)	21,406	10,884	2,362	Public Health Department
1,710	..	1,710 (0.31)	1,514	196	176	Housing and Special Assistance Department
30,815	2,695	33,510 (5.13)	31,587	1,923	1,664	Public Works Department
2,689	3,566	6,255 (1.14)	2,549	3,706	779	Rural Development Department
12,612	41	12,653 (2.31)	11,166	1,487	392	Law and Judiciary Department
66,186	6,612	72,798 (13.32)	70,384	2,414	7,048	Irrigation Department
22,077	2,447	24,524 (4.48)	14,695	9,829	1,790	Medical Education Department
2,489	130	2,619 (0.48)	2,474	145	1,036	Horticulture Department
630	..	630 (0.11)	550	80	48	Legislative Affairs Department
4,61,148	85,810	5,46,958 (100.00)	4,94,695	52,263	36,338	Total

Note.—Figures in brackets indicate percentage to total.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

25. कामगार व सेवायोजन/

तब्दता क्रमांक/

प्रशासकीय विभागावर व जिल्हावार एकूण कर्मचारी संख्या (सर्व वर्गांचे मिळून)/

शासकीय कर्मचारी गणना/

अनुक्रमांक	जिल्हा विभाग	सामान्य प्रशासन	वित्त	नियोजन	समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य क्रीडा पर्यटन	अन्न व नागरी पुरवठा	कृषी व सहकार	महसुल व वन	उद्योग, ऊर्जा व कामगार	शिक्षण व सेवायोजन	गृह
Serial No.		General Adminis- tration	Finance	Planning	Social Welfare, cultural Affairs and Tourism	Food and Civil Supplies	Agricul- ture and Co-opera- tion	Revenue and Forest	Industries, Energy and labour	Education and Employ- ment	Home
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	मुंबई	3,233	6,448	700	849	3,110	10,286	2,000	4,020	3,116	33,835
2	ठाणे	103	780	20	1,364	409	2,530	4,785	237	577	8,529
3	रायगड	31	105	22	116	..	885	2,859	33	328	3,515
4	रत्नागिरी	43	131	28	248	134	1,098	2,116	54	416	2,621
5	सिंधुदुर्ग	14	72	21	178	..	499	1,221	11	82	976
6	नाशिक	66	484	58	1,135	32	2,142	3,537	112	2,755	6,225
7	धुळे	33	178	188	948	104	1,769	3,257	44	1,243	4,859
8	जळगाव	27	221	39	365	79	1,682	3,028	89	599	3,770
9	अहमदनगर	49	195	29	332	19	2,300	3,580	45	318	3,544
10	पुणे	176	940	69	1,237	341	6,183	5,247	1,287	2,499	16,470
11	सातारा	176	226	31	247	47	1,604	3,004	42	910	3,430
12	सांगली	24	210	26	185	51	1,467	1,796	103	244	2,262
13	सोलापूर	38	303	149	232	138	1,761	3,063	82	534	3,670
14	कोल्हापूर	71	412	33	317	102	1,670	2,836	544	899	3,098
15	बीरगाबाद	116	343	216	274	49	2,063	2,527	427	1,701	3,658
16	जालना	20	90	31	54	51	686	1,642	21	91	2,766
17	परभणी	22	109	42	61	65	1,426	2,942	38	300	2,892
18	बीड	17	99	37	92	9	1,438	2,828	46	282	1,390
19	नांदेड	32	132	45	817	115	1,283	2,940	52	479	2,954
20	उस्मानाबाद	34	60	39	35	78	818	1,795	28	143	1,608
21	लातूर	..	86	79	68	12	899	1,672	143	228	19
22	बुलडाणा	25	101	43	74	87	1,139	2,830	40	415	2,610
23	अकोला	26	146	56	139	90	1,498	3,153	83	434	3,855
24	अमरावती	51	265	60	722	42	1,808	3,219	134	1,367	2,687
25	यवतमाळ	21	116	84	446	65	1,230	4,106	31	408	3,143
26	वर्धा	16	73	40	113	64	780	2,137	83	284	1,977
27	नागपूर	132	680	70	905	336	2,967	4,019	2,546	1,460	9,211
28	भंडारा	29	98	17	194	44	1,247	4,378	64	278	2,840
29	चंद्रपूर	269	103	99	253	129	914	3,723	188	284	2,300
30	गडचिरोली केंद्रशासीत प्रदेश	..	77	10	505	38	371	2,140	..	24	806
31	दिल्ली	85	..	..	..	..	..	..	..	..	..
32	गोवा	14	..	..	..	..	..	..	..	..	..
एकूण		4,993	13,283	2,381	12,586	5,840	56,443	88,380	10,627	22,698	1,41,520

टोप.—दिल्ली व गोवा यापुढे दर्शविलेले कर्मचारी महाराष्ट्र शासनाचेच असून त्यांचे मुख्यालय अनुक्रमे दिल्ली व गोवा येथे होते.

आंधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

LABOUR AND EMPLOYMENT

TABLE No. 25.2 (2.11)

Employees (all classes) according to Administrative Department in each district.

Census of Government Employees
1983

नगर विकास	आरोग्य	गृहनिर्माण व विशेष सहाय्य	सार्वजनिक बांधकाम	ग्राम विकास	विधि व न्याय	पाटबंधारे	वैद्यकीय शिक्षण व औषध	फलोद्यान व सामाजिक बनीकरण	विधानकार्य	एकूण	District
Urban Development	Health	Housing and Special Assistance	Public works	Rural Develop- ment	Law and Judiciary	Irrigation	Medical Education and Drugs	Horticul- ture and Social Forestry	Legisla- ture Affairs	Total	Department
(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(2)
305	499	858	4,645	495	3,356	892	10,274	52	630	89,603	Greater Bombay
57	2,161	142	2,113	628	481	2,487	998	181	..	28,582	Thane
15	489	..	1,261	568	263	1,203	..	108	..	11,801	Raigad
54	1,559	24	1,587	245	198	1,625	16	65	..	12,262	Ratnagiri
9	173	..	493	19	103	457	10	100	..	4,438	Sindhudurg
63	1,459	20	1,678	581	508	4,921	66	153	..	25,996	Nasik
16	2,268	60	1,116	689	314	952	45	40	..	18,123	Dhule
33	913	57	905	275	450	3,118	71	92	..	15,813	Jalgaon
24	673	..	1,265	85	386	9,561	..	47	..	16,452	Ahmadnagar
202	2,676	45	3,156	274	689	8,140	3,531	176	..	53,338	Pune
19	2,538	..	758	69	354	4,630	..	49	..	18,134	Satara
20	877	20	456	286	309	3,478	368	75	..	12,257	Sangli
23	1,592	23	851	71	396	5,044	609	82	..	18,661	Solapur
22	1,185	9	976	65	384	2,739	108	110	..	15,580	Kolhapur
46	977	..	1,335	128	432	4,313	2,269	63	..	20,937	Aurangabad
11	215	15	377	20	144	710	5	69	..	7,018	Jalna
15	665	16	535	84	231	3,830	14	86	..	13,373	Parbhani
14	494	22	666	23	253	3,714	861	54	..	12,339	Beed
22	724	46	980	40	258	3,035	344	78	..	14,376	Nanded
14	378	34	684	33	198	1,181	..	90	..	7,250	Osmanabad
..	395	..	292	206	172	599	12	7	..	4,889	Latur
14	1,182	77	389	244	241	773	..	123	..	10,407	Buldahana
20	1,443	45	827	61	359	863	85	81	..	13,264	Akola
38	1,726	31	1,032	90	307	1,471	14	90	..	15,154	Amravati
17	771	..	619	37	230	1,344	16	116	..	12,800	Yavatmal
13	435	7	349	52	204	1,096	59	110	..	7,892	Wardha
63	1,676	90	2,360	139	940	3,361	4,719	117	..	35,791	Nagpur
15	1,103	..	567	307	236	1,848	15	104	..	13,384	Bhandara
54	750	44	916	91	202	1,210	15	101	..	11,645	Chandrapur
..	294	25	319	350	55	203	..	..	..	5,297	Gadchiroli
..	..	..	3	..	..	..	..	..	..	88	Union Territory
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	14	Delhi
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Goa
1,218	32,290	1,710	33,510	6,255	12,653	72,798	24,524	2,619	630	5,46,958	Total

Note.—The number of Government employees shown against Delhi and Goa are Maharashtra State Government employees with their headquarters at Delhi and Goa respectively.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

25. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25.3 (2.12)

नियमिततर कर्मचार्यांची वर्गवारी

Employees on establishments other than regular, according to class

शासकीय कर्मचारी गणना

Census of Government Employees
1983

अनक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	वर्ग/Class							एकूण Total (9)	जिल्हा District (2)
		कार्यव्ययी Work charged (3)	आकस्मिक Conting- ency (4)	रोजदारीवरील Daily rated (5)	अर्धवेळ Part time (6)	मानसेवी Honorary (7)	इतर Others (8)			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)	
1	मुंबई	135	8	2,043	106	84	521	2,897	Greater Bombay	
2	ठाणे	138	..	49	..	2,824	953	3,964	Thane	
3	रायगड	..	..	..	2,705	..	169	2,874	Raigad	
4	रत्नागिरी	101	2	336	20	1,916	899	3,274	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	877	..	877	Sindhudurg	
4	नाशिक	16	19	62	24	2,242	1,246	3,609	Nashik	
7	धुळे	9	25	45	45	3,637	1,443	5,204	Dhule	
8	जळगाव	..	..	..	1,345	1,785	..	3,130	Jalgaon	
9	अहमदनगर	144	..	48	8	1,141	1,371	2,712	Ahmadnagar	
10	पुणे	174	..	1,469	35	2,231	2,182	6,091	Pune	
11	सातारा	68	..	606	54	2,191	137	3,056	Satara	
12	सांगली	383	..	899	1	688	678	2,649	Sangli	
13	सोलापूर	149	..	1,317	7	1,200	1,207	3,880	Solapur	
14	कोल्हापूर	138	2	87	112	710	1,111	2,160	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	..	..	699	373	..	3,244	4,316	Aurangabad	
16	जालना	86	..	91	17	688	961	1,843	Jalna	
17	परभणी	194	38	241	6	1,275	1,681	3,435	Parbhani	
18	बीड	92	30	177	11	..	630	940	Beed	
19	नांदेड	..	..	3,222	..	..	..	3,222	Nanded	
20	उस्मानाबाद	344	..	200	52	569	970	2,135	Osmanabad	
21	लातूर	1,023	89	5	8	184	14	1,323	Latur	
22	बुलढाणा	..	..	2,546	..	..	..	2,546	Buldana	
23	अकोला	..	..	2,985	..	..	..	2,985	Akola	
24	अमरावती	23	2	4	..	2	2,030	2,061	Amravati	
25	यवतमाळ	..	..	..	4	1,495	1,635	3,134	Yavatmal	
26	वर्धा	8	13	..	13	829	751	1,614	Wardha	
27	नागपूर	8	16	376	73	1,634	1,194	3,301	Nagpur	
28	भंडारा	..	..	..	13	1,586	1,694	3,293	Bhandara	
29	चंद्रपूर	51	55	30	20	742	712	1,610	Chandrapur	
30	गडचिरोली	85	..	..	2	1,198	390	1,675	Gadchiroli	
	एकूण	3,369	299	17,537	5,054	31,728	27,823	85,810	Total	

आधार.—अर्थ सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 254 (2.13).

---

25. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25.4 (2.13)

योजनांतर्गत व योजनेतर आस्थापनातील कर्मचारी : जिल्हावार, वर्गवारी व स्त्री पुरुष कर्मचारी आणि रिक्त पदे
Districtwise number of employees in position according to Plan, Non-Plan and Class, by sex and vacant posts

शासकीय कर्मचारी गणना
Census of Government Employees
1983

अस्तित्वात असलेल्या कर्मचाऱ्यांची संख्या
Number of employees in position

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्ग/Class													एक लाख लोकसंख्येला कर्मचाऱ्यांची संख्या Employees per lakh population	District
		योजनांतर्गत Plan	योजनेतर Non-Plan	१	२	३	४	एकूण १ ते ४ Total 1 to 4	५ ते ९, ०	एकूण Total	पुरुष Male	स्त्री Female	रिक्त Vacant			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)	
1	मुंबई	404	89,199	2,071	3,278	61,364	19,993	86,706	2,897	89,603 (16.38)	74,984	14,619	7,044	1,087	Greater Bombay	
2	ठाणे	4,856	23,726	225	709	18,123	5,561	24,618	3,964	28,582 (5.22)	24,926	3,656	2,045	853	Thane	
3	रायगड	2,413	9,388	68	207	6,248	2,404	8,927	2,874	11,801 (2.16)	10,706	1,095	1,070	794	Raigad	
4	रत्नागिरी	2,757	9,505	71	290	6,043	2,584	8,988	3,274	12,262 (2.24)	10,902	1,360	1,366	889	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	1,286	3,152	31	139	2,520	871	3,561	877	4,438 (0.81)	4,075	363	512	573	Sindhudurg	
6	नासिक	5,666	20,330	260	633	16,469	5,025	22,387	3,609	25,996 (4.75)	23,096	2,900	1,154	869	Nashik	
7	धुळे	4,252	13,871	105	315	9,618	2,881	12,919	5,204	18,123 (3.31)	15,805	2,318	1,577	884	Dhule	
8	जळगाव	4,267	11,546	113	352	9,153	3,065	12,683	3,130	15,813 (2.89)	14,977	836	810	604	Jalgaon	
9	अहमदनगर	4,188	12,264	130	309	10,145	3,156	13,740	2,712	16,452 (3.01)	15,941	511	729	608	Ahmadnagar	
10	पुणे	9,232	44,106	791	1,541	33,912	11,003	47,247	6,091	53,338 (9.75)	47,593	5,745	2,951	1,281	Pune	
11	सातारा	5,663	12,471	137	356	10,226	4,359	15,078	3,056	18,134 (3.31)	16,256	1,878	1,093	889	Satara	
12	सांगली	4,086	8,171	129	258	6,928	2,293	9,608	2,649	12,257 (2.24)	11,204	1,053	768	669	Sangli	
13	सोलापूर	6,163	12,498	169	469	10,523	3,620	14,781	3,880	18,661 (2.41)	17,505	1,156	1,015	720	Solapur	

14	कोल्हापूर	..	3,009	12,571	139	525	9,594	3,162	13,420	2,160	15,580 (2.85)	14,647	933	1,306	632	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	5,251	15,686	351	773	11,068	4,429	16,621	4,316	20,937 (3.83)	18,811	2,126	1,274	1,318	Aurangabad
16	जालना	..	1,042	5,976	52	123	4,062	938	5,175	1,843	7,018 (1.28)	6,920	98	422	680	Jalna
17	परभणी	..	4,127	9,246	80	306	7,230	2,322	9,938	3,435	13,373 (2.45)	13,065	308	816	814	Parbhani
18	बीड	..	5,534	6,805	109	356	7,254	3,680	11,399	940	12,339 (2.25)	11,782	557	840	874	Beed
19	नांदेड	..	3,482	10,894	108	299	7,764	2,983	11,154	3,222	14,376 (2.64)	13,486	890	1,067	822	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	1,410	5,840	50	136	3,714	1,215	5,115	2,135	7,250 (1.33)	7,076	174	462	704	Osmanabad
21	लातूर	..	1,307	3,582	51	133	2,395	987	3,566	1,323	4,889 (0.89)	4,533	356	400	378	Latur
22	बुलढाणा	..	1,311	9,096	67	204	6,084	1,506	7,861	2,546	10,407 (1.90)	9,959	448	522	690	Buldana
23	अकोला	..	1,653	11,611	98	298	7,540	2,343	10,279	2,985	13,264 (2.43)	12,377	887	895	726	Akola
24	अमरावती	..	3,145	12,009	190	697	9,118	3,088	13,093	2,061	15,154 (2.78)	14,043	1,111	827	814	Amravati
25	यवतमाळ	..	2,409	10,391	80	266	7,263	2,057	9,666	3,134	12,800 (2.34)	12,360	440	631	737	Yavatmal
26	वर्धा	..	1,111	6,781	60	151	4,645	1,422	6,278	1,614	7,892 (1.44)	7,584	308	409	851	Wardha
27	नागपूर	..	5,778	30,013	545	1,371	22,201	8,373	32,490	3,301	35,791 (6.54)	31,535	4,256	1,822	1,382	Nagpur
28	भंडारा	..	2,716	10,668	84	309	7,423	2,275	10,091	3,293	13,384 (2.45)	12,542	842	961	728	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	2,813	8,832	98	290	7,407	2,240	10,035	1,610	11,645 (2.13)	11,160	485	928	821	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	1,490	3,807	27	78	2,714	803	3,622	1,675	5,299 (0.97)	4,750	547	622	830	Gadchiroli
31	दिल्ली	..	..	88	3	2	34	49	88	..	88	84	4	..	..	Delhi
32	गोवा	..	..	14	1	1	8	4	14	..	14 (0.02)	11	3	..	..	Goa
एकूण		..	1,02,821	4,44,137	6,493	15,174	3,28,790	1,10,691	4,61,148	85,810	5,46,958 (100.00)	4,94,695	52,263	36,338	871	Total

टीप.—कंसातील आकडे एकूण संख्येची टक्केवारी दर्शविताने.

Note.—Figures in brackets indicate percentage to total.

आधार:—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source:—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

25. कामगार व. सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25.5 (2.14)

मूल वेतन गटानुसार कर्मचारी (वर्गवार)

Employees (all classes) according to basic pay ranges

शासकीय कर्मचारी गणना

Census of Government Employees

1983

मूल वेतन समूह (मासिक रक्कम रु.) Basic pay range monthly Rs.	वर्गवार कर्मचाऱ्यांची संख्या No. of employees according to total employees class.						एकूण कर्मचारी Total Employees	
	वर्ग-१ Class-I	वर्ग-२ Class-II	वर्ग-३ Class-III	वर्ग-४ Class-IV	वर्ग-५ ते ४ Class I to IV	वर्ग ५ ते ९ आणि इतर Class V to IX and others		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
Upto 175 पर्यंत	..	..	..	3,234	3,234	42,171	45,405	(8.30)
176-200	..	..	..	14,029	14,029	6,730	20,759	(3.79)
201-300	..	..	1,01,048	86,570	1,87,618	4,857	1,92,475	(35.19)
301-400	..	..	1,10,102	4,420	1,14,522	2,795	1,17,317	(21.45)
401-500	..	..	72,710	..	72,710	1,131	73,841	(13.50)
501-600	..	1,513	22,131	..	23,644	297	23,941	(4.38)
601-700	291	2,836	14,975	..	18,102	11	18,113	(3.31)
701-800	561	4,433	5,301	..	10,295	26	10,321	(1.89)
801-900	744	2,386	879	..	4,009	2	4,011	(0.73)
901-1000	1,228	1,969	149	..	3,346	2	3,348	(0.64)
1001-1150	989	1,543	..	..	2,532	..	2,532	(0.46)
1151-1250	646	300	..	..	946	..	946	(0.17)
1251-1500	1,103	105	..	..	1,208	..	1,208	(0.22)
1501-1600	169	55	..	..	224	..	224	(0.40)
1601-1700	164	11	..	..	175	..	175	(0.03)
1701-2000	357	11	..	..	368	..	368	(0.06)
2001-2250	105	6	..	..	111	..	111	(0.02)
2251-2500	38	..	..	..	38	..	38	(0.01)
2501-2850	57	..	..	..	57	..	57	(0.02)
2851-3000	5	..	..	..	5	..	5	..
3001-3500	33	..	..	..	33	..	33	(0.02)
And above 3500 पेक्षा जास्त	2	..	..	..	2	..	2	..
Not specified अनिर्दिष्ट	1	6	1,495	2,438	3,940	27,788	31,728	(5.80)
एकूण Total	6,493	15,174	3,28,790	1,10,691	4,61,148	85,810	5,46,958	(100.00)

टीप.—कसातील आकडे एकूण संख्येची टक्केवारी दर्शविताने.

Note.—Figures in brackets indicate percentage to total.

आधार:—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source:—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

25. कायदार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तपता क्रमांक/TABLE No. 25.6 (2.15)

एकूण वित्तलब्धीच्या गटानुसार कर्मचारी (वर्गवार)
Employees (all classes) according to total emolument range

शासकीय कर्मचारी मणना
Census of Government Employees
1983

एकूण वित्तलब्धी समूह (मासिक रक्कम रु.) Total Emolument Range	वर्गवार कर्मचारी संख्या No. of employees according to class						एकूण कर्मचारी Total employees
	वर्ग-१ Class—I	वर्ग-२ Class—II	वर्ग-३ Class—III	वर्ग-४ Class—IV	वर्ग १ ते ४ Class I to IV	वर्ग ५ ते ९ आणि इतर Class V to IX and others	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Upto 400 पर्यंत	..	..	..	..	..	74,271	74,271 (13.58)
401—500	..	..	..	19,442	19,442	3,140	22,582 (4.12)
501—750	..	..	1,02,475	83,018	1,85,493	1,737	1,87,230 (34.23)
751—1000	..	..	1,46,180	4,729	1,50,909	380	1,51,289 (27.66)
1001—1250	55	1,160	53,518	41	54,774	136	54,910 (10.04)
1251—1500	312	3,194	18,242	..	21,748	..	21,748 (4.18)
1501—1750	608	4,324	6,666	..	11,598	..	11,598 (2.12)
1751—2000	1,303	3,542	1,324	..	6,169	..	6,169 (1.13)
2001—2250	1,571	2,256	183	..	4,010	..	4,010 (0.73)
2251—2500	1,011	529	5	..	1,545	..	1,545 (0.28)
2501—2750	515	113	2	..	630	..	630 (0.11)
2751—3000	426	29	..	..	455	..	455 (0.07)
3001—3500	436	..	..	..	436	..	436 (0.07)
3501—4000	135	..	..	..	135	..	135 (0.02)
And above 4000 पेक्षा जास्त	119	..	..	..	119	..	119 (0.02)
Not specified अनिर्दिष्ट	2	27	195	3,461	3,685	6,146	9,831 (1.80)
एकूण Total	6,493	15,174	3,28,790	1,10,691	4,61,148	85,810	5,46,958 (100.00)

टीप.—कालील आकडे एकूण संस्थेची टक्केवारी दर्शवितात.

Note.—Figures in brackets indicate percentage to total.

आधार:—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source:—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

15. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25.7 (2.16)

विविध विभागातील रिक्त पदे

Vacancies in Various Departments

शासकीय कर्मचारी गणना

Census of Government of Employees
1983

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	कर्मचारी No. of Employees	रिक्त पदे No. of Vacancies	एकूण Total	रिक्त पदांची एकूण पदाशी टक्केवारी Percentage of vacancies to total posts	Department
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	सामान्य प्रशासन विभाग	4,993	297	5,290	5.61	General Administration Department.
2	वित्त विभाग	13,283	994	14,277	6.96	Finance Department.
3	नियोजन विभाग	2,381	285	2,666	10.69	Planning Department
4	समाज कल्याण, सांस्कृतिक कार्ये, क्रीडा, पर्यटन विभाग.	12,586	1,197	13,783	8.68	Social Welfare Cultural Affairs, Sports and Tourism Department.
5	अन्न व नागरी पुरवठा विभाग	5,840	317	6,157	5.15	Food and Civil Supplies Department.
6	कृषी व सहकार विभाग	56,443	5,212	61,655	8.45	Agricultural and Co-operation Department.
7	महसूल व वन विभाग	88,380	5,041	93,421	5.40	Revenue and Forest Department.
8	उद्योग, उर्जा व कामगार विभाग.	10,627	961	11,588	8.29	Industries, Energy and Labour Department.
9	शिक्षण व सेवायोजन विभाग.	22,698	1,516	24,214	6.26	Education and Employment Depart- ment.
10	गृह विभाग	1,41,520	5,137	1,46,657	3.50	Home Department
11	नगर विकास विभाग	1,218	86	1,304	6.60	Urban Development
12	सार्वजनिक आरोग्य विभाग	32,290	2,362	34,652	6.82	Public Health Department
13	गृहनिर्माण व विशेष सहाय्य विभाग.	1,710	176	1,886	9.33	Housing and Special Assistance Department.
14	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	33,510	1,664	35,174	4.73	Public Works Department
15	ग्रामविकास विभाग	6,255	779	7,034	11.07	Rural Development Department
16	विधी व न्याय विभाग	12,653	392	13,045	3.00	Law and Judiciary Department
17	पाटबंधारे विभाग	72,798	7,048	79,846	8.83	Irrigation Department
18	वैद्यकीय शिक्षण विभाग	24,524	1,790	26,314	6.80	Medical Education Department
19	फलोद्यान व सामाजिक वनीकरण विभाग	2,619	1,036	3,655	28.27	Horticulture Department
20	विधानकार्ये विभाग	630	48	678	7.08	Legislature Affairs Department
	एकूण	5,46,958	36,338	5,83,296	6.23	Total

आधार:—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source:—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

लक्ष्मी क्रमांक/TABLE No. 25:8 (217)

---

25. कामगार व सेवामोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25.8 (2.17)

शासकीय निवासात राहणारे, घरभाडे भत्ता घेणारे वर्गवार कर्मचारी
Employees (Classwise) residing in Government accommodation and those drawing house rent allowance

शासकीय कर्मचारी गणना
Census of Government Employees
1983

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	शासकीय निवासात राहणाऱ्या कर्मचाऱ्यांची संख्या Number of employees residing in Government accommodation							घरभाडे भत्ता घेणाऱ्या कर्मचाऱ्यांची संख्या Number of employees drawing house rent allowance							District
		वर्ग-१ Class—I	वर्ग-२ Class—II	वर्ग-३ Class—III	वर्ग-४ Class—IV	वर्ग १ ते ४ Class I to IV	वर्ग ५ ते ९ Class 5 to 9	वर्ग १ ते ४ व ५ ते ९ Class 1 to 4 and 5 to 9	वर्ग-१ Class—I	वर्ग-२ Class—II	वर्ग-३ Class—III	वर्ग-४ Class—IV	वर्ग १ ते ४ Class 1 to 4	वर्ग ५ ते ९ व १ ते ४ Class 5 to 9 and 1 to 4	वर्ग १ ते ४ व ५ ते ९ Class 1 to 4 and 5 to 9	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
1	मुंबई	906	1,226	27,963	4,755	34,850	533	35,38,553	1,161	1,999	35,176	15,070	51,396	80	51,476	Bombay
2	ठाणे	101	285	6,673	1,508	8,567	35	8,602	121	415	9,932	2,631	13,099	..	13,099	Thane
3	रायगड	30	59	1,643	215	1,947	..	1,947	35	144	2,514	629	3,322	..	3,322	Raigad
4	रत्नागिरी	32	68	1,441	352	1,893	..	1,893	37	182	3,349	1,251	4,819	57	4,876	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	8	27	568	64	667	..	667	23	87	1,534	420	2,064	..	2,064	Sindhudurg
6	नाशिक	148	264	4,633	852	5,897	..	5,897	110	334	9,910	2,556	12,910	1	12,911	Nashik
7	धुळे	50	80	2,585	230	2,945	2	2,947	55	217	5,161	1,688	7,121	6	7,127	Dhule
8	जळगाव	51	83	3,068	804	4,006	129	4,135	60	255	4,499	1,501	6,315	302	6,617	Jalgaon
9	अहमदनगर	66	78	2,510	577	3,231	43	3,274	59	209	5,441	1,405	7,114	20	7,134	Ahmadnagar
10	पुणे	278	412	8,944	2,325	11,959	554	12,513	504	1,101	21,052	7,107	29,764	1,079	30,843	Pune
11	सातारा	51	88	3,147	942	4,228	216	4,444	81	251	5,213	1,696	7,241	81	7,322	Satara
12	सांगली	60	76	2,127	361	2,624	542	3,166	66	164	3,738	1,298	5,266	..	..	Sangli
13	सोलापूर	76	148	2,941	705	3,870	275	4,145	82	312	5,834	1,918	8,156	67	8,223	Solapur

14	कोल्हापूर	..	46	94	2,208	577	2,925	130	3,055	93	391	6,174	1,912	8,570	..	8,570	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	182	181	3,907	1,408	5,878	..	5,678	169	592	7,078	3,021	10,860	..	10,860	Aurangabad
16	जालना	..	29	47	1,253	106	1,435	18	1,453	23	76	2,809	832	3,740	979	4,719	Jalna
17	परभणी	..	56	111	1,901	524	2,592	101	2,693	24	189	4,230	1,344	5,787	34	5,821	Parbhani
18	बीड	..	80	179	2,552	608	3,419	14	3,433	24	146	3,327	1,400	4,897	22	4,919	Beed
19	नांदेड	..	49	56	1,338	539	1,982	1	1,983	56	220	4,878	1,652	6,806	28	6,834	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	33	34	663	91	821	113	934	16	131	3,907	1,348	5,402	84	5,486	Osmanabad
21	लातूर	..	20	19	32	36	107	..	107	31	107	1,698	755	2,591	23	2,614	Latur
22	बुलढाणा	..	33	37	1,316	70	1,456	..	1,456	34	149	3,352	1,229	4,764	2	4,766	Buldhana
23	अकोला	..	59	60	953	263	1,335	132	1,467	37	203	4,223	1,552	6,015	9	6,024	Akola
24	अमरावती	..	65	114	2,825	298	3,302	..	3,302	125	563	5,688	2,347	8,723	18	8,741	Amravati
25	यवतमाळ	..	35	72	2,064	351	2,522	42	2,564	44	190	3,889	1,224	5,347	8	5,355	Yavatmal
26	वर्धा	..	26	37	1,273	295	1,631	..	1,631	29	112	2,568	806	3,515	..	3,515	Wardha
27	नागपूर	..	173	297	6,552	1,743	8,765	258	9,023	362	1,050	14,436	5,867	21,715	4	21,719	Nagpur
28	भंडारा	..	46	45	1,356	183	1,630	..	1,630	37	212	4,733	1,460	6,442	13	6,455	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	52	76	1,657	298	2,083	..	2,083	46	214	4,955	1,414	6,629	..	6,629	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	14	30	811	133	988	2	990	11	43	1,025	322	1,401	42	1,443	Gadchiroli
31	दिल्ली	..	3	1	8	3	15	..	15	..	..	26	46	72	..	72	Delhi
32	गोवा	..	1	..	..	..	1	..	1	..	1	8	4	13	..	13	Goa
	एकूण	..	2,859	4,384	1,00,912	21,216	1,29,371	3,140	1,32,511	3,555	10,259	1,90,357	67,705	2,71,876	2,966	2,74,842	Total

आधार :—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source :—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

25. कामगार व सेवायोजन/LABOURS AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25.9 (2.18)

वयोगटानुसार कर्मचारी
Employees according to age groups

शासकीय कर्मचारी मजना
Census of Government of Employees
1983

एकूण वर्ग १ ते ४
Total Class I to IV

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	वयोगटानुसार कर्मचार्यांची संख्या No. of employees according to different Age groups													एकूण Total (16)	District (2)
		२९ आणि त्यापेक्षा कमी 29 and below (3)	30 to 39 (4)	40 to 44 (5)	45 to 49 (6)	50 (7)	51 (8)	52 (9)	53 (10)	54 (11)	55 (12)	56 (13)	57 (14)	५८ आणि पुढील 58 and above (15)		
1	मुंबई	28,589	28,383	11,642	8,413	1,381	981	1,105	1,073	1,170	1,182	1,031	1,021	735	86,706	Bombay
2	ठाणे	8,757	8,420	3,198	2,128	347	228	284	279	252	224	187	202	112	24,618	Thane
3	रायगड	2,691	3,063	1,252	916	158	118	128	143	110	107	94	82	65	8,927	Raigad
4	रत्नागिरी	2,430	3,006	1,407	1,046	178	132	107	98	129	107	100	108	140	8,988	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	1,087	1,040	584	434	84	43	33	44	47	49	35	41	40	3,561	Sindhudurg
6	नासिक	5,813	7,689	3,549	2,409	513	412	420	308	330	309	223	233	179	22,387	Nashik
7	धुळे	3,431	4,823	1,987	1,388	189	112	156	127	123	131	198	148	106	12,919	Dhule
8	जळगाव	3,330	4,283	2,126	1,521	319	144	143	122	133	161	116	136	149	12,683	Jalgaon
9	अहमदनगर	3,822	4,473	2,258	1,488	270	169	210	193	197	198	157	151	154	13,740	Ahmadnagar
10	पुणे	13,160	15,155	7,459	5,488	929	592	664	654	613	723	695	670	443	47,247	Pune
11	सातारा	3,707	4,508	2,580	2,004	294	203	225	240	190	203	160	203	561	15,078	Satara
12	सांगली	2,230	3,461	1,645	1,171	175	138	122	126	126	122	95	85	112	9,608	Sangli

13	सोलापूर	3,842	5,401	2,340	1,454	200	174	185	183	181	197	197	192	235	14,781	Solapur
14	कोल्हापूर	2,839	4,866	2,233	1,717	243	185	251	185	188	196	166	156	195	13,420	Kolhapur
15	औरंगाबाद	4,162	6,047	2,754	1,761	297	182	255	240	174	215	213	169	152	16,621	Aurangabad
16	जालना	1,419	1,760	846	445	225	56	99	72	72	68	44	38	31	5,175	Jalna
17	परभणी	2,458	3,659	1,795	885	156	114	134	116	93	121	97	108	202	9,938	Parbhani
18	बीड	3,303	3,681	1,895	1,176	328	138	154	110	128	115	118	85	168	11,399	Beed
19	नांदेड	2,941	4,053	1,768	1,011	178	96	154	134	131	151	121	103	313	11,154	Nanded
20	उस्मानाबाद	1,189	1,590	848	504	64	72	93	66	79	85	86	82	357	5,115	Osmanabad
21	लातूर	811	1,269	711	375	55	52	56	44	37	26	35	40	55	3,566	Latur
22	बुलढाणा	1,650	2,451	1,662	1,191	184	124	109	108	79	92	58	61	92	7,861	Buldana
23	अकोला	1,950	3,664	1,921	1,560	222	167	156	136	109	131	81	82	100	10,279	Akola
24	अमरावती	2,700	4,251	2,879	1,702	279	196	176	187	158	151	151	134	129	13,093	Amravati
25	यवतमाळ	2,264	3,347	1,856	1,263	178	123	123	88	90	76	80	93	85	9,666	Yavatmal
26	वर्धा	1,234	2,191	1,236	888	135	106	109	79	69	75	54	50	52	6,278	Wardha
27	नागपूर	6,848	11,085	6,230	4,114	744	468	511	419	434	403	376	372	486	32,490	Nagpur
28	भंडारा	2,241	3,802	1,855	1,241	190	109	122	114	101	80	74	83	79	10,091	Bhandara
29	चंद्रपूर	2,248	3,566	1,976	1,234	216	139	130	117	93	98	86	68	64	10,035	Chandrapur
30	गडचिरोली	1,063	1,375	552	352	65	47	40	30	29	22	17	14	16	3,622	Gadchiroli
31	दिल्ली	27	30	20	10	..	..	..	..	..	1	..	..	..	88	Delhi
32	गोवा	3	4	4	2	..	..	..	1	..	..	..	..	..	14	Goa
	एकूण	1,24,239	1,56,396	75,068	51,291	8,796	5,820	6,454	5,836	5,665	5,819	5,145	5,010	5,609	4,61,148	Total

आधार :—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source :—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

25. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25.10 (2.19)

वर्गवार वयोगटानुसार कर्मचारी
Employees Classwise according to age-groupशासकीय कर्मचारी गणना
Census of Government Employees
1983

वयोगट Age group	वर्ग-एक Class—I	वर्ग-दोन Class—II	वर्ग-तीन Class—III	वर्ग-चार Class—IV	एकूण एक ते चार Total I to IV
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
२९ आणि त्यापेक्षा कमी 29 and less	166	1,276	94,693	28,104	1,24,239
30—39	1,386	4,150	1,16,055	34,805	1,56,396
40—44	1,028	2,944	53,374	17,722	75,068
45—49	1,271	3,042	34,051	12,927	51,291
50	358	554	5,360	2,524	8,796
51	275	407	3,449	1,689	5,820
52	323	476	3,772	1,883	6,454
53	308	466	3,398	1,664	5,836
54	360	448	3,319	1,538	5,665
55	309	472	3,411	1,627	5,819
56	332	434	3,001	1,378	5,145
57	298	358	3,050	1,304	5,010
58 आणि पुढील and above	79	147	1,858	3,527	6,899
एकूण/Total	6,493	15,174	3,28,789	1,10,692	4,61,148

आधार :- अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source :- Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

25. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25.11 (2.22)

दुकाने व संस्था अधिनियम, १९४८ याव्हालील रोजगार
Employment under Shops and Establishments Act, 1948

अनुक्रमांक Serial No.	संस्थांचे प्रकार (2)	रोजी/As on		Type of Establishment (2)
		31-12-1982 (3)	31-12-1983 (4)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
	कायदा लागू असलेले नागरी विभाग	178	182	Urban areas to which the Act is applicable.
1	दुकाने—			<i>Shops.—</i>
	(अ) दुकाने	1,42,243	1,48,668	(a) Establishments.
	(ब) त्यातील कामगार	3,73,965	3,88,174	(b) Persons employed.
2	व्यापारी संस्था—			<i>Commercial Establishments.—</i>
	(अ) संस्था	1,27,174	1,40,296	(a) Establishments.
	(ब) त्यातील कामगार	7,05,188	7,57,700	(b) Persons employed.
3	जपहजारगृह—			<i>Hotels.—</i>
	(अ) संस्था	29,235	30,726	(a) Establishments.
	(ब) त्यातील कामगार	1,51,721	1,61,258	(b) Persons employed.
4	चित्रपटगृह—			<i>Theatres.—</i>
	(अ) संस्था	742	807	(a) Establishments.
	(ब) त्यातील कामगार	10,208	11,632	(b) Persons employed.
5	कामगार नसलेल्या संस्थांची संख्या	3,29,621	3,49,009	Establishments having no employees.
	एकूण—			<i>Total.—</i>
	(अ) संस्था	6,28,458	6,69,506	(a) Establishments.
	(ब) त्यातील कामगारांची संख्या	12,41,082	13,18,764	(b) Persons employed.

जाखार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

25. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

संख्या क्रमांक/TABLE No. 25.L2 (2.23)

रोजगार विषयक माहिती/Employment market information

(लाखांत/in lakh).

मार्च बखेर अंदाजित रोजगार/Estimated employment at the end of March																
सार्वजनिक क्षेत्र/Public sector																
अनुक्रमांक Serial No.	उद्योग विभागाचे वर्णन	केंद्र सरकार Central Govt.		राज्य सरकार State Govt.		निम- सरकारी Quasi- Govt.		स्थानिक संस्था Local bodies		एकूण सार्व- जनिक क्षेत्र Total public Sector		साजगी क्षेत्र Private sector		एकूण रोजगार Total employment		Description of Industry Division
		(1983) (3)	(1984) (4)	(1983) (5)	(1984) (6)	(1983) (7)	(1984) (8)	(1983) (9)	(1984) (10)	(1983) (11)	(1984) (12)	(1983) (13)	(1984) (14)	(1983) (15)	(1984) (16)	
0	शेती, शिकार, वनोद्योग व मत्स्योद्योग.	..	..	0.33	0.34	0.10	0.10	0.02	0.02	0.45	0.48	0.01	0.02	0.46	0.49	Agriculture, hunting, forestry and fishing.
1	खानकाम व दगडकाम	..	..	..	..	0.36	0.38	..	..	0.36	0.38	0.01	0.02	0.37	0.40	Mining and quarrying.
2 and 3	वस्तुनिर्माण	0.72	0.70	0.11	0.10	1.26	1.45	0.02	0.02	2.11	2.28	10.34	9.94	12.45	12.22	Manufacturing.
4	वीज, वायु आणि पाणी	0.01	0.01	0.02	0.02	0.64	0.67	0.11	0.11	0.78	0.80	0.10	0.10	0.88	0.91	Electricity, gas and water.
5	बांधकाम	0.15	0.15	0.76	0.75	0.07	0.07	0.24	0.24	1.22	1.22	0.07	0.06	1.29	1.28	Construction.
6	घाऊक व किरकोळ व्यापार, खानावळी आणि उपहारगृहे.	0.01	0.01	0.01	0.01	0.10	0.10	..	..	0.12	0.13	0.55	0.55	0.67	0.68	Wholesale and retail trade, restaurants and hotels.
7	परिवहन, साठवण व दळणवळण	2.93	2.91	0.02	0.02	1.34	1.37	0.35	0.35	4.64	4.65	0.09	0.08	4.73	4.73	Transport, storage and communications.
8	वित्त, विमा, स्थावर आणि व्यवसाय सेवा.	0.01	..	0.01	0.01	1.44	1.39	0.01	0.01	1.47	1.41	0.75	0.79	2.22	2.20	Finance, insurance, real estate and business services.
9	सामुहिक, सामाजिक आणि व्यक्तिगत सेवा.	1.01	1.04	3.14	3.19	0.44	0.46	4.32	4.48	8.91	9.17	1.94	2.03	10.85	1.12	Community, social and personal services.
	एकूण	4.84	4.83	4.40	4.45	5.75	5.99	5.07	5.24	20.06	20.51	13.86	13.60	33.92	34.10	Total

आधार.—सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, Bombay.

25. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25.13 (10.1)

सुती कापड उद्योग व यंत्रोत्पादक कारखान्यातील निवडक केंद्रातील गैरहजेरी
Absenteeism in Cotton Textile and Engineering industries at Selected centres.

वर्ष आणि महिने Year and month	सुती कापड उद्योग Cotton Textile Industry								रसायन व रासायनिक पदार्थांचे उत्पादन Chemical and Chemical Products			पेट्रोलियम व दगडी कोळसा या पदार्थांचे उत्पादन Petroleum and Coal Products
	मुंबई Bombay	सोलापूर Solapur	नागपूर Nagpur	जळगांव Jalgaon	नांदेड Nanded	औरंगाबाद Aurangabad	इतर केंद्रे Other centres	एकूण केंद्रे All centres	मुंबई Bombay	ठाणे Thane	पुणे Pune	मुंबई Bombay
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
1965 ..	19.26	15.31	21.38	14.07	33.87	..	12.81	18.33	..	..	..	INR
1970 ..	19.23	25.40	21.24	11.50	32.63	15.89	15.30	19.60	..	..	..	INR
1975 ..	20.37	27.66	20.05	15.95	37.82	19.30	18.85	20.86	16.11	14.47	15.87	INR
1980 ..	22.21	36.95	23.01	24.11	30.43	18.36	24.85	23.27	16.72	18.61	17.22	..
1981 ..	24.04	37.71	19.54	22.07	27.73	15.95	22.59	24.38	18.14	17.06	13.41	17.49
1982 ..	59.39	29.61	23.85	25.90	35.39	19.32	28.17	32.49	15.90	17.24	12.78	45.52
1983 ..	23.64	36.52	25.13	21.92	39.53	20.02	28.49	25.58	16.14	18.30	14.12	16.35
जानेवारी/ January 1982 ..	40.42	33.91	21.23	23.68	29.22	15.90	19.88	29.26	16.86	17.60	11.65	61.36
फेब्रुवारी/ February 1982 ..	93.11	37.19	26.50	27.80	33.77	15.68	29.52	35.54	16.45	17.94	12.91	100.00
मार्च/ March 1982 ..	91.69	36.90	23.39	26.97	35.96	22.09	29.75	34.50	14.84	16.80	11.64	100.00
एप्रिल/ April 1982 ..	95.90	38.81	23.93	28.22	38.69	24.42	30.25	33.41	17.87	18.55	14.55	..
मे/ May 1982 ..	92.63	40.56	31.48	32.45	43.01	28.95	40.26	38.92	24.63	26.80	21.37	96.55
जून/ June 1982 ..	90.93	35.79	26.26	26.85	35.88	22.69	38.04	34.11	16.70	17.00	14.98	58.21
जुलै/ July 1982 ..	91.12	10.33	24.60	23.04	33.87	18.16	26.22	20.75	14.02	19.41	9.72	11.31
ऑगस्ट/ August 1982 ..	92.30	33.08	15.11	23.03	INR	16.37	23.83	25.82	14.80	14.64	13.36	14.35
सप्टेंबर/ September 1982 ..	89.73	33.09	27.73	23.94	INR	15.24	24.67	31.68	11.94	12.32	9.83	11.53
ऑक्टोबर/ October 1982 ..	..	34.06	18.76	26.46	35.14	16.71	23.91	25.41	11.04	13.78	7.18	16.10
नोव्हेंबर/ November 1982 ..	..	34.21	36.52	24.38	34.06	18.43	27.66	28.58	14.06	17.08	12.95	21.57
डिसेंबर/ December 1982 ..	53.39	33.80	INR	25.27	34.45	17.23	26.03	45.29	18.05	16.54	13.23	24.07

INR—माहिती दिली नाही/ Information not received.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25.13 (10.1)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	
जानेवारी/ January 1983	..	43.14	32.57	20.95	26.40	30.80	15.74	20.45	37.12	17.06	17.22	12.41	17.00
फेब्रुवारी/ February 1983	..	34.67	34.58	24.38	20.38	37.86	19.41	34.14	33.39	11.89	16.85	11.32	14.07
मार्च/ March 1983	..	26.61	38.19	25.40	27.14	..	22.97	31.02	23.42	13.85	17.14	18.84	14.40
एप्रिल/ April 1983	..	33.16	37.15	25.21	21.91	..	24.44	39.09	33.34	18.28	19.65	14.02	..
मे/ May 1983	..	28.30	41.59	30.30	22.03	48.66	29.79	42.34	31.90	25.08	26.99	20.58	..
जून/ June 1983	..	23.95	38.01	28.56	23.38	43.26	21.73	34.72	27.24	19.65	19.46	16.32	..
जुलै/ July 1983	..	18.13	38.52	24.52	16.36	40.85	18.66	24.98	21.92	11.98	15.14	11.61	..
ऑगस्ट/ August 1983	..	16.40	31.30	26.65	19.94	41.82	16.66	22.45	20.40	12.15	14.16	9.81	14.44
सप्टेंबर/ September 1983	..	15.30	33.73	23.68	21.61	37.34	20.03	30.02	18.44	14.87	16.34	16.88	17.98
ऑक्टोबर/ October 1983	..	15.14	34.26	19.35	21.50	37.43	17.40	23.99	18.43	14.15	13.94	10.96	15.79
नोव्हेंबर/ November 1983	..	14.34	42.31	23.19	21.83	37.77	17.86	15.72	18.64	18.19	18.98	13.33	19.51
डिसेंबर/ December 1983	..	14.57	35.95	29.34	20.40	..	15.56	22.91	17.77	17.15	23.67	13.39	18.01

संख्या क्रमांक/TABLE No. 25.13 (10.1)- contd.

वर्ष आणि महिने Year and month	धातूचे उत्पादन Metal Products		विद्युत यंत्रसामग्री व्यतिरिक्त यंत्रसामग्री Machinery Except Electrical Machinery					विद्युत यंत्रसामग्री Electrical Machinery		परिवहन सामग्री Transport Equipment		
	मुंबई Bombay	रायगड Raigad	मुंबई Bombay	ठाणे Thane	पुणे Pune	सोलापूर Solapur	सातारा Satara	कोल्हापूर Kolhapur	मुंबई Bombay	पुणे Pune	मुंबई Bombay	ठाणे Thane
(1)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)
1965	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1970	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1975	15.08	13.99	10.94	17.29	15.04	13.71	11.21	13.48	17.87	17.32	21.00	13.55
1980	17.60	15.22	10.38	..	17.91	16.01	12.11	18.05	13.35	14.04	17.68	11.14
1981	16.30	..	16.13	..	14.04	16.04	12.11	10.93	15.91	..	22.48	13.31
1982	18.50	12.45	8.96	..	16.42	16.40	11.75	10.27	17.99	16.28	17.46	12.46
1983	19.42	15.23	15.20	..	14.57	13.07	11.94	16.01	19.78	20.32	21.24	13.32
जानेवारी/January 1982	17.34	14.47	17.20	..	12.90	12.80	9.28	10.27	15.95	16.72	15.05	10.92
फेब्रुवारी/February 1982	18.31	..	8.61	..	13.56	17.59	12.01	..	17.19	17.27	15.99	12.03
मार्च/March 1982	18.17	..	7.58	..	29.63	16.37	11.34	..	17.60	16.81	14.37	11.61
एप्रिल/April 1982	19.16	..	6.84	..	14.13	18.12	12.74	..	21.61	16.83	21.00	15.66
मे/May 1982	28.62	..	27.12	..	19.88	20.36	18.28	..	32.51	20.11	22.26	20.43
जून/June 1982	19.80	..	18.32	..	28.23	21.43	14.18	..	22.43	..	16.89	11.15
जुलै/July 1982	16.56	..	14.26	..	11.12	14.39	9.96	..	14.24	13.21	14.00	11.24
ऑगस्ट/August 1982	15.52	10.39	15.03	..	13.06	14.32	9.91	..	15.29	13.13	19.83	10.35
सप्टेंबर/September 1982	15.07	..	13.37	..	10.97	13.19	10.69	..	12.93	..	16.78	8.83
ऑक्टोबर/October 1982	15.42	..	13.41	..	9.72	13.83	8.78	..	12.84	..	14.57	9.95
नोव्हेंबर/November 1982	17.54	..	14.75	..	19.08	16.16	9.28	..	17.48	..	20.14	11.82
डिसेंबर/December 1982	19.44	..	17.65	..	13.84	18.27	13.92	..	16.43	16.21	18.66	15.26

TABLE No. 25.13 (10.1)—*contd.*

(1)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)
जानेवारी/ January 1983	19.32	..	..	..	15.26	14.10	9.92	..	16.12	..	18.77	12.81
फेब्रुवारी/ February 1983	19.19	14.99	14.51	..	12.00	16.46	10.21	7.57	16.00	..	18.40	11.59
मार्च/ March 1983	18.02	16.07	15.00	..	11.70	14.78	11.37	8.47	16.88	..	18.26	14.01
एप्रिल/ April 1983	20.01	18.94	16.48	..	14.63	10.50	20.19	11.32	30.11	21.17	20.82	14.36
मे/ May 1983	31.82	28.00	26.08	..	20.37	22.16	18.53	15.43	29.43	22.47	27.89	21.45
जून/ June 1983	23.38	15.02	20.62	..	17.67	15.31	..	22.30	22.12	16.09	24.82	13.31
जुलै/ July 1983	17.07	14.35	14.42	..	11.21	11.81	..	29.93	14.76	..	21.31	12.20
ऑगस्ट/ August 1983	14.50	9.43	10.16	..	13.00	12.28	7.42	30.83	14.03	..	19.44	9.51
सप्टेंबर/ September 1983	17.08	13.13	12.27	..	13.08	15.03	10.42	25.24	16.44	..	22.61	12.75
ऑक्टोबर/ October 1983	15.35	9.96	8.97	..	10.69	9.19	8.81	7.29	13.94	..	20.97	9.48
नोव्हेंबर/ November 1983	19.31	16.32	15.24	..	21.86	..	11.28	9.31	17.00	..	21.93	14.66
डिसेंबर/ December 1983	17.17	11.37	13.50	..	13.42	..	11.27	8.39	15.81	21.54	19.65	13.76

आंधार : कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.— Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

25. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तबता क्रमांक/TABLE No. 25.14 (10,2)

औद्योगिक तंटे/Industrial disputes

वर्ष आणि महिने Year and month	कापड गिरण्या/ Textiles				यंत्रोत्पादक कारखाने/ Engineering				संकीर्ण Miscellaneous			एकूण Total				
	संघांची संख्या No. of strikes	संघांवरील कामगारांची संख्या No. of workers involved		बाया गेलेल्या मनुष्य दिवसांची संख्या No. of mandays lost	संघांची संख्या No. of strikes	संघांवरील कामगारांची संख्या No. of workers involved		बाया गेलेल्या मनुष्य दिवसांची संख्या No. of mandays lost	संघांची संख्या No. of strikes	संघांवरील कामगारांची संख्या No. of workers involved		बाया गेलेल्या मनुष्य दिवसांची संख्या No. of mandays lost	संघांची संख्या No. of strikes	संघांवरील कामगारांची संख्या No. of workers involved		बाया गेलेल्या मनुष्य दिवसांची संख्या No. of mandays lost
		प्रत्यक्ष Directly	अप्रत्यक्ष Indirectly	प्रत्यक्ष Directly		अप्रत्यक्ष Indirectly	प्रत्यक्ष Directly	अप्रत्यक्ष Indirectly		प्रत्यक्ष Directly	अप्रत्यक्ष Indirectly					
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
1960	37	1,00,469	5,877	1,63,833	49	32,265	1,87,992	176	1,34,219	3,607	6,49,628	262	2,66,953	9,484	10,01,453	
1965	87	4,14,626	434	4,69,648	162	26,398	79	2,13,757	343	1,14,274	2,418	6,98,639	592	5,55,258	2,931	13,82,044
1970	102	1,69,990	6,959	6,19,684	222	52,663	4,542	6,19,929	344	1,26,382	1,856	10,12,102	668	3,48,035	13,357	22,51,715
1975	112	27,347	2,752	12,04,886	379	57,592	1,050	5,01,926	319	52,406	621	3,93,198	810	1,37,345	4,423	11,00,010
1980	65	60,946	5,590	2,23,794	101	31,049	688	20,00,134	165	55,769	1,000	27,11,130	331	1,47,764	7,278	49,37,058
1981	80	1,08,059	2,819	21,07,809	113	34,114	1,752	12,19,461	130	35,686	3,248	14,58,464	323	1,75,859	7,819	47,85,734
1982	97	1,86,483	638	4,18,81,209	88	22,168	379	20,58,627	109	34,653	1,360	25,93,300	294	2,43,304	2,377	4,65,33,136
1983	85	1,82,863	221	1,34,60,103	75	17,674	1,433	10,62,543	103	20,253	268	21,81,748	263	2,20,740	1,922	1,67,04,394
जानेवारी/January 1982	79	1,72,061	95	25,95,770	24	6,437	200	2,76,278	41	12,373	71	2,87,883	144	1,90,571	366	31,59,931
फेब्रुवारी/February 1982	84	1,73,250	245	41,15,362	20	5,726	411	1,16,083	48	8,760	98	2,24,486	152	1,87,736	754	44,55,921
मार्च/March 1982	83	1,73,220	245	45,66,365	23	4,836	418	1,35,399	47	12,678	218	2,72,805	153	1,50,734	881	49,74,569
एप्रिल/April 1982	71	1,72,307	395	42,36,680	23	4,412	479	2,10,114	36	9,963	53	2,63,755	130	1,86,742	627	47,10,549
मे/May 1982	71	1,72,367	95	40,18,223	20	6,031	531	2,43,600	23	7,458	53	2,13,397	124	1,85,896	679	44,75,220
जून/June 1982	72	1,72,461	15	37,31,542	25	4,953	431	2,08,220	18	5,636	32	1,38,093	115	1,83,050	478	40,77,855
जुलै/July 1982	73	1,72,476	15	37,30,711	28	4,545	297	1,99,871	19	5,536	30	1,48,918	120	1,82,557	342	40,79,500
ऑगस्ट/August 1982	70	1,72,436	15	34,25,225	27	4,911	86	1,90,338	19	5,826	30	1,72,896	116	1,83,173	131	37,98,369
सप्टेंबर/September 1982	71	1,70,702	15	32,52,413	23	3,872	72	1,20,775	20	8,520	107	1,87,492	114	1,83,094	194	35,60,680
ऑक्टोबर/October 1982	67	1,60,822	15	30,01,640	21	3,023	50	1,11,920	24	6,950	52	1,76,622	112	1,70,795	117	32,90,152
नोव्हेंबर/November 1982	63	1,59,963	15	26,74,815	25	3,500	90	1,22,060	22	10,298	52	2,31,587	110	1,73,761	157	30,28,462
डिसेंबर/December 1982	61	1,59,857	15	25,22,593	26	3,960	36	1,23,969	26	10,352	746	2,75,366	113	1,76,369	797	29,21,928

साधारण/ TABLE No. 25-24 (10.2)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
जनवरी/January 1983	66	1,58,737	221	22,62,000	20	3,492	223	1,02,904	29	14,696	19	3,40,859	115	1,78,895	463	27,26,821
फरवरी/February 1983	68	1,62,182	63	12,78,340	13	3,409	204	62,775	32	14,560	..	3,48,439	118	1,80,170	265	24,09,556
मार्च/March 1983	68	1,60,297	15	12,97,887	22	4,709	204	1,04,820	40	17,917	19	2,73,361	130	1,82,049	238	21,95,208
एप्रिल/April 1983	66	1,58,680	..	15,37,483	21	4,309	134	69,753	36	9,855	..	1,99,766	123	1,71,964	134	18,06,374
मै/May 1983	64	1,54,771	..	19,65,888	19	3,089	134	63,598	37	7,186	..	1,63,235	120	1,65,016	134	15,92,696
जून/June 1983	49	1,00,112	..	13,28,887	20	4,674	194	83,867	34	9,988	12	1,93,932	106	1,14,624	146	15,16,679
जुलै/July 1983	43	71,818	..	10,38,992	24	4,969	133	82,036	35	6,781	108	1,37,807	102	83,157	238	12,55,635
अगस्त/August 1983	48	60,048	..	8,65,884	24	4,863	240	85,880	31	8,649	..	1,06,031	95	72,765	240	10,76,624
सप्टेंबर/September 1983	48	89,284	76	6,49,542	26	5,481	304	1,15,802	27	4,793	26	81,239	95	99,498	496	8,42,184
ऑक्टोबर/October 1983	30	27,861	13	1,91,888	17	3,864	238	86,925	30	3,009	12	84,327	77	34,734	263	3,92,950
नोव्हेंबर/November 1983	25	32,437	..	1,94,062	25	3,731	507	76,907	34	6,481	147	1,55,096	80	44,849	-654	4,26,061
डिसेंबर/December 1983	26	31,794	..	2,38,223	27	4,800	1,021	1,07,919	28	4,439	142	97,354	75	41,023	1,163	4,63,606

साधारण: कामगार भावना, महाराष्ट्र सरकार, मुंबई.
 Source.—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

25. **कामगारों का नुकसान/ LABOUR AND EMPLOYMENT**

संख्या क्रमांक/TABLE No. 25.15 (10-3)

श्रमिक नुकसान भरपाई कायदा, १९२३ खालील प्रकरणे
 Cases decided under Workmen's Compensation Act, 1923

क्र.सं. Serial No.	जिल्हा District	न. प्रतिलेखी प्रकरणे Non-contested cases		प्रतिलेखी प्रकरणे Contested cases		समझौता झालेली प्रकरणे Cases of agreement		जिल्हा District
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	
		(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
1	महाराष्ट्र	170	143	225	267	209	208	Greater Bombay
2	ठाणे	43	74	34	45	16	16	Thane
3	सांगली	12	21	4	18	7	24	Saangli
4	रायगड	19	43	..	..	1	1	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	48	60	15	56	3	6	Nashik
7	धुळे	8	..	14	..	..	..	Dhule
8	जालगाव	37	22	..	..	4	..	Jalgaon
9	अहमदनगर	9	23	2	2	6	20	Ahmadnagar
10	पुणे	49	41	22	25	28	23	Pune
11	सातारा	8	32	17	10	4	22	Satara
12	सांगली	..	..	..	..	..	..	Saangli
13	सोलापूर	27	29	14	24	2	2	Solapur
14	कोल्हापूर	19	45	7	37	12	21	Kolhapur
15	औरंगाबाद	10	..	6	..	4	..	Aurangabad
16	जाल्हा	8	1	..	1	..	..	Jalga
17	परभणी	3	2	9	12	..	..	Parbhani
18	बीड	10	5	10	17	..	..	Beed
19	नांदेड	9	..	5	19	2	..	Nanded
20	अहमदनगर	6	10	5	..	1	..	Ahmadnagar
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	Latur
22	हिंगणजा	3	10	3	8	2	..	Hingana
23	अकोला	13	..	2	..	11	..	Akola
24	अमरावती	15	11	14	9	2	7	Amravati
25	यवतमाळ	9	9	4	9	..	..	Yavatmal
26	वार्धा	12	1	3	..	2	..	Wardha
27	महाराष्ट्र	76	48	37	17	14	14	Maharashtra
28	सांगली	8	21	3	..	4	2	Saangli
29	पुणे	44	41	27	2	1	..	Pune
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		663	624	596	689	335	366	Maharashtra State

संकेत:—श्रमिक नुकसान भरपाई कायदा, १९२३, महाराष्ट्र सरकार, पुणे.

Symbol:—Office of the Commissioner for Workmen's Compensation, Government of Maharashtra, Bombay.

25. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25.16 (10-4)

सेवा योजनासंबंधीची सांख्यिकी/ Employment exchange statistics

अनुक्रमांक Serial No.	सेवायोजन केंद्राचे नाव (2)	नवीन नोंदणी केलेल्यांची संख्या No. of registrations		जाहीर केलेल्या रिकाम्या जागांची संख्या No. of vacancies notified		नोकरी मिळालेल्यांची संख्या No. of placements		पटावरील उमेदवारांची संख्या No. On live रोजी/ on register		Name of the employment exchange (2)
		1982-83 (3)	1983-84 (4)	1982-83 (5)	1983-84 (6)	1982-83 (7)	1983-84 (8)	31-3-83 (9)	31-3-84 (10)	
1	वि. से. कें. मुंबई	40,595	46,055	6,468	7,236	2,997	3,287	1,46,147	3,08,484	R.E.E. Bombay
2	उ. वि. से. कें. मुंबई	68,741	64,832	8,863	6,274	4,084	2,514	2,29,310	2,91,240	S.R.E.E. Bombay
3	घाटकोपर (मुंबई)	11,917	15,620	5,396	5,364	1,408	1,423	16,355	21,099	Ghatkopar (Bombay)
4	ठाणे	31,502	30,271	4,181	5,303	1,253	1,222	50,886	59,645	Thane
5	वाशी (ठाणे)	3,760	3,698	548	515	220	134	5,916	5,956	Washi (Thane)
6	अलीबाग (रायगड)	11,383	11,163	1,343	1,330	1,037	991	22,306	23,155	Alibag (Raigad)
7	पनवेल (रायगड)	2,266	2,908	592	724	522	437	6,617	7,450	Panvel (Raigad)
8	रत्नागिरी	11,719	9,388	1,641	1,749	1,313	604	12,869	15,903	Ratnagiri
9	सिंधुदुर्ग	2,997	9,022	295	1,143	173	402	14,501	17,675	Sindhudurg
10	नाशिक	22,412	23,508	4,891	3,168	1,884	1,539	61,683	68,429	Nashik
11	धुळे	13,287	13,417	795	1,138	286	423	28,388	31,661	Dhule
12	जळगाव	19,981	20,694	2,688	2,033	812	908	40,777	48,160	Jalgaon
13	अहमदनगर	15,884	19,859	2,199	1,885	1,397	661	31,076	39,850	Ahmadnagar
14	पुणे	42,492	44,431	5,537	6,572	3,589	3,488	68,277	77,281	Pune
15	पिंपरी (पुणे)	7,958	8,289	3,047	2,939	1,110	1,105	9,953	12,193	Pimpri (Pune)
16	सातारा	17,314	20,128	1,641	1,725	685	452	29,446	32,325	Satara
17	सांगली	16,267	20,029	1,944	1,823	706	1,001	29,059	35,186	Sangli
18	सोलापूर	17,431	20,992	1,782	1,108	1,246	776	43,073	48,009	Solapur
19	कोल्हापूर	23,600	28,884	1,716	2,445	921	1,226	56,516	62,563	Kolhapur
20	औरंगाबाद	19,844	19,038	1,994	1,781	1,413	641	35,195	44,252	Aurangabad
21	जालना	1,769	5,197	320	441	394	163	8,847	11,287	Jalna
22	परभणी	8,111	9,648	434	291	285	338	21,305	24,557	Parbhani
23	बीड	8,825	10,072	1,466	1,683	865	763	24,881	27,366	Beed
24	नांदेड	18,095	12,639	542	468	465	399	37,962	33,595	Nanded
25	उस्मानाबाद	9,761	7,402	723	399	600	206	15,825	20,609	Osmana bad
26	लातूर	2,276	10,645	68	372	62	210	19,694	26,019	Latour
27	बुलढाणा	7,734	8,935	665	1,150	471	742	22,311	24,177	Buldana
28	अकोला	15,468	21,652	1,541	2,212	1,391	1,101	33,355	43,051	Akola
29	अमरावती	19,244	24,477	1,065	1,254	946	688	53,510	65,811	Amravati
30	यवतमाळ	11,342	16,222	1,275	1,781	955	1,009	30,178	37,072	Yavatmal
31	वर्धा	8,756	10,459	830	1,174	465	455	30,098	34,285	Wardha
32	नागपूर	43,629	38,787	4,672	5,959	2,662	5,079	2,05,480	2,18,771	Nagpur
33	भंडारा	12,264	12,452	1,186	1,374	624	538	47,860	51,256	Bhandara
34	चंद्रपूर	7,813	9,465	930	869	824	695	27,171	31,664	Chandrapur
35	गडचिरोली	877	6,103	161	640	73	339	3,542	8,300	Gadchiroli
36	बाळापूर	17,346	13,315	2,084	2,086	1,412	1,455	38,646	36,715	Ballar pur
37	वि. से. मा. व स. कें. मुंबई	3,310	3,605	2,385	5,339	215	247	5,008	5,326	U.E.I. and G.B. Bombay.
38	वि. से. मा. व स. कें. पुणे	2,487	2,851	2,614	1,345	492	409	2,800	3,070	U.E.I. and G.B. Pune,
39	वि. से. मा. व स. कें. नागपूर	3,536	3,585	1,681	2,021	507	348	7,412	7,709	U.E.I. and G.B. Nagpur.
40	वि. से. मा. व स. कें. औरंगाबाद	2,000	2,285	371	561	295	314	4,076	4,531	U.E.I. and G.B. Aurangabad.
41	वि. से. मा. व स. कें. कोल्हापूर	2,263	2,450	1,248	1,433	357	150	3,592	4,192	U.E.I. and G.B. Kolhapur.
42	शा. अ. वि. से. कें. मुंबई	751	1,048	365	319	288	349	943	1,208	Spl.E.E. for P.H.P. Bombay.
महाराष्ट्र राज्य		6,09,007	6,65,580	84,187	89,446	41,936	39,231	15,82,845	19,62,097	Maharashtra State

टीप.—(१) वि. से. कें.—विभागीय सेवायोजन केंद्र. (२) उ. वि. से. कें.—उप-विभागीय सेवायोजन केंद्र. (३) वि. से. मा. व स. कें.—विद्यापीठ सेवायोजन माहिती व सल्लागार केंद्र. (४) से. कें.—सेवायोजन केंद्र. (५) शा. अ. वि. से. कें.—शारीरिक अक्षमतासाठी विशेष सेवायोजन केंद्र.

Note.—(i) R.E.E.—Regional Employment Exchange; (ii) S.R.E.E.—Sub-Regional Employment Exchange; (iii) U.E.I. and G.B.—University Employment Information and Guidance Bureau; (iv) E.E.—Employment Exchange. (v) SPL.E.E. For PHP—Special Employment Exchange for Physically Handicapped Persons.

आ.प्रार.—सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, Bombay.

25. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25-17 (10-5)

नोंदणीकृत कामगार संघटनांची संख्या, सभासद संख्या, उत्पन्न, खर्च व निधी
Number, membership, income, expenditure and funds of registered trade unions

वर्ष Year	कामगार संघटना (संख्या) No. of trade Unions		विवरणपत्र सादर करणाऱ्यांचे शेकडा प्रमाण Percentage response	वर्षाखेर विवरण- पत्र सादर कर- णाऱ्या संघटनांची सभासद संख्या (हजारत) Membership of those who submit returns at the end of the year (No. in thousand)	वर्षाच्या मुक्तातीची शिल्लक घेऊन संबंधित वर्षातील उत्पन्न (रुपये हजारत) Income during the year under consideration including open- ing balance (Rs. in thousand)	संबंधित वर्षातील खर्च (रुपये हजारत) Expenditure during the year under consideration (Rs. in thousand)	वर्षे अखेरीस शिल्लक असलेला निधी (रुपये हजारत) Balance funds at the close of the year (Rs. in thousand)
	नोंदलेल्या Registered	विवरणपत्र सादर करणाऱ्या Submitting returns					
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1960-61	1,417	833*	59	578	2,873	2,500	4,282
1964-65	1,877	1,050*	56	934	6,430	4,785	7,980
रोजो/As on—							
31st/डिसेंबर/December 1965	2,071	1,088*	53	790	4,735	3,789	6,865
31st/डिसेंबर/December 1970	2,659	1,091	41	776	10,508	8,190	15,872
31st/डिसेंबर/December 1975	3,657	1,950	57	1,466	61,357	23,132	38,225
31st/डिसेंबर/December 1980	3,461	2,248	64	2,248@	60,095@	45,171@	86,617@
31st/डिसेंबर/December 1981	3,346	2,360	70	2,160@	64,938@	47,630@	94,677@
31st/डिसेंबर/December 1982	3,666	2,008	55	2,008	74,437	60,951	1,00,978
31st/डिसेंबर/December 1983	3,545	2,384	67	2,575	80,306	66,071	1,19,628

टीप.—(१) *ह्यांत १७ संघटनांचा समावेश आहे.

Note.—(1) *This includes 17 federations.

(२) @ सुधारित

(2) @ Revised

जाणकार.—कामगार वायुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

25. कामगार व सेवायोजन

तबता क्रमांक/

अघात झालेल्या कामगारांची संख्या व
Number of workers who were involved in accidents

वस्तुक्रमांक No.	वर्ग (1)	कामावरील कामगारांची दैनिक सरासरी (प्रौढ) Average number of workers employed per day (adults)		वर्षभराला ज्यांना अंतिम भरपाई दिली अशी प्रकरणे/दुखापतीची प्रकरणे No. of cases/injuries in which case final compensation was paid during the year.					
		1982 (3)	1983 (4)	मृत्यु Death		कायम अपंगत्व Permanent disablement		तात्पुरते अपंगत्व Temporary disablement	
				1982 (5)	1983 (6)	1982 (7)	1983 (8)	1982 (9)	1983 (10)
1	कारखाने	2,07,916	1,94,736	818	145	54	101	8,012	2,074
2	खाणी	26,492	14,287	11	10	7	46	3,065	2,243
3	गोदी व बंदरे	25,859	39,321	19	7	6	13	256	502
4	इमारत व बांधकाम ..	38,748	29,293	46	51	68	124	612	245
5	नगरपालिका	17,223	21,409	2	4	193	4	..	1
6	विद्युत पुरवठा संस्था ..	65,402	80,346	40	34	4	5	436	3,505
7	विमानपट कंपनी	501	449	..	..	..	..	..	..
8	रेल्वे	1,86,383	2,00,786	55	51	162	108	3,371	4,026
9	पोस्ट व तारखाते	1,744	18,494	..	..	..	..	1	..
	एकूण	5,70,268	5,99,121	991	302	494	401	15,753	12,596

टीप.—रकमा ११ ते १६ मधील आकडे संक्षिप्तात केल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत./
आधार.—अमिक भरपाई आयुक्त, मुंबई./

LABOUR AND EMPLOYMENT

TABLE No. 25.18 (10.6)

त्यांना भरपाईपोटी दिलेली रक्कम
and compensation paid to them

भरपाईपोटी दिलेली रक्कम (हजार रुपये) Amount of compensation paid (thousand Rs.)						Category
मृत्यु Death		कायम अपंगत्व Permanent disablement		तात्पुरते अपंगत्व Temporary disablement.		
1982	1983	1982	1983	1982	1983	(2)
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	
693	834	175	238	258	722	Factories.
228	136	109	168	1,057	862	Mines.
351	160	93	164	219	243	Docks and ports.
836	770	480	590	261	63	Building and Constructions.
53	74	26	59	..	1	Municipalities.
781	734	76	92	40	331	Electricity supply companies
..	..	..	..	..	..	Cinema film manufacturing companies.
1,134	986	468	500	529	742	Railways.
..	..	..	..	1	..	Posts and telegraphs deptt.
4,076	3,694	1,427	1,810	2,364	2,963	Total

Note.—Totals in cols .11 to 16 may not add due to rounding.

Source.—Commissioner for Workmen's Compensation, Bombay.

26. बँका व विमाव्यवसाय

BANKING AND INSURANCE

२६.१. या विभागात बँक कार्यालये असलेली शहरे व गावे, बँकांचे वर्गीकरण तसेच वर्गीकृत, अवर्गीकृत व सहकारी बँका यांचेविषयी माहिती दिली आहे.

२६.२. बँक कार्यालयांच्या संख्येत वर्गीकृत, अवर्गीकृत व सहकारी बँका यांच्या कार्यालयांचा समावेश आहे. व्यापारी बँकाकरिता संदर्भ काल उपलब्ध असल्यास तो ३१ डिसेंबर १९८३ रोजी असा असून सहकारी बँकाकरिता अद्यावत ताळेबंद किंवा विवरण यानुसार आहे.

26.1. Data on towns/villages having banking offices, classification of banks, scheduled, non-scheduled and Co-operative banks are given in this section.

26.2. Number of bank offices includes offices of scheduled, non-scheduled and Co-operative banks. The reference period of commercial Banks is as on 31st December 1983, wherever available while that regarding co-operative banks is as on the latest balance sheet or return.

26. बँका व विमा व्यवसाय/BANKING AND INSURANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.1 (18.2)

लोकसंख्यागटानुसार बँक कार्यालयांची विभागणी
Distribution of banking offices by population ranges३१ डिसेंबर १९८३ रोजी
(As on 31st December 1983)

अनुक्रमांक Serial No.	लोकसंख्या गट Population range	स्थळांची संख्या No. of Places	कार्यालयांची संख्या No. of offices
(1)	(2)	(3)	(4)
वर्गवारी न केलेले			
1 Unclassified		506	561
पेक्षा कमी			
2 below 5,000		1,074	1,502
3 5,000 to 10,000		508	968
4 10,000 to 25,000		931	741
5 25,000 to 50,000		42	295
6 50,000 to 75,000		17	184
7 75,000 to 1,00,000		9	1,505
एक लाखाचे वर			
8 Above 1,00,000		22	1,140
	एकूण/Total	2,371	6,896

टीप :—लोकसंख्येची आकडेवारी १९७१-१९८१ च्या जनगणनेवर आधारित आहे.

Note.—The population figures are based on the census of 1971-1981.

आधार :—भारतीय रिझर्व्ह बँकेने प्रकाशित केलेल्या "डिरेक्टरी ऑफ बँक ऑफिस", डिसेंबर १९८३ चे प्रकाशन.

Source.—Directory of Bank Offices, December 1983 by Reserve Bank of India.

26. बँका व विमा व्यवसाय/BANKING AND INSURANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26-2 (18.3)

वर्गीकृत व अवर्गीकृत सहकारी बँकांच्या कार्यालयांची संख्या
Number of offices of Scheduled, non-scheduled and Co-operative Banks

(As on 31st December 1983/रोजी)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्गीकृत बँक Scheduled Banks	अवर्गीकृत बँक Non-Scheduled Banks	सहकारी बँक Co-operative Banks	एकूण Total	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बुलढुंबई	1,041	..	304	1,345	Greater Bombay
2	ठाणे	222	..	100	322	Thane
3	रायगड	99	..	55	154	Raigad
4	रत्नागिरी	117	..	70	187	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	18	..	12	30	Sindhudurg
6	नाशिक	162	..	185	347	Nashik
7	धुळे	91	..	93	184	Dbule
8	जळगाव	122	..	177	299	Jalgaon
9	अहमदनगर	121	..	191	312	Ahmadnagar
10	पुणे	365	..	226	591	Pune
11	सातारा	121	..	124	245	Satara
12	सांगली	145	..	142	287	Sangli
13	शोलापुर	152	..	125	277	Sholapur
14	कोल्हापुर	165	..	178	343	Kolhapur
15	औरंगाबाद	120	..	103	223	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	..	Jalna
17	परभणी	75	..	70	145	Parbhani
18	बीड	53	..	57	110	Beed
19	नांदेड	87	..	85	172	Nanded
20	उस्मानाबाद	93	..	94	187	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	..	Latur
22	बुलढाणा	62	..	73	135	Buldhana
23	अकोला	71	..	78	149	Akola
24	अमरावती	96	..	73	169	Amravati
25	यवतमाळ	68	..	59	127	Yavatmal
26	वर्धा	52	..	33	85	Wardha
27	नागपुर	180	..	73	253	Nagpur
28	भंडारा	65	..	43	108	Bhandara
29	चंद्रपुर	77	..	33	110	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	4,040	..	2,656	6,896	Maharashtra State.

आधार :— भारतीय रिझर्व्ह बँकेने प्रकाशित केलेल्या "डिरेक्टरी ऑफ बँक ऑफिसस," डिसेंबर १९८३ चे प्रकाशन.

Source.— Directory of Bank Offices, December 1983 by Reserve Bank of India.

27. शासकीय अर्थव्यवस्था

PUBLIC FINANCE

२७.१. राज्य शासनातील महसुली जमा व महसुली खर्च यांचे निरनिराळ्या शीर्षाखालील आकडे या विभागात दाखविले आहेत. यांची अधिक तपशीलवार माहिती राज्य शासनाच्या अर्थसंकल्पात मिळते. तसेच अर्थसंकल्पातील व्यवहाराचे आर्थिक वर्गीकरणही त्यात दिले आहे. येथील आर्थिक वर्गीकरणाची मांडणी सहा लेखांमध्ये दर्शविलेल्या शासनाच्या आर्थिक व्यवहारावर आधारलेली आहे.

२७.२. राज्य शासनाचे जमा व खर्च या संबंधित व्यवहार दरवर्षी सादर केलेल्या अर्थसंकल्पात दिले जातात. अर्थसंकल्पीय व्यवहारांचे परिणाम जाणून घेण्यासाठी अर्थसंकल्पाचे आर्थिक वर्गीकरण केले जाते. या वर्गीकरणात अर्थसंकल्पीय व्यवहारांची अर्थपूर्ण आर्थिक वर्गानुरूप पुनर्मांडणी व त्यांचे पुनर्वर्गीकरण केले आहे. हे वर्गीकरण केंद्रीय अर्थसंकल्पाच्या आर्थिक वर्गीकरणाच्या मांडणीप्रमाणे आहे. त्यामधून आंतर लेखा व आंतर विभागीय हस्तांतरित रकमा (फंडाकडून बदली केलेल्या रकमा घेऊन) वगळण्यात आल्या आहेत. त्यामुळे उर्वरित अर्थव्यवस्थेशी होणाऱ्या राज्य शासनाच्या मूळ व्यवहारांची माहिती या वर्गीकरणातून मिळते.

27.1. The receipt and revenue expenditure of State Government under different heads is shown in this section. Further details will be found in the Civil Budget. Estimates of the State Government. The Economic Classification of the Budget is also given. The framework of economic classification presented here is based on the delienation of the Government transactions in a set of six accounts.

27.2. The Budget annually presented gives the transactions on account of receipts and expenditure of the State Government. In order to analyse the economic impact of these budgetary transactions, an economic classification of the Budget is undertaken. In this classification the transactions are regrouped and reclassified into meaningful economic categories. This classification follows closely the framework of economic classification adopted for the Central Budget. It eliminates all inter-account inter-departmental transfers including transfers to and from funds and brings out the genuine transactions of the State Government with the rest of the economy.

27. शासकीय अर्थव्यवस्था/PUBLIC FINANCE

तक्ता क्र./TABLE No. 27.1 (20.1)

महाराष्ट्र राज्याच्या महसुली जमांचे विवरण पत्र/Statement of Revenue Receipts of Maharashtra State

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

महसुलाची शीर्ष		(प्रत्यक्ष) 1982-83 Actuals	(प्रत्यक्ष) 1983-84 Actuals	Heads of Revenue (1)
(1)	(2)	(3)	(1)	
(ए) कर महसूल—				(A) Tax Revenue—
(ए) उत्पन्न व खर्च यांवरील कर—				(a) Taxes on Income and Expenditure—
021	निगम कराव्यतिरिक्त उत्पन्नावरील कर	12,400	13,254	Taxes on Income other than Corporation Tax
022	कृषि उत्पन्नावरील कर	38	5	Taxes on Agricultural Income
028	उत्पन्न व खर्च यांवरील इतर कर	7,467	5,295	Other Taxes on Income and Expenditure
एकूण—(ए)		16,905	18,554	Total (a)
(बी) मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील कर—				(b) Taxes on Property and Capital Transactions—
029	जमीन महसूल	2,956	2,416	Land Revenue
030	मुद्रांक व नोंदणी फी	5,405	6,100	Stamps and Registration Fees
031	संपदा शुल्क	285	(-49)	Estate Duty
035	शेत जमिनीव्यतिरिक्त इतर स्थावर मालमत्तेवरील कर	5	1	Taxes on Immovable Property other than Agricultural Land
एकूण—(बी)		8,652	8,468	Total (b)
(सी) विक्रेय वस्तु व सेवा यांवरील कर—				(c) Taxes on Commodities and Services—
039	राज्य उत्पादन शुल्क	13,980	15,318	State Excise
040	विक्रीकर	1,02,694	1,19,442	Sales Tax
041	वाहनांवरील कर	6,625	7,460	Taxes on Vehicles
042	मालावरील व उताखंबरील कर	9,514	7,018	Taxes on Goods and Passengers
053	विजेवरील कर व शुल्क	6,985	7,126	Taxes and Duties on Electricity
045	विक्रेय वस्तुवरील व सेवांवरील इतर कर व शुल्क	12,128	12,067	Other Taxes and Duties on Commodities and Services
862	केंद्रीय उत्पादन शुल्कातील राज्य प्रासनाचा हिस्सा	29,508	31,787	States' Share of Union Excise Duties
एकूण—(सी)		1,81,434	2,00,218	Total (c)
एकूण—(ए)		2,06,991	2,27,240	Total (A)
(बी) कराव्यतिरिक्त महसूल—				(B) Non-Tax Revenue—
(ए) इतर आर्थिक सेवा—				(a) Other Fiscal Services—
047	इतर आर्थिक सेवा	11	1	Other Fiscal Services
एकूण—(ए)		11	1	Total (a)
(बी) व्याजाच्या जमा रकमा लाभांश व नफा—				(b) Interest Receipts, Dividends and Profits—
049	व्याजाच्या जमा रकमा	14,577	17,915	Interest Receipts
050	लाभांश व नफा	333	133	Dividends and Profits
एकूण—(बी)		14,910	18,048	Total (b)
(सी) कराव्यतिरिक्त इतर महसूल—				(c) Other Non-Tax Revenue—
(एक) सर्वसाधारण सेवा—				(i) General Services—
051	लोकसेवा आयोग	4	2	Public Service Commission
055	पोलीस	918	790	Police
056	तुरुंग	190	170	Jails
057	पुरवठा व विनियोग	1	..	Supplies and Disposals
058	लेखन सामग्री व मुद्रण	442	455	Stationery and Printing
059	सरकारी बांधकामे	970	1,090	Public Works
065	इतर प्रशासनिक सेवा	1,342	1,050	Other Administrative Services
066	निवृत्ती वेतने व इतर सेवा-निवृत्ति लाभ यांच्या संबंधातील अगदानाच्या व वसुलीच्या रकमा.	229	185	Contributions and Recoveries towards Pension and other Retirement Benefits.
067	साहाय्यकारी साहित्य व साधनसामग्री	..	..	Aid Materials and Equipments
068	संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा	2,679	3,174	Miscellaneous General Services
एकूण—(एक)		6,775	6,916	Total (i)

(1)	(2)	(3)	(1)
(दोन) सामाजिक व सामूहिक सेवा—			(ii) Social and Community Services—
077	शिक्षण	316	680 Education
078	कला व संस्कृती	23	25 Art and Culture
080	वैद्यकीय	2,422	1,613 Medical
081	कुटुंब कल्याण	52	70 Family Welfare
082	आरोग्य, स्वच्छता व पाणीपुरवठा	133	178 Public Health, Sanitation and Water Supply
083	गृहनिर्माण	966	330 Housing
084	नगरविकास	692	788 Urban Development
085	माहिती व प्रसिद्धी	17	14 Information and Publicity
087	कामगार व सेवायोजन	247	243 Labour and Employment
088	सामाजिक सुरक्षा व कल्याण	740	1,060 Social Security and Welfare
095	इतर सामाजिक व सामूहिक सेवा	68	86 Other Social and Community Services
	एकूण—(दोन)	5,676	5,087 Total (ii)
(तीन) आर्थिक सेवा—			(iii) Economic Services—
098	सहकार	994	907 Co-operation
104	इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	73	73 Other General Economic Services
105	कृषि	348	345 Agriculture
106	लहान पाटबंधारे, मृदसंधारण व क्षेत्रविकास	226	397 Minor Irrigation, Soil Conservation and Arca Development.
109	अन्न	61	104 Food
110	पशुसंवर्धन	141	135 Animal Husbandry
111	दुग्धशाला विकास	15,703	24,318 Dairy Development
112	मत्स्यव्यवसाय	32	35 Fisheries
113	वन	8,972	9,927 Forests
114	सामूहिक विकास	390	378 Community Development
120	उद्योग	29	23 Industries
121	ग्राम व लघु उद्योग	13	10 Village and Small Industries
128	खाणी व खनिजे	685	763 Mines and Minerals
131	जल व वीज विकास सेवा	82	262 Water and Power Development Services
133	पाटबंधारे, पौक्यायन, जलसिंचन व पूर नियंत्रण प्रकल्प	1,322	1,300 Irrigation, Navigation, Drainage and Flood Control Projects.
134	वीज प्रकल्प	1,780	1,811 Power Projects
135	बंदरे, दीपगृहे व जहाज वाहतूक	12	32 Ports, Lighthouses and Shipping
136	नागरी विमाने चालन	..	.. Civil Aviation
137	मार्ग व पूल	355	28 Roads and Bridges
138	मार्ग व जलपरिवहन सेवा	1	.. Road and Water Transport Services
139	पर्यटन	..	.. Tourism
144	इतर परिवहन दळणवळण सेवा	..	.. Other Transport and Communication Services
	एकूण—(तीन)	31,219	40,848 Total (iii)
	एकूण—(सी)	43,670	52,851 Total (c)
(डी) सहाय्यक अनुदाने व अंशदाने—			(d) Grants-in-Aid and Contributions—
160	केंद्र सरकारकडून सहाय्यक अनुदान	18,238	27,058 Grants-in-Aid from Central Government
	एकूण—(डी)	18,238	27,058 Total (d)
	एकूण—(बी)	76,829	97,958 Total (B)
	एकूण—महसुली जमा	2,83,820	3,25,198 Total—Revenue Receipts

साधार—महाराष्ट्र राज्यसची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९८४-८५ व १९८५-८६.

Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1984-85 and 1985-86.

27. शासकीय अर्थव्यवस्था/PUBLIC FINANCE

तबता क्रमांक/TABLE No. 27.2 (20.2)

महाराष्ट्र राज्याचे महसुली खर्च विवरण पत्र/Statement of Revenue Expenditure of Maharashtra State

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

खर्चाची शीर्षे		(प्रत्यक्ष) Actuals 1982-83	(प्रत्यक्ष) Actuals 1983-84	Heads of Expenditure
(1)		(2)	(3)	(1)
(ए) सर्वसाधारण सेवा—				(A) General Services—
(ए) राज्याची अंगे—				(a) Organs of State—
211	संसद/राज्य/संघ राज्य क्षेत्र विधानमंडळे	282	309	Parliament/State/Union Territory/ Legislatures
212	राष्ट्रपती/उप-राष्ट्रपती/राज्यपाल/संघराज्य क्षेत्राचे प्रशासक.	50	49	President/Vice-President/Governor/Administrator of Union Territories.
213	मंत्रिपरिषद	98	124	Council of Ministers
214	न्यायदान	1,559	1,863	Administration of Justice
215	निवडणुका	84	443	Elections
	एकूण—ए	2,073	2,788	Total (a)
(बी) आर्थिक सेवा—				(b) Fiscal Services—
(एक) उत्पन्न व खर्च यांवरील करांची वसुली—				(i) Collection of Taxes on Income and Expenditure—
220	उत्पन्न व खर्च यांवरील करांची वसुली	4,279	5,331	Collection of Taxes on Income and Expenditure
	एकूण—एक	4,279	5,331	Total (i)
(दोन) मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील करांची वसुली—				(ii) Collection of Taxes on Property and Capital Transactions—
229	भूमी महसूल	3,294	3,050	Land Revenue
230	मुद्रांक व नोंदणी	232	288	Stamps and Registration
235	मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील इतर करांची वसुली.	..	..	Collection of other Taxes on Property and Capital Transactions.
	एकूण—(दोन)	3,526	3,338	Total (ii)
(तीन) विक्रेय वस्तु व सेवा यांवरील करांची वसुली—				(iii) Collection of Taxes on Commodities and Services—
239	राज्य उत्पादन शुल्क	275	312	State Excise
240	विक्रीकर	9,481	10,692	Sales Tax
241	वाहनांवरील कर	4,357	4,311	Taxes on Vehicles
245	विक्रेय वस्तु व सेवा यांवरील इतर कर व शुल्क	4,888	4,242	Other Taxes and Duties on Commodities and Services.
	एकूण—(तीन)	19,001	19,557	Total (iii)
(चार) इतर आर्थिक सेवा—				(iv) Other Fiscal Services—
247	इतर आर्थिक सेवा	572	829	Other Fiscal Services
	एकूण—चार	572	829	Total (iv)
	एकूण—(बी)	27,378	29,055	Total (b)

तद्वता क्रमांक/TABLE No. 27.2 (20.2)—Contd.

	(1)	(2)	(3)	(1)
(सी) ब्याज प्रदान व ऋणसेवा—				(c) Interest Payment and Servicing of Debt—
248 ऋण कमी करणे किंवा ऋण प्रतिबंधक यासाठी विनिवोजन		10,356	13,103	Appropriation for Reduction or Avoidance of Debt
249 ब्याज प्रदान		10,847	19,779	Interest Payments
एकूण—(सी)		27,203	32,882	Total (c)
(डी) प्रशासकीय सेवा—				(d) Administrative Services—
251 लोकसेवा आयोग		48	61	Public Service Commission
252 सचिवालय-सर्वसाधारण सेवा		665	750	Secretariat-General Services
253 जिल्हा प्रशासन		6,218	7,135	District Administration
254 कोषागार व लेखा प्रशासन		549	601	Treasury and Accounts Administration
255 पोलीस		14,121	16,384	Police
256 तुरुंग		615	680	Jails
257 पुरवठा व विनियोग		13	14	Supplies and Disposals
258 लेखन सामग्री व मुद्रण		1,510	1,758	Stationery and Printing
259 सरकारी बांधकामे		2,712	4,364	Public Works
260 अग्नि संरक्षण व नियंत्रण		15	11	Fire Protection and Control
265 इतर प्रशासनिक सेवा		610	718	Other Administrative Services
एकूण—(डी)		27,076	32,476	Total (d)
(इ) निवृत्तिवेतने व संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा—				(e) Pensions and Miscellaneous General Services—
266 निवृत्तिवेतने व इतर सेवानिवृत्ति लाभ		5,294	5,228	Pensions and Other Retirement Benefits
267 साहाय्यकारी साहित्य व साधनसामग्री		54	(—)47	Aid Materials and Equipments
268 संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा		1,909	2,292	Miscellaneous General Services
एकूण—(इ)		7,257	7,473	Total (e)
एकूण—(ए)		90,987	1,04,674	Total (A)
(बी.) सामाजिक व सामूहिक सेवा—				(B) Social and Community Services—
276 सचिवालय-सामाजिक व सामूहिक सेवा		158	197	Secretariat-Social and Community Services
277 शिक्षण		48,044	56,151	Education
278 कला व संस्कृती		551	580	Art and Culture
280 वैद्यकीय		9,445	10,316	Medical
281 कुटुंब कल्याण		3,380	4,396	Family Welfare
282 आरोग्य, स्वच्छता व पाणीपुरवठा		14,299	18,295	Public Health, Sanitation and Water Supply
282 गृहनिर्माण		2,634	4,053	Housing
283 नगरविकास		2,870	3,197	Urban Development
284 माहिती व प्रसिद्धी		469	525	Information and Publicity
285 कामगार व सेवायोजन		1,793	1,987	Labour and Employment
287 सामाजिक सुरक्षा व कल्याण		8,921	11,851	Social Security and Welfare
288 नैसर्गिक आपत्तींच्या निवारणासाठी सहाय्य		1,387	5,515	Relief on Account of Natural Calamities
289 इतर सामाजिक व सामूहिक सेवा		72	84	Other Social and Community Services
एकूण—(बी)		94,023	1,17,147	Total (B)
(सी) आर्थिक सेवा—				(C) Economic Services—
(ए) सर्वसाधारण आर्थिक सेवा—				(s) General Economic Services—
296 सचिवालय-आर्थिक सेवा		454	518	Secretariat-Economic Services
298 सहकार		3,079	3,778	Co-operation
304 इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा		7,174	8,379	Other General Economic Services
एकूण—(ए)		10,707	12,675	Total (a)

	(1)	(2)	(3)	(1)
(बी) कृषि व संलग्न सेवा—				(b) Agriculture and Allied Services—
305	कृषि	7,670	9,002	Agriculture
306	लहान पाटबंधारे	2,208	2,688	Minor Irrigation
307	भूद व जल संधारण	990	930	Soil and Water Conservation
308	क्षेत्र विकास	1,519	2,221	Area Development
309	अन्न	1,081	1,078	Food
310	पशुसंवर्धन	1,869	2,297	Animal Husbandry
311	दुग्धशाळा विकास	19,111	30,942	Dairy Development
312	मत्स्यव्यवसाय	226	292	Fisheries
313	वन	3,930	4,554	Forests
314	सामूहिक विकास	4,980	5,837	Community Development
	एकूण—(बी)	43,584	59,841	Total (b)
(सी) उद्योग व खनिजे—				(C) Industry and Minerals—
320	उद्योग	117	148	Industries
321	ग्रामोद्योग व लघु उद्योग	350	407	Village and Small Industries
328	खानी व खनिजे	136	157	Mines and Minerals
	एकूण—(सी)	603	712	Total (c)
(डी) जल व वीज विकास—				(d) Water and Power Development—
331	जल व वीज विकास सेवा	1,821	1,639	Water and Power Development Services
333	पाटबंधारे, नौकानयन, जलनिस्सारण व पूर नियंत्रण प्रकल्प	11,615	14,420	Irrigation, Navigation, Drainage and Flood Control Projects.
334	वीज प्रकल्प	7,389	4,134	Power Projects
	एकूण—(डी)	20,825	20,193	Total (d)
(ई) परिवहन व दळणवळण—				(e) Transport and Communications—
335	बंदरे, दीपगृहे व जहाज वाहतूक	317	272	Ports, Lighthouses and Shipping
336	नागरी विमानचालन	16	22	Civil Aviation
337	मार्ग व पूल	943	1,397	Roads and Bridges
338	मार्ग व जल परिवहन सेवा	36	58	Road and Water Transport Services
339	पर्यटन	7	3	Tourism
345	भारतीय रेल्वे	26	26	Indian Railways
	एकूण—(ई)	1,225	1,778	Total (e)
	एकूण—(सी)	76,944	95,199	Total (C)
(डो) सहाय्यक अनुदाने व अंशदाने—				(D) Grant-in-Aid and Contribution—
363	स्थानिक संस्था व पंचायत राज्य संस्था यांना नुकसान-भरपाईच्या व अभिहस्तकित रकमा देणे.	854	1,101	Compensation and Assignments to Local Bodies and Panchayat Raj Institutions.
	एकूण—(डो)	854	1,101	Total (D)
	एकूण-महसुली लेखावरील खर्च	2,62,808	3,18,121	Total-Expenditure on Revenue Account

आधार: महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९८४-८५ व १९८५-८६.

Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1984-85 and 1985-68.

27. शासकीय अर्थव्यवस्था/PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 27-3 (20-3)

महसुली व भांडवली लेखावरील जमा व खर्च
Receipts and Expenditure on Revenue and Capital Accounts

(रुपये लाखांत/Rs. in lakh)

बाब	प्रत्यक्ष Actuals 1982-83	प्रत्यक्ष Actuals 1983-84	Item
(1)	(2)	(3)	(I)
एक. महसुली लेखावरील जमा—			I. Receipts on Revenue Account—
(ए) कर महसूल—			(A) Tax Revenue
(अ) केंद्राकडून वसूल होणाऱ्या करांतील राज्याचा हिस्सा	42,193	44,992	(a) Share in Centrally Collected Taxes
(ब) राज्याकडून वसूल होणारे कर	1,64,798	1,82,248	(b) Taxes collected by State
एकूण कर महसूल—(क)=(अ+ब)	2,06,991	2,27,240	Total Tax Revenue (A)=(a+b)
(बी) करांव्यतिरिक्त महसूल	76,829	97,958	(B) Non-Tax Revenue
एकूण (एक) महसुली लेखावरील जमा—(ए+बी)	2,83,820	3,25,198	Total (I) Receipts on Revenue Account (A+B)
दोन. भांडवली लेखावरील जमा*	1,81,280	2,09,947	II. Receipts on Capital Account*
एकूण जमा—(एक+दोन)=डी	4,65,100	5,35,145	Total Receipts (I+II)=D
तीन. महसुली लेखावरील खर्च—			III. Expenditure on Revenue Account
(अ) विकास खर्च	1,92,452	2,35,105	(a) Development Expenditure
(ब) विकासेतर खर्च	43,152	50,134	(b) Non-Development Expenditure
(क) ऋण सेवा	27,204	32,882	(c) Debt Services
एकूण (तीन) महसुली लेखावरील खर्च—	2,62,808	3,18,121	Total (III) Expenditure on Revenue Account.
चार. भांडवली खर्च—			IV. Capital Disbursements—
(ए) महसुली लेखा बाहेरील भांडवली खर्च—			(A) Capital Expenditure outside the Revenue Account
(अ) विकास खर्च	41,740	52,787	(a) Development Expenditure
(ब) विकासेतर खर्च	1,318	1,658	(b) Non-Development Expenditure
(बी) कर्ज व ऋण विभागावरील खर्च	1,54,138	1,66,434	(B) Disbursement on Loans and Debt Section
एकूण (चार) भांडवली खर्च	1,97,196	2,20,879	Total (IV) Capital Disbursement.
एकूण खर्च—(तीन+चार)=इ	4,60,004	5,39,000	Total Expenditure (III+IV)=E
पाच. एकूण आधिक्य (+) किंवा तूट (—)=(डी—इ)	(+),5,096	(—)3,855	V. Overall Surplus (+) or Deficit (—)=(D—E)

*यात राज्य शासनाचे देशांतर्गत ऋण, केंद्र शासनाकडून कर्ज व आगाऊ रकमा, राज्य शासनाने दिलेली कर्ज व आगाऊ रकमा (वसुली), सरकारी लेखावरील निव्वळ जमा [रोख शिल्लक गुंतवणूक लेखा (निव्वळ) वगळून], अंतर्गत राज्याय तडजोड (निव्वळ), आकस्मिकता निधीमध्ये केलेले विनियोजन (निव्वळ) आणि आकस्मिकता निधी (निव्वळ) यांचा समावेश आहे.

*Includes Internal Debt of State Government, Loans, and Advances from the Central Government, Repayment of Loans and Advances to the State Government and net receipts on the Public Account (excluding Cash Balance Investment Account (Net) net receipts on Inter-State Settlement, net receipts, on Account of Appropriation to the Contingency Fund and Contingency Fund.

27. शासकीय अर्थव्यवस्था/

तक्का क्रमांक/

लेखा/

प्रशासकीय विभागाचे उत्पन्न व खर्च/

खर्च	(प्रत्यक्ष) Actuals 1982-83	(प्रत्यक्ष) Actuals 1983-84	Expenditure
(1)	(2)	(3)	(1)
1. वस्तु व सेवा यांवरील खर्च	69,610	75,906	Consumption expenditure
1.1 (अ) वेतन व मजुरी आणि वस्तु व सेवा यांवरील खर्च	70,049	81,306	(a) Wages and salaries and purchases of goods and services
1.1 (ब) बजा-विक्री	5,414	10,347	(b) Less-sales
1.2 निवृत्ति वेतने	4,975	4,947	Pensions
2. व्याज प्रदान	17,458	20,345	Interest paid
3. अर्थसहाय्य	10,835	9,879	Subsidies
4. हस्तांतरित महसुली रकमा	72,476	88,842	Current transfers
4.1 अनुदाने			Grants to
(अ) स्थानिक संस्थांस	37,572	43,096	(a) Local bodies
(ब) सहकारी संस्थांस	80	53	(b) Co-operatives
(क) शैक्षणिक संस्थांस	24,855	29,200	(c) Educational institutions
(ड) इतरांस	5,207	6,890	(d) Others
4.2 इतर चालू हस्तांतरित रकमा	4,762	9,603	Other current transfers
5. बचत	70,481	66,670	Savings
6. एकूण	2,40,860	2,61,642	Total

PUBLIC FINANCE

TABLE No. 27.4.1 (20.4.1)

Account-1

Income and outlay account of administrative departments

(₹. लाखांत/ Rs. in lakh)

जमा	(प्रत्यक्ष) Actuals 1982-83	(प्रत्यक्ष) Actuals 1983-84	Receipts
(4)	(5)	(6)	(4)
7. उद्योजकता व मालमत्तेपासूनचे उत्पन्न			Income from entrepreneurs and property
7.1 नफा	(-)-6,124	(-)-11,950	Profits
7.2 सरकारी मालमत्तेपासूनचे उत्पन्न			Income from properties
7.2.1 निव्वळ व्याज जमा			Net interest receipts-
(अ) महाराष्ट्र राज्य वीज मंडळाकडून	3,147	3,872	(a) State electricity board
(ब) वाणिज्यिक उपक्रमांकडून	9,888	12,294	(b) Departmental enterprises
(क) इतरांकडून	1,479	1,687	(c) Others
7.2.2 इतर मालमत्तेपासून जमा			Other property receipts
(अ) गुंतवणुकीपासूनचे उत्पन्न	335	157	(a) Income from investments
(ब) मालमत्तेपासून इतर उत्पन्न	1,772	2,170	(b) Other income from property
8. प्रत्यक्ष कर	24,258	24,109	Direct taxes
8.1 जमीन महसूल	2,569	2,088	Land revenue
8.2 निगम करांव्यतिरिक्त उत्पन्नावरील कर	12,400	13,254	Taxes on income other than corporation tax
8.3 संपदाशुल्क	285	(-)-49	Estate duty
8.4 व्यवसाय, व्यापार, आजिविका व रोजगार यांवरील कर.	4,467	5,295	Taxes on profession, trades, callings and employments
8.5 इतर प्रत्यक्ष कर	4,537	3,521	Other direct taxes
9. अप्रत्यक्ष कर	1,82,153	1,98,698	Indirect taxes
9.1 राज्य उत्पादन शुल्क	13,957	15,318	State excise duties
9.2 विक्री कर	1,02,679	1,19,442	Sales tax
9.3 मुद्रांक व नोंदणी फी	5,265	2,030	Stamps and registration fees
9.4 वाहनावरील कर	6,625	7,460	Taxes on vehicles
9.5 मालावरील व उतासंवरील कर	9,514	7,018	Taxes on goods and passengers
9.6 विद्युत शुल्क	6,973	7,126	Electricity duties
9.7 करमणूक कर	6,170	6,700	Entertainment tax
9.8 केंद्रीय उत्पादन शुल्कातील राज्याचा हिस्सा	29,508	31,787	Share of union excise duties
9.9 इतर अप्रत्यक्ष कर	1,462	1,817	Other indirect taxes
10. संकीर्ण जमा	4,866	3,417	Miscellaneous receipts
11. केंद्र सरकारकडून महमुली अनुदाने, इतर राज्यांकडून अंशदाने इत्यादि.	19,086	27,188	Revenue grants from Central Government contributions from other States etc.
12. एकूण	2,40,860	2,61,642	Total

खर्च	(प्रत्यक्ष) Actuals 1982-83	(प्रत्यक्ष) Actuals 1983-84	Expenditure
(1)	(2)	(3)	(1)
1. वेतन व मजुरी आणि वस्तू व सेवा यांबरील खर्च ..	33,945	45,235	Wages and salaries and purchases of goods and services
2. परिरक्षण	1,022	1,499	Maintenance
3. व्याज	9,852	12,731	Interest
4. घसारा	..	..	Consumption of fixed capital
5. नफा	(—)6,124	(—)11,950	Profits @
6. एकूण	38,695	47,015	Total

@याची विभागणी खालीलप्रमाणे आहे.

@The break-up is as follows.

(ए) खर्च	44,819	58,965	(A) Expenditure
(अ) पाटबंधारे योजना	12,472	15,502	(a) Irrigation schemes
(ब) मुद्रणालयीन खर्च	684	636	(b) Press charges
(क) इतर उपक्रम	31,663	42,827	(c) Other enterprises
(बी) नफा	(—)6,124	(—)11,950	(B) Profit
(अ) पाटबंधारे योजना	(—)10,988	(—)13,947	(a) Irrigation schemes
(ब) मुद्रणालय	(—)319	(—)214	(b) Press
(क) इतर उपक्रम	5,183	2,211	(c) Other enterprises
एकूण (ए+बी)	38,695	47,015	Total (A+B)

PUBLIC FINANCE

TABLE No. 27.4.2 (20.4.2)

Account-2

Production account of departmental enterprise.

(रु. लाखांत/ Rs. in lakh)

जमा	(प्रत्यक्ष) Actuals 1982-83	(प्रत्यक्ष) Actuals 1983-84	Receipts
(4)	(5)	(6)	(4)
7. विक्री	38,695	47,015	Sales
8. एकूण	38,695	47,015	Total

(अ) जमा	38,695	47,015	(A) Receipts
(अ) पाटबंधारे योजना	1,484	1,555	(a) Irrigation schemes
(ब) मुद्रणालय	365	422	(b) Press
(क) इतर उपक्रम	36,846	45,038	(c) Other enterprises
एकूण	38,695	47,015	Total

खर्च	(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1982-83	(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1983-84	Expenditure
(1)	(2)	(3)	(1)
1. साठ्यांतील बदल	(—) 6,775	(—) 3,055	Changes in stocks
1.1 राज्य प्रशासन	(—) 3,693	(—) 3,106	Government administration
1.2 शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रम	(—) 3,082	(+) 51	Departmental enterprises
2. एकूण स्थिर भांडवल निर्मिती (नवीन)	67,919	79,505	Gross capital formation (New)
2.1 राज्य प्रशासन			Government administration.—
(अ) इमारती व बांधकामे	29,127	32,312	(a) Buildings and constructions
(ब) यंत्रसामग्री व साधन सामग्री	2,982	4,060	(b) Machinery and equipment
2.2 शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रम			Departmental enterprise.—
(अ) इमारती व बांधकामे	33,874	40,470	(a) Buildings and constructions
(ब) यंत्रसामग्री व साधन सामग्री	1,936	2,663	(b) Machinery and equipments
3. भौतिक मालमत्तेची निव्वळ खरेदी	202	287	Net purchase of physical assets
3.1 जुनी मालमत्ता			Second hand assets.—
(अ) राज्य प्रशासन	..	..	(a) Government administration
(ब) शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रम	..	..	(b) Departmental enterprises
3.2 जमीन			Land
(अ) राज्य प्रशासन	202	287	(a) Government administration
(ब) शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रम	..	..	(b) Departmental enterprises
4. हस्तांतरित भांडवली रकमा	13,085	16,037	Capital transfers
4.1 भांडवली अनुदाने			Capital grants.—
(अ) स्थानिक संस्थांस	9,764	12,468	(a) Local bodies
(ब) सहकारी संस्थांस	45	54	(b) Co-operatives
(क) शैक्षणिक संस्थांस	2	2	(c) Educational institutions
(ड) इतरांस	2,032	1,401	(d) Others
4.2 जमीनदार व जहागीरदार यांना नुकसान भरपाई	22	42	Compensation to land owners and jagirdar
4.3 इतर हस्तांतरित भांडवली रकमा	1,220	2,070	Other capital transfers
5. एकूण	74,431	92,774	Total

PUBLIC FINANCE

TABLE No. 27.4.3 (20.4.3)

Account—3

Capital finance account of General Government

(₹. लाखों/Rs. in lakh)

जमा	(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1982-83	(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1983-84	Receipts
(4)	(5)	(6)	(4)
6. बचत	70,481	66,670	Savings
7. घसारा	..	..	Consumption of fixed capital
8. हस्तांतरित भांडवली रकमा	3,190	4,215	Capital transfers.—
(अ) केंद्र सरकार व इतर राज्याकडून	..	..	(a) From Union and Other State Government
(ब) भांडवली लेखावरील इतर जमा	3,190	4,215	(b) Other receipts on capital account
9. घेतलेली निव्वळ कर्जे	3,547	6,593	Net borrowings
10. इतर दायित्वे	(—) 2,787	15,296	Other liabilities
10.1 अर्थसंकल्पाभ्यतिरिक्त जमा	1,664	21,255	Extra budgetary receipts
10.2 वजा : वित्तीय संपत्तीतील निव्वळ खरेदी	4,451	5,959	Less ; Net purchase of financial assets
11. एकूण	74,431	92,774	Total

वस्तु, सेवा व हस्तांतरित रकमा यांचे व्यवहार : राज्य

Transactions in goods and services and transfers : Capital account of Government adminis-

हस्तांतरित रकमा				(प्रत्यक्ष) Actuals 1982-83	(प्रत्यक्ष) Actuals 1983-84	Disbursements
(1)				(2)	(3)	(1)
1.	एकूण भांडवल निर्मिती	..	..	61,144	76,450	Gross capital formation
1.1	राज्य प्रशासन	..	..			Government administration
1.1.1	इमारती व बांधकामे—					Buildings and constructions—
	(अ) नवनिर्मितीचा खर्च	..	..	29,127	32,298	(a) New outlays
	(ब) नवीकरण व पुनःस्थापना	..	..	..	14	(b) Renewals and replacement
1.1.2	यंत्रसामग्री व साधन सामग्री—					Machinery and equipment—
	(अ) नवनिर्मितीचा खर्च	..	..	2,982	4,060	(a) New outlays
	(ब) नवीकरण व पुनःस्थापना	..	..	..	..	(b) Renewals and replacement
1.1.3	साठ्यातील निव्वळ वाढ	..	..	(—)3,693	(—)3,106	Net increase in stocks
1.2	शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रम	..	..			Departmental commercial undertakings
1.2.1	इमारती व बांधकामे—					Buildings and constructions—
	(अ) नवनिर्मितीचा खर्च	..	..	33,874	40,102	(a) New outlays
	(ब) नवीकरण व पुनःस्थापना	..	..	..	368	(b) Renewals and replacement
1.2.2	यंत्रसामग्री व साधन सामग्री—					Machinery and equipments—
	(अ) नवनिर्मितीचा खर्च	..	..	1,936	2,663	(a) New outlays
	(ब) नवीकरण व पुनःस्थापना	..	..	..	..	(b) Renewals and replacement
1.2.3	साठ्यातील निव्वळ वाढ	..	..	(—)3,082	51	Net increase in stocks
2.	हस्तांतरित भांडवली रकमा	..	..	13,287	16,324	Capital transfers
2.1	भांडवली अनुदाने—					Capital grants—
	(अ) स्थानिक संस्थास	..	..	9,764	12,468	(a) Local bodies
	(ब) सहकारी संस्थास	..	..	45	54	(b) Co-operatives
	(क) शैक्षणिक संस्थास	..	..	2	2	(c) Educational institutions
	(द) इतरास	..	..	2,032	1,401	(d) Others
2.2	जमीनदार व जहागीरदार यांना नुकसानभरपाई	..	..	22	42	Compensation to land owners and Jagirdars
2.3	इतर हस्तांतरित भांडवली रकमा	..	..	1,220	2,070	Other Capital transfers
2.4	भौतिक मालमत्तेची निव्वळ खरेदी	..	..	202	287	Net purchase of physical assets
3.	एकूण	..	..	74,431	92,774	Total

PUBLIC FINANCE

TABLE No. 27.4.3 (20.4.3)

Account 3 A

प्रशासनाचा व शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रमांचा भांडवली लेखा
 tration and departmental commercial undertakings

(रु. लाखांत/Rs. in lakhs)

जमा	(प्रत्यक्ष) Actuals 1982-83	(प्रत्यक्ष) Actuals 1983-84	Receipts
(4)	(5)	(6)	(4)
4. एकूण बचत	70,481	66,670	Gross Savings
4.1 राज्य प्रशासनाच्या महसुली लेखातील बचत ..	70,481	66,670	Savings on current account of Government administration
4.2 शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमातील घसाऱ्या- साठीची तरतूद.	..	..	Depreciation provision of departmental commercial under- takings.
5. भांडवली स्वरूपाच्या इतर रकमा	3,190	4,215	Other receipts of capital nature
6. शिल्लक : वस्तू, सेवा व हस्तांतरित रकमांच्या सुर्वे व्यवहारातील तूट.	760	21,889	Balance : Deficit on all transactions in goods and services and transfers.
7. एकूण	74,431	92,774	Total

शासनाच्या वित्तीय संपत्तीतील बदल : राज्य प्रशासनाचा व शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रमांचा भांडवली लेखा[

आवक				(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1982-83	(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1983-84	Outgoings
(1)				(2)	(3)	(1)
1.	भाग भांडवळात केलेली गुंतवणूक	**	**	4,451	5,959	Investment in shares
	(अ) शासकीय उपक्रमांत	**	**	1,704	2,009	(a) Of Government concerns
	(ब) इतर उपक्रमांत	**	**	2,747	3,950	(b) Of others
2.	कर्जे व आगाऊ रकमा	**	**	38,405	34,439	Loans and advances
2.1	भांडवल निर्मितीसाठी	**	**			For capital formation to—
	(अ) स्थानिक संस्थांस	**	**	2,478	3,378	(a) Local bodies
	(ब) सहकारी संस्थांस	**	**	775	1,130	(b) Co-operatives
	(क) महाराष्ट्र राज्य वीज मंडळास	**	**	19,352	17,817	(c) State Electricity Board
	(ड) इतरांस	**	**	6,915	3,765	(d) Others
2.2	चालू वापरासाठी	**	**			For current consumption to—
	(अ) स्थानिक संस्थांस	**	**	611	(—)95	(a) Local bodies
	(ब) सहकारी संस्थांस	**	**	1,302	3,026	(b) Co-operatives
	(क) महाराष्ट्र राज्य वीज मंडळास	**	**	489	523	(c) State Electricity Board
	(ड) इतरांस	**	**	6,483	4,895	(d) Others
3.	एकूण	**	**	42,856	40,398	Total

TABLE No. 27.4.3 (20.4.3)

Account—3 B

Changes in financial assets : Capital account of Government administration and departmental commercial undertakings

(रु. लाखांत /Rs. in lakh)

भावक	(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1982-83	(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1983-84	Incomings
(4)	(5)	(6)	(4)
4. कर्जे व आगाऊ रकमा यांची परतफेड	5,254	7,883	Repayment of loans and advances.—
(अ) स्थानिक संस्थांकडून	258	407	(a) By local bodies
(ब) सहकारी संस्थांकडून	1,989	1,719	(b) By Co-operatives
(क) महाराष्ट्र राज्य वीज मंडळाकडून	692	763	(c) By State Electricity Board
(ख) इतरांकडून	2,315	4,994	(d) By others
5. बिल्लक : वित्तीय संपत्तीतील निव्वळ वाढ	37,602	32,515	Balance ; Net increase in financial assets
6. एकूण	42,856	40,398	Total

तक्ता क्रमांक/

लेखा 3 क/

शासनाच्या वित्तीय दायित्वातील बदल : राज्य प्रशासनाचा व शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमाचा भांडवली लेखा/

जावक	(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1982-83	(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1983-84	Outgoings
(1)	(2)	(3)	(1)
1. सरकारी ऋणाची परतफेड	1,15,561	1,31,798	Repayment of public debt
1.1 राज्य शासनाचे देशांतर्गत ऋण	1,04,272	1,17,109	Internal debt of the State Government
1.2 केंद्र सरकारकडून कर्जे व आगाऊ रकमा	11,289	14,689	Loans and advances from the Central Government
2. शिल्लक : वित्तीय दायित्वातील निव्वळ वाढ	39,633	53,049	Balance ; Net increase in financial liabilities
3. एकूण	1,55,194	1,84,847	Total

तक्ता क्रमांक/

लेखा 3 ड/

रोख रकमा व भांडवल यांचा ताळमेळ : राज्य प्रशासनाचा व शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा लेखा/

जावक	(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1982-83	(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1983-84	Outgoings
(1)	(2)	(3)	(1)
1. वस्तू व सेवा यांच्या सव्वे व्यवहारांतील तूट (लेखा ३अ ची संतुलन करणारी बाब).	760	21,889	Deficit on all transactions in goods and services (Balancing item in Account/C-3-A).
2. वित्तीय संपत्तीतील निव्वळ वाढ (लेखा ३ ब ची संतुलन करणारी बाब).	37,602	32,515	Net increase in financial assets (Balancing item in Account/C 3 B).
3. रोख शिल्लकीतील वाढ	1,271	..	Increase in cash balance
4. एकूण	39,633	54,404	Total

TABLE No. 27.4.3 (20.4.3)

Account—3 C

Changes in financial liabilities :—Capital account of Government administration and departmental commercial undertakings.

(रु. लाखात/Rs. in lakh)

आवक	(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1982-83	(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1983-84	Incomings
(4)	(5)	(6)	(4)
4. सरकारी ऋण	1,55,431	1,75,404	Public debt
4.1 राज्य शासनाचे देशांतर्गत ऋण ..	1,01,897	1,18,487	Internal debt of the State Government
4.2 केंद्र सरकारकडून कर्ज व आगाऊ रकमा ..	53,534	56,917	Loans and advances from the Central Government.
5. आंतरराज्यीय तडजोड (निव्वळ)	(—)56	(—)4	Inter-State settlement (Net)
6. अल्प बचत, भविष्य निर्वाह निधी इत्यादी (निव्वळ)	5,922	5,215	Small savings, provident fund etc. (Net)
7. रोख शिल्लक गुंतवणूक लेखा (निव्वळ) ..	(—)3,826	2,501	Cash balance investment account (Net)
8. इतर ऋण (निव्वळ)	(—)2,277	1,731	Other debts (Net)
9. एकूण	1,55,194	1,84,847	Total

TABLE No. 27.4.3 (20.4.3)

Account—3 D

Cash and capital reconciliation account of Government administration and departmental commercial undertakings.

(रु. लाखात/Rs. in lakh)

आवक	(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1982-83	(प्रत्यक्ष) (Actuals) 1983-84	Incomings
(4)	(5)	(6)	(4)
5. वित्तीय दायित्वातील निव्वळ वाढ (लेखा ३ सी ची संतुलन करणारी बाब).	39,633	53,049	Net increase in financial liabilities (Balancing item in Account—3C).
6. रोख शिल्लकीतील घट	..	1,355	Decrease in cash balance
7. एकूण	39,633	54,404	Total

28. किमती आणि निर्देशांक

PRICES AND INDICES

२८.१. या विभागात शेतीमाल, इतर आवश्यक वस्तू, सोने व चांदी यांच्या किमती, अखिल भारतीय घाऊक किमतीचा निर्देशांक, कामगार, शेतमजूर व अश्रमिक कर्मचारी यांचेकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक, नागरी व ग्रामीण विभागातील निरकोट किमतीचे निर्देशांक यासंबंधी माहिती दिली आहे.

२८.२. भारत सरकारचे आर्थिक सल्लागार यांच्या कार्यालयातर्फे प्रसिद्ध होणाऱ्या "अॅपेडिक्स टु इन्डेक्स नंबर ऑफ होलसेल प्राईसेस इन इंडिया" मुद्रारित मालिका, ह्या प्रकाशनात निर्देशांक तयार करण्याच्या पद्धतीबाबत सविस्तर माहिती दिली आहे. कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन प्रसिद्ध करित असलेल्या लेबर गॅझेट ह्या प्रकाशनाच्या डिसेंबर १९६५ च्या अंकात मुंबई व सोलापूर केंद्रासाठी तयार करावयाच्या नवीन निर्देशांकांच्या व्याप्ती व पद्धतीबाबतची सविस्तर माहिती दिली आहे; तर जळगाव व नागपूर केंद्रासाठी ती माहिती जानेवारी १९६६ च्या अंकात दिली आहे. पुणे केंद्रासंबंधीची माहिती ऑगस्ट १९६५ च्या अंकात व नांदेड व औरंगाबाद केंद्राविषयीची माहिती मार्च १९६६ च्या अंकात दिली आहे. "इंडियन लेबर जर्नल, खंड पाच, अंक ११" ह्या प्रकाशनात निर्देशांक तयार करण्याची पद्धत व त्याची व्याप्ती ह्याबद्दल सविस्तर माहिती दिलेली आहे. केंद्रीय सांख्यिकी संघटनेने अश्रमिकेतर कामगारांचे ग्राहक किमतीचे निर्देशांक तयार करते. त्यासाठी १९६० हे पायाभूत वर्ष घेतले आहे. महाराष्ट्रात मुंबई, पुणे व नागपूर ह्या केंद्रांसाठी निर्देशांक तयार केले आहेत. केंद्रीय सांख्यिकी संघटनेने प्रसिद्ध केलेल्या "मंथली अॅबस्ट्रॅक्ट ऑफ स्टॅटिस्टिक्स" ह्या प्रकाशनाच्या ऑगस्ट १९६६ च्या अंकात निर्देशांक तयार करावयाची पद्धत व व्याप्ती ह्यासंबंधी स्पष्टीकरण दिले आहे. "महाराष्ट्र अर्थ व सांख्यिकी त्रैमासिक पत्रिका" ह्या प्रकाशनाच्या ऑक्टोबर-डिसेंबर १९७९ च्या अंकात निर्देशांक काढण्याची पद्धत प्रसिद्ध केली आहे.

28.1. Information on prices of agricultural and other commodities, gold and silver, All-India wholesale price index number, consumer price index numbers for workers, agricultural labour and non-manual employees and retail price index numbers for urban and rural Maharashtra is given in this section.

28.2. The details of the method of construction of the index is given in the "Appendix to index number of wholesale prices in India" revised series, issued by the office of the Economic Adviser to the Government of India. The details, regarding the scope and method of compilation of the new index for Bombay and Solapur are given in December 1965 issue, for Jalgaon and Nagpur in January 1966 issue, for Pune in August 1965 issue and for Nanded and Aurangabad in March 1966 issue, of the Labour Gazette issued by the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra. The details of the method of construction and scope of the index is given in Indian Labour Journal, Vol. V, No. 11. Consumer price index number for non-manual employees is compiled by the Central Statistical Organisation. The year 1960 is adopted as base. For Maharashtra, index is worked out for Greater Bombay, Pune and Nagpur centres. The method and scope of the index is explained in 'Monthly Abstract of Statistics, August 1966' published by the Central Statistical Organisation. The methodology has been published in the 'October—December 1979 issue' of the Maharashtra Quarterly Bulletin of Economics and Statistics.

28. किमती आणि निर्देशांक/ PRICES AND INDICES

तक्ता क्र./TABLE No. 28.1 A (11.1)

महाराष्ट्र राज्यातील निवडक केंद्रातील महत्वाच्या शेतीमालाच्या घाऊक किमती

Wholesale prices of certain important agricultural commodities at selected centres in Maharashtra State

(1982-83)

(प्रति क्विंटलची महिनाअखेर असलेली घाऊक किमत रुपयात)

(Month end spot wholesale prices in Rs. per quintal).

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वस्तू (2)	बाजारपेठ (3)	प्रकार (4)	जून १९८२ June 1982 (5)	सप्टेंबर १९८२ September 1982 (6)	डिसेंबर १९८२ December 1982 (7)	मार्च १९८२ March 1982 (8)	Variety (4)	Market (3)	Commodity (2)
1	पेंडी	बारशी	क्र. १	..	..	..	..	No. 1	Barshi	Paddy
		कोल्हापूर	उत्तम	..	..	..	..	Superior	Kolhapur	
2	ज्वारी	बारामती	क्र. १	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	No. 1	Baramati	Jowar
		अहमदनगर	पिवळी/गावरान	180.00	185.00	175.00	190.00	Yellow/Gaoran	Ahmadnagar	
		श्रीरामपूर	बागायती/संकरित	N.A.	N.A.	N.A.	185.00	Bagayati/H. B.	Shuirampur	
		धुळे	संकरित	110.50	90.00	115.00	150.00	H. B.	Dhule	
		नंदुरबार	पिवळी	163.00	172.00	165.00	159.00	Yellow	Nandurbar	
		जालना (अंबड)	संकरित/पांढरी	115.00	175.00	160.00	N.A.	H. B./White	Jalna (Ambad)	
		नाशिक	संकरित/पिवळी	N.A.	N.A.	N.A.	150.00	H. B./Yellow	Nashik	
		लासलगांव	पांढरी/लोकल	145.00	N.A.	122.00	N.A.	White/Local	Lasalgaon	
		बारशी	पिवळी क्र. १	245.00	185.00	172.00	N.A.	Yellow No. 1	Barshi	
		सांगली	देशी/शाळसंकरित	190.00	200.00	115.00	125.00	Deshi/Shalu H. B.	Sangli	
		जळगांव	संकरित	128.00	130.00	115.00	N.A.	H. B.	Jalgaon	
		पाचोरा	संकरित	155.00	N.A.	250.00	N.A.	H. B.	Pachora	
		अकोला (वाशिम)	बालापूर पिवळी/संकरित	140.00	120.00	94.00	N.A.	Yellow/Hybrid	Akola (Washim)	
		अमरावती (दर्यापूर)	स्थानिक	140.00	125.00	N.A.	136.00	Local	Amravati (Daryapur)	
		नागपूर	पांढरी/संकरित	N.A.	150.00	130.00	150.00	White/Hybrid	Nagpur	
		यवतमाळ (वणी)	पिवळी	120.00	N.A.	N.A.	N.A.	Yellow	Yavatmal, (Wani)	
3	गहू	अहमदनगर	पिवळा	200.00	N.A.	N.A.	250.00	K. Sona	Ahmadnagar	Wheat
		श्रीरामपूर	बखी/मिक्सकन/निफाड	N.A.	N.A.	N.A.	200.00	Bazi/Mixican/Niphad	Shrirampur	
		जळगांव	काळी सोना	115.00	N.A.	238.00	N.A.	K. Sona	Jalgaon	
		धुळे	बखी	202.00	N.A.	273.50	213.00	Baxi	Dhule	
		नंदुरबार	९७३	216.50	N.A.	251.00	230.00	973	Nandurbar	
		नाशिक	पिवळा	N.A.	N.A.	N.A.	220.00	Yellow	Nashik	
		लासलगांव	निफाड	202.00	N.A.	257.00	N.A.	Niphad	Lasalgaon	
		बारशी	शेट	150.00	N.A.	287.00	N.A.	Shet	Barshi	
		नांदेड	बन्सी/लाल/संकरित	190.00	N.A.	N.A.	N.A.	Bansi/Red/H. B.	Nanded	
		औरंगाबाद	पोशिया	220.00	214.00	272.00	N.A.	Potia	Aurangabad	
		जालना (अंबड)	पिसी	265.00	270.00	275.00	N.A.	Pissi	Jalna (Ambad)	
		वर्धा	चावल कट्या/हावरा	215.00	N.A.	260.00	N.A.	Chawal Kathya/Hawra	Wardha	
		यवतमाळ (वणी)	बन्सी/गावरान	190.00	N.A.	N.A.	N.A.	Bansi/Gaoran	Yavatmal (Wani)	
		अकोला (वाशिम)	गावरानी	200.00	220.00	N.A.	N.A.	Gaorani	Akola (Washim)	
		नागपूर	कल्याण	N.A.	N.A.	240.00	300.00	Kalyan	Nagpur	
		अमरावती (धामणगाव)	बन्सी	130.00	215.00	N.A.	229.00	Bansi	Amravati (Dhamangaon)	

4	शंकर	अहमदनगर	संकरित/गावरानी	150.00	145.00	140.00	160.00	H. B./Gaorani	Ahmadnagar	Bajra
		श्रीरामपूर	गावरानी	N.A.	160.00	157.50	165.00	Gaorani	Shrirampur	
		जळगांव	संकरित/गावरानी	115.00	122.00	133.00	N.A.	H. B. Gaorani	Jalgaon	
		पाचोरा	स्थानिक/गावरानी	129.0	132.00	136.00	N.A.	Local/Gaorani	Pachora	
		चाळीसगांव	गावरानी	N.A.	107.00	125.00	109.00	Gaorani	Chalisgaon	
		धुळे	संकरित	138.00	121.00	138.00	150.00	H. B.	Dhule	
		नंदुरवार	संकरित	127.00	N.A.	N.A.	159.00	H. B.	Nandurbar	
		नाशिक	गावरानी	N.A.	N.A.	170.0	175.00	Gaorani	Nashik	
		लासलगाव	स्थानिक	155.00	N.A.	167.00	N.A.	Local	Lassalgaon	
		बारासती	संकरित	N.A.	N.A.	148.10	N.A.	H. B.	Baramati	
		सांगली	गावरानी	130.00	N.A.	N.A.	130.00	Gaorani	Sangli	
		जालना (लातूर)	हिरवी/संकरित	170.00	155.00	133.00	N.A.	Green/Hybrid	Jalna (Latur)	
		अमरावती (धामगाव)	गावरानी	135.00	105.00	N.A.	135.00	Gaorani	Amravati (Dhamangaon)	
		वर्धा	स्थानिक	133.00	N.A.	N.A.	N.A.	Local	Wardha	
		अकोला (वाशिम)	हिरवी/स्थानिक	115.00	102.00	N.A.	N.A.	Green/Local	Akola (Washim)	
औरंगाबाद	हिरवी	120.00	125.00	145.00	N.A.	Green	Aurangabad			
बीड	हिरवी/संकरित	163.00	154.00	165.00	150.00	Green/H. B.	Beed			
5	हरभरा	अहमदनगर	स्थानिक/निफाड	270.00	N.A.	N.A.	255.00	Local/Niphad/Yellow/Garda.	Ahmadnagar	Gram
		नागपूर	देशी	N.A.	N.A.	280.00	300.00	Deshi	Nagpur	
		अमरावती (दर्यापूर)	लाल/गावरानी	250.00	270.00	N.A.	236.00	Red/Gaorani	Amravati (Drayapur)	
		वार्धा	गारडा	260.00	N.A.	240.00	N.A.	Garda	Barshi	
		परभणी (जिंतूर)	लाल	N.A.	265.00	N.A.	N.A.	Red	Parbhani (Jintur)	
		बीड	पिवळा	261.00	250.00	200.00	261.00	Yellow	Beed	
6	तूर	जळगांव	लाल क्र. १	325.00	357.00	385.00	N.A.	Red No. 1	Jalgaon	Tur
		अहमदनगर	पांढरा	330.00	N.A.	N.A.	365.00	White	Ahmadnagar	
		वार्धा	गज्जर	370.00	N.A.	421.00	N.A.	Gajar	Barshi	
		औरंगाबाद	गज्जर	322.00	N.A.	365.00	N.A.	Gajar	Aurangabad	
		परभणी (जिंतूर) (हिंगोली)	पांढरा	N.A.	300.00	357.00	N.A.	White/Gajar	Parbhani (Jintoor) (Hingoli)	
		सेलू	पांढरा क्र. २	N.A.	403.75	382.00	410.00	White No. 2	Seilu	
		अमरावती (दर्यापूर)	पांढरा	335.00	325.00	405.00	382.00	White	Amravati (Drayapur)	
		वर्धा	गज्जर	355.00	375.00	N.A.	N.A.	Gajar	Wardha	
		नागपूर	पांढरा	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	White	Nagpur	
अकोला (वाशिम)	लाल	315.00	350.00	375.00	N.A.	Red	Akola (Washim)			
7	मूग	पुणे							Pune	Moong
		जळगांव	हिरवा/२	350.00	280.00	290.00	N.A.	Green/II	Jalgaon	
		नंदुरवार	चमकी/काळा	331.00	265.00	290.00	360.00	Chamki/Kala	Nandurbar	
		जालना (अंबड)	हिरवा/चमकी	363.00	275.00	N.A.	N.A.	Green/Chamki	Jalna(Ambad)	
		बीड		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Beed	
		नांदेड (भोकर)	स्थानिक	292.00	N.A.	N.A.	N.A.	Local	Nanded (Bhokar)	
		अमरावती (दर्यापूर)	हिरवा	345.00	325.00	284.00	350.00	Green	Amravati (Drayapur)	
		वर्धा	हिरवा	305.00	N.A.	242.00	N.A.	Green	Wardha	
यवतमाळ	लहान	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Small	Yavatmal			

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 28.1 A (11.1) - contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(4)	(3)	(2)
8	उडीद	जळगांव चाळीसगाव पाचोरा नांदेड नागपूर अमरावती अहमदनगर मलकापूर वर्धा	स्थानिक २/१ स्थानिक नं. १ स्थानिक काळा लहान	360.00 N.A. 325.00 320.00 N.A. 310.00 N.A. N.A. N.A.	327.00 N.A. N.A. N.A. N.A. 280.00 N.A. N.A. N.A.	315.00 N.A. N.A. N.A. N.A. 298.00 N.A. N.A. N.A.	N.A. 350.00 N.A. N.A. N.A. 370.00 N.A. N.A. N.A.	Local II/1 Local No. 1 Local Black Small	Jalgaon Chalisgaon Pachora Nanded Nagpur Amravati Ahmadnagar Malkapur Wardha	Urid
9	भुईमुंग	अहमदनगर श्रीरामपूर पुणे पाचोरा धुळे नंदुरवार लासलगाव बाशी जालना (अंबड) कोल्हापूर सांगली कराड औरंगाबाद बीड नागपूर अमरावती जळगांव	डोबळी/स्थानिक घुंघरी घुंघरी स्पॅनीश/पीनट लहान खानदेश (नं. १)/डोबळी जाडी/घुंघरी कोपरगाव डोबळी/जपानी पासरी घुंघरी डोबळी डोबळी लहान जपानी/डोबळी	450.00 N.A. N.A. 405.00 448.50 470.00 390.00 444.00 241.00 N.A. 450.00 488.10 400.00 430.00 N.A. 405.00 N.A.	N.A. N.A. N.A. 445.00 425.00 437.00 N.A. N.A. 390.00 N.A. 380.00 N.A. N.A. 364.00 N.A. 396.00 455.00	N.A. N.A. N.A. 479.00 469.50 450.00 424.00 408.00 N.A. N.A. 410.00 440.00 N.A. 425.00 N.A. 410.00 N.A.	500.00 426.00 N.A. N.A. 401.00 430.00 N.A. N.A. N.A. 410.00 440.00 N.A. N.A. 390.00 480.00 454.00 N.A.	Dobali/Local Ghungari Ghungari Spanish/Peanut Local Khandesh No. 1/Bold Ghungari Kopargaon Bold/Japani, Jadi Pasari Ghungari Bold Bold Small Japani/Bold	Ahmadnagar Shrirampur Pune Pachora Dhule Nandurbar Lasalgaon Barshi Jalna (Ambad) Kolhapur Sangli Karad Aurangabad Beed Nagpur Amravati Jalgaon	Groundnut (Pods).
10	करडई	अहमदनगर बाशी सांगली जालना (अंबड)	गावरान/स्थानिक देशी लहान	360.00 371.00 320.00 N.A.	N.A. N.A. N.A. N.A.	440.00 N.A. N.A. 425.00	330.00 N.A. 320.00 N.A.	Garon/Local Deshi Small	Ahmadnagar Baishi Sangli Jalna (Ambad)	Sufflower
11	तंबाखू	सांगली जयसिंगपूर	देशी (देशी)	400.00 N.A.	N.A. N.A.	N.A. 725.00	N.A. 800.00	Deshi (Deshi)	Sangli Jayasingpur	Tabacco
12	गुळ	श्रीरामपूर अहमदनगर कोपरगाव नंदुरवार सांगली कोल्हापूर लासलगाव पुणे कराड नागपूर	लाल नं. २ लाल नं. २ पिवळा नं. २ बरा कोल्हापूरी नं. २ स्पेशल मध्यम पिवळा केशरी कोल्हापूरी अंकापल्ली	N.A. 150.00 N.A. 195.00 210.00 N.A. 141.00 N.A. 205.00 N.A.	N.A. N.A. N.A. N.A. N.A. N.A. N.A. N.A. N.A. N.A.	N.A. 182.00 220.00 N.A. 190.00 N.A. N.A. 215.00 N.A. N.A.	225.00 195.00 N.A. 200.00 175.00 205.00 N.A. N.A. 209.00 N.A.	Red No. 2 Red No. 2 Yellow No. 2 Fair Kolhapuri No. 2 Special Medium Yellow kesari Kolhapur Ankapali	Shrirampur Ahmadnagar Kopargaon Nandurbar Sangli Kolhapur Lasalgaon Pune Karad Nagpur	Gur

13	कांदा	..	..	नाशिक	उन्हाळी/लाल	N.A.	90.00	N.A.	70.00	Summer/Red	Nashik	Onions
				लासलगाव	लालसर	62.00	N.A.	N.A.	N.A.	Redish	Lasalgaon	
				पुणे	फूरसुंगी/लोणंद	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Fursungi/Lonand	Pune	
14	बटाटे	..	..	नाशिक	नाशिक/तळेगाव	N.A.	N.A.	N.A.	120.00	Talegaon	Nashik	Potatos
				पुणे	तळेगाव/म्हैसूर	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Talegaon/Mysore	Pune	Banglore.
15	मिरची	..	..	नांदुरबार	सुकी घाटी	950.00	N.A.	955.00	656.00	Dry Ghati	Nandurbar	Chilli
				धुळे	गावरानी	1,190.00	N.A.	650.00	N.A.	Gaorani	Dhule	
				सांगली	जोवारी	950.00	N.A.	775.00	700.00	Jowari	Sangli	
				नागपूर	भिवापुरी	N.A.	N.A.	725.00	625.10	Bhiwapuri	Nagpur	

* N. A.—उपलब्ध नाही/ Not Available.

आधार : उपसंचालक, पणन, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Deputy Director of Marketing, Government of Maharashtra, Bombay.

28. किंमती आणि निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28-1-B (11.1)

महाराष्ट्र राज्यातील निवडक केंद्रातील महत्वाच्या शेतीमालाच्या घाऊक किंमती
Wholesale prices of certain important agricultural commodities at selected centres in Maharashtra State
(1983-84)

(प्रति क्विंटलची महिनाअखेर असलेली घाऊक किंमत)
(Month end spot wholesale prices in Rs. per quintal)

बनुक्रमांक Serial No.	वस्तू	बाजारपेठ	जात	जून June 1983	सप्टेंबर September 1983	डिसेंबर December 1983	मार्च March 1984	जात Variety-	बाजारपेठ Market	वस्तू Commodity
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)	(3)	(4)
1	भात	बाशी कोल्हापूर	क्र. २ उत्तम	N. A.	..	..	..	No. 2 Superior	Barshi Kolhapur	Paddy
2	ज्वारी	बारामती अहमदनगर श्रीरामपूर धुळे नंदुरबार जालना नाशिक लासलगांव बाशी सांगली जळगांव पाचोरा अकोला अमरावती नागपूर	क्र. १/२ पिवळी/गावरानी बागायती/संकरित संकरित पिवळी संकरित/पांढरी संकरित/पिवळी पांढरी/लोकल पिवळी क्र. १ देशी/शाळू संकरित संकरित पिवळी/संकरित स्थानिक पांढरी/संकरित	N. A. 205-00 195-00 152-50 191-00 123-00 190-00 185-00 274-50 220-00 N. A. 134-50 130-00 140-00 145-00	N. A. 215-00 207-00 155-00 195-00 130-00 N. A. 198-00 205-00 145-00 160-00 125-00 140-00 N. A. 145-00	N. A. N. A. 169-00 127-00 220-00 N. A. 210-00 240-00 N. A. 140-00 110-00 100-00 150-00 N. A. 160-00	N. A. 205-00 195-00 129-50 195-00 N. A. 160-00 180-00 N. A. 220-00 111-00 N. A. 143-00 N. A. 160-00	No. 1/2 Georati/Yellow Bagayati/H. B. H. B. Yellow H. B./White H. B./Yellow White/Local Yellow No. 1 Deshi/Shalu H. B. H. B. Yellow/Hybrid Local White/Hybrid	Baramati Ahmadnagar Shrirampur Dhule Nandurbar Jalna Nashik Lasalgaon Barshi Sangli Jalgaon Pachora Akola Amravati Nagpur	Jowar
3	गहू	अहमदनगर श्रीरामपूर जळगांव धुळे नंदुरबार नाशिक लासलगांव बाशी नांदेड औरंगाबाद जालना वर्धा	पिवळी/कल्याण सोना बक्षी/मिक्सकन/निफाड काळी सोना बक्षी ९७३ पिवळा निफाड शेट बन्सी/लाल/संकरित पोशिया पिसी चावलकटथा/हावरा	270-00 285-00 N. A. 245-00 257-00 280-00 265-00 N. A. N. A. N. A. N. A. 330-00 N. A.	270-00 244-00 255-00 251-00 251-00 280-00 268-00 N. A. N. A. N. A. N. A. 333-00 270-00	N. A. 325-00 265-00 302-00 281-00 295-00 275-00 N. A. N. A. N. A. N. A. N. A. N. A. 280-00	N. A. 205-00 295-00 194-50 205-00 225-00 210-00 N. A. N. A. N. A. N. A. N. A. N. A. 245-00	Yellow/K. Sona Baxi/Mixican/Niphad K. Sona Baxi 973 Yellow Niphad Shet Bansi/Red/H. B. Potia Pissi Chawal Kathya/Hawra	Ahmadnagar Shrirampur Jalgaon Dhule Nandurbar Nashik Lasalgaon Barshi Nanded Aurangabad Jalna (Ambad) Wardha	Wheat

	यवतमाळ (वणी)	**	**	बन्सी/गावरानी	**	**	230-00	..	N. A.	N. A.	Bansi/Gaorani	Yavatmal (Wani)
	अकोला (वाशिम)	**	**	गावरानी	**	**	280-00	250-00	275-00	203-00	Gaorani	Akola (Washim)
	नागपूर	**	**	काळी सोना/कल्याण	**	**	260-00	250-00	265-00	290-00	K. Sona/Kalyan	Nagpur
	अमरावती	**	**	बन्सी/काळी सोना	**	**	249-00	235-00	N. A.	207-00	Bansi/K. Sona	Amravati
4	बाजरी	**	**	अहमदनगर	**	**	190-00	155-00	N. A.	150-00	H. B./Gaorani	Ahmadnagar
	श्रीरामपूर	**	**	गावरानी	**	**	180-00	170-00	176-00	152-00	Gaorani	Shrirampur
	जळगांव	**	**	स्थानिक/संकरित	**	**	N. A.	155-00	115-00	85-00	Local/Hybrid	Jalgaon
	पाचोरा	**	**	स्थानिक/संकरित	**	**	180-00	124-00	N. A.	N. A.	Local/H. B.	Pachora
	धुळे	**	**	संकरित	**	**	189-00	143-00	140-50	131-00	H. B.	Dhule
	नंदुरबार	**	**	संकरित	**	**	188-00	N. A.	N. A.	141-00	H. B.	Nandurbar
	नाशिक	**	**	गावरानी	**	**	205-00	N. A.	215-00	175-00	Gaorani	Nashik
	लासलगांव	**	**	स्थानिक	**	**	205-00	190-00	165-50	150-00	Local	Lasalgaon
	बारामती	**	**	संकरित	**	**	184-00	155-00	180-00	131-00	H. B.	Baramati
	सांगली	**	**	संकरित/देशी	**	**	190-00	125-00	150-00	150-00	H. B./Deshi	Sangli
	जालना	**	**	हिरवी/संकरित	**	**	180-00	165-00	138-00	N. A.	Green/Hybrid	Jalna
	अमरावती	**	**	गावरानी	**	**	N. A.	155-00	186-00	N. A.	Gaorani	Amravati
	वर्धा	**	**	स्थानिक	**	**	N. A.	145-00	185-00	N. A.	Local	Wardha
	अकोला (वाशिम)	**	**	हिरवी/स्थानिक	**	**	130-00	100-00	185-00	N. A.	Green/Local	Akola (Washim)
	औरंगाबाद	**	**	हिरवी	**	**	N. A.	165-00	135-00	150-00	Green	Aurangabad
	बीड	**	**	हिरवी/संकरित	**	**	175-00	180-00	140-00	N. A.	Green/H. B.	Beed
	यवतमाळ	**	**	ढोबळी	**	**	N. A.	150-00	N. A.	N. A.	Bold	Yavatmal
5	हरभरा	**	**	अहमदनगर	**	**	255-00	275-00	N. A.	N. A.	Local/Niphad/Yellow	Ahmadnagar
	मालेगांव	**	**	चाफा	**	**	N. A.	N. A.	..	N. A.	Chafa	Malegaon
	नागपूर	**	**	देशी	**	**	260-00	N. A.	N. A.	370-00	Deshi	Nagpur
	पुणे	**	**	गुलाबी	**	**	N. A.	250-00	N. A.	N. A.	Gulabi	Pune
	अमरावती (दर्यापूर)	**	**	लाल/गावरान	**	**	240-00	N. A.	N. A.	N. A.	Red/Gaorani	Amravati (Daryapur)
	बारशी	**	**	गारडा	**	**	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	Garda	Barshi
	परभणी	**	**	लाल	**	**	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	Red/	Parbhani
	बीड	**	**	पिवळा	**	**	230-00	240-00	350-00	N. A.	Yellow	Beed
	वर्धा	**	**	..	**	**	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	..	Wardha
	जळगांव	**	**	लाल क्र. १	**	**	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	Red No. 1.	Jalgaon
6	तूर	**	**	अहमदनगर	**	**	390-00	395-00	485-00	400-00	Gajar/White	Ahmadnagar
	बारशी	**	**	पांढरा/गज्जर	**	**	497-23	495-00	N. A.	442-00	White/Gajar	Barshi
	औरंगाबाद	**	**	गज्जर २	**	**	N. A.	425-00	N. A.	N. A.	Gajar II	Aurangabad
	परभणी	**	**	पांढरा/गज्जर	**	**	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	White/Gajar	Parbhani
	सैलू	**	**	पांढरा क्र. २	**	**	..	N. A.	496-00	N. A.	White No. 2.	Sailu
	अमरावती (दर्यापूर)	**	**	पांढरा	**	**	382-00	429-00	475-00	N. A.	White	Amravati (Darayapur)
	वर्धा	**	**	गज्जर	**	**	N. A.	N. A.	480-00	432-00	Gajar	Wardha
	नागपूर	**	**	पांढरा	**	**	N. A.	460-00	N. A.	N. A.	White	Nagpur
	अकोला (वाशिम)	**	**	लाल	**	**	430-00	380-00	530-00	415-00	Red	Akola (Washim)
	बीड	**	**	गज्जर	**	**	510-00	N. A.	550-00	N. A.	Gajar	Beed
	नांदेड	**	**	गज्जर	**	**	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	Gajar	Nanded

तक्ता क्रमांक//TABLE No. 28-1 B (11.1)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)	(3)	(4)
7	मूग	जळगांव नंदुरबार जालना बीड नांदेड (भोकर) अमरावती (दर्यापूर) वर्धा	हिरवा/२ चमकी हिरवा/चमकी स्थानिक स्थानिक हिरवा हिरवा	N. A. 480-26 381-00 421-00 N. A. 399-00 480-26	265-00 290-00 275-00 N. A. N. A. 290-00 240-00	375-00 N. A. 365-50 N. A. N. A. 410-00 375-00	385-00 451-00 N. A. N. A. N. A. N. A. 405-00	Green/II Chamki Green/Chamki Local Local Green Green	Jalgaon Nandurbar Jalna (Ambad) Beed Nanded (Bhokar) Amravati(Daryapur) Wardha	Moong
8	उडीद	यवतमाळ जळगांव पाचोरा नांदेड नागपूर अमरावती	लहान स्थानिक २/१ स्थानिक नं. १ स्थानिक काळा लहान	N. A. 450-00 N. A. 435-00 398-00	351-00 350-00 N. A. 400-00 N. A.	375-00 330-00 N. A. N. A. 418-00	N. A. N. A. N. A. 451-00 422-00	Small Local II/I Local No. 1 Local Black Small	Yavatmal Jalgaon Pachora Nanded Nagpur Amravati	Udid
9	भुईमुग शेंगा	अहमदनगर श्रीरामपूर पाचोरा धुळे नंदुरबार लासलगांव बारशी जालना कोल्हापूर सांगली कराड चाळीसगांव औरंगाबाद बीड नागपूर अमरावती जळगांव	ढोबळी/स्थानिक/धुंगरी धुंगरी धुंगरी स्पॅनीश/पीनट लहान खानदेश नं १/ढोबळी धुंगरी कोपरगांव ढोबळी/जपानी जाडी पासरी धुंगरी धुंगरी ढोबळी ढोबळी लहान जपानी/ढोबळी	500-00 650-00 485-00 517-00 875-00 450-00 416-00 310-00 N. A. N. A. 460-00 N. A. N. A. N. A. 525-00 480-00 495-00 N. A.	525-00 479-00 570-00 569-00 535-00 500-00 460-00 523-00 N. A. N. A. 500-00 500-00 N. A. N. A. N. A. 450-00 400-00 575-00 561-00	N. A. 750-00 535-00 521-00 N. A. 450-00 N. A. N. A. N. A. 500-00 500-00 N. A. N. A. N. A. N. A. N. A. N. A. N. A. N. A.	N. A. 740-00 N. A. 502-00 510-00 450-00 N. A. N. A. 500-00 500-00 500-00 500-00 N. A. N. A. N. A. 470-00 510-00 490-00 450-00	Dobali/Local/Ghungari Ghungari Ghungari Spanish/Peanut Small Khandesh No. 1/Bold Ghungari Kopargaon Bold/Japani, Jadi Pasari Ghungari Ghungari Bold Bold Small Japan/Bold	Ahmadnagar Shrirampur Pachora Dhule Nandurbar Lasalgaon Barshi Jalna Kolhapur Sangli Karad Chalisgaon Aurangabad Beed Nagpur Amravati Jalgaon	Groundnut (Pods).
10	करडई	अहमदनगर बारशी सांगली जालना	स्थानिक देशी लहान	357-00 391-80 1,000-00 N. A.	475-00 438-00 400-00 N. A.	N. A. N. A. N. A. N. A.	360-00 343-00 360-00 N. A.	Local .. Deshi Small	Ahmadnagar Barshi Sangli Jalna	Sufflower
11	तंबाखू	सांगली कोल्हापूर (जयसिंगपूर)	देशी देशी	390-00 725-00	600-00 N. A.	N. A. 1,000-00	750-00 1,000-00	Deshi Deshi	Sangli Kolhapur (Jayasingpur)	Tobacco

12	गुळ	श्रीरामपूर	लाळ नं. २	250-00	350-00	N. A.	300-00	Red No. 2.	Shrirampur	Gur
		अहमदनगर	लाळ नं. २	240-00	320-00	287-00	310-00	Red No. 2.	Ahmadnagar	
		कोपरगांव	पिवळा नं. २	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	Yellow No. 2	Kopergaon	
		नंदुरबार	बरा	250-00	N. A.	N. A.	360-00	Fair	Nandurbar	
		सांगली	कोल्हापूरी	290-00	350-00	350-00	350-00	Kolhapur	Sangli	
		कोल्हापूर	नं. २ स्पेशल	N. A.	N. A.	310-00	300-00	No. 2 Special	Kolhapur	
		लासलगांव	मध्यम	215-00	331-00	275-00	297-00	Medium	Lasalgaon	
		पुणे	पिवळा केशरी	260-00	380-00	300-00	320-00	Yellow Kesari	Pune	
		कराड	कोल्हापूरी	291-00	250-00	310-00	340-00	Kolhapur	Karad	
		नागपूर	अंकापल्ली	N. A.	390-00	N. A.	390-00	Ankapali	Nagpur	
13	क्रोदा	नाशिक	उन्हाळी/खाल	110-00	240-00	90-00	60-00	Summer/Red	Nashik	Onions
		लासलगांव	लालसर	128-00	251-00	166-00	55-00	Redish	Lasalgaon	
		पुणे	फुरसंगी/लोणद	150-00	210-00	90-00	N. A.	Fursungi/Lonand	Pune	
		नागपूर	नाशिक/गावरानी	120-00	174-00	N. A.	N. A.	Nashik/Gaorani	Nagpur	
14	बटाटा	नाशिक	तळेगांव/नाशिक	210-00	200-00	170-00	120-00	Talegaon/Nashik	Nashik	Potatos
		पुणे	तळेगांव/बंगलोर	210-00	N. A.	190-00	N. A.	Talegaon/Banglore.	Pune	
15	मिरची	नंदुरबार	सुकी/घाटी	770-00	511-00	700-00	752-00	Dry/Ghati	Nandurbar	Chillies
		धुळे	गावरानी	736-00	526-00	425-00	616-00	Gaorani	Dhule	
		सांगली	जोवारी	550-00	500-00	750-00	750-00	Jowari	Sangli	
		नागपूर	भिवापुरी	770-00	420-00	637-50	800-00	Bhiwapuri	Nagpur	

N.A.—उपलब्ध नाही/Not Available.

आधार—उपसंचालक, यजन, महासंघ कसत, पुणे.

Source—Deputy Director of Marketing, Government of Maharashtra, Bombay.

मुंबई बाजारातील काही शेती व इतर आवश्यक वस्तूंच्या घाऊक किमती

वस्तु	जात	एप्रिल April 1982	मे May 1982	जून June 1982	जुलै July 1982	ऑगस्ट August 1982	सप्टेंबर September 1982
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
बाजरी		N.A.	N.A.	N.A.	215.00	N.A.	214.00
	खानदेश नं. २	220.00	215.00	220.00	220.00	230.00	220.00
कढधान्ये—							
उडीद	खानदेश	280.00	300.00	275.00	380.00	425.00	400.00
भूप	मोगलाई/हिरवा, चमकी	370.00	360.00	360.00	360.00	370.00	320.00
	चिनाई	430.00	420.00	420.00	420.00	430.00	360.00
मसूर	मोठी	390.00	380.00	360.00	375.00	360.00	340.00
तूर	पांढरा	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
मठ	पांढरा	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
हरभरा	पिवळा	280.00	280.00	280.00	340.00	350.00	310.00
चवळी	पांढरी/लाल	270.00	270.00	280.00	290.00	316.00	270.00
भाळी—							
चणा डाळ		355.00	360.00	370.00	390.00	390.00	360.00
तूर डाळ		440.00	450.00	430.00	500.00	520.00	490.00
हेलबिया—							
शेंगदाणा	ढोबळी	580.00	600.00	615.00	620.00	595.00	540.00
एरंडी	मोठे	276.00	301.00	342.00	340.00	338.00	318.00
जवस	मोठे	380.00	440.00	460.00	460.00	480.00	450.00
तेले—							
शेंगदाणा तेल		1,261.00	1,281.80	1,406.60	1,424.40	1,341.60	1,341.00
एरंडेल	कामायल	650.00	690.00	740.00	752.50	777.50	747.50
जवस तेल	कच्चे	936.00	1,040.00	1,102.00	1,162.20	1,164.80	1,123.20
खोबरेल तेल	पांढरे	1,300.00	1,508.00	1,640.00	1,630.00	1,660.00	1,693.20
बड्या—							
शेंगदाणा पेंड		170.00	175.00	187.50	177.30	165.00	165.00
एरंडेल, पेंड		60.00	67.50	75.00	77.50	80.00	80.00
गुळ	कोल्हापूर नं. १	360.00	450.00	450.00	390.00	360.00	350.00
	कोल्हापूर नं. २	265.00	320.00	360.00	310.00	310.00	300.00
साखर	सी ३० (खुल्या बाजारातील)	548.00	556.00	520.00	565.00	465.00	435.00
	डी ३० (खुल्या बाजारातील)	538.00	548.00	518.00	558.00	448.00	425.00
दूध (प्रत्येकी १० लिटर)	म्हशीचे	40.00	40.00	50.00	62.00	50.00	60.00
सोणी	खानदेशी	3,200.00	3,200.00	3,200.00	3,200.00	3,400.00	3,200.00
	बेळगाव	3,200.00	3,200.00	3,200.00	3,200.00	3,400.00	3,200.00
मिरची	घाटी	950.00	1,100.00	1,125.00	1,200.00	1,100.00	1,000.00
	बेडगी	900.00	1,050.00	1,100.00	1,425.00	1,300.00	1,100.00
	मद्रास	1,100.00	1,150.00	1,450.00	1,250.00	1,400.00	1,400.00
	संकेतवर	1,300.00	1,400.00	1,500.00	1,300.00	1,400.00	1,100.00
हळद	राजापुरी	550.00	500.00	625.00	600.00	600.00	650.00
आले	विरंजीत	1,600.00	1,600.00	1,600.00	1,750.00	1,700.00	1,800.00
बटाटे (प्रत्येकी १० किलो)	तळेगाव नं. १/फरकाबाद	11.00	17.50	12.00	40.00	19.00	N.A.
	तळेगाव नं. २/बंगलोर	13.00	N.A.	20.00	19.00	19.00	14.00
कांदे (प्रत्येकी १० किलो)	नाशिक नं. १	5.50	10.00	9.50	11.00	12.00	11.00
	फुरसुंगा/नाशिक नं. २	6.50	N.A.	9.50	10.00	10.00	N.A.
केळी (प्रत्येकी १० किलो)	खानदेश	N.A.	N.A.	29.00	10.00	28.00	12.00

PRICES AND INDICES

TABLE No. 28.2A (11.2)

Wholesale prices of certain agricultural and other essential commodities at Bombay market

(प्रति किबटल महिनाखेरच्या किमती रूपात)

(Monthend Prices in Rs. per quintal)

(1982-83)

ऑक्टोबर October 1982 (9)	नोव्हेंबर November 1982 (10)	डिसेंबर December 1982 (11)	जानेवारी January 1983 (12)	फेब्रुवारी February 1983 (13)	मार्च March 1983 (14)	Variety (2)	Commodity (1)
213.00 210.00	N.A. 225.00	220.00 392.00	N.A. 205.00	N.A. 185.00	N.A. 190.00	Punjab Khandesh No. 2	Bajra
Pulses—							
310.00	330.00	310.00	320.00	335.00	350.00	Khandesh	Udid
330.00	330.00	320.00	325.00	350.00	360.00	Moglai/Green/Chammaki	Moong
350.00	360.00	340.00	350.00	365.00	390.00	Chinai	
330.00	266.00	350.00	320.00	300.00	300.00	Bold	Masur
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	White	Tur
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	White	Math
300.00	320.00	305.00	310.00	320.00	270.00	Yellow	Gram
230.00	260.00	230.00	220.00	250.00	280.00	White/Red	Chavali
Dals—							
370.00	390.00	350.00	340.00	345.00	310.00		Gramdal
490.00	550.00	500.00	505.00	520.00	510.00		Turdal
Oilseeds—							
322.00	630.00	602.00	595.00	579.00	580.00	Bold	Groundnut (Shelled)
332.00	318.00	332.00	358.55	374.00	398.00	Bold	Castor seed
470.00	480.00	480.00	460.00	418.00	400.00	Bold	Linseed
Oils—							
1,391.50	1,404.00	1,419.60	1,411.80	1,366.00	1,372.80		Groundnut oil
747.00	725.00	730.00	810.00	850.00	900.00	Commercial	Castor oil
1,154.40	1,206.40	1,196.00	1,144.00	1,192.00	998.40	Raw	Linseed oil
1,896.00	2,000.00	2,200.00	2,030.00	1,900.00	1,736.80	White	Copra oil
Cakes—							
180.00	180.00	172.50	175.00	180.00	175.00		Groundnut cake
87.50	90.00	90.00	85.00	80.00	80.00		Castor cake
350.00	380.00	380.00	330.00	340.00	320.00	Kolhapur No. 1	Gur
300.00	330.00	310.00	270.00	300.00	270.00	Kolhapur No. 2	
415.00	415.00	392.00	427.00	461.00	452.00	C-30 (Open market)	Sugar
408.00	398.00	385.00	412.00	446.00	438.00	D-30 (Open market)	
51.00	49.00	50.00	40.00	40.00	N.A.	Buffalo	Milk (per 10 litres)
3,400.00	3,400.00	2,500.00	3,200.00	3,200.00	3,200.00	Khandeshi	Butter
3,400.00	3,400.00	2,500.00	3,200.00	3,200.00	3,200.00	Belgaum	
925.00	1,100.00	700.00	650.00	700.00	700.00	Ghati	Chillies
950.00	1,050.00	800.00	800.00	900.00	850.00	Byadgi	
1,300.00	1,100.00	1,200.00	1,000.00	900.00	1,050.00	Madras	
1,150.00	1,050.00	1,000.00	1,100.00	1,000.00	1,100.00	Sankeshwar	
590.00	625.00	575.00	580.00	600.00	950.00	Rajapuri	Turmeric
1,725.00	1,800.00	1,800.00	1,950.00	2,000.00	2,050.00	Bleached	Gingers
18.00	22.00	20.00	17.00	12.00	15.50	Talegaon No. 1	Potatoes (per 10 kg.)
15.00	21.00	18.00	N.A.	N.A.	N.A.	Talegaon No. 2	
10.00	15.00	14.00	10.00	7.00	7.00	Nashik No. 1	Onions (per 10 kg.)
10.00	12.00	10.00	N.A.	N.A.	N.A.	Nashik No. 2	
22.00	22.00	22.00	20.00	N.A.	22.00	Khandesh	Bananas (per 10 kg.)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
भाज्या—							
कोबी (प्रत्येकी १० किलो)		24.00	26.00	24.00	20.00	18.00	10.00
वांगी (प्रत्येकी १० किलो)		9.00	10.00	10.00	14.00	24.00	7.00
गवार (प्रत्येकी १० किलो)		24.00	12.00	16.00	18.00	18.00	18.00
कोबड्या-बदके (प्रत्येकी डझन)							
कोबड्या		54.00	80.00	72.00	65.00	74.00	85.00
बदके		120.00	185.00	160.00	175.00	155.00	190.00
अंडी (प्रत्येकी डझन)	४०० देशी	112.00	103.00	208.00	164.00	192.00	172.00
	१०० इंग्लीश	37.00	44.00	49.00	40.00	40.00	47.00
मटन (५० किलो)	मेंढी	1,100.00	1,100.00	1,100.00	950.00	950.00	950.00
	बकरा	1,100.00	1,100.00	1,100.00	950.00	950.00	950.00
मासे (प्रत्येक कोडी)	भींग/पापलेट	275.00	330.00	N.A.	220.00	374.00	264.00
	पाला	N.A.	440.00	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
खोबरे	वाटी	835.00	950.00	1,050.00	1,060.00	1,070.00	1,100.00
	राजापुरी	1,175.00	1,175.00	1,250.00	N.A.	N.A.	N.A.
नारळ (प्रत्येक हजार)	कालिकत जोडी (१५०)	1,800.00	1,531.00	1,700.00	1,550.00	1,700.00	1,600.00
कापूस—							
	संकरित-४	1,427.00	1,430.00	1,448.00	1,464.00	1,450.00	1,432.00
	जयधर-ए	1,097.00	N.A.	1,216.00	1,211.00	1,191.00	1,181.00
	लक्ष्मी-ए	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
	दिग्विजय-जे	1,308.00	1,310.00	1,364.00	1,367.00	1,606.00	N.A.
	एम सी यू एस अ	1,475.00	1,590.00	1,611.00	1,615.00	N.A.	1,617.00
	बैंगाल देशी	1,153.00	1,068.00	1,122.00	1,150.00	N.A.	1,111.00
	एल १४७	N.A.	N.A.	N.A.	1,350.00	1,346.00	1,336.00

N. A.—उपलब्ध नाही./

बाधार.—उपसंचालक, पणन, महाराष्ट्र शासन, मुंबई./

TABLE No. 28.2 A (11.2)—contd.

(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)	(1)
							Vegetables—
16.20	14.00	4.00	6.00	7.00	10.00	..	Cabbage (per 10 kg.)
8.00	8.00	9.00	9.00	7.00	16.00	..	Brinjals (per 10 kg.)
18.20	14.00	20.00	30.00	30.00	26.00	..	Gawar (per 10 kg.)
							Poultry (per dozen)—
240.00	226.00	240.00	72.00	48.50	52.00	..	Chicken
195.00	168.00	208.00	180.00	170.00	172.00	..	Fouls
N.A.	N.A.	N.A.	168.00	168.00	140.00	..	Eggs (per dozen)
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	..	Deshi 400
1,000.00	1,000.00	1,000.00	950.00	950.00	950.00	..	English 100
1,000.00	1,000.00	1,000.00	950.00	950.00	950.00	..	Sheep
272.00	330.00	330.00	286.00	275.00	330.00	..	Goat
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	..	Bhing/Promfret
1,240.00	1,375.00	1,350.00	1,250.00	1,170.00	1,080.00	..	Palla
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	..	Milling
1,800.00	1,550.00	N.A.	2,100.00	1,700.00	1,700.00	..	Rajapuri
						..	Calicut Jodi (150)
							Copra
							Cotton—
1,478.00	1,470.00	1,370.00	1,346.00	1,195.00	1,490.00	..	Hybrid-4
1,167.00	1,172.00	1,097.00	N.A.	N.A.	1,181.00	..	Jayadher-A
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	..	Laxmi-A
1,294.00	1,290.00	1,279.00	N.A.	1,209.00	1,244.00	..	Digvijaya-A
1,617.00	1,610.00	1,603.00	N.A.	1,426.00	1,617.00	..	MCU-S-A
1,097.00	1,096.00	N.A.	992.00	998.00	1,040.00	..	Bengal Deshi
1,294.00	1,290.00	1,279.00	N.A.	N.A.	1,350.00	..	L-147

Not Available.

Source.— Deputy Director of Marketing, Government of Maharashtra, Bombay.

मुंबई बाजारातील काही शेती आणि इतर आवश्यक वस्तुंच्या घाऊक किमती

वस्तू	जात	एप्रिल April 1983	मे May 1983	जून June 1983	जुलै July 1983	ऑगस्ट August 1983	सप्टेंबर September 1983
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
बाजरी	खानदेश नं. १	N.A.	N.A.	N.A.	467.00	482.00	446.00
	खानदेश नं. २	200.00	200.00	200.00	230.00	260.00	280.00
कडधान्ये—							
उडीद	खानदेश	350.00	375.00	390.00	370.00	390.00	370.00
मूग	मोर्गळीई/हिरवा/चमकी	390.00	425.00	430.00	390.00	430.00	400.00
	चिनाई	430.00	475.00	480.00	480.00	500.00	500.00
मसूर	मोठी	296.00	290.00	300.00	310.00	340.00	360.00
तूर	पांढरा	460.00	470.00	480.00	480.00	500.00	500.00
मठ	पांढरा	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
हरभारा	पिवळा	280.00	270.00	275.00	280.00	310.00	300.00
चवळी	पांढरी/लाल	340.00	305.00	340.00	370.00	380.00	420.00
डाळी—							
चणा डाळ		320.00	340.00	330.00	350.00	480.00	360.00
तूर डाळ		510.00	550.00	580.00	600.00	720.00	600.00
तेलबिया—							
शेंगदाणा	जाडी	640.00	650.00	630.00	690.00	735.00	732.00
एरंडी	जाडी	411.00	396.00	404.00	498.00	590.00	612.00
जवस	जाडी	480.00	510.00	500.00	540.00	600.00	550.00
तेले—							
शेंगदाणा तेल		1,516.20	1,573.00	1,354.80	1,705.60	1,840.80	1,825.20
एरंडेल तेल	कमशियल	925.00	900.00	925.00	1,160.00	1,300.00	1,490.00
जवस तेल	कच्चे	1,120.60	1,185.60	1,164.80	1,300.00	1,370.00	1,263.60
खांबरेल तेल	पांढर	1,924.00	1,954.80	2,173.00	2,308.00	2,496.00	2,485.60
बड्या—							
शेंगदाणा पेंड		200.00	200.00	195.00	220.00	210.00	210.00
एरंडेल पेंड		82.50	82.50	82.50	85.00	95.00	95.00
गुळ	कोल्हापूर नं. १	390.00	440.00	460.00	450.00	480.00	510.00
	कोल्हापूर नं. २	340.00	350.00	340.00	360.00	410.00	430.00
साखर	सी ३० (खुल्या बाजारातील)	560.60	516.00	487.00	473.00	478.00	442.00
	डी ३० (खुल्या बाजारातील)	520.00	507.00	482.00	470.00	474.00	436.00
दूध (प्रत्येकी १० लिटर)	म्हशीचे	50.00	50.00	55.00	53.00	55.00	55.00
लोणी	खानदेशी	3,200.00	3,400.00	3,400.00	3,400.00	3,600.00	3,600.00
	बेळगाव	3,200.00	3,400.00	3,400.00	3,400.00	3,600.00	3,600.00
मिरची	घाटी	600.00	650.00	600.00	600.00	600.00	575.00
	बेडगी	850.00	900.00	900.00	850.00	800.00	725.00
	मद्रास	1,000.00	975.00	975.00	950.00	925.00	925.00
	संकेश्वर	1,100.00	1,050.00	900.00	N.A.	N.A.	N.A.
हळद	रात्रापुरो	1,000.00	975.00	950.00	975.00	1,125.00	1,075.00
आले	विरजीत	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	2,900.00	3,400.00
बटाटे (प्रत्येकी १० किलो)	तळेगांव नं. १/इंदोर	20.00	23.00	21.00	26.00	35.00	N.A.
	तळेगांव नं. २/नाशिक फुरसुंगी	20.00	22.00	22.00	19.00	20.00	22.00
कांदे (प्रत्येकी १० किलो)	नाशिक नं. १	9.00	11.00	15.00	17.00	21.00	22.00
	फुरसुंगी नं. २	9.00	12.00	15.00	15.00	20.00	21.00
केळी (प्रत्येकी १० किलो)	खानदेश	26.00	28.00	26.00	26.00	28.00	26.00
भाज्या—							
कोबी (प्रत्येकी १० किलो)		14.00	24.00	24.00	28.00	16.00	28.00
दांगी (प्रत्येकी १० किलो)		14.00	12.00	20.00	7.00	18.00	18.00
गवार (प्रत्येकी १० किलो)		24.00	20.00	32.00	24.00	28.00	18.00

PRICES AND INDICES

TABLE No: 28-2-B (11.2)

Wholesale of certain agricultural and other essential commodities at Bombay market

1983-84

(प्रति क्विंटल महिनाअखेरच्या किमती रुपयात)
(Month end Prices in Rs. per quintal)

ऑक्टोबर October 1983	नोव्हेंबर November 1983	डिसेंबर December 1983	जानेवारी January 1984	फेब्रुवारी February 1984	मार्च March 1984	Variety	Commodity
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)	(1)
N.A. 250-00	N.A. 220-00	N.A. 230-00	N.A. 240-00	N.A. 220-00	N.A. 220-00	Khandesh No. 1 Khandesh No. 2	Bajra ..
350-00	400-00	410-00	370-00	400-00	450-00	Khandesh	Pulses— .. Udid
405-00	400-00	410-00	430-00	420-00	460-00	Moglai/Green/ Chamnaki	.. Moong
475-00	425-00	430-00	460-00	510-00	500-00	Chinai	.. .. .
340-00	380-00	380-00	440-00	440-00	440-00	Bold	.. Masur
460-00	470-00	490-00	530-00	510-00	510-00	White	.. Tur
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	White	.. Math
280-00	330-00	370-00	380-00	380-00	380-00	Yellow	.. Gram
380-00	330-00	330-00	380-00	360-00	400-00	White/Red	.. Chavani
360-00	380-00	410-00	430-00	450-00	450-00		Dals— Gramdal Turdal
580-00	580-00	630-00	680-00	640-00	650-00		
660-00	660-00	650-00	670-00	665-00	668-00	Bold	Oilseeds— .. Groundnut (Shelled)
488-00	578-00	613-00	654-00	496-00	518-00	Bold	.. Castor seed
525-00	600-00	585-00	640-00	475-00	500-00	Bold	.. Linseed
1,567-80	1,484-60	1,544-40	1,495-00	1,513-20	1,539-60		Oils— Groundnut oil Castor oil Linseed oil Copra oil
1,380-00	1,410-00	1,430-00	1,500-00	1,180-00	1,170-00	Commercial	.. .. .
1,398-00	1,480-00	1,590-00	1,540-00	1,140-40	1,164-80	Raw	.. .. .
2,756-00	2,912-00	3,224-00	3,328-00	3,276-00	3,451-20	White	.. .. .
200-00	202-50	215-00	200-00	205-50	220-00		Cakes— Groundnut cake Castor cake Gur Sugar
95-00	97-50	105-00	102-50	90-00	87-50		
540-00	460-00	450-00	470-00	470-00	480-00	Kolhapur No. 1	.. .. .
460-00	370-00	360-00	400-00	420-00	440-00	Kolhapur No. 2	.. .. .
435-00	462-00	508-00	455-00	475-00	443-00	C-30 (Open market)	.. Sugar
428-00	458-00	500-00	450-00	462-00	438-00	D-30 (Open market)	.. .. .
57-20	57-20	57-20	57-20	57-20	57-20	Buffalo	.. Milk (per 10 litres)
3,400-00	3,500-00	3,400-00	3,350-00	3,200-00	3,350-00	Khandesh	.. Butter
3,400-00	3,500-00	3,400-00	3,350-00	3,200-00	3,350-00	Belgaum	.. .. .
1,200-00	1,200-00	N.A.	650-00	800-00	900-00	Ghati	.. Chillies
800-00	800-00	806-00	800-00	750-00	850-00	Byadgi	.. .. .
1,100-00	1,050-00	1,200-00	1,050-00	1,050-00	1,150-00	Madras	.. .. .
1,000-00	1,200-00	1,100-00	1,100-00	1,100-00	1,250-00	Sankeshwar	.. .. .
1,057-00	1,350-00	1,250-00	1,250-00	1,400-00	1,600-00	Rajapuri	.. Turmeric
N.A.	N.A.	3,400-00	N.A.	N.A.	N.A.	Bleached	.. Gingers
20-00	19-00	24-00	22-00	17-00	12-00	Talegaon No. 1/Indore	.. Potatoes (per 10 kg.)
23-00	23-00	25-00	32-00	13-00	13-00	Talegaon No. 2/NashikMilitary.. .. .	.. .. .
25-00	25-00	16-00	9-50	7-50	6-00	Nashik No. 1	.. Onions (per 10 kg.)
24-00	24-00	13-00	8-00	7-00	5-50	Fursungi No. 2	.. .. .
28-00	28-00	28-00	28-00	28-00	28-00	Khandesh	.. Bananas (per 10 kg.)
18-00	10-00	8-00	4-00	10-00	38-00		Vegetables— Cabbage (per 10 kg.) Brinjals (per 10 kg.) Gawar (per 10 kg.)
14-00	16-00	10-00	10-00	10-00	14-00		
20-00	20-00	20-00	22-00	24-00	8-00		

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
कोबड्या-बदके (प्रत्येकी डझन)---							
कोबड्या		72-00	50-00	60-00	265-00	260-00	240-00
बदके		240-00	195-00	212-00	190-00	195-00	210-00
अंडी	400 देशी	120-00	120-00	220-00	200-00	184-00	192-00
	100 इंग्लीश	40-00	38-00	55-00	42-00	47-00	49-00
मटन (५० किलो)	मेंढी	950-00	950-00	950-00	950-00	950-00	950-00
	बकरा	950-00	950-00	950-00	950-00	950-00	950-00
मासे (प्रत्येक कोडी)	पाप्लेट	285-00	308-00	286-00	330-00	352-00	265-00
	सिंगाडा (प्रत्येकी)	16-00	10-00	15-00	16-00	18-00	16-00
खोबरे	वाटी	1,220-00	1,250-00	1,390-00	1,450-00	1,520-00	1,635-00
	राजापुरी	1,775-00	1,870-00	1,920-00	N.A.	N.A.	N.A.
नारळ (प्रत्येक हजार)	कालीकट जोडी १५०	N.A.	1,700-00	1,700-00	1,800-00	2,100-00	2,400-00
कापूस---							
	संकरित-४	1,496-00	1,515-00	1,617-00	1,631-00	1,611-00	1,631-00
	जयधर-ए	1,181-00	1,240-00	1,294-00	1,223-00	1,225-00	1,265-00
	दिग्विजय-ए	1,256-00	1,404-00	1,392-00	1,364-00	1,364-00	1,364-00
	एम सी यू एस-ए	1,628-00	1,765-00	1,786-00	1,814-00	1,856-00	1,834-00
	बंगाल देशी	1,048-00	1,056-00	1,097-00	1,083-00	1,068-00	1,069-00
	एल १४७	1,250-00	1,268-00	1,406-00	1,406-00	N.A.	1,420-00

N.A.—उपलब्ध नाही.

भाषार.—उपसंचालक, पंजन, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

TABLE No. 28-2-B(11.2)—contd.

(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)	(1)
255-00	250-00	240-00	240-00	235-00	230-00		Poultry (per dozen)—
210-00	140-00	170-00	210-00	202-00	210-00		Chicken
N.A.	N.A.	N.A.	224-00	200-00	120-00	400 Deshi	Fouls
51-00	58-00	50-00	N.A.	N.A.	N.A.	100 English	Eggs
950-00	950-00	950-00	950-00	950-00	950-00	Sheep	Mutton (50 kg.)
950-00	950-00	950-00	950-00	950-00	950-00	Goat	
253-00	264-00	253-00	272-00	220-00	176-00	Pamplet	Fish (per codi)
N.A.	N.A.	N.A.	16-00	15-00	16-00	Singada (each)	
1,790-00	1,950-00	2,120-00	2,220-00	2,250-00	2,250-00	Milling	Copra
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Rajapuri	
2,750-00	2,850-00	3,400-00	3,400-00	3,800-00	3,700-00	Calicut Jodi (150)	Coconut (per thousand)
1,628-00	1,645-00	1,303-00	1,645-00	1,615-00	1,658-00	Hybrid-4	Cotton
1,268-00	1,237-00	1,237-00	N.A.	N.A.	1,504-00	Jayadhar-A	
1,374-00	1,360-00	1,364-00	N.A.	N.A.	1,603-00	Digvijaya-A	
1,836-00	1,870-00	1,715-00	1,772-00	1,715-00	1,828-00	MCU-5A	
1,060-00	1,069-00	1,111-00	1,195-00	1,181-00	1,195-00	Bengal Deshi	
1,420-00	1,420-00	N.A.	N.A.	N.A.	1,617-00	L-147	

Not Available.

Source.—Deputy Director of Marketing, Government of Maharashtra, Bombay.

28. किमती व निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.3 (11.3)

सोने व चांदी यांच्या मुंबई बाजारातील किमती/Prices of gold and silver in Bombay Market

(रुपयात/(In Rupees)

वर्ष/महिना Year/Month	तयार सोने (१० ग्रॅमची किमती) *Gold (Spot) per 10 grams			तयार चांदी (दर किलो ग्रॅमची किमती) † Silver (Spot) per kilogram		
	कमाल Highest	किमान Lowest	सरासरी बंद भाव Average of closing quotations	कमाल Highest	किमान Lowest	सरासरी बंद भाव Average of closing quotations
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1961-62	126.00	115.85	121.65	219.65	196.95	206.49
1965-66	85.00	70.50	77.78	406.00	281.00	314.52
1970-71	198.00	177.50	184.96	588.50	483.50	536.08
1975-76	574.00	511.00	544.99	1,425.00	1,001.00	1,169.36
1980-81	1,730.00	1,305.00	1,522.44	2,960.00	2,047.00	2,616.63
1981-82	1,795.00	1,605.00	1,719.17	2,795.00	2,320.00	2,636.06
1982-83@	1,800.00	1,615.00	1,722.54	3,430.00	2,505.00	2,798.34
1983-84	1,985.00	1,755.00	1,858.47	3,802.00	3,635.00	3,505.80
एप्रिल .. April 1982	1,770.00	1,650.00	1,723.86	2,705.00	2,645.00	2,684.18
मे .. May 1982	1,750.00	1,690.00	1,724.17	2,705.00	2,580.00	2,663.75
जून .. June 1982	1,690.00	1,625.00	1,650.80	2,630.00	2,520.00	2,568.28
जुलै .. July 1982	1,670.00	1,615.00	1,643.08	2,630.00	2,500.00	2,572.50
ऑगस्ट .. August 1982	1,730.00	1,655.00	1,669.72	2,680.00	2,565.00	2,618.06
सप्टेंबर .. September 1982	1,740.00	1,665.00	1,702.40	2,735.00	2,600.00	2,679.40
ऑक्टोबर .. October 1982	1,750.00	1,670.00	1,721.46	2,710.00	2,615.00	2,660.00
नोव्हेंबर .. November 1982	1,780.00	1,740.00	1,758.13	2,790.00	2,670.00	2,712.81
डिसेंबर .. December 1982	1,780.00	1,740.00	1,753.38	3,040.00	2,800.00	2,920.38
जानेवारी .. January 1983	1,795.00	1,755.00	1,778.26	3,400.00	2,910.00	3,169.78
फेब्रुवारी .. February 1983	1,785.00	1,750.00	1,770.30	3,430.00	3,060.00	3,297.17
मार्च .. March 1983	1,800.00	1,750.00	1,774.96	3,110.00	2,925.00	3,033.80
एप्रिल .. April 1983	1,880.00	1,780.00	1,831.36	3,535.00	3,135.00	3,355.91
मे .. May 1983	1,890.00	1,860.00	1,875.60	3,740.00	3,455.00	3,608.52
जून .. June 1983	1,860.00	1,755.00	1,791.54	3,580.00	3,180.00	3,313.65
जुलै .. July 1983	1,835.00	1,760.00	1,788.00	3,505.00	3,225.00	3,359.60
ऑगस्ट .. August 1983	1,825.00	1,795.00	1,812.29	3,775.00	3,440.00	3,560.42
सप्टेंबर .. September 1983	1,840.00	1,825.00	1,832.50	3,802.00	3,675.00	3,725.32
ऑक्टोबर .. October 1983	1,890.00	1,815.00	1,860.92	3,665.00	3,425.00	3,575.08
नोव्हेंबर .. November 1983	1,890.00	1,865.00	1,876.60	3,655.00	3,505.00	3,554.60
डिसेंबर .. December 1983	1,885.00	1,840.00	1,860.96	3,585.00	3,450.00	3,512.04
जानेवारी .. January 1984	1,905.00	1,860.00	1,879.57	3,470.00	3,380.00	3,441.39
फेब्रुवारी .. February 1984	1,970.00	1,890.00	1,929.20	3,550.00	3,440.00	3,495.16
मार्च .. March 1984	1,985.00	1,940.00	1,963.07	3,570.00	3,515.00	3,547.88

टीप.—(१) *तयार सोन्याच्या किमती २७ ऑगस्ट १९६३ पर्यंत शुद्ध सोन्याच्या होत्या त्यानंतर ९ नोव्हेंबर १९६६ पर्यंत १४ करिट सोन्याच्या आणि १० जुलै १९६७ पासून प्रमाणित सोन्याच्या आहेत.

(२) †या तयार चांदीच्या किमती ०.९९६ पेक्षा कमी शुद्ध चांदीच्या आहेत.

(३) @यात नाममात्र बोलीचाही समावेश आहे.

Note.—(1) *Spot prices relate to gold bullion upto 27th August 1963, 14 carat gold up to 9th November 1966 and to standard gold from 10th July 1967.

(2) †Spot prices relate to below 0.996 fineness.

(3) @Includes nominal quotations also.

आधार : भारतीय रिझर्व बँक, मुद्रा व वित्त अहवाल भाग २

Source.—Report on currency and finance Vol. II, Reserve Bank of India.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.4-A (11.4)

वस्तूंच्या गट व उपगटवार अखिल भारतीय घाऊक किमतींचा निर्देशांक (नवीन मालिका)/

गट आणि उपगट	भार	आर्थिक वर्षाची सरासरी Financial years Average 1982-83	मासिक Monthly				
			एप्रिल April 1982	मे May 1982	जून June 1982	जुलै July 1982	ऑगस्ट August 1982
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
(१) मूलभूत वस्तू	416.67	273.9	258.6	259.7	270.1	279.3	284.2
(अ) अन्न गट	297.99	249.6	232.8	235.1	246.0	256.3	260.9
(अ) अन्नधान्ये (१+२)	129.22	248.8	234.7	230.7	235.1	241.9	253.8
(१) धान्ये	107.43	238.0	221.7	218.4	222.0	229.0	239.7
(२) डाळी	21.79	302.2	298.8	291.3	300.0	305.2	323.5
(ब) भाजीपाला व फळे	61.32	250.0	223.0	237.9	262.4	289.3	284.0
(क) दूध व दुधाचे पदार्थ	61.50	229.3	226.1	225.7	229.0	231.8	234.0
(ड) मांस, मासे व अंडी	18.97	348.4	314.6	322.5	347.1	355.9	361.2
(इ) मसाले व मसाल्याचे पदार्थ	10.94	186.3	176.0	175.5	188.6	205.3	206.8
(फ) इतर अन्नपदार्थ	16.04	259.1	223.6	233.9	256.3	256.9	252.3
(ब) अन्नधान्येतर पदार्थ	106.21	244.6	230.0	228.4	238.8	245.0	251.6
(अ) तंतू	31.73	199.5	196.3	198.0	204.6	206.3	204.5
(ब) तेल बियाणे	42.01	250.5	224.4	229.9	245.1	249.6	256.8
(क) इतर अन्नधान्येतर पदार्थ	32.47	281.0	270.2	256.1	263.9	276.5	288.9
(क) खनिजे	12.47	1,105.6	1,116.4	1,112.8	1,113.0	1,122.4	1,122.4
(२) हंधन, शक्ती, दिवाबत्ती व वंगण	84.59	459.7	437.2	439.2	447.8	456.6	456.6
(अ) कोळसा (स्नाणीतील)	11.47	485.7	424.4	439.5	494.6	494.6	494.6
(ब) खनिज तेले	49.12	517.9	511.9	511.9	513.8	513.9	513.9
(क) विद्युत	24.00	328.2	290.4	290.4	290.4	321.1	321.1
(३) उत्पादित पक्का माल	498.74	272.1	265.0	266.2	271.4	273.6	275.7
(अ) अन्नपदार्थ	133.22	260.0	243.0	248.3	267.6	274.6	281.0
(ब) पेय, द्रव्ये, तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थ	27.08	218.7	216.1	215.6	215.7	215.7	215.7
(क) कापड	110.26	232.8	229.9	229.1	228.0	228.1	229.2
(ड) कागद व कागदाच्या वस्तू	8.51	299.7	302.2	302.4	302.4	300.5	300.5
(इ) चामडे व चामड्याच्या वस्तू	3.85	361.3	356.3	357.7	360.1	360.8	356.9
(फ) रबर व रबराच्या वस्तू	12.07	306.1	303.4	303.4	303.9	308.0	307.8
(ग) रसायने व रासायनिक पदार्थ	55.48	269.2	264.3	264.1	265.1	267.3	267.9
(ह) अधातू खनिज पदार्थ	14.15	373.7	366.6	365.8	367.1	372.0	372.9
(ई) मूलभूत धातू, मिश्र धातू व धातूंच्या वस्तू	59.74	354.6	349.1	349.2	349.2	349.4	349.6
(ज) यंत्र सामुग्री व परिवहन साधने	67.18	277.9	275.3	275.6	275.7	275.8	276.3
(ख) संकीर्ण वस्तू	7.20	243.2	243.1	243.1	242.4	242.4	242.4
सर्व वस्तू	1,000.00	288.7	276.9	278.1	285.8	291.5	294.5

आधार—आर्थिक सल्लागार यांचे कार्यालय, उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

PRICES AND INDICES

TABLE No. 28.4-A (11.4)

All India Index Numbers of wholesale prices by Groups and Sub-groups of commodities (New Series)
(1982-83)(पाया १९७०-७१=१००)
(Base 1970-71=100)

सरासरी Averages							Groups and Sub-groups
सप्टेंबर September 1982	ऑक्टोबर October 1982	नोव्हेंबर November 1982	डिसेंबर December 1982	जानेवारी January 1983	फेब्रुवारी February 1983	मार्च March 1983	
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(1)
276.3	273.3	274.4	273.9	276.8	279.4	281.4	I Primary Articles
253.0	247.3	247.1	246.2	249.7	258.2	262.4	(A) Food Articles
253.5	251.3	251.1	250.1	254.1	263.5	265.5	(a) Food Grains (1+2)
240.6	339.9	240.3	239.8	240.0	257.9	260.2	(1) Cereals
317.0	307.8	304.2	301.2	293.9	291.4	292.0	(2) Pulses
244.5	234.1	238.9	233.1	235.0	252.2	265.7	(b) Fruits and vegetables
235.7	231.7	225.2	225.8	227.6	229.6	229.3	(c) Milk and Milk products
362.8	339.9	348.0	356.6	359.9	364.2	347.6	(d) Eggs, Fish and Meat
202.0	197.9	193.8	185.0	173.3	166.4	165.5	(e) Condiments and spices
250.9	249.3	247.1	249.4	276.9	284.9	316.2	(f) Other food articles
242.2	246.3	250.6	251.2	252.9	249.3	249.8	(B) Non-Food Articles
202.3	200.2	197.0	194.6	192.4	194.6	233.7	(a) Fibres
252.3	255.9	266.8	262.8	260.0	255.8	246.5	(b) Oil seeds
268.2	287.6	281.9	291.8	302.0	294.2	299.0	(c) Other non-food articles
1,126.4	1,127.1	1,127.3	1,127.3	1,127.2	1,040.8	1,104.3	(C) Minerals
457.2	459.9	464.8	464.0	465.1	474.5	480.2	II Fuel, Power, Light and Lubricants
194.6	194.6	194.6	194.6	195.2	502.4	504.7	(a) Coal Mining
515.0	515.7	515.9	516.0	516.2	530.7	539.9	(b) Mineral Oils
321.1	329.1	346.2	346.2	346.2	346.2	346.2	(c) Electricity
274.3	274.8	274.0	271.2	272.6	272.0	274.4	III Manufactured Products
271.9	270.7	264.9	251.7	250.5	248.3	247.6	(a) Food products
216.0	215.8	215.8	217.4	222.3	222.3	236.5	(b) Beverages, Tobacco and Tobacco Products.
231.5	233.3	233.8	234.2	238.2	237.4	240.0	(c) Textiles
300.5	299.7	297.2	296.3	296.6	296.6	302.0	(d) Paper and paper products
356.9	357.1	359.1	362.6	365.2	369.4	374.0	(e) Leather and leather products
307.0	306.6	306.5	305.5	306.8	305.9	305.9	(f) Rubber and Rubber products
270.8	271.9	272.4	272.6	271.5	270.9	272.8	(g) Chemical and Chemical products
373.0	374.3	375.3	375.3	377.0	376.4	289.7	(h) Non-metallic mineral products
349.8	352.1	356.7	357.7	362.4	364.1	366.8	(i) Basic metal alloys and metal product
277.2	278.2	278.1	278.2	280.8	280.9	282.2	(j) Machinery and Transport equipment
242.4	242.4	242.6	243.9	244.3	245.0	248.6	(k) Miscellaneous products
290.6	289.8	290.3	288.1	290.6	292.2	294.7	All Commodities

Source.—Office of the Economic Adviser, Ministry of Industry, Government of India, New Delhi.

वस्तूंचा गट व उपगटवार, अखिल भारतीय घाऊक किमतीचा निर्देशांक (नवीन मालिका)/

गट आणि उपगट	मासिक सरासरी						
	भार Weight	आर्थिक वर्षाची सरासरी Financial years Average 1983-84	एप्रिल April 1983	मे May 1983	जून June 1983	जुलै July 1983	ऑगस्ट August 1983
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
(१) मूलभूत वस्तू	416.67	304.0	284.5	294.0	296.6	302.1	307.2
(अ) अन्न गट	297.99	283.1	265.4	276.0	278.5	283.6	288.7
(अ) अन्नधान्ये (१+२)	129.22	273.8	261.8	264.7	269.2	277.7	283.7
(१) धान्ये	107.43	259.1	253.6	255.4	260.4	267.6	272.4
(२) डाळी	21.79	346.5	230.5	310.6	312.5	327.4	339.2
(ब) भाजीपाला व फळे	61.32	300.7	283.9	311.1	301.0	311.8	321.1
(क) दूध व दुधाचे पदार्थ	61.50	251.1	230.1	239.4	240.8	241.6	242.8
(ड) मांस, मासे व अंडी	18.97	361.0	355.5	352.0	356.4	362.1	377.3
(इ) मसाले व मसाल्याचे पदार्थ	10.94	199.0	171.0	185.7	188.2	190.3	186.8
(फ) इतर अन्नपदार्थ	16.04	377.7	317.2	344.4	381.6	354.8	345.8
(ब) अन्नधान्येतर पदार्थ	106.21	281.6	255.1	262.8	265.9	273.0	278.6
(अ) तंतू	31.73	227.8	218.3	219.6	224.3	223.0	221.0
(ब) तेल बियाणे	42.01	302.0	256.6	271.6	276.0	289.3	309.0
(क) इतर अन्नधान्येतर पदार्थ	32.47	307.8	296.7	293.7	293.3	300.6	295.6
(क) खनिजे	12.47	994.0	989.3	990.6	990.6	990.6	990.6
(२) इंधन, शक्ती, दिवाबत्ती व वंगण	84.59	494.8	477.1	489.4	489.6	489.3	490.0
(अ) कोळसा (खाणीतील)	11.47	534.6	504.0	504.7	504.7	505.2	505.9
(ब) खनिज तेल	49.12	537.8	534.7	536.9	536.9	536.9	536.9
(क) विद्युत	24.00	387.7	346.2	384.9	385.8	384.2	386.5
(३) उत्पादित पक्का माल	498.74	295.8	280.2	287.8	289.4	292.1	297.2
(अ) अन्न पदार्थ	133.22	298.9	263.3	283.0	286.8	293.4	303.2
(ब) पेय, द्रव्ये, तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थ	27.08	246.2	223.0	245.4	245.7	245.7	245.7
(क) कापड	110.26	249.6	240.9	241.1	241.7	243.8	245.6
(ड) कागद व कागदाच्या वस्तू	8.51	325.8	309.0	316.6	320.8	324.9	324.9
(इ) चामडे व चामड्याच्या वस्तू	3.85	335.9	373.3	380.7	380.7	382.6	383.1
(फ) रबर व रबराच्या वस्तू	12.07	316.6	306.9	308.0	309.8	310.1	310.8
(ग) रसायने व रासायनिक पदार्थ	55.48	281.6	275.0	280.0	281.1	278.9	280.5
(ह) अधातू खनिज पदार्थ	14.15	404.1	390.3	392.1	392.3	405.5	406.6
(ई) मूलभूत धातू, मिश्र धातू व धातूच्या वस्तू	59.74	381.0	375.0	375.4	375.6	377.1	381.0
(ज) यंत्र सामुग्री व परिवहन साधने	67.18	289.6	287.9	288.8	290.5	290.6	290.6
(ख) संकीर्ण वस्तू	7.20	256.9	249.3	251.3	253.7	254.8	255.2
सर्व वस्तू	1,000.00	316.0	298.6	307.4	309.3	312.9	317.1

आधार.—आर्थिक सल्लागार यांचे कार्यालय, उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

PRICES AND INDICES

TABLE No. 28.4 B (11.4)

All India Index Number of wholesale prices by Groups and Sub-groups of commodities (New Series)

(1983-84)

(पाया १९७०-७१=१००)
(Base 1970-71=100)

Monthly Average							Groups and Sub-groups	
सप्टेंबर	ऑक्टोबर	नोव्हेंबर	डिसेंबर	जानेवारी	फेब्रुवारी	मार्च		
September 1983	October 1983	November 1983	December 1983	January 1984	February 1984	March 1984	(1)	(2)
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)		
305.7	304.1	309.8	310.5	311.9	311.9	309.8	(I) Primary Articles	
286.6	284.9	289.5	287.3	287.1	286.2	283.2	(A) Food Articles	
281.2	274.3	274.2	273.5	279.8	275.5	269.4	(a) Food Grains (1+2)	
270.3	262.5	258.4	251.9	254.8	253.1	247.6	(1) Cereals	
334.9	332.4	352.6	379.9	402.8	385.8	376.9	(2) Pulses	
309.9	308.7	314.2	292.3	281.6	289.0	283.8	(b) Fruits and vegetables	
248.5	253.3	257.1	263.8	264.4	264.4	267.1	(c) Milk and Milk products	
361.5	360.5	364.9	365.2	369.3	357.8	349.2	(d) Eggs, Fish and Meat	
185.8	189.8	208.8	222.9	219.4	216.0	222.9	(e) Condiments and spices	
367.0	375.9	407.6	421.0	402.9	398.1	416.4	(f) Other food articles	
278.7	277.4	286.6	295.8	301.8	302.6	302.2	(B) Non-Food Articles	
221.2	222.8	223.3	230.5	241.0	241.6	254.4	(a) Fibres	
310.5	300.5	309.3	326.8	332.2	329.0	313.7	(b) Oil Seeds	
293.7	300.9	319.0	319.4	321.4	327.8	334.0	(c) Other non-food articles	
991.8	991.8	991.8	991.8	991.9	1,006.0	1,010.5	(C) Minerals	
492.1	492.1	492.1	492.3	505.0	509.2	509.0	(II) Fuel, Power, Light and Lubricants	
505.9	505.9	505.9	507.5	600.8	631.9	631.9	(a) Coal Mining	
538.5	538.5	538.5	538.5	538.5	538.5	538.1	(b) Mineral Oils	
390.5	390.5	390.5	390.5	390.8	390.8	390.8	(c) Electricity	
301.0	301.8	297.9	296.2	300.8	301.6	301.6	(III) Manufacture Products	
320.2	320.4	303.8	294.4	307.0	305.6	300.8	(a) Food products	
245.8	246.4	246.4	245.8	247.6	247.6	249.7	(b) Beverages, Tobacco and Tobacco Products.	
247.5	250.4	250.9	254.3	257.0	259.8	261.6	(c) Textiles	
324.9	324.9	324.9	330.3	333.0	334.9	339.7	(d) Paper and paper products	
380.4	382.7	384.3	385.0	387.8	401.4	408.1	(e) Leather and leather products	
311.4	310.8	324.5	325.3	327.0	327.6	327.1	(f) Rubber and Rubber products	
281.0	281.5	282.6	282.8	283.6	284.2	284.8	(g) Chemical and Chemical products	
406.5	407.9	408.2	408.4	410.6	410.6	412.3	(h) Non-metallic mineral products	
381.3	381.7	382.9	383.0	384.1	386.2	388.8	(i) Basic metal alloys and metal products	
291.6	289.1	283.8	288.8	289.0	289.8	290.9	(j) Machinery and Transport equipments	
257.0	257.1	257.7	259.1	261.2	261.2	262.2	(k) Miscellaneous products	
319.1	318.9	319.3	318.7	322.7	323.4	322.6	All Commodities.	

Source.—Office of the Economic Adviser, Ministry of Industry, Government of India, New Delhi.

28. किमती व निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.5 (11.5)

मुंबई, जळगाव, पुणे, सोलापूर, औरंगाबाद, नांदेड व नागपूर केंद्रासाठी कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक
Consumer price index number of working classes in Bombay, Jalgaon, Pune, Solapur, Aurangabad, Nanded and Nagpur

महिना व वर्ष Month and Year	अन्नगट Food	पान, सुपारी, तंबाखू, इत्यादी Pan, Supari, Tobacco, etc.	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and lighting	घरभाडे House rent	कापड, बिछाना Clothing, bedding	संकीर्ण Miscellaneous	ग्राहक किमतीचा निर्देशांक Consumer Price Index
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
• मुंबई/Bombay							
(आधारभूत वर्ष : १९६०=१००)							
(Base Year : 1960=100)							
1976-77	320	330	379	137*	297	245	298
1977-78	344	344	380	144	325	252	318
1978-79	346	349	395	150	345	268	325
1979-80	383	386	458	157	377	294	359
1980-81	431	430	485	158	422	326	400
1981-82	508	484	548	159	460	358	460
1982-83	548	511	653	160	512	401	502
1983-84	625	585	725	165	555	433	564
एप्रिल/ April 1982	514	510	591	159	478	385	473
मे/ May 1982	521	518	606	159	479	387	479
जून/ June 1982	532	511	633	159	491	390	488
जुलै/ July 1982	541	507	650	160	498	396	496
ऑगस्ट/ August 1982	557	499	660	160	509	396	506
सप्टेंबर/ September 1982	541	501	661	160	515	397	498
ऑक्टोबर/ October 1982	545	505	664	160	515	401	501
नोव्हेंबर/ November 1982	559	506	665	160	518	403	510
डिसेंबर/ December 1982	571	505	673	160	525	406	518
जानेवारी/ January 1983	567	518	674	162	535	412	519
फेब्रुवारी/ February 1983	565	524	673	162	538	416	519
मार्च/ March 1983	560	533	682	162	546	419	518
एप्रिल/ April 1983	580	557	693	162	550	422	532
मे/ May 1983	602	582	696	162	556	424	547
जून/ June 1983	623	572	697	162	554	427	559
जुलै/ July 1983	630	600	705	163	556	428	566
ऑगस्ट/ Aug. 1983	628	579	721	163	553	427	564
सप्टेंबर/ Sept. 1983	632	572	723	163	553	430	566
ऑक्टोबर/ Oct. 1983	631	567	727	163	554	434	566
नोव्हेंबर/ Nov. 1983	629	569	735	163	556	435	566
डिसेंबर/ Dec. 1983	632	582	736	163	557	439	569
जानेवारी/ January 1984	640	601	743	171	557	442	576
फेब्रुवारी/ February 1984	639	613	760	171	557	444	578
मार्च/ March 1984	639	629	764	171	557	448	579

तबता क्रमांक/TABLE No. 28.5 (11.5)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
जळगांव/Jalgaon							
(आधारभूत वर्ष : १९६१=१००)							
(Base year : 1961=100)							
	1976-77	.. ..	319	..	319	144	298
	1977-78	.. ..	346	..	304	144	316
	1978-79	.. ..	357	..	390	148	322
	1979-80	.. ..	394	..	434	159	330
	1980-81	.. ..	441	..	498	170	371
	1981-82	.. ..	530	..	542	177	450
	1982-83	.. ..	534	..	673	181	478
	1983-84	.. ..	608	..	710	183	510
एप्रिल/	April	1982	.. ..	518	..	656	178
मे/	May	1982	.. ..	514	..	656	178
जून/	June	1982	.. ..	520	..	656	178
जुलै/	July	1982	.. ..	541	..	656	182
ऑगस्ट/	August	1982	.. ..	551	..	656	182
सप्टेंबर/	September	1982	.. ..	540	..	656	182
ऑक्टोबर/	October	1982	.. ..	541	..	656	182
नोव्हेंबर/	November	1982	.. ..	532	..	656	182
डिसेंबर/	December	1982	.. ..	538	..	706	182
जानेवारी/	January	1983	.. ..	529	..	706	183
फेब्रुवारी/	February	1983	.. ..	554	..	707	183
मार्च/	March	1983	.. ..	535	..	708	183
एप्रिल/	April	1983	.. ..	562	..	709	183
मे/	May	1983	.. ..	605	..	710	183
जून/	June	1983	.. ..	594	..	710	183
जुलै/	July	1983	.. ..	606	..	710	183
ऑगस्ट/	Aug.	1983	.. ..	629	..	710	183
सप्टेंबर/	Sept.	1983	.. ..	634	..	710	183
ऑक्टोबर/	Oct.	1983	.. ..	613	..	710	183
नोव्हेंबर/	Nov.	1983	.. ..	601	..	710	183
डिसेंबर/	Dec.	1983	.. ..	615	..	711	183
जानेवारी/	January	1984	.. ..	611	..	711	183
फेब्रुवारी/	February	1984	.. ..	626	..	711	183
मार्च/	March	1984	.. ..	601	..	711	183

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.5 (11.5)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)			
पुणे/Pune										
(आधारभूत वर्ष : १९६१=१००)										
(Base year : 1961=100)										
	1976-77	.. ..	314	..	348	129	297	239	287	
	1977-78	.. ..	334	..	353	130	327	242	302	
	1978-79	.. ..	338	..	375	130	349	249	310	
	1979-80	.. ..	367	..	430	131	369	269	336	
	1980-81	.. ..	415	..	437	135	418	299	375	
	1981-82	.. ..	490	..	458	138	492	332	432	
	1982-83	.. ..	505	..	627	139	519	396	468	
	1983-84	.. ..	609	..	686	143	517	445	541	
प्रिल/	April	1982	.. ..	481	..	490	138	518	362	438
	May	1982	.. ..	491	..	504	138	520	371	447
जून/	June	1982	.. ..	490	..	532	138	520	373	449
जुलै/	July	1982	.. ..	500	..	573	138	519	374	457
ऑगस्ट/	August	1982	.. ..	528	..	620	138	519	407	483
सप्टेंबर/	September	1982	.. ..	521	..	666	138	519	407	482
ऑक्टोबर/	October	1982	.. ..	514	..	676	138	519	408	479
नोव्हेंबर/	November	1982	.. ..	520	..	734	138	519	407	486
डिसेंबर/	December	1982	.. ..	513	..	711	138	524	406	481
जानेवारी/	January	1983	.. ..	508	..	681	143	524	406	477
फेब्रुवारी/	February	1983	.. ..	496	..	666	143	511	411	468
मार्च/	March	1983	.. ..	498	..	675	143	511	417	471
एप्रिल/	April	1983	.. ..	528	..	710	143	515	433	494
मे/	May	1983	.. ..	579	..	689	143	516	433	521
जून/	June	1983	.. ..	587	..	688	143	516	435	526
जुलै/	July	1983	.. ..	615	..	674	143	516	435	541
ऑगस्ट/	August	1983	.. ..	632	..	674	143	518	435	551
सप्टेंबर/	September	1983	.. ..	631	..	675	143	520	431	553
ऑक्टोबर/	October	1983	.. ..	621	..	677	143	513	458	549
नोव्हेंबर/	November	1983	.. ..	628	..	679	143	517	458	554
डिसेंबर/	December	1983	.. ..	636	..	680	143	515	454	557
जानेवारी/	January	1984	.. ..	631	..	685	144	518	455	555
फेब्रुवारी/	February	1984	.. ..	623	..	686	144	519	455	551
मार्च/	March	1984	.. ..	597	..	714	144	523	457	539

सबता क्रमांक/TABLE No. 28.5 (11.5)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)			
सोलापूर/Solapur										
(आधारभूत वर्ष : १९६०=१००)										
(Base year : 1960=100)										
	1976-77	..	..	328	276	324	182	328	245	308
	1977-78	..	..	347	293	338	188	357	256	326
	1978-79	..	..	359	315	383	198	386	274	343
	1979-80	..	..	390	349	440	206	404	291	372
	1980-81	..	..	432	383	475	216	447	331	411
	1981-82	..	..	544	422	560	222	492	376	499
	1982-83	..	..	544	444	662	236	531	405	515
	1983-84	..	..	627	475	707	250	566	441	579
एप्रिल/	April	1982	..	517	437	631	227	509	398	492
मे/	May	1982	..	518	448	635	227	509	398	493
जून/	June	1982	..	530	441	636	227	508	398	500
जुलै/	July	1982	..	544	434	653	237	534	398	513
ऑगस्ट/	August	1982	..	560	432	655	237	534	398	523
सप्टेंबर/	September	1982	..	561	436	657	237	534	399	525
ऑक्टोबर/	October	1982	..	559	440	671	237	535	400	525
नोव्हेंबर/	November	1982	..	558	441	672	237	532	401	524
डिसेंबर/	December	1982	..	562	440	675	237	540	405	527
जानेवारी/	January	1983	..	541	454	679	243	544	422	518
फेब्रुवारी/	February	1983	..	550	462	679	243	546	421	524
मार्च/	March	1983	..	534	466	699	243	546	421	515
एप्रिल/	April	1983	..	543	475	701	243	546	425	522
मे/	May	1983	..	578	485	706	243	559	430	546
जून/	June	1983	..	589	486	707	243	560	432	554
जुलै/	July	1983	..	607	472	707	252	560	432	565
ऑगस्ट/	August	1983	..	634	473	708	252	567	443	584
सप्टेंबर/	September	1983	..	640	471	708	252	567	443	588
ऑक्टोबर/	October	1983	..	642	470	708	252	567	445	589
नोव्हेंबर/	November	1983	..	650	472	708	252	567	445	595
डिसेंबर/	December	1983	..	669	471	708	252	568	447	607
जानेवारी/	January	1984	..	674	470	708	255	579	448	611
फेब्रुवारी/	February	1984	..	655	471	708	255	979	450	600
मार्च/	March	1984	..	638	481	708	255	577	452	590

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)			
औरंगाबाद/Aurangabad										
(आधारसूत वर्ष: १९६१=१००)										
(Base year: 1961=100)										
	1976-77	..	..	335	..	322	215	314	240	308
	1977-78	..	..	362	..	323	218	336	257	380
	1978-79	..	..	376	..	372	228	351	270	346
	1979-80	..	..	416	..	436	275	362	301	384
	1980-81	..	..	456	..	478	300	399	339	422
	1981-82	..	..	548	..	536	316	458	382	496
	1982-83	..	..	548	..	680	316	486	417	514
	1983-84	..	..	630	..	768	318	522	446	478
एप्रिल/	April	1982	..	534	..	546	316	488	408	494
मे/	May	1982	..	524	..	546	316	494	408	488
जून/	June	1982	..	515	..	546	316	494	408	483
जुलै/	July	1982	..	533	..	647	316	492	408	501
ऑगस्ट/	August	1982	..	549	..	647	316	490	415	512
सप्टेंबर/	September	1982	..	552	..	701	316	484	416	517
ऑक्टोबर/	October	1982	..	554	..	754	316	473	416	522
नोव्हेंबर/	November	1982	..	562	..	754	316	473	426	528
डिसेंबर/	December	1982	..	572	..	754	316	473	421	533
जानेवारी/	January	1983	..	574	..	754	316	473	423	535
फेब्रुवारी/	February	1983	..	558	..	757	316	497	423	528
मार्च/	March	1983	..	550	..	760	316	497	427	523
एप्रिल/	April	1983	..	563	..	763	316	517	430	534
मे/	May	1983	..	584	..	765	316	517	432	547
जून/	June	1983	..	590	..	765	316	517	438	552
जुलै/	July	1983	..	610	..	765	316	517	444	564
ऑगस्ट/	Aug.	1983	..	619	..	767	316	520	440	570
सप्टेंबर/	Sept.	1983	..	621	..	767	316	520	444	572
ऑक्टोबर/	Oct.	1983	..	628	..	771	316	522	447	576
नोव्हेंबर/	Nov.	1983	..	662	..	771	316	520	448	597
डिसेंबर/	Dec.	1983	..	684	..	771	316	534	453	613
जानेवारी/	January	1984	..	689	..	771	326	528	458	617
फेब्रुवारी/	February	1984	..	680	..	771	326	530	458	612
मार्च/	March	1984	..	633	..	771	326	528	458	583

तपता क्रमांक / TABLE No. 28.5 (11.5)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)			
नांदेड/Nanded										
(आधारभूत वर्ष : १९६१=१००)										
(Base year : 1961=100)										
	1976-77	.. ..	345	..	312	166	300	253	315	
	1977-78	.. ..	359	..	350	166	308	271	330	
	1978-79	.. ..	367	..	392	174	312	272	338	
	1979-80	.. ..	407	..	473	202	349	309	379	
	1980-81	.. ..	467	..	608	240	397	350	438	
	1981-82	.. ..	579	..	634	277	462	385	523	
	1982-83	.. ..	594	..	676	289	478	411	542	
	1983-84	.. ..	665	..	697	308	510	455	598	
एप्रिल/	April	1982	.. ..	580	..	637	285	476	399	529
मे/	May	1982	.. ..	564	..	667	285	475	401	520
जून/	June	1982	.. ..	563	..	687	285	476	403	522
जुलै/	July	1982	.. ..	585	..	687	285	475	405	535
ऑगस्ट/	August	1982	.. ..	622	..	687	285	475	414	559
सप्टेंबर/	September	1982	.. ..	627	..	687	285	475	409	561
ऑक्टोबर/	October	1982	.. ..	614	..	687	285	480	413	555
नोव्हेंबर/	November	1982	.. ..	621	..	687	285	482	413	560
डिसेंबर/	December	1982	.. ..	627	..	687	285	480	413	563
जानेवारी/	January	1983	.. ..	598	..	687	302	480	417	547
फेब्रुवारी/	February	1983	.. ..	543	..	640	302	481	423	517
मार्च/	March	1983	.. ..	583	..	670	302	481	423	537
एप्रिल/	April	1983	.. ..	597	..	670	302	491	424	547
मे/	May	1983	.. ..	615	..	670	302	498	424	559
जून/	June	1983	.. ..	628	..	670	302	498	443	570
जुलै/	July	1983	.. ..	647	..	673	310	499	443	583
ऑगस्ट/	Aug.	1983	.. ..	685	..	680	310	511	443	608
सप्टेंबर/	Sept.	1983	.. ..	682	..	680	310	528	444	608
ऑक्टोबर/	Oct.	1983	.. ..	693	..	580	310	518	452	615
नोव्हेंबर/	Nov.	1983	.. ..	682	..	680	310	519	455	609
डिसेंबर/	Dec.	1983	.. ..	683	..	694	310	520	463	612
जानेवारी/	January	1984	.. ..	703	..	715	310	521	488	629
फेब्रुवारी/	February	1984	.. ..	674	..	773	310	514	488	614
मार्च/	March	1984	.. ..	696	..	780	310	506	488	627

तबता क्रमांक/TABLE No. 28.5 (11.5)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
नागपुर/Nagpur								
(भाषारमूल वर्ष: १९६०=१००)								
(Base year : 1960=100)								
	1976-77	327	254	272	180	348	222	297
	1977-78	347	276	281	186	385	226	315
	1978-79	353	293	320	188	397	239	325
	1979-80	374	358	395	192	426	286	354
	1980-81	419	395	438	202	487	328	398
	1981-82	505	455	547	216	547	366	469
	1982-83	534	490	738	241	577	393	507
	1983-84	598	551	780	278	599	425	558
एप्रिल/	April 1982	493	476	681	224	563	384	476
मे/	May 1982	493	476	708	224	569	384	478
जून	June 1982	499	481	727	224	569	384	482
जुलै/	July 1982	520	487	730	240	569	384	496
ऑगस्ट/	August 1982	556	497	749	240	574	386	519
सप्टेंबर/	September 1982	562	494	748	240	575	390	523
ऑक्टोबर/	October 1982	547	488	749	240	580	400	517
नोव्हेंबर/	November 1982	545	488	751	240	587	400	516
डिसेंबर/	December 1982	554	490	750	240	580	400	520
जानेवारी	January 1983	549	493	744	260	580	400	519
फेब्रुवारी/	February 1983	545	504	744	260	586	401	518
मार्च/	March 1983	540	505	772	260	588	401	517
एप्रिल/	April 1983	539	511	750	260	590	403	515
मे/	May 1983	557	533	750	260	599	418	530
जून/	June 1983	583	579	750	260	602	422	548
जुलै/	July 1983	585	577	756	278	602	422	550
ऑगस्ट/	August 1983	602	567	760	278	596	422	559
सप्टेंबर/	September 1983	633	550	774	278	599	423	578
ऑक्टोबर/	October 1983	630	548	774	278	599	424	576
नोव्हेंबर/	November 1983	628	544	774	278	597	425	575
डिसेंबर/	December 1983	616	550	774	278	602	426	569
जानेवारी	January 1984	612	553	815	297	602	434	571
फेब्रुवारी/	February 1984	589	551	836	297	602	440	561
मार्च/	March 1984	603	549	846	297	602	441	569

बाधार.—कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Office of the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

28. किमती आणि निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.6 (11.6)

महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक
Consumer price index number for agricultural labourers in Maharashtra

(पाया :—जुलै १९६०—जून १९६१=१००)
(Base :—July 1960—June 1961=100)

वर्ष/महिता Year/Month		अन्नगट निर्देशांक Food Index	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index
(1)		(2)	(3)
	1961-62	97	98
	1966-67	190	173
	1971-72	223	204
	1976-77	338	309
	1980-81	421	383
	1981-82	515	462
	1982-83	488	447
	1983-84	553	502
एप्रिल/	April 1982	473	433
मे/	May 1982	471	432
जून/	June 1982	470	431
जुलै/	July 1982	483	442
ऑगस्ट/	August 1982	497	453
सप्टेंबर/	September 1982	498	454
ऑक्टोबर/	October 1982	500	456
नोव्हेंबर/	November 1982	501	457
डिसेंबर/	December 1982	498	455
जानेवारी/	January 1983	499	456
फेब्रुवारी/	February 1983	487	448
मार्च/	March 1983	478	442
एप्रिल/	April 1983	489	450
मे/	May 1983	521	475
जून/	June 1983	528	482
जुलै/	July 1983	541	492
ऑगस्ट/	August 1983	559	506
सप्टेंबर/	September 1983	572	516
ऑक्टोबर/	October 1983	564	510
नोव्हेंबर/	November 1983	574	518
डिसेंबर/	December 1983	577	520
जानेवारी/	January 1984	592	533
फेब्रुवारी/	February 1984	574	520
मार्च/	March 1984	543	496

साधारण-लेबर ब्यूरो, सिमला.

Source :—Labour Bureau, Simla.

28. किमती आणि निवेशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.7 (11.7)

नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्यांसाठी ग्राहक किमतीचे निवेशांक
Consumer price index numbers for urban non-manual employees

(पायाभूत वर्ष—१९६०=१००)
(Base year—1960=100)

महिना/वर्ष Month/Year		अखिल भारत All India	मुंबई Bombay	पुणे Pune	नागपूर Nagpur
(1)		(2)	(3)	(4)	(5)
	1961-62	104	103	101	103
	1966-67	146	142	242	144
	1971-72	180	172	174	174
	1976-77	277	255	280	276
	1981-82	413	393	412	400
	1982-83	446	440	446	429
	1983-84	492	493	490	484
एप्रिल/	April 1982	425	414	424	405
मे/	May 1982	428	423	428	409
जून/	June 1982	433	429	437	415
जुलै/	July 1982	442	434	445	429
ऑगस्ट/	August 1982	448	442	449	434
सप्टेंबर/	September 1982	449	440	447	432
ऑक्टोबर/	October 1982	450	441	452	433
नोव्हेंबर/	November 1982	452	446	455	434
डिसेंबर/	December 1982	452	449	452	437
जानेवारी/	January 1983	455	451	454	436
फेब्रुवारी/	February 1983	458	453	454	441
मार्च/	March 1983	462	454	456	445
एप्रिल/	April 1983	467	464	462	452
मे/	May 1983	472	477	476	458
जून/	June 1983	479	484	485	464
जुलै/	July 1983	487	492	490	490
ऑगस्ट/	August 1983	492	495	494	492
सप्टेंबर/	September 1983	495	497	495	493
ऑक्टोबर/	October 1983	498	498	493	488
नोव्हेंबर/	November 1983	500	500	495	490
डिसेंबर/	December 1983	500	500	495	492
जानेवारी/	January 1984	504	504	500	496
फेब्रुवारी/	February 1984	503	502	497	500
मार्च/	March 1984	505	505	495	499

बाधार :- केंद्रीय सांख्यिकी संघटना, नवी दिल्ली.

Source :- Central Statistical Organisation, New Delhi.

28. किमती आणि निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.8 (11.8)

महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील किरकोळ किमतींचा गटवार निर्देशांक
Retail price index numbers for urban Maharashtra by group of commodities

महिना/वर्ष	अन्नगट*	पान, सुपारी, तंबाखू, इत्यादी Pan, Supari, Tobacco etc.	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Lighting	कापड, बिछाना व पादत्राणे Clothing, bedding and footwear	संकीर्ण Miscellaneous	सर्वसाधारण General
Month/Year	Food*					
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
पाया १९७१=१०० Base : 1971=100						
1977	175.53	161.62	181.08	176.45	149.51	169.49
1978	170.79	166.96	189.74	182.87	168.84	171.90
1979	181.50	180.00	214.97	199.72	176.72	188.17
1980	205.42	190.55	235.06	220.05	223.54	211.70
1981	239.01	216.66	263.70	249.46	244.38	241.65
1982	244.44	237.65	305.10	272.02	262.48	253.62
जानेवारी/January 1982	243.90	231.71	281.66	260.83	252.00	248.98
फेब्रुवारी/February 1982	240.14	240.47	287.04	265.44	252.25	246.93
मार्च/March 1982	234.50	237.44	294.54	267.45	252.88	243.95
एप्रिल/April 1982	234.31	240.00	297.97	269.86	259.37	248.06
मे/May 1982	235.75	246.08	302.59	269.35	260.08	247.24
जून/June 1982	242.91	243.92	302.18	269.57	260.77	251.89
जुलै/July 1982	250.73	240.42	309.56	271.55	264.40	258.19
ऑगस्ट/August 1982	251.57	236.83	314.05	273.51	265.28	259.20
सप्टेंबर/September 1982	249.31	233.67	314.13	275.67	263.25	258.45
ऑक्टोबर/October 1982	247.51	231.91	316.76	278.49	268.71	257.64
नोव्हेंबर/November 1982	251.36	233.98	318.54	279.66	271.60	260.98
डिसेंबर/December 1982	251.28	235.34	322.14	282.89	274.11	261.90
जानेवारी/January 1983	248.57	241.47	323.53	288.87	277.64	261.48
फेब्रुवारी/February 1983	248.44	243.70	325.38	289.74	278.19	261.74
मार्च/March 1983	249.07	245.78	330.61	291.25	279.74	262.94
पाया १९८२=१०० Base 1982=100						
1983-84	118.34	112.85	110.40	112.23	115.55	116.47
एप्रिल/April 1983	107.33	106.94	108.29	107.01	109.66	108.09
मे/May 1983	113.22	109.99	108.01	108.93	111.24	111.93
जून/June 1983	115.31	115.80	108.02	109.32	112.08	113.47
जुलै/July 1983	117.97	117.85	109.11	110.95	115.08	116.06
ऑगस्ट/August 1983	120.09	113.46	110.57	110.88	116.10	117.53
सप्टेंबर/September 1983	122.97	111.51	110.45	112.33	116.48	119.24
ऑक्टोबर/October 1983	122.89	110.54	110.69	112.21	116.01	119.04
नोव्हेंबर/November 1983	121.79	111.59	110.91	113.60	116.63	118.76
डिसेंबर/December 1983	120.81	112.93	111.17	114.60	117.51	118.61
जानेवारी/January 1984	120.98	114.22	111.95	115.24	118.01	118.97
फेब्रुवारी/February 1984	118.73	114.51	112.87	115.78	118.63	118.05
मार्च/March 1984	118.00	114.82	112.73	115.86	119.15	117.84

टीप—१. *निर्देशांक काढण्यासाठी तांदूळ, गहू, ज्वारी व माखर ह्यांची स्वस्त धान्य दुकानातील व खुल्या बाजारातील किमतीच्या भावरापेक्षाची भारीत सरासरी वापरण्यात आली आहे.

२. १९८३-८४ व एप्रिल १९८२ ते मार्च १९८४ चे निर्देशांक अस्थायी आहेत.

Note.—1. *Weighted average of open Market and ratione prices of rice, wheat, jowar and sugar have been used in the index.
2. Index numbers for 1983-84, April 1983 to March 1984 are provisional.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

किंमती आणि निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.9 (11.9)

गुराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील किरकोळ किंमतींचा गटवार निर्देशांक
Retail price index numbers in rural Maharashtra by group of commodities

महिना/वर्ष Month/Year	गट/Groups				
	अन्नगट * Food*	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and lighting	कापड Clothing	संकीर्ण Miscellaneous	सर्वसाधारण General
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
पाया १९७१-१०० Base 1971-100					
1977	167.03	197.21	185.98	166.14	170.15
1978	160.91	199.40	190.03	169.91	166.59
1979	175.50	226.90	204.48	180.36	181.53
1980	192.22	244.69	219.80	197.80	198.34
1981	229.41	269.37	243.62	234.75	233.84
1982	229.74	285.67	266.75	250.22	238.73
जानेवारी/ January 1982	236.80	286.20	257.61	240.65	242.07
फेब्रुवारी/ February 1982	231.54	286.27	259.09	241.64	238.45
मार्च/ March 1982	225.09	286.53	261.05	250.56	235.12
एप्रिल/ April 1982	220.14	285.69	262.57	252.00	231.72
मे/ May 1982	219.30	285.74	264.00	252.99	231.33
जून/ June 1982	223.11	286.23	264.36	252.54	234.11
जुलै/ July 1982	229.77	286.73	266.62	252.49	239.13
ऑगस्ट/ August 1982	233.90	285.15	270.77	252.27	242.25
सप्टेंबर/ September 1982	234.93	284.06	272.50	251.64	242.93
ऑक्टोबर/ October 1982	234.76	284.26	272.93	251.25	242.79
नोव्हेंबर/ November 1982	234.21	284.80	272.78	251.84	242.50
डिसेंबर/ December 1982	233.35	286.45	276.82	252.78	242.35
जानेवारी/ January 1983	232.45	286.66	279.12	254.74	242.11
फेब्रुवारी/ February 1983	231.91	293.79	280.12	255.44	242.39
मार्च/ March 1983	231.94	317.18	280.65	256.52	244.57
पाया १९८२-१०० Base 1982-100					
1983-84	116.93	113.83	108.71	112.42	115.02
एप्रिल/ April 1983	104.98	109.00	105.83	108.47	106.15
मे/ May 1983	108.72	109.94	106.73	109.83	108.91
जून/ June 1983	111.75	110.52	106.77	111.48	111.20
जुलै/ July 1983	116.08	111.34	107.70	111.94	114.12
ऑगस्ट/ August 1983	119.40	112.30	108.25	112.03	116.30
सप्टेंबर/ September 1983	122.11	112.53	108.73	111.94	118.01
ऑक्टोबर/ October 1983	122.51	114.26	109.00	112.11	118.45
नोव्हेंबर/ November 1983	121.23	115.32	109.64	112.92	117.98
डिसेंबर/ December 1983	120.60	116.47	109.77	113.46	117.81
जानेवारी/ January 1984	120.34	117.87	110.50	114.73	118.11
फेब्रुवारी/ February 1984	118.95	118.14	110.53	113.08	116.90
मार्च/ March 1984	116.49	118.25	111.06	116.99	116.26

(१) *निर्देशांक काढण्यासाठी तांदूळ, गहू, ज्वारी व साखर ह्यांची स्वस्त धान्य दुकानातील व खुल्या बाजारातील किंमतीच्या भाव सापेक्षाची भारतीय सरासरी वापरण्यात आली आहे.

(२) १९८३-८४ व एप्रिल १९८३ ते मार्च १९८४ चे निर्देशांक अस्थायी आहेत.

(1) *Weighted average of open market and rationed prices of rice, wheat, jowar and sugar have been used in the Index.

(2) Index number for 1983-84 April 1983 to March 1984 are provisional.

आश्रय:—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Bombay.

29. पंच वार्षिक योजना
FIVE-YEAR PLAN

२९.१. राज्य योजना व केन्द्र पुरस्कृत योजना यासंबंधीची पंचवार्षिक योजनांची माहिती या विभागात दिलेली आहे.

29.1. Data on State Plan and Centrally sponsored programmes in various Five-Year Plans are presented in this section.

29. पंच वार्षिक योजना/FIVE-YEAR PLAN

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29-1 (21.1)

राज्य योजना/State Plan-

(रुपये कोटीत)
(Rs. in crore)

अनुक्रमांक Serial No.	विकासाचे शीर्ष	1982-83		1983-84		Head of development
		अर्थसंकल्प Budget	प्रत्यक्ष Actuals	अर्थसंकल्प Budget	प्रत्यक्ष Actuals	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	कृषि व संलग्न सेवा	122.55	151.09	115.75	126.02	Agricultural and allied services
2	सहकार	16.57	24.97	21.84	22.09	Co-operation
3	जल व वीज विकास	500.46	670.08	615.74	698.01	Water and power development
4	उद्योग व खानकाम	40.60	42.53	47.34	53.30	Industry and mining
5	परिवहन व दळणवळण	51.50	66.55	65.55	82.77	Transport and communications
6	सामाजिक व सामूहिक सेवा	230.94	275.50	284.15	327.20	Social and community services
7	रोजगार हमी योजना	87.78	116.55	75.00	177.75	Employment Guarantee scheme
8	संकीर्ण	9.91	10.39	15.17	17.52	Other programmes
	एकूण	1,060.30	1,357.68	1,240.54	1,504.66	Grand Total

केंद्र पुरस्कृत योजना
Centrally sponsored programmes(रुपये कोटीत)
(Rs. in crore)

अनुक्रमांक Serial No.	विकासाचे शीर्ष	1982-83		1983-84		Head of development
		अर्थसंकल्प Budget	प्रत्यक्ष Actuals	अर्थसंकल्प Budget	प्रत्यक्ष Actuals	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	कृषि व संलग्न सेवा	43.78	34.42	45.64	38.19	Agricultural and allied services
2	सहकार	5.10	3.20	4.49	3.64	Co-operation
3	जल व वीज विकास	1.08	4.44	8.14	15.91	Water and power development
4	उद्योग व खानकाम	22.44	13.62	16.72	17.12	Industry and mining
5	परिवहन व दळणवळण	0.14	..	0.21	0.34	Transport and communications
6	सामाजिक व सामूहिक सेवा	5.33	4.25	6.15	79.46	Social and Community Services
7	रोजगार हमी योजना	..	..	..	2.37	Employment Guarantee Scheme
8	संकीर्ण	0.38	0.13	0.62	1.19	Other programmes
	एकूण	126.24	97.15	140.97	158.22	Grand Total

टीप.—आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

Note.—Totals may not add up due to rounding.

आधार.—नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Planning Department, Government of Maharashtra, Bombay.

29. पंच-वार्षिक योजना/FIVE-YEAR PLAN

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.2 (21.2)

महाराष्ट्र राज्याचा योजनांतर्गत खर्च
Plan expenditure of Maharashtra State(रुपये कोटीत)
(Rs. in crore)

अनुक्रमांक Serial No.	विकासाचे शीर्ष	प्रत्यक्ष झालेला खर्च Expenditure incurred in									Head of Development
		पहिली पंच- वार्षिक योजना 1st five year plan 1951-56	दुसरी पंच- वार्षिक योजना 2nd five year plan 1956-61	तिसरी पंच- वार्षिक योजना 3rd five year plan 1961-66	तीन वार्षिक योजना Three Annual plan 1966-69	चवथी पंच- वार्षिक योजना 4th five year plan 1969-74	पाचवी पंच- वार्षिक योजना 5th five year plan 1974-79	वार्षिक योजना Annual plans			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1	कृषि व संलग्न सेवा	26.21	35.18	123.42	105.65	195.96	308.13	111.35	151.09	126.03	Agricultural and allied services
2	सहकार, साठवण व पणन	4.13*	30.23*	10.78	5.56	25.75	35.19	14.06	24.97	22.09	Co-operation, storage and marketing.
3	जल व वीज विकास	35.07	70.56	158.76	172.14	449.61	1,411.93	542.03	670.08	698.01	Water and power development
4	उद्योग व खाणी	3.56	6.40	14.82	10.64	39.62	105.69	32.15	42.53	53.30	Industry and mining
5	परिवहन व दळणवळण	13.89	22.19	37.45	35.19	81.08	220.08	84.40	66.55	82.77	Transport and communications
6	सामाजिक व सामूहिक सेवा	71.85	58.54	89.31	56.40	208.44	427.94	197.25	275.50	327.21	Social and Community services
7	रोजगार हमी योजना	..	..	..	..	3.75	149.96	116.58	116.75	177.75	Employment guarantee scheme
8	इतर कार्यक्रम	..	3.20	0.19	..	0.30	1.21	12.66	10.39	17.52	Other programme
	एकूण	154.71	226.30	434.73	385.60	1,004.51	2,660.13	1,110.47	1,357.68	1,504.66	Grand Total

टोप.—(१) *सामूहिक विकास योजनेवरील खर्च घेऊन आता हा खर्च कृषि व इतर सेवा या योजनेमध्ये वर्गीकृत केला आहे.

(२) पहिल्या व दुसऱ्या पंचवार्षिक योजनेमध्ये झालेला खर्च पूर्वीच्या मुंबई राज्याच्या योजनांतर्गत खर्चावरून काढलेला आहे व त्यामुळे हा खर्च अदमासे काढलेला आहे.

(३) आकडे संक्षिप्ततात केल्यामुळे काही ठिकाणी बेरीज जुळणार नाही.

Note.—(1) *Includes expenditure on "Community Development" which has now been classified under "Agriculture and Allied Services".

(2) The figures for 1st and 2nd plan are carved out from the plans of the composite Bombay State and therefore they are an approximate.

(3) Totals may not add up due to rounding.

आधार.—नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Planning Department, Government of Maharashtra, Bombay.

30. संयुक्त भांडवली संस्था
JOINT STOCK COMPANIES

३०.१. संयुक्त भांडवली संस्थांची आकडेवारी या विभागात दिलेली आहे.

30.1. Data on Joint Stock Companies are given in this section.

30. संयुक्त भांडवली संस्था/Joint Stock Companies.

तबता क्रमांक/TABLE No. 30-1-(18.4)

संयुक्त भांडवली संस्थांची संख्या/Number of Joint Stock Companies

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	मर्यादित भाग-भांडवल असलेल्या कंपन्या Companies limited by shares				हमीने मर्यादित असलेल्या कंपन्या व नफ्यासाठी काम न करणाऱ्या संघटना Companies limited by guarantee and association not for profit				एकूण Total		District
		सार्वजनिक Public		खाजगी Private		सार्वजनिक Public		खाजगी Private		(a)	(b)	
		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1,720	1,864	15,897	18,138	239	245	31	31	17,887	20,278	Greater Bombay
2	ठाणे	4	5	318	393	..	..	..	..	322	398	Thane
3	रायगड	..	..	20	29	..	..	..	..	20	29	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri Sindhudurg
5	सिंधुदुर्ग	..	..	9	12	..	..	..	..	9	12	
6	नाशिक	7	7	117	134	6	6	2	2	132	149	Nashik
7	धुळे	1	1	20	24	..	..	..	..	21	25	Dhule
8	जळगाव	9	9	41	43	..	..	..	..	50	52	Jalgaon
9	अहमदनगर	11	11	49	57	4	4	..	..	64	72	Ahmednagar
10	पुणे	54	59	1,154	1,358	15	16	3	5	1,226	1,438	Pune
11	सातारा	17	17	94	103	..	..	..	..	111	120	Satara
12	सांगली	13	14	44	53	2	3	1	1	60	71	Sangli
13	सोलापूर	11	1	69	74	..	..	..	..	80	75	Solapur
14	कोल्हापूर	20	22	150	168	3	4	..	..	173	194	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Aurangabad Jalna
16	जालना	13	14	88	98	2	2	..	..	103	114	
17	परभणी	..	..	3	6	..	..	..	..	3	6	Parbhani
18	बीड	..	..	1	2	..	..	..	..	1	2	Beed
19	नांदेड	1	1	15	17	1	1	..	..	17	19	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Osmanabad Latur
21	लातूर	1	1	4	4	..	..	..	..	5	5	
22	बुलढाणा	1	1	5	6	2	3	..	..	8	10	Buldana
23	अकोला	13	13	31	33	2	2	..	..	46	48	Akola
24	अमरावती	5	5	52	53	..	..	..	..	57	58	Amravati
25	यवतमाळ	6	6	8	8	..	..	..	..	14	14	Yavatmal
26	वर्धा	3	3	14	15	1	1	..	..	18	19	Wardha
27	नागपूर	51	52	287	334	11	12	4	4	353	402	Nagpur
28	भंडारा	3	3	19	20	..	..	..	..	22	23	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Chandrapur Gadchiroli
30	गडचिरोली	2	2	6	6	1	1	..	..	9	9	
महाराष्ट्र राज्य		1,966	2,111	18,515	21,188	289	300	41	43	20,811	23,642	Maharashtra State

Note.—(a)=३१-३-१९८३ रोजी/As on 31-3-1983.

(b)=३१-३-१९८४ रोजी/As on 31-3-1984.

आधार.—कंपनी व्यवहार खाते, कायदा, न्याय आणि कंपनी व्यवहार, मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Department of Company Affairs, Ministry of Law, Justice and Company Affairs, Government of India, New Delhi.

३१. स्थानिक संस्था:—

३१.१. महाराष्ट्र राज्यातील सर्व ग्रामपंचायती, नगरपरिषदा, महानगरपालिका व जिल्हा परिषदा यांचे उत्पन्न व खर्च यासंबंधीची माहिती या विभागात दिली आहे.

३१.२. ग्रामपंचायतीचे उत्पन्न व खर्चासंबंधीची माहिती अनुक्रमे सुरुवातीची शिल्लक व अखेरची शिल्लक वगळून दिलेली आहे. उत्पन्न या शीर्षाखाली अनुदाने, कर व इतर उत्पन्न यासंबंधीची स्वतंत्र माहिती दर्शविली आहे. अनुदानामध्ये शासकीय अनुदाने तसेच जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्यांकडून विकासविषयक कामांसाठी मिळालेल्या अनुदानांचा समावेश आहे. शासकीय अनुदाने मुख्यतः जमीन महसूल अनुदान, समीकरण अनुदान व स्थानिक उपकर अनुदान ही आहेत. इतर करामध्ये ग्रामपंचायतीने लादलेले कर व दर यांचा समावेश आहे तसेच ग्रामपंचायतीच्या इतर उत्पन्नाची साधने म्हणजे अंशदाने, देणग्या, बक्षिसे आणि नियमांचा भंग केल्याबद्दल दंड ही आहेत.

३१.३. प्रत्येक नगरपालिकेचे उत्पन्न (१) दर व कर व (२) इतर साधने यानुसार दर्शविली आहे. मुख्यत्वे महागाई भत्ता, रस्ते, पाणी पुरवठा, शिक्षण, वैद्यकीय बाबी आणि जमीन महसूलाची टक्केवारी वगरे यासाठी दिलेल्या शासकीय अनुदानांचा समावेश "इतर साधने" यात आहे. असाधारण उत्पन्नामध्ये कर्जे, आगाऊ रक्कम, ठेवी, विक्रीसाठी मिळालेले उत्पन्न यांचा समावेश आहे. याच धर्तीवर महानगरपालिकांच्या उत्पन्नासंबंधीची माहितीही दिली आहे. नगरपालिका व महापालिका यांच्या खर्चाचा तपशील नेहमीचा व असाधारण खर्च आणि कर्जे असा स्वतंत्रपणे दिला आहे. नेहमीच्या खर्चाचा तपशील सहा ढोबळ लेखा शीर्षाखाली दर्शविला असून त्यात भांडवली व महसूली खर्च समाविष्ट आहे. मुंबई महापालिकेचे लेखे (१) शहरक्षेत्र, (२) उपनगर क्षेत्र, (३) विस्तारीत उपनगर क्षेत्र, (४) शिक्षण निधी, (५) सुधार योजना व (६) शहर व उपनगरे यांसाठी गलिच्छ वस्ती निर्मूलन योजना, या बाबींसाठी स्वतंत्र ठेवले आहेत. संपूर्ण मुंबई महापालिकेसाठी एकूण बॅरोज ही वरील लेखांचे एकत्रिकरण करून व लेखांतर्गत फेरफार वगळून केली आहे. मात्र यामध्ये बेस्ट उपक्रमांचे उत्पन्न व खर्च यांचा समावेश केला नाही. नागपूर महापालिकेच्या बाबतीत उत्पन्न व खर्च दर्शविताना नागपूर सुधारप्रण्यासचा त्यात समावेश केला नाही. या बाबतीत असे नमूद करण्यात येते की, सर्व नगरपरिषदा व महापालिका उत्पन्न व खर्चाचे लेखे समान पद्धतीने ठेवत नाहीत. परिणामतः तुलनात्मक आकडेवारी तयार करणे फार कठीण जाते. त्यामुळे येथे दिलेली आकडेवारी ही ढोबळमानाने केलेले वर्गीकरण समजावे.

३१.४. जिल्हापरिषदांचे उत्पन्न व खर्च यांत अनुक्रमे सुरुवातीची शिल्लक व अखेरची शिल्लक यांचा समावेश नाही. उत्पन्न हे चार उपशीर्षाखाली दर्शविले आहे. ती अशी (१) स्वनिर्मिती, (२) शासकीय अनुदाने, (३) अभिकरण योजनांसाठी अनुदाने व

31. Local Bodies:—

31.1 Information on income and expenditure of all Village Panchayats, Municipal Councils, Municipal Corporations and Zilla Parishads is given in this section.

31.2 Income and expenditure of Village Panchayats are exclusive of opening and closing balance respectively. Under income information is separately shown under grants, taxes and other income, grants include Government grants as well as grants from Zilla Parishads and Panchayat Samitis for development activities, Government grants are mainly Land Revenue grants, equalization grants and "Local cess grants." The other taxes include other taxes and fees imposed by the village Panchayats. Similarly, the other income of village Panchayats is contributions, donations, gifts and fines for contraventions of rules.

31.3 The receipts position of each Municipal body is shown according to (i) Municipal rates and taxes and (ii) other sources. Government grants under (ii) other sources are mainly grants on account of dearness allowance, grants for roads, for water-supply, for educational purpose for medical purposes and on account of percentage in land revenue, etc. The income from extraordinary receipts and debts includes loans, advances, deposits, sale-proceeds, etc., similar income position in respect of Municipal Corporations is also given. The expenditure by Municipal Councils and by Municipal Corporations has been shown separately under current and under extraordinary expenditure and debts. The break-up of current expenditure is shown under six broad heads of the expenditure and includes both capital and revenue expenditure. The accounts of the Bombay Municipal Corporation are maintained separately for (i) city area, (ii) suburban area, (iii) extended suburban area, (iv) education fund, (v) improvement scheme, and (vi) slum clearance scheme for city and suburban areas. The totals for the entire Bombay Municipal Corporation are arrived at by summing up the above accounts excluding the inter-account transfers. They however, do not cover the income and expenditure of Bombay Electricity Supply and Transport Undertakings. In the case of Nagpur Municipal Corporation income and expenditure of Nagpur Improvement Trust is not included. It may be mentioned here that all the Municipalities do not follow a uniform procedure for presentation of statistics regarding income and expenditure, with the result that it was very difficult to build up these statistics on comparable basis. The figures shown in these statements may, therefore, be regarded as only broad distribution into the items shown.

31.4 The receipts and expenditure of the Zilla Parishads are exclusive of opening balance and closing balance, respectively. The receipts are shown under four sub-heads viz. (i) Self-raised resources, (ii)

(४) कर्ज. स्वनिर्मित उत्पन्नामध्ये मुख्यत्वे जमीन महसूल उपकर, स्थानिक उपकर, जमीन महसूल, इतर कर व जिल्हा परिषदांना लादलेले कर व दर यांचा समावेश आहे. शासकीय अनुदानात मुख्यत्वे जमीन महसूल अनुदान, सहेतूक अनुदान, आस्थापना अनुदान, योजना अनुदान, गट अनुदान इत्यादींचा समावेश आहे. खर्चाचा तपशील (१) साधारण प्रशासन, (२) शिक्षण, (३) समाज विकास, (४) कर्ज विभाग व (५) इतर या पाच भागांत दर्शविला आहे. समाजविकासासाठी दर्शविलेल्या खर्चामध्ये "संकीर्ण विभाग" या शीर्षखाली खर्चाचा समावेश नाही. तसेच हा खर्च फक्त महसूली खर्च असून त्यात भांडवली खर्च व कर्ज व आगाऊ रकमा यांचा समावेश नाही, परंतु त्यात स्थानिक विकास कामे, अभिकरण योजना, प्रशिक्षण योजना आणि सर्वसाधारण योजना यावरील महसूल खर्चाचा समावेश आहे.

Government grants, (iii) grants for agency schemes and (iv) debt section, Self-raised resources are mainly land revenue cess, local cess, local revenues, other taxes and fees imposed by the Zilla Parishads. While Government grants are mainly land revenue grants, purposive grants, establishment grants, plan grants, block grants etc. The expenditure is likewise shown under five broad heads, viz. (i) General administration, (ii) education, (iii) community development, (iv) debt section and (v) others. The expenditure under community development is exclusive of expenditure under the head miscellaneous departments. It is also restricted to revenue expenditure and does not include capital expenditure and loans and advances. However, it includes revenue expenditure under local development works, agency scheme, training scheme and other general schemes.

31. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 31.1 (1.8)

महाराष्ट्र राज्यातील तालुके व पंचायत समित्या

Table showing names of talukas and panchayat samities in Maharashtra State

३१ मार्च १९८४ रोजीची/As on 31st March 1984

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा, तालुका आणि पंचायत समितीचे नाव	Name of the district, taluka and panchayat samiti	अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा, तालुका आणि पंचायत समितीचे नाव	Name of the district, taluka and panchayat samiti
(1)	(2)		(1)	(2)	
1	बृहन्मुंबई अंधेरी* बोरिवली* कुर्ला*	Greater Bombay Andheri* Borivali* Kurla*	6	नाशिक नाशिक पेठ दिंडोरी सुरगाणा कळवण बागलाण मालेगांव चांदोर नांदगांव येवले निफाड सिन्नर इगतपुरी	Nashik Nashik Paint Dindori Surgana Kalwan Baglan Malegaon Chandor Nandgaon Yeola NiPhad Sinner Igatpuri
2	ठाणे ठाणे वसई पालघर डहानू तलासरी जव्हार मोखाडा वाडा भिवंडी शाहापूर मुरबाड कल्याण उल्हासनगर	Thane Thane Vasai Palghar Dahanu Talasari Jawhar Mokhada Wada Bhivandi Shahapur Murbad Kalyan Ulhasnagar	7	धुळे धुळे साक्री नवापूर नंदुरबार तळोदे अककलकुवा अकराणी शाहादा शिरपूर सिंदखेड	Dhule Dhule Sakri Nawapur Nandurbar Talode Akalkuva Akarani Shahada Shirpur Sindhkhed
3	रायगड अलिबाग उरण पन्वेल कर्जत खालापूर पेण सुधागड रोहा माणगांव महाड पोलादपूर म्हसाळा श्रीवर्धन मुरुड	Raigad Alibag Uran Panvel Karjat Khalapur Pen Sudhagad Roha Mangaon Mahad Poladpur Mhasala Srivardhan Murud	8	जळगांव जळगांव चोपडा यावल रावेर, एदलाबाद भुसावळ जामनेर पाचोरा चाळीसगांव भडगांव पाळोला एरंडोल अमळनेर	Jalgaon Jalgaon Chopda Yawal Raver Edalabad Bhusawal Jamner Pachora Chalisgaon Bhadgaon Parola Erandol Amalner
4	रत्नागिरी रत्नागिरी गुहागर दापोली मंडणगड खेड चिपळूण संगमेश्वर लांजा राजापूर	Ratnagiri Ratnagiri Guhagar Dapoli Mandangad Khed Chiplun Sangameshwar Lanja Rajapur	9	अहमदनगर अहमदनगर राहुरी श्रीरामपूर नेवासे शेवगाव पाथर्डी जामखेड कर्जत श्रीगोंदी पारनेर अकोला संगमनेर कोपरगाव	Ahmednagar Ahmednagar Rahuri Shrirampur Nevasa Shevgaon Pathardi Jamkhed Karjat Shrigonda Parner Akola Sangamner Kopergaon
5	सिंधुदुर्ग कणकवली कुडाळ सावंतवाडी वेंगुर्ले मालवण देवगड वैभववाडी	Sindhudurg Kankavli Kudal Sawantwadi Vengurla Malvan Devgad Vaibhavwadi			

(1)	(2)	(1)	(2)		
10	पुणे पुणे शहर* हवेली खेड अंबेगाव जुन्नर शिरूर दोंड इन्दापूर बारामती पुरंदर भोर वेल्ले मुळशी मावळ	Pune Pune City* Haveli Khed Ambegaon Junner Sirur Dhond Indapur Baramati Purandhar Bhor Velhe Mulshi Maval	15	औरंगाबाद औरंगाबाद खुल्दाबाद कन्नड सोयगाव सिल्लोड पैठण गंगापूर वैजापूर	Aurangabad Aurangabad Khuldabad Kannad Soegaon Sillod Paithan Gangapur Vaijapur
11	सातारा सातारा वाई खंडाळा कोरेगाव फलटण माण खटाव कराड पाटण जावळी महाबळेश्वर	Satara Satara Wai Khandala Koregaon Phaltan Man Khatau Karad Patan Javli Mahabaleshwar	16	जालना जालना अंबड जाफराबाद परतूर भोकरदन	Jalna Jalna Ambad Jafferabad Partur Bhokardan
12	सांगली मिरज तासगाव खानापूर आटपाडी जत कवठे महाकाळ वाळवा शिराळा	Sangli Miraj Tasgaon Khanapur Atpadi Jath Kavathe Mahankal Valva Shirala	17	परभणी परभणी जिंतूर हिंगोली कळमनुरी बसमति गंगाखेड पाथरी	Parbhani Parbhani Jintur Hingoli Kalamnuri Basmath Gangakhed Pathri
13	सोलापूर उत्तर सोलापूर बाशी अक्कलकोट दक्षिण सोलापूर मोहोळ मंगळवेढे पंढरपूर सांगोला माळशिरस करमाळा माढा	Solapur North Solapur Barshi Akkalkot South Solapur Mohol Mangalvedha Pandharpur Sangola Malsiras Karmala Madha	18	बीड बीड गेवराई मांजलेगाव आंबेजोगाई केज पाटोदा आष्टी	Beed Beed Gevrai Manjlegaon Ambajogai Kajj Patoda Ashti
14	कोल्हापूर करवीर पन्हाळा हातकणगेले शिरोळ कागल गडहिंगलज चांदगड आजरा मुदरगड राधानगरी बावडा शाहवाडी	Kolhapur Karvir Panhala Hatkanagale Shirol Kagal Gadhinglaj Chandgad Ajra Budhargad Radhanagari Bavda Shahuwadi	19	नांदेड नांदेड हदगाव किनवट भोकर बिलोली देगलूर मुखेड कंधार	Nanded Nanded Hadgaon Kinwat Bhokar Biloli Deglur Mukhed Kandhar
			20	उस्मानाबाद उस्मानाबाद कळंब उमरगा तुळजापूर परांडा भूम	Osmanabad Osmanabad Kallam Umarga Tuljapur Parenda Bhum
			21	लातूर लातूर अहमदपूर उदगीर निलंगा औसा	Latur Latur Ahmadpur Udgir Nilanga Ausa
			22	बुलढाणा चिखली देऊळगांवराजा बुलढाणा मलकापूर	Buldana Chikhli Deulgaon-Raja Buldana Malkapur

(1)	(2)	(1)	(2)
22—contd. मोताळा नांदुरा जळगाव संग्रामपूर खामगाव शेगांव मेहकर सिंदखेड-राजा लोणार	Motala Nandura Jalgaon Sangrampur Khamgaon Shegaon Mehkar Sindkhed-Raja Lonar	26	वर्धा वर्धा देवळी सेलू आर्वी कारंजा हिंगणघाट समुद्रपूर Wardha Wardha Deoli Seloo Arvi Karanja Hinganghat Samudrapur
23 अकोला अकोला बाशी टाकली अकोट तेल्हारा मुतिजापूर कारंजा मंगरूपीर मनोरा वाशिम मालेगाव रिसोड बाळापूर पातूर	Akola Akola Barsi Takli Akot Telhara Murtizapur Karanja Mangrulpur Manora Washim Malegaon Risod Balapur Patur	27	नागपूर नागपूर हिंगणा कामठी नागपूर शहर काटोल नरखेड सावनेर कळमेश्वर रामटेक पारसोनी मावडा उमरेड भिवापूर कुही Nagpur Nagpur Hingna Kamptee Nagpur City Katol Narkhed Saoner Kalmeshwar Ramtek Parsoni Mavda Umrer Bhiwapur Kuhi
24 अमरावती अमरावती नांदगांव खांडेश्वर भातकुली अचलपूर चांदूर बाजार मोशी वरुड चांदूर रेल्वे तिवसा दर्यापूर अंजनगाव चिखलदरा घारणी	Amravati Amravati Nandgaon-Khandeshwar Bhatkuli Achalpur Chandur Bazar Morshi Warud Chandur Railway Teosa Daryapur Anjangaon Chikhaldara Dharni	28	भंडारा भंडारा पवनी मोहडी तुमसर गोंदिया गोरेगाव सालेकसा आमगाव तिरोरा साकोली देवरी लाखनदूर मोरेगाव अर्जुनी Bhandara Bhandara Paoni Mohdi Tumsar Gondia Goregaon Salekasa Amgaon Tirora Sakoli Deoti Lakhandur Moregaon Arjuni
25 यवतमाळ यवतमाळ बाबुळगाव कळम केळापूर राळेगाव घाटंजी वणी मोरेगाव पुसद महागाव उमरखेड दारव्हा नेर दियस	Yavatmal Yavatmal Babulgaon Kalam Kelapur Ralegaon Ghatanji Wani Moregaon Pusad Mahagaon Umarkhed Darwaha Ner Digras	29	चंद्रपूर चंद्रपूर गोंड पीपरी मुळ वरोरा चिमूर भद्रावती ब्रह्मपुरी सिंदेवाडी गडचिरोली नागभीड राजुरा धानोरा कुरुखेड आरमोरी चामोरशी सिरोंचा अहेरी इटापल्ली Chandrapur Chandrapur Gond Pipri Mul Warora Chimur Bhadravati Brahamapuri Sindewadi Gadchiroli Nagbhid Rajura Dhanora Kurdhed Armori Chamorshi Sironcha Aheri Etapalli

टीप.—*बृहन्मुंबई जिल्हा, पुणे शहर तहसील व नागपूर शहर यामध्ये पंचायत समिती नाहीत.

Note.—*In Greater Bombay district, Pune City tahsil and Nagpur City no panchayat samiti exists.

आधार—ग्रामविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

Source.—Rural Development Department, Mantralaya, Bombay.

31. स्थानिक संस्था/

तक्ता क्रमांक/

ग्रामपंचायतीचे उत्पन्न आणि खर्च/

व.क्रमांक Serial No.	जिल्हा	ग्रामपंचायतीची संख्या - No. of Village Panchayats	सामील केलेली गावे No. of Village covered	लोकसंख्या (हजारत) Population (*000)	उत्पन्न Income	
					एकूण अंशदाने, देणग्या, बक्षिसे Total Grants, Contribution & Donations	इमारती व घर यावरील कर Taxes on houses and Buildings
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	ठाणे	946	1,665	2,275	7,121	9,087
2	रायगड	657	1,766	1,318	5,492	2,848
3	रत्नागिरी	759	1,120	1,286	6,988	1,779
4	सिधुदुर्ग	398	454	683	3,352	858
5	नासिक	1,225	1,663	2,149	6,287	2,257
6	बुळे	932	1,378	1,669	2,869	1,289
7	जळगाव	1,057	1,435	1,996	10,459	2,723
8	अहमदनगर	1,155	1,316	2,371	5,412	1,911
9	पुणे	1,140	1,481	2,347	6,736	3,339
10	सातारा	1,191	1,438	1,798	10,540	3,019
11	सांगली	629	562	1,469	7,218	1,984
12	सोलापूर	915	942	1,847	8,329	1,532
13	कोल्हापूर	899	1,061	1,925	11,403	3,021
14	बीरगाबाद	685	1,305	1,187	2,664	1,122
15	परभणी	1,002	1,438	1,488	3,408	828
16	बीड	891	1,110	1,263	2,730	991
17	नांदेड	1,135	1,481	1,421	2,952	1,257
18	उस्मानाबाद	525	940	1,887	2,381	465
19	जालना	556	915	879	1,094	426
20	छात्र	637	848	910	2,593	528
21	बुलढाणा	799	1,402	1,230	4,768	1,112
22	अकोला	956	1,744	1,372	1,258	1,281
23	अमरावती	808	1,978	1,317	10,051	1,385
24	यवतमाळे	1,124	1,938	1,475	4,112	2,047
25	वर्धा	484	1,376	695	3,377	833
26	नागपूर	705	1,875	1,145	7,114	1,727
27	भंडारा	1,009	1,698	1,609	4,909	2,022
28	चंद्रपूर	797	1,774	1,040	5,151	2,086
29	गडचिरोली	468	1,601	779	2,160	909
महाराष्ट्र राज्य		24,504	39,704	42,830	1,52,928	54,666

माधार.—वर्ष व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई.

LOCAL BODIES

TABLE No. 31-2-A (19.1)

Income and expenditure of Village Panchayats (1982-83)

(रुपये हजारत)
(Rs. in thousand)

नकात कर Octroi	इतर कर व फी वगैरे Other taxes and fees	उत्पन्न Income		एकूण उत्पन्न Total Income	एकूण खर्च Total expenditure	District
		एकूण कर व फी Total taxes and fees	सुरुवातीची शिल्लक घेऊन इतर मागनि मिळालेले उत्पन्न Income from other sources including opening balance			
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
329	2,878	12,294	15,823	35,238	25,879	Thane
1,107	2,306	6,261	7,960	19,713	13,119	Raigad
..	584	2,363	4,548	13,899	9,161	Ratnagiri
..	..	858	2,654	6,864	4,825	Sindhudurg
545	9,010	11,812	8,354	26,453	17,788	Nashik
156	3,303	4,748	9,862	17,479	13,291	Dhule
606	4,825	8,154	16,636	35,249	26,376	Jalgaon
835	4,921	7,667	16,758	29,837	19,261	Ahmadnagar
196	3,918	7,453	24,988	39,177	18,879	Pune
1,340	1,692	6,051	11,239	27,830	16,640	Satara
49	2,504	4,537	8,154	19,909	13,849	Sangli
2,191	1,260	4,983	6,949	20,261	16,462	Solapur
..	6,304	9,325	8,225	28,953	20,309	Kolhapur
..	2,001	3,123	4,469	10,256	5,288	Aurangabad
..	860	1,688	8,754	13,850	6,944	Parbhani
26	280	1,297	8,542	12,569	4,259	Beed
..	1,428	2,685	4,320	9,957	6,912	Nanded
1	346	812	3,841	7,034	3,412	Osmanabad
..	886	1,312	5,565	7,971	2,999	Jalna
51	617	1,236	3,139	6,968	3,792	Latur
7	311	1,430	4,909	11,107	7,391	Buldana
6	523	1,810	8,774	11,842	8,012	Akola
..	640	2,025	7,854	19,930	12,620	Amravati
..	319	2,366	10,353	16,831	7,959	Yavatmal
..	155	988	6,013	10,378	5,644	Wardha
650	835	3,212	5,570	15,896	10,890	Nagpur
63	845	2,930	5,449	13,288	8,631	Bhandara
..	1,326	3,412	6,790	15,353	8,670	Chandrapur
..	1,134	2,043	2,978	7,181	4,173	Gadchiroli
8,198	56,011	1,18,875	2,39,470	5,11,273	3,23,435	Maharashtra State

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Bombay.

31. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 31.2 B(19.1)

ग्रामपंचायतीचे उत्पन्न व खर्च/Income and Expenditure of Village Panchayats
(1983-84)

(रुपये हजारत)/(Rs. in thousand)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्ह्याचे नाव	उत्पन्न/Income											एकूण खर्च	Name of the District
		ग्रामपंचायतीची संख्या	सामील केलेली गावे	लोकसंख्या (हजारत)	एकूण अंशदाने, देणग्या व बक्षिसे	इमारती व जमीन या-वरील कर	जकात कर	इतर कर व दर	एकूण कर व दर	सुरुवातीची शिल्लक घेऊन इतर मागनि मिळालेले उत्पन्न	एकूण उत्पन्न	एकूण उत्पन्न		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)	
1	ठाणे	894	1,638	2,275	6,777	8,989	16	2,624	11,629	12,083	30,489	22,980	Thane	
2	रायगड	660	1,770	1,318	5,434	4,032	1,253	1,894	7,179	7,799	20,412	14,237	Raigad	
3	रत्नागिरी	759	1,119	1,286	6,977	2,140	..	474	2,614	4,987	14,578	9,896	Ratnagiri	
4	सिंधुदुर्ग	400	408	683	4,573	942	..	289	1,231	2,069	7,873	5,667	Sindhudurg	
5	नाशिक	1,239	1,640	2,149	4,903	2,490	608	9,362	12,460	12,054	29,417	21,879	Nashik	
6	धुळे	932	1,403	1,669	9,213	1,296	272	2,484	4,052	5,020	18,285	14,149	Dhule	
7	जळगाव	1,063	1,453	1,996	17,529	3,659	715	5,664	10,038	12,688	40,255	31,561	Jalgaon	
8	अहमदनगर	1,158	1,318	2,371	5,115	2,112	976	2,161	5,249	19,748	30,112	21,559	Ahmednagar	
9	पुणे	1,164	1,504	2,347	5,772	4,362	291	3,672	8,325	13,265	27,362	20,005	Pune	
10	सातारा	1,195	1,173	1,798	10,352	3,094	1,477	2,833	7,404	11,423	29,179	19,551	Satara	
11	सांगली	630	544	1,469	8,841	2,192	19	4,406	6,617	6,060	21,518	15,748	Sangli	
12	सोलापूर	926	945	1,847	5,696	2,052	2,277	4,366	8,695	6,013	20,404	17,071	Solapur	
13	कोल्हापूर	900	1,094	1,925	12,925	3,243	..	7,321	10,564	8,752	32,241	23,070	Kolhapur	
14	औरंगाबाद	696	1,186	1,187	2,721	1,347	..	823	2,170	6,448	11,339	7,742	Aurangabad	
15	परभणी	1,033	1,438	1,488	8,641	736	..	983	1,719	548	10,908	10,964	Parbhani	
16	बीड	894	1,000	1,263	2,992	1,258	39	373	1,670	5,047	9,709	6,743	Beed	
17	नांदेड	1,145	1,388	1,421	3,477	1,261	..	1,425	2,686	4,247	10,410	7,506	Nanded	
18	उस्मानाबाद	525	640	1,887	3,471	652	5	375	1,032	4,179	8,682	5,273	Osmanabad	
19	जालना	556	928	879	1,405	663	..	762	1,425	5,473	8,303	3,098	Jalna	
20	लातूर	637	821	910	7,567	783	10	1,125	1,918	4,060	13,545	9,763	Latur	
21	बुलढाणा	799	1,397	1,230	7,332	1,607	2	316	1,925	4,308	13,565	9,708	Buldhana	
22	अकोला	956	1,708	1,372	6,414	1,193	..	570	1,763	..	8,177	7,530	Akola	
23	अमरावती	803	1,978	1,317	1,636	1,898	..	1,429	3,327	..	10,963	11,719	Amravati	
24	यवतमाळ	1,126	1,931	1,475	5,282	2,227	..	229	2,456	11,798	19,536	10,660	Yavatmal	
25	वर्धा	484	1,376	695	4,012	879	..	685	1,564	4,735	10,311	5,945	Wardha	
26	नागपूर	721	1,884	1,145	7,260	1,967	313	395	2,675	7,591	17,526	12,464	Nagpur	
27	भंडारा	1,010	1,659	1,609	4,661	2,209	52	1,484	3,745	4,998	13,404	8,586	Bhandara	
28	चंद्रपूर	788	1,742	1,040	5,051	2,867	64	1,389	4,320	5,773	15,594	9,844	Chandrapur	
29	गडचिरोली	468	1,631	779	2,509	1,014	1	494	1,509	3,316	7,334	4,666	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य		24,561	38,716	42,830	1,84,988	63,164	8,390	60,407	1,31,961	1,94,482	5,11,431	3,69,586	Maharashtra State	

आधार—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

31: स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 31.3-A (19-2)

नगर परिषदा आणि महानगरपालिकांचे उत्पन्न
Income of Municipal Councils and Corporations

(1982-83)

(रुपये हजारत)/
(Rs. in thousand)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा/नगरपरिषदा/महानगरपालिका	नगरपालिकाचे दर व कर I—Municipal rates and taxes				इतर साधने II—Other sources							असाधारण उत्पन्न, कर्जे आणि वाणिज्यिक उपक्रमांचे उत्पन्न Extra-ordinary income, debts and income of commercial enterprises	Districts/Municipal Councils/Corporations
		जकात Octroi	घरावरील व जमिनीवरील कर Taxes on houses and lands	इतर कर व शुल्क Other taxes and duties	बेरीज-१ Total-I	शैक्षणिक संस्थांकडील फी Fees from educational institutions	बाजार व कत्तलखाने यांच्यापासून उत्पन्न Receipts from markets and slaughter houses	शासकीय अनुदाने Government grants	संकीर्ण Miscel- laneous	बेरीज-२ Total II	बेरीज १+२ Total I+II			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)	
1.	ठाणे	2,06,746	21,527	9,918	2,38,191	46	689	29,066	8,926	38,727	2,76,918	22,749	Thane—	
1.1	वसई	950	397	54	1,401	4	73	1,409	313	1,799	3,200	540	Vasai	
1.2	कल्याण	8,370	4,548	3,760	16,678	42	266	4,215	851	5,374	22,052	4,345	Kalyan	
1.3	जव्हार	296	118	111	525	@	1	863	28	892	1,417	715	Jawhar	
1.4	भिवंडी-निशामपूर	33,637	2,819	1,926	38,382	..	90	8,156	2,129	10,375	48,757	7,141	Bhivandi-Nizampur	
1.5	डोंबिवली	3,591	5,305	4,063	12,959	..	78	4,256	845	5,179	18,138	4,729	Dombivali	
1.6	अंबरनाथ	1,40,019	2,126	..	1,42,145	..	13	3,250	751	4,014	1,46,159	5,279	Ambarnath	
1.7	उल्हासनगर	19,883	6,214	4	26,101	..	168	6,917	4,009	11,094	37,195	..	Ulhasnagar	
2.	रायगड	20,492	4,214	2,009	26,715	15	323	8,963	3,788	13,089	39,804	24,917	Raigad—	
2.1	अलिबाग	784	460	223	1,467	..	50	503	340	893	2,360	917	Alibag	
2.2	महाड	1,263	273	133	1,669	..	7	1,157	212	1,376	3,045	2,013	Mahad	
2.3	माथेरान	160	100	507	767	..	16	682	31	729	1,496	232	Matheran	
2.4	पनवेल	3,357	682	368	4,407	..	135	1,740	275	2,150	6,557	4,179	Panvel	
2.5	पेण	1,582	403	139	2,124	@	4	1,452	349	1,805	3,929	1,723	Pen	
2.6	रोहा	547	244	112	903	..	12	189	159	860	1,263	386	Roha	
2.7	उरण	1,657	478	359	2,494	..	24	892	208	1,124	3,618	1,083	Uran	
2.8	मुरुड-जंजिरा	451	158	26	635	..	12	274	49	335	970	840	Murud-Janjira	
2.9	श्रीवर्धन	466	104	23	593	..	21	158	35	214	807	237	Shrivardhan	
2.10	खोपोली	10,225	1,312	119	11,656	15	42	1,916	2,130	4,103	15,759	13,307	Khopoli	

तबला क्रमांक/TABLE No. 31.3-A (19.2)- contd.

(रुपये हजारत)
(Rs. in Thousand)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
3.	रत्नागिरी	8,322	1,935	1,340	11,597	..	213	7,266	1,167	8,646	20,243	7,100	Ratnagiri—
3.1	रत्नागिरी	4,302	1,259	1,080	6,641	..	152	4,712	643	5,507	12,148	3,248	Ratnagiri
3.2	चिपळूण	2,166	429	159	2,754	..	43	1,166	260	1,469	4,223	2,682	Chiplun
3.3	खेड	966	165	33	1,164	..	8	704	161	873	2,037	597	Khed
3.4	राजापूर	888	82	68	1,038	..	10	684	103	797	1,835	573	Rajapur
4.	सिंधुदुर्ग	3,274	501	101	3,876	..	99	2,224	422	2,745	6,621	2,031	Sindhudurg—
4.1	मालवण	1,063	199	27	1,289	..	16	705	220	941	2,230	1,340	Malwan
4.2	वेंगुर्ला	635	102	56	793	..	28	825	74	927	1,720	233	Vengurla
4.3	सावंतवाडी	1,576	200	18	1,794	..	55	694	128	877	2,671	458	Sawantwadi
5.	नाशिक	31,789	4,681	2,503	38,973	35	609	24,244	4,668	29,556	68,529	12,533	Nashik—
5.1	इगतपुरी	554	243	35	832	1	83	431	172	687	1,519	290	Igatpuri
5.2	नांदगाव	649	183	125	957	..	1	404	164	569	1,526	..	Nandgaon
5.3	मनसाड	2,550	666	694	3,910	32	123	4,267	804	5,226	9,136	1,426	Mansad
5.4	सिन्नर	784	188	265	1,237	..	1	431	177	609	1,846	458	Sinnar
5.5	येवला	1,339	372	374	2,085	..	31	814	169	1,014	3,099	373	Yeola
5.6	व्यावक	68	38	45	151	..	29	345	47	421	572	143	Trimbak
5.7	मालेगाव	24,151	2,302	394	26,847	..	247	16,516	2,337	19,100	45,947	9,470	Malegaon
5.8	भगूर	282	125	125	532	2	31	578	95	706	1,238	122	Bhagur
5.9	सटाणा	1,412	564	446	2,422	..	63	458	703	1,224	3,646	251	Satana
6.	धुळे	15,515	6,298	3,064	24,977	178	1,520	17,249	3,509	22,456	47,533	22,573	Dhule—
6.1	धुळे	8,023	3,879	1,405	13,307	30	427	6,935	1,879	9,271	22,578	15,515	Dhule
6.2	नंदुरबार	2,860	648	754	4,262	..	241	5,207	885	6,333	10,595	2,592	Nandurbar
6.3	तलोदा	369	177	117	663	..	31	517	255	803	1,466	314	Talode
6.4	शहादा	1,114	369	321	1,804	39	322	2,450	195	3,006	4,810	1,195	Shahade
6.5	शिरपूर-वरवडे	1,299	394	260	1,953	106	226	1,045	149	1,526	3,479	1,281	Shirpur Varwade
6.6	दोंडाईचा-वरवडे	1,590	414	207	2,211	3	273	1,095	146	1,517	3,728	1,676	Dondaicha Varwade
6.7	नवापूर	260	417	..	677	..	..	..	..	..	677	..	Navapur
7.	जळगांव	31,029	10,294	8,039	49,362	1,247	597	39,976	8,993	50,813	1,00,175	23,808	Jalgaon—
7.1	जळगांव	11,524	3,926	3,392	18,842	215	..	13,464	3,434	17,113	35,955	3,977	Jalgaon
7.2	भुसावळ	2,750	2,209	1,747	6,706	192	14	7,352	1,730	9,288	15,994	3,432	Bhusawal
7.3	अमळनेर	5,247	639	450	6,336	..	18	5,872	597	6,487	12,823	7,162	Amalner
7.4	चाळीसगांव	3,568	1,298	979	5,845	..	119	4,305	492	4,916	10,761	1,524	Chalisagaon
7.5	फैजपूर	515	151	176	842	27	54	725	267	1,073	1,915	..	Faizapur
7.6	यावल	661	212	114	987	14	38	725	195	972	1,959	972	Yaval
7.7	रावेर	1,020	238	257	1,515	745	41	891	399	2,076	3,591	..	Raver
7.8	सावदा	624	209	195	1,028	47	49	1,247	409	1,752	2,780	2,387	Savda
7.9	पारोला	1,153	110	218	1,481	..	105	866	260	1,231	2,713	901	Parola
7.10	चोपडा	1,126	505	30	1,661	7	52	1,438	470	1,967	3,628	926	Chopda
7.11	धरणगांव	555	205	233	1,043	..	64	1,195	135	1,394	2,437	368	Dharangaon
7.12	एरंडोल	272	128	139	539	..	34	570	98	702	1,241	333	Erandol
7.13	पाचोरा	2,014	464	59	2,537	..	9	1,326	507	1,842	4,379	1,826	Pachora

8.	अहमदनगर	28,829	6,772	2,920	38,521	113	720	25,570	5,384	31,787	70,308	32,265	Ahmednagar--
8.1	अहमदनगर	19,518	4,379	1,061	24,958	..	356	14,046	2,362	16,764	41,722	15,557	Ahmednagar
8.2	संगमनेर	2,691	469	550	3,710	15	29	3,206	412	3,662	7,372	2,494	Sangamner
8.3	कोपरगाव	2,041	609	922	3,572	..	208	1,650	308	2,166	5,738	2,711	Kopergaon
8.4	श्रीरामपूर	3,662	1,000	22	4,724	12	127	4,175	1,289	5,603	10,327	11,503	Shrirampur
8.5	राहुरी	917	275	365	1,557	86	@	2,493	1,013	3,592	5,149	..	Rahuri
8.6	देवळाली प्रवरा												Deolali-Pravara
													नव्याने स्थापन झालेली/Newly Formed
9.	पुणे	10,776	5,309	4,018	20,103	619	159	10,905	5,213	16,896	36,999	10,626	Pune--
9.1	लोणावळा	2,574	1,504	405	4,483	12	12	3,595	770	4,389	8,872	2,086	Lonavala
9.2	सासवड	967	243	257	1,467	8	@	414	127	549	2,016	2,017	Saswad
9.3	जेजुरी	165	50	53	268	..	1	279	84	364	632	..	Jejuri
9.4	बारामती	2,881	1,321	761	4,963	465	81	1,761	1,751	4,058	9,021	2,335	Baramati
9.5	हंदापूर	282	114	164	560	..	..	178	304	482	1,042	42	Indapur
9.6	शिरूर	797	392	134	1,323	..	44	230	240	514	1,837	139	Shirur
9.7	तळेगाव-दाभाडे	863	882	183	1,928	..	4	467	180	651	2,579	2,350	Talgaon-Dabhade
9.8	आळंदी	214	82	77	373	..	@	862	138	1,000	1,373	241	Alandi
9.9	जुन्नर	798	252	414	1,464	..	5	1,158	355	1,518	2,982	857	Junnar
9.10	दांड	689	206	362	1,257	134	4	840	1,019	1,997	3,254	..	Daund
9.11	भोर	546	263	1,208	2,017	..	8	1,121	245	1,374	3,391	559	Bhor
10.	सातारा	12,582	5,292	3,104	20,978	65	261	17,332	5,153	22,811	43,789	15,597	Satara --
10.1	महाबळेश्वर	618	250	812	1,680	6	48	390	819	1,263	2,943	1,166	Mahabaleshwar.
10.2	रहिमतपूर	151	78	92	321	2	..	195	73	270	591	74	Rahimatpur
10.3	कराड	3,850	1,331	178	5,359	36	61	3,177	725	3,999	9,358	4,301	Karad
10.4	म्हसवड	431	65	67	563	..	5	346	23	374	937	215	Mhaswad
10.5	सातारा शहर	4,837	2,062	1,255	8,154	..	110	9,739	2,312	12,161	20,315	7,735	Satara City
10.6	वाई	766	681	29	1,476	..	9	1,465	590	2,064	3,540	..	Wai
10.7	पांचगणी	332	248	212	792	..	24	792	278	1,094	1,886	92	Panchgani
10.8	फलटण	1,597	577	459	2,633	21	4	1,228	333	1,586	4,219	2,014	Phaltan
11.	सांगली	22,596	7,041	6,760	35,397	..	716	28,999	5,510	35,225	71,622	26,934	Sangli--
11.1	सांगली	14,226	4,311	4,025	22,562	..	..	16,870	3,326	20,196	42,758	21,731	Sangli
11.2	मिरज	4,759	1,723	1,605	8,087	..	627	7,670	1,305	9,602	17,689	2,943	Miraj
11.3	तासगांव	1,018	251	383	1,652	..	65	2,328	@	2,393	4,045	765	Tasgaon
11.4	आष्टा	303	134	140	577	..	12	647	58	717	1,294	185	Ashta
11.5	इस्लामपूर	1,470	365	311	2,146	..	12	708	445	1,165	3,311	..	Islampur
11.6	विटा	800	257	296	1,373	..	..	776	376	1,152	2,525	1,310	Vita
12.	सोलापूर	12,785	3,195	2,654	18,634	24	209	18,455	4,892	23,580	42,214	9,486	Solapur--
12.1	बाशी	4,119	1,079	918	6,116	..	30	5,502	1,424	6,956	13,072	2,444	Barshi
12.2	पंढरपूर	3,946	939	1,186	6,071	14	45	6,518	1,956	8,533	14,604	4,616	Pandharpur
12.3	करमाळा	999	156	113	1,268	..	9	308	61	378	1,646	252	Karmala
12.4	सांगोला	747	157	130	1,034	..	5	1,034	830	1,369	2,903	183	Sangola
12.5	अक्कलकोट	1,500	206	53	1,759	..	2	2,847	271	3,120	4,879	1,179	Akkalkot
12.6	मंगळवेढा	488	146	150	784	..	53	1,434	133	1,620	2,404	246	Mangalvedha

तबला क्रमांक / TABLE No. 31.3-A (19.2)—contd.

(रुपये हजारत) /
(Rs. in Thousand)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
12.7	मैदगी	203	47	60	310	..	5	170	12	187	497	149	Maindargi
12.8	दुधनी	306	39	44	389	1	1	310	155	467	856	..	Dudhani
12.9	कुर्दुवाडी	477	426	..	903	9	59	332	50	450	1,353	417	Kurduwadi
13.	कोल्हापूर	32,817	4,195	2,701	39,713	141	206	14,726	4,689	19,762	59,475	22,912	Kolhapur—
13.1	हचलकरजी	27,780	2,629	1,815	32,224	33	42	7,975	3,264	11,314	43,538	19,700	Ichalkaranji
13.2	जयसिंगपूर	1,425	691	33	2,149	2	4	2,301	658	2,965	5,114	733	Jaisingapur
13.3	मुरगुड	262	49	95	406	..	..	274	50	324	730	63	Murgud
13.4	वडगांव	660	101	106	867	..	9	610	189	808	1,675	828	Vadgaon
13.5	गडहिंगलज	1,318	341	187	1,846	..	29	2,068	257	2,354	4,200	576	Gadhinglaj
13.6	कागल	541	124	264	929	..	11	486	121	618	1,547	298	Kagal
13.7	कुरुंदवाड	525	129	32	686	88	96	549	..	733	1,419	454	Kurundwad
13.8	पन्हाळा	39	62	76	177	..	1	307	62	370	547	260	Panhala
13.9	मलकापूर	267	69	93	429	18	14	156	88	276	705	..	Malkapur
14.	औरंगाबाद	2,330	773	245	3,348	5	65	2,163	623	2,856	6,204	1,783	Aurangabad—
14.1	कन्नड	556	193	16	765	4	..	385	155	544	1,309	255	Kannad
14.2	पलटण	410	346	..	756	..	..	573	282	855	1,611	..	Paltan
14.3	वैजापूर	1,039	123	115	1,277	1	1	637	124	763	2,040	1,528	Vaijapur
14.4	गंगापूर	226	66	106	398	..	50	416	34	500	898	..	Gangapur
14.5	खुल्दाबाद	99	45	8	152	..	14	152	28	194	346	..	Khuldabad
15.	जालना	6,908	4,271	..	11,179	..	..	6,096	2,596	8,692	19,871	18,755	Jalna—
15.1	जालना	6,190	3,822	..	10,012	..	..	5,255	2,036	7,291	17,303	18,755	Jalna
15.2	छवड	270	204	..	474	..	..	531	192	723	1,197	..	Ambad
15.3	भोकरदन	50	38	..	88	..	..	30	305	335	423	..	Bhokardan
15.4	परतूर	398	207	..	605	..	..	280	63	343	948	..	Partur
16.	परभणी	13,188	3,259	2,920	19,367	85	767	6,202	3,675	10,729	30,096	2,150	Parbhani—
16.1	परभणी	4,293	1,957	1,083	7,343	12	509	905	2,029	3,455	10,798	893	Parbhani
16.2	मानवत	1,254	132	50	1,436	..	2	1,840	297	2,139	3,575	714	Manwat
16.3	हिगोली	2,319	332	73	2,724	1	61	616	524	1,202	3,926	275	Hingoli
16.4	बसमतनगर	945	152	317	1,414	54	..	387	..	441	1,855	..	Basmathnagar
16.5	सोनेपेठ	217	68	68	353	..	25	371	60	456	809	..	Sonepet
16.6	पूरणा	345	92	700	1,137	8	105	549	104	766	1,903	218	Purna
16.7	कलमनुरी	417	65	63	545	5	10	214	11	240	785	..	Kalamnuri
16.8	गंगाखेड	749	120	34	903	..	..	442	..	442	1,345	..	Gangakhed
16.9	सैलू	1,543	128	211	1,382	..	1	392	517	910	2,792	..	Sailu
16.10	जितूर	801	144	153	1,098	2	4	298	116	420	1,518	50	Jintur
16.11	पाथरी	305	69	158	532	3	50	188	17	258	790	..	Pathari
17.	बीड	7,288	1,691	685	9,664	17	31	4,524	3,322	7,894	17,558	977	Beed—
17.1	बीड	2,954	587	132	3,673	..	3	1,544	1,075	2,622	6,295	..	Beed
17.2	अंबेजोगाई	769	109	54	932	3	3	682	932	1,620	2,552	..	Ambejogai
17.3	परळी-विजनाथ	2,062	664	91	2,817	13	23	1,251	985	2,272	5,089	356	Parli Vaijnath
17.4	मांजलेगांव	654	169	57	880	1	2	151	174	328	1,208	162	Manjlegaon
17.5	गेवराई	545	123	261	929	..	..	573	17	590	1,519	459	Georai
17.6	धारूर	304	39	90	433	..	..	323	139	462	895	..	Dharur

A-290-145.	18. नांदेड	17,292	3,264	3,902	24,466	..	46	8,486	8,582	17,114	41,580	3,254	Nanded—
	18.1 नांदेड	13,394	2,360	3,170	18,924	..	2	4,979	6,818	11,799	30,723	2,591	Nanded
	18.2 बिल्लोली	308	51	44	403	..	@	287	11	298	701	..	Bilolli
	18.3 उमरी	182	82	62	326	..	1	186	55	242	568	..	Umri
	18.4 मुदखेड	62	18	99	179	..	36	189	7	232	411	29	Mudkhed
	18.5 कंधार	537	159	15	711	..	1	319	198	518	1,229	58	Kandhar
	18.6 हादगांव	307	106	34	447	..	..	154	9	163	610	..	Hadgaon
	18.7 धर्माबाद	423	105	34	562	..	..	387	471	858	1,420	245	Dharmabadi
	18.8 देगलूर	958	125	169	1,252	..	..	721	532	1,253	2,505	..	Degloor
	18.9 कुन्डलवाडी	130	79	1	210	..	..	267	18	285	495	..	Kundalwad
	18.10 मुखेड	441	59	126	626	..	..	369	29	398	1,024	..	Mukhed
	18.11 फिनवट	550	120	148	826	..	6	628	434	1,068	1,894	331	Kinwat
19. उस्मानाबाद	4,307	816	742	5,865	42	133	3,794	1,947	5,916	11,781	5,146	Osmanabad—	
19.1 उस्मानाबाद	1,906	444	107	2,457	24	87	928	846	1,885	4,342	841	Osmanabad	
19.2 तुळजापूर	545	169	190	904	..	1	1,187	310	1,498	2,402	3,211	Tuljapur	
19.3 उमरगा	343	35	33	411	@	11	263	76	350	761	..	Umerga	
19.4 परांडा	169	26	48	243	2	34	326	205	567	810	..	Paranda	
19.5 भूम	252	44	145	441	5	..	296	52	353	794	..	Bhoom	
19.6 मुरुम	192	54	80	326	11	..	159	149	319	645	645	Murum	
19.7 मळदुर्ग	150	..	104	254	..	..	204	47	251	505	..	Naldurg	
19.8 कळंब	750	44	35	829	..	..	431	262	693	1,522	449	Kalamb	
20. लातूर	5,727	3,634	..	9,361	..	..	4,816	2,526	7,342	16,703	1,438	Latur	
20.1 लातूर	3,420	2,102	..	5,522	..	..	2,519	1,415	3,934	9,456	..	Latur	
20.2 उदगीर	1,520	1,086	..	2,606	..	..	1,304	630	1,934	4,540	1,149	Udgir	
20.3 अहमदपूर	220	150	..	370	..	..	391	106	497	867	..	Ahmedpur	
20.4 निलंगा	340	186	..	526	..	..	341	234	575	1,101	..	Nilanga	
20.5 औसा	227	110	..	337	..	..	261	141	402	739	289	Ausa	
21. बुलढाणा	11,113	4,241	1,298	16,652	92	660	15,249	2,612	18,613	35,265	11,577	Buldana—	
21.1 बुलढाणा	854	570	335	1,759	..	577	1,397	..	1,974	3,733	629	Buldana	
21.2 खामगांव	3,042	952	180	4,174	5	33	3,300	74	3,412	7,586	5,991	Khamgaon	
21.3 मरुकापूर	3,107	345	329	3,781	30	16	2,576	971	3,593	7,374	3,593	Malkapur	
21.4 शेगांव	822	253	43	1,118	37	3	2,011	656	2,707	3,825	658	Shegaon	
21.5 जळगाव	260	192	..	452	..	..	536	37	573	1,025	..	Jalgaon	
21.6 मेहेकर	791	102	250	1,143	..	18	1,129	320	1,467	2,610	516	Mehekar	
21.7 नांदुरा	745	253	1	999	..	5	1,374	167	1,546	2,545	17	Nandura	
21.8 चिखली	936	651	51	1,638	..	..	2,239	262	2,501	4,139	..	Chikhli	
21.9 देऊळगांव-राजा	556	923	109	1,588	20	8	687	125	840	2,428	173	Deulgaon-Raja	
22. अकोला	22,033	6,754	1,815	30,602	350	460	25,053	4,435	30,298	60,900	27,689	Akola—	
22.1 अकोला	16,032	5,025	1,044	22,101	330	347	12,401	1,957	15,035	37,136	22,566	Akola	
22.2 अकोट	219	259	127	605	@	4	2,915	183	3,102	3,707	1,095	Akot	
22.3 कारंजा	1,651	267	47	1,965	9	16	2,689	59	2,773	4,738	2,484	Karanja	
22.4 वाशिम	1,720	358	..	2,078	..	..	1,392	1,320	2,712	4,790	..	Washim	
22.5 मुरतिजापूर	1,020	300	385	1,705	11	50	1,821	153	2,035	3,740	394	Murtizapur	

संख्या क्रमांक/TABLE No. 31.3-A (19.2)—contd.

(रुपये हजारों में)
(Rs. in thousand)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
22.6	बाळापुर	311	260	162	733	..	19	1,238	491	1,748	2,481	29	Balapur
22.7	तेल्हारा	503	126	26	655	..	9	677	169	355	1,510	127	Telhara
22.8	पातूर	..	..	..	..	NR.	अहवाल अप्राप्त	..	..	..	..	..	Patur
22.9	मंगरुळपीर	577	159	24	760	@	15	1,920	103	2,038	2,798	994	Mangrulpir
23.	अमरावती	27,100	6,936	4,681	38,727	61	289	27,784	3,541	31,675	70,402	13,448	Amravati—
23.1	अचलपूर	4,460	335	221	5,016	20	89	3,556	572	4,237	9,253	9,258	Achalpur
23.2	अंजनागांव-सुर्जी	980	217	25	1,222	3	3	1,861	315	2,182	3,404	168	Anjangaon-Surji
23.3	मोर्शी	524	116	49	689	..	18	1,113	148	1,279	1,968	821	Morshi
23.4	वरुड	983	183	102	1,268	3	19	1,258	186	1,466	2,734	189	Warud
23.5	दर्यापूर	833	518	54	1,405	..	8	1,405	288	1,701	3,106	60	Daryapur
23.6	चांदूर-रेल्वे	341	166	60	567	..	12	758	58	828	1,395	1,453	Chandur Railway
23.7	चांदूर-बाजार	564	61	6	631	11	42	898	264	1,215	1,846	243	Chandur Bazar
23.8	धामणगांव	980	428	..	1,408	..	..	1,116	60	1,176	2,584	..	Dhamangaon
23.9	शेंदुरजना	169	61	99	329	2	15	679	110	806	1,135	270	Shendurjana
23.10	चिखलदारा	44	86	17	147	..	..	92	51	143	290	..	Chikhaldara
23.11	अमरावती	15,958	4,564	3,970	24,492	22	45	12,961	1,383	14,411	38,903	609	Amravati
23.12	बडनेरा	1,274	201	78	1,553	..	38	2,087	106	2,231	3,784	377	Bandnera
24.	यवतमाळ	12,348	2,527	1,911	16,786	49	279	15,768	4,241	20,337	37,123	6,968	Yavatmal—
24.1	यवतमाळ	4,093	1,198	260	5,551	19	..	5,164	2,985	8,168	13,719	4,252	Yavatmal
24.2	वणी	2,058	@	465	2,523	..	2	1,736	357	2,095	4,618	555	Wani
24.3	पुसद	1,815	298	386	2,499	27	151	2,335	167	2,680	5,179	729	Pusad
24.4	डिग्रस	1,243	307	162	1,712	..	60	1,940	48	2,048	3,760	..	Digras
24.5	दारुवा	520	251	92	863	..	24	1,138	198	1,360	2,223	287	Darwa
24.6	पांढरकवडा	765	169	148	1,082	..	12	845	58	915	1,997	596	Pandharkawada
24.7	उमरखेड	1,349	232	386	1,967	3	12	1,705	224	1,944	3,911	274	Umerkhed
24.8	घाटंजी	505	72	12	589	..	18	905	204	1,127	1,716	275	Ghatanji
25.	वर्धा	8,840	3,202	1,782	13,824	14	302	14,267	1,534	16,117	29,941	7,316	Wardha—
25.1	वर्धा	3,660	1,783	503	5,946	..	190	4,271	718	5,179	11,125	1,074	Wardha
25.2	आर्वा	859	195	222	1,276	1	14	3,144	51	3,210	4,486	592	Arvi
25.3	देवळी	334	72	547	953	3	3	719	59	784	1,737	433	Deoli
25.4	द्विगणघाट	2,652	782	93	3,527	..	56	3,068	418	3,542	7,069	5,358	Hinganghat
25.5	पुलगांव	1,063	311	346	1,720	6	22	1,763	185	1,976	3,696	29	Pulgaon
25.6	सिंदी	272	59	71	402	4	17	1,302	103	1,426	1,828	130	Sindi
26.	नागपूर	7,236	1,507	1,312	10,055	95	295	13,207	1,534	15,131	25,186	6,038	Nagpur—
26.1	कामटो	2,485	429	502	3,416	1	63	3,123	234	3,421	6,827	1,022	Kamptee
26.2	उमरेड	957	241	341	1,539	1	51	1,981	136	2,169	3,708	..	Umred
26.3	रामटेक	424	108	48	580	@	11	993	99	1,103	1,683	198	Ramtek
26.4	खापा	321	62	54	437	9	9	798	211	1,027	1,464	542	Khapa
26.5	कळमेश्वर	673	50	33	756	31	6	618	258	913	1,669	31	Kalmeshwar

26.6	मोवाड	113	44	10	167	9	36	538	30	613	780	..	Mowad
26.7	सावनेर	310	128	119	557	5	16	1,105	121	1,247	1,804	809	Savner
26.8	काटोल	1,326	210	205	1,741	39	19	2,404	133	2,595	4,336	3,129	Katol
26.9	नरखेड	514	189	..	703	..	..	942	205	1,147	1,850	..	Narkhed
26.10	मोहपा	113	46	..	159	..	84	705	107	896	1,055	307	Mohpa
27.	भंडारा	11,175	3,254	820	15,249	290	119	17,272	4,091	21,772	37,021	7,972	Bhandara —
27.1	भंडारा	2,604	921	420	3,945	209	75	4,645	441	5,370	9,315	1,195	Bhandara
27.2	तुमसर	419	1,380	..	1,799	..	..	3,452	680	4,132	5,931	5,932	Tumsar
27.3	पवनी	377	104	77	558	8	19	1,889	9	1,925	2,483	97	Pavni
27.4	गोंदिया	7,177	688	212	8,077	53	1	6,113	2,610	8,777	16,854	734	Gondiya
27.5	तिरोडा	598	161	111	870	20	24	1,173	351	1,568	2,438	14	Tiroda
28.	चंद्रपूर	10,121	2,373	1,475	13,969	12	88	9,749	953	10,802	24,771	1,606	Chandrapur—
28.1	चंद्रपूर	4,910	1,436	981	7,327	2	35	4,846	424	5,307	12,634	846	Chandrapur
28.2	वरोडा	1,344	384	15	1,743	..	6	1,395	190	1,591	3,334	83	Warora
28.3	बल्लारपूर	3,377	469	377	4,223	7	45	2,763	306	3,121	7,344	570	Ballarpur
28.4	राजुरा	490	84	102	676	3	2	745	33	783	1,459	107	Rajura
29.	गडचिरोली	902	93	18	1,013	..	31	532	69	632	1,645	338	Gadchiroli
29.1	देसाईगंज	902	93	18	1,013	..	31	532	69	632	1,645	338	Desaiganj
एकूण नगरपरिषद		6,05,478	1,29,849	72,737	8,08,064	3,595	9,886	4,19,937	1,08,595	5,42,013	13,50,077	3,49,986	Total Municipal Councils
1.	मुंबई महानगरपालिका	10,41,264	8,93,107	3,88,943	23,23,314	..	..	85,403	11,13,824	11,99,227	35,22,541	35,22,500	Bombay Mpl. Corporations
2.	नागपूर महानगरपालिका	94,672	11,737	50,692	1,57,101	..	3,687	23,638	13,132	40,457	1,97,558	74,532	Nagpur Mpl. Corporations
3.	पुणे महानगरपालिका	1,43,748	35,020	6,956	1,85,724	252	1,432	24,075	44,696	70,455	2,56,179	2,91,417	Pune Mpl. Corporations
4.	सोलापूर महानगरपालिका	49,569	7,814	15,459	72,842	..	1,202	28,927	10,187	40,316	1,13,158	15,047	Solapur Mpl. Corporations
5.	ओरंगाबाद महानगरपालिका	137	..	..	137	..	..	11,039	16,815	27,854	27,991	..	Aurangabad Mpl. Corporations
6.	कोल्हापूर महानगरपालिका	51,875	11,190	683	63,748	10	2,857	13,700	12,455	29,022	92,770	92,752	Kolhapur Mpl. Corporations
7.	पिंपरी-चिंचवड महानगरपालिका	1,21,600	13,966	2,668	1,38,234	28	13	4,262	178	4,481	1,42,715	35,682	Pimpri-Chinchwad Mpl. Corps.
8.	ठाणे महानगरपालिका	74,075	16,439	11,733	1,02,247	..	142	9,234	5,634	15,010	1,17,257	25,794	Thane Mpl. Corporations
9.	नाशिक महानगरपालिका	41,444	9,994	2,306	53,744	74	1,038	22,123	8,440	31,675	85,419	21,166	Nashik Mpl. Corporations
एकूण महानगरपालिका		16,18,384	9,99,267	4,79,440	30,97,091	364	10,371	2,22,401	12,25,361	14,58,497	45,55,588	40,78,890	Total Municipal Corporation ^s
महाराष्ट्र राज्य		22,23,862	11,29,116	5,52,177	39,05,155	3,959	20,257	6,42,338	13,33,956	20,00,510	59,05,665	44,28,876	Maharashtra State

@५०० रुपयांपेक्षा कमी/less than 500 rupees.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay

तबता क्रमांक/TABLE No. 31.3(B) (19.2)

नगरपरिषदा आणि महानगरपालिकांचे उत्पन्न
Income of Municipal Councils and Corporations
(1983-84)

(रुपये हजारत)
(Rs. in thousand)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा/नगरपरिषदा/ महानगरपालिका	सुरुवातीची	जकात	घर आणि कर			शासकीय	इतर साधने			संकीर्ण	एकूण	असाधारण	एकूण उत्पन्न	District/Municipal Councils/Corporations
		मिळकत	(धुनी)	घरे व जमिनीवरील कर	इतर कर व शुल्क	एकूण	अनुदाने	शैक्षणिक संस्थांकडून मिळालेले शुल्क	बाजार व खाटीकखाने यांच्याकडून जमा			उत्पन्न व वाणिज्यिक उपक्रमांपासून मिळालेले उत्पन्न	उत्पन्न		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	
1	ठाणे	8,199	65,669	9,690	3,394	78,753	24,033	553	256	3,436	6,245	12,698	1,29,928	Thane—	
1.1	जल्हासनगर	1,561	23,940	4,821	1,175	29,936	14,893	..	4	3,485	3,489	861	50,840	Ulhasnagar	
1.2	भिवंडी-निझामपूर	5,158	40,242	4,268	2,024	46,534	6,252	548	145	1,581	2,274	10,432	70,650	Bhiwandi-Nizampur	
1.3	वसई	856	1,216	452	53	1,721	1,843	5	86	344	435	734	5,589	Vasai	
1.4	जव्हार	524	271	149	142	562	1,045	..	21	26	47	671	2,849	Jawhar	
2	रायगड	17,232	22,880	5,442	3,484	31,806	11,675	1	429	3,389	3,819	18,401	82,933	Raigad—	
2.1	पनवेल	1,328	3,697	1,447	569	5,713	2,083	..	189	264	453	4,473	14,050	Panvel	
2.2	खोपोली	7,681	10,676	1,426	1,021	13,123	3,180	1	35	1,771	1,807	5,452	31,243	Khopoli	
2.3	अलिबाग	748	909	593	342	1,844	546	..	51	127	178	989	4,305	Alibag	
2.4	महाड	1,678	1,360	298	138	1,796	1,113	..	20	273	293	2,279	7,159	Mahad	
2.5	पेण	1,519	1,666	466	231	2,363	130	..	2	157	159	2,067	7,414	Pen	
2.6	रोहा	191	649	213	237	1,099	1,041	..	25	287	312	660	3,303	Roha	
2.7	उरण	1,871	2,632	548	380	3,560	849	..	22	335	357	798	7,435	Uran	
2.8	मुरुड जंजिरा	907	528	162	9	699	518	..	19	76	95	885	3,104	Murud Janjira	
2.9	श्रीवर्धन	654	613	116	23	752	410	..	25	83	108	291	2,215	Shriwardhan	
2.10	माथेरान	655	150	173	534	857	629	..	41	16	57	507	2,705	Matheran	
3	रत्नागिरी	6,269	5,900	5,280	1,855	13,035	6,785	..	260	1,157	1,417	6,890	34,396	Ratnagiri—	
3.1	रत्नागिरी	1,360	1,395	4,569	1,510	7,474	4,192	..	181	225	406	2,923	16,355	Ratnagiri	
3.2	चिपळूण	2,970	2,418	410	226	3,054	1,175	..	69	589	658	2,948	10,805	Chiplun	
3.3	खेड	937	1,066	209	33	1,308	822	..	3	155	158	480	3,705	Khed	
3.4	राजापूर	1,002	1,021	92	86	1,199	596	..	7	188	195	539	3,531	Rajapur	

4.	सिधुदुर्ग	..	..	3,294	3,432	566	218	4,216	1,683	..	110	1,447	1,557	3,218	13,968	Sindhudurg—
4.1	मालवण	..	..	2,273	1,121	236	27	1,384	819	..	28	264	292	2,446	7,214	Malwan
4.2	वेंगुर्ला	..	..	237	695	112	171	978	..	..	29	1,003	1,032	125	2,373	Vengurla
4.3	सावंतवाडी	..	..	784	1,616	218	20	1,854	864	..	53	180	233	647	4,381	Sawantwadi
5.	नाशिक	..	..	8,222	33,880	4,724	2,518	41,122	31,960	1,983	550	7,559	10,092	14,346	1,05,742	Nashik—
5.1	मालेगाव	..	..	3,944	25,738	2,331	392	28,461	20,914	..	95	3,300	3,395	8,295	65,009	Malegaon
5.2	मनमाड	..	..	826	2,480	440	629	3,555	5,784	36	152	1,000	1,188	3,603	14,956	Manmad
5.3	इगतपुरी	..	..	1,063	652	293	43	988	971	15	104	147	266	553	3,841	Igatpuri
5.4	नांदगाव	..	..	313	641	223	153	1,017	..	1,929	3	511	2,443	..	3,773	Nandgaon
5.5	सिन्नर	..	..	350	1,033	259	323	1,615	944	..	..	298	298	885	4,092	Sinnar
5.6	येवला	..	..	182	1,357	523	445	2,325	1,801	..	37	1,789	1,826	..	6,134	Yeola
5.7	त्रिंबक	..	..	380	100	39	55	194	429	..	26	39	65	116	1,184	Trimbak
5.8	भागुर	..	..	732	321	133	130	584	353	3	38	88	129	331	2,129	Bhagur
5.9	सटाणा	..	..	432	1,558	477	348	2,383	764	..	95	387	482	563	4,624	Satana
6.	धुळे	..	..	13,576	19,447	7,361	4,829	31,637	18,039	102	1,370	3,736	5,208	30,384	98,844	Dhule—
6.1	धुळे	..	..	8,909	10,457	5,013	2,111	17,581	8,022	6	521	1,658	2,185	18,968	55,665	Dhule
6.2	नंदुरबार	..	..	1,290	3,959	722	1,079	5,760	5,048	..	243	1,255	1,498	4,744	18,340	Nandurbar
6.3	शिरपूर वखेड	..	..	858	1,405	478	395	2,278	1,017	54	272	221	547	1,407	6,107	Shirpur Varwade
6.4	तळोदा	..	..	133	348	252	159	759	664	..	44	25	69	699	2,324	Taloda
6.5	शहादा	..	..	1,241	1,357	368	682	2,407	1,844	41	19	275	335	2,804	8,631	Shahada
6.6	दोंडाईचा वरवडे	..	..	977	1,569	351	214	2,134	1,038	1	271	136	408	1,619	6,176	Dondaicha Varwade
6.7	नवापूर	..	..	168	352	177	189	718	406	..	..	166	166	143	1,601	Nawapur
7.	जळगाव	..	..	12,288	32,572	12,013	8,657	53,242	44,576	404	1,961	9,563	11,928	35,279	1,57,313	Jalgaon —
7.1	जळगाव	..	..	1,939	11,348	5,793	2,791	19,932	13,347	..	210	4,733	4,943	4,570	44,731	Jalgaon
7.2	भुसावळ	..	..	1,202	2,933	1,958	2,337	7,228	9,550	133	379	1,877	2,389	4,615	24,984	Bhusaval
7.3	अमळनेर	..	..	1,823	5,950	704	697	7,351	7,434	..	233	234	467	14,714	31,789	Amalner
7.4	चालीसगाव	..	..	2,821	3,253	979	892	5,124	5,006	..	502	445	947	1,723	15,621	Chalisgaon
7.5	चोपडा	..	..	312	1,269	591	271	2,131	1,249	6	41	505	552	466	5,210	Chopda
7.6	पाचोरा	..	..	911	2,882	426	74	3,382	1,543	..	14	565	579	3,127	9,542	Pachora
7.7	फैझपूर	..	..	220	469	179	204	852	981	178	62	107	347	451	2,851	Faizpur
7.8	यावल	..	..	396	742	198	333	1,273	790	43	35	147	225	421	3,105	Yawal
7.9	रावेर	..	..	879	1,095	272	274	1,641	1,005	..	145	133	278	1,456	5,259	Raver
7.10	सावडा	..	..	466	682	206	198	1,086	1,213	40	58	351	449	1,628	4,842	Savada
7.11	परोला	..	..	721	1,153	343	4	1,500	777	4	115	131	250	790	4,038	Parola
7.12	धरणगाव	..	..	369	498	192	359	1,049	1,185	..	115	163	278	495	3,376	Dharangaon
7.13	एरंडोल	..	..	229	298	172	223	693	496	..	52	172	224	323	1,965	Erandol
8.	अहमदनगर	..	..	7,764	32,834	7,571	4,282	44,687	28,949	180	848	5,892	6,920	28,221	1,16,541	Ahmednagar—
8.1	अहमदनगर	..	..	1,691	23,663	4,557	2,048	3,268	14,621	..	467	3,767	4,234	20,273	71,087	Ahmednagar
8.2	श्रीरामपूर	..	..	1,551	3,372	1,251	465	5,088	4,942	20	126	958	1,104	2,132	14,817	Shrirampur
8.3	संगमनेर	..	..	2,411	2,719	555	594	3,868	4,156	13	28	496	537	1,089	12,061	Sangamner
8.4	कोपरगाव	..	..	276	2,132	665	779	3,576	2,162	..	215	589	804	4,659	12,477	Kopergaon
8.5	राहुरी	..	..	763	913	483	383	1,779	2,913	89	12	54	155	..	5,610	Rahurj
8.6	देवळाली प्रवरा	..	..	72	35	60	13	108	1 55	58	..	28	86	68	489	Deolali Pravara

तबला क्रमांक/TABLE No. 31.3-B (19.2)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
9.	पुणे	16,704	12,526	5,490	2,668	20,684	12,946	206	756	7,599	8,561	13,197	72,092	Pune—
9.1	बारामती	4,410	3,207	900	688	4,795	1,953	193	513	2,441	3,147	4,855	19,160	Baramati
9.2	लोणावळा	4,708	2,810	1,979	568	5,357	3,207	9	20	1,022	1,051	1,605	15,928	Lonavala
9.3	सासवड	1,011	2,163	234	262	1,659	786	4	1	206	211	1,680	5,347	Saswad
9.4	जेजूरी	110	246	53	105	404	461	..	24	410	434	..	1,409	Jejuri
9.5	हंदापूर	204	302	133	195	630	539	..	40	265	305	328	2,006	Indapur
9.6	सिरूर	2,468	1,058	367	192	1,617	544	..	47	425	472	144	5,245	Sirur
9.7	आळंदी	435	218	177	86	481	867	..	97	58	155	1,024	2,963	Alandi
9.8	जुन्नर	364	1,071	468	30	1,569	1,525	..	5	108	113	1,413	4,983	Junner
9.9	भोर	205	516	220	143	879	1,235	..	2	760	762	449	3,530	Bhor
9.10	दौंड	1,385	799	255	144	1,198	710	..	3	1,673	1,676	..	4,969	Daund
9.11	तळेगाव दासाडे	1,404	1,136	704	255	2,095	1,119	..	4	231	235	1,699	6,552	Talegaon Dabhade
10.	सातारा	5,487	14,818	5,842	54,916	25,576	21,776	59	378	5,303	5,740	21,635	80,214	Satara—
10.1	सातारा	657	5,485	2,501	1,707	9,693	10,265	..	118	1,475	1,593	11,846	34,054	Satara
10.2	कराड	1,103	4,669	1,146	903	6,718	6,517	56	56	720	832	5,408	20,578	Karad
10.3	फलटण	972	1,846	538	374	2,758	2,083	..	41	450	491	2,925	9,229	Phaltan
10.4	रहिमतपूर	157	167	110	122	399	244	3	..	12	15	148	963	Rahimatpur
10.5	म्हसवड	370	503	102	97	702	162	..	7	177	184	79	1,497	Mhaswad
10.6	वाई	440	1,075	940	32	2,047	1,584	..	19	237	256	..	4,327	Wai
10.7	पंचगणी	1,148	355	255	503	1,113	921	..	51	98	149	..	3,331	Panchagani
10.8	महाबळेश्वर	640	718	250	1,178	2,146	..	..	86	2,134	2,220	1,229	6,235	Mahabaleshwar
11.	सांगली	19,623	23,926	7,540	8,097	39,563	29,565	553	355	4,812	5,720	17,491	1,11,962	Sangli—
11.1	सांगली	14,451	14,790	4,727	4,796	24,313	15,043	..	..	3,065	3,065	12,390	69,262	Sangli
11.2	मिरज	2,689	5,476	1,732	2,038	9,246	8,288	468	24	1,108	1,600	2,331	24,154	Miraj
11.3	इस्लामपूर	1,144	1,537	383	424	2,344	2,304	..	20	295	315	919	7,026	Islampur
11.4	तासगाव	618	1,064	288	308	1,660	1,976	..	72	124	196	766	5,216	Tasgaon
11.5	आष्टा	70	309	142	208	659	612	..	28	26	54	378	1,773	Ashta
11.6	विटा	651	750	268	323	1,341	1,342	85	211	194	490	707	4,531	Vita
12.	सोलापूर	12,653	14,261	3,507	2,964	20,732	21,397	57	466	3,429	3,952	17,426	76,160	Solapur—
12.1	बारशी	4,673	4,417	1,276	1,051	6,744	5,699	..	26	672	698	3,334	21,148	Barshi
12.2	पंढरपूर	4,365	4,337	914	1,262	6,513	7,667	14	49	1,821	1,884	10,676	31,105	Pandharpur
12.3	करमाळा	675	1,037	198	82	1,317	1,120	..	149	32	181	287	3,580	Karmala
12.4	संगोला	788	788	169	162	1,119	707	..	6	193	199	243	3,055	Sangola
12.5	अक्कलकोट	1,535	1,947	195	102	2,244	3,374	..	2	376	378	1,280	8,811	Akkalkot
12.6	मंगळवेढा	252	547	200	192	939	1,331	..	164	79	243	232	2,997	Mangalwedha
12.7	मैदर्गी	119	227	64	22	309	328	..	12	142	154	272	1,182	Maindargi
12.8	दुधनी	91	358	47	91	496	363	1	1	88	90	..	1,040	Dudhani
12.9	कुर्डुवाडी	155	607	444	..	1,051	808	42	57	26	125	1,103	3,242	Kurduwadi

13. कोल्हापूर	35,664	40,267	4,556	2,812	47,635	9,165	36	1,410	4,468	5,914	49,991	1,48,369	Kolhapur—
13.1 इचलकरंजी	31,484	34,675	2,847	2,017	39,539	909	33	902	3,615	4,550	46,874	1,23,356	Ichalkaranji
13.2 जयसिंगपूर	509	1,524	760	23	2,307	2,986	3	71	65	139	800	6,741	Malkapur
13.3 मलकापूर	286	272	4	31	367	243	..	5	113	118	..	1,014	Jaysingpur
13.4 मुरगुड	173	301	86	38	425	350	..	69	24	93	84	1,125	Murgud
13.5 वडगाव	302	709	105	106	920	683	..	143	39	182	747	2,734	Wadgaon
13.6 गडाहिंगलज	1,749	1,398	373	248	2,019	2,379	..	38	316	354	554	7,055	Gadhinglaj
13.7 कुरुंदवाड	444	588	134	33	755	640	..	170	83	253	419	2,511	Kurundwad
13.8 कागल	222	757	141	221	1,149	614	..	12	141	153	328	2,436	Kagal
13.9 पन्हाळा	495	43	46	95	184	361	..	..	72	72	185	1,297	Panhala
14. औरंगाबाद	2,045	2,947	626	551	4,124	2,021	7	115	388	510	1,092	9,792	Aurangabad—
14.1 कन्नड	274	686	149	15	850	570	5	21	75	101	..	1,795	Kannad
14.2 पेंठण	706	697	201	164	1,062	259	..	36	79	115	..	2,142	Paithan
14.3 वैजापूर	650	1,122	151	245	1,518	663	2	1	174	177	1,084	4,092	Vaijapur
14.4 गंगापूर	112	308	54	114	476	358	..	52	27	79	..	1,025	Gangapur
14.5 खुल्दाबाद	303	134	71	13	218	171	..	5	33	38	8	738	Khuldabad
15. जालना	6,208	10,044	1,687	341	12,072	6,826	4	65	3,573	3,642	2,832	31,580	Jalna—
15.1 जालना	5,381	8,952	1,467	85	10,504	5,500	..	58	3,190	3,248	2,832	27,465	Jalna
15.2 अंबड	502	459	117	36	612	531	2	2	288	292	..	1,937	Ambad
15.3 भोकरदन	179	157	57	98	312	110	..	1	15	16	..	617	Bhokardan
15.4 परतुर	146	476	46	122	644	685	2	4	80	86	..	1,561	Partur
16. परभणी	6,775	13,102	4,680	2,935	20,717	8,534	18	1,528	2,935	4,481	2,698	43,205	Parbhani—
16.1 परभणी	496	4,360	2,407	1,182	7,949	2,805	..	985	41	1,026	2,698	13,650	Parbhani
16.2 हिंगोली	3,028	2,299	247	68	2,614	1,245	2	47	770	819	873	8,579	Hingoli
16.3 मानवत	141	1,218	349	58	1,625	688	..	5	29	34	402	2,890	Manwat
16.4 बसमतनगर	618	848	599	48	1,495	81	..	29	148	177	..	3,071	Basmatnagar
16.5 सोनेपेठ	127	150	61	85	296	171	..	27	94	121	..	715	Sonepeth
16.6 पुर्णा	464	488	83	59	630	530	10	95	660	765	..	2,389	Purna
16.7 ककमनुरी	293	441	62	221	724	220	3	7	100	110	..	1,347	Kalmanuri
16.8 गंगाखेड	324	652	319	423	1,394	397	..	6	..	6	..	2,121	Gangakhed
16.9 सैलू	809	1,415	253	259	1,927	999	..	1	1,063	1,064	..	4,799	Sailu
16.10 जितूर	389	758	165	222	1,145	431	3	274	5	282	49	2,296	Jintur
16.11 पाथरी	86	473	135	310	918	267	..	52	25	77	..	1,348	Pathari
17. बीड	6,092	7,437	1,421	2,780	11,638	7,431	8	1,158	1,752	2,918	1,568	29,647	Beed—
17.1 बीड	2,829	3,075	458	2,439	5972	2,658	..	3	135	138	110	11,707	Beed
17.2 आंबेजोगाई	541	724	124	67	915	1,522	2	2	829	833	..	3,811	Ambe jogai
17.3 परळी वैजनाथ	1,403	2,082	576	94	2,752	1,327	..	1,152	146	1,298	679	7,459	Parli Vaijanath
17.4 मांजलेबास	898	653	151	83	887	712	1	1	255	257	84	2,838	Manjalegaon
17.5 गेवराई	146	604	95	53	752	830	5	..	275	280	695	2,703	Georai
17.6 धारूर	275	299	17	44	360	382	..	..	112	112	..	1,129	Dharur

तपता क्रमांक/TABLE No. 31.3-B (19.2)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
18.	नांदेड	5,850	17,779	2,860	4,237	24,876	15,389	4	202	7,246	7,452	3,332	56,899	Nanded—
18.1	नांदेड	1,319	13,780	2,250	3,495	19,525	9,919	..	6	6,047	6,053	1,502	38,318	Nanded
18.2	बिलोली	133	255	54	65	374	383	..	@	27	27	..	917	Biloli
18.3	उन्नी	546	176	66	101	343	309	3	7	10	20	..	1,218	Umari
18.4	मुद्देड	67	97	65	130	282	388	..	10	29	39	18	804	Mudkhed
18.5	कंधार	261	535	98	18	651	637	..	4	183	187	25	1,761	Kandhar
18.6	नांदगाव	572	317	59	14	390	392	..	..	135	135	29	1,518	Hadgaon
18.7	धर्माबाद	546	474	78	35	587	1,013	..	140	70	210	642	2,998	Dharmabad
18.8	देगलूर	981	979	62	52	1,093	1,151	1	19	255	275	61	3,561	Deglur
18.9	कुंडलवाडी	82	121	15	37	173	337	..	@	10	10	@	602	Kundalwadi
18.10	मुद्देड	252	471	30	117	618	361	..	7	26	33	..	1,264	Mukhed
18.11	किनवट	1,091	574	83	173	830	499	..	9	454	463	1,055	3,938	Kinwat
19.	उस्मानाबाद	3,512	4,281	1,251	694	4,226	4,384	16	1,572	2,201	3,789	1,721	19,632	Osmanabad—
19.1	उस्मानाबाद	895	1,986	519	156	2,661	902	3	1,403	190	1,596	513	6,567	Osmanabad
19.2	तुळजापूर	549	642	208	135	985	1,875	..	97	548	645	..	4,054	Tuljapur
19.3	उमरगा	387	102	139	9	250	308	..	12	65	77	555	1,577	Omerga
19.4	परंडा	243	188	86	72	346	424	3	40	604	647	..	1,660	Paranda
19.5	भूम	159	274	45	192	511	332	10	..	91	101	..	1,103	Bhoom
19.6	मुरुम	206	171	69	94	334	138	..	5	84	89	..	767	Murum
19.7	नवदुर्ग	161	149	105	..	254	254	..	5	8	13	..	682	Naldurg
19.8	कळंब	912	769	80	36	885	151	..	10	611	621	653	3,222	Kallam
20.	लातूर	8,213	13,314	2,760	2,156	18,230	6,865	169	47	1,608	1,824	5,748	40,880	Latur—
20.1	लातूर	6,562	9,128	1,885	1,779	12,792	4,462	156	8	822	986	4,289	29,091	Latur
20.2	उद्गीर	603	2,937	497	104	3,538	1,400	..	17	717	734	1,182	7,457	Udgir
20.3	अहमदपूर	135	386	163	22	571	381	..	..	10	1	..	1,108	Ahmedpur
20.4	निलंगा	373	508	102	172	782	302	13	6	37	56	..	1,513	Nilanga
20.5	औसा	540	355	113	79	547	320	..	5	22	27	277	1,711	Ausa
21.	बुलढाणा	2,184	12,748	3,537	1,920	18,205	20,913	174	800	4,178	5,152	18,522	64,976	Buldana—
21.1	बुलढाणा	187	1,052	594	514	2,160	2,626	..	534	39	573	194	5,740	Buldana
21.2	खामगाव	368	4,114	1,008	154	5,276	4,606	7	41	2,718	2,766	16,549	29,565	Khamgaon
21.3	मलकापूर	17	3,055	423	366	3,844	3,084	45	5	348	398	22	7,365	Malkapur
21.4	शेगाव	434	784	269	57	1,110	2,298	45	3	561	609	273	4,724	Shegaon
21.5	जळगाव-जामोद	86	335	104	85	524	733	@	18	11	29	117	1,489	Jalgaon-Jamod
21.6	मेहकर	246	874	475	378	1,727	1,618	2	22	67	91	436	4,118	Mehkar
21.7	नंदुरा	306	809	273	20	1,102	1,901	..	18	211	229	45	3,583	Nandura
21.8	चिखली	70	1,092	279	214	1,585	2,408	73	158	28	259	346	4,668	Chikhali
21.9	देऊलगाव राजा	470	633	112	132	877	1,639	2	1	195	198	540	3,724	Deulgaon-Raja

22.	अकोला	12,573	24,432	8,052	2,344	34,828	40,502	71	554	5,377	6,002	49,135	1,43,040	Akola—
22.1	अकोला	9,488	15,656	4,975	1,458	22,089	24,686	29	329	4,370	4,728	39,274	1,00,265	Akola
22.2	अकोट	656	2,110	278	162	2,550	3,357	@	4	173	177	1,425	8,165	Akot
22.3	कारंजा	771	1,944	414	149	2,507	2,747	28	18	51	97	3,140	9,262	Karanja
22.4	वाशिम	44	1,843	1,091	10	2,944	2,444	4	131	154	289	2,749	8,470	Washim
22.5	मुक्तिबापूर	164	1,100	275	376	1,751	1,852	10	3	73	86	603	4,456	Murtizapur
22.6	बाळापूर	56	362	580	104	1,046	1,375	..	40	252	292	25	2,794	Balapur
22.7	तेल्हारा	143	528	219	44	791	1,122	@	7	290	297	100	2,453	Telhara
22.8	पातुर	544	212	51	30	283	1,121	@	5	8	13	341	2,302	Patur
22.9	मंगरूपीर	707	677	169	21	867	1,798	..	17	6	23	1,478	4,873	Mangrupir
23.	अमरावती	2,896	9,948	2,404	869	13,221	15,450	36	353	2,368	2,757	1,521	35,845	Amravati—
23.1	आचलपूर	933	3,848	579	27	4,454	3,620	16	88	932	1,036	..	10,043	Achalpur
23.2	अंजनगाव सुरजी	249	1,083	260	185	1,528	2,097	1	..	404	407	4	4,285	Anjangaon Surji
23.3	मोशी	351	547	225	71	843	1,097	..	31	28	59	421	2,771	Morshi
23.4	वरुड	664	1,105	287	121	1,513	1,585	3	21	256	280	560	4,602	Warud
23.5	दर्यापूर	196	1,023	526	36	1,585	1,893	..	10	121	131	134	3,939	Daryapur
23.6	चांदूर रेल्वे	115	360	120	105	585	854	..	16	110	126	57	1,737	Chandur Rly.
23.7	चांदूर बझार	79	615	72	24	711	976	14	113	141	268	180	2,214	Chandur Bazar
23.8	धामणगाव	56	1,140	136	166	1,442	1,636	@	10	70	80	..	3,214	Dhamangaon
23.9	शेंदुरजना	35	197	112	122	431	1,091	2	44	78	124	148	1,829	Shendurjana
23.10	चिखलदरा	218	30	87	12	129	601	..	18	228	246	17	1,211	Chikhaldra
24.	यवतमाळ	3,674	11,555	2,758	7,074	21,387	16,152	29	1,053	2,000	3,082	5,825	50,120	Yavatmal—
24.1	यवतमाळ	1,614	2,172	1,220	4,627	8,019	3,569	12	423	42	477	1,968	15,647	Yavatmal
24.2	वणी	56	2,443	..	568	3,011	1,604	5	115	959	1,079	36	5,786	Wani
24.3	पुसद	488	1,962	452	859	3,273	3,106	9	324	307	640	532	8,039	Pusad
24.4	दिग्रस	410	1,436	354	150	1,940	2,147	..	116	73	189	1,808	6,494	Digras
24.5	दारव्हा	64	781	192	101	1,074	1,236	..	17	256	273	169	2,816	Darwaha
24.6	पांढरकवडा	130	799	184	146	1,129	1,306	..	23	116	139	345	3,049	Pandharkawada
24.7	उमरखेड	271	1,386	255	423	2,064	2,237	3	17	202	222	724	5,518	Umerkhed
24.8	घटंजी	641	576	101	200	877	947	..	18	45	63	243	2,771	Ghatanji
25.	वर्धा	1,607	10,168	4,358	994	15,520	17,696	16	580	2,443	3,019	4,224	41,566	Wardha—
25.1	वर्धा	291	4,156	2,839	15	7,010	5,782	..	250	1,898	2,148	540	15,771	Wardha
25.2	हिंगणघाट	408	2,871	717	81	3,669	4,292	..	59	85	144	3,370	11,883	Hinganghat
25.3	आर्वी	118	1,238	258	221	1,717	3,231	..	122	30	152	..	5,218	Arvi
25.4	पुलगाव	119	1,270	417	512	2,199	1,924	6	37	316	359	61	4,662	Pulgaon
25.5	देवली	537	318	60	88	466	602	3	91	72	166	144	1,915	Deoli
25.6	सिंदी	134	315	67	77	459	1,365	7	1	42	50	109	2,117	Sindi
26.	नागपूर	4,668	7,627	2,033	1,608	11,268	17,641	98	545	1,493	2,136	5,820	41,533	Nagpur—
26.1	कामठी	67	2,085	510	781	3,376	4,486	1	213	12	226	1,031	9,186	Kamptee
26.2	उमरेड	432	952	611	137	1,700	2,682	1	35	115	151	799	5,764	Umred
26.3	राभटेक	378	441	108	166	715	1,370	@	1	80	81	392	2,936	Ramtek
26.4	खापा	56	324	64	53	441	1,450	12	@	141	153	33	2,133	Khapa
26.5	कलमेश्वर	268	805	60	39	904	1,043	16	11	353	380	103	2,698	Kalmeshwar
26.6	मोवार	77	143	55	13	211	727	7	43	45	95	45	1,155	Mowar
26.7	सावनेर	1,680	807	167	137	1,111	1,190	5	16	313	334	1,033	5,348	Saoner
26.8	काटोल	1,199	1,361	290	202	1,853	2,006	48	32	102	182	2,124	7,364	Katol
26.9	नरखेड	166	584	118	24	726	1,636	8	104	280	392	124	3,044	Narkhed
26.10	मोहपा	345	125	50	56	231	1,051	..	90	52	142	136	1,905	Mohpa

तबता क्रमांक/TABLE No. 31.3-B (19.2)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
27.	भंडारा	2,557	13,176	2,330	1,747	17,253	16,851	871	487	2,580	3,938	4,855	45,454	Bhandara—
27.1	गोंदिया	1,053	7,487	686	233	8,406	7,393	817	414	1,547	2,778	2,990	22,620	Gondia
27.2	भंडारा	1,228	2,821	858	994	4,673	3,094	20	1	584	605	1,232	10,832	Bhandara
27.3	तुमसर	109	1,674	472	371	2,517	2,830	18	43	311	372	87	5,915	Tumsar
27.4	पावणी	60	453	155	120	728	2,130	9	25	32	66	171	3,155	Pauni
27.5	तिरोरा	107	741	159	29	929	1,404	7	4	106	997	375	2,932	Tirora
28.	चंद्रपूर	3,907	13,898	5,632	1,802	21,332	12,010	5	329	1,552	1,886	2,083	41,218	Chandrapur—
28.1	चंद्रपूर	2,152	8,105	2,713	1,342	12,160	6,191	..	148	500	648	1,801	22,952	Chandrapur
28.2	बल्लारपूर	1,270	3,550	2,612	122	6,284	3,133	5	38	908	951	136	11,774	Ballarpur
28.3	वरोरा	280	1,669	227	244	2,140	1,521	..	106	94	200	146	4,287	Warora
28.4	राजुरा	205	574	80	94	748	1,165	..	37	50	87	..	2,205	Rajura
29.	गडचिरोली	453	940	140	93	1,173	625	..	29	20	49	280	2,580	Gadchiroli—
29.1	देसाईगंज	453	940	140	93	1,173	625	..	29	20	49	280	2,580	Desaiganj
	एकूण नगरपरिषदा ..	2,40,189	4,95,808	1,26,111	82,839	7,04,758	4,71,339	5,660	18,546	1,05,504	1,29,710	3,80,433	19,26,429	Total Municipal Councils
I	मुंबई महानगरपालिका ..	1,08,201	14,72,730	4,97,057	9,69,864	29,38,651	1,08,725	1,693	59,744	4,38,605	5,00,042	..	34,39,217	Bombay M. Cor.
II	ठाणे महानगरपालिका ..	50,010	1,53,268	18,504	1,631	1,73,403	13,273	..	200	19,382	19,582	24,340	2,80,608	Thane M. Cor.
III	नासिक महानगरपालिका ..	12,684	72,241	15,014	8,699	9,57,954	13,240	88	2,812	6,654	9,554	27,121	1,58,553	Nashik M. Cor.
IV	पुणे महानगरपालिका ..	16,673	1,59,175	35,252	6,942	2,01,369	52,878	200	1,550	52,820	54,570	3,75,026	7,00,516	Pune M. Cor.
V	पिंपरी चिंचवड महानगरपालिका ..	..	1,34,280	12,348	2,818	1,49,446	4,111	17	64	24,115	24,196	..	1,77,753	Pimpri Chinchwad M. Cor.
VI	सोलापूर महानगरपालिका ..	31,034	55,991	9,139	13,576	78,706	24,070	..	1,411	31,686	33,097	19,914	1,86,821	Solapur M. Cor.
VII	कोल्हापूर महानगरपालिका ..	6,688	55,345	10,248	662	66,255	1747,9	31	3,031	10,922	13,984	..	1,04,406	Kolhapur M. Cor.
VIII	औरंगाबाद महानगरपालिका ..	11,273	29,931	10,698	3,542	44,171	12,542	26	..	6,994	7,020	7,422	82,428	Aurangabad M. Cor.
LX	नागपूर महानगरपालिका ..	27,590	1,07,867	12,702	58,609	1,79,178	32,897	..	4,758	8,206	12,964	1,76,560	4,29,189	Nagpur M. Cor.
X	कल्याण महानगरपालिका ..	36,141	37,415	12,965	10,676	61,056	9,217	..	211	5,602	5,813	11,918	1,24,145	Kalyan M. Cor.
XI	अमरावती महानगरपालिका ..	610	18,126	4,544	3,030	25,700	17,031	13	74	6,747	6,834	1,062	51,237	Amravati M. Cor.
	एकूण महानगरपालिका ..	84,502	22,96,369	6,37,471	1,08,049	40,13,889	3,05,463	2,068	73,855	6,11,733	6,87,656	6,43,363	57,34,873	Total Municipal Corporations.
	महाराष्ट्र राज्य ..	3,24,691	27,92,177	7,63,582	11,62,888	47,18,647	7,77,802	7,728	92,401	7,17,237	8,17,366	10,23,796	76,61,302	Maharashtra State

@ पांचशे रुपये पेसा कमी/less than five hundred Rupees.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासत, मुंबई.

Source.—Directorate of economics and Statistics, Government of Maharashtra Bombay.

तयता क्रमांक/TABLE NO. 31.4 A (19.3)

---

31. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 31-4A (19.3)

नगरपरिषदा/ महानगरपालिका यांचे खर्च/Expenditure of Municipal Councils

(1982-83)

(रुपये हजारत)(Rs. in '000')

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा/नगरपरिषदा/महानगरपालिका	चालू खर्च Current Expenditure						एकूण Total	असाधारण खर्च, कर्ज आणि वाणिज्यिक उपक्रमावरील खर्च Extra-ordinary expenditure of commercial enterprises	District/Municipal Councils/Corporation
		सामान्य प्रशासन आणि वसुलीचा खर्च General Admini- stration and collection charge	सार्वजनिक दिवाबत्ती Public lighting	पाणी पुरवठा Water supply	गटारे जूलनिस्सारण व साफसफाई Drainage conserva- ncy and sanitation	रुग्णालये, दवाखाने व लसटोचणी Hospitals dispensa- ries and vaccination	संकीर्ण Miscellane- ous			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1.	ठाणे	15,914	4,306	16,337	28,719	4,124	54,286	1,23,686	17,172	Thane
1.1	वसई	656	226	57	692	345	2,328	4,304	573	Vasai
1.2	कल्याण	3,219	717	3,956	7,099	1,162	6,096	22,249	4,931	Kalyan
1.3	जव्हार	153	21	199	112	..	867	1,352	624	Jawhar
1.4	भिवंडी निजामपूर	4,694	610	5,939	7,600	836	14,554	34,233	9,638	Bhivandi Nizampur
1.5	डोंबिवली	2,958	213	5,084	2,284	1,137	5,020	16,696	..	Dombivali
1.6	अंबरनाथ	579	526	204	2,037	399	3,235	6,980	..	Ambarnath
1.7	उल्हासनगर	3,655	1,993	898	8,895	245	22,186	37,872	1,406	Ulhasnagar
2.	रायगड	6,152	1,004	3,620	3,813	4,234	19,562	38,385	28,872	Raigad
2.1	अलीबाग	530	52	192	362	@	619	1,755	655	Alibag
2.2	महाड	462	125	370	5	371	1,746	3,079	2,508	Mahad
2.3	माथेरान	221	79	49	214	134	444	1,141	284	Matheran
2.4	पनवेल	1,232	146	804	1,373	618	1,912	6,085	4,311	Panvel
2.5	पेण	488	75	168	126	..	4,000	4,857	1,873	Pen
2.6	रोहा	446	107	236	265	101	626	1,781	356	Roha
2.7	ऊरण	759	46	333	316	99	944	2,497	637	Uran
2.8	मुरुड-जंजीरा	291	47	22	87	73	297	817	797	Murud-Janjira
2.9	श्रीवर्धन	142	86	14	115	..	286	643	218	Shriwardhan
2.10	खोपोली	1,581	241	1,432	950	2,838	8,688	15,730	17,233	Khopoli
3.	रत्नागिरी	3,526	438	3,550	1,565	1,084	6,572	16,735	8,868	Ratnagiri
3.1	रत्नागिरी	1,654	186	2,501	800	437	3,990	9,568	5,474	Ratnagiri
3.2	चिपळूण	1,265	163	688	439	298	1,265	4,118	2,207	Chiplun
3.3	खेड	301	45	135	194	229	772	1,676	510	Khed
3.4	राजापूर	306	44	226	132	120	545	1,373	677	Rajapur

4.	सिधपुरा	1,964	366	311	800	491	1,509	5,441	2,194	Sindhudurg
4.1	मालवण	459	137	232	233	273	365	1,699	1,310	Malwan
4.2	वेंगुर्ला	522	113	46	219	112	368	1,380	436	Vengurla
4.3	सावंतवाडी	983	116	33	348	106	776	2,362	448	Sawantwadi
5.	नाशिक	8,093	1,598	3,777	11,615	4,087	38,173	67,343	13,652	Nashik
5.1	इगतपुरी	457	90	28	641	150	534	1,900	619	Igatpuri
5.2	नांदगाव	615	63	134	20	48	1,906	2,786	..	Nandgaon
5.3	मनमाड	1,223	236	803	1,620	431	4,084	8,397	2,049	Manmad
5.4	सिन्नर	545	80	370	342	167	336	1,840	423	Sinnar
5.5	येवला	652	82	472	798	433	507	2,944	501	Yevla
5.6	त्रिंबक	61	33	44	96	13	412	659	27	Trimbak
5.7	मालेगाव	3,784	908	1,573	7,409	2,757	28,107	44,538	9,191	Malegaon
5.8	भगुर	181	12	71	141	88	269	762	133	Bhagur
5.9	सटाणा	575	94	282	548	..	2,018	3,517	709	Satana
6.	धुळे	6,070	1,425	3,196	10,111	4,684	21,949	47,435	22,930	Dhule
6.1	धुळे	2,396	951	1,778	5,764	2,528	11,803	25,220	15,842	Dhule
6.2	नंदुरबार	577	163	781	1,474	643	5,660	9,298	3,187	Nandurbar
6.3	तळोदा	296	42	11	353	60	440	1,202	..	Taloda
6.4	शहादा	729	102	223	1,370	858	1,589	4,871	1,139	Shahada
6.5	शिरपुर-वरवडे	678	107	152	783	299	1,084	3,103	1,262	Shirpur-Varwade
6.6	दोंडाईचा-वारवडे	885	60	251	367	296	1,373	3,232	1,500	Dondiacha-Warwade
6.7	नवापूर	509	..	..	..	..	..	509	..	Navapur
7.	जळगाव	11,799	3,014	9,711	12,784	5,810	57,121	1,00,239	26,774	Jalgaon
7.1	जळगाव	3,689	1,434	3,063	3,064	1,242	23,105	35,597	4,660	Jalgaon
7.2	भुसावळ	641	497	1,981	2,043	850	10,090	16,102	3,877	Bhusaval
7.3	अमळनेर	1,514	171	1,288	2,813	1,035	6,242	13,063	7,367	Amalner
7.4	चाळीसगाव	1,277	215	923	57	754	6,280	9,506	1,149	Chalisgaon
7.5	फैजपुर	328	78	190	484	85	884	2,049	281	Faizpur
7.6	येवला	361	66	167	455	160	1,061	2,270	283	Yaval
7.7	रावेर	408	76	221	428	359	2,285	3,777	2,671	Raver
7.8	सावदा	375	60	224	346	219	1,670	2,894	2,143	Savda
7.9	पारोळा	561	50	514	322	69	665	2,181	947	Parola
7.10	चोपडा	838	121	387	926	240	1,464	3,976	711	Chopda
7.11	धरणगाव	669	56	189	653	140	593	2,300	361	Dharangaon
7.12	येरंडोल	321	82	156	324	144	185	1,212	390	Erandol
7.13	पाचोरा	817	108	408	869	513	2,597	5,312	928	Pachora
8.	अहमदनगर	7,533	2,046	4,226	9,937	3,240	25,598	52,580	32,405	Ahmadnagar
8.1	अहमदनगर	4,521	1,280	2,291	5,104	1,249	15,895	30,340	23,783	Ahmadnagar
8.2	संगमनेर	930	115	592	876	445	2,230	5,188	4,380	Sangamner
8.3	कोपरगाव	836	272	485	764	468	1,283	4,108	2,883	Kopergaon
8.4	श्रीरामपूर	994	282	589	2,619	517	4,197	9,198	1,359	Shrirampur
8.5	राहुरी	252	97	269	574	561	1,993	3,746	..	Rahuri
8.6	देवळाली प्रवरा									Deolali Pravara

नव्याने स्थापित झालेली/Newly formed

तबता क्रमांक/TABLE No. 31-4A (19.3)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
9.	पुणे	4,754	1,007	2,110	3,863	1,940	12,716	26,390	15,945	Pune
9.1	लोणावळा	713	86	333	768	555	5,869	8,324	3,533	Lonavala
9.2	सासवड	398	57	173	406	191	643	1,868	..	Saswad
9.3	जेजुरी	119	36	145	183	12	223	718	..	Jejuri
9.4	बारामती	814	221	327	853	576	1,249	4,040	4,920	Baramati
9.5	इंदापूर	331	36	90	119	26	203	805	138	Indapur
9.6	शिरूर	280	36	157	263	179	371	1,286	123	Shirur
9.7	तळेगाव-दाभाडे	411	92	498	199	66	978	2,244	2,522	Talegaon Dhahade
9.8	आळंदी	156	32	79	145	60	334	806	647	Alandi
9.9	जुन्नर	325	43	149	234	249	338	1,338	2,064	Junnar
9.10	दौंड	841	38	159	406	..	1,076	2,520	1,385	Daund
9.11	भोर	366	330	..	287	26	1,432	2,441	613	Bhor
10.	सातारा	5,960	1,353	3,020	8,153	1,033	22,232	41,751	15,272	Satara
10.1	महाबळेश्वर	267	94	187	225	176	2,147	3,096	856	Mahaaleshwar
10.2	रहमतपूर	148	30	158	15	26	85	462	..	Rahimatpur
10.3	कराड	1,072	406	641	1,669	188	4,348	8,324	4,546	Karad
10.4	म्हसवड	177	89	57	183	42	248	796	184	Mhaswad
10.5	सातारा सीटी	2,469	498	1,202	4,347	435	10,955	19,906	8,163	Satara City
10.6	वाई	368	59	299	341	101	2,443	3,611	..	Wai
10.7	पाचगणी	356	40	@	185	65	664	1,310	13	Pachgani
10.8	फलटण	1,103	137	476	1,188	..	1,342	4,246	1,510	Phaltan
11.	सांगली	5,863	1,624	14,312	8,763	2,777	40,678	74,017	26,058	Sangli
11.1	सांगली	2,763	926	12,620	5,339	2,026	20,908	44,582	21,683	Sangli
11.2	मिरज	1,196	328	205	2,248	675	13,111	17,763	1,909	Miraj
11.3	तासगाव	451	..	345	230	4	3,364	4,394	501	Tasgaon
11.4	अष्टा	215	66	252	172	..	672	1,377	114	Ashta
11.5	इस्लामपूर	868	169	461	380	72	1,381	3,331	794	Islampur
11.6	विटा	370	135	429	394	..	1,242	2,570	1,057	Vita
12.	सोलापूर	5,183	921	4,158	6,789	1,918	16,910	35,879	12,948	Solapur
12.1	बारशी	1,389	241	2,090	3,175	645	3,481	11,021	3,255	Barshi
12.2	पंढरपूर	1,475	191	948	1,820	798	7,158	12,390	5,108	Pandharpur
12.3	करमाळा	377	81	112	401	63	826	1,860	2,123	Karmala
12.4	सांगोला	317	56	136	196	98	605	1,408	230	Sangola
12.5	अक्कलकोट	514	87	72	476	201	3,055	4,405	948	Akkalkot
12.6	मंगळवेढा	364	97	251	380	29	1,187	2,308	261	Mangalwedha
12.7	मैंदगी	130	36	134	113	1	26	440	278	Maindargi
12.8	दुधनी	201	46	72	..	37	389	745	745	Dudhani
12.9	कुंडलवाडी	416	86	343	228	46	183	1,302	..	Kundalwadi

13.	कोल्हापूर	5,754	1,380	3,479	6,544	3,732	16,558	37,447	30,525	Kolhapur
13.1	इचलकरंजी	3,153	762	2,020	4,448	3,172	8,235	21,790	27,866	Ichalkarnji
13.2	जयसिंगपूर	405	190	877	..	36	3,796	5,304	762	Jaysingpur
13.3	मुस्ताड	260	61	46	180	..	129	676	84	Murgud
13.4	वडगाव	368	56	234	426	178	654	1,916	302	Wadgaon
13.5	गडहिंग्लज	499	71	248	698	25	2,141	3,682	473	Gadhinglaj
13.6	कामल	367	96	..	333	310	389	1,495	302	Kagal
13.7	कुरुंदवाड	281	107	5	272	11	776	1,452	476	Kurundwad
13.8	पन्हाळा	173	13	1	70	..	230	487	260	Panhala
13.9	मलकापूर	248	24	48	117	..	208	645	..	Malhapur
14.	औरंगाबाद	1,405	248	805	1,045	33	2,956	6,492	1,749	Aurangabad
14.1	कन्नड	304	47	152	5	..	868	1,376	255	Kannad
14.2	पैठण	191	71	167	371	..	755	1,555	..	Paithan
14.3	वैजापूर	513	79	342	405	15	710	2,064	1,425	Vaijapur
14.4	गंगापूर	228	21	140	165	1	290	845	69	Gangapur
14.5	खुलदाबाद	169	30	4	99	17	333	652	..	Khuldabad
15.	जालना	3,805	472	2,185	5,171	509	12,649	24,791	17,059	Jalna
15.1	जालना	2,971	363	1,869	4,686	489	11,884	22,262	17,051	Jalna
15.2	अंबड	287	44	92	153	20	340	936	..	Ambad
15.3	भोकरदन	119	32	87	153	..	97	488	8	Bhokardan
15.4	पारतूर	428	33	137	179	..	328	1,105	..	Partur
16.	परभणी	5,856	1,041	3,610	3,827	404	13,679	28,417	3,523	Parbhani
16.1	परभणी	983	434	1,787	323	190	6,510	10,227	2,224	Parbhani
16.2	हिंगोली	851	165	509	710	7	616	2,858	264	Hingoli
16.3	मानवत	762	39	..	676	48	829	2,354	65	Manwat
16.4	बसमतनगर	664	87	223	379	..	450	1,803	378	Basmatnagar
16.5	सोनपेठ	206	42	13	96	..	508	865	..	Sonepeth
16.6	पूर्णा	307	27	421	261	7	470	1,493	417	Purna
16.7	कळमनुरी	199	59	104	100	..	524	977	..	Kalamnuri
16.8	गंगाखेड	445	74	127	356	20	509	1,531	..	Gangakhed
16.9	सैलू	607	43	189	434	64	2,691	4,028	..	Sailu
16.10	जिंतूर	544	42	171	301	64	213	1,335	175	Jintur
16.11	पाथरी	297	29	66	191	4	359	946	..	Pathari
17.	बीड	3,575	785	2,245	2,148	148	6,271	15,173	828	Beed
17.1	बीड	807	326	396	774	17	1,604	3,924	..	Beed
17.2	अंबेजोगाई	459	89	242	341	9	1,600	2,740	..	Ambajogai
17.3	परळी वैजनाथ	1,234	219	834	500	73	2,060	4,920	392	Parli Vaijnath
17.4	मांजलेगाव	433	58	117	216	49	171	1,044	144	Manjlegaon
17.5	गेवराई	410	53	544	233	..	444	1,684	292	Georai
17.6	धारूर	232	40	112	85	..	392	861	..	Dharur

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 31.4-A(19.3)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
18.	नांदेड	8,296	1,217	4,036	7,990	2,016	16,507	40,062	5,548	Nanded
18.1	नांदेड	5,378	828	2,849	5,723	1,994	14,049	30,821	1,893	Nanded
18.2	बिलोली	95	26	89	111	33	285	609	..	Billoli
18.3	उमरी	78	21	40	73	..	221	433	..	Umari
18.4	मुदखेड	140	37	115	166	6	85	549	2	Mudkhed
18.5	कंधार	404	55	186	240	1	357	1,243	25	Kandhar
18.6	हदगाव	230	16	62	98	..	157	563	95	Hadgaon
18.7	धरमाबाद	389	32	..	576	..	81	1,078	1,051	Dharmabad
18.8	देगलूर	640	57	278	452	11	581	2,019	2,019	Deglur
18.9	कुंडलवाडी	188	27	112	88	..	53	468	48	Kundalwadi
18.10	मुखेड	354	54	151	232	1	263	1,055	..	Mukhed
18.11	किनवट	400	64	154	231	..	375	1,224	415	Kinwat
19.	उस्मानाबाद	2,627	510	2,247	1,854	141	5,537	12,916	704	Osmanabad
19.1	उस्मानाबाद	627	233	1,185	687	..	2,720	5,452	..	Osmanabad
19.2	तुळजापूर	365	45	408	373	115	1,356	2,662	..	Tuljapur
19.3	उमरगा	324	69	169	155	..	99	817	..	Omarga
19.4	परांडा	212	25	98	97	2	434	868	243	Paranda
19.5	भूम	221	37	110	98	4	286	756	..	Bhoom
19.6	मुरुम	188	32	59	105	..	171	555	..	Murum
19.7	नळदुर्ग	235	30	70	67	..	158	560	..	Naldurg
19.8	कळंब	455	39	148	271	20	313	1,246	461	Kallam
20.	लातूर	3,302	672	2,615	3,810	687	7,249	18,335	1,344	Latur
20.1	लातूर	1,368	311	1,666	1,927	670	5,228	11,170	..	Latur
20.2	उदगीर	1,091	231	640	1,351	13	1,137	4,463	1,054	Udgir
20.3	अहमदपूर	294	31	24	200	..	376	925	..	Ahmedpur
20.4	निलंगा	321	64	181	190	..	320	1,076	..	Nilanga
20.5	औसा	228	35	104	142	4	188	701	290	Ausa
21.	बुलढाणा	8,606	902	3,620	6,458	1,537	16,313	37,436	6,020	Buldhana
21.1	बुलढाणा	812	137	519	688	92	1,786	4,034	432	Buldhana
21.2	खामगाव	1,963	232	925	2,016	576	4,521	10,173	3,868	Khamgaon
21.3	मलकापूर	2,013	249	1,172	1,237	310	2,625	7,606	249	Malkapur
21.4	शेगाव	681	59	396	532	143	1,428	3,239	1,055	Shegaon
21.5	जळगाव-जामोद	193	22	..	205	32	569	1,021	..	Jalgaon-Jamod
21.6	मेहकर	541	77	301	495	119	984	2,517	354	Mehkar
21.7	नंदुरा	730	26	75	500	14	1,047	2,392	62	Nandura
21.8	चिखली	1,119	100	165	543	209	1,702	3,838	..	Chikhali
21.9	देऊळगाव-राजा	614	..	67	242	42	1,651	2,616	..	Deulgaon-Raja

22.	अकोला	11,423	1,620	7,892	13,132	2,296	23,416	59,779	27,950	Akola
22.1	अकोला	7,146	1,012	6,787	8,017	896	14,010	37,868	22,560	Akola
22.2	अकोट	110	138	49	1,295	254	2,328	4,174	1,216	Akot
22.3	कारंजा	1,115	117	90	1,117	373	1,778	4,590	2,305	Karanja
22.4	वाशीम	798	138	41	983	281	1,610	3,851	..	Washim
22.5	मूर्तिजापूर	743	55	471	766	147	1,155	3,337	544	Murtizapur
22.6	बाळापूर	530	52	338	273	113	1,153	2,459	24	Balapur
22.7	तेल्हारा	425	44	..	278	118	370	1,235	424	Telhara
22.8	पातूर	..	..	..	..	..	..	..	..	Patur
22.9	मंगरूपीर	556	64	116	403	114	1,012	2,265	877	Mangrupir
										अहवाल अप्रस्त/Not reporter
23.	अमरावती	14,301	2,182	5,386	11,626	3,492	32,925	69,912	3,292	Amravati
23.1	अचलपूर	1,633	328	220	1,289	457	5,052	8,979	..	Achalpur
23.2	अंजनगाव-सुरजी	811	99	111	519	111	1,837	3,488	..	Anjangaon-Surji
23.3	मोरशी	372	37	40	257	32	713	1,451	1,040	Morshi
23.4	वरुड	652	57	78	12	727	467	1,993	217	Warud
23.5	दर्यापूर	541	62	122	623	95	1,990	3,433	153	Daryapur
23.6	चांदूर रेल्वे	375	46	60	160	140	682	1,463	1,463	Chandur Rly.
23.7	चांदूर बजार	319	29	3	224	119	837	1,531	227	Chandur Bazar
23.8	धामणगाव	678	84	110	404	163	1,094	2,533	..	Dhamangaon
23.9	शेंदूरजना	278	36	63	44	12	858	1,291	192	Shendurjana
23.10	चिखलदरा	87	17	6	39	..	225	374	..	Chikhaldara
23.11	अमरावती	7,682	1,239	4,377	7,319	1,367	17,834	39,818	..	Amravati
23.12	बडनेरा	873	148	196	736	269	1,336	3,558	..	Badnera
24.	यवतमाळ	7,084	807	2,629	7,012	1,854	16,004	35,390	5,578	Yavatmal
24.1	यवतमाळ	1,783	311	282	2,936	610	5,508	11,430	2,261	Yavatmal
24.2	वणी	1,105	83	773	952	315	1,653	4,881	531	Wani
24.3	पुसद	811	119	725	1,128	270	2,246	5,299	769	Pusad
24.4	दिग्रस	902	108	91	562	267	2,637	4,567	127	Digras
24.5	दारव्हा	715	47	79	216	119	1,080	2,256	310	Darwha
24.6	पांढरकवडा	411	57	219	374	111	587	1,759	847	Pandharkawada
24.7	उमरखेड	907	54	326	655	48	1,481	3,471	495	Umarkhed
24.8	घाढंजी	450	28	134	189	114	812	1,727	238	Ghatanji
25.	वर्धा	5,647	1,061	3,777	6,206	4,855	31,821	53,367	2,590	Wardha
25.1	वर्धा	1,942	347	1,457	2,309	239	4,661	10,965	1,366	Wardha
25.2	आर्वी	905	116	20	861	284	2,296	4,482	509	Arvi
25.3	देवळी	430	39	67	13	95	847	1,491	144	Deoli
25.4	हिंगणघाट	1,401	454	1,624	2,123	3,996	17,426	27,024	354	Hinganghat
25.5	पुलगाव	708	67	552	761	155	4,973	7,216	156	Pulgaon
25.6	सिंदी	261	38	47	139	86	1,618	2,189	61	Sindi
26.	नागपूर	5,629	684	1,437	4,677	1,189	10,895	24,511	4,943	Nagpur
26.1	कामटी	1,367	185	589	1,856	332	2,297	6,626	1,386	Kamptee
26.2	उमरेड	656	100	165	740	261	1,788	3,710	..	Umred
26.3	रामटेक	482	93	25	320	124	676	1,720	156	Ramtek
26.4	खापा	318	38	55	172	64	485	1,132	..	Khapa

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 31.4-A (19.3)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
26.5	कलमेभर	435	33	46	150	1	844	1,509	107	Kalmeshwar
26.6	मोवाड	162	13	6	99	37	425	742	14	Mowar
26.7	सावनेर	572	45	214	364	33	787	2,015	534	Saoner
26.8	काटोल	1,138	78	275	569	240	1,890	4,190	2,586	Katol
26.9	नरखेड	291	56	10	261	29	1,090	1,737	..	Narkhed
26.10	मोहपा	208	43	52	146	68	613	1,130	160	Mohpa
27.	भंडारा	5,622	891	1,579	5,223	269	16,850	30,434	7,267	Bhandara
27.1	भंडारा	1,468	331	500	1,168	34	4,123	7,624	1,952	Bhandara
27.2	तुमसर	740	154	274	776	13	2,229	4,186	..	Tumser
27.3	पवनी	527	41	100	171	12	1,543	2,394	2,394	Pavni
27.4	गोंदिया	2,132	261	689	2,807	201	7,823	13,913	2,868	Gondia
27.5	तिरोरा	755	104	16	301	9	1,132	2,317	53	Tirora
28.	चंद्रपूर	4,505	675	2,105	2,783	294	11,163	21,525	3,813	Chandrapur
28.1	चंद्रपूर	1,791	341	1,542	1,365	54	5,456	10,549	2,190	Chandrapur
28.2	वरोरा	747	88	300	489	234	1,312	3,170	418	Warora
28.3	बल्लारपूर	1,459	203	196	785	6	3,791	6,440	1,205	Ballarpur
28.4	राजुरा	508	43	67	144	..	604	1,366	..	Rajura
29.	गडचिरोली	517	49	321	208	112	293	1,500	456	Gadchiroli
29.1	देसाईगंज	517	49	321	208	112	293	1,500	456	Desaiganj
	एकूण नगरपरिषदा	1,80,765	34,298	1,18,296	1,96,627	58,990	5,58,392	11,47,368	3,46,279	Total Municipal Councils
1	बृहन्मुंबई महानगरपालिका	1,32,658	1,01,445	4,84,931	6,64,416	4,53,155	15,69,246	34,05,851	3,406	Bombay Municipal Corporation
2	ठाणे महानगरपालिका	7,127	1,755	15,086	12,126	4,069	61,928	1,02,091	16,004	Thane Municipal Corporation
3	नासिक महानगरपालिका	11,534	5,014	4,095	10,754	4,843	37,988	74,228	23,328	Nasik Municipal Corporation
4	पुणे महानगरपालिका	23,016	3,503	28,624	46,999	11,749	1,54,083	2,67,974	2,87,988	Pune Municipal Corporation
5	औरंगाबाद महानगरपालिका	2,955	853	3,881	6,632	910	12,675	27,906	..	Aurangabad Municipal Corporation
6	सोलापूर महानगरपालिका	6,805	2,010	25,026	13,720	5,454	56,299	1,09,314	9,140	Solapur Municipal Corporation
7	कोल्हापूर महानगरपालिका	4,039	1,729	2,021	10,350	5,638	77,056	1,00,833	1,00,833	Kolhapur Municipal Corporation
8	पिंपरी-चिंचवड महानगरपालिका	4,902	5,116	8,324	13,181	7,876	38,277	77,676	52,250	Pimpri-Chinchwad Municipal Corporation
9	नागपूर महानगरपालिका	24,609	5,254	49,215	30,043	7,483	78,844	1,95,448	56,905	Nagpur Municipal Corporation
	एकूण महानगरपालिका	2,17,645	1,26,679	6,21,203	8,08,221	5,01,177	20,86,396	43,61,321	5,49,854	Total Municipal Corporations
	महाराष्ट्र राज्य	3,98,410	1,60,977	7,39,499	10,04,848	5,60,167	26,44,788	55,08,689	8,96,133	Maharashtra State.

@ ५०० रुपयापेक्षा कमी/less than 500 rupees.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

तक्ता क्रमांक/TABLE 31.4 B (19.3)

चालू खर्च/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा/नगरपरिषदा/महानगरपालिका	सामान्य प्रशासन व बसुलीचा खर्च General Administra- tion and collection charges	सार्वजनिक दिवाबत्ती Public lightings	पाणीपुरवठा Water supply	गटारें जलनिःसारण व सफाई Drainage conservancy and sanitation	रुग्णालये, दवाखाने व लसटोचणी Hospital dispensaries and vaccination	सार्वजनिक बांधकामे	
							शिक्षण Public instructions	इमारती Buildings
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1.	ठाणे—	7,032	4,782	13,473	19,819	4,436	14,236	3,477
1.1	उल्हासनगर	4,391	3,168	8,525	8,503	184	8,554	525
1.2	भिवंडी-निझामपूर	1,743	1,325	4,743	10,322	3,835	5,218	2,496
1.3	वसई	656	262	20	855	417	112	164
1.4	जव्हार	242	27	185	139	@	352	292
2.	रायगड—	6,763	1,400	5,132	6,491	2,814	3,439	6,200
2.1	पनवेल	1,235	229	806	1,985	833	27	167
2.2	खोपोली	1,529	432	2,683	1,183	848	3,046	5,096
2.3	अलिबाग	682	82	355	641	1	8	74
2.4	महाड	608	94	151	288	316	110	178
2.5	पेण	515	153	184	557	312	25	199
2.6	रोहा	425	152	296	310	108	20	27
2.7	उरण	942	72	428	973	166	19	254
2.8	मुरुड-जंजिरा	352	48	28	100	86	116	147
2.9	श्रीवर्धन	226	88	150	213	..	13	9
2.10	माथेरान	248	50	51	241	144	55	55
3.	रत्नागिरी—	3,539	503	2,436	2,291	2,573	429	977
3.1	रत्नागिरी	1,639	239	1,593	1,299	2,007	339	359
3.2	चिपळूण	1,256	171	554	688	196	61	595
3.3	खेड	331	58	150	149	251	22	23
3.4	राजापूर	313	35	139	155	119	7	..
4.	सिंधुदुर्ग—	2,092	317	53	931	475	191	330
4.1	मालवण	519	138	..	290	264	84	302
4.2	बेंगुर्ला	569	91	26	251	106	36	3
4.3	सावंतवाडी	1,004	88	27	390	105	71	25
5.	नाशिक—	8,996	1,974	5,226	14,907	5,495	17,385	5,002
5.1	मालेगांव	4,468	1,048	2,635	9,401	3,619	13,475	3,764
5.2	मनमाड	1,060	126	1,058	1,805	604	3,613	263
5.3	झातपूरी	452	131	75	664	151	49	30
5.4	नांदगांव	283	8	88	270	61	..	32
5.5	सिन्नर	705	100	431	419	973	@	21
5.6	येवला	754	157	441	1,025	715	17	716
5.7	त्रिंबक	64	27	55	91	12	..	..
5.8	भागूर	213	18	124	149	93	20	172
5.9	सटाणा	997	359	319	1,083	67	211	4
6.	धुळे—	6,905	1,248	5,868	10,089	4,878	8,923	3,079
6.1	धुळे	2,448	683	4,116	5,946	2,235	4,165	1,698
6.2	नंदुरबार	727	173	738	1,760	1,680	3,776	28
6.3	शिरपूर वरसडे	1,015	84	428	814	305	451	6
6.4	तळोदी	378	36	12	367	70	71	11
6.5	शहादा	963	166	236	645	452	430	1,211
6.6	ढोडाईचा वरसडे	898	77	221	415	136	30	125
6.7	नयापूर	476	29	117	142	..	..	..

LOCAL BODIES

TABLE No. 31.4B (19.3)

Expenditure of Municipal Councils and Corporations

(1983-84)

(आकडे हजारात)
(Figures in thousand Rs.)

Current Expenditure				असाधारण खर्च कर्ज आणि वाणिज्यिक उपक्रमांचा खर्च		अखेरची शिल्लक	एकूण खर्च	District/Municipal Councils/ Corporations
Public Works	इतर सार्वजनिक बांधकामे	एकूण (अ ते क)	संकीर्ण (इतर)	एकूण Total	Extra ordinary expenditure debts and expenditure of commercial enterprises	closing balance	Total Expenditure	
रस्ते	Other public works	(A to C)	Miscellaneous	Total				(1)
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	
6,701	10,537	20,715	38,193	1,22,686	1,084	6,158	1,29,929	Thane
4,816	4,857	10,198	5,279	48,802	..	2,038	50,840	Ulhasnagar
823	5,034	8,353	32,308	67,847	..	2,803	70,650	Bhiwandi Nizampur
1,021	639	1,824	392	4,538	647	404	5,589	Vasai
41	7	340	214	1,499	437	913	2,849	Jawahar
5,571	3,731	15,502	4,142	45,683	22,736	14,514	82,933	Raigad
1,031	572	1,770	520	7,405	4,626	2,019	14,050	Panvel
579	1,544	7,213	54	16,988	9,618	4,637	31,243	Khopoli
143	120	337	784	2,890	1,051	364	4,305	Alibag
1,817	469	2,464	224	4,255	2,142	762	7,159	Mahad
405	48	652	1,095	3,493	2,539	1,382	7,414	Pen
255	527	809	302	2,422	614	267	3,303	Roha
893	393	1,540	358	4,498	621	2,316	7,435	Uran
165	17	329	92	1,152	920	1,032	3,104	Murud-Janjira
184	..	193	114	997	265	953	2,215	Shriwardhan
99	41	195	599	1,583	340	782	2,705	Matheran
1,736	656	3,369	2,159	17,299	8,776	8,321	34,396	Ratnagiri
780	508	1,647	860	9,623	5,017	1,715	16,355	Ratnagiri
384	43	1,022	358	4,306	2,642	3,857	10,805	Chiplun
279	105	407	331	1,699	544	1,462	3,705	Khed
293	..	293	610	1,671	573	1,287	3,531	Rajapur
1,250	256	1,836	937	6,832	2,999	4,137	13,968	Sindhadurg
357	27	686	293	2,274	2,270	2,670	7,214	Malvan
81	125	209	243	1,531	423	419	2,373	Vengurla
812	104	941	401	3,027	306	1,048	4,381	Sawantwadi
3,768	9,032	17,802	12,042	83,827	14,854	7,061	1,05,742	Nashik
3,007	6,569	13,340	5,674	53,660	8,996	2,353	65,009	Malegaon
177	1,204	1,644	574	10,484	3,078	1,394	14,956	Manmad
..	146	176	274	1,972	430	1,439	3,841	Igatpuri
17	177	226	2,491	3,427	..	346	3,773	Nandgaon
156	396	573	641	3,042	925	125	4,092	Sinnar
218	202	1,136	1,764	6,009	..	125	6,134	Yeola
65	..	65	350	664	142	378	1,184	Trimbak
128	225	525	161	1,303	541	285	2,129	Bhagur
..	113	117	113	3,266	742	616	4,624	Satana
3,198	5,460	11,737	8,895	58,543	27,205	13,096	98,844	Dhule
1,536	4,733	7,967	4,392	31,952	15,368	8,345	55,665	Dhule
424	289	741	2,481	12,076	5,017	1,247	18,340	Nandurbar
173	36	215	634	3,946	1,549	612	6,107	Shirpur Varsade
188	135	334	230	1,498	500	326	2,324	Talodi
250	226	1,687	207	4,786	2,968	877	8,631	Shahada
560	41	726	683	3,186	1,568	1,422	6,176	Dondaicha-warvade
67	..	67	268	1,099	235	267	1,601	Nawapur

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
7.	जळगाव—	16,180	3,172	9,027	19,701	7,268	22,529	3,924
7.1	जळगाव ..	5,591	1,675	3,517	5,337	1,612	8,434	1,428
7.2	भुसावळ ..	1,856	167	1,835	3,646	947	6,206	98
7.3	अमळनेर ..	1,986	256	338	3,875	1,282	3,917	497
7.4	चाळीसगाव ..	1,521	223	704	1,504	936	2,557	396
7.5	चोपडा ..	872	119	351	1,240	388	151	220
7.6	पाचोरा ..	851	122	402	896	395	316	79
7.7	फैदापूर ..	379	69	212	401	93	332	2
7.8	यावल ..	474	95	209	495	100	190	..
7.9	रावेर ..	577	54	174	464	563	119	87
7.10	सावडा ..	426	58	249	433	409	220	478
7.11	पारोळा ..	661	120	462	477	111	25	312
7.12	धरणगांव ..	660	106	404	590	191	25	250
7.13	एरंडोल ..	326	108	170	343	241	37	77
8.	अहमदनगर—	12,182	3,731	8,281	16,207	3,989	2,770	5,372
8.1	अहमदनगर ..	8,475	2,373	6,306	10,065	1,914	..	3,066
8.2	श्रीरामपूर ..	1,175	819	680	3,274	775	1,125	219
8.3	संगमनेर ..	1,010	232	681	1,198	384	1,563	20
8.4	कोपरगांव ..	885	211	391	1,008	466	..	2,062
8.5	राहुरी ..	576	77	183	624	399	55	..
8.6	देवलाळी प्रवरा ..	61	19	40	38	51	27	5
9.	पुणे—	6,264	1,253	6,498	4,552	1,954	5,079	3,002
9.1	बारामती ..	2,117	92	3,516	1,249	631	364	1,365
9.2	लोणावळा ..	890	518	478	890	532	1,713	643
9.3	सासवड ..	514	89	209	265	103	259	56
9.4	जेजुरी ..	141	41	162	87	7	..	58
9.5	हंदापूरी ..	259	30	115	150	31	..	..
9.6	सिरूर ..	365	89	266	365	177	..	36
9.7	आळंदी ..	194	32	92	151	66	1,292	227
9.8	जुन्नर ..	414	88	561	270	228	..	109
9.9	भौर ..	194	44	283	315	13	394	..
9.10	दीड ..	696	96	214	519	..	15	250
9.11	तळेगांव दाभाडे ..	480	134	602	291	166	1,042	258
10.	सातारा—	6,398	1,202	4,059	8,465	1,849	8,594	5,077
10.1	सातारा ..	2,519	496	1,365	3,992	753	5,035	2,899
10.2	कराड ..	1,332	221	1,582	2,248	611	2,345	1,106
10.3	फलटण ..	1,165	189	644	1,206	..	50	860
10.4	रहमतपूर ..	153	40	147	18	26	57	22
10.5	म्हसवड ..	161	51	38	245	36	36	..
10.6	वाई ..	419	87	267	299	119	1,002	23
10.7	पांचगणी ..	296	1	..	176	78	..	47
10.8	महाबळेश्वर ..	353	117	16	281	226	69	120
11.	सांगली—	5,426	1,611	11,481	9,241	2,759	12,901	4,512
11.1	सांगली ..	2,814	958	8,850	5,297	2,100	6,492	1,508
11.2	भिरज ..	1,218	337	247	2,538	548	5,111	1,323
11.3	इस्लामपूर ..	199	..	623	274	50	..	485
11.4	तासगांव ..	499	136	453	423	50	1,191	409
11.5	आष्टा ..	260	64	204	305	11	..	323
11.6	विटा ..	436	116	1,104	404	..	107	464
12.	सोलापूर—	6,313	994	4,059	5,671	2,528	9,083	7,005
12.1	बाशा ..	1,764	324	1,389	1,636	597	2,065	844
12.2	पंढरपूर ..	1,661	297	1,076	2,016	1,116	4,100	5,537
12.3	करमळा ..	416	79	273	423	58	..	..
12.4	संगोला ..	440	30	466	157	70	3	237
12.5	अक्कलकोट ..	594	84	71	491	222	1,986	174
12.6	मंयकनेडा ..	379	74	258	490	76	791	13
12.7	मैदगी ..	148	18	110	173	11	10	4
12.8	दुधनी ..	253	54	85	170	40	45	69
12.9	कुर्वाडी ..	658	34	331	115	338	83	127

TABLE No. 31.4 B (19.3) —contd.

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(1)
4,135	7,319	15,378	18,978	1,12,233	36,436	8,644	1,57,313	Jalgaon
1,594	19,78	5,000	8,097	39,263	4,951	517	44,731	Jalgaon
772	493	1,363	3,535	19,555	4,741	688	24,984	Bhusaval
458	417	1,372	3,096	16,122	15,003	664	31,789	Amalner
419	1,527	2,342	483	10,270	2,430	2,922	15,622	Chalisgaon
63	182	465	174	3,760	934	515	5,209	Chopda
253	2,335	2,667	713	6,362	2,663	517	9,542	Pachora
74	23	99	588	2,173	387	291	2,851	Faizpur
24	20	44	598	2,205	361	539	3,105	Yawal
236	222	545	276	2,772	1,643	844	5,259	Raver
40	78	596	251	2,642	1,918	282	4,842	Savada
71	12	395	452	2,703	908	427	4,038	Parola
38	32	320	589	2,885	285	206	3,376	Dharangaon
93	..	170	126	1,521	212	232	1,965	Erandol
4,921	4,263	14,556	14,433	76,149	32,723	7,669	1,16,541	Ahmednagar
3,490	1,482	8,038	5,539	42,710	25,471	2,906	71,087	Ahmednagar
233	361	813	3,441	12,102	1,607	1,108	14,817	Shirampur
366	1,744	2,130	1,067	8,265	1,569	2,227	12,061	Sangamner
749	334	3,145	1,476	7,582	3,995	900	12,477	Kopergaon
83	340	423	2,883	5,220	..	390	5,610	Rahuri
..	2	7	27	270	81	138	489	Deolali Pravara
1,272	2,444	7,018	7,496	40,114	12,855	19,123	72,092	Pune
639	58	2,262	1,674	11,905	3,164	4,091	19,160	Baramati
230	355	1,028	1,672	7,721	1,085	7,122	15,928	Lonavala
89	146	291	295	2,025	2,135	1,187	5,347	Saswad
..	235	293	564	1,295	..	114	1,409	Jejuri
9	69	78	397	1,060	579	367	2,006	Indapur
12	..	48	301	1,611	130	3,504	5,245	Sirur
17	45	289	37	2,153	522	288	2,963	Alandi
106	150	364	248	2,174	2,604	205	4,983	Junner
23	693	716	832	2,791	469	270	3,530	Bher
142	229	621	1,341	3,502	..	1,467	4,969	Daund
305	464	1,027	135	3,877	2,167	508	6,552	Talegaon Dabhade
3,152	4,823	13,052	7,332	50,951	18,353	10,910	80,214	Satara
1,114	3,004	7,017	1,569	22,746	9,261	2,047	34,054	Satara
807	847	2,760	1,261	12,360	5,891	2,327	20,578	Karad
647	329	1,836	455	5,545	1,841	1,843	9,229	Phaltan
38	1	61	163	665	78	220	963	Rahimatpur
18	41	59	203	829	67	601	1,497	Mhaswad
114	73	210	1,000	3,403	..	924	4,327	Wai
88	114	249	1,055	1,856	..	1,475	3,331	Panchagani
326	414	860	1,625	3,547	1,215	1,473	6,235	Mahabaleshwar
3,796	8,488	16,796	9,785	70,000	16,027	25,935	1,11,962	Sangli
1,233	5,878	8,619	4,478	39,608	11,534	18,120	69,262	Sangli
1,265	1,852	4,440	2,736	17,175	2,216	4,763	24,154	Miraj
831	261	1,577	1,681	4,404	866	1,756	7,026	Islampur
130	299	838	556	4,146	638	432	5,216	Tasgaon
103	15	441	91	1,376	243	154	1,773	Asthta
234	183	881	243	3,291	530	710	4,531	Vita
1,356	4,238	12,599	4,665	45,912	17,479	12,769	76,160	Solapur
186	719	1,749	1,789	11,313	5,127	4,708	21,148	Barshi
534	2,347	8,418	991	19,675	8,976	2,454	31,105	Pandharpur
..	380	380	460	2,089	293	1,198	3,580	Karmala
93	200	530	172	1,868	441	746	3,055	Sangola
153	389	716	821	4,985	1,005	2,821	8,811	Akkalkot
25	70	108	114	2,290	290	417	2,997	Mangalwedha
117	102	223	97	790	244	148	1,182	Maindargi
136	24	229	50	926	..	114	1,040	Dudhani
112	7	246	171	1,976	1,103	163	3,242	Kurduwadi

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
13.	कोल्हापूर—	7,760	2,101	4,645	9,546	4,390	7,847	483
13.1	इचलकरंजी	4,336	1,283	2,276	6,580	4,050	4,981	128
13.2	जयसिंगपूर	753	290	888	979	74	1,411	..
13.3	मलकापूर	404	15	54	55	..	..	7
13.4	मुरगड	317	116	..	270	..	6	8
13.5	वडगांव	484	72	203	311	212	89	34
13.6	गडहिंग्लज	562	102	844	650	38	1,208	157
13.7	कुण्ढवाडी	343	90	10	244	10	77	12
13.8	कागल	370	87	368	413	6	33	27
13.9	पन्हाळा	191	46	2	44	..	42	110
14.	औरंगाबाद—	1,991	365	747	1,129	44	80	81
14.1	कन्नड	683	72	158	109	..	..	12
14.2	फलटण	199	98	211	335	..	12	6
14.3	वैजापूर	599	159	225	438	23	46	37
14.4	गंगापूर	291	16	137	154	5	22	..
14.5	खुलदाबाद	219	20	16	93	16	..	26
15.	जालना—	4,347	972	2,951	3,083	434	1,851	530
15.1	जालना	3,392	819	2,755	2,455	409	1,809	..
15.2	खंबड	378	93	96	255	25	20	221
15.3	भोकरदन	131	23	44	188	..	15	78
15.4	परतूर	446	37	56	185	..	7	231
16.	परभणी—	7,942	1,060	5,232	4,737	566	313	2,552
16.1	परभणी	2,016	448	2,217	1,648	154	85	951
16.2	हिंगोली	1,122	128	585	671	6	51	420
16.3	मानवत	740	41	224	342	36	24	575
16.4	बसमतनगर	703	87	353	319	..	..	70
16.5	सोनेपेठ	199	50	49	78	..	..	40
16.6	पुर्णा	415	33	555	294	19	60	57
16.7	कलमनुरी	379	39	105	90	..	..	152
16.8	गंगाखेड	599	51	160	343	28	..	204
16.9	सैलू	754	109	550	392	258	56	34
16.10	जितूर	604	43	180	338	65	37	401
16.11	पाथरी	411	31	254	222	..	..	..
17.	बीड—	3,996	1,592	2,908	3,948	1,100	302	1,965
17.1	बीड	1,327	537	962	1,864	909	1	1,470
17.2	आंबेजोगाई	573	125	381	497	13	48	330
17.3	परळी वैजनाथ	1,054	691	993	854	164	154	137
17.4	मांजलेगांव	553	125	260	275	14	22	20
17.5	गेवराई	216	61	213	346	..	77	8
17.6	घारूर	273	53	99	112	..	..	..
18.	नांदेड—	10,242	1,266	4,322	8,888	1,689	953	4,049
18.1	नांदेड	6,447	846	2,768	6,300	1,672	455	3,770
18.2	बिलोली	330	33	96	178	2	149	..
18.3	उन्नी	191	52	65	202	..	..	..
18.4	मुदखेड	161	37	116	159	8	34	7
18.5	कंधार	428	56	239	359	@	@	1
18.6	हदगांव	376	73	97	119	..	..	..
18.7	धर्माबाद	482	25	259	406	..	51	6
18.8	देगलूर	746	31	346	540	4	178	265
18.9	कुंडलवाडी	254	29	59	116	..	6	..
18.10	मुखेड	401	48	112	243	3	71	..
18.11	किनवट	426	36	165	266	..	9	..
19.	उस्मानाबाद—	2,744	514	2,510	1,865	191	813	791
19.1	उस्मानाबाद	724	200	1,196	702	..	319	327
19.2	तुळजापूर	417	64	622	380	131	353	174
19.3	परंडा	235	72	108	104	14	9	139
19.4	ओमेर्गा	121	66	142	126	..	66	..
19.5	भूम	255	26	168	128	5	45	51

TABLE NO. 31.4-B (19.3)—contd.

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
1,361	4,495	6,339	5,429	48,057	61,894	38,418	1,48,369	Kolhapur
339	3,319	3,786	3,646	30,938	59,278	33,140	1,23,356	Ichalkaranji
288	539	827	386	5,608	626	507	6,741	Jaysingpur
70	20	97	122	757	..	257	1,014	Malkapur
..	..	8	41	758	41	326	1,125	Murgud
131	63	228	117	1,716	557	561	2,833	Wadgaon
103	202	462	351	4,217	485	2,353	7,055	Gadhinglaj
301	271	584	351	1,709	350	452	2,511	Kutundwadi
126	81	234	286	1,797	412	227	2,436	Kagal
3	2	113	119	557	145	595	1,297	Panhala
251	314	646	1,074	6,076	1,114	2,602	9,792	Aurangabad
27	57	96	251	1,369	..	426	1,795	Kannad
14	45	65	196	1,116	..	1,026	2,142	Palthana
147	83	267	493	2,250	1,114	728	4,092	Vaijapur
9	9	18	82	725	..	300	1,025	Gangapur
54	120	200	52	616	..	122	738	Khidabad
1,793	6,384	8,707	2,990	25,335	..	6,245	31,580	Jalna
1,496	6,105	7,601	2,558	21,798	..	5,667	27,465	Jalna
251	193	665	99	1,631	..	306	1,937	Ambad
20	32	130	30	561	..	56	617	Bhokardan
26	54	311	303	1,345	..	216	1,561	Partur
2,285	4,864	9,704	2,815	32,366	2,629	8,210	43,205	Parbhani
1,148	1,783	3,882	742	11,192	1,307	1,151	13,650	Parbhani
447	714	1,581	211	4,355	845	3,379	8,579	Hingoli
79	42	1,688	17	2,112	282	496	2,890	Manwat
163	181	414	347	2,223	..	484	3,071	Basmatnagar
30	10	80	112	568	..	147	715	Sonepeth
102	299	458	150	1,984	..	405	2,389	Purna
7	139	298	198	1,109	..	238	1,347	Kalamnuri
49	..	253	359	1,793	..	328	2,121	Gangakhed
64	1,674	1,772	265	4,156	..	643	4,799	Sailu
154	2	205	238	1,710	195	391	2,296	Jintur
50	20	70	176	1,164	..	184	1,348	Pathari
2,397	2,261	6,623	3,955	24,424	1,311	3,912	29,647	Beed
1,604	404	3,478	2,014	11,092	5	610	11,707	Beed
150	400	880	564	3,081	..	730	3,811	Ambajogai
286	954	1,377	638	5,925	310	1,224	7,459	Parli Vaijnath
163	268	451	226	1,926	119	793	2,838	Manjlegaon
93	235	336	353	1,602	877	224	2,703	Georai
101	..	101	160	798	..	331	1,129	Dharur
2,838	5,070	11,957	6,451	45,768	3,840	7,291	56,899	Nanded
2,243	4,742	10,755	5,168	34,411	1,981	1,926	38,318	Nanded
10	3	13	97	898	..	19	917	Biloli
36	2	38	77	625	..	593	1,218	Umari
39	..	46	21	582	18	204	804	Mudkhed
102	58	161	104	1,347	4	410	1,761	Kandhar
85	1	86	36	787	72	659	1,518	Hadgaon
20	..	26	109	1,358	732	908	2,998	Dharmabad
132	138	535	271	2,651	129	781	3,561	Deglur
1	..	1	40	505	18	79	602	Kundalwadi
100	23	123	59	1,060	..	204	1,264	Mukhed
70	103	173	469	1,544	885	1,508	3,938	Kinwat
723	616	2,130	3,383	14,149	1,533	3,949	19,632	Osmanabad
179	194	700	542	4,383	919	1,265	6,567	Osmanabad
148	195	517	1,194	3,678	..	376	4,054	Tuljapur
174	40	353	492	1,387	..	273	1,660	Paranda
23	23	46	676	1,243	..	334	1,577	Omerga
92	66	209	171	1,007	..	96	1,103	Bhoom

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
19.6	मुरुम	194	21	37	88	..	..	..
19.7	नळदुर्ग	264	46	61	102	..	..	..
19.8	कळंब	534	19	176	235	41	21	100
20.	लातूर	4,759	1,913	3,317	5,114	898	981	5,940
20.1	लातूर	2,354	1,331	2,038	3,103	898	979	5,370
20.2	उदगोर	1,373	420	887	1,293	..	..	269
20.3	अहमदपूर	369	42	80	304	..	2	94
20.4	निलंगा	373	76	194	248	..	..	43
20.5	औसा	290	44	118	166	..	..	164
21.	बुलढाणा	9,290	696	3,397	8,056	1,225	8,183	1,435
21.1	बुलढाणा	958	96	968	948	55	889	382
21.2	खामगाव	2,438	172	1,018	2,578	386	2,261	18
21.3	मलकापूर	1,909	45	691	1,615	234	1,494	541
21.4	शेगांव	625	15	65	573	54	..	37
21.5	जळगांव-जामीद	239	32	..	263	43	480	18
21.6	मेहकर	530	57	346	523	170	414	13
21.7	नांदुरा	1,059	52	4	657	9	743	5
21.8	चिखली	998	164	230	567	206	764	421
21.9	देऊळगांव राजा	534	63	75	332	68	1,138	..
22.	अकोला	14,072	2,181	9,572	15,269	2,660	13,551	9,591
22.1	अकोला	7,465	1,371	8,147	9,837	958	6,968	8,909
22.2	अकोट	1,261	173	121	1,403	482	1,263	20
22.3	कारंजा	913	121	137	1,169	442	1,483	157
22.4	वाशिम	993	164	423	907	305	1,151	36
22.5	सूतिजापूर	725	58	266	831	114	944	3
22.6	बालापूर	616	114	273	300	125	537	52
22.7	तेल्हारा	495	54	24	295	93	312	24
22.8	पातूर	473	24	7	119	56	289	390
22.9	मंगरूळपीर	1,131	102	174	418	85	604	..
23.	अमरावती	5,780	757	1,260	4,457	2,292	7,722	641
23.1	अचलपूर	1,459	313	160	1,431	706	2,354	184
23.2	अंजनगांव सुरजी	416	110	141	723	146	917	16
23.3	मोर्शी	592	22	62	307	46	611	..
23.4	वरुड	850	68	247	1,011	761	806	2
23.5	देर्यापूर	585	66	120	623	91	710	306
23.6	चांदूररेल्वे	386	35	116	252	196	330	3
23.7	चांदूरबाझार	466	26	44	268	152	621	1
23.8	धामणगांव	830	53	272	551	180	747	7
23.9	शेंदूरजना	108	39	87	160	14	619	105
23.10	चिखलदरा	88	25	11	41	..	7	17
24.	यवतमाळ	7,783	975	3,168	7,188	1,743	9,151	2,398
24.1	यवतमाळ	1,840	270	406	2,824	270	3,243	285
24.2	वर्णा	1,156	104	197	1,033	332	883	121
24.3	पुसद	1,253	188	1,092	1,035	429	1,481	487
24.4	दिग्रस	1,007	102	172	801	289	1,014	1,158
24.5	दारुळा	638	45	144	236	132	690	56
24.6	पांढरकवडा	502	66	325	454	108	463	34
24.7	उमरखेड	944	171	685	610	50	934	257
24.8	घाटंजी	443	29	147	195	133	443	..
25.	वर्धा	6,036	840	3,927	6,023	958	8,338	2,034
25.1	वर्धा	2,114	355	1,603	2,635	98	2,497	1,323
25.2	हिंगणघाट	1,249	220	1,426	1,575	284	1,921	16
25.3	आर्वा	844	110	211	818	236	1,962	16
25.4	पुलगांव	837	76	577	830	187	1,044	②
25.5	देवळी	640	49	31	15	56	249	135
25.6	सिधी	352	30	79	150	97	665	544

TABLE No. 31.4-B (19.3) contd.

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
33	12	45	226	611	..	156	767	Murum
50	17	67	61	601	..	81	682	Naldurg
24	69	193	21	1,240	614	1,368	3,222	Kallam
1,902	1,272	9,114	26,612	28,738	7,610	4,532	40,880	Latur—
1,351	327	7,048	1,793	19,544	6,134	3,413	29,091	Latur
272	790	1,331	641	5,945	1,187	325	7,457	Udgir
7	10	111	25	934	..	174	1,108	Ahmedpur
171	74	288	152	1,331	..	182	1,513	Nilanga
101	71	336	36	984	289	438	1,711	Ausa
1,949	859	4,243	4,498	39,588	19,192	6,196	64,976	Buldhana
588	95	1,065	152	5,131	385	224	5,740	Buldhana
270	221	509	242	9,604	16,005	3,956	29,565	Khamgaon
..	300	841	194	7,023	249	93	7,365	Malkapur
117	11	165	2,290	3,787	879	58	4,724	Shegaon
105	44	167	59	1,283	125	81	1,489	Jalgaon
100	86	199	829	3,068	803	247	4,118	Mehkar
207	73	285	508	3,317	18	248	3,583	Nandura
522	26	969	224	4,122	136	410	4,668	Chikhali
40	3	43	..	2,253	592	879	3,724	Deulgaon Raja
3,286	3,827	16,704	5,880	79,889	48,216	14,935	1,43,040	Akola
1,580	2,370	12,859	2,858	50,463	37,643	12,159	1,00,265	Akola
779	383	1,182	849	6,734	1,372	59	8,165	Akot
338	174	669	674	5,608	3,098	556	9,262	Karanja
211	112	359	189	4,491	3,756	223	8,470	Washim
110	93	206	173	3,307	625	524	4,456	Murtizapur
76	31	159	619	2,743	44	7	2,794	Balapur
16	12	52	358	1,683	380	390	2,453	Telhara
61	12	463	28	1,459	496	347	2,302	Patur
115	640	755	132	3,401	862	676	4,873	Mangrulpir
1,141	1,531	3,313	4,164	29,745	2,088	4,012	35,845	Amravati
477	366	1,027	2,303	9,753	..	290	10,043	Achelpur
36	186	238	589	3,280	669	336	4,285	Anajgaon Surji
105	..	106	52	1,798	263	710	2,791	Morshi
198	64	254	85	3,182	592	828	4,602	Warud
152	280	738	226	3,159	122	658	3,939	Daryapur
48	18	69	29	1,413	50	274	1,737	Chandur Rly.
95	9	105	86	1,768	243	203	2,214	Chandur Bazar
3	159	169	267	3,069	..	145	3,214	Dhamangaon
9	26	140	264	1,431	149	249	1,829	Shendurjana
17	423	457	263	892	..	319	1,211	Chikhaldara
1,917	1,781	6,096	3,425	39,529	4,710	5,881	50,120	Yavatmal
1,102	1,248	2,635	196	11,684	2,127	1,836	15,647	Yavatmal
226	135	482	1,124	5,311	58	417	5,786	Wani
316	127	930	622	7,030	587	422	8,039	Pusad
20	180	1,358	89	4,832	234	1,428	6,494	Digras
14	..	70	439	2,394	145	277	2,816	Dharwha
21	66	121	181	2,220	529	300	3,049	Pandharkawada
137	..	394	587	4,375	773	370	5,518	Umerkhed
81	25	106	187	1,683	257	831	2,771	Ghatanji
1,322	1,021	4,377	2,627	33,127	5,980	2,459	41,566	Wardha
984	170	2,477	1,657	13,436	1,344	991	15,771	Wardha
90	437	543	72	7,290	4,031	562	11,883	Hinganghat
99	282	397	218	4,796	225	197	5,218	Arvi
61	126	187	513	4,251	167	244	4,662	Pulgaon
60	..	195	142	1,377	114	424	1,915	Deoli
28	6	578	26	1,977	99	41	2,117	Sindi

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
26.	नागपूर	6,050	802	1,669	3,102	1,252	7,256	1,245
26.1	काम्पटी	1,508	196	416	125	401	1,935	20
26.2	उमरेड	837	98	210	907	224	927	3
26.3	रामटेक	642	98	..	37	73	390	180
26.4	बापा	371	36	88	229	84	367	2
26.5	कळमेश्वर	543	53	243	234	34	551	250
26.6	मेवार	190	16	4	91	43	327	32
26.7	सावनेर	492	110	193	322	26	627	285
26.8	काटोल	832	99	430	657	246	1,080	7
26.9	नरखेड	397	56	17	325	43	843	457
26.10	मोहपा	238	40	68	175	78	209	9
27.	भंडारा	7,858	1,917	1,845	5,689	386	6,591	1,770
27.1	गोंदिया	2,493	1,169	921	3,301	270	4,049	1,095
27.2	भंडारा	1,659	430	481	1,124	73	1,866	67
27.3	तुमसर	2,312	167	307	715	6	..	30
27.4	पवनी	726	54	136	207	13	119	20
27.5	तिरोरा	668	97	..	342	24	557	558
28.	चंद्रपूर	5,740	930	2,682	5,919	1,683	4,409	2,602
28.1	चंद्रपूर	2,506	596	2,016	3,726	107	2,956	2,242
28.2	बल्हारपूर	1,883	151	190	1,475	1,275	140	82
28.3	बरोरा	829	87	388	530	301	845	14
28.4	राजुरा	522	96	88	188	..	468	264
29.	गडचिरोली	645	84	251	196	41	14	17
29.1	देसाईगंज	645	84	251	196	41	14	17
एकूण नगर परिषदा		1,95,125	41,152	1,29,996	2,12,574	62,570	1,89,914	86,081
I	मुंबई	1,44,581	1,11,978	3,82,780	5,20,438	4,54,175	3,96,246	27,137
II	ठाणे	9,618	5,288	20,558	17,102	4,446	21,926	10,293
III	नाशिक	13,236	5,915	8,489	15,103	3,499	6,676	11,486
IV	पुणे	24,086	4,962	44,355	51,355	13,292	56,792	6,339
V	पिंपरी चिंचवड	7,308	1,894	9,052	7,752	3,819	4,792	14,041
VI	सोलापूर	7,828	1,883	14,451	15,392	4,457	28,686	6,805
VII	कोल्हापूर	13,055	1,284	1,223	14,817	6,469	21,570	269
VIII	औरंगाबाद	5,102	2,875	6,862	13,056	584	5,603	1,365
IX	नागपूर	28,832	5,586	32,393	42,766	9,745	33,733	1,148
X	कल्याण	10,110	3,442	12,220	10,967	5,175	2,327	361
XI	अमरावती	6,422	1,532	2,073	7,942	1,070	706	1,682
एकूण महानगरपालिका		2,70,178	1,46,739	5,34,456	7,16,690	5,06,731	5,79,057	80,927
एकूण महाराष्ट्र राज्य		4,65,303	1,87,891	6,64,452	9,29,264	5,69,301	7,62,971	1,67,008

@ पांचशे रुपयांपेक्षा कमी

आधार :- अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

TABLE No. 31.4 B—(19.3)

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
811	3,675	5,731	2,789	28,651	7,362	5,520	41,533	Nagpur
175	2,102	2,297	217	7,095	1,185	906	9,185	Kamptee
210	87	300	594	4,097	1,214	453	5,764	Umred
64	76	320	614	2,174	327	435	2,936	Ramtek
5	..	7	192	1,374	228	531	2,133	Khapa
140	456	846	101	2,605	41	52	2,698	Kalmeshwar
16	276	324	25	1,026	25	110	1,155	Mewar
5	24	314	463	2,547	984	1,817	5,348	Saoner
111	139	257	151	3,752	3,085	527	7,364	Katol
66	..	523	393	2,597	169	278	3,044	Narkhed
19	515	543	39	1,390	104	411	1,905	Mohpa
1,409	1,651	4,830	6,624	35,740	8,781	933	45,454	Bhandara
756	774	2,625	3,592	18,420	3,683	517	22,620	Gondiya
291	132	490	2,304	8,427	2,178	227	10,832	Bhandara
207	524	761	197	4,465	1,423	27	5,915	Tumsar
58	19	97	312	1,664	1,439	52	3,155	Pauni
97	202	857	219	2,764	58	110	2,932	Tirora
2,858	2,202	7,662	1,526	30,551	6,254	4,413	41,218	Chandrapur
1,587	688	4,517	1,113	17,537	2,628	2,787	22,952	Chandrapur
1,165	1,224	2,471	10	7,595	3,378	801	11,774	Ballarpur
106	203	323	312	3,615	248	424	4,287	Warora
..	87	351	91	1,804	..	401	2,205	Rajura
77	39	133	70	1,434	659	487	2,580	Gadchiroli
77	39	133	70	1,434	659	487	2,580	Desaiganj
69,476	1,03,109	2,58,666	1,89,400	12,73,397	3,94,700	2,58,332	19,26,429	Total Municipal Councils
1,00,344	5,195	1,32,676	8,43,369	29,86,243	..	4,52,974	34,39,217	Bombay
10,757	11,035	32,085	2,443	1,13,566	24,899	1,42,143	2,80,608	Thane
12,548	7,179	84,131	3,428	87,559	35,443	35,551	1,58,553	Nashik
22,753	9,394	38,486	67,039	3,00,367	3,72,172	27,977	7,00,516	Pune
10,303	9,789	34,133	..	68,750	..	1,09,003	1,77,753	Pimpri Chinchwad
7,026	11,333	25,164	28,890	1,26,751	11,103	48,967	1,86,821	Sholapur
1,613	8,252	10,134	29,746	98,298	..	6,108	1,04,406	Kalhapur
5,981	12,950	20,297	6,994	61,373	11,558	9,497	82,428	Aurangabad
31,660	12,614	45,422	15,699	2,14,176	1,89,103	25,910	4,29,189	Nagpur
1,334	3,442	5,137	10,553	59,931	18,687	45,527	1,24,145	Kalyan
2,965	10,624	15,271	7,248	42,264	2,056	6,917	51,237	Amravati
2,07,284	1,01,807	3,90,018	10,15,409	41,59,278	6,65,021	9,10,574	57,34,873	Total Municipal Corporation
2,76,760	2,04,916	6,48,684	12,04,809	54,32,675	10,59,721	11,68,906	76,61,302	Total Maharashtra State

less than five hundred rupees.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	उत्पन्न/ Receipts					एकूण उत्पन्न Total Receipt
		वर्ष	स्वनिर्मित साधनांकरवी Self-raised resources	एकूण शासकीय अनुदाने, अभिकरण योजनांसहित Government grants, including Government grants for agency schemes.	शासकीय अनुदान अभिकरण योजनांकरिता Government grants for agency schemes	ऋण विभाग Debt section	
(1)	(2)	(2A)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	ठाणे	1982-83	0.62	14.79	0.00	12.24	27.65
		1983-84	0.41	15.37	0.00	13.39	29.17
2	रायगड	1982-83	0.32	11.81	0.01	10.71	22.84
		1983-84	0.33	14.06	0.09	11.10	25.49
3	रत्नागिरी	1982-83	0.30	11.67	0.00	11.77	23.74
		1983-84	0.25	14.12	0.04	14.35	28.72
4	सिंधुदुर्ग	1982-83	0.15	7.38	0.00	7.81	15.54
		1983-84	0.15	9.56	0.00	8.90	18.61
5	नाशिक	1982-83	0.54	15.46	0.00	15.26	31.26
		1983-84	0.72	17.97	0.00	17.17	35.86
6	धुळे	1982-83	0.53	12.75	0.00	2.29	15.57
		1983-84	0.59	16.27	0.00	1.27	18.13
7	जळगाव	1982-83	0.92	16.94	0.01	15.68	33.54
		1983-84	0.99	20.17	0.01	17.48	38.64
8	अहमदनगर	1982-83	1.98	17.27	0.00	21.46	40.71
		1983-84	1.12	20.06	0.00	25.84	47.02
9	पुणे	1982-83	0.90	17.56	0.00	18.20	36.66
		1983-84	0.96	20.22	0.00	32.27	53.45
10	सातारा	1982-83	1.20	15.79	0.00	18.26	35.25
		1983-84	1.27	18.17	0.00	21.18	40.62
11	सांगली	1982-83	0.80	12.73	0.00	12.52	26.05
		1983-84	0.83	14.72	0.00	14.27	29.82
12	सोलापूर	1982-83	0.92	14.14	0.00	14.84	29.90
		1983-84	0.68	16.35	0.00	16.54	33.57
13	कोल्हापूर	1982-83	0.79	14.41	0.00	17.60	32.80
		1983-84	0.74	16.13	0.00	22.62	39.49
14	औरंगाबाद	1982-83	0.87	10.68	0.00	0.52	12.07
		1983-84	0.35	12.12	0.00	11.56	24.03
15	परभणी	1982-83	0.46	10.79	0.01	8.72	19.97
		1983-84	0.63	12.24	0.00	9.25	22.12
16	बीड	1982-83	0.32	10.71	0.00	9.30	20.33
		1983-84	0.36	12.62	0.00	10.63	23.61
17	नांदेड	1982-83	0.48	11.81	0.00	11.94	24.23
		1983-84	0.81	14.82	0.00	13.52	29.15
18	उस्मानाबाद	1982-83	0.37	11.98	0.02	10.05	22.40
		1983-84	0.47	9.76	0.00	7.51	17.74
19	जालना	1982-83	0.22	5.65	0.00	4.92	10.79
		1983-84	0.41	6.83	0.00	5.84	13.08
20	लातूर	1982-83	0.10	4.07	0.00	4.61	8.78
		1983-84	0.25	11.30	0.00	7.74	19.29

LOCAL BODIES

TABLE No. 31.5 (19.4)

Receipts and Expenditure of Zilla Parishads—

(Rs. in crore)
(रुपये कोटीत)

सामान्य प्रशासन General Administration	शिक्षण Education	खर्च/ Expenditure			एकूण खर्च Total Expenditure	District
		सामूहिक विकास Community Development	इतर Other	ऋण विभाग Debt section		
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
1.89	7.79	0.03	5.34	12.53	27.58	Thane
2.08	8.27	0.04	5.68	13.32	29.39	
1.12	6.89	0.02	4.50	10.20	22.73	Raigad
1.27	7.68	0.00	5.06	10.93	24.94	
1.41	7.57	0.01	2.86	11.92	23.77	Ratnagiri
1.62	8.48	0.01	4.42	14.62	29.15	
0.96	4.98	0.00	1.88	7.86	15.68	Sindhudurg
0.72	5.65	0.02	3.17	9.03	18.59	
1.83	9.39	0.04	4.99	14.93	31.18	Nashik
2.02	10.16	0.03	5.97	16.46	34.64	
1.31	6.29	0.08	6.44	1.59	15.71	Dhule
1.43	7.07	0.08	7.03	1.30	16.91	
2.05	9.45	0.03	6.52	15.87	33.92	Jalgaon
2.23	10.01	0.02	8.60	17.84	38.70	
1.64	10.57	0.45	6.42	21.74	40.82	Ahmednagar
1.79	11.21	0.40	7.86	26.01	47.27	
1.98	11.30	0.06	4.72	18.20	36.26	Pune
2.23	12.50	0.06	6.17	32.17	53.13	
1.26	9.54	0.02	5.93	18.12	34.87	Satara
1.42	10.40	0.04	7.71	20.82	40.39	
0.86	7.76	0.08	4.80	12.51	26.01	Sangli
1.67	8.55	0.12	4.79	15.04	30.17	
1.55	8.28	0.02	4.97	14.66	29.48	Solapur
1.70	8.72	0.09	6.32	17.34	34.17	
1.92	8.61	0.02	4.88	17.11	32.54	Kolhapur
2.02	9.47	0.03	5.44	22.59	39.55	
1.07	6.66	0.02	3.38	0.69	11.82	Aurangabad
1.11	7.39	0.02	3.82	11.99	24.33	
1.13	6.32	0.18	3.34	9.12	20.09	Parbhani
1.25	7.08	0.14	3.95	9.75	22.17	
1.38	6.12	0.03	3.46	9.02	20.01	Beed
1.55	6.80	0.03	4.67	10.97	24.02	
1.47	7.00	0.02	4.45	11.44	24.38	Nanded
1.65	7.90	0.02	5.74	13.76	29.07	
0.80	8.00	0.01	3.71	9.70	22.22	Osmanabad
0.62	5.90	0.03	3.34	8.08	17.97	
0.70	3.54	0.01	1.68	4.85	10.78	Jalna
0.79	4.02	0.01	2.30	5.82	12.94	
0.35	3.24	0.03	1.15	4.25	9.02	Latur
0.62	6.63	0.01	3.21	8.44	18.91	

(1)	(2)	(2A)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
21	दुलहाणा	1982-83	0.50	9.35	0.00	10.14	19.99
		1983-84	0.50	10.89	0.00	11.55	22.94
22	अकोला	1982-83	1.04	11.10	0.00	10.09	22.23
		1983-84	0.96	12.54	0.00	10.92	24.42
23	अमरावती	1982-83	1.08	11.97	0.00	12.00	25.05
		1983-84	0.90	13.71	0.00	12.22	26.83
24	यवतमाळ	1982-83	0.86	11.49	0.01	13.48	25.83
		1983-84	0.98	13.01	0.00	16.05	30.04
25	वर्धा	1982-83	0.34	6.50	0.00	5.20	12.04
		1983-84	0.24	7.02	0.00	5.96	13.22
26	नागपूर	1982-83	1.33	11.34	0.00	9.19	21.86
		1983-84	0.57	12.84	0.00	10.13	23.54
27	भंडारा	1982-83	1.51	10.64	0.00	10.80	22.95
		1983-84	1.69	11.84	0.00	12.13	25.66
28	चंद्रपूर	1982-83	0.48	10.87	0.07	10.00	21.35
		1983-84	0.50	9.99	0.00	10.21	20.70
29	गडचिरोली	1982-83	0.04	2.94	0.00	2.76	5.74
		1983-84	0.18	5.34	0.01	8.06	13.58
महाराष्ट्र राज्य		1982-83	19.97	334.79	0.11	312.36	667.12
		1983-84	18.84	390.04	0.21	379.66	788.54

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

TABLE No. 31.5 (19.4) — contd.

(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
1.48	6.06	0.02	2.81	9.83	20.20	Buldana
1.83	6.76	0.01	3.11	11.77	23.48	
1.44	6.80	0.02	3.49	10.16	21.91	Akola
1.52	7.55	0.02	4.22	11.48	24.79	
1.80	6.90	0.01	4.41	11.85	24.97	Amravati
2.01	7.74	0.02	4.65	12.67	27.09	
1.72	6.44	0.04	4.19	13.29	25.68	Yavatmal
1.90	7.38	0.03	4.62	15.85	29.78	
1.02	3.21	0.02	2.36	5.10	11.71	Wardha
1.12	3.52	0.19	2.33	5.74	12.90	
1.48	6.03	0.12	4.42	9.23	21.28	Nagpur
1.55	6.94	0.15	4.83	10.39	23.86	
1.63	7.47	0.00	3.28	10.40	22.78	Rhandara
1.80	8.40	..	3.86	11.52	25.58	
1.17	5.42	0.03	4.29	10.44	21.35	Chandrapur
0.57	5.57	0.04	4.55	9.93	20.66	
0.32	1.20	0.01	1.16	2.94	5.63	Gadchiroli
0.67	2.05	0.01	2.11	8.06	12.90	
38.74	198.83	1.43	115.83	309.55	664.38	Maharashtra State
42.76	219.80	1.67	139.53	383.69	787.45	

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

32. संकीर्ण

MISCELLANEOUS

३२. संकीर्ण :

३२.१. या विभागात सावकारीचे व्यवहार, रिझर्व्ह बँकेचे व्यवहार, आयकराचे वर्गीकरण, नोंदलेले दस्तऐवज, विवाह व सार्वजनिक निवडणुकांचे निकाल यासंबंधी आकडेवारी दिलेली आहे. आर्थिक गणनेसंबंधी आकडेवारीही यात दिलेली आहे.

३२.२. राज्यातील सावकारी कर्जाची नियमित होणारी देवाण-घेवाण ही मुंबई सावकारी नियंत्रण कायदा, १९४६ नुसार नियंत्रित करण्यात येते. या कायदानुसार सावकाराला ज्या क्षेत्रात व्यवसायासाठी अनुज्ञप्ती मिळाली असेल त्याच क्षेत्रात व अशा अनुज्ञप्तीच्या अटीनुसारच त्याला आपला व्यवसाय करणे आवश्यक असते.

३२.३. ह्या विभागात ३१ मार्चच्या अखेरीस आयकर भरणाऱ्यांचे आयकर पाव उत्पन्न गटानुसार वर्गीकरण देण्यात आले आहे. आयकरदात्याचे खालीलप्रमाणे उपविभाग पाडण्यात येतात. (अ) वैयक्तिक (ब) हिंदु अविभक्त कुटुंबे (क) अनौदणीकृत व्यवसाय (ड) व्यक्ती समूह (इ) नोंदणीकृत व्यवसाय (प) संस्था. ह्या तक्त्यात दाखविलेले उत्पन्न हे एकूण उत्पन्नातून नुकसानभरपाई व इतर अनुज्ञेय सूट वगळून राहिलेले करपात उत्पन्न असते. मुंबई विवाह कायदा, विशेष विवाह कायदा व इतर कायदानुसार राज्यात नोंदलेल्या विवाहांची संख्या देण्यात आली आहे. मुंबई विवाह नोंदणी कायदा, १९५४ हा राज्यातील सर्व महानगरपालिका, नगरपालिका आणि तालुक्यांची मुख्यालये यांना लागू करण्यात आला आहे.

32. Miscellaneous :

32.1. In this section are given data on money-lending operations of Reserve Bank, classification of Income Tax, documents and marriages registered and results of general elections. Data on Economic Census are also given.

32.2. The transaction of money-lending in the State are controlled under the provisions of the Bombay Money-Lenders Act, 1946. According to the Act, no money-lender is to carry on the business of money-lending except in the area for which he has been granted a licence and except in accordance with the terms and conditions of such licence.

32.3. In this section, classification of the assesses assessed to income tax according to range of income assessed to tax their income and tax payable for the assessment year ending 31st March is given. The assesses are subdivided into (i) individuals (ii) Hindu undivided families (iii) unregistered firms (iv) association of persons (v) registered firms (vi) companies. The total income shown in the table represents the income assessed to tax after deduction, set off of losses and other admissible rebate from gross income. The number of marriages registered in Maharashtra State under Bombay Marriages Act, Special Marriages Act, and other Acts is given. The Bombay Registration of Marriages Act, 1954, is applicable to all the corporation cities, municipal towns and headquarters of tahsils.

32. संक्षेप/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No 32.1 (2.24)

बिगर शेतकी आस्थापनाची संख्या व त्यातील रजिस्टर
Number of Non-agricultural Establishments and Employment

आर्थिक गणना
Economic Census, 1980

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	आस्थापना Establishment			नेहमीचे कामगार Usually employed			पगारी कामगार Hired workers			District
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	बृहन्मुंबई	..	1,63,384	1,63,384	..	19,30,076	19,30,076	..	17,44,112	17,44,112	Greater Bombay
2	ठाणे	14,839	25,039	39,878	1,38,151	2,67,190	4,05,341	1,28,757	2,46,850	3,75,607	Thane
3	रायगड	8,922	4,600	13,522	46,630	35,710	85,340	42,364	34,299	76,663	Raigad
4	रत्नागिरी	17,556	3,712	21,268	58,564	23,269	86,833	54,306	25,692	79,998	Ratnagiri
5	नाशिक	10,199	13,988	24,187	50,157	1,54,727	2,04,884	46,472	1,40,378	1,86,850	Nashik
6	धुळे	6,901	5,811	12,712	29,788	43,126	72,914	27,274	37,725	65,000	Dhule
7	जळगाव	9,756	7,193	16,949	46,517	66,748	1,13,265	42,588	59,392	1,01,980	Jalgaon
8	अहमदनगर	12,009	5,558	17,567	83,234	42,419	1,25,653	76,800	36,358	1,13,158	Ahmadnagar
9	पुणे	13,378	26,311	39,689	66,304	3,18,566	3,84,870	59,507	2,89,942	3,49,449	Pune
10	सातारा	9,866	4,606	14,472	50,876	37,360	88,236	47,421	32,600	80,021	Satara
11	सांगली	8,076	5,857	13,933	37,671	57,062	94,733	34,053	51,080	85,133	Sangli
12	सोलापूर	13,807	13,079	26,886	54,648	1,30,399	1,85,047	42,398	1,14,563	1,62,959	Solapur
13	कोल्हापूर	12,110	12,795	24,905	70,414	1,11,530	1,81,944	68,785	96,429	1,65,214	Kolhapur
14	औरंगाबाद	5,801	6,625	12,426	22,599	67,520	90,119	20,075	61,666	81,741	Aurangabad
15	परभणी	5,865	5,500	11,365	17,307	34,662	51,969	15,334	30,175	45,509	Parbhani
16	बीड	4,381	3,185	7,566	17,273	22,065	39,338	15,364	19,048	34,412	Beed
17	नांदेड	6,015	4,548	10,563	22,632	35,627	58,259	20,575	31,451	52,026	Nanded
18	उस्मानाबाद	8,390	5,066	13,456	27,950	32,407	60,357	25,381	29,061	54,442	Osmanabad
19	बुलढाणा	6,046	4,013	10,059	18,836	29,784	48,620	17,186	26,503	43,689	Buldana
20	अकोला	6,392	5,407	11,799	25,448	45,854	71,302	23,310	39,900	63,210	Akola
21	अमरावती	6,238	7,030	13,268	20,575	53,577	74,152	18,672	46,731	65,403	Amravati
22	यवतमाळ	6,117	3,899	10,016	22,500	32,654	55,154	20,690	28,853	49,543	Yavatmal
23	वर्धा	3,833	2,993	6,826	14,248	31,653	45,901	13,237	29,026	42,263	Wardha
24	नागपूर	6,388	18,338	24,726	56,755	1,59,852	2,16,607	54,426	1,42,058	1,96,484	Nagpur
25	भंडारा	6,298	3,484	9,782	44,968	29,440	74,408	41,097	26,074	67,171	Bhandara
26	चंद्रपूर	7,679	2,786	10,465	36,429	30,521	66,950	33,868	28,465	62,333	Chandrapur
महाराष्ट्र राज्य		2,16,862	3,64,807	5,81,669	10,80,474	38,31,798	49,12,272	9,90,938	34,48,432	44,39,370	Maharashtra State

आधार :—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई./Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

32. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 32.2 (17-1)

मुंबई सावकार नियंत्रण कायदा, १९४६ साली दिलेल्या अनुज्ञप्तीची जिल्हावार संख्या.
Number of licences granted in each district under the Bombay Money-Lenders' Act, 1946

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	अनुज्ञप्ती करिता मािलेल्या अर्जांची संख्या Number of applications received		दिलेल्या अनुज्ञप्तीची संख्या Number of licences granted		नूतनीकरण केलेल्या अनुज्ञप्तीची संख्या Number of licences renewed		कायदेशीर अनुज्ञप्तीधारक सावकारांची संख्या Number of money-lenders holding valid licences		District
		1982-83 (3)	1983-84 (4)	1982-83 (5)	1983-84 (6)	1982-83 (7)	1983-84 (8)	1982-83 (9)	1983-84 (10)	
(1)	(2)									(2)
1	बृहन्मुंबई	2,074	2,047	131	130	1,943	1,915	2,074	2,045	Greater Bombay
2	ठाणे	233	228	12	10	221	218	233	228	Thane
3	रायगड	55	82	2	..	53	32	55	32	Raigad
4	रत्नागिरी	6	3	..	..	6	3	6	3	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	4	5	..	1	4	4	4	5	Sindhudurg
6	नाशिक	74	75	7	3	67	40	74	73	Nashik
7	धुळे	40	40	2	2	26	29	40	39	Dhule
8	जळगांव	68	73	..	13	64	60	68	73	Jalgaon
9	अहमदनगर	32	27	..	..	..	..	31	27	Ahmadnagar
10	पुणे	157	193	13	18	125	138	157	183	Pune
11	सातारा	76	77	1	7	74	70	75	77	Satara
12	सांगली	102	101	7	6	95	95	102	101	Sangli
13	सोलापूर	218	216	22	11	192	186	216	210	Solapur
14	कोल्हापूर	173	159	14	8	158	151	172	159	Kolhapur
15	औरंगाबाद	14	13	1	1	13	..	14	13	Aurangabad
16	जालना	24	26	1	2	15	..	16	26	Jalna
17	परभणी	70	51	..	4	7	22	7	50	Parbhani
18	बीड	11	10	..	1	11	..	11	10	Beed
19	नांदेड	34	23	6	1	23	4	33	17	Nanded
20	उस्मानाबाद	15	17	2	..	12	16	15	16	Osmanabad
21	लातूर	13	23	..	11	..	..	9	20	Latour
22	बुलढाणा	54	52	..	1	7	9	52	51	Buldana
23	अकोला	95	93	3	2	84	83	95	92	Akola
24	अमरावती	128	142	11	17	116	125	126	142	Amravati
25	यवतमाळ	52	47	2	2	50	45	52	47	Yavatmal
26	वर्धा	86	84	4	4	63	80	81	84	Wardha
27	नागपूर	485	532	80	90	282	286	444	503	Nagpur
28	भंडारा	162	231	5	29	138	165	157	231	Bhandara
29	चंद्रपूर	119	123	7	15	82	29	110	117	Chandrapur
30	गडचिरोली	24	30	2	..	..	1	24	29	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		4,698	4,823	335	389	3,931	3,806	4,553	4,703	Maharashtra State

आधार—सहकार आयुक्त आणि निबंधक सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source:—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Govt. of Maharashtra, Pune.

32. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 32.3 (17.2)

जिल्हावार अनुज्ञप्तीधारक सावकारांच्या व्यवहारांची माहिती
Transactions of licensed money lenders in each district

(रुपये लाखात)
(Rs. in lakhs)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	मुंबई सावकार नियंत्रण कायदा, १९४६ च्या कलम २२ खालील सूट न मिळालेले Not exempted under section 22 of the Bombay Money Lenders Act, 1946						मुंबई सावकार नियंत्रण कायदा, १९४६ च्या कलम २२ खालील सूट मिळालेले Exempted under section 22 of the Bombay Money Lenders Act, 1946						District
		व्यापार्यास दिलेली कर्जे		बिगर व्यापार्यास दिलेली कर्जे		एकूण कर्जे		व्यापार्यास दिलेली कर्जे		बिगर व्यापार्यास दिलेली कर्जे		एकूण कर्जे		
		Loans advanced to traders	Loans advanced to non-traders	Loans advanced to non-traders	Loans advanced to non-traders	Total loans advanced	Total loans advanced	Loans advanced to traders	Loans advanced to non-traders	Loans advanced to non-traders	Loans advanced to non-traders	Total Loans advanced	Total Loans advanced	
		1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	1982-83	1983-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
1	बृहन्मुंबई	419	85	251	184	670	268	..	..	797	..	797	..	Greater Bombay
2	ठाणे	3	2	128	251	131	253	..	..	..	..	..	..	Thane
3	रायगड	1	1	6	6	7	7	..	..	..	..	..	..	Raigad
4	रत्नागिरी	1	..	3	..	4	1	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	1	5	2	5	2	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	25	23	59	89	84	111	..	..	..	..	..	..	Naashik
7	धुळे	..	29	27	8	27	36	..	..	..	..	..	..	Dhule
8	जळगांव	..	2	..	37	..	40	..	..	..	..	..	..	Jalgaon
9	अहमदनगर	24	3	30	32	54	35	..	..	..	..	..	..	Ahmednagar
10	पुणे	134	108	59	182	193	290	..	..	37	6	37	6	Pune
11	सातारा	36	36	165	135	201	171	..	6	51	24	51	30	Satara
12	सांगली	89	48	105	72	194	120	..	..	..	..	..	..	Sangli
13	सोलापूर	65	216	137	232	202	449	..	..	..	..	..	..	Solapur
14	कोल्हापूर	11	7	176	114	187	120	..	..	..	..	..	..	Kolhapur
15	औरंगाबाद	47	47	89	80	136	127	..	..	9	..	9	..	Aurangabad
16	जालना	31	11	1	8	32	19	..	..	..	..	..	..	Jalna
17	परभणी	..	..	9	12	9	12	..	..	..	..	..	..	Parbhani
18	बीड	..	15	..	1	..	16	..	..	..	23	..	..	Beed
19	नांदेड	..	..	5	6	5	6	..	..	..	..	..	..	Nanded
20	उस्मानाबाद	1	..	7	9	8	9	..	..	..	..	..	..	Osmanabad

21	लातूर	..	..	..	..	103	3	6	3	110	..	..	29	..	29	..	Latur	
22	बुलढाणा	..	..	..	..	12	9	28	29	40	..	..	..	..	..	..	Buldana	
23	अकोला	..	..	..	..	2	4	13	175	15	..	..	..	..	..	..	Akola	
24	अमरावती	..	..	..	..	20	30	113	95	133	..	..	..	..	..	..	Amravati	
25	यवतमाळ	..	..	..	..	15	20	22	25	37	..	..	..	..	..	..	Yavatmal	
26	वर्धा	..	..	..	..	3	14	98	80	101	..	..	..	..	..	..	Wardha	
27	नागपूर	..	..	..	..	124	144	331	346	455	66	72	..	20	66	92	Nagpur	
28	भंडारा	..	..	..	..	8	14	72	19	80	..	..	..	..	..	..	Bhandara	
29	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	30	4	30	..	..	..	..	..	..	Chandrapur	
30	गडचिरोली	..	..	..	..	9	..	17	..	26	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य				..	..	1,080	1,972	1,989	2,239	3,069	3,211	66	78	923	72	989	150	Maharashtra State

आधार—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar Co-operative Societies, Maharashtra State, Pune.

भारतीय रिझर्व्ह बँकेसंबंधी आर्थिक आकडेवारी/

वर्षातील शेवटचा शुक्रवार Last Friday of the year	चलन विभाग Issue Department						बँक व्यवहार विभाग Banking Department				
	जबाबदारी Liabilities			मालमत्ता Assets			जबाबदारी Liabilities				
							ठेवी Deposits				
	चलनात असलेल्या नोटा Notes in circulation	एकूण तयार केलेल्या नोटा Total notes issued	सोन्याची नाणी व लगडी Gold coin and bullion	परदेशी रोखे Foreign securities	रुपये नाणी(अ) Rupee coin (a)	भारत सरकारचे रुपयातील रोखे Govt. of India rupee securities	केंद्र शासन Central Govern- ment	राज्य शासन State Govern- ment	इतर Others	एकूण इतर घरून Total including others	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	
1960-61	1,985	1,993	118	123	120	1,632	76	29	159	264	
1965-66	2,866	2,891	116	95	94	2,586	51	26	298	375	
1970-71	4,212	4,221	183	273	52	3,714	251	13	289	553	
1975-76	6,535	6,573	183	272	13	6,105	660	10	2,243	2,913	
1980-81	13,733	13,755	226	2,364	56	11,110	778	11	5,732	6,521	
1981-82	14,752	14,767	226	1,564	37	12,940	273	3	6,973	7,249	
1982-83	17,000	17,046	226	1,564	26	15,230	3,844	14	9,932	13,790	
1983-84	19,931	19,947	226	1,564	17	18,140	248	5	14,007	14,260	

टीप.—(अ) भारत सरकारच्या रुपयांच्या नोटा घरून.
(ब) भरलेले भांडवल आणि राखीव भांडवल.
(क) रोख आणि अल्प मुदतीचे रोखे घरून.

आधार.—रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया, बुलेटिन, मार्च १९८४.

MISCELLANEOUS

TABLE No. 32-4 (26.1)

Financial statistics relating to the Reserve Bank of India

(कोटी रुपयात)
(In crore rupees)

बैंक व्यवहार विभाग Banking Department							
जबाबदारी Liabilities				मालमत्ता Assets			
इतर जबाबदाऱ्या Other liabilities (ब) (b)	एकूण ताळेबंद Total liabilities or assets	नोटा व नाणी Notes and coins	परदेशात असलेली शिल्लक Balance held abroad (क) (c)	कर्ज व आगाऊ रकमा Loans and advances	खरेदी केलेली बिले आणि वटाव Bills purchased and discounted	गुंतवणूक Investments	इतर मालमत्ता Other assets
(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)
231	495	8	13	225	39	181	20
349	724	25	15	456	53	132	43
689	1,242	10	77	958	38	113	46
2,137	5,050	37	1,246	2,053	739	444	531
5,108	11,629	23	1,956	3,504	3,162	1,593	1,390
6,386	13,635	15	1,274	5,484	3,191	2,357	1,314
6,072	19,862	46	2,264	4,199	9,031	2,122	2,199
7,260	21,520	15	3,124	6,191	5,630	2,721	3,839

Notes.—(a) Including Government of India Rupee notes.

(b) Including paid-up capital and reserves.

(c) Including cash and short-term securities.

Source.—Reserve Bank of India Bulletin, March 1984.

32. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 32.5 (26.2)

एकूण करपात्र उत्पन्नाच्या श्रेणीनुसार व करदात्यांच्या वर्गानुसार भारताच्या आयकराचे वर्गीकरण
Classification of the income tax payable by assesses according to the range of total income assessed and classes of assesses

महाराष्ट्र राज्य
Maharashtra State

(रक्कम लाख रुपयांत)
(Amount in lakh Rs.)

अनुक्रमांक Serial No.	उत्पन्न गट (रुपयांत) Income range (in Rs.)	वर्ष Year	व्यक्ति Individuals			अविभक्त हिंदु कुटुंब Hindu undivided families			नोंदणी न झालेल्या व्यापारी संस्था Unregistered firms			व्यक्तिच्या संस्था Association of persons		
			करदात्यांची संख्या No. of assesseees	करपात्र उत्पन्न Income assessed (000)	एकूण कर Total tax (IT+SC) (000)	करदात्यांची संख्या No. of assesseees	करपात्र उत्पन्न Income assessed (000)	एकूण कर Total tax (IT+SC)	करदात्यांची संख्या No. of assesseees	करपात्र उत्पन्न Income assessed	एकूण कर Total tax (IT+SC)	करदात्यांची संख्या No. of assesseees	करपात्र उत्पन्न Income assessed	एकूण कर Total tax (IT+SC)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
1	Below 10,000 पेक्षा कमी	1982-83	1,217	74	7	39	3	..	18	2	..	304	116	6
		1983-84	775	37	4	5	33	..	4	..	..	279	10	5
2	10,001 to 15,000	1982-83	47,765	4,975	236	1,333	110	10	317	39	2	292	36	6
		1983-84	16,328	212	85	901	120	6	141	19	69	315	41	43
3	15,001 to 20,000	1982-83	47,841	9,180	595	1	251	27	154	27	3	197	34	8
		1983-84	48,894	8,391	461	1,247	217	22	186	33	2	260	44	7
4	20,001 to 25,000	1982-83	29,858	6,659	772	973	219	35	116	27	4	140	32	7
		1983-84	28,671	6,432	750	818	182	29	68	16	2	75	17	5
5	25,001 to 30,000	1982-83	16,727	4,597	706	731	200	41	104	30	5	106	29	8
		1983-84	20,594	5,638	856	601	164	32	52	15	2	89	25	7
6	30,001 to 40,000	1982-83	15,161	6,038	1,240	822	280	70	104	38	9	174	61	17
		1983-84	20,194	6,945	1,399	633	219	57	71	26	6	114	40	14
7	40,001 to 50,000	1982-83	7,900	3,611	923	441	197	63	98	41	12	112	51	17
		1983-84	8,607	3,837	973	360	161	51	53	25	7	97	44	16
8	50,001 to 70,000	1982-83	6,479	3,782	1,201	379	223	82	99	60	20	112	67	29
		1983-84	6,598	3,853	1,208	317	185	66	60	37	11	88	52	20
9	70,001 to 1,00,000	1982-83	3,150	2,591	1,000	215	177	76	104	92	39	83	69	32
		1983-84	3,049	2,510	954	197	160	67	71	61	24	40	34	12
10	1,00,001 to 2,00,000	1982-83	1,897	2,537	1,296	94	128	71	75	111	60	70	93	48
		1983-84	1,765	2,315	1,110	90	123	67	68	97	48	63	87	43
11	2,00,001 to 3,00,000	1982-83	317	752	443	32	81	51	15	38	23	15	37	20
		1983-84	303	723	405	15	35	21	16	38	21	22	54	29
12	3,00,001 to 4,00,000	1982-83	92	320	197	7	25	16	9	32	20	2	6	4
		1983-84	104	362	206	6	21	13	4	14	8	2	7	4
13	4,00,001 to 5,00,000	1982-83	52	229	142	2	9	7	8	36	24	3	14	8
		1983-84	42	185	103	1	5	3	3	13	8	2	9	5
14	Over 5,00,000 पेक्षा जास्त	1982-83	9	80	53	5	30	18	..	..	..	1	5	4
		1983-84	107	2,355	1,682	4	34	23	11	182	116	10	198	88
Total		1982-83	1,78,465	4,543	8,812	6,517	1,993	569	1,211	572	221	1,611	546	211
		1983-84	1,56,031	45,713	10,198	5,195	1,627	457	808	575	257	1,456	660	260

तबता क्रमांक/TABLE No. 32.5 (26.2) Concl'd.

(रक्कम लाख रुपयांत)
(Amount in Lakh Rs.)

अनुक्रमांक Serial No.	उत्पन्न गट Income range (in Rs.)	वर्ष Year	नोंदणी झालेल्या संस्था Registered firms			व्यापारी संस्था Companies			एकूण All classes (total)			
			करदात्यांची संख्या No. of assesseees	करपात्र उत्पन्न Income assessed	एकूण कर Total tax (IT+SC)	करदात्यांची संख्या No. of assesseees	करपात्र उत्पन्न Income assessed	एकूण कर Total tax (IT+SC)	करदात्यांची संख्या No. of assesseees	करपात्र उत्पन्न Income assessed	एकूण कर Total tax (IT+SC)	
(1)	(2)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	
1	Below Rs. 10,000 पेक्षा कमी	1982-83	..	..	..	886	36	24	2,464	125	37	
		1983-84	..	..	..	875	33	21	1,938	80	31	
2	10,001 to 15,000	1982-83	4,650	595	9	201	26	16	54,558	5,840	280	
		1983-84	2,477	322	5	203	26	16	20,365	2,656	118	
3	15,001 to 20,000	1982-83	5,508	975	27	145	25	17	55,289	10,493	676	
		1983-84	3,902	696	18	149	26	17	54,638	9,407	528	
4	20,001 to 25,000	1982-83	4,169	942	32	165	37	24	35,421	7,915	874	
		1983-84	2,399	541	18	156	36	23	32,187	7,223	826	
5	25,001 to 30,000	1982-83	4,675	1,291	53	134	37	24	22,477	6,184	837	
		1983-84	2,243	617	24	125	35	22	23,704	6,493	943	
6	30,001 to 40,000	1982-83	7,918	2,760	146	220	77	51	24,399	9,255	1,533	
		1983-84	5,057	1,755	95	194	68	44	26,263	9,054	1,615	
7	40,001 to 50,000	1982-83	5,364	2,434	136	203	93	61	14,108	6,427	1,212	
		1983-84	3,800	1,698	92	159	72	46	13,076	5,836	1,185	
8	50,001 to 70,000	1982-83	6,813	4,022	312	290	171	114	14,172	8,326	1,758	
		1983-84	4,181	2,456	184	250	148	94	11,494	6,730	1,584	
9	70,001 to 1,00,000	1982-83	5,354	4,474	473	372	312	206	9,278	7,715	1,826	
		1983-84	3,192	2,666	276	276	236	151	6,825	5,668	1,485	
10	1,00,001 to 2,00,000	1982-83	4,774	6,476	1,025	536	768	502	7,446	10,112	3,003	
		1983-84	3,050	4,202	646	307	446	282	5,343	7,269	2,196	
11	2,00,001 to 3,00,000	1982-83	943	2,261	472	258	644	430	1,580	3,812	1,439	
		1983-84	625	1,520	307	164	406	261	1,145	2,777	1,044	
12	3,00,001 to 4,00,000	1982-83	311	1,073	244	189	653	421	610	2,108	901	
		1983-84	200	687	151	96	335	218	412	1,426	600	
13	4,00,001 to 5,00,000	1982-83	172	760	180	107	480	305	344	1,527	665	
		1983-84	113	508	118	80	366	236	241	1,086	473	
14	Over 5,00,000 पेक्षा जास्त	1982-83	32	609	100	823	1,04,056	52,297	870	1,04,780	52,471	
		1983-84	224	3,020	684	764	82,770	36,191	1,120	88,559	38,785	
		Total	1982-83	50,683	28,670	3,207	4,529	1,07,413	54,492	2,43,016	1,84,620	67,512
			1983-84	31,463	20,686	2,617	3,798	85,001	37,624	1,98,751	1,54,263	51,413

टीप.—आंकडे संक्षिप्ततात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

Note.—Details do not add up to the totals due to rounding.

आधार.—राज्यवार आयकर आंकडे, १९८२-८३ चे व १९८३-८४, निरीक्षण निदेशालय, संशोधन, सांख्यिकी आणि जनसंपर्क, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Statewise income tax statistics, 1982-83, 1983-84, published by Directorate of Inspection Research, Statistics and Public Relation, Government of India, New Delhi.

नोंद केलेल्या दस्तऐवजांची संख्या व वर्णन व हस्तांतरित केलेल्या मिळकतीचे मूल्य/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	स्थावर मिळकतीबाबतच्या नोंदी/											
		नोंदणी कार्यालये Registration offices		सक्तीच्या Compulsory				ऐच्छिक Optional					
		संख्या No.	एकूण मूल्य Aggregate value	संख्या No.	एकूण मूल्य Aggregate value	संख्या No.	एकूण मूल्य Aggregate value	संख्या No.	एकूण मूल्य Aggregate value	संख्या No.	एकूण मूल्य Aggregate value		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)		
1	बृहन्मंबई	..	..	2	2	19,409	18,887	2,688	2,900	2,629	2,720	262	300
2	ठाणे	..	..	8	8	13,936	20,447	2,562	3,726	1,979	3,261	891	186
3	रायगड	..	..	8	8	5,799	5,632	530	574	287	241	62	90
4	रत्नागिरी	..	..	4	6	3,463	7,287	165	747	52	36	1	10
5	सिंधुदुर्ग	..	..	4	4	3,796	1,652	115	120	138	112	11	21
6	नाशिक	..	..	11	11	52,635	22,398	12	1,870	1,392	752	11	20 ¹
7	धुळे	..	..	6	6	13,733	11,991	1,620	1,441	412	420	59	150
8	जळगाव	..	..	15	15	31,595	38,592	5,269	2,965	791	757	3,476	135
9	अहमदनगर	..	..	14	14	29,591	29,720	2,442	2,063	1,618	1,648	546	340
10	पुणे	..	..	13	13	40,047	34,140	3,070	1,307	3,539	3,443	932	222
11	सातारा	..	..	8	9	33,010	28,752	1,442	2,058	1,081	871	136	136
12	सांगली	..	..	10	10	25,570	24,730	1,546	1,789	711	750	211	163
13	सोलापूर	..	..	11	11	18,865	18,920	1,490	1,520	1,897	1,910	506	151
14	कोल्हापूर	..	..	10	10	35,953	34,106	1,594	2,025	277	202	9	12
15	औरंगाबाद	..	..	6	6	18,290	20,105	1,533	1,648	763	1,104	92	104
16	जालना	..	..	4	4	12,311	12,265	766	1,442	139	136	25	111
17	परभणी	..	..	7	7	19,958	18,860	1,077	1,532	92	83	6	3
18	बीड	..	..	7	7	21,877	20,672	1,084	910	3,542	2,154	140	153
19	नांदेड	..	..	8	8	26,575	18,174	1,339	1,791	126	154	20	16
20	उस्मानाबाद	..	..	11	11	35,512	25,154	1,451	1,692	391	559	52	24
21	लातूर	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
22	बुलढाणा	..	..	11	11	25,278	26,440	820	1,107	257	100	8	9
23	अकोला	..	..	10	10	24,503	29,830	1,669	46,373	90	1,111	2	1,032
24	अमरावती	..	..	11	11	24,259	25,158	1,800	2,392	339	301	418	36
25	यवतमाळ	..	..	7	7	14,635	21,515	1,245	1,265	206	1,785	44	301
26	वर्धा	..	..	4	4	7,712	7,581	593	1,104	157	106	26	13
27	नागपूर	..	..	6	6	34,667	29,950	4,100	3,057	755	599	79	41
28	भंडारा	..	..	5	5	43,678	21,611	1,191	1,907	231	81	1	..
29	चंद्रपूर	..	..	6	6	16,044	32,122	859	1,219	70	119	1	51
30	गडचिरोली	..	..	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.
महाराष्ट्र राज्य		..	..	227	230	6,52,701	6,06,691	44,072	92,544	23,961	25,515	8,028	4,011

(a)=1982-83

टीप.—आकडे संक्षिप्तात दिल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत./

N.A.S.—माहिती वेगळी उपलब्ध नाही/

आधार.—नोंदणी महानिरीक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे./

MISCELLANEOUS

TABLE No. 32.6 (26.3)

Number and description of registered documents and value of property transferred

(रुपये लाखात)
(Rs. in lakh)

Registrations affecting immovable property				जंगम मालकीबाबतच्या नोंदी Registrations affecting movable property				District
एकूण Total		एकूण मूल्य Aggregate value		संख्या No.		एकूण मूल्य Aggregate value		
संख्या No.		(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)	(2)
(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	
22,038	21,607	2,950	3,200	296	1,089	14.54	0.18	Greater Bombay
15,915	23,708	3,453	3,912	596	121	2.76	69.00	Thane
6,080	5,873	592	664	18	33	0.20	1.00	Raigad
3,615	7,323	165	757	45	5	0.35	0.60	Ratnagiri
3,934	1,764	126	141	36	21	1.95	4.00	Sindhudurg
54,027	23,150	24	2,071	428	603	0.70	1.50	Nashik
14,145	12,411	1,679	1,591	403	295	2.00	52.00	Dhule
32,386	39,349	8,745	3,100	3,400	518	395.00	4.00	Jalgaon
31,209	31,368	2,988	2,403	1,876	193	684.00	0.50	Ahmednagar
43,586	37,583	4,002	1,529	161	271	0.22	10.00	Pune
34,091	29,623	1,579	2,194	124	131	4,000.00	..	Satara
26,281	25,480	1,757	1,952	182	130	20.00	1.00	Sangli
20,762	20,830	1,996	1,671	136	140	2.00	3.00	Solapur
36,230	34,308	1,603	2,037	191	145	0.36	2.00	Kolhapur
19,053	21,209	1,625	1,752	406	364	0.04	1.00	Aurangabad
12,450	12,401	791	1,553	62	107	..	0.85	Jalna
20,050	18,943	1,083	1,935	92	186	1.10	..	Parbhani
25,419	22,826	1,224	1,063	277	260	..	1.45	Beed
26,701	18,328	1,359	1,807	187	226	0.70	22.00	Nanded
35,907	25,713	1,503	1,716	169	215	1.00	10.00	Osmanabad
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Latur
25,535	26,540	828	1,116	250	160	0.31	..	Buldana
24,593	30,941	1,671	47,405	124	118	8.00	4.00	Akola
24,598	25,459	2,218	2,428	276	663	10.00	0.20	Amravati
14,841	23,300	1,289	1,566	111	322	0.50	7.45	Yavatmat
7,869	7,687	619	1,117	219	176	101.00	12.00	Wardha
35,422	30,549	4,178	3,098	376	362	5.75	4.00	NagPur
43,909	21,692	1,192	1,907	31	51	1.00	1.00	Bhandara
16,114	32,241	860	1,270	137	225	0.52	2.60	Chandrapur
N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	N.A.S.	Gadchiroli
6,76,662	6,32,206	52,101	96,555	10,609	7,130	5,254.00	215.33	Maharashtra State

(b)=1983-84

Note.—Totals may not add up due to rounding.

Information not available separately.

Source.—Office of the Inspector General of Registration, Government of Maharashtra, Pune.

32. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 32-7 (26.4)

महाराष्ट्र राज्यातील नोंदलेल्या विवाहांची संख्या
Number of marriages registered in the State of Maharashtra

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष Year	बृहन्मुंबई विवाह कायद्याखालील Under Bombay Marriage Act	विशेष विवाह कायद्याखालील Under Special Marriage Act	इतर कायद्याखालील Under Other Acts	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	1983-84	29,223	3,090	173	32,486
2	1982-83	31,983	2,825	94	34,902
3	1981-82	29,836	3,075	19	32,930
4	1980-81	26,609	2,061	18	28,688
5	1975-76	20,394	633	6	21,033
6	1970-71	21,453	3,359	438	25,250
7	1966-67	20,583	1,129	460	22,172

आधार—नोंदणी महानिरीक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Inspector General of Registration, Government of Maharashtra, Pune.

32. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 32-8 (A) (26.5)

सार्वजनिक निवडणुकांचे निकाल/Results of general elections

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	लोकसभा (१९८०) Lok Sabha (1980)	विधानसभा (१९८०) Vidhan Sabha (1980)	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	एकूण जागांची संख्या	48	288	Total number of seats of constituencies
2	वर्गीकृत जातीकरिता राखीव जागा	3	18	Number of seats reserved for Scheduled Castes
3	वर्गीकृत जमातीकरिता राखीव जागा	4	22	Number of seats reserved for Scheduled Tribes
4	सर्वसाधारण जागा	41	248	Number of general seats
5	उमेदवारांची संख्या—			Number of candidates—
	(अ) पुरस्कृत	789	3,581	(a) Nominated
	(ब) ज्यांचा पुरस्कार त्यांच्या ठरवला असे	33	70	(b) Whose nomination was rejected
	(क) पुरस्कार मागे घेणारे	341	1,975	(c) Withdrew
	(ड) निवडणुका लढविणारे	415	1,537	(d) Contested
	(इ) निवडून आलेले	48	288	(e) Elected
6	मतदारांची संख्या (हजारात)—			Number of electors (thousands)—
	पुरुष	17,309	17,154	Men
	स्त्रिया	16,444	16,331	Women
	एकूण	33,753	33,485	Total
7	मतदान केलेल्यांची संख्या (हजारात)	17,946	19,019	Number of voters who voted (thousands)
8	वैध मत (हजारात)	17,498	18,490	Number of valid votes polled (thousands)
9	मतदान केलेल्यांचे शेकडा प्रमाण	53.17	56.80	Percentage of electors voting

आधार.—मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Electoral Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

32. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 32-8 (B) (26.5)

उमेदवाराचे पक्ष पाठिंब्यानुसार वर्गीकरण/Candidates according to party affiliations

अनुक्रमांक Serial No.	पक्षाचे नाव (2)	लोकसभा Lok Sabha (1980)		विधानसभा Vidhan Sabha (1980)		Name of the party (2)	
		पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)	
1	इंडियन नॅशनल काँग्रेस (इ)	48	39	286	186	Indian National Congress (I)	
2	इंडियन नॅशनल काँग्रेस (यू)	24	1	193	47	Indian National Congress (U)	
3	भारतीय जनता पक्ष	..	..	145	14	Bhartiya Janta Party	
4	जनता पक्ष	..	8	..	..	Janta Party	
5	जनता पक्ष (जे. पी.)	..	..	111	17	Janta Party (J. P.)	
6	शेतकरी कामगार पक्ष	..	5	41	9	Peasants and workers	
7	कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया	..	2	17	2	Communist Party of India	
8	कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया (मार्क्सिस्ट)	..	4	10	2	Communist Party of India (Marxist)	
9	अपक्ष	..	246	613	10	Independent	
10	इतर	..	55	121	1	Others	
	एकूण	..	415	48	1,537	288	Total

आधार.—मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

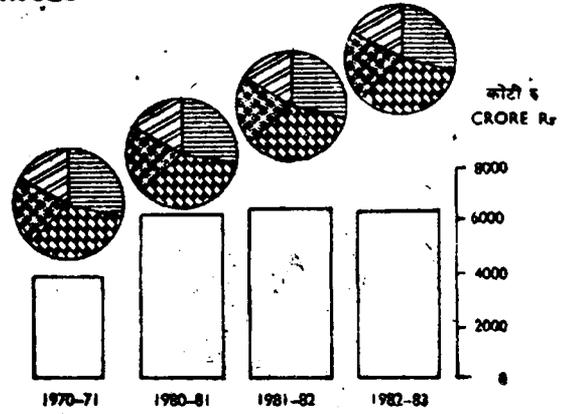
Source.—Chief Electoral Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

Sub. National Systems Unit,
National Institute of Educational
Planning and Administration
17-B, SriAurbindo Marg, New Delhi-110016
DOC. No. 4713
Date 30.6.89

राज्य उत्पन्न STATE INCOME

१९७०-७१च्या किमतीनुसार
AT 1970-71 PRICES

कोटी ₹
CRORE ₹

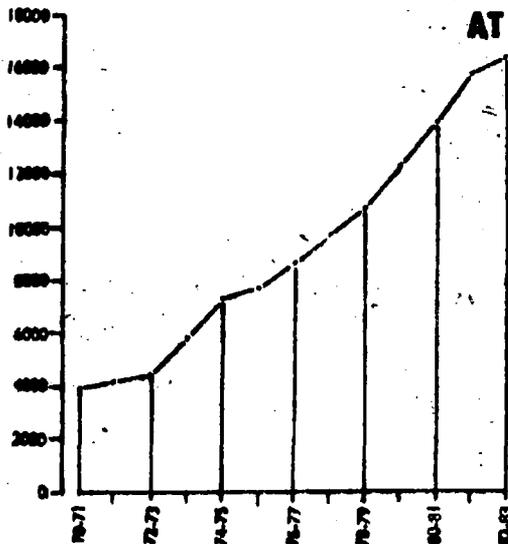

कृषि, पशुसंवर्धन, खानकाम वगैरे
उद्योग, बांधकाम, वीज वगैरे
व्यवसाय आणि वटवटवट, व्यापार वगैरे
इतर

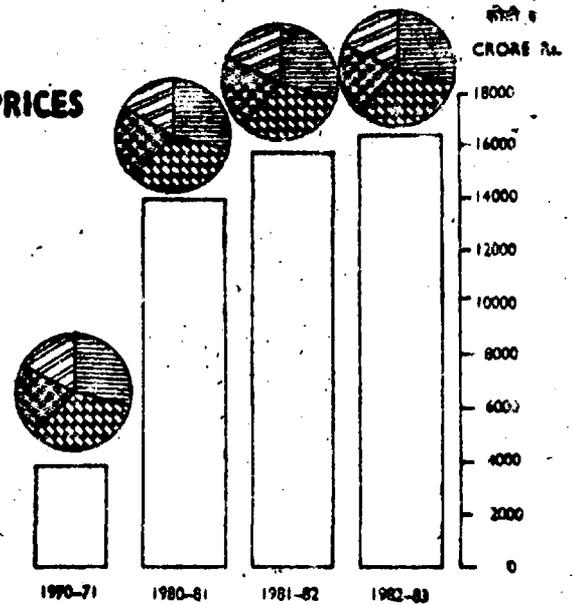
AGRICULTURE, ANIMAL HUSBANDRY, MINING ETC.
INDUSTRY, CONSTRUCTION, ELECTRICITY ETC.,
TRANSPORT AND COMMUNICATION, TRADE ETC.
OTHERS

कोटी ₹
CRORE ₹

वर्तमान किमतीनुसार

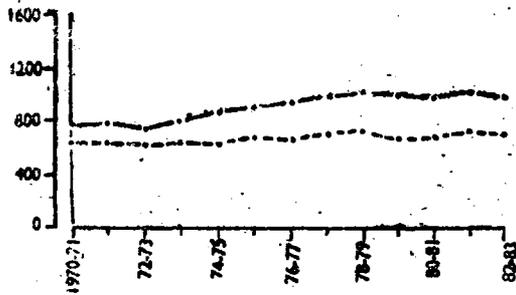
AT CURRENT PRICES

दरडोई उत्पन्न PER CAPITA INCOME

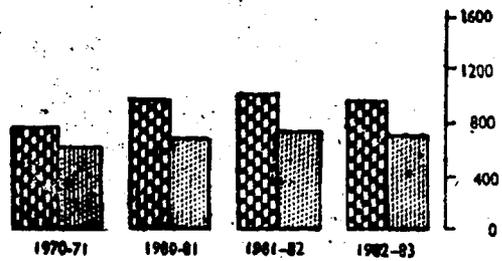
१९७०-७१ च्या किमतीनुसार
AT 1970-71 PRICES

रुपये
RUPEES

महाराष्ट्र — MAHARASHTRA
भारत - - - INDIA

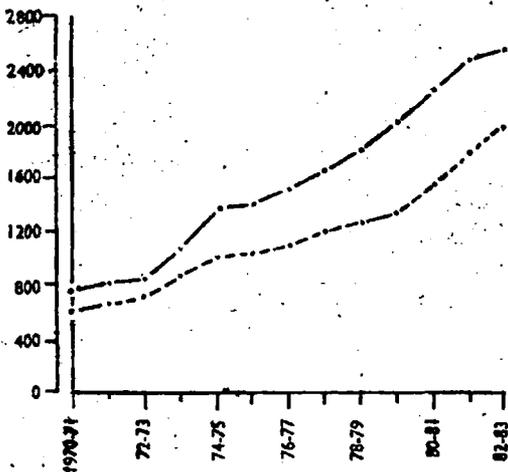
रुपये
RUPEES

महाराष्ट्र MAHARASHTRA
भारत INDIA

रुपये
RUPEES

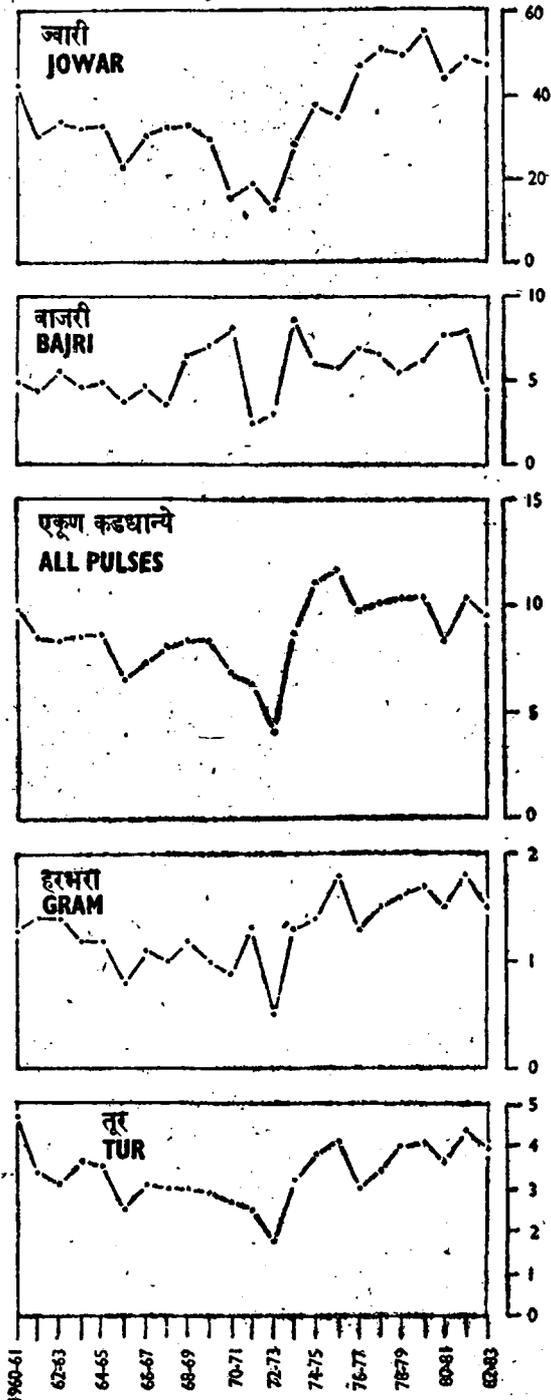
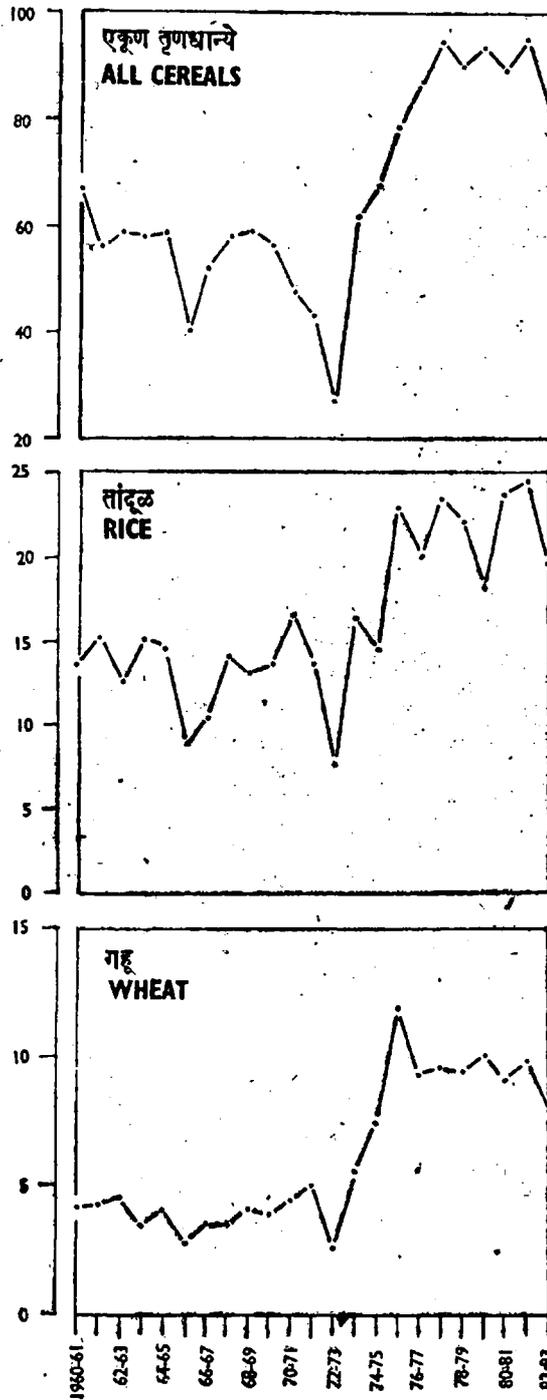
चालू किमतीनुसार
AT CURRENT PRICES

अन्नधान्य उत्पादन FOODGRAINS PRODUCTION

तृणधान्ये आणि कडधान्ये
CERFALS & PULSES

(आकडे लल मेट्रिक टनांत विले भाहेत)
(FIGURES IN LAKH TONNES)

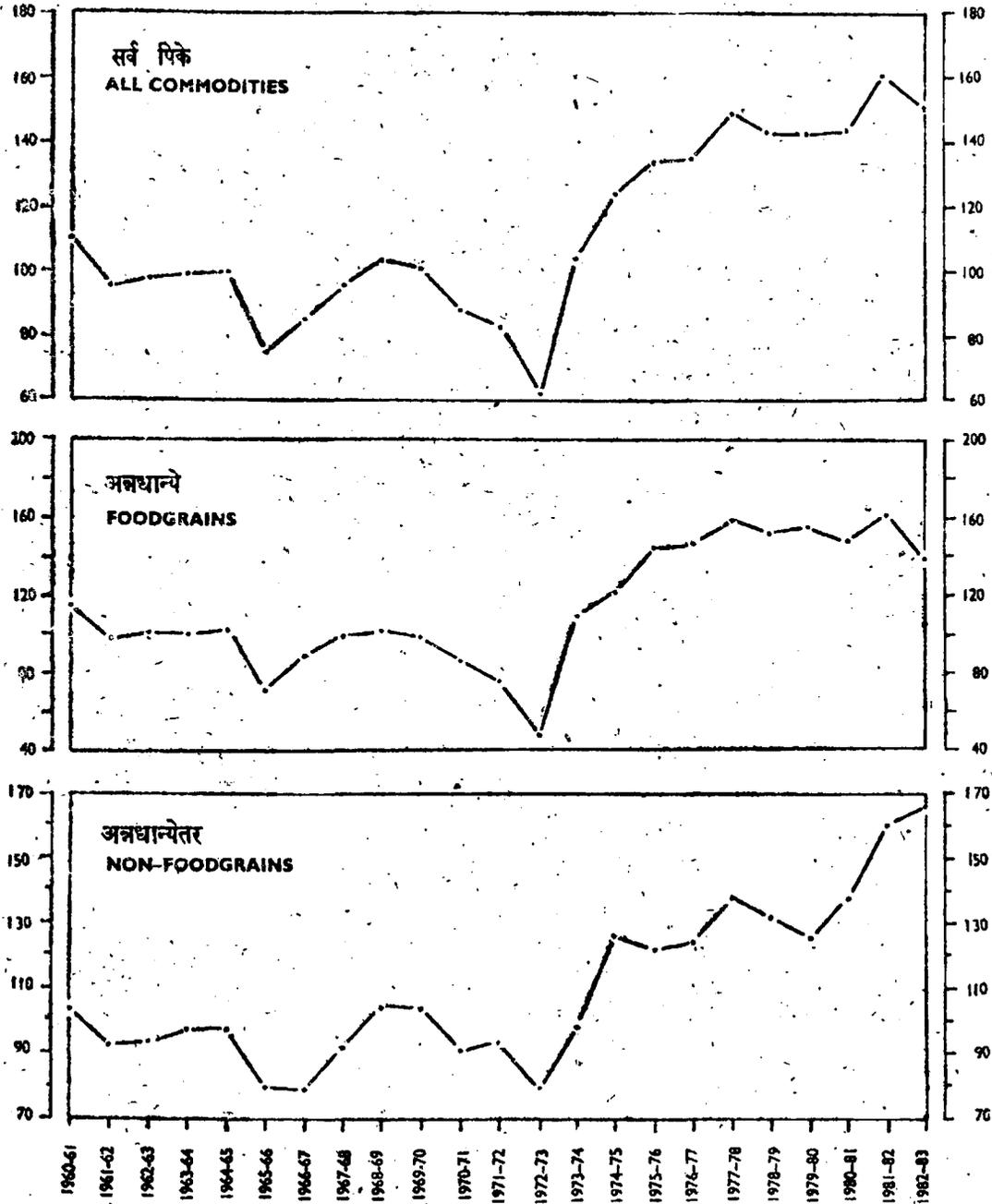

कृषि उत्पादनांचे निर्देशांक

पायाभूत वर्ष १९६७-७० (त्रैमासिक) = १००

INDEX NUMBERS OF AGRICULTURAL PRODUCTION

BASE YEAR 1967-70 (TRIENNIUM) = 100

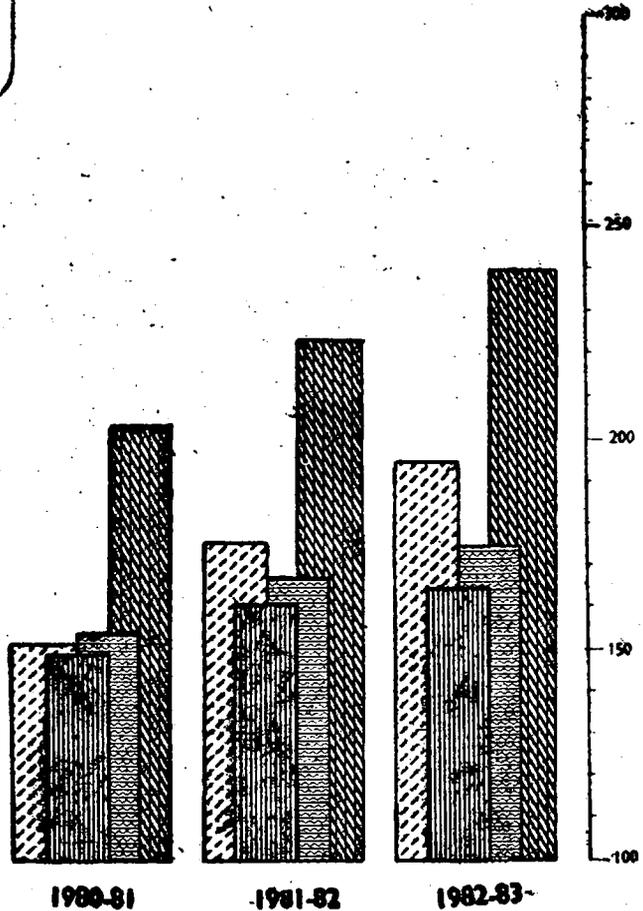
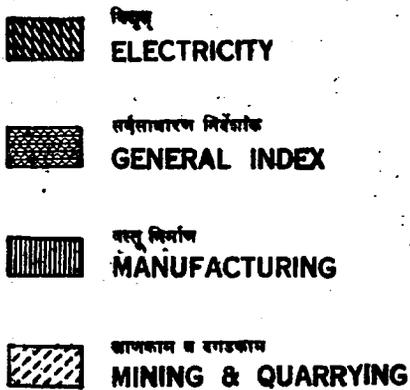
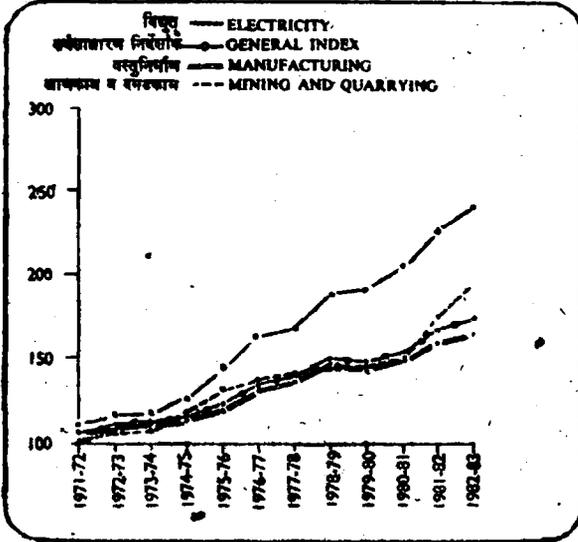

भारतातील औद्योगिक उत्पादनांचे निर्देशांक.

संस्थापक वर्ष १९७०-१००

INDEX NUMBERS OF INDUSTRIAL PRODUCTION IN INDIA

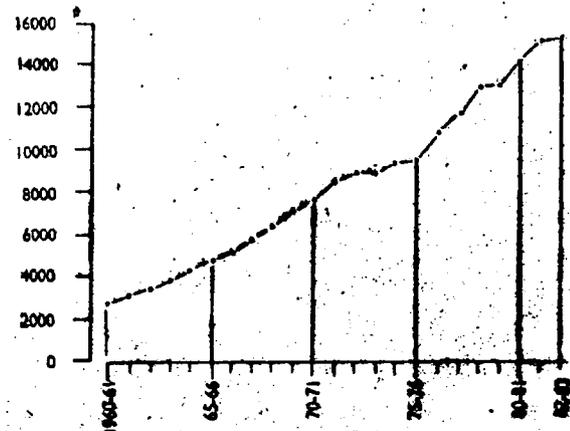
BASE YEAR 1970-100

विजेचा वापर ELECTRICITY CONSUMPTION

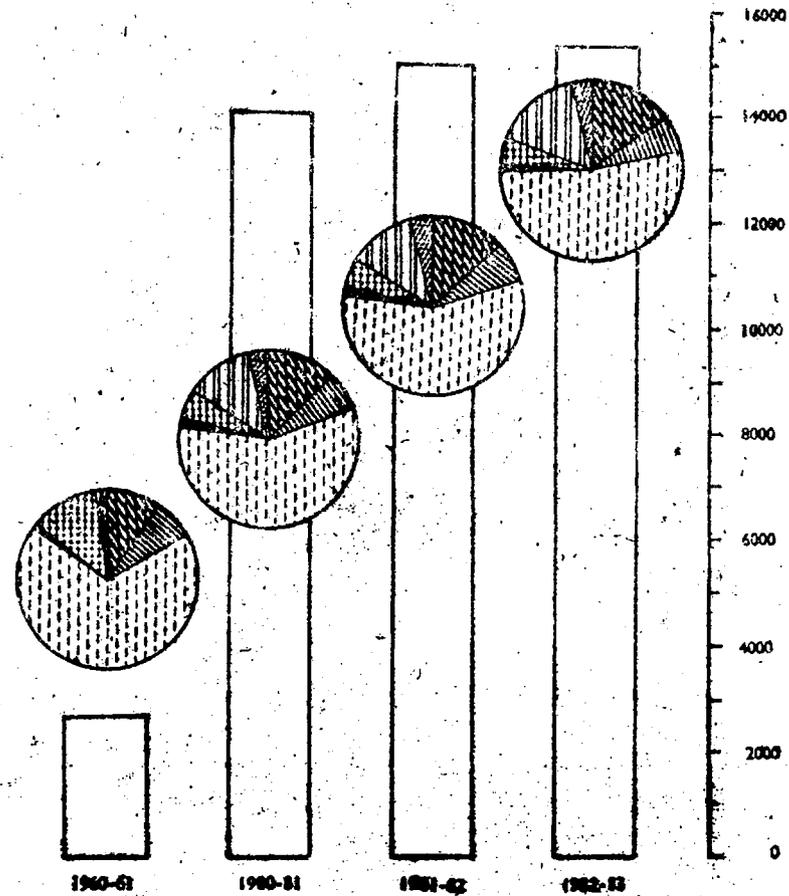
घरगुती विद्युत व लहान प्रमाणात वीजसंपत्ती		DOMESTIC LIGHT AND SMALL POWER
वाणिज्यिक विद्युत व लहान प्रमाणात वीजसंपत्ती		COMMERCIAL LIGHT AND SMALL POWER
उद्योगधंद्याकरिता वीज		INDUSTRIAL POWER
सार्वजनिक विद्युत		PUBLIC LIGHTING
कसेरा (वाहनांसाठी)		TRACTION
सिंचन व जलाशयन		IRRIGATION AND DEWATERING
संकीर्ण		MISCELLANEOUS

वसूलिलेले किलोवॅट तास MILLION KWH

स्रोत: वीज व वाणिज्यिक संस्थासंस्था, मुंबई

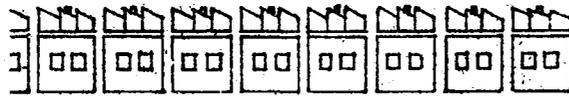
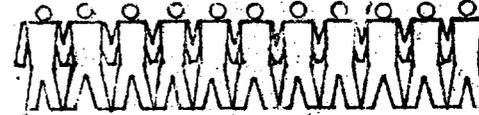
वसूलिलेले किलोवॅट तास
MILLION KWH

कारखाने आणि त्यांतील रोजगार FACTORIES AND FACTORY EMPLOYMENT

1982

1981

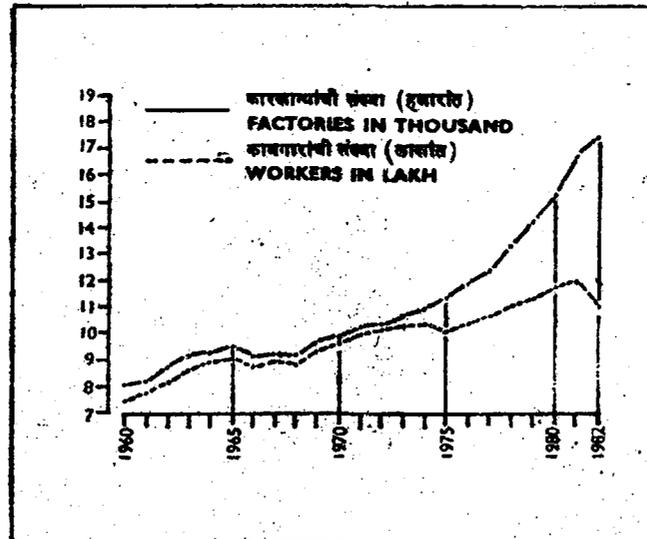
1980

1960

२ हजार कारखाने
2 THOUSAND FACTORIES

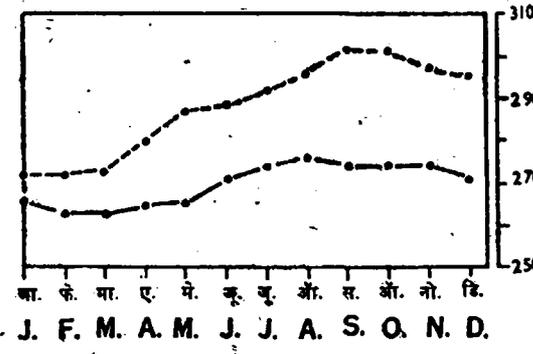
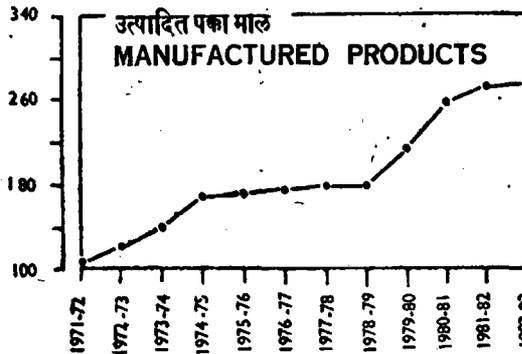
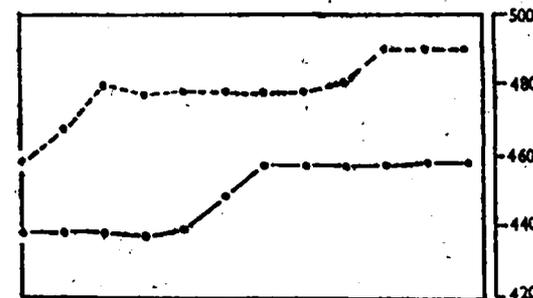
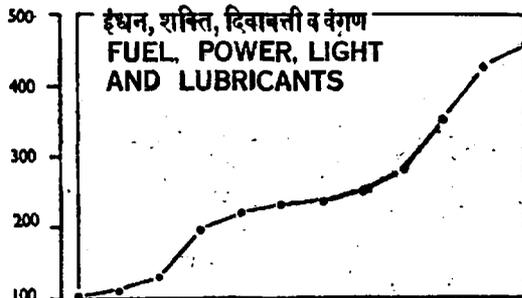
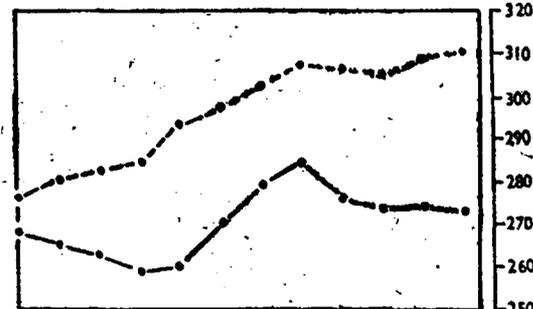
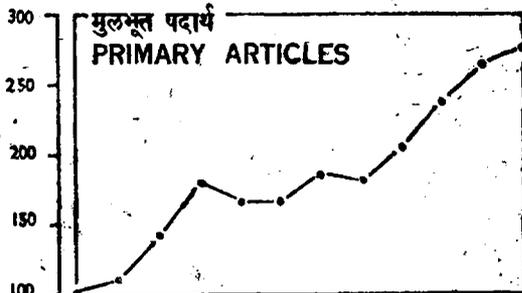
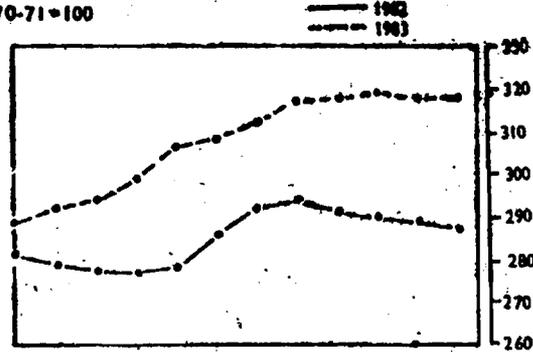
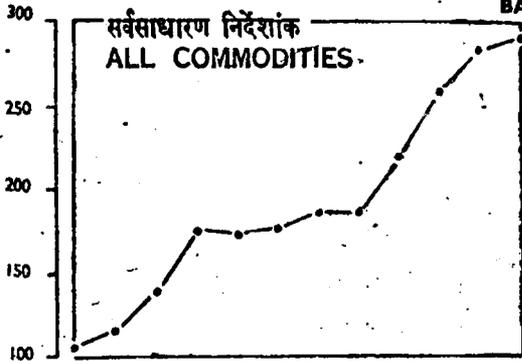
१ लाख कामगार
1 LAKH WORKERS

भारतातील घाऊक किंमतीचे निर्देशांक

पायाभूत वर्ष १९७०-७१=१००

INDEX NUMBERS OF WHOLESALE PRICES IN INDIA

BASE YEAR 1970-71=100

जा. फे. मा. ए. मे. जू. अ. ऑ. स. ओ. नो. डि.
J. F. M. A. M. J. J. A. S. O. N. D.

कामगारांचे ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS

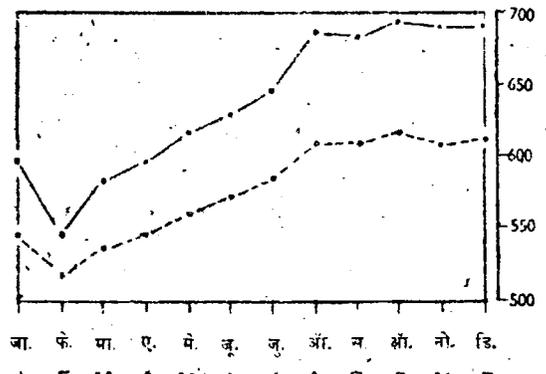
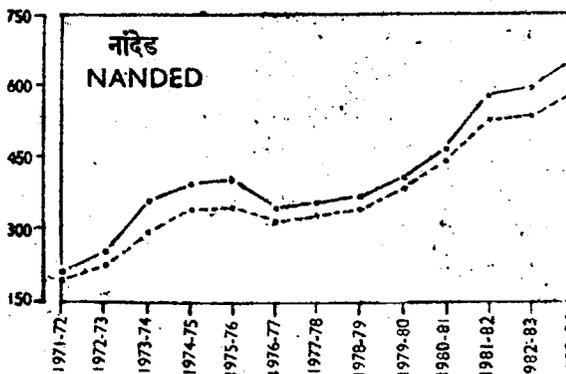
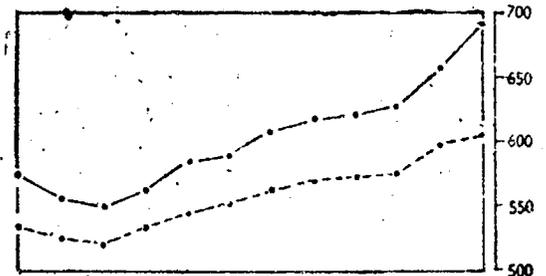
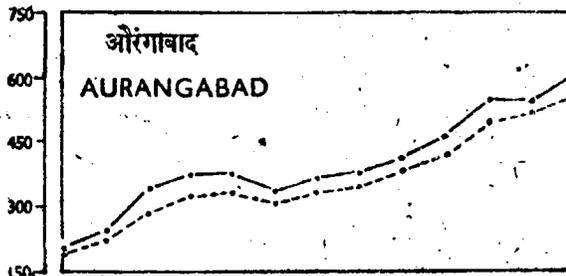
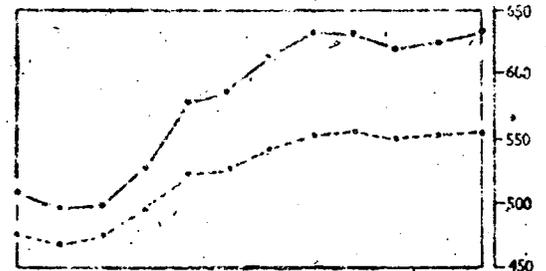
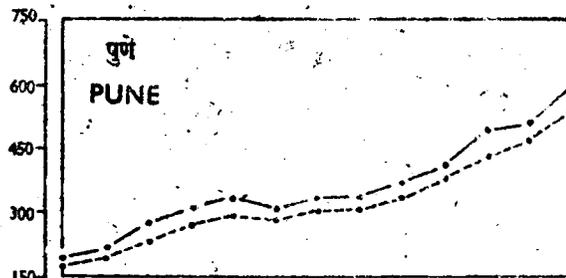
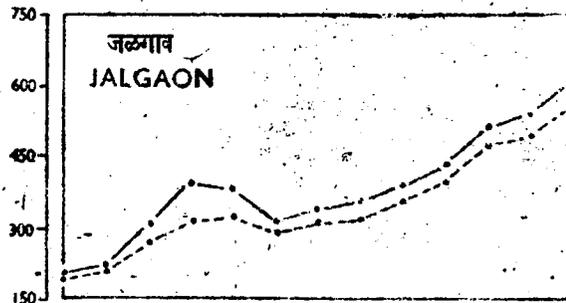
FOR WORKING CLASS

पायाभूत वर्ष १९६१ = १००

BASE YEAR 1961 - 100

अन्न — FOOD

सर्वसाधारण निर्देशांक — ALL COMMODITIES

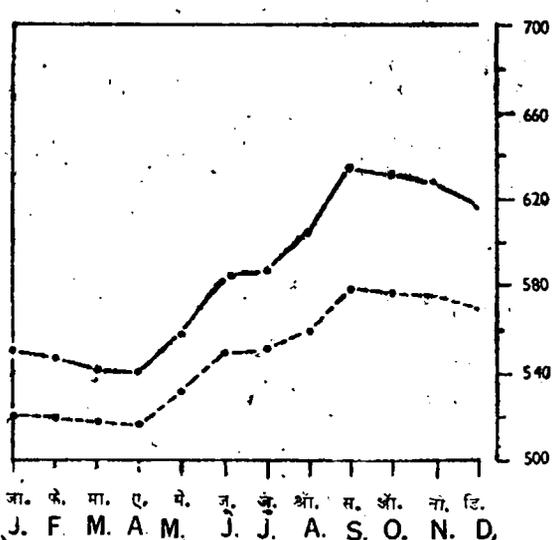
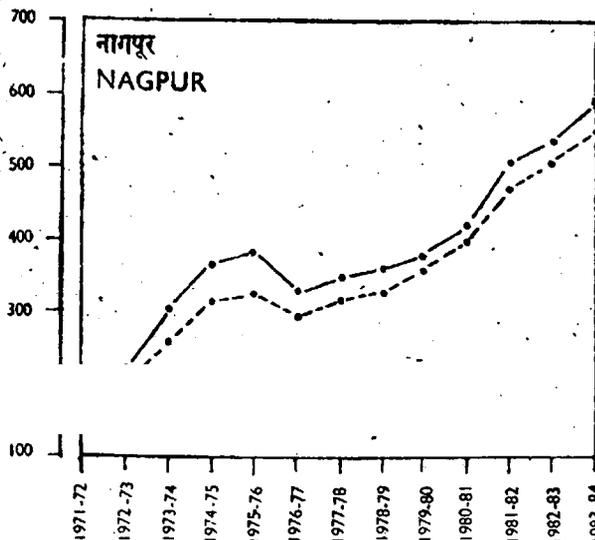
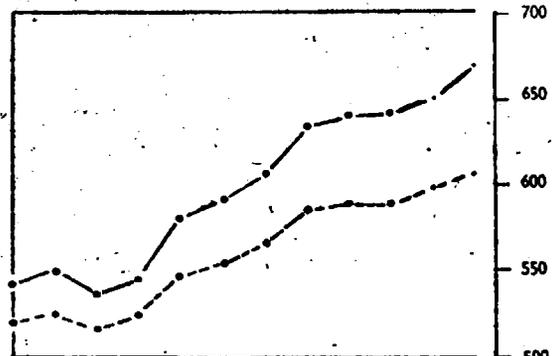
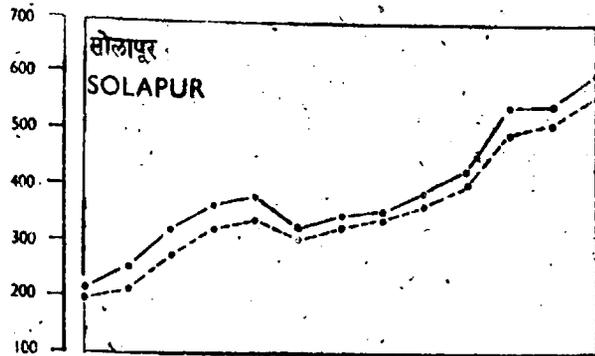
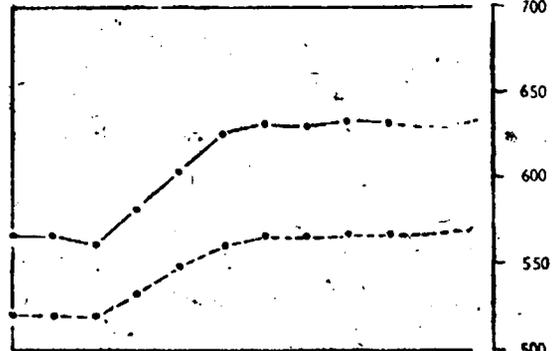
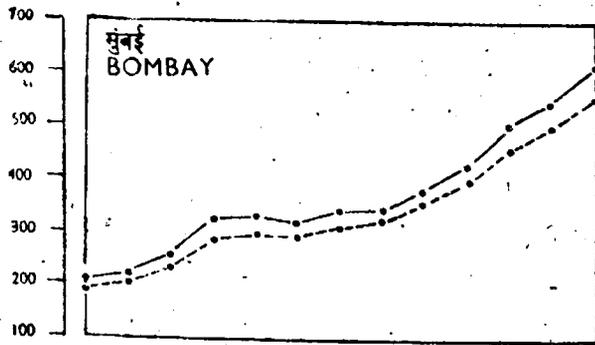
कामगारांचे ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS

पायाभूत वर्ष १९६० = १००
BASE YEAR 1960 = 100

FOR WORKING CLASS

अन्न — FOOD

सर्वसाधारण निर्देशांक ..... ALL COMMODITIES

ज. के. मा. ए. वे. ज. जे. ओ. स. ओ. नो. डि.
J. F. M. A. M. J. J. A. S. O. N. D.
1983

अर्थ व सांख्यिकी मंत्रालय, मुंबई

1983-84 } नऊ महिन्यांचो सरासरी
AVERAGE FOR NINE MONTHS

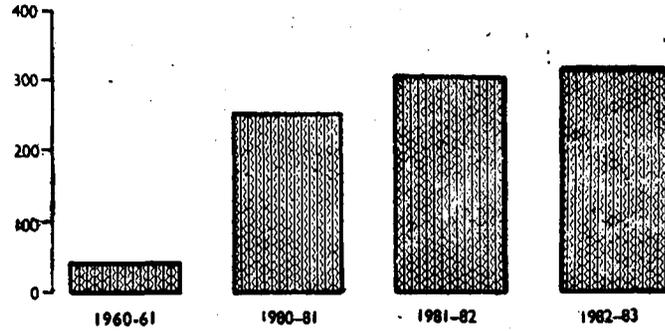
DIRECTORATE OF ECONOMICS & STATISTICS, BOMBAY

सहकारी चळवळीची प्रगती

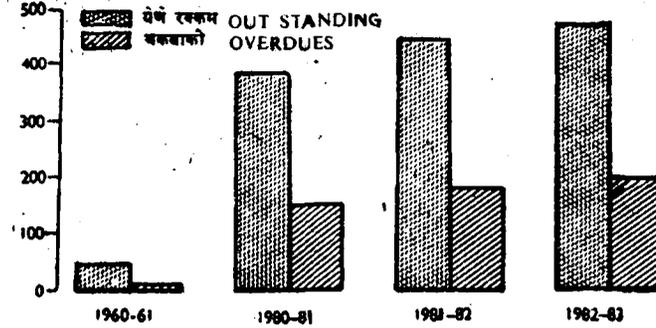
GROWTH OF CO-OPERATION

प्राथमिक शेतकी पतसंस्थांची वसंधरात दिलेली कर्जे
ADVANCES BY PRIMARY AGRICULTURAL CREDIT SOCIETIES DURING THE YEAR

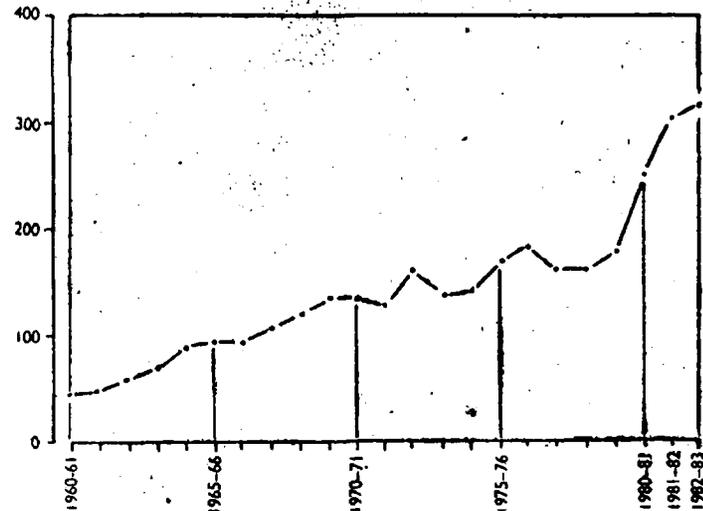
रक्कम कोटी रुपयांत
IN CRORE Rs.

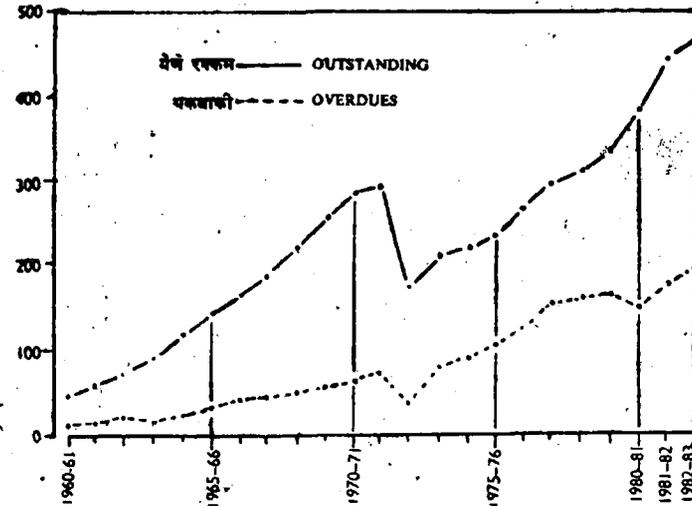
प्राथमिक शेतकी पतसंस्थांची वर्षाखेरीर येणे रक्कम व थकबाकी
OUTSTANDING AND OVERDUES AT PRIMARY AGRICULTURAL CREDIT SOCIETIES' LEVEL AT THE END OF THE YEAR

कोटी रु. CRORE Rs.

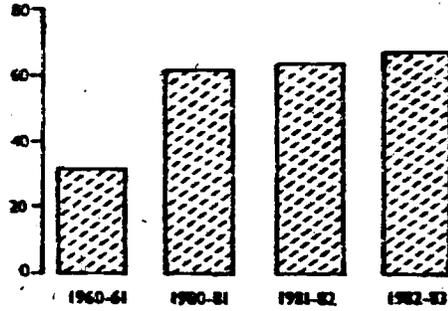
कोटी रु. CRORE Rs.

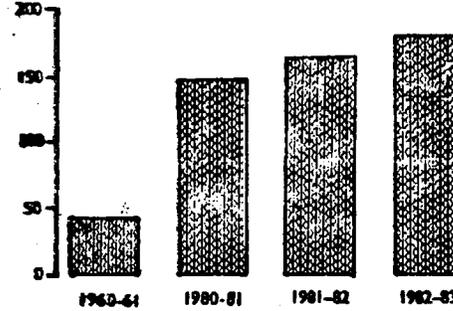
सहकारी चळवळीची प्रगती

GROWTH OF CO-OPERATION

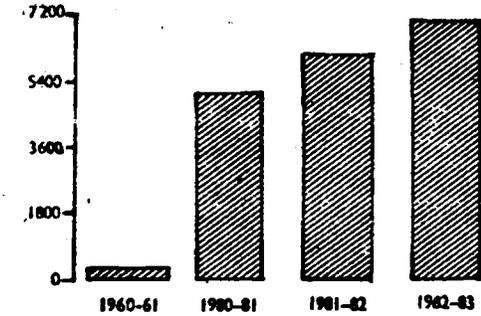
संस्था SOCIETIES
हजारत IN THOUSAND

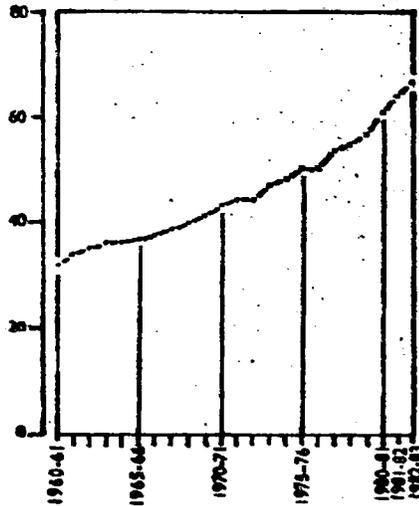
समास्य MEMBERS
लाखात IN LAKH

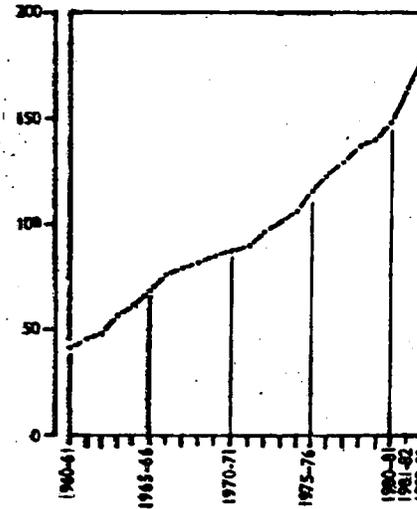
सेवने मांडवल WORKING CAPITAL
कोटी रुपयात IN CRORE RUPEES

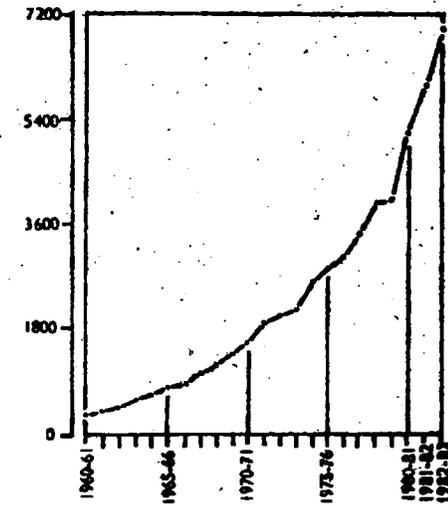
हजार THOUSAND

लाख LAKH

कोटी ₹ CRORE ₹s

शुद्धीपत्र
ERRATA

पृष्ठ Page	तक्ता क्रमांक Table No.	वाब Item	स्तंभ क्रमांक Column No.	चूक Incorrect	बरोबर Correct
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
19	..	प्रस्तावना Serial No. 3 and 4	३ री ओळ 2	जिक 1970-71-100 १९७०-७१-१००	सामाजिक 1970-71=100 १९७०-७१=१००
21	..	शीर्षक/ Heading	2	निवडक निर्देशांक	निवडक निर्देशांक Selected Indicators.
27	..	Maharashtra महाराष्ट्र	50	13.11	3.11
43	..	Dhule	72	1.6	11.6
61	..	शीर्षक/ Heading	..	क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या	क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या AREA AND POPULATION
138	2.3 A (3.3)	पांढरकवडा	21	204.0	204.4
179	3.3 B (15.3)	कोल्हापूर	111	3412	3472
214	5.2 (14.2)	नागपूर प्रा.	6	3547	3574
275	9.11 (23.11)	तिमाही अखेर	8	31.12.83	31.3.83
341	..	शीर्षक/ Heading	..	31 पशुसंवर्धन आणि	13 पशुसंवर्धन आणि
346	13.2 (5.2)	धर्धा	10	दुग्धव्यवसाय 4	दुग्धव्यवसाय 84
436 to 441	21.5 (13.4)	Foot Note	..	रोजी (A) as on 31-3-83 (B)— ,, 31-3-84	रोजी (A) As on 31-3-83 (B)= ,, 31-3-84
441	21.5 (13.4)	Contract Carriages	(56)	1	..
482	25.8 (2.17)	Bombay	(9)	35,38,553	35,383
496	25.16 (10.4)	..	..	No. on live रोजी/ on register.	No on live Register. रोजी/ As on.
546	28.4 B (11.4)	डाली	4	230.5	302.5
558	28.9 (11.9)	महिना/वर्ष Month/Year	..	पाया १९८२-१००-१९८३ Base 1982-100	पाया १९८२=१०० Base 1982=100

Sub. Planning Systems Unit,
National Institute of Educational
Planning and Administration
17-B, Safdarabad Marg, New Delhi-110016
DOC. No. 713
Date. 30.6.89

